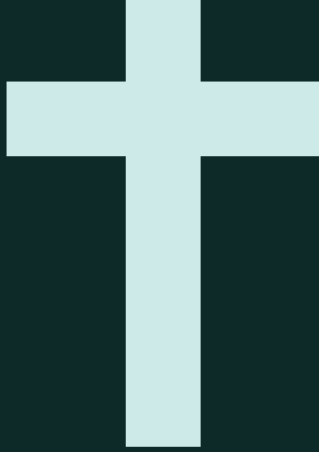

VEKAPAWAI VALIGUNA

The New Testament in the Kalo Dialect of the Keapara
Language of Papua New Guinea

VEKAPAWAI VALIGUNA
The New Testament in the Kalo Dialect of the Keapara Language
of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kalo long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kalo (Keapara) (Keapara)

Dialect: Kalo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

 You include the above copyright and source information.

 You do not sell this work for a profit.

 You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
0d2a28c6-23b2-5919-8f17-cadd5635ef22

Contents

MATAIO	1
MAREKO	61
LUKA	97
IOANE	157
APOSTOLO	203
ROMA	259
1 KORINTO	288
2 KORINTO	316
GALATIA	337
EFESO	348
FILIPI	358
KOLOSE	365
1 TESALONIKA	372
2 TESALONIKA	377
1 TIMOTEO	381
2 TIMOTEO	389
TITO	395
FILEMONA	399
HEBERU	401
TEIMITI	421
1 PETERO	428
2 PETERO	436
1 IOANE	441
2 IOANE	447
3 IOANE	449
TIUDI	451
VEVEGA-MATAGAI	453

VALI NAMANA MATAIO NA ETALOATO

Mataio vega-matagaina kilara

Mataio arana ta Levi. Ia tovotovonai takiti-koko talimana, na Iesu na ekeato, ne gena melo ai eagoto.

Ia Iuda talimana, gaurai eVali Namana Iuda talimara geria etaloato.

Ia na Iuda talimara evaikilarato, Iesu taunatauna Palagu na ekilagi-gavuato Kerisona pa vevega-maguli velena. Vekapawai Kunenai (Old Testament) ai Keriso pene vogomai kilana getaloato warau pema tau-natauna. Palagu gena kila ganira maparara pia talora vegata (Mataio 5:17). Mataio na gena Vali Namana aonai Keriso valina Vekapawai Kunena gekilagi-maavuato kilara vogo e etalorato ganina ea.

Mataio na epuka rigolo 58 e 70 vepakarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Mataio gena talotalo evetaina ewareato:

1. Iesu ravanana evogomaito pamilina e gena maguli valina (*tenu 1:1–2:23*)
2. Gena vetugunagi inaguluna pene tinaa ulanana matotauna ekala-maavuato valina (*tenu 3:1–4:11*)
3. Gena inagulu etinaato, evevega-ripato, evopatato, e viti evega-namarato valira (*tenu 4:12–25:46*)
4. Gena viti-vua valina (*tenu 26:1–27:66*)
5. Kwarega na ekuliiti-waito e gena melo etugurato valira (*tenu 28:1–20*)

Iesu evogomaito kalakalana

Luka 3:23-38

¹ Iesu Keriso ewalato, tupuna gatana geriana evogomaito valina ea: Iesu ia Davida kalakalana, Davida ia Aperaamo kalakalana.

² Aperaamo ia Isaako tamana; Isaako ia Iakobo tamana; Iakobo ia Iuda makakana e matarina ria tamara; ³ Iuda ia Perese e Sera tamara, ira tinara Tamar; Perese ia Hesron tamana; Hesron ia Ram tamana; ⁴ Ram ia Aminadab tamana; Aminadab ia Nasona tamana; Nasona ia Salmon tamana; ⁵ Salmon ia Boas tamana, Boas tinana Rahaba; Boas ia Obed tamana, Obed tinana Ruta; Obed ia Iese tamana; ⁶ Iese ia King Davida tamana.

Davida ia Solomona tamana. Solomona ia Uria garawana genana ewalato, (Uria garawana etavarariato mulinai); ⁷ Solomona ia Rehoboam tamana; Rehoboam ia Abia tamana; Abia ia Asa tamana; ⁸ Asa ia Iehosafat tamana; Iehosafat ia Ioram tamana; Ioram ia Usia tamana; ⁹ Usia ia Iotam tamana; Iotam ia Ahasa tamana; Ahasa ia Hesehia tamana; ¹⁰ Hesehia ia Manase tamana; Manase ia Amon tamana; Amon ia Iosia tamana; ¹¹ Iosia ia Iekonia mawalakavana ria tamara. Volaganinai Babulonia talimara na Isaraela talimara gegapi-agorato Babulonai.

¹² Babulonai gegapi-agorato mulinai, Iesu evogomaito gulura e gewalato valina ea: Iekonia ia Sealtiele tamana; Sealtiele ia Serubabele tamana; ¹³ Serubabele ia Abiud tamana; Abiud ia Eliakim tamana; Eliakim ia Asoro tamana; ¹⁴ Asoro ia Sadok tamana; Sadok ia Akim tamana; Akim ia Eliud tamana; ¹⁵ Eliud ia Eleasara tamana; Eleasara ia Matan tamana; Matan ia Iakobo tamana; ¹⁶ Iakobo ia Iosepa tamana,

Iosepa garawana Maria. Maria genana Iesu ewalato; Iesu arana gekilagiana Keriso negetina. (Keriso ganina ia Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna).

¹⁷ Gulu maparara Aperaamo genana pene vogomai King Davida genai gulu gagalana vativati (14), Davida genana pene vogomai Babulonai gelakagirato gulu gagalana vativati (14), Babulonai gelakagirato laganina na vegata pene vogomai Keriso genai gulu gagalana vativati (14).

Iesu ewalato

Luka 2:1-7

¹⁸ Iesu Keriso evetaina ewalato: Ia tinana Maria Iosepa komunana, na ira ruala e rogoti gere vegarawa aonai, Veaga Palaguna na melo evega-matagaiato Maria tinagenai. ¹⁹ Iosepa, Maria garawana, ia kala rorirori talimana, e ati eririwato, taunilimalima wailarai Maria pene vega-nugaragea. Vovetaina gaurai gena ririwa ia veavugai vou Maria pene rugaa netiwato. ²⁰ Ia vovetaina etugamagiwai aonai, Velekou gena aneru ta nivi aonai ematagaito, ne evaikilaato, netiwato, “Iosepa, Davida natuna, komunamu Maria gapiragena kalinana ragai pono kali, kwalana ia e Veaga Palaguna na melo pevega-matagaia ia tinagenai. ²¹ Ia na melo ta pene gapia, pono araa arana Iesu, (Iesu ganina ia vevega-maguli tauna); kwalana ia na gena taunilimalima geria rakava aorana pene vega-magulira.”

²² Egaura maparara gewalato e Velekou na peroveta talimana muruna na ekilagirato kilara pene vega-taunataunara ularana, netiwato,

²³ “Iogita,

vavine ta pene kuvia, melo ta pene gapia,

vomelo keina pia araa Emanuela.”

Emanuela ganina “Palagu ita lagalagarai.”

²⁴ Iosepa maitu na ekeroto aonai Velekou gena aneru na evaikilaato kalara ekalagirato. Maria evairageato, egarawaato. ²⁵ Na ia goti ati gegeno-kouto natuna egapiato. Melona earaato arana, Iesu.

2

Aoneka talimara garo-rageragena kavana na gevogomaito

¹ Iesu Iudea tanonai vanuga ta arana Betelehemai ewalato. Volagani-nai King Heroda na Iudea tanona egita-tagoawai. Iesu ewalato mulinai, aoneka talimara garo eragena kavana na gevogomaito, Ierusalemmai gema kwarato. ² Ne geverenagito, negetiwato, “Iuda talimara geria king ta pewala negetina ariginai nea? Ia gena mitiu paga gitaa garo eragena kavanai. Ai ia aia aliruputali-venia ulanana paga vogomai.”

³ King Heroda na vokila ekamonagiato ia nugana epilupiluto, e Ieruselema talimara maparara maki. ⁴ Gaurana ia na Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagiawai talimara maparara eveganu-kourato, ne erenagirato, netiwato, “Peroveta talimara rakagau negetiwato, Keriso, (Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna), ravanai pene wala?” ⁵ Ira na gevega-geleato, negetiwato, “Betelehema vanuganai, Iudea tanonai, kwalana peroveta talimana Mika na evetaina etaloato,

⁶ ‘Betelehema o,

Iudea tanona aonai vanugana,

Iuda vanugara nuganugarai

goi ati vanuga keina,
na maarana vanugana ta,
kwalana vevai tauna ta
goi gemuna pene vogomai,
ia na au geku Isaraela
talimara pene kune-agira.’ ”

⁷ Gaurana Heroda na aoneka talimara veavugai ekearato, ne erenagi-gainagainarato, netiwato, arigi toma taunataunanai mitiu ematagaito.

⁸ Gaura pakurai etugurato Betelehemai, evaikilarato, “Iolaka, melo keina iove tavu gitagitaa, pio rawalia genai, pioma vega-ripaku, pe au maki pana wati, pana aliruputali-venia.”

⁹ Heroda gena kila gekamonagiato mulinai, ira magelakato. Raupara na geagowai aonai, vomitiu, garo eragena kavanai gegitaato mitiuna, na maekune-agirato, pene ago, melo keina emaoko-tagowai kapuna atanai eve mia-tagoto. ¹⁰ Ira na vomitiu gegitaato aonai, geverere-gaokavagito. ¹¹ Vonumai gelaka-togato aonai, melo keina matinana Maria goti gegitarato, nea getiu-talito, gealiruputali-veniato. Voia mulinai geria veveni rinagara gekala-pakarato ne gewareware-veniato. Gewareware-veniato gaura ea kolo, e mulamura arana frenkinsens, kovuna maponana namana mulamulana, e veiru mulamulana arana muro. ¹² Ne Palagu na nivi aonai evega-riparato, netiwato, “Heroda genai ragai pio waikule.” Gaura pakurai raupara poluna na geria tanopara e vanugai gewaikuleto.

Iesu Aikupito ai gevaiagoato

¹³ Ira gelakato mulinai, Velekou na aneru nivi aonai Iosepa genai evevega-matagaito, netiwato, “Ono kuliiti, melo keina matinana goti Aikupito ai ono raka-lakagira. Vonai pio talu vou, pene ago, au na mapana vaikila-waimu, kwalana Heroda na melo keina etavuaana, pene vagi-kwareгаа netina.” ¹⁴ Gaurai Iosepa ekuliitito, melo keina matinana goti evairato, pogi aonai Aikupito ai gelakato. ¹⁵ Vonai getaluwai pene ago, Heroda ekwaregato. Ekila e Velekou na peroveta talimana muruna na ekilagiato kilana etaunataunato, netiwato, “Aikupito na natuku akea-piatiatio.”

Heroda gena kila vetainai melo keira vogovagi gevagi-kwaregarato

¹⁶ Heroda eripa-rorirorito, voaoneka talimara na ia geopa-veniato gaurana, ia eparu-rakavato. Ne vetali talimara pa soldia etugurato, Betelehema e lagana tanorai melo keira geria wala rigolora ruala e mulinai gewalato maparara gevagi-kwaregarato. Vomelo keira geria wala rigolora ruala e mulinai gevagi-kwaregarato ganina aoneka talimara na mitiu gegitaato tomana na, pene ago, Heroda eripato tomana rigolo ruala e kovana. ¹⁷ Gaurai Palagu na peroveta talimana Ieremia muruna na rakagau ekilagiato kilana etaunataunato, netiwato,

¹⁸ “Karo ta Rama vanuganai gekamonagiato, tagi-kogokogo e tagi-wanonowanono kamu, Raela natuna galamarai etagina, ati eririwana pia vega-pikapikaa, kwalana natuna pia kwareгаа.”

Nasaretai gewaikuleto

¹⁹ Heroda ekwaregato mulinai, Velekou gena aneru Iosepa genai nivi aonai maevevega-matagaito Aikupito ai. ²⁰ Ne voaneru Iosepa evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, melo keina matinana goti ono vaira, Isaraela tanonai ioago. Kwalana melo keina pia vagi-kwaregaa negetiwato talimara warau pege kwarega.” ²¹ Iosepa ekuliitito, ne melo keina matinana goti evairato, Isaraela tanonai gewaikuleto.

²² Na Iosepa ekamonagito, Akelao na Iudea egita-tagoawai tamana Heroda kapunai, gaurana vonai ago ekalito. A Palagu na nivi aonai evega-ripaato gelegelenai elaka-vanagito, eagoto Galileia tanona kavanai. ²³ Galileia tanonai vanuga ta arana Nasaretai etaluto. Voanana Palagu na peroveta talimara geriana Iesu ekilagiato kilana etaunataunato, netiwato, “Ia Nasareta talimanai pia kilagia.”

3

Ioane Bapatiso evopatato

Mareko 1:2-8; Luka 3:1-18; Ioane 1:19-28

¹ Volaganinai Ioane Bapatiso evogomaito, tanoleanai Iudea aonai evopatawai, netiiwai, ² “Gemi rakava aora na iovetugamagiwai, e iolaka-waikule Palagu genai, kwalana Kupa Basileia pevekavi-vagi, (Palagu gena vegitatago tiavuna evega-rugaana ea).” ³ EIoane ea Isaia peroveta talimana na ekilagiawai, evetaina ekilato,

“Talima ta tanoleanai ekeana, netina,
‘Velekou gena raupara ioalevaa,
gena vogomai rauparana iovega-roriroria.’”

⁴ Ioane gena rapuga kamela lamulamuna na gekalaato, ia kapanai pae kopina. Gana gauganigani gaura ea koi e kwarere. ⁵ Taunilimalima Ierusalama na e Iudea maparana na e Ioridana waina vanugara maparara na maki geagowai Ioane genai. ⁶ Geria rakava gekilagi-matagairawai vou, ebapatisorawai Ioridana wainai.

⁷ Parisea e Sadukea talimara vogovagi maki ia genai geagowai pene bapatisora ularana. Ioane na egitarato ne, evaikilarato, netiwato, “Gomi warowaro natura, rai na pevaikilami, Palagu gena Kota kamuna tomana genana pio kali-maguli? ⁸ Gemi rakava na pio vetugamagiwai, ne gemi maguli ai vuavua namara pio vega-walara. ⁹ E aomi ai ragai pio kila, ‘Aperaamo e ai tamamai, (pe Palagu na pene gapi-ragemi).’ Avaikilamina, Palagu matiavuna, Aperaamo natuna evatu geriana pene vega-walara!” ¹⁰ Etoma giro gautupu kwararai warau pege taora; gaura pakurai vuavua namara ati gevega-walarana gautupura maparara pia patira, kalovai pia pia-ragera.

¹¹ “Rai gena rakava aora na evetugamagi-kulena talimana, au na nanu na abapatisoana. Na au muliku na pene vogomai talimana gena tiavu iwavagi, au geku tiavu maki evanagiana, e ia gena tamaka maki au na ati pana kalara ripa. Ia na Veaga Palaguna e kalova na pene bapatisomi. ¹² Ia gimanai aleva-aleva gauna, vuiti momona e vuiti ganina genana pene aleva-gitagitara ulanana. Na vuiti getao-kouana numanai pia tao-koura, na vuiti momona vou pene kapua ati eputena kalovanai.”

Ioane na Iesu ebapatisoato

Mareko 1:9-11; Luka 3:21-22

¹³ Volaganinai Iesu Galileia vanugana na Ioridana wainai eagoto, Ioane na pene bapatisoa ulanana. ¹⁴ Na Ioane na ekila-waiato, netiwato, “Pere nama goi na au poro bapatisoku. Rakagau gaurai au geku ai povogomai?” ¹⁵ A Iesu na evega-geleato, netiwato, “Kalana ono kalaa, kwalana kala rorirori pa Palagu gena ririwa kalara maparara pita rogonatolera nama.” Ne gaurana Ioane na Iesu gena ririwa kalana ekalaato.

¹⁶ Iesu ebapatisoato, nanu na erage-vagito kupa evekala-pakato, aonai ia na Veaga Palaguna egitaato, pune vetaina emarigoto ia atanai. ¹⁷ Aonai karo ta kupa na ekea-rigoto, netiwato, “E au Natuku, raramanina, aulamagiana; e averere-rakavana maki.”

4

Tiapolo na Iesu ekalatovoato

Mareko 1:12-13; Luka 4:1-13

¹ Voia mulinai Veaga Palaguna na Iesu tanoleanai evaiagoato, Tiapolo na pene kalatovoa ulanana. ² Toma e pogi gagala vativati (40) aorai ati eganiganito, evokato; gaurai ia evito-rakavaato. ³ Ne Vekalatovo Talimana Tiapolo ia genai evogomaito, evaikilaato, netiwato, “Pene goi Palagu Natuna genai, evatu ono vaikilara, pia gauganigani.” ⁴ A Iesu na evega-geleato, netiwato, “Veaga Pukana aonai evetaina ekilana, ‘Taunilimalima ati gauganigani namo pia maguli. Na Palagu gena kila egapi-ragerana e ekwalanarana talimana maguli pene vaia.’”

⁵ Tiapolo na Ierusalem, siti maveaganai, evaiagoato, Rupu Veaga kukuna pogepogenai evega-rugakauato. ⁶ Maevaikilaato, “Pene goi Palagu Natuna, neanana ono puri-rigo, kwalana Veaga Pukana aonai evetaina ekilana, ‘Palagu na gena aneru pene vega-nagira, pia gopemu, pia gapi-itimu, irauna gagemu vatu ai oputu-kauana.’”

⁷ Iesu na maevega-geleato, netiwato, “Veaga Pukana aonai maki ekilana, ‘Velekou goi gemu Palagu ragai pono kalatovoa.’”

⁸ Eia mulinai Tiapolo na Iesu evairageato golo kamuna e mogana ta kukunai, tanopara basileiara maparara maralema ralemara e matiavura maki evega-gitaato, ⁹ netiwato, “Pene au wailaku ai pono tiutali e au pono aliruputali-veniku genai egaura maparara au na pana venimu.” ¹⁰ Na Iesu na evaikilaato, netiwato, “Satani, au gekuna ono laka-paka. Kwalana Veaga Pukana aonai ekilana, ‘Velekou goi gemu Palagu pono aliruputali-venia, iamo geregana vetugunagina pono kalaa.’”

¹¹ Ne Tiapolo na eraokwaniato. Aneru reketa Iesu genai geagoto, genakagatuato.

Iesu gena inagulu etinaato Galileiai

Mareko 1:14-15; Luka 4:14-15

¹² Iesu ekamonagito, Ioane gevega-tipuraato, gaurana Galileia tanonai maewaikuleto. ¹³ Na Nasareta vanugana maeraokwaniato, ati etaluto, eagoto, Kaperanaumai evetaluto. Kaperanauma Gene-sareta kovuna lagana vanugana ta, Sebulona e Naptali tanora aorai. ¹⁴ Voanana Isaia, peroveta talimana, gena kila etaunataunato, netiwato, ¹⁵ “Sebulona e Naptali tanorai gotaluna talimami o,

Galileia kovuna pipinai e Ioridana waina vokavanai, ati Iuda talimami, Palagu ati ripami talimami, gemi Galileia voa, iokamonagia.

¹⁶ Mukunai getaluwai talimara emaeka kamuna warau gegitaana.

E voo raira mukuna kaikolo tanonai getaluwai talimara atarai maeka warau pema matagai.”

¹⁷ Volaganinai vou Iesu matotauna valina evopatagi-matagaiato, netiwato, “Gemi rakava aora na iovetugamagiwai, e iolaka-waikule Palagu genai, kwalana Kupa Basileia pekwara, (Palagu gena vegetatago tiavuna evega-rugaana ea).”

Iesu na talima vativati (4) ekearato, ia mulinai pia laka

Mareko 1:16-20; Luka 5:1-11

¹⁸ Iesu Galileia kovuna kone taitarina na elakato, eagowai aonai, tau walakako ruala, Simona, arana ta Petero, matarina Anduru goti egitarato, geria leke kovu ai gepiarawai, kwalana ira taura ruala vetavu talimara. ¹⁹ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Muliku ai iomai-laka, pe au na gomi taunilimalima vetavura pana vega-ripami.” ²⁰ Ne veganamo geria leke geraokwanirato, Iesu mulinai gelakakauto.

²¹ Voanana gelakato, geagowai aonai, Iesu na tau walakako ruala maegitarato, Teimiti Tepetaio matarina Ioane goti; geria gati ai tamara Tepetaio ria geria leke veralera geaumerawai. Iesu na ekearato, ²² veganamo geria gati e tamara geraokwanirato, Iesu mulinai gelakakauto.

Iesu evevega-ripato e viti talimara evega-namarato

Luka 6:17-19

²³ Iesu Galileia tanona maparanai elakavo-lakavowai, Iuda talimara geria rupu aorai evevega-ripawai, e Palagu gena Basileia, (gena vegetatago tiavuna evega-rugaana), valina namana evopatagiawai. E taunilimalima geria viti e viti irauirau maparara evega-namarato. ²⁴ Ia valina gepiaato, Siria tanona maparana eraka-lovaato, ne taunilimalima na geria viti talimara maparara ia genai geago-agirato: Viti irauirau, palagu rakavara na geporogirato talimara, uve na evagiana vitina, taunipara gepilupiluna, e tauniparara kavatara gekwaregato talimara, Iesu na maparara evega-namarato. ²⁵ Taunilimalima gutuma gutuma ia mulinai gelakato, Galileia na, Vanuga Gagalana (10) na, Ierusalema na, Judea na, e Ioridana waina vokavana na maki ia gekwaruato.

5

Iesu golo kukunai evopatato

¹ Iesu na talima gutuma gutuma egitarato, golo taai everageto, atanai etanu-talito. Gena melo ia genai geagoto. ² Ne ia na evega-ripa-tinarato, netiwato:

Verere taunataunana

Luka 6:20-23

³ “Aoma talimara, Palagu genaimo gevetapekauna talimara, pia verere, kwalana Palaguna Basileia ira geria.

⁴ Raira etoma aora gevitivina talimara pia verere, kwalana Palagu na geria aovitiviti pene vega-aikira.

- ⁵ Aoma talimara pia verere, kwalana Palagu na tanopara maparana ira pene venira.
- ⁶ Kala rorirori vitona na evitorana e nanuna na ekalarana talimara pia verere, kwalana roe nea vou pia gani-tinage-tupu.
- ⁷ Vegita-vetuga talimara pia verere, kwalana Palagu na ira maki pene gita-vetugara.
- ⁸ Raira aora nama iwavagi talimara pia verere, kwalana ira na Palagu pia gitaa.
- ⁹ Raira etoma vevega-maino kalara gekalarana talimara pia verere, kwalana Palagu na ira natunai pene kilagira.
- ¹⁰ Raira etoma kala rorirorira gekalarana galamanai gevega-vitivarana e gevega-rakavarana talimara pia verere, kwalana Kupa Basileia ira geria.
- ¹¹ Pene au muliku ai golakana galamanai gomi pia munemune-agimi, pia vega-vitivitimi e kila rakavara irauirau gemi ai pia kilagira e pia kilagi-opakaumi, pio verere. ¹² Pio verere, e mapio verere, kwalana Palagu na voimi kamuna pene venimi kupai. Ekala gelegelena, gomi mulimi talimara e, peroveta talimara kunera, maki vovetaina gevega-rakavarato.”

Tamena e maeka
Mareko 9:50; Luka 14:34-35

¹³ “Gomi tanopara tamenana. Pene tamena mamina taunataunana pene aiki ne, arigi rauparai mamina mapene waikule? Ia e warau perakava, ati gena nama ta. Gaura pakurai pia piatogaa, taunilimalima gagera na pia pana-talia.

¹⁴ Gomi tanopara maekana. Golo kukunai gevega-rugaato vanugana ati pene veavuga ripa. ¹⁵ Lamepa pia kapua maki, rivu kapulenai ati pia taoa, na lamepa taotaona patana taunataunanai pia tao-kaua. Ne ia maekana na numa talimara maparara pene waera. ¹⁶ Gelegelena, gomi gemi maeka taunilimalima wailarai vovetaina pio vega-matagaira, pe gemi kala namara pia gitara, Tamami kupai etaluna pia vega-ragea.”

Iesu e rova

¹⁷ “Evetaina ragai pio tugamagi, au avogomaito Mose na rova e peroveta talimara geria kila ati ganirai pana vega-agora ulanana. Aikina. Au ati avogomaito vokila ati ganirai pana vega-agora ulanana, na pana vega-taunataunara e pana vega-gugulura ularana. ¹⁸ Avaikila-taunataunamina, kupa e tanopara roe gemiana aonai, rova gena leta keivagina ta pa gena koma ta ati vagi pene lekwalekwa, pene ago, rova maparara ganira taunatauna pia wala. ¹⁹ Vovetainai, talima taa na rova keivagina ta pene karoverave-venia, e gena ririwa kalanai talima reketa ekala gelegelenai mapene vega-ripara, ia Kupa Basileiai kapi talimanai pia kilagia. Na talima taa na rova pene kwalanara e talima reketa mapene vega-ripagira, ia kune talimanai pia kilagia Kupa Basileia aonai. ²⁰ Avaikila-taunataunamina, pene gomi gemi kala rorirori na Parisea e rova gevevega-ripagirana talimara geria kala rorirori ati pene vanagira ne, gomi Kupa Basileia aonai ati pio laka-toga, aikina kinavagi.”

Vagivagi
Luka 12:57-59

²¹ “Gomi ripami, talima kunera na rova kilara gegapirato, gekilato, ‘Ragai pono vagivagi! A rai na talima ta pene vagia ne, ia Kota kapunai pene ago.’ ²² Na etoma au na avaikilamina: Talima ta kakana pa tarina pene paru-venia ne, ia Kota kapunai pia renagia. E rai na kakana pa tarina pene vaikila-rakavaa ne, ia Kota kamunai pia vega-rugaa. E rai na kakana pa tarina pene vaikilaa, ‘Goi kawa papo’ nepenetiwa ne, ia ati eputena kalovanai pene ago.

²³ Gaura pakurai, pene gemu veveni gauna pata maveagana atanai pono tao-kaua, Palagu pono venia notina genai, goi kakamu pa tarimu otugamagiana, ia magena metau goi gemu ai, ²⁴ ne gemu veveni gauna pata maveagana wailanai pono raokwania, pono ago, tarimu goti maino pio gapia vou pono waikule, gemu veveni gauna pata veaganai pono taoa Palagu gena.

²⁵ Goi eparu-venimuna talimana goti maino pio raka-gapia, Kota kapunai roe wagolaka-kavikavina aonai. Kwalana eparu-venimuna talimana na Kota ekamonagiana talimana gimanai neeve tao-kaumuna nea, e Kota ekamonagiana talimana na tipura numana gitatagona talimana gimanai pene taomu, ia na tipura numana aonai neekana-gavumuna nea. ²⁶ Au na avaikila-taunataunamuna: Voanana ati pono laka-piati, pene ago gemu metau voina pono vega-voigatua.”

Veopa-lemma

²⁷ “Gomi ripami, talima kunera na rova kilara gegapirato, gekilato, ‘Ragai pono veopa-lemma!’ ²⁸ Na au na avaikilamina: Rai na talima ta garawana egita-rogorogoana ne eririwana pene gapia ia gena, ia aona tugamagina genana warau peveopa-lemma vogare genai. ²⁹ Pene goi matamu ripana na evega-rakavamuna genai, pono kipo-vagia, pono piatogaa! Kwalana tauniparamu rakavana kavana pene lekwalekwa voo nama, na ati nama tauniparamu maparana kalova ati eputena kapunai pia pia-kaua. ³⁰ Na pene goi gimamu ripana na evega-rakavamuna genai, pono pati-vagia, pono piatogaa. Namana ea, tauniparamu rakavana kavana pono piatoga-kunea, pe tauniparamu maparana kalova egala-vanagivanagina kapunai ragai pene ago.”

Gare vega-laka

Mataio 19:9; Mareko 10:11-12; Luka 16:18

³¹ “Talima kunera na rova kilara gegapirato, gekilato, ‘Tau ta garawana pene vega-lakaa genai, ia na vegarawa lugalugana pepana pene talo-venia.’ ³² Na au na avaikilamina: Pene talima ta garawana egui-rigoana, na gare veopa-lemma kalara ati ekalagina, votalima na garawana veopa-lemma garenai evega-agoana. E rai na egui-rigoato garena pene garawaa talimana ia pene veopa-lemma.”

Kilagavu

³³ “Ita kalakalara gevega-riparato kilara gomi ripami: ‘Gemi kilagavu ragai pio vega-rakavara, na Velekou wailanai gokilagi-gavurato gaura pio kalara.’ ³⁴ Na au na avaikilamina: Ragai pio kila-gavu vegata! Gemi kila vega-taunataunara ularana kupa ragai pio kilagia (pa kupa ragai pio ruia), kupa aranai ragai pio kila-gavu, kwalana ia Palagu gena terona; ³⁵ pa tanopara aranai maki ragaina, kwalana ia Palagu gagenapanakauna kapuna; pa Ierusalem a aranai, kwalana ia King kamuna gena siti. ³⁶ Goi repamu, gemu maguli, maki ragai pono kilagia gemu

kilagavu vega-taunatauna na, kwalana goi guimu nivana ta ati pono vega-kulokuloa e ati pono vega-ruparupaa ripa. ³⁷ Namana ea: Gemu kila pono kilagia, ‘Pa’ pene pa e ‘Aikina’ pene aikina. Voiamo, na kila reketa maokilagirana Talima Rakavana, Satani, genana gevogomaina.”

Evega-rakavamuna talimana voina ragai pono kalaa

Luka 6:29-30

³⁸ “Talima kunera gevega-riparato kilara gomi ripami, evetaina gekilato: ‘Mata voina mata e ruga voina ruga.’ ³⁹ Na au na avaikilamina, kala rakavana ekala-venimuna talimana ragai pono kala-rakava-venia. Pene talima taa na mokomu ripana pene valea genai, mokomu kaulina mapono venia. ⁴⁰ E pene talima taa na Kotai pene taomu gemu tiati pene gapia ulanana genai, gemu kota maki pono venia. ⁴¹ E talima taa na eririwamagimuna, kilomita kwapunai pono kwarua nepenetiwa genai, kilomita rualai pono laka ia goti. ⁴² E enoginogina talimana pono venia, e gemu ai pene gapitore netina talimana maki ragai pono kila-tilivagi-venia.”

Gevega-rakavamuna talimara pono ulamagira

Luka 6:27-28; 6:32-36

⁴³ “Talima kunera gevega-riparato rovora ripami, gekilato: ‘Goi lagamu talimana pono ulamagia, na evega-rakavamuna talimana pono vega-rakavaa.’ ⁴⁴ Na au na avaikilamina: Geparu-venimina talimara pio ulamagira, e raira na gevega-rakavamina talimara maki atarai pio rapali. ⁴⁵ Eia genana pio vega-matagaia, gomi Tamami kupai etaluna ia natunai evega-agomito. Kwalana ia na garo kala rakava talimara e kala nama talimara atarai evega-ralaana, e gura maki kala rorirori e kala teveletevele talimara atarai evega-ketoana. ⁴⁶ Pene goulagamirana talimara gomi geulamagimuna talimaramo genai, arigi veveni namana pio gapia? Takiti gekokoana talimara pa opakau talimara evetaina maki gekalana. ⁴⁷ E tarimimo pio vega-namara, gemi nama rakagau? Palagu ati geripaana talimara na maki ekala gekalaana. ⁴⁸ Gaura pakurai gomi ati vetoukaumi pio talu, gomi Tamami kupai etaluna ati vetoukauna vetaina.”

6

Veni taunatauna rupu talimara geriai

¹ “Rogomi pio vetole, gemi kala namara taunilimalima wailarai ragai pio vega-matagaira, ira na pia vega-ragemi ulanana. Eira pio kalara genai, Tamami kupai etaluna genai voimi ati pio gapira.

² Gaurai, gemu wareware rupu talimara pono venira aonai, ragai pono vopatagia, opakau talimara rupu ai e vanuga gatamanai gekalana vetaina, taunilimalima na pia vevato-agira ulanana. Avaikila-taunataunamina, ira talima na gevega-ragerana, pe voira warauna gegapirato. ³ Na goi gemu wareware ati gena e ati gana talimana ono venia noponotiwa genai, gimamu kaulina ragai pene ripa, goi gimamu ripana na rakagau ekalaana. ⁴ Pe gemu wareware veavugai pono veni. E Tamamu na, rakagau ewalana veavugai egitarana, ia na vou voimu pene venimu.”

Velekou gena rapali

Luka 11:2-4

⁵ “Pene pio rapali genai, opakau talimara vetaira ragai pio rapali! Ira rugarugarai mavererera gerapalina, rupu aorai e vanuga gatamanai e rauparai maki, taunilimalima na pia gitara ulanana. Au na avaikila-taunataunamina, ira voire warau gegapirato. ⁶ A goi oririwana pono rapali notina genai, gemu numa kovoganai pono laka-toga, vanagi pono kana-gavua, vonai vou Tamamu pono nogi-venia, ia veavugai etaluna. E Tamamu na, rakagau ewalana veavugai egitarana, ia na vou voimu pene venimu.

⁷ Gomi pio rapali genai, kila ati ganira ragai pio kilagiwai-kilagiwaira, Palagu ati ripara talimara gekalana vetaina. Ira getugamagina, geria kila voga gekilagirana gaurana, Palagu na pene kamogaira. ⁸ Ira vetaira ragai pio kala. Kwalana gomi na rakagau goririwana, Tamami na eripa-kuneana, kapinai vou gomi na gonogi-veniana.

⁹ Evetaina pio rapali:

‘Ai Tamamai kupai

goi aramu pene veaga;

¹⁰ gemu Basileia pene vogomai;

gemu ririwa paia kalaa tanoparai,

kupai gekalaana vetaina.

¹¹ Etoma gama gauganigani ono venimai.

¹² Gema rakava ono tugamagi-piatogara,

ai gevega-rakavamaina talimara

geria rakava gatugamagi-piatogarana gelegelena.

¹³ Veripagani ai ragai pono vaimai,

a Rakava Talimana, Satani,

gimana na pono vega-magulimai.

[Kwalana Basileia goi gemu, tiavu goi gemu,

ralema iwavagina goi gemu,

toma pene ago-vanagivanagi, Amen.]’

¹⁴ Pene gomi na gevega-rakavamina talimara geria rakava pio tugamagi-piatogara genai, Tamami kupai etaluna gemi rakava maki pene tugamagi-piatogara. ¹⁵ Na, pene gomi na gevega-rakavamina talimara geria rakava ati gotugamagi-piatogarana genai, Tamami na gemi rakava maki ati pene tugamagi-piatogara.”

Voka

¹⁶ “Pio voka genai, ragai pio ali-vetuga, opakau talimara gekalana vetaina. Wailarai gevevega-matagai-opakauna, taunilimalima matapolu pia kila, ‘Gevokana rakavaria kika’ nepiatiwa. Avaikila-taunataunamina, ira voire warau gegapirato. ¹⁷ A goi, ono voka noponotiwa genai, repamu pono rigaa e wailamu pono guligia, ¹⁸ pe taunilimalima na ragai pia ripamu, goi ovokana, na Tamamu veavugaimo pene ripa. E Tamamu na, rakagau ewalana veavugai egitarana, ia na vou voimu pene venimu.”

Gemi rinaga kupai pio tao-koura

Luka 12:33-34

¹⁹ “Gemi rinaga etanoparai ragai pio tao-koura! Kwalana palo e kalokalo pa rasta na neevega-rakavarana nea, e lema taura na numa nege lovoana nege lemarana. ²⁰ Gemi rinaga kupai pio tao-koura, palo e kalokalo na ragai pia vega-rakavara, e lema talimara na maki numa

ati pia lovoa e ati pia lemara ripa. ²¹ Goi gemu rinaga ariginai emiana, goi aomu maki vonai emiana.”

Mata taunipara gena maeka

Luka 11:34-36

²² “Mata taunipara gena lamepa vetaina. Pene goi matamu nama genai, tauniparamu maparana maki pene waea. ²³ Na pene goi matamu rakava genai, tauniparamu maparana maki pene mukuna. A pene maeka goi aomu ai mukuna genai, emukuna pene kamu-iwavagi!”

Talima ta vele ruala vetugunagira ati pene ago-venira ripa

Luka 16:13

²⁴ “Talima ta vele ruala vetugunagira ati pene ago-venira ripa. Kwalana ia na ta ati pene ulamagia, a ta pene ulamagia; ta pene vega-taunataunaa, a ta pene opa-venia. Palagu e moni vetugunagira ati pio ago-venira ripa.”

Ragai pio tugamagitugamagi

Luka 12:22-31

²⁵ “Gaura pakurai avaikilamina, gemi maguli ragai pio tugamagira, rakagau pio gani pa pio niu; pa tauniparami rakagau na pio rapugara. Arigia gau kamuna, maguli pa ganigani? E arigia gau kamuna, taunipara pa rapuga? ²⁶ Kupai gelovona manura iogitara! Ira ati gevarovarona e ati gekuakuana, e araga numarai maki gauganigani ati getao-kouna. Na Tamami kupai etaluna na egupurana. Gomi gau kamu iwavagimi, a manu kei! ²⁷ Gomi rai otugamagitugamagina, gemu maguli kiata pono vega-mogaa ripa pa?

²⁸ Raka rapuga vetaira gotugamagi-vekwalavi-agirana? Uraura tiarera iogitara, raka gekala-tiwana. Ati geinaguluna e rapuga ati getulina. ²⁹ Na avaikilamina, King Solomona gena verapuga ralemana maki gevanagiana. ³⁰ E Palagu na tano gawara evega-rapugarana, ira toma gekalana, a pogipogi kalovai pia pia-ragera, Palagu vovetaina evevegarapugana. Ia na gomi ati pene vega-rapugami, ei? Gomi kamonagi kei talimami! ³¹ Vovetaina gaurai, ragai pio tugamagitugamagi, ragai pio kila, ‘Toma rakagau ita gani?’ Pa ‘Rakagau ita niu?’ Pa ‘Toma rakagau ita ligo?’ ³² Palagu ati ripara talimara na egau maparara gerakavetavurana, a Tamami kupai etaluna ripana, gomi egau goririwarana. ³³ Na tovotovona ia gena Basileia e gena kala rorirori pio tavu-kunera, ne egau maparara gomi pene venimi. ³⁴ Gaura pakurai pogipogi toma na tugamagi vekwalavina ragai pio kalaa; pogipogi tomana gena vekwalavi Palagu gimanai. Toma gena vekwalavi atanai metau mapio tao-kaua genai, raka pio vua-tiwaa?”

7

Taunilimalima ragai pio agirorira

¹ “Taunilimalima ragai pio agirorira, pe Palagu na gomi maki ragai pene agirorimi. ² Kwalana gomi gemi veagirori vetainai, gomi maki vovetaina Palagu na pene agirorimi; e raka govega-vetovo-venitiwarana, Palagu na maki vopene vega-vetovo veni-tiwami. ³ Rakagau gaurai goi tarimu matanai ripiripi ogitaana, na lako tupina goi matamu aonai ati otugamagiana? ⁴ Arigi rauparai goi tarimu ovaikilaana, ‘Gata, matamu ai ripiripi ana gaivagia vou,’ na goi matotaumu matamu ai

lako tupina ta emiana? ⁵ Goi opakau taumu, kune goi matamu ai lako tupina ono gaivagia vou, e ono poepoe-namanama vou, tarimu matanai ripiripi pono gaivagia.

⁶ Veaga gaura kwaeva (karoverave talimara) ragai pio venira, e gemi kurukuru maki ragai pio pia-atira pae wailarai! Gagera na pia panatalira, pia ruga-kule, mapia rale-kinikinimi kalirana.”

Noginogi, vetavuvetavu, koekoe

Luka 11:9-13

⁷ “Noginogi ai Palagu na pene venimi, vetavuvetavu ai pio rawali, koekoe ai gemi vanagi pia kala-pakara. ⁸ Kwalana pene noginogi talimana pene gapi, pene vetavuvetavu talimana pene rawali, e pene koekoe talimana Palagu na gena vanagi pene kala-pakaa.

⁹ Gomi rai natumu melona na gauganigani pene nogia aonai, goi na vatu pono venia? ¹⁰ Pa magani pene nogi aonai, warowaro pono venia? ¹¹ Pio tugamagi, gomi rakava talimami, na gau namara natumi venivenira ripami, gaurana gomi Tamami kupai etaluna, ia na gau namara genogi-veniana talimara pene venira vegata!

¹² Gomi rakagau goririwana talima na gemi ai pia kalagira kalara, ira geriai maki vovetaina pio kala. Mose gena rova e peroveta geria vevega-ripa kilara ganira taunatauna voa.”

Palagu gena Basileia lakatogana

Luka 13:24

¹³ “Vanagi kokotinana pio laka-toga. A kwarega kapuna eago-veniana rauparana gagava, e gena vanagi maki kamu vagi, e gutuma voanana gelaka-togana. ¹⁴ Na maguli vanagivanagi ago-venina vanagina kokoti e rauparana maki kei galagala vagi, e taunilimalima ati vogonamo gerawaliana.”

Peroveta opakau talimara

Luka 6:43-44

¹⁵ “Rogomi pio vetole peroveta opakau talimara geriana. Ira gomi gemi ai gevogomaina mamamoe rapugara ria, na aorai geria tugamagi uraura kwaevera rakavara vetaira. ¹⁶ Ira vuavuarai vou pio ripara. Vine vuara (grapes) gau vekalavekala geriana ati gekwamona, e figi vuara maki gawa veginivegini geriana ati gegapirana. ¹⁷ Gautupu namana genana vuara namara pene vega-walara, a gautupu rakavana genana vuara rakavara pene vega-walara. ¹⁸ Gautupu namana na vuana rakavana ati pene vega-walaa, gelegelena, gautupu rakavana na vuana namana ati pene vega-walaa ripa. ¹⁹ Vuavua namara ati gevuana gautupura pia patira, kalovai pia pia-ragera. ²⁰ Vovetaina gelegelenai peroveta opakau talimara maki vuavuarai pio ripara.

²¹ Ati ‘Velekou, Velekou,’ negetina talimara maparara Kupa Basileiai pia laka-toga. Aikina. Rai, Tamaku kupai etaluna ekwalanaana e gena ririwa kalara ekalarana talimana gereganamo. ²² Kota kamuna tomana pene kwara aonai, talima vogona na pia vaikilaku, nepiatiwa, ‘Velekou, Velekou, goi aramu ai gaperovetato, e goi aramu ai kala irau vagira vogo maki gakalarato.’ ²³ Ne au na pana vaikilara, napanatiwa, ‘Au ati ripaku gomi. Iokali, gomi kala rakava talimami.’ ”

Numa ruala gekuarato taura

Luka 6:47-49

²⁴ “Gaurana, rai au geku kila ekamonagirana e kalara ekalarana, ia talima maaonekana gena numa watu atanai evega-rugaato vetaina. ²⁵ Gura erakurakuato, gapata erakato agi ekuluto vonuma ati emakakamakakato, kwalana watu atanai evega-rugaato. ²⁶ A rai na geku kila ea ekamonagirana, na kalara ati ekalarana, ia kawakawa talimana vetaina, numa kwanokulo atanai evega-rugaato. ²⁷ Gura erakurakuato, gapata erakato, agi ekuluto vonuma epialauato e eketo-lovolovovagito.”

²⁸ Iesu gena vopata kilara ekilagi-gaturato mulinai, getanu-kouto talimara gutuma para na gena vevega-ripa kilara gevevega-kaliagirato. ²⁹ Kwalana gena kila matiavuna, ati ira geria rova gevevega-ripagirawai talimara geria kila vetaira.

8

Iesu na lepera talimana evega-namaato

Mareko 1:40-44; Luka 5:12-14

¹ Iesu golo kukuna na emarigoto, taunilimalima gutuma para ia mulinai gelakato. ² Ne talima ta maleperana Iesu genai eagoto, wailanai evetiu-talito, ekilato, “Velekou, pene goi oririwana genai, taunatauna pono kala-alevaku e pono vega-namaku ripa.” ³ Iesu gimana etugu-agoato, viti talimana enapa-kaunagiato, evaikilaato, “Aririwana, ono nama!” Ne veganamo lepera enamato. ⁴ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Talima ta ragai pono vega-ripaa. Ono laka, Rupu Veaga Velenana pene gitamu, e vekala-aleva vevenina gaura Mose na ekilagirato gelegelenai pono venia, pe taunilimalima pia ripa, goi ponama.”

Roma Vetali velenana gena vetugunagi melona

Luka 7:1-10

⁵ Iesu Kaperanaumai ekwarato, Roma vetali velenana ta ia genai eagoto, Iesu enogiato, netiwato, ⁶ “Velekou, geku vetugunagi melona tauniparana ati ekalavo-kalavona, e viti maki kamu vagi evuaana.” ⁷ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Au awatina, pe ana wati vega-namaa.” ⁸ Vetali velenana evega-geleto, netiwato, “Velekou, au epe ati gelegele goi au geku numai pono ragekau; gaurai goi tipomo ono kila, ne au geku vetugunagi melona pene nama. ⁹ Au maki talima reketa geria vegetatago kapulerai, e vetali talimara pa soldia au kapuleku ai. Au na ta evaikilaana, ‘Ono laka!’, natina elakana e mataa avaikilana, ‘Ono vogomai!’, natina evogomaina. E au geku vetugunagi melona avaikilaana, ‘Eia ono kalaa!’, ne ekalaana.”

¹⁰ Iesu na gena kila ekamonagiato aonai, evevega-kali-rakavato. Ne ia mulinai gelakakauto talimara evaikilarato, netiwato, “Au na evaikila-taunataunamina, Isaraela aonai evetaina kamonagina ta rogoti ara rawalia. ¹¹ Au na maki, avaikilamina taunilimalima garo rageragena e garo rigorigona na pia vogomai, Aperaamo, Isaako, e Iakobo ria velekwakamuna pia gani-koukoua Kupa Basileia aonai. ¹² Na tovotovonai Palagu na evirigirato talimara, Basileiai pia talu netiwato talimara, Palagu na pene pia-atira muli ai, mukuna kaikolo aonai. Vonai pia tagi, e karira pia kari-kikitalira.” ¹³ Ne Iesu na vetali velenana evaikilaato, netiwato, “Ono laka, gemu numai! Gemu kamonagi gelegelenai kalana pene wala.” Gena vetugunagi melona voorai enamato.

Iesu na Simona gena tegama evega-namaato

Mareko 1:29-31; Luka 4:38-39

¹⁴ Iesu Petero gena numai elaka-togato. Vonai Petero gena tegama garena evitiato, tauniparana etiavutiavuto, pe emaoko-tagowai, Iesu na egitaato; ¹⁵ gimana'i egapito, ne gena viti eaikito, ekuliitito, ne ia egupuato.

Iesu taunilimalima gutuma evega-namarato

Mareko 1:32-34; Luka 4:40-41

¹⁶ Volavilavi palagu rakavara na eporogirato talimara vogo Iesu genai gevaiagorato. Iesu na vopalagu rakavara gena kila tiavuna na egui-atirato, e viti talimara maparara maki evega-namarato. ¹⁷ Ekala vega-taunataunara Isaia, peroveta talimanana, ekilagirato gelegelena, netiwato, "Ia na gera viti-vua egapi-pakarato, e gera viti irauirau evuarato, evega-namarato."

Iesu mulinai pia laka negetiwato talimara

Luka 9:57-60

¹⁸ Iesu na gutuma egitarato, gevogoago-vogoagowai gaurai gena melo evaikilarato, netiwato, "Ita vevanagi, kovu vokavanai." ¹⁹ Aonai rova evevega-ripagiawai talimana ta Iesu genai eagoto, evaikilaato, "Vevaga-ripa talimamu, goi pono laka kapura mapararai au goi mulimu ai pana lakakau." ²⁰ Iesu na evaikilaato, netiwato "Uraura kwaevera mageria kovoga, e manu mageria nuguvi, na Taunilimalima Natuna ati gena maitu kapuna."

²¹ Iesu gena melo taa na evaikilaato, "Velekou gemu kala, ana waikule, pe tamaku anave taoa vou." ²² Iesu na evega-geleato, netiwato, "Muliku ai onoma lakakau, kwarega taura (Palagu ati gekwalanaana talimara) matotaura geria kwarega pia taora."

Iesu na agi e aku ekila-wairato

Mareko 4:36-41; Luka 8:22-25

²³ Iesu gati ai eragekauto, ripa getavuawai melora ria. ²⁴ Gevanagiwai aonai, atilovana agi kamukamu kovu ai ekwarato, e aku maki gati aonai gevelaku-rigowai. A Iesu gati aonai emaituwai.

²⁵ Ne gena melo geagoto, gevagoato, negetiwato, "Velekou, ono vega-magulimai, ita tapuluna, roli takwaregana." ²⁶ Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Rakagau gaurai gokalina? Kamonagi kei talimami!" Ne Iesu ekuliitito, agi e aku ekila-wairato, ne gevega-aikito e erawa-taliato. ²⁷ Taunilimalima maparara gevevega-kalito, negetiwato, "E raka talima vetaina ta? Agi e aku na maki karonā gekamonagiana!"

Iesu na talima ruala palagu rakavara na geporogirato evega-namarato

Mareko 5:1-17; Luka 8:26-37

²⁸ Galileia kovuna vokavanai, Gadara (pa Gerasa) talimara geria tano ai, Iesu ekwarato, ne palagu rakavara na geporogirato talimara ruala kala kovogara na gevogomaiwai Iesu genai. Etalima ruala makaliagira, gaurana voraupara na ta ati elaka-vanagiwai. ²⁹ Ne tauria ruala Iesu gelailai-veniato, negetiwato, "Palagu natuna o, rakagau gemai ono kalaa notina? Goi povogomai enai, ono vega-vitivitimai ulanana, toma taunataunana roe nea vou pene kwara aonai, ei?"

³⁰ Vonai ati rauvagi ai, pae laveta na geunaunawai. ³¹ Vovetaina gaurai palagu rakavara na Iesu genogiato, negetiwato, “Pene goi na oguiatimaina genai, ono tugumai pae geriai, ira aorai aia laka-toga.” ³² Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ioago!” Ne palagu rakavara votalima ruala aora na gelaka-piatito, geagoto, pae geriai gelaka-togato. Ne pae laveta na maparana golona geralupito, kovu ai gevegugutu-kwaregato.

³³ Pae gitatagora talimara geraka-velekeveleketo vanugai geagoto, vali maparana gepiaato, e palagu rakavana geporogirato talimara geriai rakagau ewalato maparara gevega-matagairato. ³⁴ Ne vanuga talimara maparara gevekoko-agoto, Iesu pia gitaa ulanana. Iesu genai gekwarato aonai, genogiato geria tanona pene laka-paka.

9

Iesu na rakava etugamagi-piatogarato

Mareko 2:1-12; Luka 5:17-26

¹ Iesu gati ai eragekauto, ewaikuleto, kovuna evanagito gena vanuga taunataunanai eagoto. ² Vonai talima reketa na tauniparana kavata ekwaregato talimana ta gepai maokomaokonai, Iesu genai gevua-agoato. Iesu na geria kamonagi egitaato, ne viti-rakava talimana evaikilaato, netiwato, “Natuku pono tiliga, gemu rakava patugamagi-piatogara.”

³ Ne rova gevevega-ripagiawai talimara matotauria gevevaikilato, “Etalima Palagu ekilagi-piatogaana.”

⁴ Iesu ripana ira rakagau getugamagiawai gaurai evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurai netugamagi rakavara vetaira gokalarana?”

⁵ Raka para kilatiwa malaga, ‘Gemu rakava patugamagi-piatogaa’ naparatiwa, pa para kila, ‘Ono rugaiti, ono laka’ naparatiwa. ⁶ Au na ana vega-gitami, Taunilimalima Natuna magena rorirori, rakava pene tugamagi-piatogara etanoparai.” Ne Iesu na viti rakava talimana evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, gemu gepa ono gapia, numai ono laka!” ⁷ Ne votalima ekuliitito, gena numai elakato. ⁸ Taunilimalima na vokala gegitaato aonai, gekalito e Palagu gevega-rageato, kwalana tiavu vovetaira taunilimalima evenirato gaurai.

Iesu na Mataio ekeato

Mareko 2:13-17; Luka 5:27-32

⁹ Iesu voanana elaka-vanagiawai aonai, ia na talima ta arana Mataio egitaato, takiti monira gekokorawai numanai etanu-tagowai egitaato. Ne Iesu na evaikilaato, netiwato, “Muliku ai onoma laka.” Ne Mataio eraka-kuliitito, Iesu mulinai eagoto.

¹⁰ Iesu Mataio gena numai eganiganiwai aonai, takiti-koko talimara e kala rakava talimara vogovagi gevogomaito, Iesu magena melo ria geganigani-koukouto. ¹¹ Parisea talimara reketa na gegitaato, ne Iesu gena melo gerenagirato, “Rakagau gaurana gomi gemi vevega-ripa talimana takiti-koko e kala rakava talimara ria geganigani-koukouna?”

¹² Iesu na vokila ekamonagiato, ne evega-gelerato, netiwato, “Nama talimara toketa ati getavurana, na viti talimara namo. ¹³ Ioago, matotaumi na Veega Pukana na ekilagiana kilana iove tavua, evetaina ekilana, ‘Au ati gomi gemi vevoiwai pa veveni gaura aririwarana. Au aririwana gomi na vetuga e kala nama pio vega-matagaira.’ Au kala rorirori talimara keakeara ati avogomaito, na kala rakava talimaramo.”

*Voka**Mareko 2:18-22; Luka 5:33-39*

¹⁴ Voia mulinai Ioane Bapatiso gena melo Iesu genai geagoto, ne gerenagiato, “Rakagau gaurai ai e Parisea talimara gavokana, na goi gemu melo ati gevokana?”

¹⁵ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gotugamagina, vegarawa valigu talimana gatana lagarai etaluna aonai pia tagi pa? Aikina! Tomana evogomaina, vegarawa valigu talimana gatana geriana pia gapi-gerevagia, vonai vou pia voka. ¹⁶ Talima taa na rapuga valiguna kiata rapuga kunena goti ati pene vega-pani-koura. Pene vovetaina pene kala genai, rapuga valiguna na kunena pene ralea, e verale maki pene kamu-vagi. ¹⁷ Talima taa na maki vine nanuna valiguna nanikoti kopina kunenai ati pene wagia. Pene vovetaina pene vekala genai, nanikoti kopina kunena pene verale, vine nanuna pene vepopo, e kopina pene rakava. Na vine nanuna valiguna nanikoti kopina valigunai pia wagi-rigoa nama. Ne ruala, vine nanuna e kopi pia mia ati pia rakava.”

*Iesu na vavine ta e gare ta evega-namarato**Mareko 5:22-43; Luka 8:41-56*

¹⁸ Iesu gena melo roe waevega-riparawai aonai vele ta ekwarato, Iesu gageno kwalana etiu-talito, netiwato, “Au natuku vavinena ewagumona kiana pekwarega. Ita wati, gimamu ia atanai pono tao-kaua ne natuku pene maguli.” ¹⁹ Iesu ekuliitito, ia goti geagoto. Gena melo maki ia ria geagoto.

²⁰ Geagowai aonai, gare ta, gena viti rala vitina, rigolo gagalana ruala (12) eviti-agiato, evogomaito mulina kavanana ne gena rapuga rikinai enapakauto. ²¹ Kwalana ia etugamagito, “Gena rapugaimo pana gapikau ne pana nama.” ²² Iesu eruga-kuleto, egitaato, netiwato, “Natuku, pono tiliga! Gemu kamonagi na pevega-namamu.” Ne veganamo gena viti enama-gatuto.

²³ Iesu vovele gena numai elaka-togato. Turai vili talimara e tagi talimara kulura kamu vagi egitarato, ²⁴ ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Iolaka-piati. Vavine ati pekwarega, ia e tipo emaituna.” Na taunilimalima na gemamai-agiato. ²⁵ Iesu na votaunilimalima gutuma etugu-piatirato mulinai, ia elaka-togato numa aonai, vavine gimanai egapito; ne vovavine etogaitito. ²⁶ Ekala valina votano maparanai gepia-lovolovoato.

Iesu na mata-kele talimara ruala evega-namarato

²⁷ Iesu na vokapu eraokwaniato. Elakawai aonai, mata-kele talimara ruala mulina na geagoto, gekea-veniato, negetiwato, “Davida Natuna o, ai ono gita-vetugamai!” ²⁸ Iesu numai elaka-togato aonai, vomata-kele taura ruala maki geragekauto. Ne Iesu na erenagirato, netiwato, “Gomi na govega-taunataunakuna, au na pana vega-namami ripa?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Pa, Velekou, gavega-taunataunamuna.” ²⁹ Nea Iesu na matara enapa-kaunagirato, netiwato, “Gemi kamonagi rorinai, kalana pana kalaa gemi ai.” ³⁰ Ne matara gealirato. Iesu maaona maparana ria na evaikila-gaokarato, netiwato, “Ekala pewala ea valina talima ta ragai pio vega-ripaa!” ³¹ Na tauria ruala gelakapiatito, geagoto, Iesu valina votano maparanai gepia-lovolovoato.

Iesu na muru-kapu talimana ta evega-namaato

³² Tauria ruala numa na gelaka-piatiwai aonai, talima ta, palagu rakavana na eporogiato gaurai ati ekilakilawai, Iesu genai geago-agiato. ³³ Iesu na palagu rakavana egui-atiato mulinai, vomuru-kapu talimana veganamo ekilakilato. Taunilimalima maparara na eia ewalato kalana gevevega-kaliagiato, gekilato, “Evetaina kalana ta Isaraela aonai rogoti ere wala!” ³⁴ A Parisea talimara gekilato, “Ia e palagu rakavara geria vele tiavuna na palagu rakavara ia na egui-atirana.”

Iesu na gena melo Isaraela talimara geriai etugurato

³⁵ Iesu na vanuga kamura e keira maparara eago-venirato: Geria rupu ai evevega-ripawai, Palagu gena Basileia valina namana evopata-giawai, e viti e viti-vua talimara maparara evega-namarato. ³⁶ Iesu na votaunilimalima gutuma para egitarato aonai evetugarato, kwalana aora gevekwalavito e ati geria veveakava talimara, vega-gelegelena mamoe ati tau gitatagora talimana vetaina. ³⁷ Ne Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Makora gitagitana kamu, na inagulu-agina talimara ati vogo. ³⁸ Araga ganiganina venivenina Velekouna pio nogia, pe inagulu talimara pene tugura, gena ganigani koko aragarai.”

10

Iesu na gena apostolo melora gagalana ruala (12) ekearato

Mareko 3:13-19; Luka 6:12-16

¹ Iesu na gena melo gagalana ruala ekearato, ne tiavu evenirato, palagu rakavara pia gui-atira, viti e viti-vua maparara pia vega-namara ulanana.

² Eapostolo talimara gagalana ruala arara ea: Tovotovona ia Simona, arana ta Petero, ia tarina Anduru; Teimiti Tepetaio natuna, tarina Ioane goti; ³ Filipino e Batolomio; Tomas e takiti-koko talimana Mataio; Teimiti Alfia natuna, e Tadio; ⁴ Simona, Selote talimana, e Iudas Isakariota, Iesu pene lewaa talimana.

Iesu na apostolo talimara geria inagulu evenirato

Mareko 6:7-13; Luka 9:1-5

⁵ Etalima gagalana ruala Iesu na etugu-atirato e velaunagi gavutinara evetaina evenirato, netiwato, “Ati Iuda talimara geriai ragai pio ago, e Samaria vanugara taai maki ragai pio laka-toga; ⁶ na Isaraela talimara geriai pio ago, ira gelekwarekwato mamoea vetaira. ⁷ Ioago, evetaina pio vopata, nopiotiwa, ‘Kupa Basileia pevekavi-vagi, (Palagu gena vegetatago tiavuna evega-rugaana ea)!’ ⁸ Viti talimara pio vega-namara, kwarega talimara pio vega-magulira, lepera talimara pio alevara e pio vega-namara, e palagu rakavara pio gui-atira! Gomi na gogapiato ati voina, pio veni maki ati voina.

⁹ Gemi lakalakai moni ragai pio gapikau, kolo pa siliva monira pa kopa monira maki ragai pio vuakau. ¹⁰ Palaka ragai pio gapikau, tiati ruala, tamaka, e toki maki ragai pio gapi. Kwalana inagulu talimana gena e gana pia venia vegata.

¹¹ Vanuga kamuna taai pa vanuga keina taai pio laka-toga aonai, rai na eririwamina gena numai pene gapi-ragemi netina talimana pio tavua. Vonumaimo pio talu, pene ago vovanuga pio raokwania.

¹² Numai golaka-togana aonai, numa talimara pio vega-namara, no-piotiwa, ‘Maino gomi gemi ai pene mia!’ ¹³ Pene vonuma talimara na pia gapi-ragemi genai, Palagu gena maino geriai pene mia. Na pene ira na ati pia gapi-ragemi genai, Palagu gena maino geriai ragai pene mia, gemi ai mapene waikule. ¹⁴ Arigi numai pa pene aikina arigi vanugai taunilimalima na ati pia gapi-ragemi e gemi kila ati pia kamonagira genai, vonuma pa vanuga pio raokwania, gagemi kavura pio kwarikwari vagira, (ira geria kila ketoketo vega-taunataunara ulanana). ¹⁵ Au na avaikila-taunataunamina, Palagu gena Kota tomanai vonuma pa vovanuga geria rakava voina metauna kamu galagala vagi pene gapia, Sodoma e Gomora geria rakava voira maki pene vanagia.”

Kogo e viti-vua wailai

Mareko 13:9-13; Luka 21:12-17

¹⁶ “Iokamonagi, au na atugumina mamoe vetaira uraura kwaevara rakavara nuganugarai. Gaura pakurai, gelema vetaira pio aoneka e pio marana pune vetaira. ¹⁷ Rogomi pio vetole taunilimalima geriai! Kwalana ira na pia gapimi mapia tugu-agomi Iuda geria kaonsela talimara geriai, e geria rupu aorai pia kwarimi. ¹⁸ Au gogapi-ragekuna gaurai, kavana e vele kamura pa pene aikina king geriai pia gapi-agomi, ira wailarai au vega-taunataunaku ai pio ago, kwalana ati Iuda talimara maki Vali Namana pia ripaa. ¹⁹ Pene Kota talimara wailarai pia gapi-agomi genai, rakagau pio kilagia pa pene aikina raka pio kilagi-tiwara kilara ragai pio tugamagiagi-vekwalavira. Kwalana votoma rakagau pio kilagira kilara Palagu na vou pene venimi. ²⁰ Ati gomi pio kila, na Palagu Palaguna gomi gemina pene kila.

²¹ Kakana na tarina pene lewaa pene kwarega ulanana, tamana na natuna maki vovetaina pene kalaa. Natura na tamara e tinara pia karoverave-venira e kwaregai maki pia taora. ²² Taunilimalima maparara na pia aorakava-venimi, kwalana au gogapi-ragekuna gaurai. Na rai pene vaigaoka ikanai pene maguli. ²³ Vanuga taai pia vega-rakavami e pia guimi genai, vanuga taai mapio ago. Pio ripa rorirori, geku inagulu ati pio vega-aikia Isaraela vanugara maparara aorai, pene ago o, Taunilimalima Natuna penema kwara.

²⁴ Ripa etavuana talimana na gena vevega-ripa talimana ati pene vanagia; vetugunagi talimana na ekune-agiana talimana maki ati pene vanagia ripa. ²⁵ Ripa etavuana melona pene vevega-ago gena vevega-ripa talimana goti pia gelegele, e vetugunagi talimana ekune-agiana talimana goti maki pia gelegele voo nama. Pio tugamagia, taunilimalima reketa na au pamili repa, Belsebul pa Satani negetina, na gomi, geku pamili talimami, maki vovetaina pia kilagimi, e pia vega-metaumi maki.”

Palagu kalina na pio kali

Luka 12:2-7

²⁶ “Gaura pakurai, taunilimalima kalira na ragai pio kali. Vekougavu gaura maparara pia matagai, veavuga kilara maparara pia ripara. ²⁷ Au na rakagau pavarami mukunai mapio kilagi-waira lagani maekanai, rakagau geregami na pio kamonagira numa kukura na mapio kilagi-matagaira, (taunilimalima maparara na pia kamonagira ularana). ²⁸ Taunipara pia vagia talimara kalira na ragai pio kali, kwalana ira

na palagu ati pia vagia. Na Palagu kalinana ne pio kali, kwalana ia na ruala pene vagira ripa, taunipara e palagu, kalova ati eputena kapunai.

²⁹ Manu ruala maki toea kwapuna namo gevoirana, ei? Na ira ta ati pene ketorigo-kawa kwano ai, pene Tamami ati pene ririwa genai. ³⁰ A gomi repami guira maki maparara Palagu na evega-agi-gitakaurato. ³¹ Pe ragai pio kali; gomi voimi verage vagi, manu girigiri vogo voira maki govanagirato.”

Iesu ragai pio kilagi-veavugaa

Luka 12:8-9

³² “Rai na au taunilimalima wailarai pene kilagi-atiku, ia maki au na pana kilagi-atia Tamaku kupai etaluna wailanai. ³³ Na au rai na taunilimalima wailarai pene rugaku e pene kilagi-veavugaku, ia maki au na pana rugaa e pana kilagi-veavugaa Tamaku kupai etaluna wailanai.”

Ati maino, na vetali

Luka 12:51-53; 14:26-27

³⁴ “Ragai pio tugamagi, au maino tanoparai avuamaiato. Aikina, au ati maino avuamaiato, na vetali ulanana avogomaito. ³⁵ Au avogomaito egaura pana vega-rugara ulanana: Natu melora na tamara pia vevagi-venira, natu vavineri na tinara pia vevagi-venira, tegama garera keira na geria tegama garera kamura pia vevagi-venira. ³⁶ Numa gatana matotauna gena numa talimara na pia aorakava-vagia.

³⁷ Rai na tamana pa pene aikina tinana pene ulamagi-kamura, a au pene tugamagi-keiku genai, ia ati gelegele au geku talimai pia kilagia. E rai na natuna melona pa pene aikina vavine vavinena eulamagi-kamuana, a au eulamagi-keikuna genai, ia ati gelegele au geku talimai pia kilagia. ³⁸ E rai matotauna gena satauro ati pene vuaa, e muliku ai ati pene laka, ia ati gelegele au geku talimai pia kilagia. ³⁹ Rai gena maguli matotaunamo genai etaoana talimana, gena maguli pene piatogaa. Na rai au pakuku ai gena maguli pene piatogaa talimana, gena maguli ati pene vega-lekwalekwaa.

Iesu gena melo pia gapi-ragera talimara na voira namara pia gapira

Mareko 9:41; Luka 10:16

⁴⁰ Rai na gomi egapi-ragemina, au maki egapi-ragekuna, talimana na au etugukuto Palaguna maki egapi-rageana. ⁴¹ Rai na peroveta talimana ta egapi-rageana, kwalana ia Palagu gena kila evega-matagaina talimana ta, ia na peroveta talimana voina pene gapia. E rai na kala roriori talimana egapi-rageana, kwalana ia Palagu gena ririwa ekwalanaana talimana, ia na kala roriori talimana voina pene gapia. ⁴² E talima taa na geku melo ta nanu pala kaperi ta vagi pene venia, kwalana ia au geku vetugunagi talimana, avaikila-taunataunamina, ia voina pene gapia vegata.”

11

Ioane na gena melo Iesu genai etugu-agorato

Luka 7:18-35

¹ Iesu na vovegavutina kilara gena melo gagalana ruala geriai ekilagi-gaturato mulinai, ia voanana Galileia vanugarai eagoto, vonai Palagu gena kila pene vevega-ripagia e pene vopatagia ulanana.

² Ioane Bapatiso tipura numanai etaluwai aonai, Keriso gena inagulu valira ekamonagirato, gaurana ia na gena melo Iesu genai etugu-atorato. ³ Iesu gerenagiato, negetiwato, “Palagu na ekilagi-gavuato pene vogomai talimana goi, pa talima poluna ta paia aloa?”

⁴ Gaurana Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Towaikule, gomi na pogo kamonagira e pogo gitara gaura Ioane pio vega-ri-paa: ⁵ Mata-kele talimara gepoepoena, gage rakava talimara gelakana, lepera talimara genamana, tega-gela talimara gekamonagina, kwarega talimara gekuliiti-waina, e Vali Namana lelea talimara geria evopatagiana. ⁶ Au geku ai ati gena aovoaovo talimana evererena.”

⁷ Ioane gena melo gelakawai aonai, Iesu na getanu-kouto talimara evaikilarato, Ioane valina geria ekilagiato, netiwato, “Ioane genai goagoto aonai, votanopakanai rakagau pio gitaa ulanana? Ralaka agi na elavu-aveaveana pio gitaa ulanana goagoto? ⁸ Pene aikina genai, rakagau pio gitaa ulanana goagoto? Rapuga namana eligoana talimana gitagitana goagoto? Aikina. Rapuga namara geligorana talimara ira king geria numai getaluna. ⁹ Na, rakagau pio gitaa ulanana goagoto? Peroveta talimana ulanana? Pa! Avaikilamina, gogitaato talimana ia peroveta talimara maparara evanagirana. ¹⁰ Ioane valina Puka Veaga aonai evetaina etaloato, Palagu ekilato, ‘Au na geku vetugunagi talimana pana tugu-kunea, gemu raupara wailamu ai pene kala-maavua.’

¹¹ Avaikila-taunataunamina, etanoparai pia maguli talimara maparara nuganugarai Ioane Bapatiso ia kamu iwavagi, taa na ati pene vanagia. Na Kupa Basileiana aonai kapi talimana na Ioane pene vanagia. ¹² Ioane Bapatiso gena vopata evali-piagirato genana pene vogomai etoma, Palagu na gena Basileia pa vegetatago tiavuna evega-rugaana, na talima reketa na gevevagi-veniana geria ririwa matotaura pia vegita-tago, a rai Palagu gena Basileiai ene laka-toga netina talimana, ira na gekouana. (Mataio 23:13).

¹³ Peroveta talimara maparara e Mose gena rova maki na Palagu gena Basileia pa vegetatago gevopatagiawai, evogomaito pene vogomai, Ioane gena lagani ai. ¹⁴ E gomi na geria kila pio gapi-ragera pa aikina, na Ioane ia taunatauna peroveta talimana Elia, gena vogomai gekilagiawai. ¹⁵ Mategana talimana pene kamonagi.

¹⁶ Toma gulu talimara raira ria pana vega-gelelgera? Ia no melo girigiri vetaina, vanuga gatamanai getanu-tagona, geulaulana, kavata melora na kavata melora gekea-venirana, negetina,

¹⁷ ‘Ai vegarawa vererenai
kita galavuwai gomi gemi,
na gomi ati gopalawai!
Ai kwarega marira gagapiwai,
na gomi ati gotagiwai!’

¹⁸ Ioane evogomaito, evokato e vine nanuna ati eniuato. Gaurana gekilana, ‘Ia palagu rakavana na eporogiato,’ negetina. ¹⁹ A taunilimalima Natuna evogomaito, ia ganigani ta ati erugaana. Gaurana gekilana, ‘Ia ganigani gaoka talimana e vine nanuna eniu-gaoka-vagianana talimana, takiti-koko talimara e kala rakava talimara gatara!’ negetina. Na Palagu gena aoneka evega-matagaina e vega-taunatauna na gena kolema namara geriana.”

*Ati kamonagi vanugara**Luka 10:13-15*

²⁰ Iesu na gena tiavu inagulura vanuga kamura reketa aorai ekalagiarato, na geria kala rakavara na ati gevetugamagi-kulewai, gaurana Iesu na vovanuga talimara egolorato. ²¹ Ekilato, “Korasina o, goi e Betesaida, vetugami kika! Kwalana kala irau vagira gemi ai gematagaiwai Taia e Sidona aorai pegere matagai, na ira rauvagi pegere vetugamagi-kule, pute rakavarai e tauniparara makulumarai geria vetugamagi-kule pegere vega-matagaira. ²² Na avaikilamina, Palagu na taunilimalima pene kota-venira tomanai, gomi na pio rawalia metauna Taia e Sidona geria metau pene vanagia.” ²³ Goi maki, Kaperanauma o, goi oririwana kupai pono verage notina? Aikina, goi kwarega kapunai pono ago! Pene kala irau vagira gemi ai gematagaiwai Sodoma aonai pegere matagai genai, ia roe pere talu pene vogomai etoma. ²⁴ Na avaikilamina, Palagu na taunilimalima pene kota-venira tomanai, gomi na pio rawalia metauna Sodoma geria metau pene vanagia.

*Au geku ai iovogomai, pe pio pikapika**Luka 10:21-22*

²⁵ Volaganinai Iesu ekilato, “Tamaku o, kupa e tanopara Velena, avega-namamuna, kwalana goi na aoneka e ripa talimara geriai otavoavugarana gaura ati ripara talimara geriai ovega-matagairana. ²⁶ Pa, Tamaku, gemu ririwa evetaina pene vetao vegata. ²⁷ Gaura maparara Tamaku na evenikuto. Natuna talima ta ati ripana, na Tamana gereganamo ripana, e Tamana talima ta ati ripana, na Natuna gereganamo ripana, e Natuna na pene vega-matagai-venira netina talimara.

²⁸ Au geku ai iovogomai, gomi raira maruna metaura govuana e goragana talimami maparami, au na agalagi pana venimi. ²⁹ Au geku maruna, geku vegetatago namana, iomai-gapiragea, au geku ai ripa maki iomai-gapia! Kwalana au na ati pana ririwamagimi e ati pana gita-guilagimi. Au geku ai agalagi taunataunana pio rawalia. ³⁰ Au na maruna malaga e pagami ai pio vuua maki ati metauna.”

12*Iesu Tapati Velena**Mareko 2:23-28; Luka 6:1-5*

¹ Volaganinai Iesu Tapati tomanai vuiti aragara na elaka-vanagiwai. Gena melo evitorato gaurai, vuiti vuara gekwamorawai e geganirawai. ² Parisea talimara na gegitarato, ne Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Ono gitaa, gemu melo na ita gera rova ati gekwalanaana, Tapati tomanai vuiti gekwamona.” ³ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Davida na kala ta ekalaato, ia mataukavana ria evitorato gaurai, gomi na ekala ewalato gauna rogoti goro agia? ⁴ Palagu gena numai elaka-togato, Palagu wailanai getaorawai peretira ia magatana ria na geganirato. Vopereti maveagara, Rupu Veaga veleramo garia, rova. ⁵ E gomi na Mose gena rova aonai ekila maki rogoti goro agia, netina, Tapati tomanai Rupu Veaga velera Rupu Veaga aonai geinaguluna. Gaura pakurai Tapati rovana gevega-rakavaana, na ira ati geria kepi? ⁶ Au na avaikilamina, enai talima ta, ia na Rupu Veaga evanagiana. ⁷ Puka Veaga ekilana, ‘Vetuga ne aririwaana, a vega-nama paera vou ragaina.’ Pene ekila

ganina goripaana genai, ati geria kepi talimara ragai pogoro vega-rakavara. ⁸ Kwalana Taunilimalima Natuna ia Tapati Velena.”

*Iesu na gima-keve talimana evega-namaato
Mareko 3:1-6; Luka 6:6-11*

⁹ Iesu na vokapu eraokwaniato, eagoto, Iuda talimara geria rupu ai elaka-togato, ¹⁰ gimana ekevento talimana ta maki vonai. Parisea talimara na Iesu pia vega-vekwakunagia gaurai gerenagiato, negetiwato, “Tapati tomanai viti pita vega-namara marovana pa?” ¹¹ Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi ta gena mamoe kwapuna gerega vagina Tapati tomanai lega aonai pere keto-rigo genai, vega-magulina kavanai gomi na ati pogoro rolo-ragea? ¹² Pio tugamagi: Taunilimalima tugamagi-venina gau kamu iwavagina, a mamoe genai gau kei vagina! Gaura pakurai Tapati tomanai kala namana kalagikalagina rorirori vagi.” ¹³ Ne Iesu na vogima-keve talimana evaikilaato, netiwato, “Gimamu ono tugu-roriroria.” Ia gimana etugu-roriroriato, ne maparana enama-gatuto, gimana kavata maki vovetaina. ¹⁴ Na Parisea talimara gelakatito, genavuga-kouto, Iesu raka pia vagi-kwarega-tiwaa rauparana getavuato.

Iesu Palagu na evirigiato talimana

¹⁵ Parisea geria navuga Iesu na warau eripa-kuneato gaurai, ia vokapu na elaka-gerevagito. Taunilimalima gutuma ia mulina na mageagoto, e viti talimara maparara evega-namarato. ¹⁶ Na evaikilagaoka-vagirato, ia valina talima ta ragai pia vega-ripaa. ¹⁷ Evetaina ekilato, kwalana Isaia peroveta talimana muruna na elakatito kilana pene taunatauna ulanana, netiwato,

¹⁸ “Ia au geku vetugunagi talimana, avirigiato.

Au na ia aulamagiana, e ia genai maki avererena;

Au palaguku ia genai pana taoa,

e ia na au geku kila e kala rorirorira pene vopatagira

taunilimalima maparara geriai.

¹⁹ Ia ati pene kogo, e ati pene inala;

e gatamai karonā maki taa na ati pene kamonagia.

²⁰ Ia na ponu ati pene gaukorua,

e emole irauna lamepana ati pene kala putea,

pene ago ia na kila e kala rorirorira pene vega-rugara,

ne pia tiliga.

²¹ Ia genai taunilimalima maparara

geria veraramani pia taora.”

Iesu e Belsebul

Mareko 3:20-30; Luka 11:14-23; 12:10

²² Ne reketa na palagu rakavana na eporogiato talimana Iesu genai gevua-agoato. Votalima matana kele e muruna kapu. Iesu na evega-namaato, ne ekilakilato e epoepoeto. ²³ Taunilimalima maparara ekala ewalato genai gevevega-kali-rakavato, negetiwato, “Ia peiramu Davida Natuna pa, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-magulī tauna)?” ²⁴ Na Parisea talimara na eia gekamonagiato aonai, gekilato, “Ia e Belsebul, palagu rakavara geria vele, na tiavu eveniana gaurai, etalima na palagu rakavara egui-atirana.”

²⁵ Iesu na geria tugamagi warau eriparato gaurai, evaikilarato, netiwato, “Kaomani pene veware, matotauna pene galama pakurui, ia pene rakava-vagi; e vanuga ta pa kwalu ta pene veware, matotauna pene galama genai, ati pene ruga ripa. ²⁶ E tiapolo taa na tiapolo ta pene guikalia genai, Satani ia matotauna pene galama, voia ganina kwalu ta warau peveware-kavaluga pakunai, ati pene ruga ripa? ²⁷ Gomi gokilana, au Belsebul gena tiavu na palagu rakavara agui-atirana, a gomi mulimi ai gelakana talimara na palagu rakavara rakavetaina gegui-atirana? Ira na gevega-taunataunaana, gomi gemi kila ati rorirori. ²⁸ Aikina, ati Belsebul, na Palagu Palaguna gena tiavu ai aguirana, gaurai pio ripa, Palagu gena Basileia gomi gemi ai warau pekwaru. ²⁹ Talima ta tiliga talimana gena numa ati pene lovoa ripa, e gena rinaga pene kali-agira, na ia na tiliga talimana walo na pene ligoligoa, voanana vou gena numa rinagara pene kali-agira. ³⁰ Rai na au ati eveakavakuna, ia na au erugakuna, e rai au goti ati gatao-kouna, talimana ekala-lovolovona. ³¹ Voia pakunai avaikilamina, taunilimalima rakava gekalaana e Palagu gekilagi-rakavaana talimara, geria rakava maparara Palagu na pene tugamagi-piatogara ripa, na talima taa na Veaga Palaguna pene kilagirakavaa talimana, gena rakava ati pene tugamagi-piatogara. ³² Talima taa na Taunilimalima Natuna pene kilagirakavaa genai, gena rakava pene tugamagi-piatogaa, na talima taa na Veaga Palaguna pene kilagirakavaa talimana, gena rakava ati pene tugamagi-piatogaa, toma magulina aonai e maguli kapinai maki ati pene tugamagi-piatogara.”

Gautupu e vuavuana

Luka 6:43-45

³³ “Pene gautupu namana genai, vuavuana maki nama, a pene gautupu rakavana genai vuavuana maki rakava. Gautupu vuavuanai pono ripaa. ³⁴ Gomi warowaro natura, marakavami ria gotaluna, kila namana ta raka pio kilagi-tiwaa? Kwalana talima aona na ema ragena gauna, muruna na ekilagiana. ³⁵ Talima namana na gau namara aonai etao-kourana gaura pene vega-laka-piatira. Talima rakavana na gau ati namara aonai etao-kourana gaura pene vega-laka-piatira.

³⁶ Na au na avaikilamina, kila kawakawa maparara, taunilimalima na pia kilagira Palagu gena Kota kamuna tomanai voira pia gapira. ³⁷ Gemu kilakilai Palagu na kala rorirori talimamu ai pene kilagimu, pa kala rakava talimamu ai pene kilagimu.”

Parisea talimara na vegailia getavuato Iesu genai

Mareko 8:11-12; Luka 11:29-32

³⁸ Rova gevevega-ripagirawai talimara e Parisea talimara reketa na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Vevega-ripa tauna, ai gaririwana vegailia irauna ta goi gemuna pagara-gitaa.”

³⁹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Toma gulu rakavana mamata poragana (Palagu genana egerevagito guluna), tiavu vegailiana ta gegita-vetavuana, na vegailia ta ati pia rawalia, Iona, peroveta talimana, kolemanamo. ⁴⁰ Iona toma toitoi e pogi toitoi magani kamu gauvelako tinagenai etaluwai, vovetainamo Taunilimalima Natuna maki toma toitoi e pogi toitoi kwano aonai pene talu. ⁴¹ Kota kamuna tomanai Nineva talimara pia rugaiti, toma gulu talimara pia tamanira, kwalana Iona gena vopata gekamonagiato aonai, ira geria rakava na

gevetugamagi-kuleto, e gelaka-kuleto Palagu genai. Na iogitaa, talima taa na Iona evanagiana talimana ea. ⁴² Kota kamuna tomanai maki, Seba kuinina pene rugaiti, egulu valiguna pene tamanira, kwalana ia rauvagi na evogomaito, Solomona gena aoneka kilara pene kamonagira ularana. Na iogitaa, talima taa na Solomona evanagiana talimana ea.”

Palagu rakavana maewaikuleto

Luka 11:24-26

⁴³ “Palagu rakavana ta talima ta genana elaka-vagito, nea tano lakilaki na elaka-vanagito, aga pene gani netiwato, na agalagi kapuna ta ati erawaliato. ⁴⁴ Nea ia matotauna ekilato, ‘Ana waikule araokwaniato numanai.’ Ewaikule-waito, numa erawaliato. Numana kovagona, kala vealeva gitagitana nama iwavagi. ⁴⁵ Gaurana ia na palagu rakava vagira taulatoi kwapuna (7) maevaiajorato, maparara gelaka-togato, vonai getaluwai. Gaurana votalima kunenai gena rakava kiata kei, na ikana kavanai gena rakava kamu iwavagi. Evetaina toma gulu rakavana genai pene wala.”

Iesu tinana e walakavana

Mareko 3:31-35; Luka 8:19-21

⁴⁶ Iesu taunilimalima roe waevaikilarawai aonai, ia tinana e walakavana gekwarato. Numa mulinai gerugato, geria ririwa Iesu pia vaikilaa. ⁴⁷ Talima taa na evaikilaato, netiwato, “Goi tinamu e tarimu numa mulinai geruga-tagona, geririwana ia vaikilamu negetina.” ⁴⁸ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au tinaku rai, e au tariku raira?” ⁴⁹ Gaurana gimana na gena melo eruirato, netiwato, “Au tinaku e au tariku goi ea! ⁵⁰ Rai na au Tamaku kupai etaluna gena ririwa kalara ekalarana talimana ia au walakavaku e au walawalaku e au tinaku.”

13

Parapore -Araga talimana na vuiti uvera epiarato

Mareko 4:1-9; Luka 8:4-8

¹ Votomamo Iesu na numa eraokwaniato, eagoto, Galilea kovuna kavatai etanu-talito. ² Taunilimalima gutuma para na getanu-gegelagiato gaurai, ia gati gautai eragekauto, etanu-talito, na talima maparara kone ai gerugato. ³ Iesu na gau vogo parapore ai evega-riparato.

Netiwato, “Araga tauna ta gena vuiti uvera varovarora eagoto. ⁴ Ia na vuiti uvera epia-lovolovorawai aonai, kapu irauirau ai geketoto. Reketa rauparai geketoto, ne manu geraumaito, gegani-gatu-vagirato. ⁵ Reketa vatu atarai geketokauto kwano magivi ai. Atirau gekalato, kwalana kwano atanaimo. ⁶ Gaurana garo erala-kauato egorerato, lamara ati geverigo-namato gaurai, atirau gemalaito. ⁷ Reketa gawa vekalavekala aorai geketoto. E gawa vekalavekala warigi gekala-gitato gaurai, varovaro gaura gekala-gavurato. ⁸ A reketa kwano namai geketoto, gevuato aonai, reketai tinavuna (100), reketai gagala taulatoi (60), e reketai gagala toitoi (30).” ⁹ Iesu gena kila ikanai netiwato, “Mategana talimana pene kamonagi!”

Rakagau gaurai Iesu na parapore ekilagirato

Mareko 4:10-12; Luka 8:9-10

¹⁰ Iesu gena melo ia genai geagoto, ne gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai parapore ai taunilimalima ovega-riparana?” ¹¹ Iesu

na evega-gelerato, netiwato, “Kupa Basileia gena ripa veavugara gomi gemi ai ira matagai, na ira geriai aikina. ¹² Magena kamonagi talimana Palagu na tugamagi-ilu pene venia, kamu iwavagina pene rawalia ulanana. Ati gena kamonagi talimana, gena tugamagi-ilu keina maki pene gapi-vagia. ¹³ Vovetaina gaurai au na parapore ai avega-riparana. Kwalana matara na gepoepoena, na ati gegitailiana, gekamonagina, na ati getugamagi-rorirorina. ¹⁴ Ira geriai Isaia gena peroveta kilana pema taunatauna, evetaina ekilana,
 ‘Gomi pio kamonagi, e mapio kamonagi,
 na ati pio ripa-rorirori.

Gomi pio gita, e mapio gita,
 na repami ati pia vekala-paka.

¹⁵ Kwalana egulu talimara nugara gaoka-poro,
 tegara maki gela,
 matara maki gevekouto.

Matara na nege gitana kalinana,
 tegara na nege kamonagina,
 nugara na nege ripa-rorirorina kalinana,
 e au geku ai nege vetugamagi-kulena geria Palagu,
 ne naavega-magulirana kalinana.’

¹⁶ A gomi pio verere, kwalana matami gegitana e tegami gekamonagina. ¹⁷ Au na avaikila-taunataunamina: Peroveta talimara vogo e Palagu gena kala rorirori talimara gutuma erapa geria ririwa kamuna gomi na rakagau gogitaana pia gitaa, na ati gegitaato, gomi na rakagau gokamonagiana pia kamonagia, na ati gekamonagiato.”

Vuiti uvera paraporena ganina

Mareko 4:13-20; Luka 8:11-15

¹⁸ “Tokamonagi, vuiti pia-lovolovona talimana paraporena ganina ea:
¹⁹ Talima reketa na Palagu gena Basileia valina gekamonagiana, na ati getugamagi-iluana. Gaurana Satani evogomaina, ne vorakagau ira aorai pege varoa gaura ia na egapi-vagirana. Votalima vuiti vuara rau-parai geketona vetaira. ²⁰ Vuiti uvera reketa vatu ai geketoto, eira e talima reketa na Palagu gena Vali Namana mavererera na gekamonagiana e gegapi-rageana. ²¹ Na ira nugarai ati elakatoga-gitakauna gaurai, ati emia-rauna. Palagu gena kila pakunai lagani rakavara gewaitagona e gevitivitina tomarai, ia genana gelaka-gerevagina. ²² Vuiti uvera reketa gawa vekalavekala vekarawarai geketoto, eira gekilagirana, talima reketa na Palagu gena kila gekamonagiana, na matotaura geria maguli e rinaga vogora getugamagi-kamurana gaurana, Palagu gena kila gekouana, ati gevuana. ²³ A vuiti uvera reketa kwano namanai geketoto, eira gekilagirana, talima reketa na Palagu gena kila gekamonagiana, e gegapi-rageana maaora maparara na, ira vuavuara maki gematagaina, reketa tinavuna (100), mareketa gagala taulatoi (60), e reketa gagala toitoi (30).”

Parapore -Vuiti e gawa

²⁴ Iesu na parapore ta geria maekilagiato, netiwato: “Kupa Basileia talima ta vetaina, uve namara gena aragai evarorato. ²⁵ Ne pogi ta, taunilimalima maparara roe wagemaituwai aonai, evekuku-veniawai talimana evogomaito, gawa vuara gutura vuiti aorai epiarato, ne

elakato. ²⁶ Vuiti getuputupu-rageto, gekamuto e vuara getugurato aonai, gawa rakavara maki ira aora na getupu-rageto. ²⁷ Ne araga gatana gena vetugunagi melora ia genai gevogomaito, gevaikilaato, ‘Velekou, goi gemu aragai uve gutura namara ovarorato, ei? Na egawa rakavara e ravanana pege vogomai?’ ²⁸ Ia na evega-gelerato, netiwato, ‘Evekuku-venirana talimana na ekala pema kalaa.’ Vetugunagi melora na gerenagiato, negetiwato, ‘Pene oririwana genai, aia ago, pe paia lagura pa?’ ²⁹ Ia evega-geleto, netiwato, ‘Ragaina, kwalana irauna gawa lagulagurai vuiti maki lamura nogo lagu-kaurana nea. ³⁰ Ira ruala ia kala-kou, e ia mia pene ago, vuiti vuana patipatina tomana pene kwara. Votomai au na patipatina talimara evetaina pana vaikilara, napanatiwa: Tovotovona gawa maparara iotaokoura, pio rekora, pe kalova na pene galara, a vuiti maki pio tao-koura, pe geku ganigani taokouna numanai pio taora.’”

Parapore -Mastadi gautupuna vuana

Mareko 4:30-32; Luka 13:18-19

³¹ Iesu na parapore ta maevaikilagirato, netiwato, “Kupa Basileia mastadi vuana vetaina, talima taa na egapiato, gena aragai evaroato. ³² Tanoparai varovaro gaura maparara nunganugarai ia geregana kei galagala vagi, na ekalana aonai, varovaro gaura maparara nunganugarai iamou kamu iwavagi. Ia evekamu-vagina aonai, manu raurau gelovomaina, ia raganai geria nuguvu gekalarana.”

Parapore -Paraoa egoro-agiana mulamulana

Luka 13:20-21

³³ Iesu na parapore ta geria maekilagiato, netiwato, “Kupa Basileia paraoa egoro-agiana mulamulana vetaina, gare taa na girina kiatamo egapiato, paraoa goti ekiro-kourato, ne eraokwaniato, vomulamula na paraoa egoro-agiato e evega-kamuato.”

Parapore ganira

Mareko 4:33-34

³⁴ Iesu na egau maparara parapore ai taunilimalima evega-riparawai. Gena vopatai parapore ati eraokwanirawai. ³⁵ Ekala ekalagiawai genana, peroveta talimana gena kila ema vega-taunataunaato, netiwato, “Au na parapore geriana ira pana vaikilara; tanopara evetinato tomana na pene vogomai etoma veavugai gemiana gaura, au na ira geria pana kilagi-matagaira.”

Iesu na vuiti e gawa paraporena ganina ekilagi-matagairato

³⁶ Iesu na votaunilimalima gutuma eraokwanirato, numai elakato. Gena melo ia genai gevogomaito, ne gevaikilaato, negetiwato, “Gawa rakavara araga aonai paraporena ai gema poro kilagi-matagaia.”

³⁷ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Vuiti uvera namara evarorana talimana Taunilimalima Natuna. ³⁸ Araga tanopara, uve gutura namara Palagu gena Basileia pa vegitatago tiavuna kapulena getaluna talimara; gawa rakavara Satani gena taunilimalima. ³⁹ E gawa varovarona talimana Tiapolo, ita ekukurana talimana; tanopara ikana kuakua laganina vetaina. Pia kuua e pia patia talimara aneru na pia kwalanaa. ⁴⁰ Vega-gelegelena gawa getao-kourana, e kalovai

gekapurana, egala-gaturana, tanopara peneve aiki aonai, vovetaina peneve mia: ⁴¹ Taunilimalima Natuna na gena aneru pene tugura, taunilimalima gevailearana talimara, e kala rakava gekalarana talimara maparara, Palagu gena Basileia genana pia gapi-gerevagira, ⁴² e kalova tiavuna emole lailaina aonai pia piatogora, e vonai roe wapia tagi, karikarira maki pia gala kokikokira. ⁴³ Votomanai maki Palagu gena kala rorirori talimara garo vetaina mamaekara ria tamara gena Basileia aonai pia talu. Rai mategana talimana pene kamonagi.”

Parapore -Talima taa na rinaga namana ta etao-togaato

⁴⁴ “Kupa Basileia rinaga veavugana tanoparai vetaina. Talima taa na erawaliato, ne maetole-gavuato. E mavererena eagoto, gena rinaga maparara evoi-agirato, ne votano evoiato.”

Parapore -Pel ralemaralema voina kamu iwa

⁴⁵ “Kupa Basileia evetaina voivoi talimana pel ralemaralema etavuawai. ⁴⁶ Ia na pel ralema iwavagina e voina kamu iwavagina erawaliato, ne gena rinaga maparapara vagira evoi-agirato vou vovoina kamuna evoiato.”

Parapore -Leke

⁴⁷ “Kupa Basileia vaiopu vetaina, nanu ai gepiaana aonai, magani iraurau gekou-gavurana. ⁴⁸ Vaiopu evonuna aonai, gerolo-rageana kone taitarinai, enai vou gevirigirana, namara maparara korai geurarana, na rakavara maparara gepia-togarana. ⁴⁹ Vovetaina peneve mia, tanopara ikana pene kwara aonai. Aneru pia vogomai aonai, kala rakava talimara pia tao-gerevagira kala rorirori talimara geriana; ⁵⁰ e kalova molemolena aonai pia piatogora. Vonai pia tagi, karikarira maki pia vepati-tali.”

Kila-taunatauna valigura e kunera

⁵¹ Iesu na gena melo erenagirato, netiwato, “Ekila maparara aomi ai pogo ripa-gitakaura pa?” Ira na gevaikilaato, “Pa, Velekou.” ⁵² Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Gaura pakurai, pene rova gevevega-ripagirana talimana ta Kupa Basileia vevega-ripagina talimanai pene ago genai, ia numa gatana ta vetaina, gena rinaga valigura e kunera egapi-atirana gena rinaga etao-kourana numana na.”

Nasareta talimara na Iesu ati gegapi-rageato

Mareko 6:1-6; Luka 4:16-30

⁵³ Iesu na eparapore ekilagi-gaturato vou, vokapu eraokwaniato. ⁵⁴ Voanana vou ekamuto vanuganai ekwarato. Iuda talimara geria rupu ai evevega-ripawai aonai, ia gekamonagiawai talimara na gena vopata kilara gevevega-kaliagirato, e evetaina geverenagito, negetiwato, “Etalima gena ripa ravanai egapiato, e ekala irau vagira kalara maki raka ekalagi-tiwarana? ⁵⁵ Ia kapenta talimana natuna, ei? Ia tinana arana Maria negetina, ei? E ia tarina arara Teimiti e Iosepa, Simona e Iudas, ei? ⁵⁶ E ia walawalana maparara maki ita ria ea. Na eripa e etiavu maparara ravanana egapirato?” ⁵⁷ Vovetaina getugamagi-aovoavo-veniato gaurai, ira na ati gegapi-rageato. Iesu na evetaina evaikilarato, netiwato, “Peroveta talimana kapu mapararai pia kupa-kaua, na gena vanuga taunataunanai e gena numa talimara namo ati pia kupa-kaua.”

58 Vonai kala irau vagira ati vogo ekalarato, kwalana ati geria vega-taunatauna gaurana.

14

Ioane Bapatiso gena kwarega

Mareko 6:14-29; Luka 3:19-20; 9:7-9

¹ Volaganinai Heroda, Galileia velen, Iesu valina ekamonagiato. ² Ia na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, “Ia e Ioane Bapatiso kwarega na pekuliiti-wai gaurana, kala irau vagira ekalarana.”

³ Heroda na Ioane egapi-taliato eligoligoato, tipura numanai etavirigavuato. Ia na evetaina ekala-veniato, kwalana ia kakana Filipino garawana, Herodia, galamanai. ⁴ Ioane Bapatiso na Heroda evaikilaato, netiwato, “Goi na Herodia potavararia ati rorirori.” ⁵ Heroda eririwarakavato, Ioane pene vagia, na taunilimalima kalira na ekalito, kwalana ira na Ioane getugamagiawai ia peroveta talimana ta.

⁶ Aonai Heroda gena wala tomanai Herodia natuna vavinena wariwari talimara wailarai epalawai. Heroda maki epala na evegaverereato. ⁷ Gaura pakurai ia maaona maparana na kila gaoka vagina evetaina pala vavinena ekilagavu-veniato, netiwato, “Goi rakagau oririwaana gauna ono kilagia, pana venimu.” ⁸ Vavine tinana na warauna evaikila-kuneato e elau-naginagiato pakurai, ia evetaina ekilato, “Ioane Bapatiso repana rivu ai enai onoma veniku.”

⁹ Heroda nugana emetauto, na gena kilagavu warauna vavine genai ekalaato e wariwari talimara pakurai ekilato, pia venia. ¹⁰ Ne gaurana talima repara epati-vagirawai talimana etuguato tipura numanai, Ioane repana epati-vagiato. ¹¹ Ioane repana rivu aonai geuraato vou, vavine geveniato. Ia na tinana genai eago-agiato. ¹² Gaura pakurai Ioane gena melo gevogomaito, tauniparana gegapiato, getoleato. Voia mulinai geagoto Iesu gevevaraato.

Iesu na taunilimalima ragana imaima (5,000) egupurato

Mareko 6:31-44; Luka 9:10-17; Ioane 6:1-13

¹³ Iesu na Ioane gena kwarega valina ekamonagiato aonai, gati na vokapu eraokwaniato, kapu ati taunilimalimana kapunai eagoto. Na taunilimalima na gekamonagiato aonai, geria vanuga geraokwanirato, gagera na Iesu mulina na geagoto. ¹⁴ Iesu kone ai etoga-rigoto aonai, taunilimalima gutuma para egitarato gaurana egita-vetugarato, e geria viti talimara evega-namarato.

¹⁵ Lavi kavanai Iesu gena melo ia genai geagoto, ne gevaikilaato, “E kapu pakana, ati taunilimalimana, garo warau waeverigona etaunilimalima gutuma para ono tugura, pe vanugai ganigani piave voi.” ¹⁶ A Iesu ekilato, “Ira ragai pia laka-lovolovo, gomi na garia iovenira, pe pia gani.” ¹⁷ Ira na gevaikilaato, negetiwato, “Ai gemai e pereti imaima e magani rualamo ea.” ¹⁸ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Iovogomai-agira au geku ai.”

¹⁹ Ne ia na egutuma para elaunagirato, gawa atarai pia tanu-tali netiwato, vonai vou ia pereti imaima e magani ruala egapirato, kupai epoe-rageto, Palagu evega-namaato epuki-kinikimirato, gena melo evenirato, ira na vou etaunilimalima gutuma para gevenirato. ²⁰ Maparara gegani-kwaregato; kapinai Iesu gena melo na ganigani kovara gekoko-kourato, papalu gagalana ruala gevega-vonurato. ²¹ Geganito marumarumo

maparara ragana imaima (5,000) vetaira, na gare manatura keikeiria
ria ati gevega-agirato.

*Iesu nanu atanai elakato
Mareko 6:45-52; Ioane 6:16-21*

²² Voia mulinai Iesu na gena melo evaikilarato, gati ai pia ragekau,
pia kune, kovu kavatai pia vevanagi netiwato. Na ia votaunilimalima
gutuma roe waetugu-lovolovorawai. ²³ Etaunilimalima vogora etugu-
rato vou, ia geregana golo ai everageto, pene rapali ulanana.

Warau epogiato aonai ia roe voa, geregana. ²⁴ Gati kiata mavepakana
tanopara genana kovu nuganai, e aku na eaku-kepolekepoleawai,
kwalana agi gati gena ago wailana kavana na evogomaiwai. ²⁵ Ora
gauna 3 e 6 koloko vekarawarai amoamo kavanai, Iesu ira geriai eagoto.
²⁶ Aonai gena melo na nanu atanai elakawai gegitaato, ne nugara
gepale-vagito, e gekali-rakavato, gekilato, "Avuavu para!" Gekalito
gaurai gelailaito maki. ²⁷ Iesu na veganamo evaikilarato, netiwato,
"Iovaigaoka, e au; ragai iokali."

²⁸ Petero na evega-geleato, netiwato, "Velekou, pene goi genai,
ono launagiku, pe nanu atana na pana laka, gemu ai pana wati."
²⁹ Iesu ekilato, "Ono vogomai!" Ne Petero gati na epana-raito, nanu
atanai elakato, Iesu genai eagoto. ³⁰ Na Petero na agi (e aku) egit-
arato, ne ekalito, erai-rigowai gaurai elailaito, netiwato, "Velekou o,
onoma vega-maguliku." ³¹ Iesu veganamo gimana etugu-agoato, genai
evenapakauto, netiwato, "Kamonagi kei talimamu, rakagau gaurai
oaovoaovona?" ³² Tauria ruala gati ai geragekauto vou agi epia-taliato.
³³ Gati ai talimara ia wailanai gealiruputalito, negetiwato, "Taunatauna
vegata, goi Palagu Natuna."

*Iesu na viti talimara Genesaretai evega-namarato
Mareko 6:53-56*

³⁴ Ira gati na gevanagito, Genesareta tanonai gekwarato. ³⁵ Vokapu
talimara na Iesu gegita-rawaliato, ne ia valina vokapu vanugara ma-
parara gevega-riparato. Gaurana viti talimara ia genai gevua-agorato,
³⁶ e genogiato, gena rapuga rikinimo maki pia napakau. Genapakauto
talimara maparara warau genamato.

15

*Nama e rakava
Mareko 7:1-13*

¹ Parisea talimara e rova gevevega-ripagirawai talimara reketa
Ierusalema na Iesu genai geagoto, negetiwato, ² "Rakagau gaurai goi
gemu melo na ita kalakalara velera geria vevega-ripa ati gekamona-
girana? Ira gimara maki ati raupara taunataunanai geguligirana vou
geganiganina!" ³ Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Pe rakagau gaurai
kalakalami velera geria vevega-nagi pio kwalanara pakurai, Palagu
gena rova kilara gorugarana?" ⁴ Palagu ekilato, "Tamamu e tinamu pono
kupa-kaura," e "Rai na tamana pa tinana pene vaikila-rakavaa talimana
pio vagi-kwaregaa!" ⁵ Na gomi gokilana, talima taa na tamana pa tinana
pene vaikilaa, nepenetiwa, 'Au na gomi ati pana veakavami, kwalana
para venimi gaura Palagu gena gaura maparara, gaurai ia aveniana.'
⁶ Vokalara na gomi na talima gokouana, tamana e tinana ati pene
veakavara e ati pene kupa-kaura. Gemi maguli kunera evetaira geriana

Palagu gena rova kilara ati ganirai govega-agorana. ⁷ Opakau talimami, Isaia na eperovetagimito ekila-taunataunato, netiwato, ⁸ ‘Eguluna murura tinatinaraimo au gekupa-kaukuna geria Palagu, na ira aora au geku ai rauvagi ai. ⁹ Gealiruputali-veni-kawakuna, geria vevega-ripa taunilimalima geria vevega-nagi rovara, na ati au geku!’ ”

Gau reketa na talima gevega-rakavarana

Mareko 7:14-23

¹⁰ Iesu na taunilimalima gutuma ia genai ekea-mairato, ne evaikilarato, netiwato, “Tokamonagi, e pio ripa-rorirori: ¹¹ Mulina elaka-togana talima muruna na gauna na ia ati evega-rakavaana, na rakagau ia aona na pa nugana garakauna na e muruna na elaka-piatina gauna na ia evega-rakavaana.”

¹² Gena melo ia genai gevogomaito, ne gevaikilaato, negetiwato, “Goi ripamu, Parisea talimara goina kila pia kamonagira aonai, aora pia viti?” ¹³ Iesu evega-geleto, netiwato, “Tamaku kupai etaluna gautupu ati evarorato maparara pia tava-ragera. ¹⁴ Iotugamagi-lekwalekwara! Ira matara kele, na geririwana mata-kele talimara pia vaira. Pene mata-kele talimana na mata-kele talimana ta pene vaia ne, tauria ruala ropuropu ai pia keto-rigo.”

¹⁵ Petero na evaikilaato, netiwato, “Ekila ganina taunataunana ono vega-ripamai.” ¹⁶ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi maki ati gotugamagi-aonekana talima reketa vetaira? ¹⁷ Ati goripana maki? Gau kwauta talima muruna na elaka-togana, eagona tinagenai, voanana eagona taunipara genana evelaka-piatina. ¹⁸ Na muruna na gelakatina gaura ira aona pa nugana na gevogomaina gaurai, egaura na talima gevega-rakavaana. ¹⁹ Talima aona na pa nugana na tugamagi rakava geragena gaurai, evagivagina, evegeno-agina, emata-poragana, elem-ana, Kota kapunai opakau kilara ekilagirana, e talima namara arara opakau kalarai evali-piagirana. ²⁰ E gaura na talima evega-rakavaana; na gimamu ati oguligiana vou oganiganina, voanana talima ati evega-rakavaana.”

Irau kapu garena ta gena kamonagi

Mareko 7:24-30

²¹ Iesu na vokapu eraokwaniato, elakato eagoto pene ago Taia e Sidona kavara tanorai ekwarato. ²² Ne vonai etaluwai aonai, Kanaana garena ta Iesu genai evogomaito, ekogo-lailaito, netiwato, “Velekou, Davida Natuna o, au ono vetugaku! Au natuku vavinena palagu rakavana na peporogia gaurai gena viti-vua etoma rakava galagala vagi.” ²³ Na Iesu na ia ati evega-geleato. Aonai gena melo ia genai gevogomaito, genogiato, negetiwato, “Ono tugu-lakaa! Ita eraka-guiguirana e kulu kamu vagi ekalaana.”

²⁴ Iesu evega-geleto, netiwato, “Palagu na au etugukuto lekwalekwa mamoaera, Isaraela talimara, ularanamo.” ²⁵ Ne vogare Iesu garena kwalanai evetiu-talito, netiwato, “Velekou, ono veakavaku!” ²⁶ Iesu evega-geleto, netiwato, “Girigiri garia gau pita gapira, kwaeva pita pia venira ati rorirori.” ²⁷ Gare na evega-geleato, netiwato, “Velekou, nee

mataunatauna, na kwaeva na gau kala ketoketora gataria geria pata atarana maki geganirana.”²⁸ Gaurana Iesu na evega-geleato, netiwato, “Kamonagi kamu garemū! Rakagau oririwaana kalana pene wala.” Voora kianai ia natuna vavinena enamato.

Iesu na viti talimara vogo evega-namarato

²⁹ Iesu na vokapu eraokwaniato, Galileia kovuna lagana na elaka-vanagito. Ne golo gauta kukunai everageto, atanaī etanuatilito. ³⁰ Taunilimalima gutuma para ia genai gevogomaito, viti irauirau talimara gevuamairato, reketa gage rakava, mata-kele, kopara na gealawai talimara, muru-kapu, e viti irauirau gutuma maki. Iesu gagenā kwalanaī gema tao-talirato, ne ia na evega-namarato. ³¹ Taunilimalima maparara na ekolema gegitaato aonai, gevevega-kalirakavato, kwalana murura kapu talimara gekilakilato, gealawai talimara tauniparara magugulura kapurai gevetaoto, gage rakava talimara gelakato, mata-kele talimara gepoepoeto. Gaurana ira na Isaraela geria Palagu gevega-rageato.

Iesu na taunilimalima ragana vativati (4,000) egupurato

Mareko 8:1-10

³² Iesu gena melo ia genai ekea-mairato, evaikilarato, “Au na e taunilimalima avetugarana, kwalana toma toitoi vegata au ria enai pege talu, e gau kwauta maki rogoti na gere gania. Gau ta rogoti gere gani aonai, au na ati pana tugu-lakara, kwalana rauparai neeve porimara.” ³³ Gena melo na gerenagiato, negetiwato, “Etanopakanaī gau vogora raka pita rawali-tiwara egutuma para pita gupura?” ³⁴ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gemi ai pereti nee vira nea?” Ira na negetiwato, “Pereti taulatoī kwapuna (7) ai gemai ea, e magani girigiri reketa maki.”

³⁵ Ne Iesu na etaunilimalima gutuma para evaikilarato, kwano ai pia tanu-tali. ³⁶ Ne pereti taulatoī kwapuna e magani girigiri egapirato, Palagu evega-namaato, epuki-kinikinirato, gena melo evenirato, ira na tanukou talimara gevenirato. ³⁷ Maparara gegani-kwaregato mulinaī, Iesu gena melo na gau kovara gekokorato, papalu taulatoī kwapuna (7) gevega-vonurato. ³⁸ Vogau geganirato aonai marumo maparara ragana vativati (4,000), na gare manatura ria ati gevega-agi-kaurato. ³⁹ Ne Iesu na egutuma para etugu-lovolovorato mulinaī, ia gati ai eragekauto, Makadana tanonai eagoto.

16

Parisea e Sadukea talimara geria ririwa vegailia ta kupa na pere marigo

Mareko 8:11-13; Luka 12:54-56

¹ Parisea e Sadukea talimara reketa Iesu genai geagoto, ne gerenagiveripaganiato. Geria ririwa vegailia ta kupa na pere marigo, pia gitaa, ia taunatauna Palagu na etuguato talimana. ² Na Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Lavilavi aina garo everigona aonai, gokilana, ‘Kupa pekalovakalova, pe gura ati pene keto, gitagitana lagani nama.’ ³ A amoamo kavanaī gokilana, ‘Toma gura maagina goti gevogomaina, kwalana kupa pekalovakalova, e gitagitana maki makalina.’ Kupa gogitaana gaurai, rakagau pio kilagia, lagani nama pa lagani rakava geriai rorinaī, na ewagumona toma kolemana ati ripami! ⁴ Etoma

gulu rakavana mavekalakauna (Palagu genana gegerevagito guluna), vegailia etavuna, na vegailia ati pana venimi, a Iona, peroveta tauna, genai ewalato vegailianamo.” Ne Iesu na eraokwanirato, geriana elakagerevagito.

Iesu gena melo geaovoaovoto

Mareko 8:14-21

⁵ Kovu na gevanagito kavatai vou, Iesu gena melo geripato, gau ati gegapikauto. ⁶ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Rogomi pio vetole, pio poepoe, kwalana Parisea talimara e Sadukea talimara geria paraoa egoro-agiana mulamulana rogonā pio tolea.” ⁷ Ira matotaura na gekilagi-koukourato, negetiwato, “Ia evetaina ekilana, kwalana pereti ati pata gapikau gaurai.” ⁸ Iesu ripana ira na rakagau gekilagiato gaurai, erenagirato, netiwato, “Rakagau gaurai geregami na pereti ati pogo gapikau kilana gokilagiana? Kamonagi kei talimami! ⁹ Gomi rogotina goro ripa-rorirori? E ati gotugamagiana pereti imaima (5) na taunilimalima ragana imaima (5,000) na geganirato, e kovara gokokorato papalu vira govega-vonurato? ¹⁰ E ta maki, paraoa taulatoi kwapuna (7) na taunilimalima ragana vativati (4,000) na geganirato, e kovara gokokorato papalu vira govega-vonurato? ¹¹ Rakagau gaurai aomi ati gevekala-pakana, e ati goripana, au ati pereti akilagirana? E ana kila: Parisea talimara e Sadukea talimara geria paraoa egoro-agiana mulamulana rogonā pio tolea!” ¹² Gaurai ira nugara gevekala-pakato, e geripato maki, Iesu na ati paraoa mulamulana ekilagiato, na Parisea talimara e Sadukea talimara geria vevega-ripa kilara opakaura kavarai ekilato.

Petero na Iesu ekilagi-atiato, Keriso

Mareko 8:27-30; Luka 9:18-21

¹³ Iesu eagoto, Kaisarea Filipi vanugana tanona kavanai ekwarato. Vonai ia na gena melo erenagirato, netiwato, “Taunilimalima rakagau negetina, Taunilimalima Natuna rai?” ¹⁴ Ira gekilato, “Reketa gekilana, goi Ioane Bapatiso, reketa gekilana, Elia, e reketa gekilana, Ieremia pa peroveta talimana ta.” ¹⁵ Iesu na erenagirato, netiwato, “Na gomi rakagau nogotina au rai?” ¹⁶ Simona Petero na evega-geleato, netiwato, “Goi Keriso, maguli Palaguna Natuna.” ¹⁷ Iesu na evega-gele-veniato, netiwato, “Simona, Ioane natuna, pono verere e vega-nama atamu ai pene mia, kwalana vevega-gele taunataunana povenia, eia ati talima ta genana pevogomai, na au Tamaku kupai etaluna na goi pevenimu. ¹⁸ Voia pakunai avaikilamuna: Goi Petero (ganina vatu), evatu atanai au geku ekalesia pana vega-rugaa. Kwarega tiavuna na maki ati pene lovoa. ¹⁹ Au na Kupa Basileia tavorira maki goi pana venimu; tanoparai pono ligora gaura maparara kupai maki Palagu na pene ligora; e tanoparai pono lugara gaura maparara kupai maki Palagu na pene lugara.” ²⁰ Ne Iesu na gena melo evaikilarato, talima ta ragai pia vegaripaa ia Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna).

Iesu na gena kwarega e kuliitiwai ekilagirato

Mareko 8:31–9:1; Luka 9:22-27

²¹ Volaganina na vegata Iesu na gena melo evega-ripa-kunerato, netiwato, “Au Ierusalemai aagona, pe luda velera, e Rupu Veega velera

kamura, e rova gevevega-ripagirawai talimara geriana roe avitivua-kamuvagina; e pia vagi-kwaregaku maki, na toma vega-toitoinai vou kwarega na mapana kuliiti-wai.”²² Petero na evaigerevagiato, ne evaikilaato, netiwato, “Velekou, ati nevetaina; nevetaina ati pia vaivenimu, e ati pene wala maki.”²³ Gaurai Iesu epoe-kuleto, Petero evaikilaato, netiwato, “Goi Satani, gekuna ono laka-gerevagi! Au geku lakalaka goi na oroli-gavuana, kwalana negemu tugamagi kilana ati Palagu genana evogomaina, na taunilimalima geriana.”

²⁴ Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Pene talima ta au muliku ai pene laka netina genai, ia matotauna pene veluga, gena satauro pene vuaa, au muliku ai pene laka.”²⁵ Gaura pakurai rai matotauna gena maguli egapi-gaugauana talimana, gena maguli pene piatogaa. A rai au pakuku ai gena maguli pene piatogaa talimana, gena maguli ati pene vega-lekwalekwaa, na pene rawalia.²⁶ Talima taa na tanopara maparana eririwaana genai gena maguli pene piatogaa, gena nama rakagau ia genai? Kwalana talima ta gena maguli epia-togaato gaurai, rakagau na mapene voi-waia?²⁷ Kwalana Taunilimalima Natuna ia Tamana maekana kolemana e tiavuna kamuna e gena aneru maparara ria pia vogomai, ne taunilimalima kwapurakwapura geria kala gelegelerai voira pene venira.²⁸ Avaikila-taunataunamina, enai reketa geruga-tagona ira ati pia kwarega vou, pene ago Taunilimalima Natuna gena Basileia aonai pene vogomai pia gitaa.

17

Iesu gitagitana eirauto

Mareko 9:2-13; Luka 9:28-36

¹ Toma taula toitoi (6) geaikito mulinai, Iesu na Petero, e Teimiti, e tarina Ioane egapirato, golo kamuna kukunai geverageto, vonai iramo geregara.² Ira gepoepowai aonai, Iesu gitagitana warau eirauto: Ia wailana evewaeto garo vetaina, e gena rapuga gekulo-garogaroto gevekemelewai.³ Ne emelo toitoi na Mose e Elia gegitarato, Iesu ria gekilakilawai.⁴ Vonai Petero na Iesu evaikilaato, netiwato, “Velekou, nama iwavagi ita enai ea! Pene oririwana genai, ama gau toitoi aia kalara, gau ta goi gemu, gau ta Mose gena, e gau ta Elia gena.”⁵ Ia roe waekilakilawai aonai, iloa kulo poikapoikana na ira ema gapi-gavurato karo ta eiloa aona na ekea-rigoto, netiwato, “Ia e au Natuku, aulamagi-kamu-iwavagiana; au averere-rakavana ia genai. Ia pio kamonagi-venia!”⁶ Iesu gena melo toitoi na ekaro gekamonagiato aonai, kwano ai geketo-talito wailara maki kwano ai, kwalana gekali-rakavato gaurai.⁷ Ne Iesu ira geriai eagoto, tauniparara enapa-kaunagirato, netiwato, “Iokuliiti, ragai iokali.”⁸ Ira gealiitito aonai, ira na talima ta ati gegitaato ia ria, Iesumo geregana.

⁹ Maparara golo na gemarigowai aonai, Iesu na evaikilarato, netiwato, “Pogo gitara gaura maparara talima ta ragai pio vega-ripaa, pene ago Taunilimalima Natuna kwarega na pene kuliiti-wai.”

¹⁰ Ne Iesu gena melo na gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai rova gevevega-ripagirana talimara gekilana, Elia pene vogomai kune?”¹¹ Iesu evega-geleto, netiwato, “Taunatauna vegata, Elia pene vogomai kune, gau maparara pene vega-valigu-waira.”¹² Na au na avaikilamina, Elia warau evogomaito, na taunilimalima ati ripara ia voo rai. Geria

ririwa kalaramo ai gekala-veniawai. Voia gelegelena Taunilimalima Natuna maki pia vega-vitivitia.” ¹³ Ekila geriana Iesu gena melo geripato, ia na Ioane Bapatiso ekilagiawai.

*Iesu na palagu rakavana na eporogiato melona evega-namaato
Mareko 9:14-29; Luka 9:37-42*

¹⁴ Ira magewaikuleto taunilimalima gutuma geriai aonai, talima ta Iesu genai evogomaito, wailanai ema tiu-talito, ¹⁵ netiwato, “Velekou, au natuku melona ono vetugaa! Ia ewagiana, e tauniparana epilupilurakavana. Vega-vogovagi kalovai eketo-ragena e nanu ai maki. ¹⁶ Gemu melo geriai agapi-agoato, na vega-namana ira geriai ati gelegele.” ¹⁷ Iesu evega-geleto, netiwato, “Ati kamonagi e kila-tilivagi guluna! Toma vira au gomi lagami ai pana talu? Toma vira pana vaigaoka venimi? Melo au geku ai iovuamaia!” ¹⁸ Iesu na melo tauniparanai etaluwai palagu rakavana ekila-waiato, ne palagu rakavana elakavagito, veganamo melo enamato.

¹⁹ Mulina kavanai Iesu gena melo genai geagoto, veavugai gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai ai ati gelegele palagu rakavana paia gui-atia?” ²⁰ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Kwalana gemi kamonagi ati gelegele gaurai. Avaikila-taunataunamina, pene gemi kamonagi mastadi gutuna girigiri vetaina genai, egolo pio vaikilaa, nopiotiwa, ‘Eanana ono vegapiiti, vonai ono vetao!’, pene vegapiiti pene ago. Kala maparara maki pio kalara ripa. [²¹ Palagu rakavara evetaira guiguira raupara irauna taai maaikina, na rapali e vokaimo.]”

*Iesu gena kwarega maekilagi-waiato
Mareko 9:30-32; Luka 9:43-45*

²² Toma ta, Iesu magena melo ria Galileiai getaluwai aonai, Iesu na evaikilarato, netiwato, “Taunilimalima Natuna pia lewaa vou taunilimalima gimarai pia tao-kaua. ²³ Ne pia vagi-kwaregaa, na toma toitoinai mapene kuliiti-wai.” Gena melo na gekamonagiato aonai, nugara gemetau-rakavato.

Rupu Veaga takiti monira venivenira

²⁴ Iesu magena melo ria Kaperanauma vanuganai gekwarato, ne Rupu Veaga monira gekokowai talimara gevogomaito, Petero gerenagiato, negetiwato, “Gomi gemi vevega-ripa tauna Rupu Veaga gena takiti monira evenina pa aikina?” ²⁵ Petero na evega-gelerato, netiwato, “Pa, evenina.” Petero numai ewaikuleto aonai, Iesu na erenagiato, netiwato, “Simona, goi gemu tugamagi rakavetaina? Tanopara velera pa king geria takiti monira raira na pia venira? Ira natura na pa tau polu na pia venira?” ²⁶ Petero evega-geleto, netiwato, “Tau polu na.” Iesu na evaikilaato, netiwato, “Voia ganina, ira natura ati pia veni. ²⁷ Na ragai pita vega-parura ulanana, gaurai kovu ai ono verigo. Kau pono pia-raia, magani tovtovona pono rolo ragea genai, pokana pono kala-pakaa, siliva monina ta pono rawalia. Pono gapia, pono venira ita taura ruala gera Rupu Veaga takiti monina.”

18

*Rai kamu iwavagi Kupa Basileia aonai?
Mareko 9:33-37; Luka 9:46-48*

¹ Volaganinai Iesu gena melo ia genai geagoto, gevaikilaato, “Rai kamu iwavagi Kupa Basileia aonai?”

² A Iesu na melo girigiri ta ekea-agoato, ne nuganugarai evega-ruga-taliato, ³ netiwato, “Taunatauna vegata, avaikilamina, gomi ati pio vetugamagi-kule emelo girigiri vetaina ati pio ago genai, gomi Kupa Basileia aonai ati pio laka-toga. ⁴ Talima ta matotauna evevega-aomana emelo girigiri vetaina, ia kamu iwavagi Kupa Basileia aonai. ⁵ E rai na melo girigiri evetaina au araku ai pene gapi-ragea talimana na au maki egapi-ragekuna.”

*Talima taa na melo girigiri gena kamonagi ragai pene vega-rakavaa
Mareko 9:42-48; Luka 17:1-2*

⁶ “Gaurana pene melo girigiri ta gena kamonagi au geku ai talima taa na evega-rakavaana, ia pere nama vatu kamuna ta gaagonai pegere kwatu-kaua, rawapara ropu-kelaunai pere vegugutu-kwarega. ⁷ Tanopara mavetugana kekei, kwalana veripagani genana talima geria kamonagi evega-rakavaana. Gau vovetaira vanagivanagi pia wala vegata, na veripagani evega-walaana talimana vetugana kekei.

⁸ Pene goi gimamu pa gagemu na rakavai etaomuna genai, pono pati-vagia, ne pono piatogaa! Gimamu kwapunai pa gagemu kwapunai maguli vanagivanagi pono rawalia nama, a ati nama gimamu ruala e gagemu ruala na kalova egala-vanagivanagina kapunai pia pia-kaumu. ⁹ Pene goi matamu na rakavai etaomuna genai, pono kipo-vagia, pono piatogaa. Matamu kwapunai maguli vanagivanagi pono rawalia nama, a ati nama matamu rualana kalova egala-vanagivanagina kapunai pia pia-kaumu.”

*Parapore -Elekawalekwato mamoea
Luka 15:3-7*

¹⁰ “Rogomi pio vetole, emelo girigiri ta nogo rugaana nea. Kwalana avaikilamina: Geria aneru na au Tamaku kupai etaluna wailana lagani mapararai gegitaana. [¹¹ Taunilimalima Natuna ia lekwalekwa talimara vega-magulira ularana evogomaito.]

¹² Rakagau gotugamagiana? Pene talima ta gena mamoe tinavuna (100), na kwapuna pene lekwalekwa genai, ia rakagau pene kala? Ia na gagala taulavati kwapuna e taulavati kwapuna (99) golo kapanai pene raokwanira, ne pene ago, lekwalekwa mamoea pene vetavua. ¹³ Pene verawalia aonai, taunatauna avaikilamina, pene verere-rakava. A gena mamoe gagala taulavati kwapuna e taulavati kwapuna, ati gerigoto gaura, maki pene vanagira. ¹⁴ Voia gegelegena Tamami kupai etaluna ati gena ririwa, emelo girigiri ta pene lekwalekwa.”

Tarimu taa na pene kala-rakava-venimu

¹⁵ “Pene goi tarimu taa na pene kala-rakava-venimu genai, pono ago, gena kala rakavana pono vega-matagaia. Na veavugai ekala pono kalaa, ia e goimo. Pene ia na pene kamonagimu e pene gapi-ragemu genai, tarimu goi gemu ai pene waikule. ¹⁶ Na pene ati pene gapi-ragemu genai, talima ta pa ruala pono gapira, goi ria pio ago genai, ne ‘kila maparara pia vega-taunataunara, kamonagi talimara ruala pa toitoi geriana,’ Puka Veaga ekilana vetaina. ¹⁷ Pene ira ati pene kamonagira genai, pia wala gaura maparara rupu pa ekalesia tanukouna pono vega-ripaa. Pene ekalesia tanukouna karonu ati pene

kamonagia, goi na ia Palagu ati ripana talimanai e takiti-koko pa kala rakava talimanai pono vega-agoa.

¹⁸ Avaikila-taunataunamina: Tanoparai pio ligora gaura maparara kupai maki Palagu na pene ligora; e tanoparai pio lugara gaura maparara kupai maki Palagu na pene lugara.

¹⁹ Au na avaikila-waimina: Tanoparai gomi talima ruala gau kwautai nugami pio tao-kwapunaa e pio rapali-agiaa Tamaku kupai etaluna na pene venimi. ²⁰ Kwalana au araku ai talima ruala pa toitoi pia tanu-kou kapurai, au maki ira ria vonai.”

Parapore -Rakava ati etugamagi-piatogaana talimana

²¹ Gaurana Petero Iesu genai eagoto, evaikilaato, “Velekou, au tariku na pene vega-rakava-agoku genai, gena rakava vega-vira vetaira pana tugamagi-piatogaa? Taulatoi kwapuna pa?” ²² Iesu evega-geleto, netiwato, “Aikina, ati taulatoi kwapunamo, na gagala taulatoi kwapuna (70) e taulatoi kwapuna pia vetapura, pa 70 taims 7, (voia ganina vanagivanagi).

²³ Iokamonagi, Kupa Basileia vele ta vetaina, ia eririwato, gena vetugunagi talimara geria gapitore pene tavura e pene vega-rorirorira. ²⁴ Ia na gapitore roli evetavurawai aonai, vetugunagi talimana ta gema gapi-togaato, ia gena gapitore genai kina gagala (10) milion, moni kamu iwavagina, ekalaato. ²⁵ Evetugunagi tauna gena moni ati gelelele gena gapitore pene vega-voia. Gaura pakurai vele na gena vetugunagi melora evaikilarato, etalima pia voi-agia, vele ta gena vetugunagi melonai pene ago, magarawana e manatuna e magena rinaga maparara maki, gena gapitore pene vega-voia ulanana. ²⁶ Vetugunagi tauna vele gagenā kwalanai evetiu-talito, enogiato, netiwato, ‘Ono vaigaoka-veniku. Gemu gaura maparara voira pana venimu.’ ²⁷ Vele na evetugaato gaurai, vetugunagi tauna gena gapitore etugamagi-lekwalekwaato, ne etugu-lakaato.

²⁸ Evetugunagi tauna elaka-piatito, ia gatana vetugunagi talimana ta erawaliato. Egatana moni kiata egapi-toreato ia genai. Egapi-taliato, gaagona na ekiki-vanaigato, evaikilaato, ‘Au geku ai ogapitoretoto monina voina ono veniku!’ ²⁹ Gatana vetugunagi talimana ia gagenā kwalanai evetiu-talito, enogiato, netiwato, ‘Ono vaigaoka veniku, pe voina maparana pana venimu!’ ³⁰ Na ia ati eririwato, gaurana tipura numanai eroli-togaato. Vonai pene talu, pene ago gena gapitore voina pene kalaa netiwato.

³¹ Ne ia ria vetugunagi geago-veni-kouwai talimara na vokala gega-togaato aonai, ira nugara gemetauto, gaurana geagoto vele genai, vokala gewalato gaura maparara gevega-ripaato. ³² Vovetaina gaurai ia na vetugunagi tauna numai ekea-togaato, evaikilaato, netiwato, ‘Goi vetugunagi tauna rakavana! Goi au geku ai moni vira milion kina ogapi-torerato gaura maparara atugamagi-lekwalekwarato, voina ati ovenikuto, kwalana onogikuto gaurai. ³³ Gelegelena goi na maki gatamu vetugunagi tauna poro vetugaa, au na goi avetugamuto vetaina.’ ³⁴ Evele eparu-rakavato, gaurai vetugunagi tauna tipura numanai etao-togaato, vonai metauna pene vuaa, pene ago gena gapitore voina maparana pene veni-waia.

³⁵ Iesu gena kila ikana kivanai evetaina ekilato: Tamaku kupai etaluna gomi maparami ekala kwapunaimo pene kala-venimi, pene goi

tarimu gena rakava nugamu maparanai ati pono tugamagi-piatogara genai.”

19

Vegarawa lugalugana

Mareko 10:1-12; Luka 16:18

¹ Iesu na eaura maparara ekilagi-gatu-vagirato mulinai, Galileia eraokwaniato, Iudea tanonai eagoto, Ioridana waina kavatai.
² Taunilimalima gutuma para ia mulina na gevogomaito, e vonai geria viti evega-namarato.

³ Parisea talimara reketa ia genai geagoto, geverenagi-veripaganiato, negetiwato, “Talima ta gena ririwa garawana pene rugaa netina genai, rova na pene gapia pa?”

⁴ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi na Puka Veaga ati goagiana? Evetaina ekilana, ‘Tovotovona na vegata, Palagu na gaura maparara ekalarato aonai, ia na taunilimalima maki ekalarato maru e gare.’⁵ Ne Palagu ekilato, ‘Vovetaina pakunai tau taa na tamana e tinana pene raokwanira, garawana goti pia talu, ne ira taura ruala pia kwapuna.’
⁶ Gaura pakurai ira ati ruala, na kwapunamo. Vovetaina gaurai Palagu na eveakwapurato talimara talima taa na ati mapene tao-vepakara.”

⁷ Parisea talimara na gevaikilaato, negetiwato, “Rakagau gaurai Mose na rova ekalaato aonai, ekilana, maru na vegarawa lugalugana pene taloa vou, garawana pene tugu-lakaa?”

⁸ Iesu evega-geleto, netiwato, “Mose na rorirori evenimito, garawami pio tugu-lakara ulanana, kwalana gomi vega-ripami gaoka-proporo gaurai. Na Palagu na gaura maparara ekalarato aonai, evetaina aikina.
⁹ Avaikilamina: Rai na garawana, lewana ati evegeno-agina, na tipo epia-togaana gare ta mapene garawaa, ia evegeno-agina.”

¹⁰ Iesu gena melo na gevaikilaato, negetiwato, “Vegarawa rauparana vovetaina gaurai, talima ragai pia vegarawa maki nama.”¹¹ Iesu evega-geleto, netiwato, “Evevega-ripa ea taunilimalima maparara na ati pia tugamagi-pakaa, na Palagu na raira tugamagi-ilu evenirato talimaramo.
¹² Taunilimalima reketa ati gevegarawana, kwalana ira vovetaina vegata gewalato tinara geriana, gaurai ati gelegele pia vegarawa; reketa eunuko taura vetaira, (taunilimalima na ragira gegapirana); reketa Kupa Basileia pa Palagu vetugunagina pia ago-venia pakunai ati gevegarawana.”

Iesu na melo girigiri evega-namarato

Mareko 10:13-16; Luka 18:15-17

¹³ Talima reketa natura Iesu genai gevua-agorato, gimana ira atarai pene tao-kaura, e pene rapali ulanana. Na gena melo na gekila-wairato.
¹⁴ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Nemelo girigiri ia vogomai au geku ai, ragai iokila-waira, kwalana Kupa Basileia nevetaira talimara geria.”¹⁵ Gaurana Iesu gimana atarai etao-kaurato, evega-namarato vou eraokwanirato.

Malaga valigu rinaga vogo talimana

Mareko 10:17-31; Luka 18:18-30

¹⁶ Toma ta talima ta Iesu genai eagoto, evaikilaato, “Vevega-ripa tauna, rakagau namana pana kalaa vou, maguli vanagivanagi pana

vaia?” ¹⁷ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Rakagau gaurai au ore-nagikuna, arigi gau namana? Kwapunamo nama, Palagu. Pene oririwana maguli vanagivanagi pono vaia genai, Palagu gena pono kwalanara.” ¹⁸ Ia na Iesu erenagiato, netiwato, “Arigi rova okilagirana?” Iesu ekilato, “Ragai pono vagivagi, ragai pono vegenoagi, ragai pono lema, ragai pono veroli-opakau, ¹⁹ tamamu e tinamu pono kupa-kaura, e lagamu talimana maki pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina.” ²⁰ Emalaga valiguna netiwato, “Au nerova maparara akwalanarana. Rakagau au na pana kalaa?”

²¹ Iesu na ia evega-geleato, netiwato, “Pene goi oririwana pono rorirori genai, tovtovona goi ono ago, gemu rinaga maparara pono voivoi-agira, pe monira ati geria e ati garia talimara pono venira, ne kupai magemu rinaga. Kapinai muliku ai ponoma laka.” ²² Malaga valiguna eia ekamonagiato aonai, nugana mametauna na eraokwaniato, kwalana ia magena rinaga vogo talimana.

²³ Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Au na avaikila-taunataunamina: Rinaga vogo talimara geria laka-toga Kupa Basileia aonai gaoka-galagala vagi. ²⁴ Maavaikilamina: Kamela rina iluna na pene vanagi gaoka, na gena rinaga vovogo talimana Palagu gena Basileiai gena laka-toga gaoka-galagala vagi.” ²⁵ Gena melo na ekila gekamonagiato aonai, gevevega-kali-rakavato. Gaura pakurai geverenagito, negetiwato, “Pe, rai na maguli vanagivanagi pene rawalia?” ²⁶ A Iesu na egita-kalakalarato, ne evega-gelerato, netiwato, “Taunilimalima geriai ati gelegele, na Palagu genai gau maparara gelegele.”

²⁷ Gaurana Petero ekila-rageto, netiwato, “Goi ripamu, ai gema gaura maparara garaokwanirato, ne goi mulimu ai galakana! Ne ai rakagau paia gapi?” ²⁸ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, tanopara valiguna pene matagai aonai, Taunilimalima Natuna gena terona pa vele tanukauna rakirakinai pene tanukau, e gomi gagalana ruala au muliku ai golakana talimami maki vele tanukauna gagalana rualai pio tanukau, Isaraela gena kwalu gagalana ruala pio gita-togara, e pio vaira. ²⁹ Talima taa na gena numa, kakana, tarina, walawalana, tamana e tinana e natuna, e gena tano, au pakuku ai pene raokwanira genai, ia gau tinavutinavu pene rawali, e maguli vanagivanagi maki pene vaia. ³⁰ Na taunilimalima gutuma etoma gekunena piave kapi, e gutuma maki etoma gekapina piave kune.”

20

Parapore -Inagulu talimara vine araganai

¹ “Kupa Basileia evetaina: Vine aragana talimana ta amoamo valiguvaliguna numa na elakatito, gena vine araganai pia inagulu talimara etavurato. ² Ne inagulu talimara ria gekila-koukouto e gevega-taunataunaato, vainagulu talimara toma kwapuna pia inagulu-agia voira siliva monina kwapuna pene venira negetiwato. Ne gena vine aragana aonai etugu-agorato. ³ Amoamo ora gauna 9 koloko vetaina ia maelaka-piatito, maketi ai eagoto, vonai talima reketa gerugalekwalekwa tagowai egitarato. ⁴ Ne evaikilarato, netiwato, ‘Gomi maki geku vine araganai ioago, iove inagulu, pe voimi rorirorina pana venimi.’ ⁵ Ira maki geagoto. Garogota ora gauna 12 koloko e 3 koloko vetaira ia numa na maelakatito, reketa maerawalirato, maetugurato.

⁶ Lavi kavanai ora gauna 5 koloko vetaira maelakati-waito, reketa roe wagerugatagowai aonai maerawalirato. Ne erenagirato, netiwato, 'Rakagau gaurai enai goruga-kawakawa-tagona garo vovaeverigona?'
⁷ Ira na gevega-geleato, negetiwato, 'Kwalana talima taa na inagulu ati evenimaina gaurai.' Ne evaikilarato, 'Gomi maki geku vine araganai ioago, iove inagulu.'

⁸ Garo enonorigoawai aonai, araga gatana na inagulu taura egita-tagorawai talimana evaikilaato, netiwato, 'Inagulu talimara ono keara, pe voira pono venira, ewagumona pege inagulu talimara pono venikunera, pene ago pakea kunera talimara geriai pono veveni-kwara.'
⁹ Gaurana volavilavi ora gauna 5 koloko etugurato talimara gevogomai-kuneto, ne siliva monira kwapurakwapura gegapito. ¹⁰ Geagokuneto talimara gevogomaito aonai, ira matapolu gekilato voira kiata mapene taokau, na ira maki siliva monira kwapurakwapuramo gegapito. ¹¹ Geria moni gegapirato aonai, gemunemuneto araga gatana genai, ¹² gekilato, 'Etaunilimalima ewagumona vou pege vogomai ora kwapunamo pege inagulu mavoira, na ai toma maguguluna paga vekwalavi-agia, e garo tiavuna na perala-rakavamai aonai voimai ira ria poveni-gelegelemai.'

¹³ Araga gatana na ira ta evaikilaato, netiwato, 'Gataku, ono kamongiku, au na goi ati paopamu. Takila-koukouto aonai, toma kwapuna voina siliva monina kwapuna natatiwato, ei?' ¹⁴ Ewagunamo voimu ono gapia, ono laka! Au aririwana ekapi talimana pana venia, goi pavenimu gelegelena. ¹⁵ Pe, au mageku rorirori, geku moni au geku ririwa gelegelenai pana veveni-agia. Pa goi oparuna, kwalana au aoku mavererenai avenina.'

¹⁶ Iesu gena kila evega-ikaato mulinai ekilato, 'Kune talimara pia kapi, e kapi talimara pia kune.'

Iesu gena kwarega maekilagi-matagaiato

Mareko 10:32-34; Luka 18:31-33

¹⁷ Iesu Ieruselema rauparana na everagewai aonai, gena melo gagalana ruala evaigerevagirato, veavugai evaikilarato, netiwato, ¹⁸ "Iokamonagi, ita Ieruselemai taveragena. Vonai Taunilimalima Natuna Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagirana talimara gimarai pia taoa. Ira na gena kwarega kilana pia vega-taunataunaa, ¹⁹ ne ati Iuda (Roma) talimara pia venira, ira na pia vegarevegare-agia, pia kwaria e pia satauroa; na toma vega-toitoinai mapene kuliiti-wai."

Tina ta gena noginogi

Mareko 10:35-45

²⁰ Ne Tepetaio garawana manatuna ruala Teimiti e Ioane ria Iesu genai geagoto, wailanai gevetiu-talito, gau kwauta ene nogia ulanana. ²¹ Ne Iesu na egare erenagiato, netiwato, "Goi rakagau oririwana?" Ia evega-geleto, netiwato, "Ono vega-ripaku, au natuku tauria ruala ea, goi ria pio wati-tanu, ta ripamu ai, e ta kaulimu ai gemu Basileia aonai." ²² Na Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi ati ripami rakagau gonogiana. Au na viti-vua kaperina pana niua gauna gomi na maki pio niua ripa?" Ira gevega-geleto, negetiwato, "Pa, paia niua." ²³ Iesu na maevaikilarato, netiwato, "Taunatauna, au geku kaperi gomi na maki pio niu-agia, na au ripaku ai pa kauliku ai pio tanu nogotina ati

au na pana vega-taunataunami; eia e au Tamaku na ekala-maavurato talimara geria.”

²⁴ Melo gagalana (10) na eia gekamonagiato aonai, etalima ruala Teimiti e Ioane geparu-venirato. ²⁵ Gaurana Iesu na maparara ekea-koukourato, ne evaikilarato, netiwato, “Gomi ripami, ati luda talimara geria vele na taunilimalima getugu-naginagirana, e geria vekuneagi talimara kamura na geria rorirori tiavura na gelaunaginagirana. ²⁶ Na gomi vepakami ai vovetaina ragai pio kala. Pene ta gomi vepakami ai pene kamu netina genai, ia gomi maparami vetugunagimi pene ago-veni, ²⁷ e rai pene kune netina talimana, ia gemi vetugunagi talimanai pene ago. ²⁸ Taunilimalima Natuna vetaina, ia evogomaito ati taunilimalima na ia vetugunagina pia ago-veni ulanana, na ia evogomaito taunilimalima vetugunagira pene ago-veni, e gena maguli pene tao-rigoa, taunilimalima gutuma pene voi-waira e pene vega-magulira ularana.”

Iesu na mata-kele talimara ruala evega-namarato

Mareko 10:46-52; Luka 18:35-43

²⁹ Iesu magena melo ria Ieriko geraokwaniato, taunilimalima gutuma para ira mulira na geagoto. ³⁰ Mata-kele talimara ruala raupara pipinai getanu-tagowai, gekamonagito Iesu elaka-vanagiwai, ne gekea-kogokogoto, negetiwato, “Velekou o, Davida natuna, ai ono gita-vetugamai!” ³¹ Taunilimalima na gekila-wairato, ragai pia kea negetiwato, na ira gekea-vigiragewai, “Velekou, Davida Natuna o, ai ono gita-vetugamai!” ³² Iesu eruga-talito, ne ekea-mairato, evaikilarato, “Rakagau gemi ana kalaa nogotina?” ³³ Ira na gevaikilaato, “Velekou, ai gaririwana matamai onoma kala-pakara!” ³⁴ Ne Iesu na evetugarato, matara enapa-kaunagirato, veganamo matara genamato e gepoepoeto, ne Iesu mulina na geagoto.

21

Iesu gena laka-toga Ierusalemiai gevonevone-agiato

Mareko 11:1-11; Luka 19:28-40; Ioane 12:12-19

¹ Iesu magena melo ria gelakato geagowai, Ierusalemia gevekaviawai, e Betepeiti ai gekwarato Olive Golona kavanai, ne Iesu na gena melo ruala etugu-kunerato, ² evaikilarato, netiwato, “Ioago, wailara vanaganai. Vonai toniki ta kwatukau manatuna goti pio rawalira, pio luga-vagira, ne au geku ai pio vaimaira. ³ Pene talima taa na pene renagimi genai, gio vaikilaa, ‘Velekou na eririwaana, roe nea mapene tugu-waikulera, ati pia kwaipo.’” ⁴ Eia ewalato genana, peroveta tauna gena kilagavu kilana evega-taunataunaana, netina, ⁵ “Siona natuna, (Ierusalemia talimara), ono vaikilara, ‘Ono gitaa, gemu Vele evogomaina, aoma talimana, toniki kukunai etanuna, etoniki natuna rogenai petanukau.’”

⁶ Emelo ruala geagoto, Iesu na evaikilarato kalana gelegelenai gekalato. ⁷ Ira toniki manatuna goti Iesu genai gevaiagorato, geria rapuga kamura toniki rogerai geava-kaurato, ne Iesu etanukauto. ⁸ Taunilimalima gutuma para geria rapuga kamura rauparai geavarato, reketa gautupu lekara malaura gepatirato, ne rauparai geavarato.

⁹ Taunilimalima gutuma para ia wailanai gelakato e mulinai gelakato, evetaina gevonewai, negetiwato,

“Hosana, Davida natuna gena!

Velekou aranai evogomaina

talimana ita vega-namaa!

Hosana kupa atagaina raimoraimonai!”

¹⁰ Iesu Ierusalem mai elaka-togato aonai, vanuga taunilimalimara maparara geverakaverakawai e geverenagiwai, negetiiwai, “Goi ne rai?”

¹¹ Iesu ria gelaka-kouto talimara na gevega-gelerato, negetiwato, “Ia e Iesu, peroveta tauna, Galileia vanugana Nasareta na evogomaina.”

Iesu na Rupu Veaga ealevaato

Mareko 11:15-19; Luka 19:45-48; Ioane 2:13-22

¹² Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, ne voivoi talimara maparara egui-atirato. Moni gevepoe-agirawai talimara geria pata e pune gevoivoi-agirawai talimara geria tanukau gaura egule-vepoporato, ¹³ e evaikilarato, netiwato, “Puka Veaga aonai evetaina etaloato, Palagu ekilato, ‘Au geku numa rapali numanai pia kilagia,’ na gomi na lema talimara geria kumu kapunai pogo vega-agoa.”

¹⁴ Mata-kele e gage rakava talimara Iesu genai gevogomaito Rupu Veaga aonai, ne ia na evega-namarato. ¹⁵ Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagirawai talimara na gena kala iwavagi kalara gegitarato, e melo girigiri karora gekamonagirato, Rupu Veaga aonai gevonewai, negetiwato, “Hosana, Davida natuna gena,” gaura pakurai ira geparu-rakavato, ¹⁶ ne Iesu gerenagiato, negetiwato, “Ira na ne rakagau gekilagirana okamonagirana pa?” Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Pa akamonagina, na gomi na Puka Veaga aonai ati goagiana, ‘Melo girigiri e tinara latara erogerururana melora na maki goi gevegaragemuna?’” ¹⁷ Ne Iesu na eraokwanirato, vanuga kamuna na elakatito, Betaniai eagoto, vonai evemaituto.

Iesu na figi gautupuna evega-rakavaato

Mareko 11:12-14; 11:20-24

¹⁸ Amoamo, Iesu vanuga kamunai maewaikuleto, eagowai aonai, ia evitoato. ¹⁹ Ia na figi gautupuna ta raupara pipinai egitaato, ne eago-veniato, na ati vuana, launa kovagonamo. Ne Iesu figi gautupuna evaikilaato, netiwato, “Goi gemuna vuavuamu ati mapia matagaiwai!” Veganamo vofigi gautupuna emalai-gatu-vagito.

²⁰ Gena melo na figi gautupuna emalai-gatuto gegitaato aonai, gevevega-kali-rakavato, negetiwato, “Figi gautupuna e rakavetaina pe veganamo pekwarega?” ²¹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, pene gomi pio kamonagi, e ragai pio aovoavo gomi na maki efigi gautupuna genai pakalaa vetaina pio kalaa ripa; e ati voiamo, na egolo pio vaikilaa, ‘Ono vegapiiti, pe rawaparai ono vepiarai,’ vokala pene wala. ²² Gau maparara rapali ai pio kilagira makamonagimi na genai pio rawalira.”

Iesu gena tiavu kwalana geverenagi-agiato

Mareko 11:27-33; Luka 20:1-8

²³ Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, evevega-ripawai aonai, Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera ia genai gevogomaito, ne gerenagiato, negetiwato, “Arigi tiavu ai goi na ekala okalarana? Rai na rorirori evenimuto?”

²⁴ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au na maki verenagi ta ana venimi; pene pio vega-gelea genai, au na arigi rorirori ai ekala akalarana pana vega-ripami. ²⁵ Ioane gena bapatiso kalana ravanana evogomaito? Kupa na evogomaito, pa taunilimalima geriana?” Ira nuganugarai geverolito, gekilato, “Pene ita pita kila, ‘Palagu genana’ nepitatiwa genai, ia pene kila ‘Rakagau gaurai Ioane ati govega-taunataunaana?’ nepenetiwa. ²⁶ Na pene ita pita kila, ‘Taunilimalima geriana’ nepitatiwa genai, taunilimalima kalira na pita kali, kwalana ira ripara, Ioane peroveta talimana taunatauna.” ²⁷ Gaura pakurai ira na Iesu gevega-geleato, negetiwato, “Ai ati ripamai.” Ne Iesu na ira evaikilarato, “Au na maki arigi rorirori ai ekala akalarana ati pana vega-ripami.”

Parapore -Melo ruala

²⁸ “Eparapore raka gotugamagi-tiwaana? Talima ta manatuna ruala. Tau kunena genai eagoto, evaikilaato, netiwato, ‘Natuku, toma ono ago, vine araganai onove inagulu!’ ²⁹ Natuna na evega-geleato, netiwato, ‘Ati aririwana,’ na kapinai evetugamagi-waito, ne eagoto. ³⁰ Ia maeagoto natuna vega-rualana genai, tau kunena evaikilaato gelegelenai evaikilaato. Melo evega-geleto, netiwato, ‘Aagona,’ na ati eagoto. ³¹ Ira taura ruala vekarawarai rai na tamara gena ririwa ekalaato?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Tau kunena.” Iesu na evaikilarato, “Avaikila-taunatauna vagimina, takiti-koko talimara e mata-poraga vavinerana gekune-agimina Palagu gena Basileia lakatoganai. ³² Ioane Bapatiso gomi gemi ai evogomaito kala rorirori rauparana gemi ai evega-matagaiato, na ati gokamonagi-veniato. Na takiti-koko talimara na e mata-poraga vavinerana na gevega-taunataunaato. Gomi na maki gogitarato, na ati govetugamagi-waito, ati govega-taunataunaato.”

Parapore -Araga gitatagona talimara rakavara

Mareko 12:1-12; Luka 20:9-19

³³ Iesu ekilato, “Parapore ta maiokamonagia: Tano gatana taa na vine aragana evaroato, kanana ekalaato, tano ai vine kikiagina legana etaviato, araga gitatagona numana maki evega-rugaato. Voia mulinai araga gitatagona talimara geriai gena araga eraokwaniato, ne elakato kapu taai. ³⁴ Vine vuara (grapes) gemerato, ne ia na gena vetugunagi talimara etugurato araga gegita-tagoawai talimara geriai, gena vine vuara reketa pia gapira ulanana. ³⁵ Na araga gitatagona talimara na vetugunagi taura gegapirato, ne ta gekwariato, mataa gevagiato, e mataa vatu na gevaleato. ³⁶ Araga gatana na gena vetugunagi taura vogo reketa maetugurato, na vovetainamo gevaivenirato. ³⁷ Ikanai ia natuna taunataunana geriai etuguato, ekilato, ‘Natuku ana tugua, ira na pia kupa-kaua.’ ³⁸ Na araga gitatagona talimara na natuna gegitaato aonai, matotaura gevevaikilato, negetiwato, ‘Araga pene gaunaa melona ea, pe ita gapia, ita vagi-kwareгаа, pe gena araga pita gaunaa!’ ³⁹ Gaurai gegapi-taliato, vine aragana mulinai gerolo-atiato, gevagi-kwareгааato.”

40 Iesu everenagito, netiwato, “Araga gatana pene vogomai aonai, voaraga gitatagona talimara raka pere kalagi-tiwara?”

41 Ira gevega-geleto, negetiwato, “Vokala rakava talimara ia na pene vagira vegata, e vine aragona gitatagona talima polura reketa mapene venira, ne geria vua laganirai, vuara ia genai pia vua-agera.”

42 Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Gomi na e talotalo Puka Veaga aonai ati goagiana, evetaina ekilana,

‘Vatu numara gekalarana
taunilimalima na ati geririwaato
e gepia-togaato vatuna
vatu keakwalai eagoto.

Ekala ea Velekou na ekalaato,
matara na tagitaana,
gitagitana irau vagi vegata.’

43 Gaura pakurai avaikilamina, Palagu gena Basileia gemina pene gapi-vagia, e vuavua evega-walaana petena pene venia. [44 Rai vovatu atanai pene ketokau talimana pene vua-kavalugaa; e evatu talima ta atanai pene ketokau genai, pene vega-minamina vagia.]”

45 Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara na Iesu gena parapore gekamonagirato aonai, geripato, Iesu na ira ekilagirana, 46 gaurana ira geria ririwa pia gapi-talia. Na taunilimalima gutuma getanu-koukou tagowai kalira na gekalito, kwalana ira na getugama-giawai, Iesu peroveta talimana ta.

22

Parapore -Vegarawa velekwana

Luka 14:16-24

1 Iesu na Iuda velera geria parapore ta maekilagiato: 2 “Kupa Basileia roli vele ta vetaina, natuna gena vegarawa velekwana ekala-maavuato. 3 Ne gena vetugunagi talimara etugurato, evaikilarato talimara pia keara, na ati geririwato gaurai, ati gevogomaito. 4 Gaura pakurai ia na vetugunagi talimara taarana maetugurato, evaikilarato, ‘Avaikilarato talimara iovaikilara: Au geku velekwana pakala-gatua, geku polomakau marura e polomakau natura mona poua pavagira, gaura maparara pakala-maavura, gaurai iovogomai velekwai.’ 5 Na ira gevevega-waito, geria ririwa inaguluramo gekalarato. Ta aragai elakato, mataa gena sitoai eagoto. 6 Pa reketa vetugunagi talimara gegapi-talirato, gekwarirato, e gevagi-kwaregarato.

7 Vele eparu-rakavato, gena vetali goleara etugurato, vovagivagi talimara gevagi-kwaregarato, e geria vanuga kamuna gekapu-kauato. 8 Ne ia na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, ‘Au geku vegarawa velekwana pakala-maavua, na au na avaikilarato talimara ati gelegele pia vogomai. 9 Gaura pakurai ewagumonamo ioago, gatama kamura raka veregavarai pio rawalira talimara maparara pio vaikilara, pia vogomai velekwai.’ 10 Ne vetugunagi talimara geagoto, gatamai e rauparai gerawalirato talimara maparara, namara, rakavara, gekoko-ogorato, vegarawa numana maki gevega-vonuato.

11 Ne vele elaka-togato, gevogomaito talimara gitagitara aonai, ia na talima ta vonai egitaato, ati gena vegarawa rapugana. 12 Ne erenagiato, netiwato, ‘Gata, goi ravanana polaka-toga, ati gemu vegarawa

rapugana?’ Na votalima ati ekilakilato. ¹³ Ne vele na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, ‘Gimana e gagna ioligoligora, ne iopiatia muli mukunanai. Vonai pene tagi, karikarina maki pene gala-kokikokira.’ ¹⁴ Kwalana talima gutuma Palagu na ekearato, na maine evirigirato maguli pia vaia.”

Kaisara, Roma geria vele, gena takiti monira

Mareko 12:13-17; Luka 20:20-26

¹⁵ Parisea talimara gelaka-gerevagito, genavuga-koukouto, Iesu pia vega-verauleaa verenagira gekalarato. ¹⁶ Gaurana ira na geria melo taarana e Heroda mulinai gelakawai talimara taarana getugu-agorato, gekilato, “Vevega-ripa talimamu, ai ripamai goi taunatauna kala rorirori talimamu. Goi taunataunai Palagu gena raupara ovevega-ripagi-gitakauana. Taunilimalima kalira na ati okalina, talima geria raki maki ati otugamagirana. ¹⁷ Gaura pakurai ono vega-ripamai, raka otugamagi-tiwana: Kaisara, Roma geria vele, genai takiti paia veni pa aikina?”

¹⁸ Na Iesu ripana geria navuga rakavara gaurai, evaikilarato, “Gomi opakau talimami! Rakagau gaurai au goopa-tovokuna? ¹⁹ Takiti monina ta ioveniku, anama gitaa, ne siliva monina ta geveniato.” ²⁰ Ne ia na erenagirato, netiwato, “E rai avuavuna e rai arana?” ²¹ Ira gevega-geleto, “Kaisara gena.” Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gaurai, Kaisara gena gau Kaisara pio venia, Palagu gena gau Palagu pio venia.” ²² Vokila gekamonagiato aonai, gevevega-kali-rakavato, ne geraokwaniato, gelakato.

Kuliiti-wai kilara

Mareko 12:18-27; Luka 20:27-40

²³ Votomamo ai Sadukea talimara reketa Iesu genai geagoto. Ira geria tugamagi kwarega talimara ati pia kuliiti-wai. Gaurai Iesu gerenagiato, negetiwato, ²⁴ “Vevega-ripa talimamu, Mose evetaina ekilato, ‘Pene maru ta ati natuna pene kwarega genai, wapuna kakana pa tarina taa na pene garawaa, natura pia maguli kwarega tauna gena.’ ²⁵ Tau walakako maparara taulatoi kwapuna enai getaluwai. Tau kunena evegarawato, ekwaregato ati natuna, ne tarina na wapuna egarawaato. ²⁶ Vokala tarina vega-rualana genai maewalato, vega-toitoina maki vovetainamo pene ago vega-aulatoi kwapuna genai. ²⁷ Ikanai vogare maki ekwaregato. ²⁸ Kuliiti-wai tomanai vogare rai garawana? Kwalana ira taura taulatoi kwapuna na gegarawaato.”

²⁹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi goleana, kwalana Puka Veaga ganina e Palagu gena tiavu ati ripami. ³⁰ Kwarega na mapia kuliiti-wai talimara ati mapia vegarawa. Ira aneru vetaira kupai. ³¹ Na kwarega na mapia kuliiti-wai kilara Palagu na pukai ati goagiana? Ia ekilato, ³² ‘Au Aperaamo gena Palagu, Isaako gena Palagu, e Iakobo gena Palagu.’ Ia maguli talimara geria Palagu, ati kwarega talimara geria Palagu!” ³³ Taunilimalima gutuma na vokila gekamonagiato aonai, gevevega-kali-rakavato gena vevega-ripa kilara na.

Ulamagi rova maparara evanagirato

Mareko 12:28-31; Luka 10:25-28

³⁴ Parisea talimara gekamonagito, Iesu na Sadukea talimara geria kila ekou-gavurato, ne gelaka-koukouto. ³⁵ Ira nunganugarai ta rova evevega-ripagirawai talimana. Ia na Iesu erenagi-veripaganiato, netiwato, ³⁶ “Vevega-ripa talimamu, rova aonai arigi rova kamu iwavagi?” ³⁷ Iesu na evega-geleato, netiwato, “‘Velekou goi gemu Palagu pono ulamagia maaomu maparana, mapalagumu maparana, magemu tugamagi maparana ria.’ ³⁸ Eia e rova tovtovona e kamu iwavagina. ³⁹ Rova kamu iwavagina vega-rualana ia gelegelena ea: ‘Lagamu talimana pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina!’ ⁴⁰ Erova ruala na rova maparara e peroveta talimara geria kila maparara egapi-koukourato.”

Keriso Davida natuna pa Palagu Natuna?

Mareko 12:35-37; Luka 20:41-44

⁴¹ Parisea talimara getanu-kouwai aonai, Iesu na erenagirato, netiwato, ⁴² “Gomi na Keriso raka gotugamagi-tiwaana? Ia rai natuna nogotina?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Ia Davida natuna.”

⁴³ Iesu na maerenagirato, netiwato, “Davida rakagau gaurai Keriso ‘Velekou’ netina? Kwalana Davida Veega Palaguna na tugamagi-ilu e ripa eveniato, ne ekilato,

⁴⁴ ‘Palagu na au geku Velekou evaikilaato:

Au gimaku ripana kavanai ono mai-tanu, pene ago goi geparu-venimuna talimara goi gagemu kapulenai pana taora.’

⁴⁵ Pene Davida na Keriso ia ‘Velekou’ ekilagito, rakagau gaurai Keriso ia Davida natuna?” ⁴⁶ Ira maparara taa na ati evega-geleato, e volaganina na vegata eagoto, talima taa na maki ati erenagiato, kwalana gekalito gaurai.

23

Iesu na rova gevevega-ripagirawai talimara e Parisea talimara egolorato

Mareko 12:38-39; Luka 11:43; 11:46; 20:45-46

¹ Iesu na taunilimalima gutuma para e gena melo evaikilarato, netiwato, ² “Rova gevevega-ripagirana talimara e Parisea talimara na Mose gena rova gevevega-ripagirana. ³ Gaura pakurai gomi gevega-ripamina kilara maparara pio kwalanara e pio kalara. Na geria kala ragai pio kalara, kwalana rakagau gevopatagirana, taunilimalima na pia kalara matotaura na ati gekwalanarana. ⁴ Ira na maruna metaura taunilimalima gevega-vuarana, na gimara ririra ta vagi maki geria marunai ati genapakauna, ati geveveakavana, maruna pia vuara. ⁵ Geria kala maparara gekalarana taunilimalima na pia gitara ularana. Ira pakurai e gimarai gau veagara gekwatu-kaurana, aorai Puka Veega goleara geurarana, vogaura gevega-kamurana, e geria rapuga kevera maki gevega-mogarana. ⁶ Ganikoukou kapurai e rupu aorai geria ririwa tanutanu namaraimo pia tanu. ⁷ Ira geririwana maketi kapurai pia loulou, taunilimalima na pia vega-namara ularana, e taunilimalima na ‘Vevega-ripa Talimarai’ pia kilagira.

⁸ Na gomi ‘Vevega-ripa Talimami’ ai ragai pia kilagimi, kwalana Palagu gereganamo gemi Vevega-ripa Tauna, e gomi maparami matarimi. ⁹ Etanoparai talima ta ‘Tama’ ragai pio kilagia, kwalana

gomi Tamami kwapunamo, ia kupai etaluna. ¹⁰ Gomi maki 'Vevai Talimami' ragai pia kilagimi, kwalana gemi Vevai Talimana kwapunamo, Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna). ¹¹ Rai kamu iwavagi gomi nuganugami ai, ia gomi vetugunagimi pene ago-veni. ¹² Matotauna evegapi-itina talimana Palagu na pene vega-aomaa, matotauna evevega-aomana talimana pene gapi-itia."

Iesu na Parisea talimara e rova gevevega-ripagirawai talimara geria opakau ekilagirato

Mareko 12:40; Luka 11:39-52; 20:47

¹³ "Rova govevega-ripagirana talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Kwalana Kupa Basileia lakatogana taunilimalima wailara gokou-gavurana. Gomi matotaumi ati pio laka-toga, e ia laka-toga negetina talimara geria raupara maki gomi na gokourana. [¹⁴ Rova govevega-ripagirana talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Gomi na wapu geria numa e geria rinaga govega-aikirana. Gemi rapali mogaloki, goopana. Gaura pakurai gomi metau kamu iwavagi pio gapia.]

¹⁵ Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami! Gomi kapu mapararai goagona, rawaparai e tanoparai, talima kwapuna kwanilova gemi gole ai pene laka-toga ulanana. Gogapiana, ne kalova egala-vanagivanagina kapuna natunai govega-agoana, gemi kila-tilivagi e karoverave maki pene vanagi-iwavagira.

¹⁶ Vevai taumi, matami vekeganagavu, vetugami kika! Gemi vevega-ripai gokilana, Rupu Veaga aranai pene kila-gavu gena kilagavu ati ganina nogotina, a Rupu Veaga kolona (gold na) aranai pene kila-gavu tauna gena kilagavu roe nea pene kwalanaa. ¹⁷ Kawa e mata-kele talimami! Arigia kamu, kolo pa Rupu Veaga, kolo evega-veagana numana? ¹⁸ Magokilana, pata veagana aranai pene kila-gavu talimana gena kilagavu ati ganina, na wareware gauna pata veagana atanai getaoato gauna aranai pene kila-gavu talimana gena kilagavu roe pene kwalanaa. ¹⁹ Mata-kele taumi. Arigia kamu, wareware gauna pa wareware gauna evega-veagaana pata veagana? ²⁰ Gaura pakurai pata veagana aranai ekila-gavuna talimana na pata veaga e pata veaga atanai getaorana gaura maparara ararai ekila-gavuna. ²¹ E Rupu Veaga aranai ekila-gavuna talimana na Rupu Veaga e aonai etaluna Palaguna ararai ekila-gavuna. ²² E kupa aranai ekila-gavuna talimana na Palagu gena terona e atanai etanuna Palaguna ararai ekila-gavuna.

²³ Rova vevega-ripagina talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Kwalana gomi na Palagu gowareware-veniana gaura, gemi ganigani gaulaura girigirira maki, tolega gagalana (10) gokalarana, tolega kwapuna vega-nama gaunai govega-agoana, na rova gena gau kamura, kala rorirori, venugagiviti e veraramani golearana. Gomi na ekala kamura pogoro kalara e vokala keira maki ragai pogoro raokwanira. ²⁴ Vevai talimami, matami kekelekele! Gami nanu na nakama gokala-vagianana, na kamela golavu-lokarana.

²⁵ Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Gomi gemi kaputi e mereki muliramo goguligirana, na aora vou lema e ririwamagi gokalarana gaura na pege vonu-poraketo. ²⁶ Parisea talimami, matami kekelekele! Kaputi e mereki

aorai gotaorana gaura pio aleva-kunera, ne mulina kavana maki pene vealeva.

²⁷ Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Gomi kala kapura gepeni-kulokolorato vetaina, mulira gitagitara nama iwavagi, na aora kwarega talimara tiligara e milo maparara na gevonuto. ²⁸ Gomi maki vovetaina, taunilimalima na gegitamina no kala rorirori talimami na aomi opakau e kala rakava na gevonuvonu-rageto.”

Iesu na rova vevega-ripagira talimara e Parisea talimara geria rakava voira ekilagirato

²⁹ “Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Gomi na peroveta talimara geria kala kapura gokala-gitavenirana, tugamagi tagoagira vatura govega-rugarana, e kala rorirori talimara geria kala kapura goveakwagorana. ³⁰ Gokilana, ‘Tupumai e gatamai geria lagani ai pagara maguli genai, peroveta talimara vagivagirai ati pagara veakavara.’ ³¹ Vovetaina gokilana gaurai, matotaumi govekilagina, gomi peroveta gevagirato talimara natura. ³² Pa, gomi maki tupumi gatami gekalawai vetaira roe nogo kalana, geria rakava gomi na govega-gugulurana.

³³ Gomi warowaro! Warowaro natura! Palagu gena Kota kamuna tomana pene kwara aonai, kalova egala-vanagivanagina kapuna na raka pio kali-maguli-tiwa? ³⁴ Gaura pakurai avaikilamina, au na peroveta talimara e aoneka talimara e vevega-ripa talimara pana tugu-agara. Ne reketa pio vagi-kwaregara, pa, pio sataurora; e reketa rupu aorai pio kwarira, ralara maki pia rigo, e vanuga taa na pio guira vanuga taai. ³⁵ Gaura pakurai kala rorirori talimara gevagirato metaura gomi atami ai, Abela gevagi-kwaregaato, voanana evogomaito pene vogomai Sakaria, Barakia natuna, ia pata veagana e numa veagana nunganugarai govagi-kwaregaato. ³⁶ Avaikila-taunataunamina, maparara metaura toma gulu talimami atami ai pia ketokau.”

Iesu Ieruselema etagi-agiato

Luka 13:34-35; 19:41-44

³⁷ “Ieruselema, Ieruselema o, goi na peroveta talimara ovagirana e Palagu na etugu-watirana talimara vatu na ovatu-materana. Vega-vogovagi aririwato, natumi pana kana-gegelagira, kokoloku garena na natuna ekou-gavurana vetaina, na gomi ati goririwato! ³⁸ Gaura pakurai gemi vanuga e Rupu Veaga kovagona pene mia. ³⁹ Kwalana au na avaikilamina, gomi au ati pio gitaku vou, pene ago, toma ta pene kwara, vonai vou pio kila, ‘Palagu aranai evogomaina tauna ita vegamaa.’”

24

Iesu na roe nea pia wala gaura ekilagirato

Mareko 13:1-13; Luka 21:5-19

¹ Iesu Rupu Veaga na elakatito, elaka-gerevagito aonai, gena melo ia genai geagoto, geria ririwa Rupu Veaga numara kamura pia vega-gitaa. ² Na Iesu na evaikilarato, netiwato, “Egau maparara gogitarana? Au na avaikila-taunataunamina: E vatu ta vatu ta atanai ati pene mia, maparara pia vale-vepopo-rigora.”

³ Iesu Olive Golonai etanu-tagowai aonai, gena melo ia genai geagoto, gerenagi-gariato, negetiwato, “Ono vega-ripamai, egauro maparara arigi toma pia wala? E goi pono waikule-wai e tanopara ikana pene gapia maki vegailiana raka pia matagai-tiwa?”

⁴ Iesu evega-geleto, netiwato, “Gomi rogomi pio vetole, talima taa na ragai pene opami. ⁵ Kwalana talima gutuma au araku ai pia vogomai, pia kila, ‘Keriso au ea!’ Talima vogo pia opara. ⁶ Gomi na vetali kulura e vetali valira pio kamogaira genai, nugami ragai pia golugolu. Negaura ne pia wala, na ikana roe voa. ⁷ Tanopara ta tanopara ta goti pia vevagi, kaomani ta kaomani ta goti pia vetali. Kapu vogo ai roge pene wala, tanokepo maki. ⁸ Eia e vitimo pene wala, no melo keina ewalana vitina vetaina.

⁹ Volaganinai pia gapi-talimi, pia vega-vitivitimi, pia vagi-kwaregami. Tanopara maparara na pia paru-venimi, kwalana au govega-taunatakuna gaurai. ¹⁰ Ne talima gutuma geria kamogai pia raokwanira, kwapurakwapura pia velewa e pia veparuagi. ¹¹ Peroveta opakau talimara pia kuliiti, talima gutuma pia opara. ¹² Kala rakava maki pene lovolovo, ne gutuma geria ulamagi maki pene palapala. ¹³ Na rai pene vaigaoka pene ago ikanai pene maguli. ¹⁴ Palagu gena Basileia Valina Namana tanopara maparanai pia vopatagia, taunilimalima maparara na pia kamogai voia mulinai vou ikana pene kwara.”

Vevega-kali gauna pene matagai

Mareko 13:14-23; Luka 21:20-24

¹⁵ “Gomi na gau rakava iwavagina, vevega-kali gauna, peroveta talimana Daniela na ekilagiato gauna, pio gitaa kapu veaganai pene ruga.” Ekila pene agia talimana pene ripa-rorirori ganina rakagau. ¹⁶ “Ne raira Iudeai getaluna talimara golo ai pia raka-ago. ¹⁷ Rai numa kukunai etanu-tagona ati mapene laka-toga numa aonai gena rinaga gapigapira. ¹⁸ Rai araga aonai maki ati mapene waikule gena rogagirogagi gapigapina. ¹⁹ Volaganinai gare kuviakuvia e melewa valigu garera kika mavetugara! ²⁰ Pio rapali Palagu genai, pe gura e nakula aorai pa Tapati ai ragai pio laka-lekwalekwa! ²¹ Kwalana volaganinai viti-vua ati guilagira pia wala, Palagu na tanopara ekalaato pene vogomai etoma, viti-vua vovetaira ati gawalana. Eia mulinai vovetaina kalana kwauta ati mapene walawai. ²² Pere Palagu na votoma rakavara ati pere vega-kupara, taunilimalima ta ati pere maguli ripa, na egapi-itirato talimara pakurai, ia na tomara pene vega-kupara.

²³ Volaganinai, pene talima taa na pene vaikilami, ‘Iogita, Keriso ea!’ pa ‘Ia goi voa!’ nepenetiwa genai, ragai pio vega-taunataunaa. ²⁴ Kwalana Keriso opakaura e peroveta talimara opakaura pia matagai, vegailia kamura e kala irau vagira pia kalara, Palagu na evirigirato talimara pia opa-vevilira.

²⁵ Pio tugamagi-tagoo, egauro akarovara-kunemina, ora rogoti ere kwara aonai. ²⁶ Pene talima taa na pene vaikilami, ‘Iogita, ia tanopakana voa,’ voana ragai pio ago; pa pene vaikilami, ‘Iogita, ia vonuma aonai etaluna,’ ragai pio vega-taunataunaa. ²⁷ Kwalana Taunilimalima Natuna pene vogomai matagai-tago, noowane rama ekeuleana kupai garo rageragena na pene ago garo rigorigona vetaina; ²⁸ e kwarega tauniparana emiana kapunai kao maki vonai pia koukou, (pe ira na pia vega-matagaia).”

Taunilimalima Natuna gena vogomai

Mareko 13:24-27; Luka 21:25-28

²⁹ “Vorakava pia wala mulinai, garo pene mukunaa, pene pogi-lotoa, e uve maki ati pene rala, mitiu kupa na pia keto e kupa tiavura pia veakaveaka. ³⁰ Ne Taunilimalima Natuna vegailiana kupai pene matagai. Votomai tanopara pamilira maparara pia tagi-wanonowanono, kwalana Taunilimalima Natuna pia gitaa, iloa atana na pene vogomai matiavuna kamuna e maralema iwavagina ria. ³¹ Ne ia na gena aneru pene tugura makipi kulura kamura ria, evirigirato talimara pia vegakoukoura tanopara maparanai.”

Parapore -Vevega-ripa figi gautupuna genana

Mareko 13:28-31; Luka 21:29-33

³² “Figi gautupuna genana eparapore pio ripaa: Pouna eragenaa e launa ekakavana aonai, goripana, garo gena rala laganina pekavinagi nogotina. ³³ Voia gelegelena, gomi maki pene egaure maparara pia wala e pio gitara genai, pio ripa, Taunilimalima Natuna pekavinagi vanagai. ³⁴ Avaikila-taunataunamina, egulu ati pene aiki, pene ago egaure maparara pia wala. ³⁵ Kupa e tanopara pia lekwalekwa, na au geku kila vou ati pia lekwalekwa, pia mia-vanagivanagi.”

Tomana e orana talima ta ati ripana

Mareko 13:32-37; Luka 17:26-30; 17:34-36

³⁶ “Na votoma e ora talima ta ati ripana, aneru kupai ati ripara e Natuna maki ati ripana, na Tamana gereganamo ripana. ³⁷ Taunilimalima Natuna gena vogomai Noa gena lagani ai rakagau gewalato vetaina. ³⁸ Gutugutu roe nea aonai, taunilimalima geria kala geganiwai, geniuniwai, e maru e gare gevegarawawai, evogomaito Noa gena lakatoi ai elaka-togato tomanai. ³⁹ Na ati genunukato, ati geripato rakagau pene wala pene ago, gutugutu ekwarato, ne maparara egutu-kwarega-kwaregarato. Taunilimalima Natuna pene vogomai maki vovetaina pene wala. ⁴⁰ Voorai talima ruala aragai pia inagulu, ta Palagu na pene gapi-vagia, a ta pene talu. ⁴¹ Gare ruala vuiti kiro gaunai pia kiro-koukou, ta pene gapi-vagia, a ta pene talu. ⁴² Vovetaina gaurai keromi pio talu, kwalana gomi ati ripami gemi Velekou arigi toma pene vogomai. ⁴³ Pio ripa-taunatauna: Pene numa talimana ripana arigi orai lema talimana pene vogomai ia kerona pene tanu, ne lema tauna na numa ati pene lova. ⁴⁴ Gaura pakurai gomi maki rogomi pio vetole, kwalana Taunilimalima Natuna arigi toma pene kwara orana gomi ati ripami.”

Vetugunagi talimana namana

Luka 12:42-46

⁴⁵ “Rai vorinaga gitatagora talimara na kila ekamonagiana e kala rorirori ekalaana, gena vele na egapi-itiato numa e vetugunagi talimara pene gita-tagora, e ganigani maki ora rorirori ai pene venira? ⁴⁶ Vovetugunagi talimana, gena vele na evaikilaato gelegelenai einaguluna, pene waitagoa voo nama. ⁴⁷ Avaikila-taunataunamina, ia gena vele gena rinaga maparara gitatagora talimana pene taoa. ⁴⁸ Na pene ia vetugunagi talimana rakavana, matotauna aonai pene kila, ‘Au geku vele gena waikule pekwaipo-rakava,’ ⁴⁹ ne ia na taikavana pene

kwarira, e ia niuniu talimara ria pia ganigani-koukou e pia niuniu-koukou. ⁵⁰ Vetugunagi talimana gena vele gena waikule tomana ati etugamagiana tomanai, e ati eripaana oranai pene kwara. ⁵¹ Ne gena vele na pene pati kinikinira, e opakau talimara ria pene taoa. Vonai pia tagi, karikarira maki pia gala kokikokira.”

25

Parapore -Vavine gagalana (10)

¹ “Votomai Kupa Basileia no vavine gagalana (10) vetaina, geria lamepa gegapirato, gelaka-piatito, vegarawa valigu tauna ria pia verawali negetiwato. ² Vavine imaima maaonekara, a imaima kawa. ³ Kwalana vavine kawara geria lamepa gegapirato, na keretini kiata na maati gegapikauto. ⁴ Na aoneka vavineria geria lamepa gegapito aonai, keretini maki matai gegapikauto. ⁵ Vegarawa valigu tauna ekwaipoto pakunai, matara geputeputeto, ne maparara gemaituto.

⁶ Pogi nukanai ta ekogoto, netiwato, ‘Vegarawa valigu tauna evogomaina nea, pe ioago, ia ria pio verawali!’ ⁷ Ne vavine gagalana gekeroto, geria lamepa gealevarato. ⁸ Vavine kawara na maaonekara vavineria gevaikilarato, negetiwato, ‘Gemi keretini kiatana iovenimai, kwalana ai na lamepa geputena.’ ⁹ Na aoneka vavineria na gevega-gelerato, negetiwato, ‘Aikina, gomi e ai ati pia gelegele. Namana sitoai ioago, matotaumi gemi iove voi.’ ¹⁰ Keretini voi geagoto aonai, vegarawa valigu maruna ekwarato. Ne gekala-maavuto vavineria ia ria vegarawa velekwana gelaka-togato. Ne vanagi gekana-gavuato.

¹¹ Kapinai vavine reketa magekwarato, negetiwato, ‘Velekou, Velekou o, gema vanagi onoma kala-pakaa!’ ¹² Na vegarawa valigu tauna evega-geleto, netiwato, ‘Avaikila-taunataunamina, au ati ripaku gomi.’ ¹³ Gaura pakurai, pio vemalatago, kwalana gemi Velekou pene vogomai tomana e orana ati ripami.”

Parapore -Vetugunagi talimara moni gegita-tagoto

Luka 19:11-27

¹⁴ “Kupa Basileia talima ta vetaina, kapu raurau ai pene laka netiwato. Rogotina ere laka aonai, gena vetugunagi talimara ekearato, gena rinaga evenirato, pia inagulu-agira ularana. ¹⁵ Ia na kolo monira ira kwapurakwapura geria kolema e ripa e tiliga vetairai evenirato. (Kolo monina ta e talima ta voina rigolo toitoi aorai pere gapia vetaina). Ta kolo monira imaima eveniato, ta kolo monira ruala, mataa kolo monina kwapuna eveniato. Ne eraokwanirato, ia gena lakalaka kapunai elakato. ¹⁶ Kolo monira imaima egapirato talimana rorirori eagoto, gena moni einagulu-agirato, kolo monira polura imaima maerawalirato. ¹⁷ Voia vetaina kolo monira ruala egapirato talimana na maki moni polura ruala maerawalirato. ¹⁸ Na kolo monina kwapuna egapiato talimana eagoto, kwano ai lega etaviato, gatana gena moni etoleato.

¹⁹ Lagani warau ema rauvagito gaurai, vovetugunagi talimara geria vele ewewaikule-waito, gena moni raka geinaguluagi-tiwarato pia varaa netiwato. ²⁰ Ne kolo monira imaima egapirato talimana ema laka-togato, moni polura imaima egapi-kaurato, netiwato, ‘Velepara, gomi na kolo monira imaima ovenikuto aorana, au na moni polura imaima maparawalira gaura ea.’ ²¹ Ia na evega-namaato, netiwato, ‘Nama

iwavagi! Goi vetugunagi taumu namana, maveraramanimu! Gau girigiri oinaguluagi-gitakaurana pakurai, au na gau vogo avenimuna, goi na pono gita-tagora. Onoma laka-toga, au goti itama verere-koukou!

²² Ne kolo monira ruala eveniato talimana ema laka-togato, netiwato, 'Velepara, goi na kolo monira ruala ovenikuto aonai, au na moni polura ruala maparawalira, gaura ea.' ²³ Gena vele na eveganamaato, netiwato, 'Nama iwavagi! Goi vetugunagi taumu namana, maveraramanimu! Gau girigiri oinaguluagi-gitakaurana gaurai, au na gau vogo avenimuna, goi na pono gita-tagora. Onoma laka-toga, au goti itama verere-koukou!'

²⁴ Ne kolo monina kwapuna egapiato talimana ema laka-togato, netiwato, 'Velepara, au ripaku goi aomu rakava vagi talimamu, ati goi na ovarorato gaura okuarana, e ati goi na uve opia-lovolovorato gaura otao-kourana. ²⁵ Gaurai akalito, aagoto, gemu moni kwano aonai atoleato. Ono gitaa, gauna ea, gemu ono gapia.'

²⁶ Gena vele na evaikilaato, netiwato, 'Goi vetugunagi taumu rakavamu lepeti vagi. Goi ripamu, ati au na avarorana gaura akuarana, e ati au na apia-lovolovorato gaura atao-koukourana. ²⁷ Kamo, pere nama geku moni panikai poro taoa, pe au para waikule-wai aonai taokauna goti para rawalia.' ²⁸ Ia na vetugunagi talimara reketa evaikilarato, netiwato, 'Ne moni kwapuna genai nea iogapia, moni gagalana (10) talimana iovenia. ²⁹ Kwalana magena e magana talimana vogora mapana venia, pe kamu iwavagi pene gapia, a ati gena e ati gana talimana genai giri-gonegonena maki pene gapi-vagia. ³⁰ Ne vetugunagi talimana rakavana iopiatia muli mukunanai. Vonai pene tagi, karikarina maki pene gala-kokikokira.'

Kota kamuna tomana

³¹ "Taunilimalima Natuna mavewae ralemana e tiavu kamu, e magena aneru maparara ria pia vogomai, gena teronai pene tanukau. ³² Kwalu maparara ia wailanai pia vega-koukoura, ne ia na pene warekavalugara, gelegele mamoe gitatagora talimana na mamoe nanikoti geriana etao-gerevagirana vetaina. ³³ Mamoe ia ripana kavanai, a nanikoti ia kaulina kavanai pene taora. ³⁴ Ne Vele na ripana talimara pene vaikilara, nepenetiwa, 'Iovogomai! Tamaku na evega-namamina talimami, iovogomai! Palagu gena Basileia ioma gapia, kupa e tanopara ekalarato laganinai warau ekala-maavurato gomi gemi. ³⁵ Kwalana au evitokuto aonai, gogupukuto; nanu na ekalakuto aonai, nanu govenikuto; au vanuga polu talimaku gomi aomi ai atanuto, na gogapiragekuto; ³⁶ au ati geku rapuga, govega-rapugakuto; evitikuto aonai, gogita-tagokuto; tipura numanai ataluwai aonai, golaka-gitakuto.'

³⁷ Ne kala rorirori talimara na pia vega-gelea, nepiatiwa, 'Velekou, arigi toma gagitamuto ovitoto, gagupumuto? Pa nanu na ekalamuto? ³⁸ Arigi toma goi vanuga polu talimamu ai na gagitamuto, gagapiragemuto ai gema numai, pa ati gemu rapuga, gavega-rapugamuto? ³⁹ Arigi toma gagitamuto goi evitimuto, pa tipura numanai galakagitamuto?'

⁴⁰ Ne Vele na pene vega-gelela, nepenetiwa, 'Avaikila-taunataunamina, tariku ati gevega-agirana talimara ta gokala-venirato gelegelenai, au maki vovetaina gokala-venikuto.'

⁴¹ Ne kaulina kavana talimara pene vaikilara, nepenetiwa, ‘Au geku na iolaka-paka, metau kamu iwavagina atami ai emiana talimami, ioago, egala-vanagivanagina kalovanai. Palagu na rauvagi ekalamaavuato, Satani magena anerua geria. ⁴² Kwalana evitokuto, na ati gogupukuto; nanu na ekalakuto, na nanu ati govenikuto; ⁴³ au vanuga polu talimaku gomi nunganugami ai ataluto, na ati govairagekuto gemi numai; ati geku rapuga, na ati govega-rapugakuto; evitokuto e tipura numanai ataluto, na ati golaka-gitakuto.’

⁴⁴ Ne ira maki pia vega-gele, nepiatiwa, ‘Velekou, arigi tomai gagitamuto, ovitoto pa nanu na ekalamuto, pa vanuga polu talimamu, pa ati gemu rapuga, pa evitimuto, pa tipura numanai otaluto, ai na ati gaveakavamuto?’ ⁴⁵ Ne Vele na pene vega-gelera, nepenetiwa, ‘Avaikila-taunataunamina, gomi na etariku ati gevega-agirana talimara ea, ta ati goveakavaato genai, au maki vovetaina gokala-venikuto, ati goveakavakuto.’ ⁴⁶ Ganina ira viti-vua vanagivanagi kapunai pia ago, a kala rorirori talimara maguli vanagivanagi kapunai pia ago.”

26

*Iesu pia vagi-kwareгаа rauparana getavuato
Mareko 14:1-2; Luka 22:1-2; Ioane 11:45-53*

¹ Iesu na egaura maparara evevega-ripagi-gaturato aonai, gena melo evaikilarato, netiwato, ² “Gomi maripami, toma rualamo roe nea, Pasova pia kalaa. (Voo Iuda talimara kwareгаа aneruna na evanagirato ati evagirato velekwana). Votomai Taunilimalima Natuna talima reketa gimarai pia taoa, pia satauroa.”

³ Ne Rupu Veaga velera kamura e Iuda geria vele kamura getanukouto, Kaiapa, Rupu Veaga vena kamuna, gena numai. ⁴ Navuga getovo-lemmaato, Iesu pia gapia, ne pia vagi-kwareгаа. ⁵ Na gekilato, “Velekwa aonai ragai pene wala, kwalana velekwai pia vogomai talimara ia atana na nege purina nea.”

*Vavine taa na Iesu erigaato Betaniai
Mareko 14:3-9; Ioane 12:1-8*

⁶ Iesu Betaniai, Simona, lepera talimana, gena numai. ⁷ Geganiganiwai aonai, vavine ta ia genai eagoto; mata namana ta, alabasta vatuna na gekalaato matana, egapikauto, aonai mulamula maponana namana, voina kamu iwavagi; Iesu ganigani kapunai etanugatawai aonai, vovavine na Iesu repanai epopo-kauato. ⁸ Gena melo na gegitaato, ne gearuto, gekilato, “Rakagau gaurana ne mulamula epiatoga-kawaana? ⁹ Emulamula pere voi-agia, pe moni kamuna pere gapia, ne ati geria e ati garia talimara pere venira!”

¹⁰ Iesu ripana ira rakagau gekilagiato, gaura pakurai evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurai evavine gomunemune-agiana? Evavine na kala namana au geku ai pekalagia. ¹¹ Ati geria e ati garia talimara gomi ria pio talu-vanagivanagi. Na au ati toma mapararai gomi ria pita talu. ¹² Evavine na mulamula au tauniparaku ai pepopo-kunea, au pia toleku ulanana. ¹³ Taunatauna avaikilamina, Vali Namana pia vopatagia tanopara maparara aorai, evavine na kala pekalaa kalana maki pia kilagia, ia tugamagi-tagogina.”

*Iudas Isakariota na Iesu elewaato
Mareko 14:10-11; Luka 22:3-6*

¹⁴ Ne gagalana ruala talimara ta, arana Iudas Isakariota, Rupu Veaga velera kamura geriai eagoto, ¹⁵ erenagirato, netiwato, “Rakagau pio veniku, pene Iesu gimami ai pana tao-kaua genai?” Ira na siliva monira gagala toitoi (30) gevega-agirato, ne geveniato. ¹⁶ Voanana vegata Iudas na ira gimarai pene tao-kaua rauparana etavuawai.

*Iesu magena melo ria vega-nama mamoea geganiato
Mareko 14:12-21; Luka 22:7-14; 22:21-23; Ioane 13:21-30*

¹⁷ Ati egorona paraoana velekwana tomana tovtovonai gena melo Iesu genai geagoto, gerenagiato, negetiwato, “Ai ariginai Pasova velekwana paia kala-maavua, pono gania?” ¹⁸ Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Ioago vanuga kamuna aonai, pakilagia talimana genai, pio vaikilaa, nopiotiwa, ‘Vevega-ripa tauna ekilana: Geku ora warau pekware. Gaurai mageku melo ria goina numai vekapawai mamoea paia gania.’” ¹⁹ Ne melo Iesu na evaikilarato gelegelerai Pasova velekwana gekalaato.

²⁰ Lavilavi Iesu magena melo gagalana ruala ria getanu-talito, velekwana pia gania. ²¹ Ne geganiawai aonai, evaikilarato, netiwato, “Tau-natauna avaikilamina, gomi taa na au pono lewaku.” ²² Ira maparara aora mametaura na kwapurakwapura na gerenagiato, negetiwato, “Velekou, taunatauna ati au, ei?” ²³ Iesu evega-geleto, netiwato, “Au goti rivu kwapunaimo paia napa-rigo talimana na au pene lewaku. ²⁴ Taunilimalima Natuna pene kwarega Puka Veaga aonai getaloato gelegelenai. Na Taunilimalima Natuna pene lewaa talimana ia vetugana kekei; ati pere maguli nama.” ²⁵ Ne Iudas, velewa talimana, ekilato, “Vevega-ripa taumu, taunatauna ati au, ei?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Gauna okilagiana nea.”

*Velekou gena ganikou veagana
Mareko 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korinto 11:23-25*

²⁶ Geganiganiwai aonai, Iesu na pereti egapiato, Palagu evega-namaato, ekala-kava-lugaato, evenirato, ne evaikilarato, “Iogapia, iogania, e au tauniparaku.” ²⁷ Ia na kaperi maegapi-itiato, evega-namaato mulinai, evenirato, netiwato, “Ioniua, gomi maparami. ²⁸ E au ralaku, Vekapawai Valiguna evega-taunataunaana, pene vepopo, taunilimalima gutuma geria rakava tugamagi-piatogara ulanana. ²⁹ Avaikilamina, evine nanuna ati mapana niu-waia, pene ago tomana pene kwara vou, au gomi ria na mapita niu-koukoua au Tamaku gena Basileia aonai.” ³⁰ Ne mari ta gemariato mulinai, gelaka-piatito, Olive Golonai geagoto.

*Iesu na Petero gena opatago ekilagi-gavuato
Mareko 14:27-31; Luka 22:31-34; Ioane 13:36-38*

³¹ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Toma pogi gomi maparami gemi kamonagi au geku ai pio raka-kwanira, kwalana Puka Veaga aonai evetaina ekilana, ‘Au na mamoe gitatagona talimana pana vagia, mamoe maparara pia kali-lovolovo.’”

³² Na au kwarega na pana kuliiti-wai mulinai, pana ago-kune Galileiai. Vonai vou pita verawali.”

³³ Petero na, Iesu evaikilaato, netiwato, “Pene maparara geria kamonagi pia raka-kwanira goi gemu ai, na aumo aikina.” ³⁴ Iesu na Petero evaikilaato, netiwato, “Taunatauna avaikilamuna, toma pogi kokoloku rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoi pono opa-tagoku.” ³⁵ Na Petero ekila-vigirageto, netiwato, “Pene goi goti pita kwarega-koukou genai, au na goi vegata vagi ati pana opatago-kapu-vagimu.” Gena melo maparara maki vovetaina gekilato.

Iesu erapalito Getesemane ai

Mareko 14:32-42; Luka 22:39-46

³⁶ Iesu magena melo ria geagoto kapu ta arana Getesemane, ne ia na evaikilarato, netiwato, “Enai iotanu-tago, au aagona, ana rapali.” ³⁷ Ne Petero e Tepetaio natuna rualamo evairato, ia ria geagoto. Aonai Iesu tauniparana epalalato, ekalito, aona maki evekwalavito. ³⁸ Ne evaikilarato, netiwato, “Au nugaku na metau kamu vagi evuana, roli evagikuna. Enai iotanu-tago, pio gitatago au ria.” ³⁹ Iesu kiata maelakanagito, wailana kwano ai eve kwanu-taliato, ne erapalito, netiwato, “Tamaku o, pere marauparana ta, e viti-vua kaperina gekuna onoma gaivagia. Na ati au geku ririwa, goimo gemu ririwa.”

⁴⁰ Gena melo toitoi geriai ewaikuleto aonai, ira gemaitu-kwaregato erawalirato, ne Petero evaikilaato, netiwato, “Rakagau gaurai gomi taumi toitoi au ria ora ta vetaina maki ati pogo vaigaoka?” ⁴¹ Pio vaigaoka, pio rapali, pe veopatovo pene vogomai aonai ragai pio moira. Palagu taunatauna eririwana, na taunipara emoirana.”

⁴² Iesu vega-rualana elaka-pakato, everapalito, netiwato, “Tamaku o, pene raupara ta aikina e viti-vua kaperina pono gaivagia genai, goi gemu ririwamo pono kalaa.” ⁴³ Maeve waikule-waito aonai ira ati geria vaigaoka gaurai, maitu kwaregarai ema rawalirato, kwalana matara maitu na egapi-rakavarato.

⁴⁴ Iesu na maeraokwanirato, maeagoto, vega-toitoi maeverapalito, gena rapali kunera kilara maekilagi-wairato. ⁴⁵ Ne gena melo geriai maeve waikule-waito, evaikilarato, “Gomi roe ogo maituna e gopikapikana? Iogitaa! Orana warau pekwarra! Taunilimalima Natuna pege lewaa, rakava talimara gimara pege taoa. ⁴⁶ Iokuliiti, ita wati! Iogitaa, au elewakuto talimana pekwarra!”

Iesu vetali talimara na gegapiato

Mareko 14:43-50; Luka 22:47-53; Ioane 18:3-12

⁴⁷ Iesu roe waekilakilawai aonai, Iudas, melo gagalana ruala tauna ta, ekwarato. Taunilimalima gutuma ia ria mageria vetali kativara e vevagi gapara. Ira Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na getugurato. ⁴⁸ Lewa talimana na vegailia ta evaikila-maavurato, netiwato, “Pana velavua talimana voa, pio gapi-talia.” ⁴⁹ Iudas ekwarato aonai, rorirori eagoto Iesu genai, ne ekilato, “Vevega-ripa talimamu, pogi namana!” ne evelavuato. ⁵⁰ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Gata, poririwaa kalana povogomai-venia kalana ono raka kalaa!” Ne gevogomaito, gimara na Iesu gegapi-taliato, geligoligoato.

⁵¹ Na Iesu gena melo ta gena vetali kativana einu-vagiato, eavuato, Rupu Veaga velena kamuna gena vetugunagi talimana tegana epati-vagiato. ⁵² Ne Iesu na evaikilaato, netiwato, “Gemu kativa uraurana kapunai ono ura-waia. Kwalana vetali kativara gegapina talimara

maparara vetali kativarai pia kwarega. ⁵³ Goi ati ripamu, Tamaku gena veveakava pana nogia, ia na aneru veganamo au geku ai pene tugura, aneru goleara gagalana ruala pa ragana gagala taulatoi kwapuna (70,000) e mareketa maki pene tugura au veakavaku? ⁵⁴ Vovetaina pere kala, na Puka Veaga aonai warau getaloato kilana raka pene taunatauna-tiwa? Gaurana, evetainamo pene mia!”

⁵⁵ Iesu na vonai talima gutuma evaikilarato, netiwato, “Au karoverave goleana ta avaiiana, gaurai gomi pogo vogomai au gapigapiku magemi vetali kativara e vevagi gapara ria? Toma mapararai au gomi lagami ai, Rupu Veaga aonai avevega-ripawai, na ati gogapi-talikuto. ⁵⁶ Na egaura maparara gewalana peroveta talimara na Puka Veaga aonai getalo-kunerato kilara vega-taunataunara ularana.” Ne Iesu gena melo maparara na geraka-kwaniato, geraka-lovolovoto.

Iesu kaonsela talimara wailarai

Mareko 14:53-65; Luka 22:54-55; 22:63-71; Ioane 18:13-14; 18:19-24

⁵⁷ Gegapi-taliato talimara na Iesu gevaiagoato, Kaiapa, Rupu Veaga veleno kamuna, gena numai. Vonai rova gevevega-ripagirawai talimara e Iuda velera warau gelaka-koukouto. ⁵⁸ Petero na Iesu elakaguiawai, mavepakana pene ago, Rupu Veaga veleno kamuna gena numai. Elaka-togato kana aonai, ne vegitatago talimara nuganugarai eve tanu-talito, pene gita, vokala ikanai rakagau pene matagai.

⁵⁹ Rupu Veaga velera kamuna e Iuda geria kaonsela talimara maparara veroli-opakau talimara getavurato, Iesu pia opagia, pe pia vagia ulanana. ⁶⁰ Veroli-opakau talimara gutuma gekuliitito, geopagiato, na geria kila ati gekwapunawai. Ikanai vou opakau talimara ruala gekilarageto, ⁶¹ negetiwato, “Etalima ekilato, ‘Au matiavuku Palagu gena Rupu Veaga pana lovoa, toma toitoi aorai mapana vega-ruga-waia.’ ”

⁶² Ne Rupu Veaga veleno kamuna erugaitito, Iesu erenagiato, netiwato, “Goi ati pono vega-gele? Eira na goi gevali-piagimuna kilara rakavetaina?” ⁶³ Na Iesu ati ekilakilato. Rupu Veaga veleno kamuna na maerenagi-waiato, netiwato, “Maguli Palaguna aranai au na goi avai-klamuna, ono varamai: Goi Keriso, Palagu Natuna?” ⁶⁴ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Gauna okilagiana nea! E au na gomi maparami avai-klamuna: Etoma, pene ago wailai, gomi na Taunilimalima Natuna roe nea pio gitaa, Tiavu Palaguna gimana ripanai pene tanu, e kupa iloara atara na pene vogomai!”

⁶⁵ Ne Rupu Veaga veleno kamuna matotauna gena rapuga eraleato, netiwato, “Palagu vega-rakavana kilana ekilagi-gatuato! Rakagau gaurana vevega-gita talimara roe ata tavurana? Palagu vega-rakavana kilana pekilagia, warau pogo kamonagia. ⁶⁶ Rakagau nogotina?” Ira maparara gekilato, “Pene kwaregamo.” ⁶⁷ Ne wailana gekainiuato, gekwariato. Reketa na geapariato, ⁶⁸ negetiwato, “Keriso, goi peroveta talimana, gaurana ono varamai, rai na pekwarimu?”

Petero na Iesu eopa-tagoato

⁶⁹ Petero roe voa numa kanana aonai etanu-tagowai, vetugunagi vavinena ta ia genai evogomaito, evaikilaato, “Goi maki Iesu, Galileia tauna, goti golakavowai, okwaruawai.” ⁷⁰ Na Petero evevega-veituto ira maparara wailarai, netiwato, “Au ati ripaku goi rakagau okilagiana.” ⁷¹ Ne elaka-piatito, kana vanagina laganai eagoto. Mavetugunagi

vavinena taa na egitaato, ne lagana talimara evaikilarato, netiwato, “Ia maki Iesu, Nasareta talimana, ekwaruato talimana.” ⁷² Petero maeveituto, ekila-gaokato, netiwato, “Au ati ripaku netalima.” ⁷³ Ati rau kiana, vonai geruga-tagowai talimara Petero genai gevogomaito, gevaikilaato, negetiwato, “Taunatauna, goi maki ia goti talimana ta, kwalana karomu na evega-matagaimuna.” ⁷⁴ Ne Petero na evaikilarato, “Aikina kinavagi, avaikila-taunataunamina, netalima au ati ripaku!”

Aikina na kokoloku ekogoto. ⁷⁵ Ne Petero na Iesu gena kila etugamagi-rawaliato, evaikilaato, “Kokoloku rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoi pono opa-tagoku.” Ne elaka-piatito muli ai, etagi-rakavarakavato.

27

Iesu gevaiagoato Pilato genai

Mareko 15:1; Luka 23:1-2; Ioane 18:28-32

¹ Amoamo garo kagena etugu-rageana nea na, Rupu Veaga velera kamura maparara e Iuda velera genavuga-kouto, Iesu pia vagia. ² Teini na geligoligoato, gevaiagoato, Pilato, Roma kavanana, gimanai getao-kauato.

Iudas Isakariota ekwaregato

Apostolo 1:18-19

³ Iudas, lewa tauna, na Iesu egitaato, veakwaregana kilana warau gekalaato, ne evevega-vuato. Ne siliva monira gagala toitoi (30) evua-waikulerato Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera geriai. ⁴ Evaikilarato, “Au pakala rakava, kwalana ati gena rakava talimana palewaa, pene kwarega.” Gevega-geleato, negetiwato, “Nema ati ai gema nuga vekwalavi, na goi matotaumu gemu inagulu.” ⁵ Iudas na siliva monira Rupu Veaga aonai epia-togarato, elaka-kalito. Ne eagoto, matotauna evenagato.

⁶ Ne Rupu Veaga velera kamura na vosiliva monira gegapirato, gekilato, “E rala voina monina, vega-nama mauanai ragai vagi pita ura-rigora, rova.” ⁷ Gekilagi-kilagiato, gevega-taunataunaato mulinai, vomoni gegapiato, gulo ekalawai talimana gena tano gevoiato, tanopara polu talimara geria kala kapunai gevega-agoato. ⁸ Vovetaina gaurai votano arana gekeato “Rala Tanona” pene vogomai etoma.

⁹ Voanana Ieremia peroveta talimana gena kila ema taunataunato, netiwato, “Vosiliva monira gagala toitoi (30) gegapirato, Isaraela talimara na gevega-taunataunaato voina keina, votalima pia vega-voia. ¹⁰ E vomoni na gulo ekalawai talimana gena tano gevoiato, Velekoo ekilato gelegelenai.”

Iesu Pilato wailanai

Mareko 15:2-5; Luka 23:3-5; Ioane 18:33-38

¹¹ Iesu Roma kavanana wailanai erugato, ia na erenagiato, netiwato, “Goi Iuda talimara geria king pa?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Pa, okilagiana nea.”

¹² Ne Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na Iesu geopagiato, na kila ta ati ekilagiato. ¹³ Gaura pakurai Pilato na evaikilaato, netiwato, “Goi ati okamonagina, atamu ai metau kamu vagi gekilagiana?” ¹⁴ Na Iesu evaigarito, kila vuana tai maki ati evega-gelerato. Voanana kavana evevega-kali-rakavato.

Pilato na Iesu gena kwarega ekilagiato

Mareko 15:6-15; Luka 23:13-25; Ioane 18:38–19:16

¹⁵ Vanagivanagi Pasova velekwana tomanai kavana na ira geria tipura numanai etaluna pia kilagia talimana ta etugu-piatiawai. ¹⁶ Volaganinai talima rakava kwaikwaina ta tipura numanai etaluwai, arana Barabas. ¹⁷ Gaura pakurai talima gutuma getanu-kouto aonai, Pilato na erenagirato, netiwato, “Rai goririwaana ana tugu-atia: Barabas pa Iesu, gekilagiana Keriso?” ¹⁸ Kwalana Pilato ripana vealeva, Iuda talimara kamura geria vekuku pakunai, Iesu ia gimanai getao-kauato.

¹⁹ Pilato na Kota ekalaawai aonai, Pilato garawana na gena keakau gema varaato, netiwato, “Nekala rorirori talimana genai gau kwauta ragai pono kalaa, kwalana au pogi panivi, geku nivi ai viti-vua kamu vagi na pegapiku ia pakunai.”

²⁰ Na Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na tanukou talimara aora geganirato, Pilato pia vaikilaa, Barabas pene tugu-piatia, na Iesu pene kwarega. ²¹ Na kavana na tanukou talimara maerenagirato, netiwato, “Ira taura ruala rai gomi gemi ana tugu-piatia?” Tanukou talimara geparalato, negetiwato, “Barabas!” ²² Ne Pilato na erenagirato, netiwato, “Na e Iesu, gekilagiana Keriso, raka ana kalagi-tiwaa?” Ira maparara gevega-gele-koukouto, negetiwato, “Ono satauroa!” ²³ Na Pilato na maerenagirato, netiwato, “Rakagau gaurai? Raka kala rakavana ekalaato gaurai?” Na maparara geparalato, negetiwato, “Ono satauroa!”

²⁴ Pilato etugamagi-ripato, ia gena ripa kilara ati pia gapi-ragera, e taunilimalima ia atana na nege purina kalinana, gaurai nanu egapiato, gimana eguligiato votaunilimalima gutuma wailarai, e evetaina ekilato: “Au ati geku kepi ekala rorirori talimana ralana genai; e gomimo gemi inagulu!” ²⁵ Tanukou talimara maparara gevega-geleto, negetiwato, “Etalima ralana pa gena kwarega metauna ai atamai ai pene mia e ai natumai atarai.” ²⁶ Ne Pilato na Barabas etugu-atiato ira geria, na Iesu ia kwaria aonai vou vetali taura evenirato, pia satauroa ulanana.

Iesu gevegarevegare-agiato

Mareko 15:16-20; Ioane 19:2-3

²⁷ Ne Pilato gena vetali talimara na Iesu gevaiagoato kavana na numa aonai, taukavara maparara gekea-koukourato, ne geruga-gegelagiato. ²⁸ Gena rapuga geluga-vagirato, rapuga kalovakalova geveakalaato, ²⁹ repana gauna gau vekalavekala gevaluato, kraon vetaina gekalaato, ne Iesu repanai getao-kauato. Toki ta maki gimana ripanai geveagapiato, ne wailanai getiu-talito, gevegarevegare-agiato, negetiwato, “Iuda geria King o, toma namana!” ³⁰ Ne gekainuato, votoki gegapi-rariato, repana gekwariwai-kwariwaiawai. ³¹ Gevegarevegareagi-gatuato mulinai, rapuga kalovakalovana gegaivagiato, gena rapuga taunataunara mageveakalaato. Ne gevaiatiato, pia satauroa ulanana.

Iesu gesatauroato

Mareko 15:21-32; Luka 23:26-43; Ioane 19:17-27

³² Gelaka-piatiwai aonai, Kureni talimana ta ria geverawalito arana Simona. Vetali talimara pa soldia na gelaunaginagiato, Iesu na satauro ene vuaa. ³³ Ne vanuga na gelaka-piatito, kapu taai gekwarato arana Gologota, ganina, ‘Repa Gavana Kapuna.’ ³⁴ Vonai vine nanuna viti-vua

vega-keina mulamulana arana gal ria gekiroato gauna, Iesu geveniato; emamitovoato, na ati eniuato.

³⁵ Gesatauroato mulinai, gena rapuga ira nuganugarai gewarerato kati ai. ³⁶ Voia mulinai getanutanu-talito, ne gegita-tagoato. ³⁷ Ia repana atanai rakagau gaurai ia gesatauroato kilana getao-kauato, evetaina getaloato, “E IESU, IUDA TALIMARA GERIA VELE.” ³⁸ Karoverave talimara ruala maki Iesu ria gesataurorato, ta ripana kavanai, e ta kaulina kavanai.

³⁹ Gelaka-vanagiwai talimara repara gekwarakwararawai, kila rakavara Iesu geveniawai, ⁴⁰ gekilawai, “Pa goi okilato, Rupu Veaga pono lovoa, toma toitoi aorai mapono vega-ruga-waia notiwato, matotaumu ono vevega-maguli! Pene goi Palagu Natuna, satauro kukuna na ono laka-rigo.”

⁴¹ Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagirawai talimara e Iuda velera na maki evetaina gevegarevegare-agiwai, negetiwato, ⁴² “Ia na talima polura evega-magulirawai, navou ia matotauna ati evevega-magulina! Pene ia taunatauna Isaraela talimara geria vele genai, satauro na ewagumona kiana ene laka-rigo, pe paia vega-taunataunaa. ⁴³ Ia na Palagu evega-taunataunawai, ita gitaa, Palagu na maki pene tugamagia, pene vega-magulia pa? Evekilagiwai, ‘Au Palagu Natuna,’ ei?” ⁴⁴ Iesu ria gesatauro-kourato karoverave talimara ruala na maki vovetaina gevaikila-rakavaato.

Iesu gena kwarega

Mareko 15:33-41; Luka 23:44-49; Ioane 19:28-30

⁴⁵ Ora gauna 12 koloko egapiato aonai, tanopara maparana mukuna na egapi-gavuato, mukuna emiatio pene ago ora gauna 3 koloko. ⁴⁶ Ora gauna 3 koloko kavanai Iesu ekea-lailaito, netiwato, “Eloi, eloi, lama sabaktani?” ganina “Au geku Palagu, au geku Palagu, rakagau gaurai au poraokwaniku?” ⁴⁷ Taunilimalima reketa vonai geruga-tagowai aonai, gekamonagito, ne gekilato, “Ia Elia ekeana.” ⁴⁸ Ne geria talima ta erakagoto, nanu limagina gauna ta egapiato, vine nanuna mamakina aonai eroli-gugutuato, toki kevenai ekwanu-kauato, ne etugu-rageato, Iesu na pene niua ulanana. ⁴⁹ Na reketa gekilato, “Ita aloa vou, ita gitaa, Elia pene vogomai, pene vega-magulia pa aikina.” ⁵⁰ Iesu maekea-lailaito mulinai ekwaregato.

⁵¹ Ne volaganinamo kianai Rupu Veaga aonai veaga iwavagi kovogana, vega-gelogavuna rapugana pa ketin na everale-kavalugato, kwatu ruala kukuna na pene verigo kapinanai. Tano etano-kepoato, vatu kamura gekava-lugato. ⁵² Kwarega legara gevekala-pakato, e talima gutuma, Palagu gena ririwa gekalarawai talimara, kwarega na magekuliiti-waito, ⁵³ geria lega kapura geraokwanirato. Iesu gena kuliitiwai mulinai, Siti Veaganai geagoto, vonai taunilimalima gutuma wailarai gematagaito.

⁵⁴ Vetali veleni magena vetali talimara ria, Iesu gegita-tagoawai talimara, tanokepo e gewalato gaura maparara gegitarato aonai, gekalirakavato, negetiwato, “Etalima taunatauna Palagu Natuna!”

⁵⁵ Gare vogo maki vonai, kiata rau ai gerugato, gemoalewai. Vogare Iesu mulinai gelakato Galilea na geagoto Ierusalem, e ia vetugunaginai geagowai. ⁵⁶ Ira nuganugarai Maria, Magadala garena; Maria, Teimiti e Iosepa tinara; Teimiti e Ioane Tepetaio tinara.

*Iesu getoleato**Mareko 15:42-47; Luka 23:50-55; Ioane 19:38-42*

⁵⁷ Volavilavinai rinaga iwavagi talimana Arimatea vanugana na ekwarato, arana Iosepa; ia maki Iesu gena melo ta. ⁵⁸ Ia Pilato genai eagoto, ne enogiato, Iesu tauniparana pene gapia netiwato. Ne Pilato na gena vetali talimara evaikilarato, Iesu tauniparana Iosepa pia venia. ⁵⁹ Gaura pakurai Iesu tauniparana egapiato, rapuga kulokulo namana na ekumuato, ⁶⁰ kala kapuna vatu kovogana eve tao-togaato. Vokala vatu gaoka-poro kovogana ta gekoloato, ia matotauna gena lega kapuna valiguna ta. Vatu kamuna na kovoga pokana gekule-gavuato, ne eraokwaniato. ⁶¹ Maria, Magadala garena, e Maria ta vonai getanugagawai, lega getanu-wailaato.

Vetali talimara na kala kapuna gegita-tagoato

⁶² Velekwa gekala-maavuana tomana eaikito vou, Tapati warau ene gapia, Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara Pilato genai geagoto, ⁶³ gekilato, “Velepara, ai gatugamagina, voo opakau talimana roe magulinai, ekilato, ‘Toma toitoi mulirai au kwarega na mapana kuliiti-wai.’” ⁶⁴ Gaura pakurai vegitatago taura ono vaikilara, pe lega kapuna pia gitatago-gitakaua, pene ago votoma toitoi mulirai. Irau na gena melo nege vogomaina, tauniparana nege lemaana, ne taunilimalima nege oparana, nepiatiwa, ‘Ia kwarega na pekuliiti-wai,’ negetina nea. Eopa na opakau kunena pene vanagia.” ⁶⁵ Pilato na evaikilarato, netiwato, “Vegitatago talimara iogapira, ia ago, pe lega pokana pia ruga gavu-namanamaa.” ⁶⁶ Ne kalai geagoto, lega kovogana gekou-gavuato vatuna geveakaraato, ne vegitatago talimara getaorato, pia gita-tagoa.

28*Iesu ekuliiti-waito**Mareko 16:1-10; Luka 24:1-10; Ioane 20:1-18*

¹ Tapati eaikito mulinai, epetoma toma tovtovonai, amoamo elagani-mamamaawai aonai, Maria, Magadala garena, Maria ta goti geagoto, kala kapuna gegitaato. ² Atirau na tanokepo kamuna ekwarato, kwalana Velekou gena aneru ta kupa na emarigoto, vatu ekule-pakaato, ne atanai etanukauto. ³ Ia gitagitana noowane rama ekeuleana vetaina, e gena rapuga kulo poikapoika gamavu pa tinoo gelegelena. ⁴ Lega kapuna gegita-tagoato talimara gekali-rakavato gaurai gepilupiluwai, ne tano ai geketo-talito kwarega talimara vetaira.

⁵ Aneru na vogare evaikilarato, netiwato, “Ragai iokali, au ripaku gomi Iesu, gesatauroato talimana, gotavuana. ⁶ Ia enai aikina; ia pekuliiti-wai, evaikilamito gelegelenai. Getaoato kapuna iomai-gitaa. ⁷ Pe ioago vega-veleke, gena melo pio vega-ripara, nopiotiwa, ‘Iesu kwarega na pekuliiti-wai, e pene kune-agimi Galileiai. Vonai vou pio gitaa.’ Ekila ana vega-ripami ulanana pavogomai.”

⁸ Ne vogare na lega kapuna geraokwani vega-velekeato, makalira e mavererera ria gerakato gena melo geriai, voaneru gena kila vevegaripagina ulanana. ⁹ Gelakawai aonai, atilovana Iesu ira wailarai erugato, netiwato, “Maino gomi ria.” Ne wailanai gevetiu-talito, gagenavaruato, gealiruputali-veniato. ¹⁰ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ragai iokali, ioago, au tariku iove vaikilara, Galileiai pia ago; vonai vou au pia gitaku.”

Lega kapuna gegita-tagoato vetali talimara geria opakau kilana

¹¹ Gare ruala raupara na geagowai aonai, vetali talimara reketa, lega kapuna gegita-tagoato talimara, gewaikuleto vanuga kamunai, rakagau rakagau gewalato gaura maparara Rupu Veaga velera kamura gevegariparato. ¹² Ne voRupu Veaga velera kamura Iuda velera ria genavugakouto, vegitatago talimara moni kamuna gevenirato. ¹³ Evetaina gekilato, negetiwato, “Gomi pio kila, ‘Gena melo pogi aonai pege vogomai, ai maitumai ai pege lemaa.’ ¹⁴ Pene evali kavana na pene kamonagia genai ai na ia aona paia vega-pikapikaa, pe gomi kala rakavana ta ati pene vaivenimi.” ¹⁵ Vegitatago talimara na moni gegapiato, gevaikilarato gelegelenai gekilato. Evali Iuda talimara nuganugarai gekilagi-lovolovoato, etoma maki roe gekilagiana.

Iesu gena melo geriai ematagaito

Mareko 16:14-18; Luka 24:36-49; Ioane 20:19-23

¹⁶ Gena melo gagalana kwapuna (11) Galileiai geagoto, Iesu na ekilagi-kuneato golonai. ¹⁷ Vonai gegitaato aonai, gealiruputali-veniato; na reketa geaovoaovoto: ‘Goi e Iesu taunataunana pa?’ ¹⁸ Ne Iesu elaka-kavito, evaikilarato, netiwato, “Palagu na tiavu maparana kupai e tanoparai au warau peveniku. ¹⁹ Gaura pakurai ioago tanopara mapararai, taunilimalima maparara geku melo ai pio vega-agora. E Tamana, Natuna, Veaga Palaguna ararai pio bapatisora. ²⁰ Pio vegaripara maki, avenimito vevega-nagira maparara pia kwalanara. Pio ripa, au toma mapararai gomi ria pita talu, pene ago tanopara ikana!”

VALI NAMANA MAREKO NA ETALOATO

Mareko vega-matagaina kilana

Mareko arana ta Ioane. Ia ati Iesu gena melo gagalana ruala (12) aorai talimana ta. EVali Namana e rigolo 64 pene ago 68 vekarawarai etaloato, voo Iesu ekwaregato mulinai. Epepa e Roma sitinai Petero goti geinagulu-kouwai aonai etaloato. Iesu gekwalanaawai talimara Roma aonai getaluwai talimara Iesu Valina Namana evega-ripa-gitakaurato.

Mareko na ia kilana kamuna evega-riparato, netiwato, Iesu Palagu gena vetugunagi ago-venina talimana nama iwavagina e magena veraramani (Mareko 10:45). Kwalana Iesu Palagu gena roriori kamuna kapulenai einaguluwai e gena kila maparara ekwalanarawai. Voira voo Iesu na inagulu e kala irau vagira ekalarawai voirana geriai evega-matagairato.

Mareko gena talotalo evetaina enavugaato:

1. Vetugunagi talimana Iesu gena vogomai ekala-maavuato kalana (*tenu 1:1-13*)
2. Vetugunagi talimana gena inagulu (*tenu 1:14-13:37*)
3. Vetugunagi talimana gena kwarega (*tenu 14:1-15:47*)
4. Vetugunagi talimana gena kuliitiwai e kupa vanuganai everageto (*tenu 16:1-20*)

Ioane Bapatiso gena vopata

Mataio 3:1-12; Luka 3:1-9; 3:15-17; Ioane 1:19-28

¹ Iesu Keriso Palagu Natuna Valina Namana evetaina evetinato.

² Peroveta talimana arana Isaia na etaloato,

“Palagu ekilato,

‘Au na geku vetugunagi talimana pana tugu-kunea, gemu raupara pene kala-maavua.’

³ Talima ta tanoleanai ekeana, netina,

‘Velekou gena raupara ioalevaa, gena vogomai rauparana iovega-rorioria!’ ”

⁴ Gaura pakurai Ioane evogomaito, tanoleanai taunilimalima ebapatisorawai e evopatawai, taunilimalima geria rakava aora na pia vetugamagiwai e pia laka-waikule Palagu genai, e bapatiso pia gapia, Palagu na geria rakava pene tugamagi-piatogara ularana. ⁵ Taunilimalima maparara Iudea vanugara na e Ierusalema na geagowai Ioane genai. Geria rakava gekilagi-matagairawai vou, ebapatisorawai Ioridana wainai.

⁶ Ioane gena rapuga kamela lamulamuna na gekalaato, gena paekopina nanikoti kopina, gana ganigani gaura koi e kwareremo. ⁷ Evopatawai, netiiwai, “Talima ta au muliku na pene vogomai ia gena tiavu na au geku tiavu evanagiana. Au maki ati gelegele ia gena tamaka walona pana lugaa. ⁸ Au na gomi nanu na abapatisomina, na ia na Veaga Palaguna na pene bapatisomi.”

Ioane na Iesu ebapatisoato

Mataio 3:13-17; Luka 3:21-22

⁹ Volaganinai Iesu Nasareta, Galileia vanugana taa, na evogomaito, ne Ioane na Ioridana wainai ebapatisoato. ¹⁰ Iesu nanu na erage-vagito aonai, kupa egitaato, evekala-pakato, ne Veaga Palaguna pune vetaina

emarigoto ia genai. ¹¹ Ne karo ta kupa na ekea-rigoto, netiwato, “Goi au Natuku, aulamagimuna; e gemu ai maki averere-rakavana.”

Satani na Iesu eopa-tovoato

Mataio 4:1-11; Luka 4:1-13

¹² Voia mulinai Veaga Palaguna na Iesu tanoleanai etugu-agoto. ¹³ Vonai toma e pogi gagala vativati (40) egapirato, Satani na ekala-tovoawai. Ia manega paera ria getaluwai, aneru na gegita-tagoawai.

Iesu gena inagulu etinaato Galileiai

Mataio 4:12-17; Luka 4:14-15

¹⁴ Ioane tipura numanai getao-togaato mulinai, Iesu Galileiai eagoto, Palagu Valina Namana eve vopatagiawai. ¹⁵ Evopatato, netiwato, “Palagu gena toma warauna pekwaru, gena Basileia pekwaru, (gena vegetatago tiavuna evega-rugaana ea)! Gemi rakava aora na iovetugamagi-waikule, Vali Namana aomi na iovega-taunataunaa!”

Iesu na talima vativati (4) ekearato, ia mulinai pia laka

Mataio 4:18-22; Luka 5:1-11

¹⁶ Iesu Galileia kovu pipina na eagowai aonai, Simona matarina Anduru goti egitarato, geria leke kovu ai gepiaato, kwalana ira vetavu talimara. ¹⁷ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Muliku ai iomai-laka, pe au na gomi taunilimalima vetavura pana vega-ripami.” ¹⁸ Ne veganamo geria leke geraokwanirato, Iesu mulinai gelakakauto.

¹⁹ Ati gelaka-rauto, ne Iesu na Teimiti Tepetaio, matarina Ioane goti egitarato, gati ai geria leke veralera geaumerawai; ²⁰ ekearato, ne ira na tamara Tepetaio magena inagulu talimara ria gati ai geraokwanirato, Iesu mulinai gelakakauto.

Palagu rakava na eporogiato talimana

Luka 4:31-37

²¹ Gelaka-agoto, Kaperanaumai gekwarato. Vonai Tapati ai Iesu Iuda talimara geria rupu ai elaka-togato, ne evevega-ripato. ²² Ia gena vevega-ripa kilana taunilimalima na gekamonagirato aonai, gevevega-kaliagirato, kwalana gena kila matiavuna, ati rova gevevega-ripagiawai talimara geria kila vetaira.

²³ Vorupu ai talima ta palagu rakavana na eporogiato talimana. Ia ekeaato, netiwato, ²⁴ “Iesu, Nasareta talimamu o, rakagau gemai ono kalaa notina? Goi ai vega-rakavamai ulanana povogomai? Au ripaku goi ne rai, goi nema Palagu gena Veaga Talimamu!” ²⁵ Iesu na ekila-waiato, “Kulumu! Ia genana ono lakati!” ²⁶ Ne palagu rakavana na votalima evega-pilupiluato, ne malailaina ria elakatito. ²⁷ Taunilimalima maparara gevevega-kali-rakavarakavato, ne mato-taura geverenagi-verenagito, negetiwato, “E rakagau? Vevega-ripa valiguna? Ia matiavuna na palagu rakavara evega-vegupurana, e karona maki gekamonagianai!” ²⁸ Ne Iesu valina atilovana erakalovolovoto Galileia vanugara mapararai.

Iesu na viti talimara vovogo evega-namarato

Mataio 8:14-15; Luka 4:38-39

²⁹ Rupu na gelaka-piatito mulinai, Teimiti e Ioane geagoto, Simona e Anduru geria numai gerageto. ³⁰ Simona gena tegama garena evitiato, tauniparana etiavutiavuto, gaurai emaoko-tagowai, ne Iesu

gekarovaraato. ³¹ Iesu eagoto genai, gimanai egapito, ne evega-tanu-itiato. Voviti eaikito, ne ira egupurato.

³² Lavilavi, garo eketoato mulinai, taunilimalima na viti talimara e palagu rakavara na geporogirato talimara Iesu genai gevaiagorato. ³³ Vanuga talimara maparara numa wailanai getanu-kouto. ³⁴ Iesu na viti irauirau talimara vovogo evega-namarato e palagu rakavara gutuma egui-atirato. Palagu rakavara murura ekourato ragai pia kilakila, kwalana ira riparia Iesu.

Iesu Galileia vanugarai evopatato

Luka 4:42-44

³⁵ Rapa kavanai, rogotina ere laganai aonai, Iesu ekulitito, tanoleanai eagoto, everapalito. ³⁶ Ne Simona mataukavana ria Iesu geve tavuato, ³⁷ geve rawaliato aonai, gevaikilaato, netiwato, “Goi taunilimalima na getavumuna!” ³⁸ Iesu evega-geleto, netiwato, “Vanuga vekavirai ita ago. Voira geriai maki pana vopata, au geku vogomai kwalana voa.” ³⁹ Ne ia eagoto Galileia vanugara mapararai. Rupu ai evopatawai e palagu rakavara egui-atirawai.

Lepera talimana Iesu na evega-namaato

Mataio 8:1-4; Luka 5:12-16

⁴⁰ Talima ta maleperana Iesu genai eagoto, evetiu-talito, ne enogiato, netiwato, “Pene goi oririrwana genai, taunatauna pono kala-alevaku e pono vega-namaku ripa.” ⁴¹ Iesu na egita-vetugaato, gimana etugu-agoato, viti talimana enapa-kaunagiato, evaikilaato, “Aririwana, ono nama!” ⁴² Ne veganamo lepera na eraokwaniato, enamato. ⁴³ Iesu na evaikila-gaokaato, netiwato, ⁴⁴ “Ekala talima ta ragai pono varaa. Ono laka, Rupu Veaga velena na pene gitamu, e vealeva vega-namana gaura Mose na ekilagirato gelegelenai pono venia, pe taunilimalima pia ripa, goi ponama.”

⁴⁵ Na ia eagoto, vokala valina epiaato. Vovetaina gaurai Iesu vanuga taai ati maelaka-togato, a tanolearaimo etaluwai. Na taunilimalima kapa irauiraura na Iesu roe wageago-veniawai.

2

Iesu na rakava etugamagi-piatogarato

Mataio 9:1-8; Luka 5:17-26

¹ Toma reketa gevanagito vou, Iesu Kaperanaumai maewaikuleto. Taunilimalima na valina gekamonagiato Iesu numai. ² Gaura pakurai taunilimalima gutuma gelaka-kouto, numa aona gevega-vonuato, pene ago vanagi pokana maki ati pakana. Vonai vou Iesu na Vali Namana evopata-venirato, ³ aonai talima vativati (4) na tauniparana kavata ekwaregato talimana ta Iesu genai gevua-agoato. ⁴ Taunilimalima gutuma gaurai, ati geria raupara Iesu laganai pia lakakavi-ago. Gaurai ira na Iesu erugato atana numa kinina gelovo-vagiato vou, viti rakava talimana magepana getugu-rigoato Iesu wailanai. ⁵ Iesu na geria kamonagi egitaato gaurai, ia na viti rakava talimana evaikilaato, netiwato, “Natuku, gemu rakava patugamagi-piatogara.”

⁶ Rova gevevega-ripagiawai talimara reketa vonai getanu-tagowai, aora evetaina getugamagito, ⁷ “Rakagau gaurana etalima vovetina

ekilana? Ia na Palagu ekilagi-piatogaana. Rai na rakava pene tugamagi-piatogaa? Palagumo geregana!”⁸ Iesu ripana ira rakagau getugamagiawai gaurai, evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurana evetaina gotugamagina?”⁹ Raka para kilatiwa malaga, viti rakava talimana para vaikilaa, ‘Gemu rakava patugamagi-piatogaa’ naparatiwa, pa para kila, ‘Ono rugaiti, gemu gepa ono gapia, ono laka’ naparatiwa?”¹⁰ Au na ana vega-gitami, Taunilimalima Natuna magena rorirori, rakava pene tugamagi-piatogara etanoparai.” Ia na viti rakava talimana evaikilaato, netiwato,¹¹ “Avaikilamuna, ono kuliiti, gemu gepa ono gapia, numai ono laka!”¹² Rorirori erugaitito, gena gepa egapiato, taunilimalima wailara na elakatito. Gaura pakurai maparara gevevega-kali-rakavato, Palagu gevega-rageato, negetiwato, “Evetaina ta rogatina tara gitaa.”

Iesu takiti-koko talimara ria geganigani-kouto

Mataio 9:9-13; Luka 5:27-32

¹³ Iesu maeagoto kovu pipinai. Taunilimalima gutuma ia genai geagoto, ne ia na evega-riparato. ¹⁴ Iesu elaka-agowai aonai, ia na Alfa natuna arana Levi takiti monira gegapirawai numanai tanutago egitaato, ne evaikilaato, netiwato, “Muliku ai ono mai-lakakau.” Ne Levi ekuliitito, Iesu mulinai elakakauto.

¹⁵ Iesu Levi gena numai eganiganiwai aonai, takiti-koko talimara e kala rakava talimara gutuma maki Iesu magena melo ria geganigani-kouto, kwalana taunilimalima vogo ia mulinai gelakawai. ¹⁶ Rova gevevega-ripagiawai talimara, Parisea geria kako talimara, na Iesu gegitaato, takiti-koko talimara e kala rakava talimara ria geganigani-kouwai, ne ira na Iesu gena melo gerenagirato, negetiwato, “Ia vorakagau gaurai takiti-koko e kala rakava talimara ria geganigani-koukouna?” ¹⁷ Iesu ekamonagito, ne evaikilarato, netiwato, “Nama talimara na toketa ati getavurana, na viti talimara namo. Au avogomaito maki ati kala rorirori talimara keakeara, na kala rakava talimara ularana.”

Voka

Mataio 9:14-17; Luka 5:33-39

¹⁸ Toma ta Ioane Bapatiso gena melo e Parisea talimara gevokawai aonai, talima reketa Iesu genai geagoto, ne gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai Ioane Bapatiso gena melo e Parisea talimara geria melo gevokana, na goi gemu melo aikina?”

¹⁹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gotugamagina, vegarawa valigu tauna gatana lagarai etaluna aonai pia voka pa? Aikina! Vegarawa valigu tauna gatana lagarai aonai, ati pia voka. ²⁰ Tomana evogomaina vegarawa valigu tauna gatana geriana pia gapi-gerevagia, vonai vou pia voka.

²¹ Talima taa na rapuga valiguna kiata rapuga kunena goti ati pene vega-pani-koura. Pene vovetaina pene kala genai, rapuga valiguna na kunena pene ralea, e maki veralena pene kamu. ²² Talima taa na vine nanuna valiguna nanikoti kopina kunenai ati pene wagi-rigoa. Pene vovetaina pene kala genai, vine nanuna valiguna na nanikoti kopina kunena pene rakagi-pakaa. Vine nanuna e kopi pia rakava. Na vine nanuna valiguna nanikoti kopina valigunai pene wagi-rigoa nama.”

Iesu Tapati Velena

Mataio 12:1-8; Luka 6:1-5

²³ Tapati taai Iesu magena melo ria vuiti aragara na gelaka-vanagiwai aonai, gena melo lakalakarai vuiti geralupi-vagirawai. ²⁴ Parisea talimara na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Ono gitara, ira rakagau gekalaana! Nevetaina ragai pia kala Tapati tomarai, rova.”

²⁵ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Davida na rakagau ekalaato kilara goagiato pa aikina, ia mataukavana ria evitorato aonai? ²⁶ Palagu gena numai elaka-togato, Palagu wailanai getaorawai peretira egapirato, eganirato, taukavana maki evenirato. Vopereti maveagara vegata, Rupu Veaga velera gregariumo garia. Vokala Abiata Rupu Veaga velena kamuna gena lagani ai ewalato.”

²⁷ Ne Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Palagu na Tapati ekalaato taunilimalima geria, ati taunilimalima ekalarato Tapati gena. ²⁸ Vovetaina gaurai Taunilimalima Natuna Tapati Velena.”

3

Gima keve talimana

Mataio 12:9-14; Luka 6:6-11

¹ Toma ta Iesu rupu ai maelaka-togato. Gima keve talimana ta vonai. ² Talima reketa maki vonai, Iesu gegita-tagoawai, Tapati tomanai votalima pene vega-namaa pa, pia gita-veakaua, pe pia roliagia negetiiwai gaurai. ³ Iesu na gima keve talimana evaikilaato, netiwato, “Ono rugaiti, talima maparara wailarai ono mai-ruga.” ⁴ Ne Iesu na erenagirato, netiwato, “Arigia rorirori, Tapati ai kala namara kalakalara nama pa kala rakavara patara kalara? Patara vevega-maguli pa patara vagivagi?”

Na ira ati gekilakilato. ⁵ Iesu maparuna e aona mametauna na egita-gegelagirato, kwalana taunilimalima aora gaokaporo gaurai. Ne gima keve talimana evaikilaato, netiwato, “Gimamu ono tugu-roriroria.” Gimana etugu-roriroriato, ne enamato. ⁶ Voia mulinai Parisea talimara rupu na gelaka-piatito, Heroda mulinai gelakawai talimara ria genavuga-kouto, Iesu raka pia vagi-kwarega-tiwaa rauparana getavutato.

Taunilimalima gutuma Galileia kovuna pipinai

Luka 6:17-19

⁷ Iesu magena melo ria gelaka-gerevagito, Galileia kovunai geagoto. Taunilimalima gutuma galagala vagi Galileia na ia mulina na geagoto, e vogo galagala vagi maki Iudea na, ⁸ Ierusalem na, Idumea na, Ioridana wai vokavana na, Taia e Sidona kavara na geagoto, kwalana Iesu valina gekamonagiato gaurai. ⁹ Taunilimalima gutuma gaurai, Iesu na gena melo evaikilarato, gati keina ta pia gapi-maavua, taunilimalima gutuma irau na nege pekuana nea. ¹⁰ Iesu na viti talimara gutuma eveganamarato gaurai, viti talimara maparara maki gegoto-agoto, Iesu genai pia napakau ularana. ¹¹ Palagu rakavara na geporogirato talimara na ia gegitaato ne, wailanai geketo-talito, gekeato, negetiwato, “Goi nema Palagu Natuna!”

¹² Iesu na evaikila-taitalirato, ragai pia vega-matagaia ia voo rai.

Iesu na talima gagalana ruala evirigirato

Mataio 10:1-4; Luka 6:12-16

¹³ Voia mulinai Iesu golo ai everageto, ne eririwarato taura eve kearato, ia genai geagoto. ¹⁴ Iesu na talima gagalana ruala evirigirato, ekilagirato apostolo talimara, ia pia kwarua. Ne mapene tugura, pia vopata, ¹⁵ e tiavu pia gapi, palagu rakavara pia gui-atira.

¹⁶ Evirigirato talimara ea: Simona, arana valiguna ekeato Petero; ¹⁷ Teimiti, Tepetaio natuna, matarina Ioane goti, araria valiguna eva-toato, Boanere, ganina gaita natuna; ¹⁸ Anduru; Filipino; Batolomio; Mataio; Tomas; Teimiti, Alfia natuna; Tadio; Simona, Selote talimana; ¹⁹ e Iudas Isakariota, ia Iesu pene lewaa talimana.

Iesu e Belsebul

Mataio 12:24-32; Luka 11:14-23; 12:10

²⁰ Iesu numai maerageto. Taunilimalima gutuma para magetanukou-waito gaurai, ia magena melo ria ati garia ganigani rauparana. ²¹ Iesu gena talima na valina gekamonagiato, gaurai gapiwaina geagoto, kwalana taunilimalima gekilato, “Ia pe kawaa!” negetiwato gaurai.

²² Rova gevevega-ripagiawai talimara Ierusalemata na gemarigoto, negetiwato, “Belsebul, palagu rakava geria vele, na ia eporogiato gaurai, palagu rakavara egui-atirana.”

²³ Ne Iesu na ekea-mairato, parapore ai evaikilarato, netiwato, “Satani na Satani raka pene gui-atitiwaa? ²⁴ Pene kaomani ta pene kavaluga, matotauna pene vevagi genai, vokaomani ati pene ruga ripa. ²⁵ Pene kwalu ta pene kavaluga, matotauna pene galama genai, vokwalu maki ati pene ruga ripa. ²⁶ Pene Satani pene kavaluga, matotauna pene galama genai, ia ati pene ruga, na pene aiki.

²⁷ Talima taa na tiliga talimana gena numai ati pene laka-toga ripa, gena rinaga ati pene veraria ripa; votiliga talimana pene ligoligo-kunea vou, gena numa rinagara pene veraria.

²⁸ Taunatauna avaikilamina, taunilimalima rakava pia kala e Palagu pia kilagi-piatoga talimara geria rakava maparara Palagu na pene tugamagi-piatogara ripa. ²⁹ Na talima taa na Veaga Palaguna pene kilagi-piatogaa talimana, gena rakava ati pene tugamagi-piatogaa, vorakava pene mia-vanagivanagi.” ³⁰ Iesu vovetaina ekilato, kwalana talima reketa gekilato, “Ia aonai palagu rakava” negetiwato gaurai.

Iesu tinana e tarina

Mataio 12:46-50; Luka 8:19-21

³¹ Ne Iesu tinana e tarina gekwarato. Numa mulinai geruga-talito, gevetuguto, Iesu iave vaikilaa, iama vaikilaa ularana. ³² Ia taunilimalima gutuma na getanu-gegelagiato, ne gevaikilaato, negetiwato, “Goi tinamu e tarimu muli ai, goi getavumuna.” ³³ Iesu na evega-gelerato, netiwati, “Au tinaku e au tariku raira?” ³⁴ Ne getanu-gegelagiato talimara egitarato, evaikilarato, “Au tinaku e au tariku goi ea! ³⁵ Palagu gena ririwa gekalarana talimara au tariku e au walawalaku e au tinaku.”

4

Parapore -Koeko talimana na vuuti uvera epiarato

Mataio 13:1-9; Luka 8:4-8

¹ Iesu maeve vevega-ripa-waito Galileia kovuna pipinai. Taunilimalima gutuma para na magevetanu-gegelagiato gaurai, gati ai eragekauto, ne etanu-talito. Gati kiata geroli-atiato, a taunilimalima kovu pipinaimo

getanu-levalevato. ² Iesu na gau vovogo evega-riparato parapore ai. Ia gena vevega-ripa aonai netiwato,

³ “Iokamonagi! Araga talimana ta eagoto, gena vuiti uvera peneve pira ularana. ⁴ Epiarawai aonai, reketa rauparai geketo-talito. Ne manu geraumaito, geganirato. ⁵ Reketa vatu kapurai geketokauto kwano magivina. Atilovana getupu-rageto, kwalana kwano atanaimo. ⁶ Ne garo erageto aonai, ira gemalaito, kwalana lamura ati geverigonamato gaurai, atilovana gekwaregato. ⁷ Reketa gawa vekalavekala aorai geketoto. Ne gawa vekalavekala getupu-kamuto, varovaro gaura gekala-gavurato e gegunigavurato gaurai, ati gevuato. ⁸ Reketa kwano namanai geketo-talito, gaurai getupu-namanamato, gekamuto, gevuato, reketara vuara gagala toitoi (30), reketai gagala taulatoitoi (60), reketai tinavu kwapuna (100).”

⁹ Ne Iesu ekilato, “Mategana talimana pene kamonagi!”

Rakagau gaurana Iesu na parapore ekilagirato

Mataio 13:10-17; Luka 8:9-10

¹⁰ Iesu gereganamo aonai, gena melo gagalana ruala e ia mulinai gelakawai talimara reketa ia laganai ruga-gegelagi, ne parapore ganira geverenagi-agirato. ¹¹ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Palagu gena Basileia kilara veavugara gomi gemi ai matagai, na mulimuli talimara parapore ai avaikilarana, kwalana,

¹² ‘Pia gitaa, na ganina ati pia ripaa, pia kamonagia, na ati pia tugamagi-ripa, pia vetugamagi-waikule Palagu genai, ne geria rakava netugamagi-piatogarana kalirana.’ ”

Vuiti uvera paraporena ganina

Mataio 13:18-23; Luka 8:11-15

¹³ Ne Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Eparapore ganina ati gori-paana genai, maparapore reketa raka pio ripa-tiwara? ¹⁴ Araga talimana na Palagu gena kila epiaana. ¹⁵ Talima reketa vuiti uvera rauparai geketona vetaina. Kila gekamonagiana aonai, Satani na veganamo egapi-vagirana. ¹⁶ Talima reketara vuiti uvera vatu ai geketona vetaira. Kila gekamonagiana aonai, mavererera na gegapi-rageana. ¹⁷ Na kila talima aorai ati gemia-talina gaurai, ati gemia-rauna. Palagu gena kila pakunai, lagani rakavara gerawalirana, e gegolorana, pa viti gevuana tomarai ia ganana gelaka-gerevagina. ¹⁸ Talima reketa vuiti uvera gawa vekalavekala aorai gepiarana vetaina. Palagu gena kila gekamonagiana, ¹⁹ na tanopara gaura tugamagira na, tanopara rinagara getugamagi-kokokorana, e geria ririwa gaura reketara na Palagu gena kila gegunigavuana, gaurai Palagu gena kila ira geriai ati vuavuara. ²⁰ Talima reketa vuiti uvera kwano namanai gepiarana vetaina. Kila gekamonagiana, gegapi-rageana, ganira gevekalana reketaraina gagala toitoi, reketaraina gagala taula toitoi, reketaraina tinavu kwapuna.”

Lamepa pene tao-kaua

Luka 8:16-18

²¹ Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Talima ta lamepa pene kapua genai, gulo na pene koutalia pa pata kapulenai pene taoa? Aikina,

taotaona patanai pene tao-kaua. ²² Veavuga gaura maparara pia matagai, gekou-gavurato gaura maparara pia gapi-gerevagira. ²³ Mategana talimana pene kamonagi!”

²⁴ Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Pio kamonagira kilara pio tugamagi-kinikaura. Gemi kamonagi vetairai Palagu na ripa e tugamagi-ilu pene venimi. Tugamagi-ilu reketa mapene tao-kaura. ²⁵ Magena kamonagi talimana tugamagi-ilu pene venia, ati gena kamonagi talimana, gena tugamagi-ilu keina maki pene gapi-vagia.”

Parapore -Vuiti uvera matotaura getupuna

²⁶ Iesu maekilato, “Palagu gena Basileia noowane talima ta, vuiti uvera kwano ai epiarana vetaina. ²⁷ Ia pogi aina emaituna, e lagani aina ekuliitina aonai, vovuiti uvera gekalana, ia ati ripana raka gekalatiwana. ²⁸ Kwano matotauna na ganina evega-walaana. Korina etao-kuneana, kapinai pekana, voia mulinai ganina etaoana peka aonai. ²⁹ Ganina pene kili aonai, pene patia, kwalana patipati tomana pekwara.”

Parapore -Mastadi gautupuna gutuna Mataio 13:31-32; Luka 13:18-19

³⁰ Iesu everenagito, netiwato, “Palagu gena Basileia rakagau genai pita vega-gelegelea? Arigi parapore na pene vega-matagaia? ³¹ Ia mastadi gautupuna gutuna ta vetaina, tanoparai varovaro uvera maparara nuganugarai ia gerekana kei galagala vagi kwano ai gevaroana. ³² Na kwano ai gevaroana aonai, evekala-ragenana, varovaro gaura maparara nuganugarai iamo kamu iwavagi. Ia ragana maki kamura etugurana. Vonai manu raurau ia lukuna avuganai genuguvina.”

³³ Vovetaina gelegelena paraporera ati kwapunamo ai Iesu na Palagu gena kila evopata-venirawai, ira geria ripa e tugamagi-ilu gelegelera. ³⁴ Gena vopatai parapore ati eraokwanirawai, na gena melomo geregari ai vou, kila ganira maparara evega-matagairawai.

Iesu na agi e aku ekila-wairato Mataio 8:23-27; Luka 8:22-25

³⁵ Volavilavi Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Ita ravuvanagi, kovu vokavai.” ³⁶ Ne votaunilimalima gutuma geraokwanirato, gena melo na gekwaruato Iesu etanu-tagowai gatinai, ne geravuto. Gati reketa maki ira ria. ³⁷ Agi kamu vagi ekwaragiato e aku kakamu gati aonai gevopopo-rigowai, gati maki roli epuluwai. ³⁸ Iesu gati kwalunai evekuneto emaituwai. Gena melo na gevagoato, negetiwato, “Vevegaripa talimamu o, goi ati okalina? Ita tapuluna!”

³⁹ Ne Iesu ekuliitito, agi ekila-waiato e aku evaikilaato, “Ono aiki, ono rawaa.” Ne agi eaikito e erawa-taliato, ekawalagiato. ⁴⁰ Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurai gokalina? Gomi roe nea ati gemi kamonagi?”

⁴¹ Ira gekali-rakavarakavato, ne matotaura geverenagi-verenagito, negetiwato, “Goi eraka talima ta? Agi e aku na maki karonna gekamonagiana!”

5

*Iesu na palagu rakavara na geporogiato talimana evega-namaato
Mataio 8:28-34; Luka 8:26-39*

¹ Kovu kavatai gevevanagito Gerasa (pa Gadara) talimara geria kapu ai. ² Iesu gati na erigowai aonai, palagu rakavana na eporogiato talimana ta kala kapuna na evogomaiwai Iesu genai. ³ Ia kala kovogarai etaluwai. Taunilimalima ia ligoligonai geraga-manukouto, teini maki ia genai ati gaoka. ⁴ Vega-vogo gagenā e gimana teini na geligorawai, na teini etapu-iturawai, e gagenai auri gaura maki epere-kinikinirawai. Ia tiliga vagi, talima taa na maki ati pene vega-maranaa ripa. ⁵ Pogi e lagani ia kalai e golo kukurai ekogowai e matotauna maki vatu na evevorowai.

⁶ Ia na Iesu rau ai egitaato, eraka-agoto, wailanai eketo-talito, ⁷ ekogolailaito, “Iesu o, Goloka Iwa Palaguna Natuna, rakagau au geku ai ono kalaa notina? Palagu aranai anogimuna, ragai pono vega-vitivitiku.” ⁸ Ia vovetaina ekilato, kwalana Iesu na evaikilaato, netiwato, “Palagu rakavamu, ne talima genana ono lakati!” ⁹ Ne Iesu na erenagiato, netiwato, “Goi aramu rai?” Ia evega-geleto, netiwato, “Au araku ‘Vetali Talimara Gutuma,’ kwalana ai vovogo.” ¹⁰ Ia na Iesu enogi-vigirageato, vokapu na ragai pene gui-atira.

¹¹ Vonai pae lavetana golo kapanai geunaunawai. ¹² Vovetaina gaurai palagu rakavara na Iesu genogiato, negetiwato, “Ono tugumai pae geriai, ira aorai aia laka-toga.” ¹³ Iesu na etugu-agorato. Ne palagu rakavara votalima aonana gelakatito, pae aorai gelaka-togato. Ne ropakareketo na geraka-ralupito, kovu ai gevegugututo. Vopae lavetana aonai pae maparara ragana ruala (2,000) vetaina.

¹⁴ Pae gitatagora talimara gerakato, vovali geve piaato vanuga kamuna aonai e vanuga keirai. Taunilimalima gelaka-piatito, geagoto vorakagau ewalato gauna gitagitana. ¹⁵ Iesu genai gekwarato aonai, ira na votalima palagu rakavara gutuma na geporogiato talimana gegitaato, marapugana e gena tugamagi maki rorirori etanu-tagowai, ne ira maparara gekalito. ¹⁶ Vokala gewalato, gegitaro talimara na palagu rakavara na geporogiato talimana valina, e pae valira, taunilimalima gevararato. ¹⁷ Ne ira na Iesu genogiato, geria tano na pene laka-gevegagi.

¹⁸ Iesu gati ai eragekauwai aonai, palagu rakavara genana gelakatito talimana na enogiato, ia goti pia laka netiwato. ¹⁹ Na Iesu na evaikilaato, netiwato, “Ono waikule numai e gemu numa talimara geriai. Ne pono vevaikilara, Palagu na gemu ai rakagau pekala e gena venugagiviti gemu ai pewala gauna.” ²⁰ Ne ia elakato Vanuga Galalana (10) tanorai, evevaravarato, rakagau Iesu na ia genai ekalaato. Ne taunilimalima maparara gevevega-kali-rakavato.

*Iesu na vavine ta e gare ta evega-namarato
Mataio 9:18-26; Luka 8:40-56*

²¹ Iesu gati na maewaikuleto kovu kavatai. Kovu pipinai taunilimalima gutuma para na magevegalu-kanaato. ²² Rupu gitatagona talimana ta arana Iairo eagoto, Iesu egitaato aonai, gagenā kwalanai etiu-talito, ²³ maaona maparana na enogiato, “Au natuku vavinena peviti-rakavaa,

roli ekwaregana. Gemu kala, ono vogomai, gimamu atanai pono tao-kaua, pe natuku pene nama!”

²⁴ Ne Iesu ia goti geagowai aonai, taunilimalima gutuma para maki gegotokauto, ira na gelaka-piipipiawai.

²⁵ Vonai gare ta, gena viti rala vitina, rigolo gagalana ruala eviti-agiato. ²⁶ Toketa vogo na mulaga geveniawai, na ati enamawai. Gena moni maparara evega-aikirato, ene nama ularana, na ati enamawai, gena vitimo emetau-agowai. ²⁷ Ia na Iesu valina ekamonagiato gaurai evogomaito, taunilimalima gutuma nuganugara na evepipi-vanagito neamo Iesu mulina evekwarato, ne gena rapugai evegapikauto. ²⁸ Kwalana ia etugamagito, “Gena rapugaimo pana vegapikau genai pana nama.” ²⁹ Ne rala vitina eikato, tauniparana emamiliagiato gena viti warau eaikito.

³⁰ Veganamo Iesu eripato, ia genana tiavu elaka-vagito. Ne taunilimalima gutuma aora na eruga-kuleto, everenagito, netiwato, “Rai na au geku rapuga pegapi-kaulagia?” ³¹ Gena melo gevega-geleto, negetiwato, “Ono gita, etaunilimalima gutuma na gepekuvomuna, rakagau maoverenagi-agiata, notina, ‘Rai na pegapi-kaulagiku?’ ” ³² Na Iesu roe waepoevopoevowai, egapi-kaulagiato talimana egita-vetavuawai. ³³ Vogare eripa-rorirorito rakagau genai ewalato, ne makalina e mapilupiluna Iesu gagenā kwalana e vetiu-talito, ne rakagau ewalato gauna maparana ekilagi-matagaiato. ³⁴ Iesu na vogare evaikilaato, netiwato, “Natuku, gemu kamonagi na pevega-namamu. Gaurana, mavereremu ono laka, gemu viti peaike-vagi.”

³⁵ Iesu roe waekilakilawai aonai, rupu gitatagona tauna Iairo gena numa na talima reketa gevogomaito, Iairo gevaikilaato, negetiwato, “Natumu pekwarega. Vevega-ripa talimana ragai ono vega-vekwalavia.” ³⁶ Iesu na vokila ekamonagi-guilagiato, ne rupu gitatagona talimana evaikilaato, netiwato, “Ragai pono kali, pono kamonagimo.” ³⁷ Ne Iesu na maparara ekila-wairato, mulina na ragai pia ago, na Petero, e Teimiti, matarina Ioanemo ia ria pia ago. ³⁸ Iairo gena numai gekwarato, ne Iesu na taunilimalima egitarato, gekogowai e getagikilakilawai. ³⁹ Ne Iesu numai elaka-togato, evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurai gokogona e gotagina? Vavine ati pekwarega, ia emaituna.” ⁴⁰ Na taunilimalima na gemamai-agiato. Ne Iesu na etugu-atirato, ne vavine tamana e tinana e ia gekwaruato talimara toitoi riamo vavine gevega-maokoato kapunai gelaka-togato. ⁴¹ Ne Iesu na vavine gimanai egapito, evaikilaato, netiwato, “Talita kumi!” Vokila ganina “Vavine, au na goi avaikilamuna, ono kuliiti!” ⁴² Ne vavine veganamo ekuliitito, eloulouto. Ia gena rigolo gagalana ruala. Ekala ewalato genai, taunilimalima gevevega-kali-rakavato. ⁴³ Iesu na evaikilarato, ekala valina ragaina vagi pia kilagia netiwato, e evaikilarato, vovavine pia gupua.

6

*Iesu Nasareta talimara na ati gekupa-rageato
Mataio 13:53-58; Luka 4:16-30*

¹ Iesu na vokapu eraokwaniato, ne gena vanugai eagoto; ia gena melo maki mulina na geagoto. ² Tapati tomanai Iesu rupe ai maevevega-ripato, taunilimalima gutuma na gekamonagiato aonai, gevevegekali-rakavato, netiwato, “Etalima eripa e ariginai egapito? Gena tugamagi-ilu maki rai na eveniatio? Ekala irau vagi kalara raka ekalatiwarana gimana na? ³ Ia ati kapenta talimana? Maria natuna; Teimiti, e Iosepa, e Iudas, e Simona kakaria, e walawalana maki lagarai getaluna ea.” Gaurai ati gevega-taunataunaawai.

⁴ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Peroveta talimana ia kapu mapararai pia kupa-ragea, na gena vanuga kwalanai, gena talimana, e gena numa talimara, namo ati pia kupa-ragea.”

⁵ Vonai ia na kala irau vagira ati ekalato, na viti talimara kwa-purakwapuramo atarai gimana etao-kauato, evega-namarato. ⁶ Iesu eaovoaovo-rakavato, kwalana ati geria kamonagi gaurai.

Iesu gena melo gagalana ruala etugurato
Mataio 10:5-15; Luka 9:1-6

Ne Iesu maelakato, eagoto vanuga reketai maeve vevega-ripawai. ⁷ Na Iesu na gena melo gagalana ruala ekearato, ne rualana rualana etugurato, e tiavu evenirato, palagu rakavara pia gui-atira ularana. ⁸ Iesu na evega-nagirato, “Gau kwauta ragai pio gapi-kaua gemi lakalakai, tokimo. Potega, ganigani gaura e moni maki ragai pio vuakau. ⁹ Tamaka pio kala, na tiati ruala ragai pio rogagi.” ¹⁰ Maevaikilarato, netiwato, “Numa taai pio rage genai, vonumaimo pio talu, pene ago, vovanuga pio raokwania. ¹¹ Pene vanuga taai ati pia gapi-ragemi e karomi ati pia kamonagira genai, pio raokwania, gagemi kavuramo pio kwara-vagira ira geria kila-tilivagi vega-taunataunara ularana.”

¹² Ne gelakato, gevevopatato, taunilimalima geria rakava na pia vetugamagi-waikule e pia laka-waikule ulanana. ¹³ Palagu rakavara vovogo taunilimalima geriana gegui-atirato, viti talimara gutuma maki riga na geirurato, gevega-namarato.

Ioane Bapatiso gena kwarega
Mataio 14:1-12; Luka 3:19-20; 9:7-9

¹⁴ Heroda, Galileia veleni, na ekala valira evekamonagirato, kwalana Iesu arana kapu mapararanai eraka-lovolovoto. Taunilimalima reketi gekilato, “Ioane Bapatiso kwarega na mapekuliiti-wai. Gaura pakurai ekala kamura maparara evega-matagairana.” ¹⁵ Mareketa gekilato, “E Elia,” mareketa gekilato, “E Peroveta talimana ta, peroveta talimara kunera vetaira.” ¹⁶ Na Heroda ekamonagito aonai, ekilato, “E Ioane Bapatiso, au na repana alama-vagiato talimana, kwarega na mapekuliiti-wai!”

¹⁷ Kwalana Heroda matotauna evetuguto, Ioane gevegapi-taliato, ne geligoligoato tipura numanai, gekana-gavuato. Vokala ekalaato, kwalana etavarariato garena Herodia, ia kakana Filipino garawana, pene vega-vererea ulanana. ¹⁸ Ioane na Heroda evaikilaawai, netiwato, “Goi na kakamu garawana potavararia ne ati rorirori!” ¹⁹ Vovetaina gaurai Herodia na Ioane eparu-veniatio, gena ririwa pene vagia, na ati gena raupara, ²⁰ kwalana Herodia Ioane kalinana ekaliwai e egita-tagoawai. Heroda ripana Ioane rorirori vagi e vega talimana. Ioane karona

ekamonagiato aonai, eaovoaovowai, na eririwato pene kamonagi-venia.

²¹ Herodia gena toma namana ta ekwarato. Heroda gena wala tomana e tugamagi-tagona velekwana ekalaato, gena vekuneagi talimara kamura, e vetali kuneagina talimara, e Galileia vanugarai vekuneagi talimara ekearato. ²² Herodia natuna vavinena ema lakatogato, ne epalato aonai, Heroda magena wariwari talimara maparara evega-verererato. Ne Heroda na vovavine evaikilaato, netiwato, “Goi rakagau oririwana gauna ono kilagia, pana venimu.” ²³ Ne evaikilaato, netiwato, “Rakagau pono nogiku gauna pana venimu, geku Basileia kavata pono nogiku maki pana venimu.”

²⁴ Ne elaka-piatito, tinana erenagiato, netiwato, “Rakagau napanatiwa?” Tinana evega-geleto, netiwato, “Ioane Bapatiso repana, noponotiwa!” ²⁵ Ne vovavine maeraka-waikuleto, vele kamuna Heroda enogiato, netiwato, “Au aririwana ewagumonamo vegata Ioane Bapatiso repana rivu ai onoma veniku.”

²⁶ Vele kamuna evetugamagi-waikuleto, na ati eririwato karonā pene lekwaā, kwalana gena wariwari talimara wailarai ekila-gavuato gaurai. ²⁷ Rorirori vele kamuna Heroda talima repara epati-vagirawai talimana ta etuguato, Ioane repana pene vuamaia. Ne ia eagoto, Ioane Bapatiso tipura numanai repana epati-vagiato. ²⁸ Ne rivu aonai evua-agoato, vovavine eve veniato. Ia na tinana eveniato. ²⁹ Ioane gena melo na vovali gekamonagiato, geagoto, tauniparana geve gapiato, ne kala kapunai geve toleato.

Iesu na talima ragana imaima (5,000) egupurato

Mataio 14:13-21; Luka 9:10-17; Ioane 6:1-13

³⁰ Apostolo talimara gewaikuleto Iesu genai, ne rakagau gekalato e gevevega-ripagirato gaura maparara gekaro-varaato. ³¹ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Tanopakana taai ita wati, kiata ioagalagi.” Kwalana taunilimalima gutuma gevogomaiwai e eanana geagowai, pe ira maki ati gelelele pia agalagi pa pia ganigani. ³² Gaurai maparara gati taai geragekauto, tanopakana taai geagoto.

³³ Na taunilimalima gutuma na gegitarato, gelakawai, veganamo geripato ira voo raira. Ne vanuga gaura gaura taunilimalima maparara gagera na gelaka-rakaraka-agoto, voku ai gevekwara-kuneto.

³⁴ Iesu kone ai etoga-rigoto aonai, taunilimalima gutuma para egitarato gaurana egita-vetugarato, kwalana ira noowane mamoe ati gitatagora talimana ta vetaira. Ne ia na gau vogo evega-riparato. ³⁵ Elaviawai gaurai, Iesu gena melo ia genai geagoto, ne gevaikilaato, “E tanopakana e garo maki waeverigona. ³⁶ Ono tugura, araga kala talimara geria talu kapurai e vanuga kavinagirai ia ago, pe garia ganigani iave voi.”

³⁷ Na Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi na garia iovenira.” Ne ira na gerenagiato, negetiwato, “Goi oririwana aia ago, pereti siliva monira tinavu ruala (200) na aia voira, ne paiama gupura notina?” (E talima ta voina uve taula vativati (8) aorai pene gapia vetaina). ³⁸ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi gemi ai pereti ne vira nea? Ioago, iove gitara.” Geve gitarato, ne gekilato, “Pereti imaima e magani ruala.”

³⁹ Iesu na melo evaikilarato, taunilimalima pia warera, gole ai gawa atarai pia tanutanu-tali. ⁴⁰ Ne golea rorirai getanuto, taarana tinavu kwapura (100), taarana gagala imaimara (50). ⁴¹ Ne Iesu na vopereti

imaima e magani ruala egapirato, epoe-rageto, kupa egitaato, Palagu evega-namaato vou, epuki-kinikiniroto, ne gena melo evenirato pia warera ularana. Magani ruala maki vovetaina epuki-kinikiniroto. ⁴² Maparara gegani-kwaregato. ⁴³ Mulinai Iesu gena melo na pereti kovara e magani kovara maparara gekoko-koukourato, papaluagalana ruala gevega-vonurato. ⁴⁴ Geganiganito marumaruramo maparara ragana imaima 5,000.

Iesu nanu atanai elakato

Mataio 14:22-33; Ioane 6:16-21

⁴⁵ Roirori Iesu na gena melo evaikilarato, gati ai pia ragekau, pia kune, kovu kavatai Betesaidai pia vevanagi netiwato. Na ia votaunilimalima gutuma roe waetugu-lovolovorawai. ⁴⁶ Ne etugu-lovolovorato mulinai, golo ai everageto ene rapali. ⁴⁷ Ewamuna-wamunaawai aonai, gati kovu nuganuganai, na Iesu geregana kwano ai. ⁴⁸ Ne gena melo egitarato, gevekwalavi-rakavawai pako ai, kwalana agi wailara na egavumaiwai. Ne Iesu geriai elaka-agowai nanu atana na, gati pene laka-vanagia netiwato. Oragauna 3 e 6 koloko vepakanai rapa kavanai. ⁴⁹ Ne gena melo na gegitaato, nanu atanai elakawai, getugamagito, negetiwato, “Avuavu kwapuna!” negetiwato. Ne gelailai-vegalapoluto, ⁵⁰ kwalana maparara na gegitaato e gekali-rakavato.

Na Iesu na eraka-vaikilarato, netiwato, “Totiliga, e au; ragai iokali!” ⁵¹ Ne gati ai eragekauto, e agi maki eaikito. Gena melo gevevega-kalirakavato, ⁵² kwalana vopereti evega-vogorato kala irau vagi kalana ganina rogoti gere tugamagi rawalia, aoria vekanagavu roe voa.

Iesu na viti talimara evega-namarato e evega-magulirato Genesaretai

Mataio 14:34-36

⁵³ Ne gati na gevanagito kovu kavatai, Genesareta tanonai gekwarato. Geria gati vonai gekwatu-kauato. ⁵⁴ Ne gati na gerigoto aonai, tau-nilimalima veganamo gegitailiaato, geripato voo Iesu. ⁵⁵ Ne votano maparana gelaka-iluiluato, gaurana geria viti talimara magepara Iesu ariginai gekamonagiawai kapurai gevua-agorawai. ⁵⁶ Iesu na eago-venirawai kapura mapararai, vanuga kamurai, vanuga keirai, araga kala talimara geria talu kapurai, geria viti talimara maketi kapurai getaorawai, ne genogiawai, gena rapuga rikinaimo maki pia gapikau. Gegapikauwai talimara genamawai e gemaguliwai.

7

Nama e rakava

Mataio 15:1-9

¹ Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai talimara reketa Ieruselema na gevogomaito, Iesu getanu-gegelagiato. ² Ne gena melo gegitarato, geganiganiwai reketa gimara “mamilora,” gimara ati geguligirato ira geria gulukune velera geria vevega-nagi vetainai. ³ Pio ripa, Parisea talimara e Iuda talimara maparara rogoti gere ganigani aonai, gimara pia guligira mulinai vou pia ganigani. Eia e ira geria gulukune velera na gevega-taunataunaato e gekalagi-maiawai kalana. ⁴ Maketi kapura na pia vogomai maki rogoti gere ganigani aonai, pia veguligi-kune vou. Gulukune geria vevega-nagi vovogo reketa maki gekwalanarawai, kaputi guligi, gulo, ketolo [e gepa maki] geguligirawai.

⁵ Vovetaina gaurai Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai talimara na Iesu gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai gemu melo na gera gulukune velera geria vevega-nagi ati gekwalarana, gimara ‘mamilora’ geganganina?”

⁶ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Isaia na eperovetagimito opakau talimami taunatauna, evetaina ekilato,

‘Egulu na murura tinatinaraimo au gekupa-kaukuna geria Palagu, na ira aora au geku ai rauvagi ai.

⁷ Gealiruputali-veni-kawakuna, geria vevega-ripa taunilimalima geria vevega-nagi rovara, na ati au geku!”

⁸ Gomi na Palagu gena rova goraokwanirana, na taunilimalima geria vevega-nagi gokwalarana.”

⁹ Iesu na maevaikilarato, “Taunatauna, gomi na Palagu gena rova gotugamagi-piatogarana, matotaumi gemi vevega-nagi pio kwalarana ularana. ¹⁰ Mose ekilato, ‘Tamami e tinami pio nugagi-ragera. Rai na tamana pa tinana kila rakavara eveniana talimana pio vagi-kwaregaa.’

¹¹ Na gomi gokilana, talima taa na tamana pa tinana pene vaikilaa, nepenetiwa, ‘Au na gomi ati pana veakavami, kwalana para venimi gauna au na Koban aveniana gaurai.’ Koban ganina Palagu gena.

¹² Vokalana gomi na talima gokouana, tamana e tinana ragaina pene veakavara ularana. ¹³ Gomi na gemi gulukune geria vevega-nagi geriana Palagu gena kila ati ganiraimo govega-agorana. Gau vogo vovetaina gokalarana.”

Taunilimalima gevega-rakavarana gaura

Mataio 15:10-20

¹⁴ Ne Iesu na taunilimalima gutuma ekea-koukourato ia genai, ne evaikilarato, netiwato, “Maparami iokamonagi e pio ripa-rorirori.

¹⁵ Taunilimalima na gegansirana, geverigona talima aorai, gaura na talima ati gevega-rakavarana, na taunilimalima aora pa nugara garakaura na gemaragena gaura na vou taunilimalima gevega-rakavarana. [

¹⁶ Mategana talimana pene kamonagi!]

¹⁷ Iesu na taunilimalima gutuma eraokwanirato, numai erageto; ne gena melo na voparapore ganina geverenagi-agiato. ¹⁸ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi maki ati gotugamagi-iluna? Ati goripana, mulina geverigona gaura na taunilimalima ati gevega-rakavarana? ¹⁹ Kwalana voia ati nugana na geverigona, na tinagena na geverigona, pe geagonamo.” Voia ganina, ia na ganigani maparara evega-taunataunarato, ati geria rakava.

²⁰ Ne maekilato, “Rakagau taunilimalima nugana na emaragena, voanana taunilimalima evega-rakavarana, ²¹ kwalana talima nugana na tugamagi rakavara, tuga kalara, lema, vagivagi, ²² veopa-lemā, ririwamagi rakavara, kala rakavara maparara, opakau, mata-poraga, vepiagikau, velivu, veagi, kala kawakawa gevogomaina. ²³ Maparara gau rakavara, eira nugana na gemaragena, talima gevega-rakavarana.”

Gare ta gena kamonagi

Mataio 15:21-28

²⁴ Iesu voanana ekuliitito, Taia e Sidona tanorai eagoto. Ne numa gau-tai eve ragekau-garito, ia ati eririwato talima taa na pene ripaa ia vonai, na ati gena veavuga rauparana. ²⁵ Gare ta, natuna vavinena palagu rakavana na eporogiato, Iesu valina ekamonagiato gaurai, eagoto, gagenā kwalanai evetiu-talito. ²⁶ Vogare ia Grik garena, Siriafonesia ai ewalato. Ne ia na Iesu enogiato, vopalagu rakavana natuna vavinena genana pene gui-atia ²⁷ Na Iesu na evaikilaato, netiwato, “Melo keira pia ganimate-kune vou, kwalana ati gelegele, melo keira garia ganigani pita gapira, kwaeva pita pia venira.”

²⁸ Gare na evega-geleato, netiwato, “Velekou, neia ne taunatauna, na kwaeva maki pata kapulenai melo keira geganiganina momora geganirana.”

²⁹ Gaurai ia na vogare evaikilaato, netiwato, “Nevetaina povega-gele pakunai, ono waikule, palagu rakavana natumu genana pelakati.” ³⁰ Ne vogare ewaikuleto gena numai aonai, natuna vavinena everawaliato, gena gepai emako-tagowai egitaato, palagu rakavana taunatauna elakatito.

Iesu na tega-gela e muru-kapu talimana evega-namaato

³¹ Ne Iesu Taia tanona eraokwaniato, Sidona e Vanuga Galalana (10) tanora elaka-vanagirato, Galileia kovunai ekwarato. ³² Ne talima reketara na tega-gela e eaga-raurauwai talimana ta gegapi-agoato, ne genogiato, gimana atanai pene tao-kaua. ³³ Ne Iesu na taunilimalima gutuma aora na evaigerevagiato, ririna tegana kovogarai egoto-togarato, ekainiuto, e maena egapi-kaulagiato. ³⁴ Kupai epoe-rageto, eaga-rageto malailaina na, netiwato, “Efata!” ganina “Ono vekala-paka!”

³⁵ Ne tegana gevekala-pakato, maena evelugato, erorirorito, ne ekila-namanamato. ³⁶ Iesu na evaikilarato, talima ta ragai pia varaa, na evaikilarawai kilara ati gekamonagirawai, ia valina gepialovolovoawai. ³⁷ Taunilimalima gevevega-kali-rakavato, gekilato, “Ia na gau maparara ekala-gitakaurana, tega-gela talimara eveakamona-girana, muru-kawa taura evega-kilakilarana.”

8

Iesu na taunilimalima ragana vativati (4,000) egupurato

Mataio 15:32-39

¹ Volaganinai taunilimalima gutuma para magetanukou-waito. Ira ati garia gauganigani gaurai, Iesu na gena melo ekea-kavirato laganai, ne evakilarato, netiwato, ² “Au na etaunilimalima avetugarana, kwalana toma toitoi vegata au ria enai pege talu, e gau kwauta maki rogoti na gere gania. ³ Pene au na pana tugu-waikulera geria vanugai mavitora genai, rauparai neeporimarana, kwalana reketa kapu rau vagina gevogomaito gaurai.” ⁴ Ne gena melo na gevega-geleato, negetiwato, “Arigi rauparai rai talima na etaunilimalima pereti na pene gupura etanoleanai?” ⁵ Ne Iesu na arenagirato, netiwato, “Gomi gemi ai pereti nee vira?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Taulatoī kwapuna (7).”

⁶ Iesu na gutuma evaikilarato, kwano ai ia tanutanu-tali. Ne pereti taulatoī kwapuna egapirato, Palagu evega-namaato, epuki-kinikinerato, gena melo evenirato, taunilimalima wailarai pia taotao-talira ularana. Ne vetainai gekalarato. ⁷ Ira geriai maki magani girigiri reketa. Iesu

na Palagu maevega-namaato, gena melo evaikilarato, voire maki ia warera. ⁸ Ne taunilimalima gegani-kwaregato mulinai, Iesu gena melo na ganigani kovara gekokorato, papalu taulatoi kwapuna gevega-vonurato. ⁹ Taunilimalima maparara ragana vativati (4,000) vetaira. Ne Iesu na etugu-lovolovorato, ¹⁰ ia magena melo ria gati ai geragekauto, Dalmanuta tanonai geagoto.

Parisea talimara geria ririwa vegailia ta kupa na pene mairigo

Mataio 16:1-4

¹¹ Parisea talimara reketa Iesu genai geagoto, ne gerenagi-opakauato. Geria ririwa vegailia ta kupa na pene mairigo. ¹² Iesu eaga-raurauto maaona metauna na, netiwato, “Rakagau gaurai toma gulu talimara na vegailia kamura gegita-vetavurana? Taunatauna avaikilamina, vegailia ta ati vagi pana venimi!” ¹³ Ne eraokwanirato, gati ai eragekauto, kovu kavatai eve vanagito.

Parisea talimara e Heroda

Mataio 16:5-12

¹⁴ Iesu gena melo gevetugamagi-lekwalekwato, ganigani ati gegapikauto, pereti kwapunamo gati ai. ¹⁵ Ne Iesu na egavu-tinarato, netiwato, “Rogomi pio vetole, Parisea talimara e Heroda garia paraoa egoro-agia na mulamulana kalinana.”

¹⁶ Ne vokila matotauria nuganugarai geveroli-agiato, negetiwato, “Vovetaina pekila, kwalana ita ati gara pereti gaurai.”

¹⁷ Iesu na eriparato, gaurai evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurai pereti ta lagami ai aikina kilana gokalaana? Gomi rogoti goro ripa, rogoti goro tugamagi-ilu? Nugami roe nea gaoka-poro? ¹⁸ Mamatami, na ati gogitana? Mategami, na ati gokamonagina? Ati govetugamagi-tagona maki? ¹⁹ Au na pereti imaima apuki-kinikinirato taunilimalima ragana imaima (5,000) garia, pereti kovara gokokorato aonai, papalu vira govega-vonurato?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “gagalana ru-ala.”

²⁰ “Au na pereti taulatoi kwapuna apuki-kinikinirato taunilimalima ragana vativati (4,000) garia, pereti kovara gokokorato papalu vira govega-vonurato?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Taulatoi kwapuna.”

²¹ Na Iesu na netiwato, “Gomi rogoti goro tugamagi-ilu?”

Iesu na mata-kele tauna matana evega-aliato Betesaidai

²² Ira Betesaidai geagoto, ne talima reketa na mata-kele tauna ta Iesu genai gevaigoato, ne genogiato, pene gapi-kaulagia. ²³ Na Iesu na mata-kele tauna gimana egapito, evaiatiato vanuga na, ne matana ekainiuato, e gimana genai etao-kaurato, erenogiato, “Gau kiatarana ogitarana pa?”

²⁴ Votalima epoe-ituto, netiwato, “Pa, talima taarana agitarana, na noowane gautupu vetaira gelakalakana.”

²⁵ Gaurai Iesu gimana matana maetao-kaurato, ne epoeponamanamato, gau maparara egita-namanamarato. ²⁶ Ne Iesu na numai etugu-agoato, evaikilaato, netiwato, “Vanuga aona na ragai pono ago.”

Petero na Iesu Kerisona ekilagito

Mataio 16:13-20; Luka 9:18-21

27 Iesu magena melo ria Kaisarea Filipi tanona vanugarai geagowai aonai, rauparai Iesu na gena melo erenagirato, netiwato, “Taunilimalima na rakagau negetina au rai?” 28 Ira gevega-geleto, negetiwato, “Reketa gekilana Ioane Bapatiso, reketa Elia, mareketana peroveta talimana ta.” 29 Iesu na erenagirato, netiwato, “Na gomi rakagau nogotina au rai?” Petero na evega-geleato, netiwato, “Goi Keriso, (Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna).” 30 Ne Iesu na evaikilarato, talima ta ragai pia varaa.

Iesu gena kwarega e kuliitiwai kilara

Mataio 16:21-28; Luka 9:22-27

31 Ne Iesu na gena melo maevega-riparato, netiwato, “Taunilimalima Natuna vitiviti vovogo roe nea pene vua. Iuda velera, e Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagirana talimara na pia rugaa; e pia vagi-kwaregaa maki, na toma toitoi mulirai kwarega na mapene kuliiti-wai.” 32 Ekila ekilagi-matagaiato, ne Petero na evaigerevagiato, evaikila-waiato. 33 Na Iesu eruga-kuleto, gena melo egitarato, ia na Petero evaikila-waiato, netiwato, “Satani, ono laka-paka, kwalana gemu tugamagi ne ati Palagu gena, na taunilimalima gerianamo.”

34 Iesu na taunilimalima gutuma e gena melo ekea-koukourato, ne evaikilarato, netiwato, “Pene talima ta au muliku ai pene laka netina genai, ia matotauna pene veruga, gena satauro pene vuaa, au muliku ai pene laka. 35 Kwalana rai gena magulimo navugana etovoana talimana, gena maguli pene piatogaa. A rai au pakuku ai e Vali Namana pakunai gena maguli pene piatogaa talimana, gena maguli ati pene kala-lekwalekwaa. 36 Pene talima taa na tanopara maparana ulanana gena maguli pene piatogaa, gena nama rakagau ia genai? 37 Kwalana talima ta gena maguli epia-togaato genai, rakagau na vou mapene voi-waia? 38 Pene rai na au e geku kila nugaragera na ekalaana, e veopalema e kala rakava talimara wailarai, Taunilimalima Natuna maki pene nugarage ia genai gena vogomai ai, ia Tamana vewaena ralemama e tiavu kamuna e magena aneru veagara ria pia vogomai tomanai.”

9

1 Gurai evaikilarato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, enai reketa geruga-tagona talimara ati pia kwarega vou, pene ago, Palagu gena Basileia mativuna ria pene vogomai pia gitaa.”

Iesu gitagitana eirauto

Mataio 17:1-13; Luka 9:28-36

2 Toma taula toitoi (6) gevanagito mulinai, Iesu na Petero, e Teimiti, e Ioane egapirato, ne golo kamuna taai evairagerato. Vonai ira geregariamo aonai Iesu gegitaato, gitagitana eirauto, 3 e gena rapuga ekulo-garogaroto, tanoparai talima ta ati gelegele vovetaina pere vegakulokuloo. 4 Ne wailarai Elia e Mose gematagaito, Iesu ria gekilakilawai.

5 Ne Petero na Iesu evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu o, nama iwavagi ita enai ea, pe ama gau toitoi aia kalara. Gau ta goi gemu, gau ta Mose gena, gau ta Elia gena.” 6 Petero ati ripana rakagau pene kilagia, kwalana ira gekali-rakavato. 7 Ne iloa na ema avugarato, egapigavurato aonai, karo ta iloa aona na ekea-atito, netiwato, “E au Natuku, aulamagiana; ia pio kamonagi-venia!” 8 Ira na vokapu gerakagitagelagiato, na ta ati gegitaato ia goti, Iesumo geregana.

⁹ Golo na gemarigowai aonai, Iesu na evaikilarato, rakagau gegitaato gauna talima ta ragai pia varaa, pene ago, Taunilimalima Natuna kwarega na pene kuliiti-wai. ¹⁰ Gaura pakurai gena kila vetairaimo etaluto, na ira vekarawarai geverolito, kwarega na kuliitiwai ganina rakagau. ¹¹ Ne ira na Iesu gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai rova gevega-ripagiana talimara gekilana, Elia pene vogomai-kune?”

¹² Iesu evega-geleto, netiwato, “Taunatauna, Elia e pene vogomai-kune, gau maparara pene vega-valigura. A Taunilimalima Natuna kilana raka getalo-tiwaato viti vogo pene mamilagi e pia rugaa? ¹³ Na avaikilamina, Elia warau evogomaito, e geria ririwa kalara ia genai warau gekalarato, ia kilana Puka Veaga aonai getalo-kuneato gelegelenai.”

*Iesu na palagu rakavana na eporogiato melona evega-namaato
Mataio 17:14-21; Luka 9:37-43*

¹⁴ Gena melo geriai gekwarato, taunilimalima gutuma para na geruga-gegelagirato, gegitarato, rova gevevega-ripagiawai talimara maki ia ria geveituwai. ¹⁵ Taunilimalima na Iesu gegitaato aonai, nugara geketo-vagito, gaurai genai geraka-agoto, geve vega-namaato. ¹⁶ Iesu na erenagirato, netiwato, “Etalima ria rakagau veituna gokalaana?”

¹⁷ Ne talima ta gutuma aora na evega-geleto, netiwato, “Vevega-ripa talimamu, au natuku goi gemu ai pavaimaia. Ia muru-kapu palaguna na eporogiato gaurai, ati ekilakilana. ¹⁸ Epalagu na egapiana tomarai, tano ekwari-agiaina. Pokana na kapurokapuro gelakatina, karikarina gevepatina, tauniparana erorina. Gaura pakurai goina melo panogira, epalagu rakavana iagui-atia napatiwa, na pege gui-kavaa.”

¹⁹ Ne Iesu ekilato, “Ati kamonagi talimami! Toma vira au gomi lagami ai pana talu? Toma vira pana vaigaoka venimi? Iovogomai-agia!” ²⁰ Ne vomelo Iesu laganai gevaiagoato. Palagu rakavana na Iesu egitaato aonai, veganamo melo evega-pilupiluato, kwano ai eketo-talito, emakulemakuleto, pokana na kapurokapuro gelakatito.

²¹ Iesu na melo tamana erenagiato, netiwato, “Arigi lagani eviti erawaliato?” Tamana evega-geleto, netiwato, “Emakeina na vegata! ²² Vega-vogo palagu rakavana na kalovai epia-kauana, e nanu ai epia-raiana pene vagia ulanana. Pene gau kwauta pono kalaa ripa genai, gemu kala, poro gita-vetugamai, poro veakavamai.” ²³ Ne Iesu ekilato, “Pene gau kwauta pono kalaa ripa notina? Palagu genai magena kamonagi talimana gau maparara pene kalara ripa.” ²⁴ Ne melo tamana veganamo elailaito, netiwato, “Au mageku kamonagi, na geku tugamagi aovoavo onoma porogia.”

²⁵ Iesu na taunilimalima gutuma gelaka-koukouwai egitarato aonai, ia na vopalagu rakavana ekila-waiato, netiwato, “Muru-kapu e tega-gela palaguna, avaikilamuna, ono laka-paka, aonai ragai mapono laka-togawai!” ²⁶ Ne palagu rakavana elailai-vegala-poluto, ia na melo evega-pilupilu-rakavaato, ne elaka-gerevagito. Melo gitagitana noowane ekwaregato, gaura pakurai taunilimalima gutuma gekilato, “E pekwarega.” ²⁷ Na Iesu na gimanai egapito, erolo-kuliitiato, ne erugato.

²⁸ Voia mulinai Iesu numai erageto, gena melo na veavugai gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai ai na palagu rakavana ati gelegele paia gui-atia?” ²⁹ Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Palagu evetaira guiguira gau ta aikina, na rapali [e voka] gereganamo.”

Iesu gena kwarega ekilagi-waiato

Mataio 17:22-23; Luka 9:43-45

³⁰ Vokapu geraokwaniato, Galileia tanona na gevanagito. Iesu ati gena ririwa talima ta pene ripa ia ariginai, ³¹ kwalana gena melo evegariparato, netiwato, “Taunilimalima Natuna pia lewaa vou, taunilimalima gimarai pia tao-kaua, ne pia vagi-kwaregaa, na pia vagia genai, toma toitoi mulirai mapene kuliiti-wai.”

³² Na ira ati geripa-rorirorito Iesu vorakagau ekilagiato, na ati magerenagiato, kwalana gekalito gaurai.

Rai kamu iwavagi

Mataio 18:1-5; Luka 9:46-48

³³ Kaperanaumai gekwarato, ne Iesu na numa aonai vou erenagirato, netiwato, “Gomi rauparai vorakagau gokilagiawai?” ³⁴ Na ira ati gevega-geleto, kwalana rauparai, rai kamu iwavagi gekilagiawai. ³⁵ Iesu etanu-talito, gena melo gagalana ruala ekearato, ne evaikilarato, netiwato, “Rai pene kune netina talimana kapi talimanai pene ago, e taunilimalima maparara vetugunagira pene ago-veni.” ³⁶ Gaurai ia na melo keina ta egapiato, ira nuganugarai evega-ruga-taliato, epani-itiato, ne evaikilarato, netiwato, ³⁷ “Rai na melo keina evetaina gelegelena pene gapi-ragea au araku ai, ia na voo au pene gapi-rageku. Pene talima taa na au pene gapi-rageku genai, ati aumo geregaku pene gapi-rageku, na etugukuto Palaguna maki pene gapi-ragea.”

Rai na ita ati pene vega-rakavara talimana ita ria

Luka 9:49-50

³⁸ Ioane na Iesu evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu, talima ta gagitaato, goi aramu ai palagu rakavara egui-atirawai, na ai na gakila-waiato, kwalana ia ati ita ria talaka-kouna.”

³⁹ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ragai pio kila-waia, kwalana talima ta au araku ai kala irau vagira pene kalara talimana, au muliku ai au ati pene kilagi-rakavaku. ⁴⁰ Kwalana rai na ita ati evega-rakavarana talimana ia ita ria. ⁴¹ Taunatauna avaikilamina, talima taa na nanu kaperina au araku ai pene venimi, kwalana gomi Keriso gena talima gaurai, ia voina pene gapia vegata.”

Talima taa na melo keina gena kamonagi ragai pene vega-rakavaa

Mataio 18:6-9; Luka 17:1-2

⁴² “Pene talima taa na au ekamonagi-venikuna melo keina ta gena kamonagi evega-rakavaana, ia pere nama vatu kamuna ta gaagonai pegere kwatu-kaua, rawaparai pegere pia-raia. ⁴³ Pene goi gimamu na evega-rakavamuna genai, pono pati-itua. Gimamu kwapunai maguli vanagivanagi pono rawalia voo nama, a ati nama gimamu ruala kalova egala-vanagivanagina ati eputena kapunai pono ago. [⁴⁴ Vonai ‘maganimagani na pia gani vanagivanagimi, e kalova ati eputena.’] ⁴⁵ Pene goi gagemu na evega-rakavamuna genai, pono pati-itua. Gagemu kwapunai maguli vanagivanagi pono rawalia vonama, a ati nama gagemu ruala kalova egala-vanagivanagina kapunai pia pia-kaumu. [⁴⁶ Vonai ‘maganimagani na pia gani vanagivanagimi, e kalova ati eputena.’] ⁴⁷ Pene goi matamu na evega-rakavamuna genai, pono kipo-vagia. Matamu kwapunai Palagu gena Basileiai pono laka-toga voo nama, a ati nama matamu ruala kalova egala-vanagivanagina kapunai

pia pia-kaumu. ⁴⁸ Vonai ‘maganimagani na pia gani vanagivanagimi, e kalova ati eputena.’

⁴⁹ Maparara kalova na pene tamenara, pene aleva.

⁵⁰ Tamena nama, na pene tamena mamina pene aiki genai, mamina raka mapono vega-waikule-tiwaa? Nugami ai tamena pene mia, e gomi kwapurakwapura mataukavami ria maino aonai pio talu.”

10

Vegarawa lugalugana

Mataio 19:1-12; Luka 16:18

¹ Iesu vokapu eraokwaniato, ne Iudea tanonai eagoto, Ioridana waina kavatai evanagito. Taunilimalima gutuma para ia genai geagoto, ne ekalawai vetaina maevega-riparato.

² Ne Parisea talimara mageagoto, ia geverenagi-opakauato, negetiwato, “Maru ta garawana pene vega-lakaa genai, rova na pene gapia?”

³ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Mose gena rova aonai rakagau netina?” ⁴ Gekilato, “Mose gena rova evetaina ekilana, vegarawa lugalugana pepana pene taloa vou, garawana pene tugu-lakaa.”

⁵ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Mose na erova etaloato, kwalana gomi aomi vekanagavu roe nea. ⁶ Na Palagu na gau maparara ekalarato aonai, ia na taunilimalima maki ekalarato maru e gare. ⁷ Vovetaina pakunai tau taa na tamana e tinana pene raokwanira, garawana goti pia talu, ⁸ ne ira taura ruala pia kwapuna.’ Gaura pakurai ira ati ruala, na kwapunamo.

⁹ Vovetaina gaurai Palagu na eveakwapunarato talimara talima taa na ati mapene tao-vepakara.”

¹⁰ Gewaikuleto numai, gena melo na gerenagiato vokila ganina rakagau. ¹¹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Rai na garawana pene raokwania, gare ta mapene garawaa, ia peveopa-lema. ¹² Gare maki vovetaina, ia garawana pene raokwania, tau taa na mapene garawaa, ia maki peveopa-lema.”

Iesu na melo keira evega-namarato

Mataio 19:13-15; Luka 18:15-17

¹³ Talima reketa na naturia gevaiagorawai Iesu genai pene gapi-kaulagira ularana, na gena melo na gekila-wairato. ¹⁴ Iesu na egitarato aonai eparuto. Ne gena melo evaililarato, netiwato, “Nemelo keira ia vogomai au geku ai, ragai pio gui-waira, kwalana Palagu gena Basileia netalima vetaira geria. ¹⁵ Taunatauna avaikilaminia, rai na Palagu gena Basileia ati pene gapi-ragea melo keina vetaina, ia Basileiai ati vagi pene laka-toga.” ¹⁶ Gaurai Iesu na melo keira epani-itirato, ne gimana atarai etao-kaurato, evega-namarato.

Rinaga talimana

Mataio 19:16-30; Luka 18:18-30

¹⁷ Iesu voanana ekuliitito, ne elakato aonai, talima ta ia genai eraka-agoto, ne wailanai evetiu-talito, erenagiato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu namana, au e rakagau pana kalaa vou maguli vanagivanagi pana vaia?” ¹⁸ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Goi rakagau gaurai au namaku okilagina? Talima ta ati nama, Palagumo geregana. ¹⁹ Rova maparara ripamu, ‘Ragai pono vagivagi, ragai pono veopa-lema, ragai

pono lema, ragai pono veroli-opakau, ragai pono tao-toga, tamamu tinamu pono nugagi-ragera.’ ”

²⁰ Ne votalima ekilato, “Vevega-ripa talimamu, au nema keiku na vegata pene vogomai toma, nerova maparara akwalarana.” ²¹ Iesu na egitaato maulamagina na netiwato, “Gau kwapunamo ai orapuna, ono ago, gemu rinaga maparara ono vevoi-agira, lealea talimara pono venira, ne kupai magemu rinaga; pono vogomai, muliku ai ponoma laka.” ²² Votalima na ekila ekamonagiato aonai, wailana evuaato, aona mametauna elaka-gerevagito, kwalana ia magena rinaga vogo talimana.

²³ Ne Iesu na gena melo egita-gainaginarato, ne evaikilarato, netiwato, “Geria rinaga vovogo talimara Palagu gena Basileiai geria lakatoga gaoka vagi.” ²⁴ Na Iesu gena melo na vokila gekamonagiato aonai, nugara gepale-vagito, gaurai Iesu na maevaikila-wairato, netiwato, “Natugavu, Palagu gena Basileia lakatogana gaoka vagi.” ²⁵ Kamela rina iluna na pene vanagi gaoka, na gena rinaga vogo talimana Palagu gena Basileiai gena laka-toga gaoka-galagala vagi.” ²⁶ Ne gena melo nugara gepalevagi-rakavato, gaurai gevaikilaato, negetiwato, “Pe, raira na vou maguli vanagivanagi pia vaia?” ²⁷ Iesu na egitarato, ne evaikilarato, “Taunilimalima geriai ati gelegele, na Palagu genai gelegele, kwalana Palagu genai gau maparara gelegele.”

²⁸ Petero na evaikilaato, netiwato, “Goi ripamu, ai gema gau maparara garaokwanirato, goi mulimu ai galakana.” ²⁹ Iesu evega-geleto, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, talima ta gena numa eraokwaniato, pa walakavana, walawalana, tinana, tamana, natuna e gena tano au pakuku ai e Vali Namana pakunai, ³⁰ ia emaguli aonai gena numa, walakavana, walawalana, tinana, natuna e tano tinavutinavu pene rawali, e vitiviti maki; e toma gevogomaina aorai, maguli vanagivanagi pene vaia. ³¹ Na taunilimalima gutuma ewagumona gekunena pia kapi, kapi talimara pia kune.”

Iesu gena kwarega maekilagi-matagaiato

Mataio 20:17-19; Luka 18:31-34

³² Iesu magena melo ria Ierusalemiai gevegewai, rauparana geagowai, Iesu ira wailarai elakato, aonai ira gevevega-kali-rakavato, e mulirai gelakato talimara maki gekalito. Iesu na gena melo gagalana ruala evaigerevagirato, ne genai rakagau pia wala gaura evararato, ³³ evaikilarato, “Iokamonagi, ita e Ierusalemiai taveragena. Vonai Taunilimalima Natuna Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagiana talimara gimarai pia taoa. Ira na gena kwarega kilana pia vega-taunataunaa, ne ati Iuda talimara (Roma) gimarai pia taoa. ³⁴ Ira na pia vegarevevare-agia, pia kainiua, pia kwaria e pia vagi-kwaregaa. Na toma toitoi mulirai pene kuliiti-wai.”

Teimiti e Ioane geria noginogi

Mataio 20:20-28

³⁵ Ne Tepetaio natuna, Teimiti e Ioane, Iesu genai geagoto, ne gevaikilaato, “Vevega-ripa talimamu, ai gaririwana rakagau paia nogimu gauna pono venimai.” ³⁶ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Rakagau gemi ai pana kalaa nogotina?” ³⁷ Ira na gevaikilaato, negetiwato, “Ai gaririwana, ai ta ripamu ai, e ta kaulimu ai paia tanu goi gemu Basileia maekana ralemana iwavagina aonai.”

³⁸ Na Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi ati ripami rakagau gonogiana. Au na vitiviti kaperina pana niua gauna gomi na maki pio niua ripa? Au pia bapatisoku bapatisona gomi na maki pio gapia ripa?”
³⁹ Magevega-geleto, negetiwato, “Pa.” Iesu na evaikilarato, netiwato, “Taunatauna, au na pana niua kaperina gomi na maki pio niua, e au pia bapatisoku bapatisona gomi maki pia bapatisomi.”
⁴⁰ Na au ripaku ai pa kauliku ai pio tanu nogotina ati au na pana vega-taunataunami; eia e Palagu na ekala-maavurato talimara geria.”

⁴¹ Ekila melo gagalana (10) na gekamonagiato aonai, Teimiti e Ioane geparu-venirato. ⁴² Ne Iesu na maparara ekea-koukourato, ne evaikilarato, netiwato, “Gomi ripami, ati Iuda talimara geria vele na taunilimalima getugu-naginagirana, e geria vekuneagi talimara kamura na geria roriori tiavurana gelaunaginagirana.”
⁴³ Na gomi aomi ai vovetaina ragai pio kala. Pene ta gomi aomi ai pene vele netina genai, gomi maparami vetugunagimi pene ago-veni, ⁴⁴ e rai pene kune netina talimana, ia maparara geria vetugunagi talimanai pene ago. ⁴⁵ Kwalana Taunilimalima Natuna evogomaito, ati taunilimalima na vetugunagina pia ago-veni ulanana, na ia evogomaito, taunilimalima vetugunagira pene ago-veni, e gena maguli pene tao-rigoa, taunilimalima gutuma pene voi-waira e pene vega-magulira ularana.”

*Iesu na mata-kele talimana Batimio matana evega-namaato
 Mataio 20:29-34; Luka 18:35-43*

⁴⁶ Ieriko ai gekwarato, voanana Iesu magena melo e taunilimalima gutuma para ria Ieriko mageraokwaniato aonai, mata-kele e nogi-vekame talimana Batimio, Timeo natuna, raupara pipinai etanuta-gowai. ⁴⁷ Ia ekamonagito Iesu, Nasareta talimana, ia laganai, ne ekea-lailaito, netiwato, “Iesu o, Davida natuna, au ono gita-vetugaku!”
⁴⁸ Taunilimalima gutuma na gegoloato e gevaikilaato, ragai pene kogo negetiwato, na ia ekea-vigirage-vigiragewai, “Davida Natuna o, au ono gita-vetugaku!”

⁴⁹ Iesu eruga-talito, ne netiwato, “Tokeaa.” Ne ira na mata-kele talimana gekeato, negetiwato, “Ragai pono kali, ono kuliiti, Iesu na ekeamuna.”
⁵⁰ Ne gena rogagirogagi epia-togaato, epuriitito, Iesu laganai eagoto. ⁵¹ Ne Iesu na erenagiato, netiwato, “Rakagau gemu ana kalaa notina?” Mata-kele talimana evega-geleto, netiwato, “Vevega-ripa talimamu, matakau ono mai-kala-pakaa.”
⁵² Ne Iesu na evaikilaato, “Ono ago, gemu kamonagi na pevega-namamu.” Veganamo matana enamato e epoepoe-namanamato, ne Iesu mulina na raupara na eagoto.

11

*Iesu gena laka-toga Ierusalemiai gevonevone-agiato
 Mataio 21:1-11; Luka 19:28-40; Ioane 12:12-19*

¹ Gelaka-agowai, Ierusalemia gekavinagiawai, e Betepeiti e Betaniai gekwarato Olive Golona kavanai, ne Iesu na gena melo ruala etugukunerato, ² evaikilarato, netiwato, “Ioago, wailara vanuganai. Pio kwara genai, toniki natuna ta kwatukau pio gitaa, atana talima ta rogoti ere rage. Pio lugaa, ne pio vogomai-agia.”
³ Pene talima taa na pene renagimi, nepenetiwa, ‘Gomi rakagau gaurai nevetaina

gokalana?’ nepenetiwa genai, pio vaikilaa, ‘Velekou na eririwaana, roe nea vou mapene tugu-waikulea.’”

⁴ Ne gelakato, geagoto, toniki natuna geve rawaliato numa ta wailanai kwatukau. Gelugaawai aonai, ⁵ vonai geruga-tagowai talimara na gerenagirato, negetiwato, “Gomi rakagau gaurai netoniki natuna golu-gaana?” ⁶ Ne gevega-gelerato Iesu na evaikilarato vetainai, vou getugurato.

⁷ Ne toniki natuna Iesu genai geago-agiato, geria rapuga kamura toniki rogenai geava-kaurato, ne Iesu etanukauto. ⁸ Taunilimalima gutuma geria rapuga kamura rauparai geavarato. Reketa gau laura uraurai gepatito, ne rauparai getaorato. ⁹ Wailai e mulinai gelakato talimara maparara na gevone-agiawai, gekilato,

“Hosana,
Velekou aranai evogomaina talimana
ita vega-namaa!

¹⁰ Davida ita Tamara gena Basileia evogomaina,
ita vega-namaa!

Hosana kupa atagaina raimoraimonai!”

¹¹ Iesu Ierusalem mai elaka-togato aonai, Rupu Veaga aonai elaka-togato, gau maparara egita-veakaurato. Na elaviato gaurai, ia magena melo gagalana ruala ria gelaka-piatito, Betainiai magewaikuleto.

Iesu na figi gautupuna evaikila-rakavaato

Mataio 21:18-19

¹² Maelaganiato, ira Betania geraokwaniato, geagowai aonai, Iesu evitoato. ¹³ Epoe-agoto, figi gautupuna malauna ta egitaato pakana kiata rau ai, ne eagoto, ene vegita-kwalakaua mavuana pa aikina. Vonai eve kwarato, vuana ta ati erawaliato, launamo kovagona, kwalana gena vua laganina roe nea gaurai. ¹⁴ Ne Iesu na figi gautupuna evaikilaato, netiwato, “Goi vuavuamu talima taa na ati pene gania, toma pene agovanagivanagi!” Ekila gena melo na gekamonagiato.

Iesu na Rupu Veaga ealevaato

Mataio 21:12-17; Luka 19:45-48; Ioane 2:13-22

¹⁵ Ierusalem mai gekwarato, Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, ne voivoi talimara egui-atirato. Moni gevepoe-agirawai talimara geria pata e pune gevoi-agirawai talimara geria tanukau egule-vepoporato. ¹⁶ Rupu Veaga aona na geria rinaga gevua-agorawai talimara maki ekila-wairato. ¹⁷ Ne taunilimalima evega-riparato, netiwato, “Puka Veaga aonai evetaina etaloato, Palagu ekilato, ‘Au geku numa taunilimalima iraurai geria rapali numanai pia kilagia,’ na gomi na lema talimara geria kumu kapunai pogo vega-agoa.”

¹⁸ Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagiawai talimara na gekamonagiato aonai, Iesu pia vagia rauparana getavuato. Iesu kalina na gekaliwai, kwalana taunilimalima maparara na gena gevevega-ripa kilarai gevevega-kali-rakavawai. ¹⁹ Elavilaviato, Iesu magena melo ria vanuga kamuna geraokwaniato.

Figi gautupuna ekwaregato

Mataio 21:20-22

²⁰ Amoamonai raupara na gelaka-vanagiawai aonai, vofigi gautupuna gegitaaato, emalai-gatuto, lamuna maki gekwaregato. ²¹ Petero na etugamagi-tagoawai, gaurai Iesu evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa

talimamu, ono gitaa, goi na vofigi gautupuna owaraliato ovaikilarakavaato gauna warau pekwarega.”

²² Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Palagu pio kamonagi-venia. ²³ Taunatauna avaikilamina, talima taa na egolo pene vaikilaa, ‘Ono vegapiiti, pe rawaparai ono vepiarai,’ aona ati aovoaovona, na pene vegataunatauna, rakagau pene kilagia gauna pene taunatauna genai, vokala pene wala. ²⁴ Gaura pakurai avaikilamina, rakagau pio nogi rapali ai genai, pio vega-taunataunaa, pio rawalia, ne pio gapia. ²⁵ Pene gorugatalina, ne gorapalina aonai, rakava pio tugamagi-piatogara, pene talima ta genai magemi nuga metau genai, gomi Tamami kupai etaluna na maki gemi rakava pene tugamagi-piatogara. [²⁶ Na pene gomi na talima geria rakava ati pio tugamagi-piatogara genai, gomi Tamami kupai etaluna na maki gemi rakava ati pene tugamagi-piatogara.]”

Iesu gena tiavu kwalana gerenagiato

Mataio 21:23-27; Luka 20:1-8

²⁷ Ne ira Ierusalem ai gekwarato. Vonai Iesu Rupu Veaga aonai elakatotogawai aonai, Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagiawai talimara, e Iuda velera ia genai geagoto. ²⁸ Ne gerenagiato, negetiwato, “Arigi rorirori ai goi na ekala okalarana? Rai na rorirori evenimuto?”

²⁹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au na verenagi kwapuna ana venimi, pio vega-gelea genai, au na arigi rorirori ai ekala akalarana pana vega-ripami. ³⁰ Ioane gena bapatiso kalana kupa na evogomaito, pa taunilimalima geriana?”

³¹ Ira vekarawarai geveroliverolito, negetiwato, “Pene ita pita kila, ‘Palagu genana’ nepitatiwa genai, ia pene kila, ‘Rakagau gaurai Ioane ati govega-taunataunaato?’ nepenetiwa. ³² Na pene ita pita kila, ‘Taunilimalima geriana’ nepitatiwa genai maki ati gelegele.” Ira taunilimalima kalira na gekalito, kwalana ira ripara, Ioane peroveta talimana taunatauna.

³³ Gaura pakurai ira na Iesu gevega-geleato, negetiwato, “Ai ati ripamai.” Ne Iesu na ira maki evaikirato, netiwato, “Au na maki arigi rorirori ai ekala akalarana ati pana vega-ripami.”

12

Parapore -Vine aragana gitatagona talimara rakavara

Mataio 21:33-46; Luka 20:9-19

¹ Iesu na parapore ai maevaikilarato, “Talima ta vine aragana evaroato, ekanaato, kwano ai vine kikiagina legana etaviato, araga gitatagona numana maki evega-rugaato. Voia mulinai araga gitatagona talimara geriai gena araga eraokwaniato, ne elakato kapu taai. ² Vine vuara (grapes) gemerato, ne ia na gena vetugunagi tauna ta etuguato araga gitatagona talimara geriai, vine vuara reketa peneve gapira ularana. ³ Na gegapi-taliato, ne gekwariato vou, gimana kovagona getugu-waikuleato. ⁴ Araga gatana na gena vetugunagi tauna ta maetuguato, na ia repaana gevega-raka-kavalugaato e gekala-nugarageato. ⁵ Ne ta maetuguato, na gevagi-mateato; e vetugunagi talimara gutuma etugurato, reketa gekwarirato, reketa gevagirato. ⁶ Talima kwapunamo roe voa ia laganai, ia natuna taunataunana, gena ulamagi melona. Ikanai ia etuguato, ‘Natuku ana tugua, ira na pia kupa-ragea.’ ⁷ Na araga gitatagona talimara matotauria gevekila-vevenito, negetiwato, ‘Araga

pene gaunaa melona ea, pe ita gapia, ita vagi-kwaregaa, pe araga ita gera.’ ⁸ Ne gegapi-taliato, gevagiato, vine aragana mulinai gepiatiato.”

⁹ Iesu everenagito, netiwato, “Araga gatana na rakagau pene kalaa? Ia pene vogomai, araga gitatagona talimara pene vagi-gatura, ne vine aragana talima iraura reketa mapene venira. ¹⁰ Gomi na talotalo Puka Veaga aonai ati goagiana, evetaina ekilana, ‘Vatu numara geraperana talimara na ati geririwaato gepia-togaato vatuna watu keakwalai eagoto.

¹¹ Ekala e Velekou na ekalaato, matara na tagitaana, gitagitana irau vagi vegata.’ ”

¹² Ne Iuda velera na Iesu pia gapia rauparana getavuato, kwalana ira ripara, Iesu na eparapore e ira ekilagirawai gaurai. Na taunilimalima gutuma getanukou-tagowai kalira na gekalito gaurai geraokwaniato, gelakato.

Kaisara, Roma geria vele, gena takiti monira

Mataio 22:15-22; Luka 20:20-26

¹³ Kapinai vou Parisea talimara e Heroda mulinai gelakawai talimara reketa Iesu genai getugu-agorato, gena kilakilai pia vega-verauleaa e pia gapia ulanana. ¹⁴ Gevogomaito, ne Iesu gema ripaganiato, negetiwato, “Vevega-ripa talimamu o, ai ripamai goi taunatauna kala rorirori talimamu, taunilimalima kalira na ati okalina. Talima geria raki ati otugamagirana, na goi na taunataunai Palagu gena raupara ovevega-ripagi-gitakauana. Ono vega-ripamai, Kaisara, Roma geria vele, genai takiti paia veni pa aikina?”

¹⁵ Na Iesu na geria opakau eripaato gaurai, evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurai au goopa-tovokuna? Siliva monina ta iovuamaia, ana mai-gitaa.” ¹⁶ Gaurai ta gevuamaiato, Iesu na erenagirato, netiwato, “Eia e rai avuavuna e rai arana?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Kaisara.” ¹⁷ Iesu na evaikilarato, “Kaisara gena gau Kaisara pio venia, Palagu gena gau Palagu pio venia.” Gaurai gevevega-kali-rakavato ia genai.

Kuliiti-wai kilara

Mataio 22:23-33; Luka 20:27-40

¹⁸ Sadukea talimara reketa Iesu genai geagoto. Ira geria tugamagi, kwarega talimara ati mapia kuliiti-wai. Gaurai Iesu gerenagiato, negetiwato, ¹⁹ “Vevega-ripa talimamu o, Mose na rova ai gema evetaina etaloato, ‘Pene tau ta kakana pene kwarega, wapuna pene kwarega-kwania, ati natura genai, vomaru na kakana wapuna pene garawaa, naturia pia gapira kwarega tauna gena.’ ²⁰ Melo walakako maparara taulatoi kwapuna. Tau kunena na egarawaato, ekwaregato ati natuna. ²¹ Melo vega-rualana na wapu egarawaato, na ia maki ekwaregato ati natuna. Melo vega-toitoina maki vovetainamo. ²² Voia aonai ira maparara taulatoi kwapuna, naturia ta ati gevega-walaato. Ikanai vogare maki ekwaregato. ²³ Kuliitiwai tomanai vogare rai garawana? Kwalana ira taura taulatoi kwapuna na egarawaato.”

²⁴ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi goleana, kwalana Puka Veaga ganina e Palagu gena tiavu ati ripami. ²⁵ Kwarega na pia kuliiti-wai talimara ati mapia vegarawa. Ira aneru vetaira kupai.

²⁶ Kwarega na mapia kuliiti-wai kilara Mose gena pukai ati goagirana? Gautupu egalaato valina aonai Palagu na Mose evaikilaato, netiwato, 'Au Aperaamo gena Palagu, Isaako gena Palagu, e Iakobo gena Palagu.'
²⁷ Ia maguli talimara geria Palagu, ati kwarega talimara geria Palagu. Gomi golea-rakavana!"

Ulamagi rova maparara eiwarato

Mataio 22:34-40; Luka 10:25-28

²⁸ Rova gevevega-ripagiawai talimana ta evogomaito, geria veg-upuvegupu ekamonagiato, ne egitaato, Iesu na evega-gele-gitakaurato gaurai, erenagiato, netiwato, "Rova maparara aorai arigia kamu iwavagina?"
²⁹ Iesu na evega-geleato, netiwato, "Kamu iwavagina ea: 'Isaraela talimami o, iokamonagi, Velekou ita gera Palagu ia Velekou kwapunamo geregana kwanilova.'
³⁰ Velekou goi gemu Palagu pono ulamagia maaomu maparana, mapalagumu maparana, magemu tugamagi maparana, matiligamu maparana na.'
³¹ Vega-rualana ea: 'Lagamu talimana pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina.' Rova taa na erova ruala ati pene iwara."

³² Rova evevega-ripagiawai talimana maevega-geleto, netiwato, "Vevega-ripa talimamu o, goi gemu kila taunatauna, Palagu kwapunamo, mataa aikina."
³³ Pono ulamagia maaomu maparana, magemu tugamagi maparana, matiligamu maparana, e lagamu ai etaluna talimana maki pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina. Eia e kamu iwavagi, rapali gaura e veveni gaura maparara eiwarato."

³⁴ Gaurai Iesu na votalima gena vevega-gele egitaato maaonekana e matugamagi-iluna, gaurai evaikilaato, netiwato, "Goi e Palagu gena Basileia vepakami ati rau."

Voia mulinai talima taa na ati maerenagiato, kwalana gekalito gaurai.

Keriso ia Davida natuna pa Davida gena Velekou?

Mataio 22:41-46; Luka 20:41-44

³⁵ Iesu Rupu Veaga aonai evevega-ripawai aonai, ekilato, "Rova gevevega-ripagiana talimara rakagau gaurai Keriso Davida natuna negetina?"
³⁶ Davida Veaga Palaguna na ripa e tugamagi-ilu eveniato, gaurai ekila-matagaito, netiwato, 'Palagu na au geku Velekou evaikilaato: Au gimaku ripana kavanai ono mai-tanu, pene ago, goi geparu-venimuna talimara goi gagemu kapulenai pana taora.'

³⁷ Davida na Keriso 'Velekou' ekilagito; rakagau gaurai Keriso ia Davida natuna?"

Rova gevevega-ripagiawai talimara geria opakau kalara

Mataio 23:1-36; Luka 11:37-54; 20:45-47

Taunilimalima gutuma para Iesu gena kila mavererera na gekamonagiato.
³⁸ Gena vevega-ripa aonai ekilato, "Rova gevevega-ripagiana talimara pio gitatago-namanamara. Ira geririwana rapuga mogara pia ligo, maketi kapurai pia loulou, talima na pia vega-ragera ularana."
³⁹ Rupu aorai e velekoa kapurai geria ririwa tanukau namaraimo pia tanu.
⁴⁰ Ira na wapu geria numa e rinaga vevega-aikirana. Geria rapali moga vavagi, e geopaopakauna. Ira metau kamu iwa pia gapia."

Wapu gena veveni monina

Luka 21:1-4

⁴¹ Iesu moni-tao mauana wailanai etanu-talito, ne taunilimalima moni geurawai egitarato. Rinaga e moni vovogo talimara gutuma moni kamura geurarawai. ⁴² Aonai ati gena e ati gana wapuna ta evogomaito, gena moni girigiri rualamo eura-rigorato, eia e noo roli toea kwapuna vetaina. ⁴³ Gaurai Iesu na gena melo ekearato ia genai, ne evaikilarato, netiwato, “Taunatauna avaikilamina, ewapu na peuraa monina na maparara geria veni peiwara. ⁴⁴ Kwalana ira maparara geria moni vovogo aora na keitaramo pege veni, na ewapu ati gena e ati gana aonai, genai rakagau gemia na gena maguli ai pere veakavagia gaura maparara peurara.”

13

Iesu na roe nea pia wala gaura ekilagirato

Mataio 24:1-14; Luka 21:5-19

¹ Iesu Rupu Veaga na elakatiwai aonai, gena melo taa na evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu, evatu ati keikeira ono gitara e enuma kamura maralemara ono gitara.” ² Iesu na evega-geleato, netiwato, “Enuma kamura ogitarana? Evatu ta vatu ta atanai ati pia mia, maparara pia vale-vepopo-rigora.”

³ Iesu Olive Golona kukunai etanu-tagowai, Rupu Veaga Ierusalemiai egita-agoawai aonai, Petero, Teimiti, Ioane, e Anduru na gerenagigariato, negetiwato, ⁴ “Ono varamai, egaura arigi toma pia wala, e pia wala genai, raka vegailiana pia vega-matagaia, ne ira maparara pia wala?”

⁵ Gaurai Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi rogomi pio vetole, talima taa na ragai pene opami. ⁶ Talima vovogo au araku ai pia vogomai, pia kila, ‘Talimana au ea!’ Talima gutuma pia opara. ⁷ Pene gomi vetali kulura e vetali valira pio kamonagira genai, nugami ragai pia golugolu. Negaura ne pia wala, na ikana roe voa. ⁸ Tanopara ta tanopara ta goti pia vetali, kaomani ta kaomani ta goti pia vetali. Kapu vovogo aorai pene tano-kepoa, roge maki pia wala. Eia vitivitimo pene tinaa, noowane kivani ewalana vitina vetaina.

⁹ Matotaumi pio vegita-tago namanama, kwalana pia gapimi, Iuda geria kaonsela talimara geriai pia vaiagomi e rupu aorai pia kwarimi. Au gogapi-ragekuna pakunai, kavana e vele kamura pa king wailarai roe nea pio ruga, au vega-taunataunaku ai pio ago. ¹⁰ Vali Namana tanopara maparara aorai pia vopatagi-kunea. ¹¹ Pene Kota talimara wailarai pia vaiagomi genai, rakagau nogo kilagiana kilara ragai pio aovekwalavi-agira. Laganina pene kwara vou, Palagu na rakagau pene vega-ripami kilara pio kilagira, kwalana ati gomi pio kila, na Veaga Palaguna pene kila. ¹² Kakana na tarina pene lewaa pene kwarega ulanana, tamana na natuna maki vovetaina pene kalaa. Natura na tamara e tinara pia karoverave-venira e pia vagira. ¹³ Taunilimalima maparara na pia aorakava-vagimi, kwalana au gogapi-ragekuna gaurai. Na rai pene vaigaoka pene ago ikanai pene maguli.”

Vevega-kali gauna pene matagai

Mataio 24:15-28; Luka 21:20-24

14 “Pene gomi na gau rakava iwavagina, vevega-kali gauna, pio gitaa, ati pene ruga kapunai pene ruga.” Ekila pene agia talimana pene riparoriori ganina vorakagau. “Gaurai rairai Iudeai getaluna talimara golo ai pia raka-ago. 15 Rai numa kukunai etanu-tagona, ati mapene laka-toga numa aonai gena rinaga gapigapira. 16 Rai araga aonai maki ati pene waikule gena rogagiogagi gapigapira. 17 Volaganinai gare matinagera e melewa valigu garera kika mavetugara! 18 Pio rapali, egau ragai pene wala gura e nakula aorai! 19 Kwalana volaganinai rakava e viti-vua kamu pia kwara, Palagu na tanopara ekalaato pene vogomai ewagumona, rakava e viti-vua vovetaira ati gewalana. Eia mulinai vovetaina rakavana ta ati mapene wala. 20 Pene Velekou na votoma rakavara ati pere vega-kupara, talima ta ati pere maguli ripa, na evirigirato talimara pakurai, ia na tomara evega-kuparato.

21 Volaganinai, pene talima taa na pene vaikilami, ‘Iogitaa, Keriso ea!’ pa ‘Iogitaa ia goi voa!’ nepenetiwa genai, ragai pio vega-taunataunaa. 22 Kwalana Keriso opakaura e peroveta talimara opakaura pia matagai, vegailia kamura e kala irau vagira pia kalara, Palagu na evirigirato talimara pia opa-vevilira ularana. 23 Vovetaina gaurai matotaumi pio vegita-tago; gau maparara akarovara-kunemina, laganina rogoti ere kwara aonai.”

Taunilimalima Natuna gena vogomai

Mataio 24:29-31; Luka 21:25-28

24 “Na volaganinai, rakava pia wala mulinai, garo pene mukunaa, pene pogi-lotoa, e uve maki ati pene rala, 25 mitiu kupa na pia keto-rigo e kupa tiavura pia veakaveaka. 26 Ne talima na Taunilimalima Natuna pia gitaa, iloa na pene vogomai matiavuna kamuna e mamaeka ralema iwavagina. 27 Ne ia na aneru pene tugura, evirigirato talimara pia vega-koukoura tanopara maparara na.”

Parapore -Vevaga-ripa figi gautupuna genana

Mataio 24:32-35; Luka 21:29-33

28 “Figi gautupuna genana eparapore pio ripaa: Pouna eragena e launa ekakavana aonai, goripana, garo gena rala laganina pekavinagi nogotina. 29 Voia gelegelenai, gomi maki pene egau pia wala pio gitara genai, pio ripa, Taunilimalima Natuna pekavinagi vanagi ai. 30 Taunatauna avaikilamina, egulu ati pene aiki, pene ago, egaura maparara pia wala. 31 Kupa e tanopara pia lekwalekwa, na au geku kila vou ati pia lekwalekwa, pia mia-vanagivanagi.”

Toma e ora talima ta ati ripana

Mataio 24:36-44

32 “Na votoma e ora talima ta ati ripana, aneru kupai ati ripara, e Natuna maki ati ripana, na Tamana gereganamo ripana. 33 Rogomi pio vetole, pio vegita-mataneka, kwalana ati ripami, arigi toma voora pene kwara.

34 Ia evetaina, talima ta elaka-gerevagito, gena numa eraokwaniato, ne gena vetugunagi talimara roriori evenirato, kwapurakwapura geria inagulu pia kala. Vanagi gitatagona talimana maki evaikilaato, pene mala. 35 Vovetaina gaurai gomi maki keromi pio talu, kwalana numa gatana pene waikule orana ati ripami, lavilavi, pa pogi nugana, pa

kokoloku pene kogo aonai, pa amoamo. ³⁶ Irau na ewagumona neekwarana, ne maitumi ai neewaitagomina nea. ³⁷ Au na rakagau gomi akaro-varamina kilana taunilimalima maparara maki akaro-vararana, natina, ‘Keromi pio talu e pio vegita-tago!’”

14

Iesu pia vagia rauparana getavuato

Mataio 26:1-5; Luka 22:1-2; Ioane 11:45-53

¹ Toma rualamo roe nea, ne Pasova velekwana pa Iuda talimara kwarega aneruna na evanagirato ati evagirato velekwana e ati egoro-
agiana paraoana velekwana pia kalaa aonai, Rupu Veaga velera kamura e rova evevega-ripagiawai talimara na Iesu pia gapi-lemaa, ne pia vagi-
kwaregaa rauparana getavuawai. ² Na gekilato, “Ati velekwana aonai pene wala, kwalana velekwai pia vogomai talimara ia atana na nege purina nea.”

Gare ta gena kala namana

Mataio 26:6-13; Ioane 12:1-8

³ Iesu Betaniai Simona, lepera talimana, gena numai eganiganiwai aonai, gare ta elaka-togato, mata namana ta, alabasta vatuna na gekalaato matana, egapi-kauato, aonai vomulamula maponana namana. Vomulamula gawa arana nad lamuna na gekalaawai gauna, voina kamu vagi. Vogare na mata pokana ekoe-kavalugaato, ne mulamula Iesu repanai epopo-kauato. ⁴ Ia laganai talimara reketa maaora metaura gemunemuneto, negetiwato, “Rakagau gaurai emulamula ponana namana epiatoga-kawaana? ⁵ Pere voivoi-agia, pe siliva monira tinavu toitoi (300) pere rawalira, (eia e talima ta voina rigolo kwapuna aonai vetaina), pe lealea talimara pere venira.” Ne ira na vogare gegoloato.

⁶ Na Iesu ekilato, “Ioraokwania! Rakagau gaurai gomi na metau goveniana? Egare na ekala namana au geku ai pekala. ⁷ Lealea talimara gomi ria pio talu-vanagivanagi, pe pio ririwa genai, pio veakavara. Na au ati toma mapararai gomi ria pita talu. ⁸ Egare na rakagau pere kalaa gauna pekala, ia na au tauniparaku ai mulamula pepopo-kunea au toleagiku ulanana. ⁹ Taunatauna avaikilamina, Vali Namana pia vopatagia tanopara mapararai, egare na kala pekala kalana maki piave kilagia, ia tugamagi-tagoagina.”

Iudas Isakariota na Iesu elewaato

Mataio 26:14-16; Luka 22:3-6

¹⁰ Ne Iudas Isakariota, gagalana ruala talimana ta, Rupu Veaga velera kumura geriai eagoto, Iesu pene velewaa ira geriai ulanana. ¹¹ Ne ira na gekamonagiato aonai, geverere-rakavato, e gekila-gavuto, moni pia venia. Gaurai Iuda na gimarai pene tao-kaua rauparana etavuawai.

Iesu marena melo ria Pasova mamoenaga geganai

Mataio 26:17-25; Luka 22:7-14; 22:21-23; Ioane 13:21-30

¹² Toma tovtovonai, ati egoro-
agiana paraoana velekwana tomana e vekapawai mamoenaga vagivagina tomanai, Iesu gena melo geverenagito, negetiwato, “Ai ariginai Pasova velekwana paia kala-maavua, pono gania?” ¹³ Ne Iesu na gena melo ruala etugurato, evaikilarato, netiwato, “Vanuga kamunai pio laka-toga, talima ta nanu kwagutuna pene vaa

pio rawalia. Mulina na pio ago. ¹⁴ Ne pene rage numanai numa gatana pio vaikila, nopiotiwa, ‘Vevega-ripa talimana ekilana: Au geku wariwari kovogana arigia, geku melo ria vonai vekapawai mamoea paia gania?’ ¹⁵ Ne ia na kovoga kamuna ta numa kukunai pene vegagitami aleva-maavu. Vonai pio rapalaa ita garaa.”

¹⁶ Ne melo geagoto, vanuga kamuna aonai gelaka-togato, Iesu na ekilagirato gelegelerai gerawalirato. Vonai Pasova velekwana gekalaato.

¹⁷ Elaviato, Iesu magena melo gagalana ruala ria gekwarato. ¹⁸ Geganiganiwai aonai Iesu ekilato, “Taunatauna avaikilamina, gomi taa na au pono lewaku, au goti ewagumona taganigani-koukouna talimamu taa na.” ¹⁹ Ira maparara aora mametaura na kwapurakwapura na gerenagiato, netiwato, “Taunatauna ati au, ei?”

²⁰ Iesu na evaikilarato, netiwato, “E gomi gagalana ruala vekarawami ai rai au goti rivu kwapunaimo ganapa-rigona talimana. ²¹ Taunilimalima Natuna pene kwarega, Puka Veega aonai etaloato gelegelenai. Na Taunilimalima Natuna pene lewaa talimana vetugana kekei, ati pere wala nama.”

Velekou gena ganikou veagana

Mataio 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korinto 11:23-25

²² Geganiganiwai aonai, Iesu na pereti egapiato, Palagu eveganamaato, ekala-kava-lugaato, evenirato, aonai evaikilarato, “Iogapia, e au tauniparaku.”

²³ Ia na kaperi maegapiato, evega-namaato mulinai evenirato, ne maparara na geniuato. ²⁴ Aonai Iesu na evaikilarato, netiwato, “E au ralaku, Vekapawai Valiguna evega-taunataunaana, pene vepopo, taunilimalima gutuma vega-magulira. ²⁵ Taunatauna avaikilamina, vine nanuna ati mapana niu-waia, pene ago neamo, Palagu gena Basileiai vou mapana niu-waia.”

²⁶ Ne mari ta gemariato mulinai, gelaka-piatito, Olive Golonai geagoto.

Iesu na Petero gena veopatago ekilagi-kuneato

Mataio 26:31-35; Luka 22:31-34; Ioane 13:36-38

²⁷ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi maparami gemi kamonagi au geku ai pio raokwania, kwalana Puka Veega aonai evetaina etaloato, ‘Au na mamoe gitatagora talimana pana vagia, ne mamoe maparara pia raka-lovolovo.’

²⁸ Na au kwarega na pana kuliiti-wai mulinai, pana ago-kune Galileiai. Vonai vou pita verawali.”

²⁹ Petero ekilato, “Maparara na geria kamonagi goi gemu ai pia vega-gevoa, na au na aikina.” ³⁰ Iesu na vega-geleato, netiwato, “Taunatauna avaikilamina, toma pogi kokoloku vega-ruala rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoi pono opa-tagoku.” ³¹ Na Petero ekilavigirageto, netiwato, “Pene goi goti pita kwarega-kou genai, au na goi vegata vagi ati pana opatago-kapu-vagimu.” Maparara vovetainamo gekilato.

Iesu erapalito Getesemane ai

Mataio 26:36-46; Luka 22:39-46

³² Ira geagoto kapu ta arana Getesemane, Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Enai iotanu-tago, au ana ago, ana verapali vou.”

³³ Ne Petero, Teimiti, e Ioanemo evairato, ia ria geagoto. Voia aonai Iesu tauniparana enakulaato, ekalito, aona maki evekwalaviwai. ³⁴ Ne evaikilarato, netiwato, “Au nugaku na metau kamu vagi evuaana, roli evagikuna. Enai iotanu-tago, pio vegita-tago.” ³⁵ Iesu kiata maelakanagito, kwano ai eketo-talito, ne Palagu enogiato, netiwato, pene maraupara ta voa genai, eora metauna genana pene vanagi. ³⁶ Ekilato, “Abba, Tamaku o, gau maparara goi gemu ai kalakalara gelegele. Eviti kaperina gekuna ono mai-gapi-vagia. Na ati au geku ririwa, goimo gemu ririwa.”

³⁷ Gena melo toitoi geriai ewaikuleto aonai, ira gemaitu-kwaregato erawalirato, ne Petero evaikilaato, netiwato, “Simona, goi ne omaituna? Ora kwapuna vetaina ati poro vaigaoka? ³⁸ Pio vaigaoka, pio rapali, pe veopatovo pene vogomai aonai ragai pio moira. Palagu taunatauna eririwana, na taunipara emoirana.”

³⁹ Ne maelaka-gerevagito, eve rapalito, vorapali kilara kunera maeve kilagirato. ⁴⁰ Maeve waikule-waito aonai ira ati geria vaigaoka gaurai, maitu kwaregarai ema rawalirato, kwalana matara maitu na egapi-rakavarato. Ira ati riparia raka pia vega-gele-tiwaa.

⁴¹ Vega-toitoina maewaikuleto, ne evaikilarato, netiwato, “Gomi roe ogo maituna e gopikapikana? Peremagaro! Orana warau pekwarai! Iogitaa, Taunilimalima Natuna pege lewaa, rakava talimara gimarai pege taoa. ⁴² Iokuliiti, pe ita wati! Iogitaa, au lewalewaku talimana pe kwara ea!”

Iesu vetali talimara na gegapiato

Mataio 26:47-56; Luka 22:47-53; Ioane 18:3-12

⁴³ Iesu roe waekilakilawai aonai, Iudas, melo gagalana ruala tauna ta, ekwarato. Taunilimalima gutuma maki ia ria mageria vetali kativara e gapa. Ira Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagiawai talimara, e Iuda velera na getugurato. ⁴⁴ Lewa talimana na vegailia ta evaikila-maavurato, netiwato, “Pana velavua talimana voa; pio gapi-talia, pio vaiagoa gomi gemi vegita-tago kapulena.”

⁴⁵ Iudas ekwarato aonai, rorirori eagoto Iesu genai, ne evaikilaato, “Vevega-ripa talimamu o!” ne evelavuato. ⁴⁶ Ne vetali talimara na gegapiato, geligoligoato.

⁴⁷ Na vonai eruga-tagowai talimana ta, gena vetali kativana einu-vagiato, eavuato, ne Rupu Veaga velena kamuna gena vetugunagi talimana tegana epati-vagiato. ⁴⁸ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Au karoverave kakona ta avaivoana? Gaurai gomi pogo vogomai au gapi-gapiku, magemi vetali kativara e vevagi gapara? ⁴⁹ Toma mapararai au gomi lagami ai Rupu Veaga aonai avevega-ripawai, na ati gogapikuto. A eia e Puka Veaga aonai getalo-kuneato kilana vega-taunataunana ulanana.”

⁵⁰ Gena melo maparara na geraka-kwaniato, geraka-lovolovoto.

⁵¹ Melo valigu ta kopina kovagona, na rapuga kianamo tauniparana eligo-gavuato, Iesu mulinai elakato. Ia maki gegapiato, ⁵² na gena rapuga gimarai eraka-kwaniato, kopina kovagona eraka-vevilito.

Iesu kaonsela wailarai

Mataio 26:57-68; Luka 22:54-55; 22:63-71; Ioane 18:13-14; 18:19-24

⁵³ Ira na Iesu gevaiagoato Rupu Veaga velenā kamuna genai, Rupu Veaga velera kamura, Iuda velera, e rova gevevega-ripagiawai talimara maparara gelaka-koukouto. ⁵⁴ Petero na Iesu elaka-guiato, na mavepakana eagoto neamo, Rupu Veaga velenā kamuna gena numa kanana aonai elaka-togato. Vonai vegitatago talimara nunganugarai evetanuto, kalova na etunuwai.

⁵⁵ Rupu Veaga velera kamura e Iuda geria kaonsela talimara maparara na Iesu veakwaregana kwalana ta getavuato, na ta ati gerawaliato. ⁵⁶ Taunilimalima gutuma geria opakau kilara na geroliawai, na geria kila ati gekwapunawai. ⁵⁷ Ne talima reketa geruga-itito, nee opakau kilara gekilagirato, negetiwato, ⁵⁸ “Ai na ia gena kila paga kamonagia, nepetiwa, ‘Au na etaunilimalima gimara na gekalaato Rupu Veagana pana lovoa, toma toitoi aorai mapana kalaa, ati gima kalakalana rupuna.’” ⁵⁹ Na ira geria veroli-opakau kilara ati gekwapunato.

⁶⁰ Ne Rupu Veaga velenā kamuna wailarai erugaitito, ne Iesu erenagiato, netiwato, “Goi ati pono vega-gele? Eira na goi gerolimuna kilara rakavetaina?” ⁶¹ Na Iesu ati ekilakilato, e ati evega-gelerato. Gaurai Rupu Veaga velenā kamuna na maerenagi-waiato, netiwato, “Goi Keriso, gevega-namaana Palaguna Natuna?” ⁶² Iesu na evega-geleato, netiwato, “Talimana au ea! Gomi na Taunilimalima Natuna roe nea pio gitaa, Tiavu Palaguna gimana ripanai pene tanu, e kupa iloara atara na pene vogomai!”

⁶³ Ne Rupu Veaga velenā kamuna na gena rapuga eraleato, netiwato, “Rakagau gaurai talimara roe ata tavurana? ⁶⁴ Palagu vega-rakavana kilana pogo kamonagia. Gomi rakagau nogotina?” Ira maparara gekilato, “Pene kwaregamo nea.”

⁶⁵ Ne reketa na gekainiuato, matana gekumu-gavurato, gerakavaleato, gevaikilaato, negetiwato, “Goi peroveta talimana, pe ono kilagia, rai na pekwarimu?” Ne vegitatago talimara na gegapiato, gimara na geapariato.

Petero na Iesu eopa-tagoato

Mataio 26:69-75; Luka 22:56-62; Ioane 18:15-18; 18:25-27

⁶⁶ Petero roe voa numa kanana aonai, Rupu Veaga velenā kamuna gena vetugunagi vavinera ta eagoto. ⁶⁷ Ia na Petero kalova na etunuawai egitaato, ne egita-gainagainaato, evaikilaato, netiwato, “Goi maki Iesu, Nasareta tauna, goti golouvowai, okwaruawai.” ⁶⁸ Na ia eveopa-tagoto, netiwato, “Au ati ripaku goi rakagau okilagiana,” ne elakatito kana vanagina na, ne kokoloku ekogoto.

⁶⁹ Vovetugunagi vavinena na maegitaato, ne vonai geruga-tagowai talimara evaikilarato, netiwato, “Talimana ta goi nea.” ⁷⁰ Petero maveveopa-tagoto. Ati lovana, ia laganai geruga-tagowai talimara na gevaikilaato, negetiwato, “Taunatauna, goi maki ia goti golakavowai talimamu ta, kwalana goi Galileia taumu.” ⁷¹ Na Petero na evaikilarato, netiwato, “Aikina kinavagi, evaikila-taunataunamina, gomi na gokilagiana talimana au ati ripaku.”

⁷² Kokoloku vega-ruala maekogoto, Petero na Iesu gena kila etugamagi-rawaliato, ekilato, “Kokoloku vega-rualana rogoti ere kogo aonai, goi vega-toitoi pono veopa-tago.” Ne etagi-rakavarakavato.

15

Iesu Pilato wailanai

Mataio 27:1-2; 27:11-14; Luka 23:1-5; Ioane 18:28-38

¹ Amoamo valiguvaliguna, Rupu Veaga velera kamura, Iuda velera, rova gevevega-ripagiawai talimara, e kaonsela talimara maparara na gevega-taunataunaato. Gaurai Iesu geligoligoato, gevaiagoato, Roma kavana na Pilato geve veniato. ² Pilato na erenagiato, netiwato, “Goi Iuda talimara geria king pa?” Iesu na evega-geleato, netiwato, “Pa, okilagiana nea.” ³ Ne Rupu Veaga velera kamura na Iesu geroliato, kila vogo gekilagirato. ⁴ Pilato na maerenagi-waiato, netiwato, “Goi ati pono vega-gele? Ono gitaa, goi atamu ai metau vogo gekilagirana.” ⁵ Na Iesu ati ekilakilato, gaurai Pilato eaovoaovoto.

Pilato na Iesu gena kwarega ekilagiato

Mataio 27:15-26; Luka 23:13-25; Ioane 18:38–19:16

⁶ Vanagivanagi Pasova velekwana tomanai Pilato na ira geria tipura numanai etaluna, pia kilagia talimana ta, etugu-atiawai. ⁷ Volaganinai talima ta arana Barabas, ia tipura numanai etaluwai talima reketa ria, kwalana gegalamato aonai, talima ta gevagi-kwaregaato. ⁸ Ne gutuma vonai gekoukouto talimara Pilato genogiato, ekalana vetaina mapene kalaa. ⁹ Pilato na erenagirato, netiwato, “Gomi goririwana au na Iuda talimami gemi vele ana tugu-atia pa?” ¹⁰ Ia ripana, Rupu Veaga velera kamura geria velivu pakunai, Iesu ia gimanai getaoato.

¹¹ Na Rupu Veaga velera kamura na taunilimalima aora geganirato, Pilato na Barabas pene tugu-atia. ¹² Ne Pilato na maerenagirato, netiwato, “Na eIuda talimami gemi vele nogotina eraka ana kalagitiwaa?”

¹³ Ira geparalato, negetiwato, “Ono satauroa!” ¹⁴ Pilato na erenagirato, netiwato, “Rakagau gaurai, raka kala rakavana ekalaato?” Na maparara geparala-vigirageto, negetiwato, “Ono satauroa!” ¹⁵ Pilato gena ririwa votaunilimalima gutuma aora pene vega-namara ularana, ia na Barabas etugu-atiato, na Iesu gekwariato mulinai, evenirato pia satauroa.

Iesu gevegarevegare-agiato

Mataio 27:27-31; Ioane 19:2-3

¹⁶ Vetali talimara na Iesu gevaiagoato kavana gena numa aonai, ne taukavara maparara gekea-koukourato. ¹⁷ Ne rapuga kalovakalovana gevega-rogiato, repana gauna gau vekalavekala gevatuato, noowane kraon, ne Iesu repanai getao-kauato. ¹⁸ Ne geveganamaato, negetiwato, “Iuda geria King o, toma namana!” ¹⁹ Ne golo toki na repana gekwariwai-kwariwaiwai, gekainiuato, getiutaliveniato, gealiruputali-veni-opakauato. ²⁰ Gevegarevegareagi-gatuato mulinai, rapuga kalovakalovana gegaivagiato, gena rapuga taunatauna magevega-rogiato. Ne gevaiatiato pia satauroa ulanana.

Iesu gesatauroato

Mataio 27:32-44; Luka 23:26-43; Ioane 19:17-27

²¹ Kureni talimana ta arana Simona, Alesanda e Rufas tamara, kuni vanugana taa na evogomaiwai, vetali talimara na gelaunagiato Iesu gena satauro ene vuua.

²² Ne Iesu gevaiagoato kapu ta arana Gologota, ganina “Repa Gavana Kapuna.” ²³ Ne ira na vine nanuna, viti vega-keina mulagana arana muro goti gekao-veviliato, geveniato, na ati eniuato.

²⁴ Ne gesatauroato; gena rapuga pakurai kati ulana gekalaato, ne gewarerato ira vekarawarai. ²⁵ Amoamo oragauna taulavati kwapuna (9 koloko) kavanai gesatauroato. ²⁶ Rakagau pakunai gesatauroato kilana satauro atanai evetaina getaloato, “IUDA TALIMARA GERIA VELE.” ²⁷ Lema talimara ruala maki Iesu ria gesataurorato, ta ripana kavanai, ta kaulina kavanai. [²⁸ Voanana Puka Veaga aonai getalo-kuneato kilana evega-taunataunaato, netiwato, “Ia kala rakava talimara ria geagi-kouato.”]

²⁹ Gelaka-vanagiwai talimara na kila rakavara geveniawai, repara gekwarakwararawai, negetiiwai, “Ei, goi okilato Rupu Veaga pono lovoa, toma toitoi aorai mapono vega-ruga-waia notiwato! ³⁰ Satauro kukuna na ono mairigo, matotaumu ono vevega-maguli!”

³¹ Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagiawai talimara na maki vekarawarai evetaina gevegarevegare-agiato, negetiwato, “Ia na talima polura evega-magulirato, na matotauna ati evevega-magulina! ³² Keriso, Isaraela talimara geria vele, satauro na ewagumonamo ono mairigo ai wailamai ai, pe paia vega-taunataunamu!” Iesu goti gesatauro-kourato talimara ruala na maki gevaikila-rakavaato.

Iesu gena kwarega

Mataio 27:45-56; Luka 23:44-49; Ioane 19:28-30

³³ Oragauna 12 koloko evegapiato aonai, tanopara maparana mukuna na egapi-gavuato; mukuna emiato, pene ago, oragauna 3 koloko. ³⁴ Oragauna 3 koloko kavanai Iesu elailaito, netiwato, “Eloi, eloi, lama sabaktani?” ganina, “Au geku Palagu, au geku Palagu, rakagau gaurai au poraokwaniku?” ³⁵ Iesu laganai geruga-tagowai talimara reketa gekamonagito, ne gekilato, “Iokamonagi, Elia ekeaana.” ³⁶ Ne talima ta erakato, nanu eromagiana gauna ta egapiato, vine nanuna vevokaina aonai epia-raiato, toki ai ekwanu-kauato, ne etugu-rageato Iesu na ene niua ulanana, netiwato, “Ita gitaa, Elia pene vogomai, penema gapi-rigoa pa?” ³⁷ Ne Iesu elailaito mulinai ekwaregato.

³⁸ Ne Rupu Veaga aonai veaga iwavagi kovogana vega-gelogavuna rapugana (ketin) evetovi-kavalugato, kava ruala, kukuna na pene verigo kapulenai. ³⁹ Roma vetali vena Iesu wailanai eruga-tagowai, gena lailai ekamonagiato e raka ekwarega-tiwato egitaato, ne ekilato, “Taunatauna vegata, etalima e Palagu Natuna!”

⁴⁰ Garegare reketa maki gemoalewai, kiata rau ai gerugato, aorai Maria, Magadala garena; e Maria, Teimiti keina e Iosepa tinara; e Salome. ⁴¹ Galileiai egaregare Iesu mulinai gelakawai e ia vetugunagina geago-veniawai. Gare vogo ia ria Ierusalemiai gemarageto garera maki vonai.

Iesu getoleato

Mataio 27:57-61; Luka 23:50-55; Ioane 19:38-42

⁴² Volavilavi veleka pia kala-maavua, Tapati tomana rogoti ere gapia aonai. ⁴³ Iosepa, Arimatea vanuga na talimana, genugagi-rageawai kaonsela aorai talimana ta, Palagu gena Basileia ealoawai talimana, Pilato genai eagoto, ne enogi-namanamaato, Iesu tauniparana

pene gapia netiwato. ⁴⁴ Pilato ekamonagito Iesu warau ekwaregato, nugana eketo-vagito, gaurai vetali veleni ekeaato, erenagiato, netiwato, “Taunatauna, Iesu pekwarega pa?” ⁴⁵ Ne vetali veleni na Iesu gena kwarega evega-taunataunaato vou, Iesu tauniparana Iosepa eveniatio. ⁴⁶ Voia mulinai Iosepa na rapuga kulokulo namana ta evoiato, ne Iesu egapi-rigoato, rapuga na ekumuato. Kala kapuna vatu kovogana evetao-togaato mulinai, vatu kamuna na vanagi ekule-gavuato. ⁴⁷ Maria, Magadala garena, e Maria, Iosepa tinana, na etaoato kapuna gegita-veakauato.

16

Iesu ekuliiti-waito

Mataio 28:1-8; Luka 24:1-12; Ioane 20:1-10

¹ Tapati eaikito mulinai, Maria, Magadala garena, e Maria, Teimiti tinana, e Salome mulamula maponana namana gevoiato, pia ago, Iesu tauniparana pia rigaa ulanana. ² Epetoma toma tovtovona pa Sandei, amoamo garo kagena etugu-rageana nea, kalai geagoto. ³ Ne matotaura vevegupuwai, negetiwato, “Rai na vovotupara kala gekou-gavuagiato, gauna eneve kule-gerevagia?” ⁴ Na gepoe-agoto aonai, vovotupara pakai emia-tagowai. ⁵ Ira kala kovogana aonai gelaka-togato, malaga valigu ta gegitaato, ripa kavanai etanuto, gena rapuga kulokulo e moga loki, gaurai nugara gegolugolu-rakavato.

⁶ Ia na evaikilarato, netiwato, “Ragai iokali, au ripaku gomi Iesu, Nasareta tauna, gesatauroato talimana gotavuaana. Ia pekuliiti-wai! Ia enai aikina, getaoato kapuna iomai-gitaa. ⁷ Gaurai ioago, gena melo e Petero pio vevega-ripara, nopiotiwa, ‘Iesu pene kune Galileiai. Vonai vou piove gitaa evaikilamito gelegelenai.’”

⁸ Ne vogare gelakatito kala aona na, kwalana nugara gegolugoluto e tauniparara gepilupuwai gaurai. Talima ta maki ati gevaikilaato, kwalana gekalito.

Maria, Magadala garena, na Iesu egitaato

Mataio 28:9-10; Ioane 20:11-18

[⁹ Epetoma toma tovtovonai, elagani-mamamaawai, Iesu ekuliiti-waito, ne Maria, Magadala garena, genai evevega-matagai-kuneto. Ia genana palagu rakavara taulatoi kwapuna egui-atirato. ¹⁰ Ia eagoto, ne Iesu mulinai gelakawai talimara geria aovitiviti e tagi aonai evararato. ¹¹ Gekamonagito Iesu pemaguli, Maria na egitaato, na gena kila ati gevega-taunataunaato.

Rauparai talima rualana Iesu gegitaato

Luka 24:13-35

¹² Voia mulinai ira taura rulala kapu taai geagowai aonai, Iesu geriai evevega-matagaito, na gitagitana eirauto. ¹³ Gaurai taura ruala gewaikuleto, taukavara gevararato, na geria kila ati gevega-taunataunaato.

Iesu gena melo geriai evevega-matagaito e ia na tiavu evenirato

Mataio 28:16-20; Luka 24:36-49; Ioane 20:19-23

¹⁴ Voia mulinai gena melo gagalana kwapuna geganiganiwai aonai, geriai evevega-matagaito, egolorato, kwalana ati geria kamonagi e geria ao gaoka-poro gaurai, kwalana kwarega na ekuliiti-waito mulinai, gegitaato talimara geria kila ati gevega-taunataunato. ¹⁵ Ne evaikilarato,

netiwato, “Iolakaa, tanopara mapararai Vali Namana taunilimalima maparara wailarai pio vopatagia. ¹⁶ Rai na eVali Namana pene vega-taunataunaa e bapatiso pene gapia talimana pene maguli, na ati pene vega-taunataunaa talimana Palagu na rakava voina pene venia. ¹⁷ Gevega-taunataunana talimara evegailia kamura ria pia kwapuna: Ira palagu rakava au araku ai pia gui-atira. Karo valigura irauiraurai pia kila. ¹⁸ Gelema pia gapi-itira, kwarega garikira pia niura, na ati pia vega-rakavara. Gimara viti talimara atarai pia tao-kaura, ne viti talimara pia nama.”

Iesu Palagu na egapi-rageato kupai

Luka 24:50-53; Apostolo 1:9-11

¹⁹ Iesu Velekou na evaikilarato mulinai, Palagu na egapi-itiato, kupai everageto, ne Palagu ripana kavanai etanu-talito. ²⁰ Na Iesu gena melo gelaka-lovolovoto, kapu mapararai geve vopatato. Velekou maki ira ria geinagulu-kouwai, e geria kila evega-taunataunarawai vegailia kamurai.]

VALI NAMANA LUKA NA ETALOATO

Luka vega-matagaina kilara

Luka ia toketa talimana, ia maki talima gerevagina. Ia ati Iesu gena melo gagalana ruala (12) vekarawarai talimana ta, na ia Paulo goti gelaka-kouto talimana.

Luka na eVali Namana Teofilo gena etaloato. Etaloato rigolona gagala taulatoitoi (60) pene ago gagala taulatoitoi imaima (65) vekarawarai Iesu ekwaregato mulinai.

Luka gena ririwa kamuna Teofilo e Grik talimara e taunilimalima maparara maki pia ripa, Iesu Palagu na evega-taunataunaato, e talima nama iwavagina, e taunilimalima na Palagu gena vevega-maguli pia gapia ulanana eruga-porogirato, gaurai geria rakava evuarato, satauro ai ekwaregato, e Iesu geregana genaimo Palagu gena vevega-maguli taunilimalima na pia vaia.

Luka gena talotalo evetaina ewareato:

1. Iesu keina na pene ago evekamuto valina (*tenu 1:1–4:13*)
2. Iesu gena vetugunagi inagulura ekalarato valira (*tenu 4:14–21:38*)
3. Iesu gena vitiviti e gena kwarega valira (*tenu 22:1–23:56*)
4. Iesu gena kuliitiwai, e gena taunilimalima geria ematagaito, e kupa vanuganai evergeto valira (*tenu 24:1–53*)

Luka na Vali Namana etaloato Teofilo gena

¹ Vele talimamu Teofilo, goi atalo-venimuna. Taunilimalima vogo na Iesu na ekalarato kalara ita vepakarai gaura valira warau getalorato. ² Tovotovonai taunilimalima matara na gegitarato gaura e gevopata-girato valira gelegelera gevega-riparato. ³ Gaura pakurai au maki atugamagina, namana evetaina, Vele o, rakagau rakagau gewalato gaura veavugara patavu gitagitara, gaurai gewalato gelegelera ama talorana goi gemu. ⁴ Gaurai ewagumona pono ripa, gevega-ripamuto kilara votaunatauna vegata.

Ioane Bapatiso gena wala gekilagi-matagaiato

⁵ Heroda, Iudea tanoparana evele-agiawai laganinai, Rupu Veaga velenata etaluwai arana Sakaria, Abia gena kwalu talimana. Garawana arana Elisapeta. Ia maki Aarona kalakalana, Rupu Veaga velenageria kwalu garena. ⁶ Ira ruala maki kala rorirori talimara Palagu wailanai. Velekou gena rova e vevega-nagi maparaparara gegapiragerawai maaora maparara na maki. ⁷ Na ira ruala vou ati naturia, kwalana Elisapeta maki egaerato, e ira ruala maki warauna gevelepara e logeapara-vagito.

⁸ Toma ta Sakaria gena rupu inagulura ekalarawai Palagu wailanai Rupu Veaga aonai, kwalana gena kwalu geria toma pakunai. ⁹ Gaurai Rupu Veaga velera geria kala gelegelenai Sakaria gevirigiato, mulamula maponana namana pene kapua. Gaurai elaka-togato Velekou gena Rupu Veaga aonai, ¹⁰ taunilimalima maparara mulimuli ai gerapaliwai aonai mulamula ekapuato.

¹¹ Aonai Velekou gena aneru ta ia genai ematagaito, mulamula kovuna maponana patapatana veagana ripana kavanai eruga-tagowai.

¹² Sakaria na egitaato aonai nugana epara-vagito e ekalito. ¹³ Na aneru na evaikilaato, netiwato, “Sakaria, ragai pono kali, kwalana gemu rapali Palagu na pekamonagia. Garawamu Elisapeta na natumu ta pene gapia, pono araa, arana Ioane. ¹⁴ Goi pono verere, mapono verere, taunilimalima vogona na maki ia gena wala pia verere-agia. ¹⁵ Kwalana Velekou wailanai ia maki vele kamu iwavaginai pene mia. Ia maki vine nanuna ati pene niua e niuniu gaura gaokara maki aikina vagi. Ia tinana tinagenai roe voa, Veaga Palaguna na pene vonu. ¹⁶ Ia na Isaraela talimara vogona pene vaiwaikulera Velekou, ira geria Palagu, genai. ¹⁷ Velekou wailanai pene laka Elia peroveta talimana gena kwalimu e gena tiavu vetaina. Tama manatura ia na mapene vega-tanukoukoura. Karoverave talimarai maki pene vega-tanu-kulera, kala rorirori talimara pia kilagira; ne ia na Velekou gena taunilimalima pene kala maavura.”

¹⁸ Sakaria na aneru evaikilaato, netiwato, “Au raka pana ripa-tiwa? Au velepara vagi, garawaku maki logeapara vagi.”

¹⁹ Aneru na evega-geleato, netiwato, “Au Gaberiela, Palagu wailanai arugana. Palagu na au petuguku, pana vaikulamu evali namana ea pana varamu. ²⁰ Na au geku kila ati ovega-taunataunaana gaurai, goi murumu pene kapu, ati pono kilakila, pene ago ekila ganina peneve wala tomanai. Akilagirana gaura geria lagani taunataunarai pia wala.”

²¹ Ekala ewalawai gaurai, taunilimalima gevealo-kavato geveroliveroliwai rakagau gaurai Sakaria Rupu Veaga aonai warigi ekwaipogitato. ²² Elakatito aonai, ira ati evega-vegupurato, gaurai geripato, ia epoe-karaletto, rakagau kwauta egitaato Rupu Veaga aonai. Gaurai ia gimanaimo ira evega-riparato, ati ekilakilato, kwalana ia muruna ekaputo.

²³ Sakaria gena votoma inagulura Rupu Veaga aonai gaura evega-aikirato mulinai, ewaikuleto gena vanugai. ²⁴ Voia mulinai ia garawana Elisapeta warauna ekuviato, gaurai uve imaima numai etaluveavugato. ²⁵ Ekilato, “Velekou na penugagivitiku, evetaina au geku ai pekalagia. Geku nugarage taunilimalima wailarai pegapi-pakaa.”

Iesu gena wala aneru na ekilagiato

²⁶ Elisapeta matinagena uve taula toitoi aonai, Palagu na aneru ta arana Gaberiela etuguato vanuga ta Galileia aonai arana Nasareta. ²⁷ Vavine ta vonai. Ia mataogavuna arana Iosepa, Davida gena kwalu. Vovavine arana Maria. ²⁸ Aneru ia genai eagoto, evaikilaato, “Maino goi gemu ai, Velekou goi goti e gena vega-nama para goi gemu ai.”

²⁹ Maria na ekila ekamonagiato aona warigi evekwalavi-gitato, etugamagito evega-nama ganina eerakagau. ³⁰ Aonai aneru na maevaikilaato, netiwato, “Maria, ragai pono kali, Palagu gena vega-nama goi atamu ai petaoa. ³¹ Goi pono kuvia melo ta pono gapia, pono araa, arana Iesu. ³² Ia arana peneve rage e pia kilagia Goloka Iwavagi Palaguna Natuna. Palagu talutalu na king ai pene vega-agoa, ia kalakalana Davida vetaina. ³³ Ia Vele Taputapu ai pene ago, vele talutalu Iakobo petena geria, gena Basileia ati pene aiki.”

³⁴ Maria na aneru evaikilaato, netiwato, “Eeraka pene wala-tiwa? Au tau ta goti rogoti gara genokou.”

³⁵ Aneru na evega-geleato, netiwato, “Veaga Palaguna goi atamu ai pene kwara, Palagu tiavuna na pene porogimu. Vovetainai goi

gemu na pene wala melona maveagana Palagu Natunai pia kilagia. ³⁶ Pono ripa, goi vavine kavamu Elisapeta, warauna pelogeapara vagi, na matinagena. Ripamu, taunilimalima na gekilagiawai, ia kapakovago garena negetiiwai, na etoma ia gena uve taula toitoi ea. ³⁷ Kwalana Palagu gau maparara kalakalara ripana.”

³⁸ Maria ekilato, “Au Velekou gena vetugunagi vavineku, pe pokilagia vetainai geku ai pene wala.” Ne aneru na eraokwaniato, elakato.

Maria Elisapeta genai eagoto

³⁹ Oranaimo Maria ekuliitito, Iudea golo vanugana gautai elakato. ⁴⁰ Vonai Sakaria gena numai everageto, Elisapeta evega-namaato. ⁴¹ Elisapeta na Maria gena vega-nama kilana ekamonagiato natuna ia tinagenai ekalavo-kalavoto, aonai Elisapeta Veaga Palaguna na evega-vonuato, mamina egapiato. ⁴² Ne ekila-kamukamuto, netiwato, “Vavine maparara aorai Palagu gena vega-nama goi atamu ai kamu iwavagi, e pono gapia melona atanai maki! ⁴³ Na au geku nama rakagau gaurai Velekou tinana au geku ai pevogomai? ⁴⁴ Gemu vega-nama kilana pakamonagia aonai, natuku tinageku ai evererena gaurai ekalavona. ⁴⁵ Goi overerena, kwalana ovega-taunataunato, Velekou gena kila pene vuvuka notiwato.”

Maria gena verere marina

⁴⁶ Ne Maria ekilato,
 “Au aoku na Velekou evega-rageana.
⁴⁷ Au palaguku na maki au evega-magulikuna
 Palaguna everere-veniana,
⁴⁸ kwalana au, gena vetugunagi vavinena,
 geku talu lealeai roe tugamagi-tagokuna!
 Ewagumona, pene ago, gulu maparara
 Palagu gena vega-nama au ataku ai nepiatiwa,
⁴⁹ kwalana kala kamu iwavagira
 Tiavu Palaguna na au geku ai pekalara.
 Ia arana veaga.
⁵⁰ Gena vetuga ia kalina na gekalina
 talimara atarai pene taoa,
 pene ago gulu maparara aorai.
⁵¹ Ia gimana egapi-itirato tiavuna na
 veagi talimara eako-lovolovorato.
⁵² Ia na vele kamura geria tanutanu
 kapura na eroli-piarigorato,
 na ati gevega-agirana talimara egapi-itirato.
⁵³ Vito talimara maki gau namara na evega-vonurato,
 na rinaga talimara ia na gimara kovagora etugu-waikulerato.
⁵⁴ Gena kilagavu ita tupura e gatara Isaraela talimara
 geriai ati etugamagi-lekwalekwarato,
 e ia evogomaito gena vetugunagi talimara
 Isaraela pene veakavara ulanana,
⁵⁵ kalakalara ekilagavu-venirato gelegelena.
 Aperaamo makalakalana
 pene vetuga-vanagivanagira, netiwato.”

⁵⁶ Maria vonai Elisapeta goti uve toitoi getalu-agirato. Mulinai gena vanugai ewaikule-waito.

Ioane Bapatiso ewalato

⁵⁷ Elisapeta gena gapi tomana warau ekwarato gaurai, melo ta egapiato. ⁵⁸ Ne lagana talimara e gena talimana valina gekamonagiato ia ria geverere-koukouto, kwalana Velekou gena vetuga kamu ia genai ewalato gaurai.

⁵⁹ Toma vega-taula vativatinai melo tauniparana kopina kiata pia voro-vagia ulanana getanu-kouto. Votoma maki arana pia keaa Sakaria, tamana arana pia kea-vanagia negetiwato. ⁶⁰ Na tinana ati eririwato gaurai ekilato, “Aikina! Ia arana Ioane.” ⁶¹ Ira gekilato, “Na goi na pamili aonai neara aikina!” ⁶² Aonai irana melo tamana gimaraimo gerenagiato, melo arana rai nepiatiwa. ⁶³ Sakaria na talotalo gauna eririwaato, ekilagiato, geveniato, gaunai evetaina etaloato, “Ia arana Ioane.” Aonai maparara gevevega-kalito. ⁶⁴ Vonai vou muruna evekala-pakato, maena maki evelugato, ne ekilakilato Palagu evega-namaato.

⁶⁵ Aonai lagana talimara maparara gevevega-kalito vokala valina Iudea golo vanugara maparara aorai eraka-lovolovoto. ⁶⁶ Valina gekamonagiato talimara maparara na getugamagiato, gekilato, “Emelo rakavetaina?” Kwalana Velekou gimana tiavuna ia atanai.

Sakaria gena mari

⁶⁷ Ioane tamana Sakaria Veaga Palaguna na evega-vonuato, gaurai Palagu gena kila evega-matagaiato, netiwato,

⁶⁸ “Velekou, Isaraela talimara

geria Palagu, ita vega-namaa,

kwalana ia gena kwalu talimara evogomai-veniarato

pene voi-waikulera e pene vega-magulira ularana.

⁶⁹ Vevega-maguli talimana matiavuna goti etuguato ita gera,

ia gena vetugunagi talimana Davida kalakalana.

⁷⁰ Ekilagavu ia gena peroveta talimara veagara na

rauvagi gekilagi-matagaiato:

⁷¹ Ita ia na ekilagi-gavurato,

gevekuku-venirana e geparu-venirana talimara

gimara na pene vega-magulira netiwato.

⁷² Ekilato maki, ita tupura gatara pene vetugara,

e gena kilagavu veagana ati pene tugamagi-lekwalekwaa.

⁷³ Ia na ita kalakalara Aperaamo ekilagavu-veniato,

⁷⁴ netiwato, gevekuku-venirana talimara

gimara na pene vaimagulira.

Gaurai vetugunagina pita ago-venia, ati kalira.

⁷⁵ Wailanai pita laka maveagara e marorirorira maki

gera maguli tomara mapararai.

⁷⁶ Natuku o, goi maki Goloka Iwavagi Palaguna

gena peroveta talimanai pia kilagimu,

kwalana pono laka-kune Velekou gena raupara

pono kala-maavua ulanana.

⁷⁷ Gena kwalu talimara pono vega-ripara,

ia na geria rakava pene tugamagi-piatogara

e pene vega-magulira.

⁷⁸ Kwalana ita gera Palagu gena vetuga kamu ita gerai.
 Garo eragena maekana vetaina vevega-maguli ita atarai pene mia.
⁷⁹ Ne mukunai e kwarega aonai getaluna talimara
 maeka na pene rala-talira,
 maino rauparanai pene vaira.”

⁸⁰ Ioane ekamuto mapalaguna e matiligana. Tanoleanai etaluwai,
 pene ago Isaraela talimara geriai ematagaito tomana.

2

Iesu gena wala Mataio 1:18-25

¹ Volaganinai Kaisara Augusto, Roma geria vele, na gena kilakila etuguato, tanopara talimara maparara arara pia talora, tentiti (census) pia gapia. ² Tentiti tovtovona voa, Kurinio na Siria evele-agiawai laganinai gegapiato. ³ Gaura pakurai taunilimalima maparara arara talotalora ularana kwapurakwapura geria vanuga taunataunarai gewaikuleto.

⁴ Iosepa maki elakato. Nasareta, Galileia kavana vanugana taa na, Betelehemai eagoto, Iudea kavana vanugana ta, Davida gena vanuga. Vonai eagoto, kwalana ia Davida gena kwalu talimana. ⁵ Vonai arana pia taloa ulanana, ia tao-gavuna Maria goti geagoto. Ia matinagena. ⁶ Ira ruala vonai getaluwai aonai, gena gapi tomana ekwarato. ⁷ Ia egapito, natuna kunena maru, rapuga na ekumuato, polomakau garia ganigani tapilana aonai evega-maoko-rigoato, kwalana wariwari talimara geria numa gevonuto gaurai.

Mamoe gitatagora talimara aneru ria

⁸ Vokapu ai mamoe gegita-tagorawai talimara reketa uraurai getaluwai, pogi airana geria mamoe gegita-tagorawai. ⁹ Aonai Velekou na aneru ta ira geriai ekwarato, Velekou maekana na ewae-talirato; gekali-rakavato, ¹⁰ na aneru na evaikilarato, netiwato, “Ragai pio kali! Vali Namana au na pavuamaia gomi gemi, taunilimalima maparara pene vega-vererera valina. ¹¹ Etoma Davida na vanugai gemi vevega-maguli Vena pewala, Keriso Velekou! ¹² Vegailiana evetaina, melo ralarala pio rawalia polomakau geria ganigani tapilana aonai emaokotagona, rapuga na pege kumua.”

¹³ Ne veganamo kupa anerura gutuma eaneru kwapuna ria gegotokwarato, Palagu gevega-namaato, negetiwato,

¹⁴ “Kupa atagaina raimoraimonai Palagu pia vega-ragea,
 e tanoparai maino ia na eao-namarana talimara na pia gapia!”

¹⁵ Aneru maparara na geraokwanirato, kupai gewaikuleto mulinai, mamoe gitatagora talimara gekila-kouto, negetiwato, “Ita Betelehemai ita ago, Velekou na pevega-ripara gauna itave gitaa.”

¹⁶ Gaurai gelakato, Maria e Iosepa gerawalirato, melo keina maki polomakau garia ganigani tapilana aonai maokotagonai gerawaliato. ¹⁷ Melo gegitaato, aneru na gevega-riparato vetainai valina gevaravara-giato. ¹⁸ Na gekamonagito talimara maparara mamoe gegita-tagorawai

talimara geria kila na nugara evega-keto-vagirato. ¹⁹ Maria na vok-ilara maparara aonai etaorato e etugamagirawai. ²⁰ Mamoe gegita-tagorawai talimara gewaikuleto, Palagu gevega-rageato, e gevega-namaato, kwalana gekamonagirato e gegitarato gaura taunatauna, aneru na ira evega-riparato gelegelenai.

Iesu gearaato

²¹ Toma taula vativatinai, melo tauniparana kopina kiata pia vorovagia tomanai, ia gearaato arana, Iesu. Tinana na rogoti ekuviagia aonai, aneru na ekilagiato arana gekeaato.

Iesu Rupu Veaganai gevega-matagaito

²² Melo ewalato toma gagala vativati (40) mulirai, ira geria vekala-aleva tomana ekwarato, Mose gena rova na ekilagiana gelegelenai. Gaurai Iosepa e Maria na Iesu Ierusalemmai gelakagiato, Velekou wailanai pia vega-matagaia ulanana. ²³ Kwalana Velekou gena rova na ekilagiana, “Malita melora maparara veaga Velekou gena.” ²⁴ Velekou gena rova gelegelena veneni gaura pia veni negetiwato, pune natura ruala.

²⁵ Talima ta Ierusalemmai etaluwai, arana Simeona. Ia kala rorirori talimana e Palagu gena rova ekwalanarawai talimana. Ia na Isaraela gena vevega-maguli ealo-tagoawai e Veaga Palaguna na evega-vonuato. ²⁶ Veaga Palaguna na maki evaikilaato, netiwato, ia ati pene kwarega, Keriso (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli talimana), pene gitaa vou. ²⁷ Veaga Palaguna na Rupu Veaga aonai Simeona evaitogaato vou, Iesu tamana e tinana na gevaitogaato, rova na ekilagiana kalana pia kalaa ulanana. ²⁸ Gaurai Simeona na melo egapiato, epaniato, Palagu evega-namaato, netiwato,

²⁹ “Velekou, gemu vetugunagi talimana ewagumona vou pono tugu-piatogaku mamainoku pana laka gemu kilagavu gelegelenai.

³⁰ Warauna gemu vevega-maguli tiavuna matakua na pama gitaa,

³¹ goi na okala-maavurato taunilimalimara maparara wailarai.

³² Maeka ea, ati Iuda talimara vega-maekagira, e goi gemu kwalu Isaraela vega-ragera ulanana.”

³³ Melo tamana e tinana na Simeona gena kila gekamonagiato, gevevega-kalito. ³⁴ Ne Simeona na ira ruala evega-namarato, Maria evaikilaato, netiwato, “Emelo na, Isaraela talimara gutuma vega-ketora e vega-kuliitirai pene ago. Ia vegailia ta Palagu genana, taunilimalima gutuma na pia kilagi-piatogaa, ³⁵ votaunilimalima vetaira aora veavugara gaura maparara piave matagai. Goi, Maria, maki vitiviti ati keikeina pono rawalia, noowane nugamu garakauna kativana pia kwanua vitina vetaina.”

³⁶ Vonai peroveta garena ta arana Ana. Ia Panuela natuna, Asere gena kwalu garena. Ia evegarawato, rigolo taulatoi kwapuna garawana goti getaluto, ³⁷ ne ewaputo, rigolo gagala taula vativati e vativati (84) etalugirato, warauna elogeaparato. Rupu Veaga ati eraokwaniawai, pogi, lagani Palagu ealiruputali-veniawai, erapaliwai e evokawai. ³⁸ Voora kianai ia maki ekwarato, aonai Palagu evega-namaato, Ierusalemmai vaimagulina gealoawai talimara wailarai emelo valina evaravaragiato.

Nasaretai gewaikuleto

³⁹ Iosepa e Maria Velekou na rova ekilagirato kalara maparara gekalarato mulinai, Galileia gewaikuleto, geria vanuga Nasaretai. ⁴⁰ Emelo ekamuto makwalimuna maki; Palagu gena aoneka na evonuvonu-rigeto e gena vega-nama kamu ia atanai.

Iesu Rupu Veaga aonai

⁴¹ Rigolo mapararai Iesu tamana e tinana Ierusalem mai gelakawai, Pasova velekwana ulanana. (Iuda talimara kwarega aneruna na elakanavagirato, ati evagirato velekwana). ⁴² Iesu rigolona gagalana ruala egapiato matamana e matinana velekwana ulanana gelakato, gekalawai vetaina. ⁴³ Velekwa eaikito mulinai, gewaikule-waito geria vanugai, na ira ati riparia, Iesu Ierusalem mai geraokwaniato. ⁴⁴ Ira geria tugamagi Iesu ira ria. Toma kwapuna gelakagiato mulinai, walakavaria e gataria aorai getavuawai. ⁴⁵ Gevetavuto aonai ati gerawaliato, gaurai gewaikule-waito Ierusalem mai. Iesu tavutavuna ulanana. ⁴⁶ Toma toitoi mulinai, Iesu gerawaliato Rupu Veaga aonai Iuda talimara geria vevegaripa talimara ria. Palagu gena kila gekilagirawai, e ekamonagirawai e vokila ganina rakagau, everenagi-agirawai. ⁴⁷ Maparara Iesu gena verenagi e vega-gele kilara gekamonagirato, gevevega-kali-rakavato. ⁴⁸ Iesu tamana e tinana na enai gerawaliato aonai, nugara gepalevagito, gaurai tinana na evaikilaato, netiwato, “Natuku, rakagau gaurai evetaina pokalamai? Goi tamamu e au goi pakumu ai rauparamai maki pege vekou, rava pomia-tiwa napagatiwa.”

⁴⁹ Iesu na evakilarato, “Rakagau gaurai au gotavukuna? Gomi ati ripami, au tamaku gena numai?” ⁵⁰ Na ira ati ripara, rakagau gaurai Iesu evetaina evega-geleto.

⁵¹ Voia mulinai Iesu matamana e matinana Nasaretai gewaikule-waito. Geria kila maparara ekamonagirato e, ekala-venirato. Egauro gwalato maparara Maria aonai etaorato etugamagi-tagorawai. ⁵² Iesu ekoloato maaonekana maki, Palagu e taunilimalima na maki geriri-waawai.

3

Ioane Bapatiso evopatato

Mataio 3:1-12; Mareko 1:2-8; Ioane 1:19-28

¹ Tiberia Kaisara, Roma geria vele, rigolo gagalana imaima (15) eveleagirato aonai Pontio Pilato, ia Iudea geria Kavana, Heroda, ia Galileia velenā, tarina Filipino, ia Iturea e Trakoniti kapura geria vele, Lisania, ia Abilene velenā. ² Anas e Kaiapa ira Rupu Veaga velera kamura. Volaganinai Palagu na Ioane Sakaria evaikilaato tanoleanai. ³ Aonai Ioane Ioridana waina kapura mapararai elakalakawai, evopatawai, taunilimalima geria rakava aora na pia vetugamagiwai e pia lakawaikule Palagu genai, e bapatiso pia gapia, Palagu na geria rakava pene tugamagi-piatogara ularana. ⁴ Isaia, peroveta talimana, gena pukai etaloato gelegelenai, netiwato, “Talima ta tanoleanai ekeana, netina, “Velekou gena raupara ioalevaa, gena vogomai rauparana iovega-roriroria.

⁵ Poga maparara pene vega-vonura, golo kamura e gologolo keira

maparara pene kala gelegelera.

Raupara teetetera maparara pio vega-roriorira,
raupara ropuropura maki pio vega-vonura.

⁶ Aonai taunilimalima maparara na
Palagu gena vevega-maguli pia gitaa! ”

⁷ Taunilimalima gutuma Ioane genai geagoto, pene bapatisora ulanana. Na Ioane na evaikilarato, netiwato, “Gomi warowaro natura, rai na pevaikilami, Palagu gena Kota kamuna tomana genana pio kali-maguli? ⁸ Gemi rakava na pio vetugamagiwai, ne gemi maguli ai vuavua namara pio vega-walara, e ragai pio kila, ‘Aperaamo ai tamamai, (pe Palagu na pene gapi-ragemi).’ Kwalana pio ripa, Palagu matiavuna, Aperaamo natuna evatu geriana pene vega-walara! ⁹ Giro gautupu kwalarai warau pege taora; gaura pakurai vuavua namara ati gevega-walarana gautupura maparara pia patira, kalovai pia pia-ragera.”

¹⁰ Tanukou talimara na Ioane gerenagiato, negetiwato, “Na ai rakagau paia kala?” ¹¹ Ia na evega-gelerato, netiwato, “Gomi raira gemi rogagirogagi gaura rualana genai, taarana ati gena talimana pio venia, e magana ganigani talimana maki vovetaina pene kala.”

¹² Takiti koko talimara maki bapatiso pia gapi ulanana Ioane genai geagoto, gerenagiato, negetiwato, “Vevega-ripa talimamu o, ai raka paia kala-tiwa?” ¹³ Ia na evega-gelerato, netiwato, “Rova ekilana rorinamo pio koko.”

¹⁴ Vetali talimara na maki gerenagiato, negetiwato, “Ai maki raka paia kala-tiwa?” Ia na evega-gelerato, netiwato, “Talima geria moni ragai pio verarira e ragai pio vaikila-rakavara. Gomi voimi pakurai maki ragai pio munemune.”

¹⁵ Taunilimalima aorai evetaina getugamagito, “Etalima e Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli talimana) pa,” negetiwato. ¹⁶ Aonai Ioane na maparara evaikilarato, netiwato, “Au na gomi nanu na abapatisomina, na talima ta pene vogomai, ia gena tiavu na au geku tiavu evanagiana. Au ati gelegele ia gena tamaka walona pana lugaa. Ia na Veega Palaguna e kalova na pene bapatisomi. ¹⁷ Ia gimanai aleva-aleva gauna, vuiti momona e vuiti ganina genana pene aleva-gitagitara ulanana. Vuiti taokouna numanai pene tao-koua, na vuiti momona vou pene kapua ati eputena kalovanai.”

¹⁸ Ioane na ekilakila e makila reketa aora na Palagu Valina Namana taunilimalima geria evopatagirato, e enogirato, geria rakava aora na pia vetugamagiwai. ¹⁹ Ioane na Heroda, Galileia veleni, maki ekilagi-rakavaato, kwalana ia kakana Filipo garawana etavarariato, e kala rakavara vogovagi ekalarato gaura pakurai. ²⁰ Heroda na vorakava maparara atarai ta maetao-kauato, Ioane tipura numanai ekana-gavuato.

Ioane na Iesu ebapatisoato

Mataio 3:13-17; Mareko 1:9-11

²¹ Taunilimalima maparara Ioane na ebapatisorawai aonai, Iesu maki ebapatisoato. Ne Iesu erapaliwai aonai, kupa evekala-pakato. ²² Veega Palaguna ema rigoto ia atanai, noo pune vetaina. Karo ta kupa na ekearigoto, netiwato, “Goi au Natuku, warigi aulamagi-gitamuna; goi na au maki ovega-vererekuna.”

*Iesu kalakalana arara
Mataio 1:1-17*

²³ Iesu gena inagulu tovotovona etinaato aonai, ia rigolona gagala toitoi (30). Taunilimalima na gekilagiawai ia Iosepa natuna. Kalakalana ea: Iosepa ia Heli natuna, ²⁴ Heli ia Matat natuna, Matat ia Levi natuna. Levi ia Melki natuna, Melki ia Ianai natuna. Ianai ia Iosepa natuna. ²⁵ Iosepa ia Matatia natuna, Matatia ia Amosa natuna, Amosa ia Nahum natuna, Nahum ia Eseli natuna, Eseli ia Nagai natuna. ²⁶ Nagai ia Mahat natuna, Mahat ia Matatia natuna. Matatia ia Semein natuna, Semein ia Ioseka natuna, Ioseka ia Ioda natuna. ²⁷ Ioda ia Ioanan natuna, Ioanan ia Resa natuna, Resa ia Serubabele natuna. Serubabele ia Sealtiele natuna. Sealtiele ia Neri natuna. ²⁸ Neri ia Melki natuna. Melki ia Adi natuna. Adi ia Kosam natuna. Kosam ia Elmadam natuna. Elmadam ia Ere natuna. ²⁹ Ere ia Iosua natuna. Iosua ia Eliesere natuna. Eliesere ia Iorim natuna. Iorim ia Matat natuna, Matat ia Levi natuna. ³⁰ Levi, ia Simeona natuna. Simeona ia Iuda natuna. Iuda ia Iosepa natuna, Iosepa ia Ionam natuna, Ionam ia Eliakim natuna. ³¹ Eliakim ia Melea natuna, Melea ia Mena natuna, Mena ia Matata natuna, Matata ia Natan natuna, Natan ia Davida natuna. ³² Davida ia Iese natuna, Iese ia Obed natuna, Obed ia Boas natuna, Boas ia Salmon natuna, Salmon ia Nasona natuna. ³³ Nasona ia Aminadab natuna, Aminadab ia Admin natuna, Admin ia Areni natuna, Areni ia Hesron natuna, Hesron ia Perese natuna, Perese ia Iuda natuna. ³⁴ Iuda ia Iakobo natuna, Iakobo ia Isaako natuna, Isaako ia Aperaamo natuna, Aperaamo ia Tera natuna, Tera ia Nahoro natuna. ³⁵ Nahoro ia Serug natuna, Serug ia Reu natuna, Reu ia Peleg natuna, Peleg ia Ebere natuna, Ebere ia Sela natuna. ³⁶ Sela ia Kainana natuna, Kainana ia Afasada natuna, Afasada ia Sem natuna, Sem ia Noa Natuna, Noa ia Lameka natuna. ³⁷ Lameka ia Metusela natuna, Metusela ia Enoka natuna, Enoka ia Iared natuna, Iared ia Mahalalel natuna, Mahalalel ia Kainana natuna. ³⁸ Kainana ia Enos natuna, Enos ia Seta natuna, Seta ia Adamu natuna, Adamu ia Palagu natuna.

4

*Satani na Iesu ekalatoovoato
Mataio 4:1-11; Mareko 1:12-13*

¹ Iesu Ioridana wainai Veaga Palaguna na evega-vonuato mulinai, ewaikule-waito, tanoleanai Veaga Palaguna na evaiagoato. ² Vonai toma e pogi gagala vativati (40) Tiapolo na ekalatoovoawai. Votoma maparara aorai ia ati enganiganiwai, gaura pakurai votoma geaikito mulirai ia evito-rakavaato.

³ Tiapolo na ia evaikilaato, netiwato, “Pene goi Palagu Natuna genai, evatu ono vaikilaa, pene gauganigani.” ⁴ Na Iesu na evega-geleato, netiwato, “Veaga Pukana aonai evetaina ekilana, ‘Taunilimalima ati gauganigani namo pia maguli.’”

⁵ Aonai Tiapolo na Iesu evairageato golo ta kukunai tanopara basileiara maparara veganamo evega-gitaato. ⁶ Tiapolo na evaikilaato, “Au na tiavu pana venimu, egaura maparara pono gita-tagora, aramu maki pene kamu. Egaura maparara au geku, gaurai au na aririwaana talimana pana venia. ⁷ Pene goi na au pono aliruputali-veniku genai, egaura maparara pono gapira goi gemu.”

⁸ Na Iesu na evega-geleato, netiwato, “Puka Veaga aonai evetaina getaloato, ‘Velekou, goi gemu Palagu pono aliruputali-venia, iamo gerehana vetugunagina pono kalaa!’ ”

⁹ Ne Tiapolo na Ierusalemāi evaiagoato, Rupu Veaga kukunai evegarugakauato, evaikilaato, “Pene goi Palagu natuna, eanana ono puririgo, ¹⁰ kwalana Puka Veaga aonai evetaina ekilana, ‘Palagu na gena aneru pene vaikilara, goi pia malamū.’ ¹¹ Maekilagiana maki, ‘Aneru na pia gopemu, pia gapi-itimu, irauna gagemu vatu ai oputu-kauana.’ ”

¹² Iesu na evega-geleato, netiwato, “Puka Veaga aonai maki ekilagiana, ‘Velekou goi gemu Palagu, ragai pono kalatovoa.’ ”

¹³ Tiapolo gena vekalatovo kalara maparara evega-aikirato, ia eraokwaniato, pene ago toma ta.

Iesu gena inagulu etinaato Galileiai

Mataio 4:1-11; Mareko 1:14-15

¹⁴ Iesu maewaikuleto Galileiai, Veaga Palaguna tiavuna maki ia ria. Ia valina Galileia tanona aonai gepia-lovolovoato. ¹⁵ Iesu ira geria rupu aorai evevega-ripawai, maparara na gevega-rageato.

Nasareta talimara na Iesu ati gegapi-rageato

Mataio 13:53-58; Mareko 6:1-6

¹⁶ Ne Iesu Nasaretai elakato. Ia ekamuto vanugana. Vanagivanagi ekalawai kalana Tapati tomarai ia rupu ai elakawai. Puka Veaga pene agia ulanana erugaitito aonai, ¹⁷ Isaia peroveta talimana gena puka rupu gitatagona talimanana Iesu eveniato, ia na ekule-pakaato, pene agia kapuna erawaliato, eagiato, evetaina ekilana,

¹⁸ “Velekou Palaguna au geku ai ea,

kwalana ia na au eporogikuto,
e evirigikuto, Vali namana lealea

talimara geriai pana vopatagia.

Etugukuto, eligorato talimara geriai

Palagu na geligorato talimara

elugarato valina pana varavaragia ulanana,

e mata-kele talimara matara pia alira.

Gevega-rakavarana talimara pana vega-magulira,

¹⁹ e Velekou na taunilimalima pene vega-magulira

laganina pana vopatagia.”

²⁰ Aonai Iesu na Puka ekou-gavuato, rupu gitatagona talimana eveniwaikuleato, ne etanu-talito. Rupu aonai talima maparara na ia gegitakalakalaato. ²¹ Iesu na evopata-venirato, netiwato, “E kilakila pogo kamonia kilana etoma pevuvuka.”

²² Ne maparara na gevega-namaato e gevega-rageato, kwalana kila namaramo ekilagirato. Gaura pakurai, ira matotaura geverenagito, negetiwato, “Ia e Iosepa natuna pa?”

²³ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Au ripaku gomi na evegavutina kilana au pio varaku, nopiotiwa, ‘Toketa talimamu, matotaumu pono vevega-maguli! Kaperanaumai okalarato kalara valira gama kamongagirato, pe enai gemu vanuga kwalanai maki pono kala.’ ” ²⁴ Avaikila-taunataunamina, peroveta talimana gena vanuga kwalanai ati pia gapi-ragea. ²⁵ Eia maki pio kamonia: Taunatauna, Elia laganinai wapu vogovagi Isaraelai getaluwai. Rigolo toitoi e uve taula toitoi aorai gura

ati eketowai, tanopara maparana erogeato. ²⁶ Na Isaraela wapura geriai Palagu na Elia ati etuguato. Kapu gerevagina vanugana ta arana Sarefata, Sidona tanoparanai, wapu ta genai etuguato. ²⁷ Elisa, peroveta talimana, laganinai lepera talimara vogovagi Isaraelai getaluwai, na ta vagi ati evega-namaato, Naaman, Siria talimanamo geregana evega-namaato.

²⁸ Rupu ai getanu-kouto talimara maparara na vokila gekamonagiato, geparu-rakavato. ²⁹ Gaurai gekuliitito, Iesu vanuga aona na gerolotiato, geria vanuga gekiniato golona kavata ropa-kareketo voanana pia pia-rigoa negetiwato. ³⁰ Na Iesu ira nuganugara na elaka-gerevagito, ne elakato.

Iesu na palagu rakavana egui-atiato

Mareko 1:21-28

³¹ Iesu Kaperanauma, Galileia vanugana taai, everigoto. Tapati tomanai evevega-ripato. ³² Ia gena vevega-ripa kilara taunilimalimana gekamonagirato, gevevega-kaliagirato, kwalana gena kilakila matiavura.

³³ Rupu aonai palagu rakavana eporogiato talimana ta etanu-tagowai. Ia ekogo-lailaito, netiwato, ³⁴ “Iesu, Nasareta talimamu o, rakagau ono kala ai gemai notina? Goi ai ono vega-rakavamai ulanana povogomai pa? Au ripaku, goi Palagu gena Veaga Talimamu.”

³⁵ Iesu na ekila-waiato, netiwato, “Kulumu, ia aona na ono laka-pakai!” Gaurai palagu rakavana ia tano ai taunilimalima wailarai erarataliato, ia aona na elaka-piatito, ia mako ta ati erawaliato.

³⁶ Na Taunilimalima maparara gevevega-kalito, ira matotaura gevevaikilato, negetiwato, “Eerakagau ekilagiana? Matiavuna e makwalimuna na palagu rakava evaikalarana, gelaka-piatina!” ³⁷ Ne Iesu valina kapu maparapanai eraka-lovolovoto.

Iesu na Simona gena tegama evega-namaato

Mataio 8:14-15; Mareko 1:29-31

³⁸ Iesu rupu eraokwaniato, Simona na numai elakato. Simona gena tegama garena evitiato, tauniparana etiavu-rakavato; gaurai Iesu genogiato pene veakavaa. ³⁹ Iesu eagoto vogare laganai eruga-talito, viti ekila-waiato, ne viti eaikito. Gare na veganamo etanuitito, ne ira egiapurato.

Viti talimara vogo Iesu na evega-namarato

Mataio 8:16-17; Mareko 1:32-34

⁴⁰ Garo everigoawai aonai, taunilimalima na viti irauirau talimara maparara Iesu genai gevaiagorato. Ia gimana ira kwapurakwapura atarai etao-kauawai evega-namarawai. ⁴¹ Palagu rakavara maki taunilimalima vogo aora na gelaka-piatito, ne palagu rakavara gekogoto, negetiwato, “Goi Palagu Natuna!” Na Iesu na evaikilarato ragai pia kilakila, kwalana ira riparia Iesu ia Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli talimana).

Iesu rupu aorai evopatawai

Mareko 1:35-39

⁴² Elaganiato, Iesu etogaitito, kapu pakanai elakato. Taunilimalima na getavuawai, geverawaliato, gegapi-gauguato ati geririwato ia na ira pene raokwanira. ⁴³ Na Iesu na evaikilarato, netiwato, “Au vanuga

irauriau ai maki pana vopata, Palagu gena Basileia valina namana pana varavaragia, kwalana au Palagu na etugukuto ganina voa.”

⁴⁴ Ne Iudea aonai rupu mapararai evopatawai.

5

Iesu gena melo ekearato

Mataio 4:18-22; Mareko 1:16-20

¹ Toma ta Iesu Genesareta kovuna pipinai eruga-tagowai, taunilimalima na geruga-makeato, Palagu gena kila pia kamonia ulanana. ² Ia na gati ruala egitarato, taitari ai gegapitoma-ragerato; vetavu talimara na geraokwanirato, ira geria leke gealevarawai. ³ Na Iesu vogati gautai eragekauto, Simona gena gati. Ia na Simona evaikilato, gati kiata pene rokoati-lagia nanu ai. Ia gati ai etanu-talito, gutuma evega-riparawai.

⁴ Ekilakila-gatuto mulinai, ia na Simona evaikilaato, netiwato, “Gemi gati ropu ai ioago-agira, pe gemi leke pio piara, magani piatoga.”

⁵ Simona na evega-geleato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu o, ai paga vekwalavi lagani, magani ta vagi ati paga rawalia, na gemu kila pakunai leke ana piara.” ⁶ Ne gepiarato, magani vogo galagala vagi getogato, geria leke maki roli geveraleto. ⁷ Vovetaina gaurai taukavaria gati gautai gelaorato, pia vogomai, ira pia veakavara ulanana. Gevogomaito, gati ruala voa gevega-vonurato, roli gepuluwai.

⁸ Simona Petero na vokala ewalato gauna egitaato, ne Iesu gagena kwalanai etiu-talito evaikilaato, netiwato, “Velekou, ono laka-paka au gekuna, au galama talimaku.” ⁹ Kwalana ia mataukavana maparara gevevega-kali-rakavato, magani vogo vavagina gelekerato gaurai. ¹⁰ Simona goti gevetavukouto talimara maki Teimiti e Ioane, Tepetaio natuna gevevega-kali-rakavato. Iesu na Simona evaikilaato, netiwato, “Ragai pono kali, ewagumona vegata pene ago goi taunilimalima vetavurai pono ago.” ¹¹ Ne gati gau ruala taitari ai gegoli-ragerato, geria gau maparara geraokwanirato, Iesu mulinai gelakakauto.

Iesu na lepera talimana evega-namaato

Mataio 8:1-4; Mareko 1:40-45

¹² Toma ta Iesu vanuga gauta aonai, vonai talima ta kopina maparana lepera na evaiato. Ia na Iesu egitaato, wailanai evetiu-talito enogiato, netiwato, “Velekou, pene oririwana genai, taunatauna pono kala-alevaku e pono vega-namaku ripa.” ¹³ Iesu gimana etugu-agoato, viti talimana enapa-kaulagiato, evaikilaato, “Aririwana, ono nama!” veganamo lepera eaikito.

¹⁴ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Talima ta ragai pono vega-ripaa.” Maevaikilaato, “Ono laka, Rupu Veega velena na pene gitamu, e vealeva vega-namana gaura Mose na ekilagirato gelegelenai pono venia, pe taunilimalima pia ripa, goi ponama.”

¹⁵ Na Iesu valina warauna taunilimalima na gekilagi-lovolovaato, taunilimalima gutuma para gelaka-kavito, ia gena kila pia kamonia gaira e geria viti vega-namara ularana. ¹⁶ Ne Iesu elakato kapu gerevaginai everapaliwai.

Iesu na galama ekila-wairato

Mataio 9:1-8; Mareko 2:1-12

17 Toma ta Iesu evevega-ripawai aonai, Parisea talimara e rova gevevega-ripagirawai talimara Galileia e Iudea vanugara maparara na, e Ierusalem na gevogomaito, ia laganai getanu-talito. Palagu gena tiavu Iesu genai evega-matagaiato, viti talimara pene vega-namara ulanana. 18 Talima reketa na tiutiu talimana ta gile ai gevuaato. Numa aonai pia lakagi-togaa rauparana getavuawai, Iesu wailanai pia tao-talia ulanana. 19 Na gutuma kamu vagi pakurai, laka-toga rauparana everauleato. Gaurai tiutiu talimana magilena numa kininai gevua-rageato, ilu gekalaato pakana na, getugu-rigoato taunilimalima nunganugarai Iesu wailanai. 20 Iesu na geria kamonagi egitaato, tiutiu talimana evaikilaato, netiwato, “Gata, gemu rakava patugamagi-piatogara.”

21 Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai talimara aora evetaina getugamagito, “Eerai ta, ia na Palagu ekilagi-rakavaana? Palagumo geregana galama etugamagi-piatogarana!”

22 Iesu ripana ira na rakagau getugamagiawai, gaurai erenagirato, netiwato, “Rakagau gaurai aomi ai nevetaina gotugamagina? 23 Raka para kilatiwa malaga, ‘Gemu rakava patugamagi-piatogaa’ naparatiwa, pa para kila, ‘Ono rugaiti, ono laka’ naparatiwa? 24 Au na ana vegagitami, Taunilimalima Natuna magena rorirori, rakava pene tugamagi-piatogara etanoparai.” Ia na viti rakava talimana evaikilaato, netiwato, “Avaikilamuna, ono kuliiti, gemu gepa ono gapia, numai ono laka!”

25 Ne ia eraka-kuliitito taunilimalima wailarai, emao-ko-agirato gaura egapirato, gena numai elakato, Palagu evega-rageato. 26 Taunilimalima maparara gevevega-kalito e Palagu gevega-rageato. Gekali-rakavato, gaurai gekilato, “Kala irau vagira etoma pata gitara!”

*Iesu na takiti-koko talimana arana Levi ekeato
Mataio 9:9-13; Mareko 2:13-17*

27 Voia mulinai Iesu vanuga na elakatito, takiti-koko talimana arana Levi takiti-koko numanai tanutago egitaato. Ne Iesu na evaikilaato, netiwato, “Muliku ai onoma lakakau.” 28 Gaurai Levi ekuliitito, gena gaura maparara eraokwanirato, Iesu mulinai elakato.

29 Ne Levi na velekwa para gena numai ekalaato, Iesu gana. Wariwari talimara aorai takiti-koko talimara gutuma para e matalima reketa ria na geganiato. 30 Parisea talimara reketa e rova gevevega-ripagiawai talimara mataukavara ria na Iesu magena melo gekilagi-rakavarawai, gekilawai, “Rakagau gaurai gomi takiti-koko talimara e kala rakava talimara ria goganiganina e goniuniu-kouna?” 31 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Nama talimara toketa ati getavurana, na viti talimara namo. 32 Au maki kala rorirori talimara keakeara ularana ati avogomaito, na kala rakava talimara galamara kila-waira ulanana avogomaito.”

*Voka
Mataio 9:14-17; Mareko 2:18-22*

33 Parisea talimara na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Ioane Bapatiso gena melo toma vogo aorai, gevokana e gerapalina. Aina melo maki vovetaina gekalana, a goina melo ganigani e niuniumo gerakagiana.”

34 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gotugamagina vegarawa valigu talimana gatana lagarai etaluna aonai pia voka pa? 35 Tomana evogomaina, vegarawa valigu talimana gatana geriana pia gapi-gerevagia, vou ira pia voka.”

³⁶ Iesu na geria kila vega-gelegele ta maekilagiato, netiwato, “Talima taa na rapuga valiguna ati pene rale vagia, rapuga kunena vega-paniagina. Pene vovetaina pene kala genai, rapuga valiguna pene ralea, e rapuga valiguna karena rapuga kunena goti ati pia gelegele. ³⁷ Talima taa na vine nanuna valiguna nanikoti kopina kunenai ati pene wagi-rigoa. Pene vovetaina pene kala genai, vine nanuna valiguna na kopi kunena pene rakagi-pakaa. Vine nanuna pene vepopo e kopi pene rakava. ³⁸ Na vine nanuna valiguna nanikoti kopina valigunai pene wagia genai nama. ³⁹ E talima taa na vine nanuna kunena eniuana mulina vine nanuna valiguna ati pene ririwaa, kwalana ia pene kila, ‘Vine nanuna kunena nama vagi.’”

6

Iesu ia Tapati Velenā

Mataio 12:1-8; Mareko 2:23-28

¹ Tapati tomanai Iesu vuiti aragara aora na evanagiwai, aonai gena melo vuiti gekwamoto, gimaraī gemuturawai, ganira geganirawai. ² Parisea talimara reketa na gerenagirato, negetiwato, “Gomi rakagau gaurai aina rova ati gokwalanaana, Tapati tomarai vuiti gokwamona?” ³ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi Davida mataukavana evitorato aonai, Davida na kala ekalagiato kilana ati goagiana? ⁴ Palagu gena numai elaka-togato, Palagu wailanai getaorawai peretira egapirato, eganiato e taukavana maki evenirato. Vopereti maveagara, Rupu Veaga veleramo garia, rova.” ⁵ Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Taunilimalima Natuna ia Tapati Velenā.”

Gima keve talimana

Mataio 12:9-14; Mareko 3:1-6

⁶ MaTapati taai Iesu rupu aonai elaka-togato, evevega-ripawai. Vonai talima ta gimana ripana kavana ekeveto. ⁷ Rova gevevega-ripagiawai talimara e Parisea talimara na ia gegita-tagoawai, Tapati tomanai pene vevega-nama pa aikina, kwalana pia tamania ulanana. ⁸ Na Iesu na ira na rakagau getugamagiawai gauna warauna eripaato, gaurai gima keve talimana evaikilaato, netiwato, “Ono rugaiti, enai onoma ruga.” Ne erugaitito, everugato. ⁹ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ana renagimi, rova aonai arigia nama, Tapati tomarai kala namara pita kalara nama pa kala rakavara pita kalara? Pita vevega-nama pa pita vagivagi?” ¹⁰ Epoe-gegelagito, maparara egitarato, ne votalima evaikilaato, netiwato, “Gimamu ono tugu-roriroria.” Gimana etuguroriroriato, ne enamato gimana kavata vetaina.

¹¹ Na ira vou geparu-rakavato, gaurai matotaura nuganugarai gekilakouto Iesu raka pia kalagi-tiwaa.

Iesu na melo gagalana ruala evirigirato

Mataio 10:1-4; Mareko 3:13-19

¹² Toma ta Iesu golo ta kukunai everageto pene rapali, vopogi mamaguluna ia Palagu genai erapalito. ¹³ Elaganiato, gena melo ekeakoukourato, aora na galagalana ruala evirigi-vagirato, arara ekilagirato, Apostolo. ¹⁴ Simona, arana ta Petero, tarina Anduru; e Teimiti, Ioane, Filipino e Batolomio, ¹⁵ e Mataio, e Tomas; Teimiti Alfa natuna;

Simona, Selote talimana; ¹⁶ e Iudas, Iakobo natuna; Iudas Isakariota, Iesu pene lewaa talimana.

Iesu evevega-ripato e viti evega-namarato

Mataio 4:24-25; Mareko 3:7-12

¹⁷ Ira ria golona gema rigoto kapu gelegelenai, Iesu ema ruga-talito. Ia na evega-riparawai talimara gutuma e taunilimalima gutuma para maki Iudea e Ierusalem na gevogomaito, Taia konena na e Sidona konena na maki gevogomaito; ¹⁸ ia pia kamonagia e vitira pene vega-namara ulanana. Palagu rakavara na geporogirato talimara maki evega-namarato. ¹⁹ Na taunilimalima maparara geririwawai Iesu pia napa-kaulagia, kwalana tiavu ia genana evogomaiwai, gaurai taunilimalima maparara geria viti genamato.

Raira pia verere e raira geriai rakava

Mataio 5:1-12

²⁰ Iesu eali-ituto, ne epoe-agoto gena melo egitarato evaikilarato:

“Aoma talimami, pio verere,

kwalana Palaguna Basileia gomi gemi.

²¹ Gomi raira ewagumona evitamina pio verere,

kwalana gomi roe nea pio gani-mate.

Gomi raira toma gotagina pio verere,

kwalana gomi pio mamai.

²² Pio verere pene talima na pia paru-venimi genai, e pia kilagi-rakavami, pia roli opakaumi, e arami pia vega-rakavara Taunilimalima Natuna pakunai. ²³ Vogaura pia wala tomanai pio verere puriiti mavonelagimi, kwalana akwami kamu vagi kupai. Kwalana ira kalakalarana maki peroveta talimara wagekala-tiwarato.

²⁴ Na gomi rinaga talimami mavetugami kika,

kwalana vega-vereremi rinagara warau gogapirato.

²⁵ Toma gogani-matena talimami, vetugami,

kwalana peneve vitomi.

Toma gomamai na talimami, vetugami kika,

kwalana piove waguri e piove tagi.

²⁶ Taunilimalima na geagimina talimami, vetugami, kwalana tenera na maki peroveta talimara opakaura nevetaina geagirato.”

Gevega-rakavamina talimara pio ulamagira

Mataio 5:38-48

²⁷ “Na au gokamonagikuna talimami avaikilamina: Geparu-venimina talimara pio ulamagira, gevega-rakavamina talimara pio kala-namavenira. ²⁸ Gekilagi-ketoketomina talimara pio vega-namara, e gekala-rakava-venimi na talimara geria pio rapali. ²⁹ Pene talima taa na mokomu kavata pene valea, mokomu kavata mapono ali-venia. Talima taa na gemu kouti pene gapia genai, tiati maki ragai pono vogaragia, pene gapia. ³⁰ Gemu ai pia nogi talimara pono venira e raira na gemu gau ta pia gapia genai, gapiwaina kilana ragai pono vai. ³¹ Goi na rakagau oririwaana taunilimalima na pia kalaa gemu ai kalana, ira geriai maki ovetaina pono kala.

³² Pene goulagamirana talimara gomi geulamaginina talimaramo genai, gomi gemi nama rakagau? Rakava talimara maki geulamagirana talimaramo geulamagirana. ³³ Pa pene kala namara gemi ai

gekalagirana talimaramo kala namara, gokala-venirana genai, gomi gemi nama rakagau? Rakava talimara maki nevetaina gekalana. ³⁴ Pa pene geveni-waimina talimaramo govenirana genai, gomi gemi nama rakagau? Rakava talimara na maki talimara gevenirana, mulinai maparara mapia vega-voi-waira negetina. ³⁵ Na geparu-venimina talimara pio ulamagira, kala namara geriai pio kala, pio venira, na vega-voi tugamagina ragai pio kala. Ne akwami pia kamu, e Goloka Iwavagi Palaguna natunai pia kilagimi, kwalana ia na ati gevega-namaana talimara e kala rakava talimara evega-namarana. ³⁶ Pio vegita-vetuga, gomi Tamami evegita-vetugana vetaina.”

Aomi ai taunilimalima ragai pio vega-rakavara

Mataio 7:1-5

³⁷ “Aomi ai taunilimalima ragai pio kilagi-rakavara. Vovetainai Palagu na maki ati pene kilagi-rakavami. Rakava voina taunilimalima geriai ragai pio kilagi-kaua, pe Palagu na rakava voina maki gemi ai ragai pene kilagi-kaua. Rakava pio tugamagi-piatogara, pe Palagu na maki gemi rakava pene tugamagi-piatogara. ³⁸ Pio veni, pe Palagu na maki pene venimi, vogora pene roli-rigora, pene korakoura, pene vonu-poraketo, pene vepolavepola-vagi, pene popo-rigoa gemi ai. Kwalana rakavetaina govenina, Palagu na maki vovetaina pene venimi.”

³⁹ Iesu na parapore ta maevaikila-venirato, netiwato, “Mata-kele talimana na mata-kele talimana ta pene vaia ripa? Pe tauria ruala lega aonai pia keto-rigo? ⁴⁰ Ripa etavuana melona na evega-ripaana talimana ati pene vanagia, na gena ripa etavuana gauna pene vega-aikia vou, evega-ripaana talimana goti pia vegelegele.

⁴¹ Rakagau gaurai goi tarimu matanai ripiripi ogitaana, na lako tupina goi matamu aonai ati otugamagiana? ⁴² Arigi rauparai goi tarimu ovaikilaana, notina, ‘Gata, matamu ai ripiripi ana gaivagia vou,’ na goi matamu ai lako tupina vou ati ogitaana? Goi opakau talimamu, kune goi matamu ai lako tupina ono gaivagia vou, pono poepoe-namanama vou, tarimu matanai ripiripi pono gaivagia.”

Gautupu ta vuana

Mataio 7:16-20; 12:33-35

⁴³ “Gautupu namana vuana rakavara ati pene tugura, e gautupu rakavana vuana namara ati pene tugura. ⁴⁴ Gautupu maparara vuarai pita ripara. Figi vuana maki gautupu vekalavekalarai ati gekwamoana, e vine vuana maki gawa maginiginirai ati gekwamoana. ⁴⁵ Talima namana na gau namara ia aonai etao-kourana gaura pene vega-laka-piatira. Talima rakavana na gau ati namara aonai etao-kourana gaura pene vega-laka-piatira. Kwalana talima aona na rakagau evogomaina gauna murunai ekilagirana.”

Numa kala talimara ruala

Mataio 7:24-27

⁴⁶ “Rakagau gaurai au govaikilakuna, nogotina, ‘Velekou, Velekou,’ aonai au na akilagirana kalara ati gokalarana? ⁴⁷ Ana vega-ripami, rai au geku ai evogomaina, au geku kila ekamonagirana e kalara ekalarana ia rakavetaina. ⁴⁸ Ia talima ta gena numa ekalaato vetaina. Lega etavi-lekwalekwaato, vatu atanai evega-rugaato, aonai gapata kamu

vagi erakato, vonuma eroliato, na ati egalulauato, kwalana vatu atanai erugato gaurai. ⁴⁹ Talima ta au geku kila ekamonagirana, na kalara ati ekalarana, ia numa kala talimana vetaina, kwano merumeru ai numa evega-rugaato, gapata na egutu-lauato, eketo-lovolovoto.”

7

Roma vetali veleno gena vetugunagi melona

Mataio 8:5-13

¹ Iesu na vokila maparara taunilimalima wailarai ekilagi-gaturato, mulinai vou Kaperanauma vanuganai elaka-togato. ² Vonai Roma vetali veleno ta etaluwai. Gena vetugunagi melona, eulamagi-kamuawai melona, eviti-rakavaato, roli ekwaregawai. ³ Vetali veleno na Iesu valina ekamonagiato, ne Iuda talimara kamura reketa etugurato, Iesu pia nogia, pene vogomai, gena vetugunagi melona penema vegana-maa. ⁴ Gaurai Iesu genai geagoto, maaora maparara na genogiato, negetiwato, “Evetali veleno ia talima namana gaurai ono veakavaa. ⁵ Kwalana ia na ita gera taunilimalima eulamagirana, e ai gema rupu maki ia na ekalaato.”

⁶ Iesu ira ria gelakato. Numa gevekaviato aonai, vetali veleno gatana reketa etugu-wailawailarato Iesu genai, ne vetali veleno gena keakau kilana Iesu gevaikilagiato, negetiwato, “Velekou, ragai ono vekwalavi, au ati gelegele, goi au geku numai pono ragekau. ⁷ Au maki ati gelegele, goi gemu ai pana wati. Na tipo ono kila pe, geku vetugunagi melona pene nama. ⁸ Au maki talima reketa geria vegetatago kapulerai, e vetali talimara pa soldia au kapuleku ai. Au na ta avaikilaana, ‘Ono laka!’, natina elakana e mataa avaikilana, ‘Ono vogomai!’, natina evogomaina. E au geku vetugunagi melona avaikilaana, ‘Eia ono kalaa!’, ne ekalaana.”

⁹ Iesu na ekila ekamonagiato, evevega-kalito, eruga-kuleto, ia mulinai gelakato talimara maparara evaikilarato, netiwato, “Au na gomi avaikilamina, Isaraela aonai kamonagi evetaina au na ati arawaliato.”

¹⁰ Ne vetali veleno gena vetugunagi talimara gewaikuleto ia gena numai. Viti melona gerawaliato, gena viti warau eaikito.

Iesu na wapu ta natuna kwarega na evega-maguli-waiato

¹¹ Voia mulinai Iesu vanuga gauta arana Nain ai elakato. Gena melo e taunilimalima gutuma maki ia gelaka-kwaruato. ¹² Vanuga aonai rogoti gelaka-toga aonai, kwarega ta vanuga aona na gevuatiawai. Wapu ta natuna melona kekeimo melona ekwaregato. Vanuga talimara gutuma na wapu gekwaruato. ¹³ Iesu na wapu egitaato, ne evetugaato, gaurai evaikilaato, netiwato, “Ragai ono tagi.” ¹⁴ Ne Iesu elaka-kaviagoto, kwarega kounai enapakauto. Kou gevuaato talimara geruga-talito. Ne Iesu ekilato, “Melo valigu, avaikilamuna, ono kuliiti!” ¹⁵ Ne etanutito, ekilakilato. Voia mulinai Iesu na tinana eveni-waiato.

¹⁶ Ira maparara kalina gevonuto. Palagu gevega-rageato, negetiwato, “Peroveta talimana kamuna ta ita aorai pematagai!” E, “Palagu gena taunilimalima pene veakavara ularana pevogomai!”

¹⁷ Ekala valina Iudea maparanai e Iudea lagana vanugara mapararai gekilagi-lovolovoto.

Iesu e Ioane Baptiso

Mataio 11:2-19

¹⁸ Ioane gena melona egaura maparara gawalato gaura gevega-ripaato. Gaurai Ioane na gena melo ruala ekearato, ¹⁹ etugurato, Velekou genai, ia renagia, “Ioane na ekilagiato, pene vogomai talimana goi, pa talima poluna ta paia aloa?”

²⁰ Talimara ruala Iesu genai gekwarato, ne gevaikilaato, “Ioane Bapatiso na petugumai, nepetiwa, ‘Ia na ekilagiato pene vogomai talimana goi, pa talima poluna ta paia aloa?’ ”

²¹ Voora kianai Iesu na taunilimalima vogo evega-namarato, viti talimara, viti gevuawai talimara, palagu rakavara na geporogirato talimara. Mata-kele talimara gutuma maki matara evega-alirato. ²² Ne Iesu na etalima ruala evega-gelerato, netiwato, “Iowaikule, gomi na pogo gitara e pogo kamonagira gaura Ioane pio vevaraa: Mata-kele talimara gepoepoena, gage rakava talimara gelakana, lepera talimara genamana, tega-gela talimara gekamonagina, kwarega talimara gekuliitiwaina, e Vali Namana lealea talimara geria evopatagiana. ²³ Au geku ai ti gena aovoavo talimana evererena.”

²⁴ Ioane na vetugunagi talimara gelakato vou, Iesu na gelaka-kavito talimara evaikilarato, Ioane valina geria ekilagiato, netiwato, “Ioane genai goagoto aonai, votanopakanai rakagau pio gitaa ulanana? Ralaka agi na elavu-aveaveana pio gitaa ulanana goagoto? ²⁵ Pene aikina genai, rakagau pio gitaa ulanana goagoto? Rapuga namana eligoana talimana gitagitana goagoto? Aikina. Rapuga namara gekalana talimara e ganigani namara geganirana talimara ira vele talimara geria numai getaluna. ²⁶ Na, rakagau pio gitaa ulanana goagoto? Peroveta talimara ulanana? Pa! Avaikilamina, gogitaato talimana ia peroveta talimara maparara evanagirana. ²⁷ Ioane valina Puka Veaga aonai evetaina etaloato, Palagu ekilato,

‘Au na geku vetugunagi talimana pana tugu-kunea, gemu raupara wailamu ai pene kala-maavua.’ ”

²⁸ Iesu maekilato, “Avaikilamina, etanoparai pege maguli talimara maparara aorai taa na Ioane ati pene vanagia. Na Palagu gena Basileia aonai kapi talimana na Ioane pene vanagia.”

²⁹ Taunilimalima maparara e takiti-koko talimara maparara na maki ekila gekamonagiato, ira na Palagu gena raupara gevega-taunataunaato, Ioane na ebapatisorato. ³⁰ Na Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai talimara na Palagu gena vevega-maguli rauparana gerugaato. Ioane na bapatiso maki ati gegapi-rageato.

³¹ “Ewagumona guluna talimara raira ria pana vega-gelelelera? Ira rakavetaina? ³² Ira noo melo keira vetaira, vanuga gatamarai getanuta-gona, geulaulana, kavata melora na kavata gekea-venirana, negetina, ‘Ai vegarawa vererenai kita

galavuwai gomi gemi,

na gomi ati gopalawai!

Ai kwarega marira gagapiwai,

na gomi ati gotagiwai!’

³³ Kwalana Ioane Bapatiso evogomaito, evokato e vine nanuna ati eniuato. Gaurai gomi gokilana, ‘Ia palagu rakavana na eporogiato,’ nogotina. ³⁴ Taunilimalima Natuna evogomaito, ia ganigani ta ati erugaana. Gaurana gokilana, ‘Ia ganigani gaoka talimana e vine nanuna eniu-gaoka-vagiana talimana, takiti-koko talimara e kala rakava

talimara gatara!' nogotina. ³⁵ Na Palagu gena ripa gegapi-rageana talimara na Palagu gena aoneka gevega-taunataunaana."

Iesu ia Simona, Parisea talimana gena numai

³⁶ Parisea talimana taa na Iesu enogiato pia ganigani-koukou, netiwato. Gaurai Iesu eagoto gena numai, ganigani kapunai etanu-talito. ³⁷ Vovanugai gare ta etaluwai, ia mata-poraga garena. Ia ekamonagito, Iesu Parisea talimana gena numai eganiganiwai, ne vatu matana, al-abasta vatuna na gekalaato matana, aonai mulaga maponana namana egapi-kauato, ³⁸ eagoto Iesu mulinai eruga-talito, gagena kwalanai etagi-rakavato, matana nanuna na Iesu gagena evega-nuparato. Ne guina na eiru-lakirato, gagena evelavurato, mulaga ponana namana gagenai epopo-kauato.

³⁹ Parisea talimana na, vokala egitaato, ia matotauna etugamagito, "Etalima pene taunatauna ia peroveta talimana genai, ia pere ripa, ia genai penapakau garena rai. Ia pere ripa, vogare ia mata-poraga garena!"

⁴⁰ Ne Iesu na ia evaikilaato, netiwato, "Simona, au mageku kila goi gemu ai." Simona na netiwato, "Vevega-ripa talimamu o, ono kila, pana kamonagi."

⁴¹ Iesu na evaikilaato, "Talima ruala na moni eveveniwai talimana genai moni gegapi-toreto. Talima taa na siliva monira tinavu imaima (50) egapi-torerato, mataa na siliva monira gagala imaima (50) egapi-torerato. ⁴² Na etalima ruala geria gapitore vega-voi-waira gegaokavagito gaurai, moni eveniwai talimana na geria gapitore maki ati etavurato. Rai na votalima eulamagi-kamuato?"

⁴³ Simona na evega-geleato, netiwato, "Au atugamagina gena gapitore kamu talimana." Iesu na evaikilaato, "Pa, rorinai pokilagia." ⁴⁴ Voia mulinai Iesu etanu-kuleto, vavine etanu-wailaato vou, Simona evaikilaato, netiwato, "Egare ogitaana? Au goi gemu numai pama ragekau aonai, gageku guligi-agina nanuna ta ati povuamaia, na egare matana nanura na au gageku peguligira, e guina na peiru-lakira. ⁴⁵ Goi na ita gera vegapi-rage vevelavunai au ati pogapi-rageku, na egare ogitaana, pema rage vegata au gageku roe evelavuana. ⁴⁶ Goi na repaku ai riga ta ati popopoa, na ia na au gageku mulaga maponana namana na peveganupa-vekwavira. ⁴⁷ Gaura pakurai, au na goi avaikilamuna, gena rakava vogo vavagina, na Palagu na warauna petugamagi-piatogara. Gaura pakurai gena ulamagi kamu vagi. Na gena galama kiaramo etugamagi-piatogarato talimana gena ulamagi maki kei vagi."

⁴⁸ Ne Iesu na egare evaikilaato, netiwato, "Gemu galama warauna patugamagi-piatogara."

⁴⁹ Ia ria geganigani-kouto talimara geverenagi-verenagito, negetiwato, "Ia eeraka talima vetaina, pe ia na talima galamara ekila-wairana netina?"

⁵⁰ Iesu na egare maevaikilaato, netiwato, "Gemu kamonagina warau pevega-magulimu. Ewagumona ono laka maaomu namana ria."

8

Gare reketa Iesu ria geagoto

¹ Voia mulinai Iesu na vanuga kamura e vanuga keira eago-venirawai, Palagu gena Basileia Valina Namana evopatagiawai. Gena melo

gagalana ruala na geveakavaato. ² Gare reketa maki ia ria geagoto, Iesu na palagu rakavara vogare aorai egui-atirato e geriai viti, eveganamarato. Ta Maria, arana gevatoato Magadala vanugana garena. Egare aona na palagu rakavara taulatoi kwapuna egui-atirato. ³ Mataa Ioana, Kusa garawana. Kusa ia Heroda gena rinaga egita-tagorawai talimana ta. Ta Susana, e gare mareketa maki vogo vavagina. Egare geria rinaga na Iesu magena melo geveakavarawai.

Parapore-Araga talimana vuiti uvera evaroto

Mataio 13:1-9; Mareko 4:1-9

⁴ Taunilimalima gutuma para getanu-kouto vanuga, maparara na Iesu genai geagoto. Ne ia na geria parapore ta ekilagiato, netiwato,

⁵ “Araga talimana gena aragai elakato, gena vuiti vuara pene pia-lovolora ulanana. Epiarawai aonai, reketa rauparai geketoto. Ne taunilimalima na gepana-vevilirato, e manu na geganirato. ⁶ Reketa vatu kapurai geketoto. Getuputo, na ati rau gemalaito, kwalana kwano ati nanuna. ⁷ Reketa gawa maginiginira aorai geketoto. Ne gawa maginiginira ria gekala-kouto, na varovaro gaura gepinupinurato gaurai gekwaregato. ⁸ Reketa kwano namanai geketoto, getupu-namawavagito, gevuato, kwapurakwapura vuara tinavuna (100).” Aonai Iesu karonavega-kamuato, netiwato, “Mategana talimana pene kamonagi.”

Rakagau gaurai Iesu na parapore ekilagirato

Mataio 13:10-17; Mareko 4:10-12

⁹ Gena melona Iesu gerenagiato voparapore ganina rakagau. ¹⁰ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Palagu gena Basileia kilara veavugara gomi gemi ai evega-matagairana, na maparara parapore ai avaikilarana, pia gitara, na ganira ati pia ripara, pia kamonagira, na ati pia tugamagi-ilu.”

Vuiti vuara paraporena ganina

Mataio 13:18-23; Mareko 4:13-20

¹¹ Eparapore ganina evetaina: Vuiti vuara Palaguna kila. ¹² Rauparai geketoto vuiti uvera taunilimalima na Palagu gena kila gekamonagiana. Na Satani evogomaina, Palagu gena kila ira aora na egaivagirana, Vali Namana nege vega-taunataunaana e nege magulina kalinana. ¹³ Kwano mavatunai geketoto vuiti uvera, taunilimalima na Palagu gena kila gekamonagiana e mavererera na gegapi-rageana. Na ira noo talima ati lamura vetaira. Lagani kianamo, Palagu gena kila gekwalanaana, na vekalatovo pene kwara aonai pia keto. ¹⁴ Gawa veginivegini aorai geketoto vuiti uvera, ira taunilimalima na Palagu gena kila gekamonagiana, na tugamagi vogovagi gekalarana, tanopara rinagara getugamagi-kokokokorana e tanopara gena maguli vererera na Vali Namana ekou-taliana. Gaurai vuara namara ati etugurana. ¹⁵ Na kwano namai geketoto vuiti uvera, ira taunilimalima na Palagu gena kila gekamonagiana, maaora namara na e manamara na gegapi-ragerana, gegapi-gaugaurana, vuara namara etugurana.

Lamepa taotaona kapuna

Mareko 4:21-25

¹⁶ “Talima taa na lamepa pene ekapuana genai, ati gulo na pene kou-talia, pa vala kapulenai pene taoa. Aikina, ia na lamepa taotaona

kapunai pene taoa. Pia laka-toga talimara maparara na maekana pia gitaa ulanana.

¹⁷ Veavuga gaura maparara pia matagai, vegunima kilara pia ripara e pia kilagi-atira.

¹⁸ Gaurai gokamonagirana kilara pio rogona tolera. Kwalana magena kamonagi talimana Palagu na tugamagi-ilu pene venia, ati gena kamonagi talimana, ia etugamagina magena tugamagi-ilu, na gena tugamagi-ilu maki pene gapi-pakaa.”

Iesu tinana e tarina melora
Mataio 12:46-50; Mareko 3:31-35

¹⁹ Iesu tinana e tarina melora ia genai geagoto, na taunilimalima gutuma gaurai, ati geria raupara ia laganai pia laka-kavi. ²⁰ Talima taa na Iesu evaikilaato, netiwato, “Goi tinamu e tarimu numa mulinai geruga-tagona, goi getavumuna.” ²¹ Ne maparara Iesu na evaikilarato, “Palagu na kila gekamonagiana e gekalarana talimara ira au tinaku e au tariku.”

Iesu na agi e aku ekila-wairato
Mataio 8:23-27; Mareko 4:35-41

²² Toma ta Iesu magena melo gati ai geragekauto, ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ita wati vanagi, kovu vokavai.” Ne gevevanagito. ²³ Gevevanagiwai aonai, Iesu emaitu-kwaregato. Aonai na ragepogi ekwaragiato, aku gati aonai gevepopo-rigowai, gati roli epuluto. ²⁴ Ne gena melo geagoto, gevagoato, gekilato, “Vevega-ripa talimamu o, Vevega-ripa talimamu o, ita tapuluna, roli takwaregana!” Iesu etogaitito agi e aku ekila-wairato, ne geaikito, e erawa-taliato. ²⁵ Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Gomi gemi kamonagi arigia?” Ira gekalito e getugamagi-kavato, matotaura geverenagi-verenagito, negetiwato, “Etalima e rai? Ia na agi e aku pevaikilara aonai, karona pege kamonagia!”

Iesu na palagu rakavara aonai getaluwai talimana evega-namaato
Mataio 8:28-34; Mareko 5:1-20

²⁶ Vokapu na Iesu magena melo geagoto, Gerasa (pa Gadara) talimara geria kapu ai gekwarato, Galileia kavata taitarinai. ²⁷ Iesu gati na elaka-rigoto aonai, palagu rakavara na eporogiato talimana ta evogomaito Iesu genai. Ia vovanuga talimana. Rauvagi-vegata ati rapugana etaluwai, ati numai, na kala kapuna vatu kovogarai. ²⁸ Ia na Iesu egitaato aonai, ekogo-lailaito, ne Iesu gagenā kwalanai eketo-talito, netiwato, “Iesu o, goi Goloka Iwavagi Palaguna Natuna, au geku ai rakagau ono kalaa notina? Anogimuna, ragai pono vegavitivitiku!” ²⁹ Ia vovetaina ekilato, kwalana Iesu, na palagu rakavana evaikilaato votalima genana ene laka-vagi. Vega-vogo vavagina palagu rakavana na egapiawai, gagenā e gimana teini na gekwatuawai, na teini erapurawai, ne palagu rakavana na kapu pakarai elakagiawai.

³⁰ Iesu na erenagiato, netiwato, “Goi aramu rai?” Ia na evega-geleato, netiwato, “Au araku ‘Vogovagi,’” kwalana palagu rakavara vogo vavagina na geporogiato gaurai. ³¹ Ne palagu rakavara na Iesu genogiato, lega ropu-kelaunai ragai pene tugu-agera. (Voo palagu rakavara geria tipura kapuna).

³² Vonai pae laveta ta golo kapanai geunaunawai. Gaura pakurai palagu rakavara na Iesu genogiato, pae aorai ia laka-toga, negetiwato. Ne Iesu na evaikilarato, “Ioago!” ³³ Gaurana palagu rakavara votalima genana gelaka-piatito, pae geriai gelaka-togato. Ne vopae gewaloku-lovoloovoto, roparopa na geralupito, kovu ai gevegugutu-kwaregato.

³⁴ Pae gitatagora talimara na rakagau ewalato gauna gegitaato, ne gerakato, vovalu gepiaato vanuga kamunai e vanuga keirai. ³⁵ Taunilimalima gegoto-agoto, rakagau ewalato gauna iave gitaa ulanana. Iesu genai gekwarato aonai, ira na votalima, palagu rakavara vogo ia genana gelaka-piatito talimana, gerawaliato, Iesu gagenā kwalanai etanu-tagowai marapugana e gena tugamagi maki rorirori. Gaurai ira maparara gekalito. ³⁶ Vokala gegitaato talimara na palagu rakavara na geporogiato talimana raka enama-tiwato valina taunilimalima geriai gepiaato. ³⁷ Gaurana Gerasa kapuna talimara maparara na Iesu genogiato, pene raokwanira negetiwato, kwalana gekalirakavato gaurai. Gaura pakurai Iesu gati ai eragekauto, maewaikuleto. ³⁸ Palagu rakavara genana gelaka-piatito talimana na enogiato, Iesu goti pia laka netiwato. Na Iesu na etugu-waiato, evaikilaato, ³⁹ “Ono waikule gemu numai. Palagu na goi gemu ai pekalaā kalana taunilimalima pono vega-ripāra.” Gaurai ia eagoto, gena vanuga talimara maparara Iesu gena kala ia genai gewalato gaura evopatagirato.

Iesu na vavine ta e gare ta evega-namarato

Mataio 9:18-26; Mareko 5:21-43

⁴⁰ Iesu kovu vokavana na ewaikuleto aonai, taunilimalima gutumana gegapi-rageato maverererana, kwalana maparara na gealo-togowai.

⁴¹ Ne rupu gitatagona talimana ta arana Iairo, Iesu genai eagoto, gagenā kwalanai evetiu-talito, enogiato, gena numai ia ago netiwato,

⁴² kwalana ia natuna vavine na kekeimo, roli ekwaregawai gaurai. Gena rigolo gagalana ruala.

Iesu eagoto aonai taunilimalima gutuma na gelaka-piipipiawai.

⁴³ Voia aonai gare ta, genai rala vitina; rigolo gagalana ruala evitiagiato. Ia gena rinaga e moni maparara evega-aikirato toketa geriai gena viti pia vega-namaa ulanana. Na taa na ati evega-namaawai.

⁴⁴ Taunilimalima gutuma mulira na evepipi-togato, makavata na evelakatito, Iesu laganai ekwarato. Iesu gena rapuga pipinai evegapikauto. Ne veganamo gena rala viti eaikito. ⁴⁵ Iesu everenagito, ekilato, “Rai na au penapa-kaunagiku?” Maparara geveopa-tagoto, gekilato, “Au aikina.” Na Petero ekilato, “Vevega-ripa talimamu, taunilimalima ogitarana, pege galukorope-gavumu e gelaka-pekupekumuna.” ⁴⁶ Na Iesu ekilato, “Ta au geku ai penapakau, kwalana au ripaku, tiavu au gekuna pelakati.” ⁴⁷ Egare warauna eripato, ia ati gena veavuga rauparana, gaurai manuga-golugoluna eagoto, Iesu gagenā kwalanai evetiu-talito. Iesu genai rakagau gaurai enapakauto e gena viti veganamo eakito valina ekilagi-atiato taunilimalima wailarai. ⁴⁸ Ne Iesu na evaikilaato, netiwato, “Natuku, gemu kamōnagina pevega-namamu. Gaurai, maaomu namana ono laka.”

⁴⁹ Iesu roe waekilakilawai aonai, talima ta rupu gitatagona talimana Iairo gena numa na evogomaito, netiwato, “Natumu warauna pekwarega. Vevega-ripa talimana ragai ono vega-vekwalavia.” ⁵⁰ Iesu na vokila ekamonagiato, aonai Iairo evaikilaato, netiwato, “Ragai pono

kali, pono kamonagi vegata, pe ia pene maguli.”⁵¹ Iairo gena numai ekwarato, aonai Iesu na taunilimalima evaikilarato, numai ragai pia laka-toga, Petero, Teimiti, e Ioane, e vavine tamana e tinanamo.⁵² Maparara getagiwai e getagi-kilakilawai aonai, Iesu na evaikilarato. “Ragai iotagi, vavine e ati pekwarega, ia tipo emaituna.”⁵³ Taunilimalima na gemamai-agiato, kwalana ira geripato, vavine ekwaregato.⁵⁴ Ne Iesu na vavine gimanai egapito, evaikilaato, ekeaato, “Natuku o, ono kuliiti!”⁵⁵ Gaurai palaguna ewaikuleto, emagulito, veganamo ekuliitito. Iesu na evaikilarato, vavine pia gupua.⁵⁶ Ia tamana e tinana gevevega-kalirakavato, na Iesu na evaikila-taitalirato, ekala valina talima ta genai ragai pia kilagia.

9

Iesu na gena melo gagalana ruala etugurato

Mataio 10:5-15; Mareko 6:7-13

¹ Iesu na gena melo gagalana ruala ekea-koukourato, tiavu evenirato, palagu rakavara maparara pia gui-atira, e viti talimara pia veganamara.² Ne etugurato, Palagu gena Basileia valina pia vopatagia, e viti talimara pia vega-namara.³ Evaikilarato, netiwato, “Gemi lakalakai gau kwauta ragai pio gapi-kaua. Toki, palaka, ganigani gaura, moni, e tiati ruala na maki ragai pio gapi.⁴ Pia vairagemi numarai pio talu, pene ago, vanuga pio raokwania.⁵ Pene vanuga taai ati pia gapi-ragemi genai, vovanuga pio raokwania, gagemi kavuramo pio kwara-vagira ira geria kila-tilivagi vega-taunataunara ularana.”

⁶ Iesu gena melo gelakato, vanuga gauragaurai geagoto, Vali Namana gevopatagiawai e viti talimana gevega-namarawai kapu mapararai.

Heroda gena aovoaovo

Mataio 14:1-2; Mareko 6:14-16

⁷ Heroda, Galileia veleno, Iesu valina ekamonagiato, aonai eaovoaovo-rakavato, kwalana talima reketa gekilawai, Ioane Bapatiso kwaregana pekuliiti-wai.⁸ Mareketa gekilato, Elia ematagaito. Mareketa gekilato, peroveta talimana kunena ta ekuliiti-waito, negetiwato.⁹ Na Heroda ekilato, “Ioane repana au na apati-vagiato. Na, evali akamonagiana talimana e rai?” Heroda eririwato Iesu pene gitaa.

Iesu na taunilimalima ragana imaima (5,000) egupurato

Mataio 14:13-21; Mareko 6:30-44; Ioane 6:1-13

¹⁰ Iesu gena apostolo gewaikuleto, rakagaurakagau gekalarato gaura valira Iesu gema varaato. Ne Iesu na evaigerevagirato, vanuga ta arana Betesaida, vanuganai evaiagorato.¹¹ Na taunilimalima na gekamonagirato gaurai, Iesu mulina na geagoto. Ne Iesu na egapiragerato, Palagu gena Basileia valina evopata-venirato, e viti talimara evega-namarato.¹² Garo everigoawai aonai, gena melo gagalana ruala Iesu genai geagoto, gekilato, “Etaunilimalima ono tugura, pe vanuga vekavirai e araga talimara geria talu kapurai, garia gauganigani e maitu kapura ia tavu, kwalana eia e kapu pakana.”¹³ Na Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi na garia iovenira.” Ira na gevega-geleato, negetiwato, “Ai gemai pereti imaima e magani rualamo. Goi oririwana ai paia ago,

ganigani paia voira egutuma maparana gana?" ¹⁴ Kwalana marumaru maparara ragana imaima (5,000) vetaira.

Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, "Taunilimalima iowarera gagala imaima tanu ta (50), gagala imaima tanu ta (50,) ne pia tanu-tali." ¹⁵ Iesu ekilato rorinai gekalarato taunilimalima maparara gevega-tanuttalirato. ¹⁶ Voia mulinai Iesu na paraoa imaima e magani ruala egapirato, kupai eali-rageto, Palagu evega-namaato vou, epuki-kinikinarato, gena melo evenirato pia warera. ¹⁷ Maparara gegani-kwaregato; kapinai Iesu gena melo na ganigani kovara gekoko-koukourato, papalu gagalana ruala gevega-vonurato.

Petero na Iesu Kerisona ekilagiato

Mataio 16:13-19; Mareko 8:27-29

¹⁸ Toma ta Iesu geregana erapaliwai, gena melo maki ia goti. Aonai Iesu na erenagirato, netiwato, "Taunilimalima na negetina au rai?" ¹⁹ Ia gevega-geleato, negetiwato, "Reketa gekilana goi Ioane Bapatiso, reketa Elia, mareketa na peroveta talimana kunena ta pekuliiti-wai." ²⁰ Iesu na evaikilarato, netiwato, "Na gomi na nogotina au rai?" Petero na evega-geleato, negetiwato, "Goi Palaguna Keriso, ia na ekilagi-gavuato vevega-maguli talimana."

Iesu gena kwarega e kuliitiwai ekilagirato

Mataio 16:20-28; Mareko 8:31-9:1

²¹ Iesu na evaikila-taitalirato, ia valina talima ta ragai pia varaa. ²² Ia maekilato, "Taunilimalima Natuna viti vogo pene vuara. Iuda velera, e Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagiana talimara na pia rugaa, e pia vagi-kwarega maki, na toma vega-toitoinai kwarega na mapene kuliiti-wai."

Maguli kilakilara pa Iesu mulinai laka

Mataio 10:33; 10:39; Ioane 12:25

²³ Iesu na ira maparara evaikilarato, netiwato, "Pene talima ta au muliku ai pene laka netina genai, ia matotauna pene vetugamagipiatoga, gena satauro pene vuua toma mapararai, au muliku ai pene laka. ²⁴ Kwalana rai gena maguli evogaragiana talimana, ia gena maguli pene piatogaa. A rai au pakuku ai gena maguli pene piatogaa talimana, ia gena maguli ati pene vega-lekwalekwaa. ²⁵ Pene talima taa na tanopara maparana pakunai gena maguli pene piatogaa genai, ia matotauna gena maguli pene vega-rakavaa, gena nama rakagau ia genai? ²⁶ Pene talima taa na au e geku kila nugaragera na pene nugarage genai, Taunilimalima Natuna maki pene nugarage ia genai gena vogomai ai, maekana mavewaena e matiavu iwavagina, Tamana aneru maveagara ria pia vogomai tomanai. ²⁷ Avaikila-taunataunamina, enai reketa geruga-tagona ira ati pia kwarega vou, pene ago, Palagu gena Basileia pia gitaa."

Iesu gitagitana eirauto

Mataio 17:1-13; Mareko 9:2-13

²⁸ Ekila ekilagi-gaturato mulinai, toma taula vativati vetaira gevanagito vou, Iesu na Petero, Ioane, e Teimiti evairato, golo gautai gevegerato pia rapali ulanana. ²⁹ Erapaliwai aonai, ia wailana gitagitana eirauto, e gena rapuga ekulo-garogaroto. ³⁰ Ne talima ruala gematagaito, Mose e Elia, Iesu ria gekilakilawai. ³¹ Tauria ruala mavewaevewaera

e mamaekara ria gematagaito, Iesu ria gekilakilawai, Ierusalemai pene kwarega netiwato, Palagu gena ririwa gelegelenai. ³² Petero mataukavana gemaitu-kwaregato, na gekeroto aonai, Iesu mavewaewe-waena e mamaekana ria gegitaato, e ia ria geruga-tagowai talimara maki. ³³ Tauria ruala na Iesu geraokwaniawai aonai, Petero na Iesu evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu o, nama iwavagi ita ea, pe enai ama toitoi aia kalara. Ta goi gemu, ta Mose gena, e ta Elia gena.” Ia ati ripana rakagau ekilagiato.

³⁴ Ia roe waekilakilawai aonai, iloa na ema avugarato. Iloa na egapi-gavurato aonai, ira gekalito. ³⁵ Karo ta iloa aora na ekea-atito, netiwato, “Au natuku ea, avirigiato talimana, ia pio kamonagi-venia!”

³⁶ Vokaro eaikito aonai, Iesu gregana gegitaato. Ekala gegitarato gaura, talima ta genai ati gekilagi-matagaiato votoma.

*Iesu na Palagu rakavana eporogiato melona evega-namaato
Mataio 17:14-21; Mareko 9:14-29*

³⁷ Toma ta eaikito mulinai, ira golona geverigowai aonai, gutuma kamu vagi ria gelaka-verawalito. ³⁸ Ne talima ta gutuma aora na ekea-golito, netiwato, “Vevega-ripa talimamu o, anogimuna, au natuku melona onoma gitaa. Ia e gereganamo kekei ewalato. ³⁹ Toma taarana ia palagu rakavana egapiana, ne ekogo-lailaina; tauniparana maki evegegana, aonai pokana na kapurokapuro gelakatina. Evetaina evagikwarega-vanagivanagiana. ⁴⁰ Goi gemu melo panogira, ia gui-atia napatiwa, na ira ati pege gelegele.”

⁴¹ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Ati kamonagi e kila-tilivagi guluna! Toma vira au gomi lagami ai pana talu e pana vaigaokavenimi?” Gaurai Iesu votalima evaikilaato, netiwato, “Natumu ono vaimaia.” ⁴² Melo evogomaiwai aonai, palagu rakavana na kwano ai ekwalavi-taliato, tauniparana evega-pilupiluato. Na Iesu na palagu rakavana ekila-waiato, melo evega-namaato, ne tamana maeveni-waiato. ⁴³ Talima maparara gevevega-kali-rakavato, kwalana Palagu gena tiavu gegitaato gaurai.

*Iesu gena kwarega maekilagi-waiato
Mataio 17:22-23; Mareko 9:30-32*

Taunilimalimana Iesu gena kala roe wagevevega-kaliagiawai aonai, Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, ⁴⁴ “Au na kila ta gemi ana kilagia, pe pio kamonagia ragai pio tugamagi-lekwalekwaa. Taunilimalima Natuna pia lewaa vou taunilimalima gimarai pia tao-kaua.” ⁴⁵ Na gena melona ati getugamagi-rawaliato, Iesu na rakagau ekilagiato. Vokila ganina ira geriai veavuga, ragai pia ripaa ulanana, Iesu maki ati gerenagiato kwalana gekalito gaurai.

*Rai kamu iwavagi
Mataio 18:1-5; Mareko 9:33-37*

⁴⁶ Iesu gena melo nunganugarai veitu ewalato, kwalana gekilato, rai kamu iwavagi ira nunganugarai. ⁴⁷ Iesu warauna eripato rakagau getugamagiato, gaura pakurai melo keina ta egapiato, ia laganai evegaruga-taliato vou, ⁴⁸ evaikilarato, netiwato, “Rai na emelo pene egapi-rageana au araku ai, ia na au egapi-ragekuna. Pene talima taa na au egapi-ragekuna genai, etugukuto Palaguna maki egapi-rageana.

Kwalana rai gomi na gokilagi-piatogaana talimana gomi nuganugami ai, ia kamu iwavagi.”

Iesu aranai vevega-kali kalara iraura ekalarato talimana

Mareko 9:38-40

⁴⁹ Ioane na Iesu evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa taumu, talima ta gagitaato, goi aramu ai palagu rakavara egui-atirawai, na ai na gakilawaiato, kwalana ia ati ita ria tainaguluna gaurai.”

⁵⁰ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ragai pio kila-waia, kwalana rai na gomi ati evega-rakavamina talimana gomi eveakavamina.”

Samaria talimara reketa na Iesu ati gegapi-rageato

⁵¹ Iesu kupai pene verage tomana ekavinagiawai gaurai, Ierusalem pene ago-venia, netiwato. ⁵² Gaurai gena vetugunagi talimara etugukunerato, Samaria vanugana taai gekwarato, Iesu gena agalagi kapuna gevetavuato. ⁵³ Na vanuga talimara na Iesu ati gegapi-rageato, kwalana ia Ierusalem eago-veniawai gaurai. ⁵⁴ Iesu gena melo, Teimiti e Ioane na vokala gegitaato, ne gekilato, “Velekou, goi oririwana kalova kupa na paia kea-rigoa, pene mairigo, pene vega-veroverora?”

⁵⁵ Iesu eruga-kuleto, taura ruala ekila-wairato. ⁵⁶ Ne ira gelakato, mavanuga gautai.

Iesu mulinai laka gekilagiato talimara

Mataio 8:19-22

⁵⁷ Ira raupara na geagowai aonai, talima taa na Iesu evakilaato, netiwato, “Goi pono laka kapura mapararai au goi mulimu ai pana lakakau.” ⁵⁸ Iesu na evakilaato, netiwato, “Uraura kwaevera mageria kovoga, e manu mageria nuguvu, na Taunilimalima Natuna vou ati gena maitu kapuna.”

⁵⁹ Iesu na matalima ta evaikilaato, netiwato, “Muliku ai onoma laka.” Na votalima na evega-geleato, netiwato, “Velekou, roe nea vou, ana waikule, tamaku anave tolea vou.” ⁶⁰ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Neira ono raokwanira, kwarega talimara (pa Palagu ati gekwalanaana talimara) geria kwarega matotaura na pia tolera. Na goi ono laka, Palagu gena Basileia valina onove paaa.”

⁶¹ Talima taa na maevaikilaato, netiwato, “Velekou, mulimu ai ana laka, na ana ago vou, geku numa talimara ria aia vevega-neka.” ⁶² Iesu na evega-geleato, netiwato, “Talima ta elugana aonai, mulina maepoe-waikule-veniana, ia ati gelegele Palaguna Basileia pene vaia.”

10

Iesu na talima gagala taulatoi kwapuna e ruala (72) etugurato

¹ Voia mulinai Velekou na talima gagala taulatoi kwapuna e ruala (72) evirigirato, ne ruala na ruala na etugu-kunerato, ia pene ago vanugara e kapura mapararai. ² Evaikilarato, netiwato, “Kuakua ganiganira vogo galagala vagi, na kuakua talimara maine vagi. Gaura pakurai kuakua Velekouna ionogia, pe kuakua talimara reketa mapene tugu-agera, ganigani piave kua. ³ Iolaka, au na mamoe vetaira atugumina, uraura kwaevera rakavara nuganugarai. ⁴ Moni molora, rula e tamaka ragai pio gapikau; rauparai talima ta ragai pio vega-vegupua. ⁵ Pene numa gautai pio rage genai, nopiotiwa, ‘Enumai maino pene mia.’ ⁶ Pene maino eririwaana talimana vonai etaluna genai, gemi maino kilana ia

atanai pene mia. Pene aikina genai, maino gemi ai mapene waikulewai. ⁷ Rakagau pia venimi pio ganira e pio niura, kwalana einaguluna talimana akwana pene gapia ulanana. Numa taa na manuma taai ragai pio ago, na vonumama gaunai pio talu.

⁸ Pene vanuga gautai pio kwara, pia gapi-ragemi, rakagau wailami ai pia tao-atira gaura pio ganira. ⁹ Vovanugai viti talimara pio vega-namara e taunilimalimara pio vaikilara, nopiotiwa, ‘Palaguna Basileia (gena vegetatago tiavuna evega-rugaana), gomi lagami ai ea.’ ¹⁰ Na pene vanuga gautai pio kwara, ati pia gapi-ragemi genai, gatamanai pio lakati, nopiotiwa, ¹¹ ‘Gemi vanuga kakavura gagemai ai pege karakau gaura maki gakwara-vagirana gemi karoverave vevega-matagaira ulanana. Na pio ripa, Palaguna Basileia pekavinagi.’ ¹² Au na avakilamina, Kota kamuna tomanai evanuga na metau pene vuaa gauna, Sodoma gena metau maki pene vanagia.”

Ati vega-taunatauna vanugara

Mataio 11:20-24

¹³ “Korasina o, goi e Betesaida, vetugami kika! Kwalana kala irau vagira gemi ai gematagaiwai Taia e Sidona aorai pegere matagai, na ira rauvagi pegere vetugamagi-kule, pute rakavarai e tauniparara makulumarai geria vetugamagi-kule pegere vega-matagaira. ¹⁴ Palagu na taunilimalima pene agirorira tomana kamunai, gomi na pio rawalia metauna Taia e Sidona geria metau pene vanagia. ¹⁵ Goi maki, Kaperanauma o, goi oririwana kupai pono verage notina? Aikina, goi kwarega kapunai pono ago!”

¹⁶ Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Rai na gomi pene kamonagi-venimi, au maki pene kamonagi-veniku; rai na ati pene gapi-ragemi, au maki ati pene gapi-rageku; e rai na ati egapi-ragekuna, etugukuto Palaguna maki ati egapi-rageana.”

Iesu na etugurato talimara gagala taulatoi kwapuna e ruala (72) gewaikuleto

¹⁷ Gena melo gagala taulatoi kwapuna e ruala (72) mavererera gewaikuleto, negetiwato, “Velekou o, palagu rakavara goi aramu ai gavaikilarato, ne karomai gekamonagirato.” ¹⁸ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Satani agitaato, rama ekeuleana vetaina kupa na eketorigoto. ¹⁹ Pio ripa, au na tiavu warauna avenimito, gelema e rogaroga pio pana-talira, Satani gena tiavu maki pio vega-pala palaa, gau taa na ati pene vega-rakavami. ²⁰ Na, ragai pio verere kwalana palagu rakavara gemi tiavu aonai, aikina, a gomi pio verere kwalana gomi arami kupai etalorato gaurai.”

Iesu evererena

Mataio 11:25-27; 13:16-17

²¹ Votanukou aonai Veaga Palaguna na Iesu verere na evega-vonuato, ne ekilato, “Tamaku o, kupa e tanopara Vena, avega-namamuna, kwalana goi na aoneka e ripa talimara geriai otao-veavugarana gaura ati ripara talimara geriai ovega-matagairana. Pa, Tamaku, gemu ririwa evetaina pene vetao vegata. ²² Gau maparara Tamaku na evenikuto. Talima ta ati ripana ia Natuna, Tamanamo geregana, e ta ati ripana ia Tamana, na Natuna geregana, e Natuna na eulamagirana talimara geriai vou evega-matagairana.”

²³ Ne Iesu epoe-kuleto gena melo geriai, veavugai evaikilarato, netiwato, “Gomi pio verere, kwalana egaura gogitarana pakurai. ²⁴ Au na avaikilamina, peroveta talimara e tanopara velera kamura vogona geriwato, gomi na gogitarana gaura pegere gitara, na ati gegitarato, e gokamonagirana gaura pegere kamonagira na ati gekamonagirato.”

Parapore -Samaria talimana namana

²⁵ Rova evevega-ripagiawai talimana ta ekuliitito, ne Iesu ekalatovoato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu o, au raka pana kala-tiwa, maguli vanagivanagi pana vaia?” ²⁶ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Rova rakagau netina? Goi na raka oagi-tiwaana?” ²⁷ Ia evega-geleto, netiwato, “Velekou goi gemu Palagu pono ulamagia, maaomu maparana, mapalagumu maparana, e makwalimumu maparana, e matugamagimu maparana; e ‘Lagamu talimana maki pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina.’ ”

²⁸ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Povega-gele rorirori, nevetaina pono kala, pe pono maguli.”

²⁹ Na rova evevega-ripagiawai talimana maveveagolokana Iesu maerenagi-veripaganiato, netiwato, “Au lagaku talimana rai?”

³⁰ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Talima ta Ierusalem na Ieriko everigo-veniawai aonai, lema talimara na rauparai gekuluati-veniato gevagiato, e rapugana gegaivagirato, roli gevagi-kwaregaato, vonai geraka-kwaniato. ³¹ Rupu Veaga veleno ta voraupara na everigowai aonai, votalima erawaliato, na elaka-gegelagiato. ³² Levi na kwalu talimana ta (Rupu Veaganai vetugunagi talimana), maki vovetainamo, votalima erawaliato, na maelaka-gegelagiato. ³³ Na Samaria talimana ta gena lakalaka aonai votalima everawaliato, egitaato aonai, eve-tugaato. ³⁴ Laganai eagoto, riga e vine nanuna komatanai epopoto, e ekumurato, ne gena toniki (ass) ai evega-tanu-kauato, wariwari numanai elakagiato, vonai egita-tagoato. ³⁵ Amoamo ekuliitito aonai, siliva monira ruala numa gatana eveniatio, evaikilaato, ‘Etalima pono gitatago-namanamaa. Pene moni ati pene gelegele genai, geku waikule ai vou gemu moni voire panama venimu.’ ” ³⁶ Iesu everenagito, netiwato, “Goi rakagau notina? Etalima toitoi aorai rai lagana talimana volema talimara na gevagiato talimana genai pita kilagia?”

³⁷ Rova evevega-ripagiawai talimana na evega-geleato, netiwato, “Egita-vetugaato talimana.” Ne Iesu na evaikilaato, “Ono laka, goi maki waponono kala-tiwa.”

Mareta e Maria

³⁸ Iesu magena melo geria lakalaka aonai vanuga gautai gekwarato. Vonai gare ta arana Mareta, gena numai evairagerato. ³⁹ Ia mavavine-kavana arana Maria, ne Maria eagoto Velekou gageno kwalanai evetanu-talito, gena kila ekamonagirawai. ⁴⁰ Mareta ira garia ganigani ekalawai, evekwalaviwai. Gaurai eagoto, evaikilaato, “Velekou, goi otugamagina pa? Tariku na peraokwaniku, au geregaku, avekwalavina. Ono vaikilaa, pe enema veakavaku!”

⁴¹ Velekou na evega-geleato, netiwato, “Mareta, Mareta, gau vogo vavagina aomu vevega-vonuana e gevega-vekwalaviana, ⁴² na gau kwapunamo gerevagi. Maria na iwavagina peviriagia, taa na ia genana ati pene gapi-vagia.”

11

Iesu na gena melo rapali evega-riparato

Mataio 6:9-15; 7:7-11

¹ Toma ta Iesu kapu taai erapalito. Evega-aikito aonai, gena melo taa na evaikilaato, netiwato, “Velekou o, rapali ono vega-ripamai Ioane na gena melo evega-riparato gelegelena.” ² Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gorapalina aonai, epio kilatiwa:

‘Ai Tamamai goi aramu pene veaga; gemu Basileia pene vogomai.

³ Toma, toma aorai, gama gauganigani pono venimai.

⁴ Gema rakava ono tugamagi-piatogara, kwalana ai maki gevega-rakavamaina talimara geria rakava gatugamagi-piatogarana. E veripagani ai ragai pono vaimai.’ ”

⁵ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Pere gomi ta pogi nugana gatana genai pere ago, pere nogia, neperetiwa, ‘Gataku o, ganigani kiata ana gapi-torea vou, ⁶ kwalana au gataku ta gena lakalakai geku ai pema kwara, na au geku ai ganigani aikina pana gupua.’ ⁷ Aonai votalima numa aona na pere keati, neperetiwa, ‘Ragai ono vega-vekwaviku. Vanagi warauna pakana-gavua, e au manatuku ria gamaituna. Au ati pana kuliiti, gau kwauta ati pana venimu.’ ⁸ Avaakilamina, lewana ia gatana, na ati pene kuliiti, ganigani ati pene venia, na gena nogi ririwarage pakunai pene kuliiti, eririwarana gaura pene venia.

⁹ Gaura pakurai, au na gomi avaakilamina: Noginogi ai Palagu na pene venimi, vetavuvetavu ai pio rawali, koekoe ai gemi vanagi pia kala-pakaa. ¹⁰ Kwalana pene noginogi talimana pene gapi, pene vetavuvetavu talimana pene rawali, e pene koekoe talimana Palagu na gena vanagi pene kala-pakaa.

¹¹ Gomi tama aomi ai pene rai natuna melona magani pene nogi genai, goi na warowaro pono venia? ¹² Pa gatoi pene nogi genai rogaroga pono venia? ¹³ Pio tugamagi, gomi rakava talimami, na gau namara natumi venivenira ripami, gaurana gomi Tamami kupai etaluna, ia na Veaga Palaguna genogi-veniana talimara pene venira vegata!”

Iesu e Belsebul

Mataio 12:22-30; Mareko 3:20-27

¹⁴ Iesu na muru-kapu palagu rakavana, egui-atiato, gaurai vomuru-kapu talimana ekilakilato. Taunilimalima vogo na eia ewalato kalana gevevega-kaliagiato, ¹⁵ na talima reketa gekilato, “Ne Belsebul, palagu rakavara geria vele, gena tiavu ai palagu rakavara egui-atirana.”

¹⁶ Talima reketa na Iesu gekalatovoato, geria ririwa vegailia ta kupa na penema rigo. ¹⁷ Iesu na geria tugamagi warau eriparato, gaurai evaikilarato, netiwato, “Kaomani ta pene vekala kavaluga, ia pene rakava, e kwalu ta pene vekala kavaluga genai, ia pene keto. ¹⁸ Gaura pakurai, Satani matotauna pene veware-kavaluga genai, gena basileia raka pene ruga-tiwa? Evetaina akilagiana, kwalana gomi gokilana, au Belsebul gena tiavu ai palagu rakavara agui-atirana. ¹⁹ Pene au palagu rakavara Belsebul gena tiavu ai agui-atirana genai, gomi mulimi ai gelakana talimara na palagu rakavara rakavetaina gegui-atirana? Ira na gevega-taunataunaana gomi na kila ati ganira. ²⁰ Na pene au palagu

rakavara Palagu gena tiavu ai agui-atirana genai, pio ripa, Palagu gena Basilea, gena vegetatago tiavuna, gomi gemi ai warauna pekvara.

²¹ Matiligana talimana gena vagivagi gaura na gena numa pene gitatagoa genai, gena rinaga pia mia-nama. ²² Na tiliga iwavagi talimana ta pene vogomai, etalima penema vevagi-venia, ne pene vega-aikia, ia gena vagivagi gaura, eraramanirana gaura, pene veraria, e gena rinaga maparara pene ware-lovolovora.

²³ Rai ati au gataku ia au ekukuna talimana, e rai au goti ati gatao-koukouna ia ekala-lovolovona.”

Palagu rakavana maewaikuleto

Mataio 12:43-45

²⁴ “Palagu rakavana ta talima ta genana elaka-vagito, ne tano lakilaki na elaka-vanagito, aga pene gani netiwato, na agalagi kapuna ta ati erawaliato. Ne ia matotauna ekilato, ‘Ana waikule araokwaniato numanai.’ ²⁵ Ewaikule-waito, numa erawaliato. Numana kala vealeva gitagitana nama iwavagi. ²⁶ Gaurana ia na palagu rakava vagira taulato-i kwapuna maevaiaogorato, maparara gelaka-togato, vonai getaluwai. Gaura pakurai votalima kunenai gena rakava kiata kei, na ikana kavanai gena rakava kamu iwavagi.”

Verere taunataunana

²⁷ Vokila ekilagiawai aonai, gare ta taunilimalima gutuma aora na ekeato, netiwato, “Goi evega-walamuto e eveni-rurumuto garena nama iwavagi!”

²⁸ Na Iesu evega-geleato, netiwato, “Evetaina ono kila, Palagu gena kila gekamonagiana e gekwalanaana talimara ne nama!”

Vegailia irauna geririwaato

Mataio 12:38-42; Mareko 8:12

²⁹ Taunilimalima gutuma na Iesu gerugakorope-gavuato, ne evaikilarato, netiwato, “Toma guluna gulu rakavana! Vegailia irauna geririwaana, na vegailia ta ati pia rawalia, Iona, peroveta talimana, vegailianamo. ³⁰ Kwalana Iona vegailia ta Nineva talimara geriai, voia gelegelenai Taunilimalima Natuna vegailiana pene ago egulu geriai. ³¹ Palagu na taunilimalima pene veakotaa tomanai, Seba logeana pa kuinina pene rugaiti, egulu pene tamanira, kwalana ia gena tanopara rauvagi na evogomaito, Solomona gena aoneka kilara pene kamonagira ularana. Na iogitaa, talima taa na Solomona evanagiana talimana ea. ³² Palagu gena Kota kamuna tomanai, Nineva talimara pia rugaiti, toma guluna pia tamanira, kwalana Iona gena vopata gekamonagiato aonai, ira geria rakava na gevetugamagi-kuleto. Na talima ta ea Iona eiwaana.”

Taunipara maekana

Mataio 5:15; 6:22-23

³³ “Talima taa na lamepa pene kapua aonai, ati pene tao-veavugaa, rivu na ati pene koutalia, na lamepa taotaona kapuna taunataunanai pene taoa, pe pia laka-toga talimara na maekana pia gitaa ulanana.

³⁴ Goi matamu goi tauniparamu gena lamepa vetaina. Pene goi matamu nama genai, tauniparamu maparana pene waea. Na pene goi matamu rakava genai, tauniparamu maparana pene mukunaa. ³⁵ Gaura pakurai, rogomu pono vetole, maeka goi aomu ai neemukunana nea. ³⁶ Pene

goi tauniparamu maparana maeka na pene waea genai, mukuna kiata vagi ati pene mia, ia maeka vagi, lamepa ewae-lovolovona, goi evega-maekamuna vetaina.”

Iesu na Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai talimara egolorato

Mataio 23:1-36; Mareko 12:38-40; Luka 20:45-47

³⁷ Iesu ekila-gatuto mulinai, Parisea talimana taa na ekeato, ia goti pia ganigani-koukou; gaurai gena numai eagoto, rapalai etanulalito. ³⁸ VoParisea talimana na egitaato aonai, evevega-kali-rakavato, kwalana Iesu ati eveguligito, (ira tenera velera geria vevega-ripa gelegelenai), na tipo eganito. ³⁹ Gaurana Velekou na evaikilaato, netiwato, “Gomi Parisea talimami gemi kaputi e riti muliramo goguligigitakaurana, na aomi vou verari e kala kawakawa na gevonu-poraketoto. ⁴⁰ Gomi kawa! Gomi ati goripana, muli kavana ekalaato Palaguna na aona kavana maki ia na ekalaato? ⁴¹ Na kaputi e riti aora gaura ati geria e garia talimara pio venira vou, gau maparara gemi ai pia kala-alevara.

⁴² Parisea talimami, rakavami kika! Kwalana gomi na Palagu govega-namaana gaura girigirira, gemi ganigani, mamira vega-namagira gaura (tivoga, oporo, gaulaura) tolega gagalana (10) gokalarana, tolega kwapunamo vega-nama gaunai govega-agoana, na kala rorirori e Palagu ulamagi-venina magulina goleana. Gomi na e kala kamura pogoro kalara e vokala keira maki ragai pogoro raokwanira.

⁴³ Parisea talimami, rakavami kika! Kwalana gemi ririwa rupu ai tanutanu namarai pio tanu, e gemi ririwa maki maketi kapurai pia vega-namami. ⁴⁴ Vetugami kika! Gomi kala ati vegailiara kapura vetaira, taunilimalima atara na gelaka-vanagina aonai gemilorana, ira ati geripana voo kapu rakavana.”

⁴⁵ Rova gevevega-ripagiawai talimana taa na Iesu evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa taumu o, evetaina okilana aonai, ai maki okilagipiatogamaina!”

⁴⁶ Iesu evega-geleto, netiwato, “Gomi rova govevega-ripagiana talimami maki rakavami kika! Gomi na maruna metaura taunilimalima govega-vuarana, na gimami ririna ta maki geria marunai ati gokorikauana, ati goveakavarana. ⁴⁷ Vetugami kika! Gomi tupumi e gatami na peroveta talimara gevagi-kwaregarato, e gomi na geria kala kapura namara gokalarana. ⁴⁸ Vovetainai gomi matotaumi tupumi e gatami geria kala gokilagi-matagairana e govega-taunataunarana; taunatauna vagi, tupumi e gatami na peroveta talimara gevagi-kwaregarato, e gomi na geria kala kapura gokalarana. ⁴⁹ Gaura pakurai Palagu gena Tugamagi-ilu ekilana, ‘Au na peroveta talimara e apostolo talimara pana tugu-ageria, ne reketa pia vagi-kwaregara, reketa pia guilovolovora.’ ⁵⁰ Vovetaina gaurai, peroveta talimara maparara gevagi-kwaregarato, Palagu na tanopara ekalaato vegata pene vogomai etoma, metauna toma guluna na pia vuua. ⁵¹ Abela gevagi-kwaregaato, voanana evogomaito Sakaria, ia pata veagana e Palagu gena numa veagana vekarawarai gevagi-kwaregaato. Pa, au na avaikilamina, metaura maparara toma guluna na pia vuara!

⁵² Rova govevega-ripagirana talimami, rakavami kika! Ripa numana kala-pakana vanagina tavrira gomi na gogapiato. Gomi geregami ati

pio laka-toga, na ia laka-toga negetina talimara geria raupara gomi na gokourana!”

⁵³ Iesu vokapu na elaka-piatito, ne rova gevevega-ripagiawai talimara e Parisea talimara na gegaoato, gau vogo ia genai geverenagi-agirato, ⁵⁴ ia vega-verauleaa ularana, geririwawai gau kwauta pene kilagi-lea, pe pia roli opakaua ulanana.

12

Opakau talimara pio gita-tagora

Mataio 10:26-27

¹ Vovepaka aonai taunilimalima gutuma kamu vagi warauna getanukouto, panatali kapuna aikina, aonai Iesu gena melo evaikila-kunerato, netiwato, “Pio vegitatago-namanama Parisea talimara geria paraoa egoro-agiana mulamulana genana, kwalana ne ira geria opakau kalana gaurai. ² Koutali gaura maparara pia matagai, veavuga kilara maparara pia ripara. ³ Gaura pakurai rakagau mukunai gokilagiato gauna, maekai piave kamonagia, rakagau kovoga mukunanai tegai gokilagigarigariato gauna, numa kinira na piave keagi-rigoa, taunilimalima maparara na pia kamonagia ularana.”

Palagu kalina na pita kali

Mataio 10:28-31

⁴ “Gataku maparami, avaikilamina, taunipara pia vagia, na mulinai kala ta ati mapia kalaa talimara kalira na ragai pio kali. ⁵ Na ana vega-ripami, rai kalina na pio kali: Palagu kalina na pio kali. Taunipara pene vagia mulinai magena tiavu, gomi mapene pia rigomi, kalova egalavanagivanagina kapunai. Pa, au na avaikilamina, iamo kalina na pio kali!

⁶ Manu girigiri imaima maki toea rualanamo gevoirana, ei? Na Palagu na ta vagi maki ati etugamagi-lekwalekwaana. ⁷ Taunatauna vegata, gomi repami guira maki maparara Palagu na evega-agitakaurato. Pe ragai pio kali; gomi voimi kamu vagi, manu girigiri vogo voira maki govanagirato.”

Iesu pene kilagi-matagaia e pene kilagi-veavugaa

Mataio 10:32-33; 12:32; 10:19-20

⁸ “Au na avaikilamina, rai na au taunilimalima wailarai pene kilagi-matagaiku, ia maki Taunilimalima Natuna na Palagu gena aneru wailarai pene kilagi-matagaia. ⁹ Na rai na au taunilimalima wailarai pene rugaku e pene kilagi-veavugaku, ia maki Palagu gena aneru wailarai pana rugaa e pana kilagi-veavugaa.

¹⁰ Taunilimalima Natuna rai na ekilagi-rakavaana, Palagu na ia gena rakava pene tugamagi-piatogaa, na rai na Veaga Palaguna ekilagirakavaana, ia gena rakava ati pene tugamagi-piatogaa.

¹¹ Iuda talimara geria rupu ai pia agirorimi, e vanuga velera e Kota kamura gekamonagina talimara wailarai pia vaiagomi genai, ragai pio tugamagitugamagi, irau raka nogo kilatiwana. ¹² Kwalana Veaga Palaguna na votomai rakagau pio kilagi kilara pene vega-ripami.”

Parapore -Rinaga vogo talimana

¹³ Taunilimalima gutuma aora na talima taa na Iesu evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu o, au kakaku ono vaikilaa, ai tamamai

na eraokwanirato rinagara ene warera, pe au kava taa ene veniku.”
¹⁴ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Melo o, au rai na gomi ruala gemi rinaga warewarera ularana etaokuto?”
¹⁵ Ne evaikilarato, netiwato, “Pio vegita-tago! Rogomi pio vetole, rinaga vogora ririwamagira nogo kalana nea; kwalana taunilimalima geria maguli taunatauna ati geria rinaga vogora na gevega-walarana.”

¹⁶ Ne eparapore ekilagiato, netiwato, “Rinaga vogovagi talimana ta gena araga na ganigani namara evega-walarato.
¹⁷ Ia etugamagito, ekilato, ‘Au raka ana kala-tiwa? Eganigani maparara eeravai ana tao-koura?’
¹⁸ Ne ekilato, ‘Au evetaina ana kala. Ganigani ataorana numara kunera ana lovora, numa kamura ana kalara. Enai vou au geku ganigani e rinaga maparara pana tao-koura.
¹⁹ Ne au matotauku pana vevaikila, “Goi gemu gau namara vogo galagala vavagi potenukoura rigolo vogovagi ularana. Pe, ono agalagi, ono gani, ono niu e ono verere.”’
²⁰ Na Palagu na evaikilaato, netiwato, ‘Goi gaurai kawa! Toma pogi goi gemu maguli agapi-vagiana gemuna, ne egemu rinaga potaokoura gaura rai na pene vaira?’

²¹ Vetainamo raira matotauramo geria rinaga getao-kouna talimara ati geria rinaga Palagu willanai.”

Ragai pono tugamagitugamagi

Mataio 6:25-34

²² Ne Iesu gena melo evaikilarato, netiwato, “Gaura pakurai, avaikilamina, gemi maguli ragai pio tugamagira, rakagau pio gani; pa tauniparami rakagau na pio rapugara.
²³ Maguli gau kamuna, a ganigani gau keina, e taunipara gau kamuna, na rapuga gau keina.
²⁴ Kao iotugamagira, ati gevarovarona e ati gekuakuana; ati geria ganigani taokou-agira numara, na Palagu na egupurana! Gomi gau iwa vavagimi, manu kei!
²⁵ Gomi rai otugamagitugamagina, gemu maguli kiata pono vega-mogaa ripa pa?
²⁶ Egau keina ati pono kalaa ripa, rakagau gaurai magau reketa ririwarai otugamagitugamagina?

²⁷ Uraura tiarera iogitara raka gekala-tiwana. Ati geinaguluna e rapuga ati getulina. Na avaikilamina, King Solomona gena verapuga ralemana maki gevanagiana.
²⁸ Pene Palagu na tano gawara vovetaina evega-rapugarana, ira toma gekalana, a pogipogi kalovai pia pia-ragera, Palagu na gomi vovetaina pene vega-rapuga-namanamami. Gomi kamonagi kei talimami!
²⁹ Gaura pakurai ragai pio poe-irairau, toma irau rakagau goganina e goniuna; e ragai pio tugamagi-vekwalavi maki.
³⁰ Kwalana Palagu ati ripara talimara maparara negaura getavurana, a gomi Tamami ripana negaura goririwarana.
³¹ Na Palagu na Basileia pio tavu-kunea, aonai negaura maparara pene venimi.”

Rinaga kupai pio tao-koukoura

Mataio 6:19-21

³² “Laveta keina, ragai pio kali, kwalana Tamami gena ririwa aona mavealevana na gena Basileia pene venimi.
³³ Gemi rinaga iovoi-agira, monira ati geria e ati garia talimara iovenira. Ati pia rakava paotira iogapira, gemi rinaga kupai iotao-koukoura, vonai ati pia aiki, vonai lema talimara ati pia laka-kavi e palo na maki ati pia vega-rakavara.
³⁴ Kwalana gomi gemi rinaga ariginai, gomi aomi maki vonai.”

*Vetugunagi talimara namara**Mataio 24:42-51*

³⁵ “Inagulu pakunai pio verapuga-maavu e gemi lamepa pia wae vegata. ³⁶ Vetugunagi talimara na geria vele numai gealo-tagoana vetaina pio vealo. Vegarawa velekwana na pene waikule, vanagi ai pene koekoe genai, gena vanagi pia raka kala-pakaa ulanana. ³⁷ Vetugunagi talimara kerora roe voa aonai geria vele pene waikule nama. Taunatauna avaikilamina, gena rapuga pene ligo-kaua, ganigani kapunai pene vegatanura, ne ganigani pene venira. ³⁸ Vovetugunagi talimara vealotago roe voa aonai geria vele pene waikule vonama, irauna pogi nugana pa amoamo kavanai pene vogomai.

³⁹ Na pio ripa, pene numa talimana ripana, arigi orai lema talimana pene vogomai numa pene gita-tagoa, pe lema talimana maki lema pene veraulea. ⁴⁰ Gaura pakurai gomi maki pio vealo-tago, kwalana Taunilimalima Natuna ati gotugamagiana oranai pene vogomai.”

⁴¹ Ne Petero na erenagiato, netiwato, “Velekou, eparapore aimo gemai okilagiana, pa taunilimalima maparara geriai maki?” ⁴² Velekou evega-geleto, netiwato, “Rai vorinaga gitatagora talimara na kila ekamona-giana e kala rorirorira ekalana, gena vele na evirigiato, numa e vetugunagi talimara pene gita-tagora, e ganigani maki orara rorirorirai pene venira? ⁴³ Vovetugunagi talimana, gena vele na evaikilaato gelegelenai einaguluna, penema rawalia nama. ⁴⁴ Avaikila-taunataunamina, ia gena vele na rinaga maparara gitatagora talimani pene taoa. ⁴⁵ Na pene vetugunagi talimana pene kila, ‘Au geku vele gena waikule pekwaipo vagi,’ ne vetugunagi marura e garera pene kwarira, e pene gani e pene niu-kawakawa. ⁴⁶ Vetugunagi talimana gena vele gena waikule ati etugamagiana tomanai, e ati eripaana oranai pene kwara. Gena vele na peneve pati-kinikinia, e ati gevega-taunataunana talimara ria peneve taoa.

⁴⁷ Vovetugunagi talimana gena vele gena ririwa ia ripana, na ati ekala-maavu-veniana e gena vele na ririwa ati ekalarana, kwarikwari kamu iwavagina pene gapia. ⁴⁸ A vetugunagi talimana ati ripana gena vele gena ririwa, peneve inagulu kawa, voina pene kwaria, na ati vogo pene gapira. Vogora eveniatio talimana genana vogora mapene ririwara; vogovagira eveniatio talimana genana vogovagira pene tavu-venia.”

*Ati maino, na veware**Mataio 10:34-36*

⁴⁹ “Au kalova avogomai-agiato tanoparai, e geku ririwa pere galakaukune nama! ⁵⁰ Na au bapatiso ta pana gapia, e au atugamagitugamagina, pene ago, pana vega-aikia! ⁵¹ Gomi gotugamagina, au maino tanoparai avogomai-agiato? Aikina, avaikilamina, veware-kavaluga ulanana avogomaito. ⁵² Ewagumona pene ago wailarai, numa kwapuna talimara imaima pia vetao-kavaluga, toi kavatai e lua kavatai, lua kavatai e toi kavatai. ⁵³ Tamana natuna maruna goti pia vepaka, natuna maruna tamana goti pia vepaka; tinana natuna vavinena goti pia vepaka, natuna vavinena tinana goti pia vepaka; tegama garena kamuna tegama garena keina goti pia vepaka, e tegama garena keina tegama garena kamuna goti pia vepaka.”

Ora pene kwara vegailiana

Mataio 16:1-4

⁵⁴ Iesu na taunilimalima vogo evaikilarato, netiwato, “Pene garo everigona aonai iloa ruparupara gerai-atina gogitarana genai, gokilana, ‘Gura pene keto,’ ne gura eketona. ⁵⁵ Waiatina kavana (south) na gavurigo erigona aonai gokilana, ‘Garo tiavu vagi ene rala,’ ne garo tiavu vagi eralana. ⁵⁶ Opakau talimami! Tanopara e kupa vegailiara kilagikilagira ripami; rakagau gaurai ewagumona elagani kolemara ati goriparana?

⁵⁷ Rakagau gaurai matotaumi na ati gotugamagi-pakaana arigia rorirori? ⁵⁸ Etamanimuto talimana goti veagirori kapunai roe wagoagona aonai pio maino. Pene aikina genai, eveagirorina talimana gimanaï pene vetao-kaumu, ne eveagirorina talimana na tipura numana gitatagona talimana gimanaï pene vetao-kaumu, ne tipura numana gitatagona talimana na tipura numanaï peneve kana-gavumu. ⁵⁹ Avaikilamuna, ati pono laka-piati, pene ago, gemu metau voina maparana pono vega-voivagia.”

13

Gemi rakava geriana pio vetugamagiwai e pio vevega-vua nogo gekwaregana nea

¹ Volaganinaï talima reketa Iesu genai geagoto, ne gevaraato, Galileia talimara Pilato na evagirato, geria vega-nama gaura Palagu geveniawai aonai; ira ralara vega-nama gaura ralara ria epopo-kourato. ² Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gotugamagina, voGalileia talimara ovetaina gevagirato gaurai, voiana evega-taunataunaato, ira geria rakava na Galileia talimara maparara geria rakava evanagirato? ³ Aikina! Au na avaikilamina, pene gemi rakava aora na ati pio vetugamagiwai, gomi maparami ira gekwaregato vetaina pio kwarega. ⁴ A votalima gagalana taula vativati (18) Siloama kovunaï koge numa evuakapuato atarai eketokauto evagirato rakavetaina? Gomi gotugamagina, votalima geria rakava Ierusalemata talimara maparara geria rakava evanagirato? ⁵ Aikina! Au na gomi avaikilamina, pene gemi rakava geriana ati pio vetugamagiwai, gomi maparami maki pio kwarega ira gekwaregato vetaina.”

Parapore -Figi gautupuna ati vuana

⁶ Iesu na eparapore ekilagiato, netiwato, “Talima ta gena vine aragana aonai figi gautupuna evaroato. Aonai eagoto, figi gautupuna vuana etavuato, na vuana ta ati erawaliato. ⁷ Gaura pakurai gena araga gitatagona talimana evaikilaato, netiwato, ‘Ono gitaa, rigolo toitoi pege aiki, au egautupu gitagitana avogomaina, na vuana ta ati arawaliana. Ono pati laua, kwalana ati ganina gaurai. Ekwano einaguluagikawaana.’ ⁸ Na araga gitatagona talimana evega-geleto, netiwato, ‘Velekou, ono raokwania, erigolomo kwapuna ene mia-tago. Au na pana lavu-rukurukua e kwano namara pana popo. ⁹ Ne vuvuana namara pene tugura rigolo wailarai nama, pene aikina genai vou, pono patia.’ ”

Iesu na ati elakawai garena evega-namaato Tapati tomanai

¹⁰ Tapati taai Iesu evevega-ripawai rupu ta aonai. ¹¹ Gare ta vonai palagu rakavana na eporogiato, pe ekala-vitivitiawai rigolo gagalana taula vativati (18). Ia rogena eteveleto, ati erugaitiwai. ¹² Iesu na egitaato, ne ekea-maiato, evaikilaato, “Gare o, goi ne vitina warau poveluga-vagi.” ¹³ Ne Iesu gimana vogare atanai evenape-kauato aonai, veganamo rogena erorirorito, Palagu evega-rageato.

¹⁴ Rupu gitatagona talimana eparuto, kwalana Iesu Tapati tomanai evevega-namato gaurai. Gaura pakurai ia na taunilimalima evaikilarato, netiwato, “Toma taula toitoi taunilimalima geria inagulu tomara. Votomai vevega-nama ulanana pio vogomai, na Tapati tomanai ragai pio vogomai.”

¹⁵ Velekou na evega-geleato, netiwato, “Opakau talimami! Tapati tomarai gemi polomakau pa toniki ati golugarana, geria numa na ati govaiatirana nanu niu?” ¹⁶ A egare, Aperaamo petena garena, Satani na rigolo gagalana taula vativati (18) eligoligoato, au na Tapati tomanai ligoligo na ragai para lugaa pa?” ¹⁷ Vovetaina ekilato aonai, geparuvaniawai talimara nugara gerageto, na taunilimalima maparara na Iesu gena kala nama iwavagira gegitarato aonai geverere-rakavato.

Parapore -Mastadi gautupuna gutuna

Mataio 13:31-32; Mareko 4:30-32

¹⁸ Ne Iesu na erenagirato, netiwato, “Palagu gena Basileia rakavetaina? Rakagau genai pana vega-gelegelea?” ¹⁹ Ia mastadi gautupuna gutuna vetaina. Talima taa na egapiato, gena aragai evaroato. Mastadi gautupuna gutuna ekalato, gautupu ai eagoto, ne kupa manura ia raganai genuguvito.”

Paraoa egoro-agiiana mulamulana

Mataio 13:33

²⁰ Iesu na maerenagirato, netiwato, “Palagu gena Basileia rakagau genai pana vega-gelegelea?” ²¹ Ia paraoa egoro-agiiana mulamulana vetaina, gare taa na girina kiatamo egapiato, paraoa goti ekiro-kourato, ne eraokwaniato, vomulamula na paraoa egoro-agiato e evega-kamuato.”

Palagu gena Basileia lakatogana

Mataio 7:13-14; 7:21-23

²² Iesu Ieruselema rauparanai eagowai aonai, vanuga kamura e keira aorai evevega-ripawai. ²³ Talima taa na erenagiato, netiwato, “Velekou, talima maine pia maguli pa?” Iesu na evega-gelerato, netiwato, ²⁴ “Pio vegigi-vanagi, vanagi kokotinana pio laka-toga ulanana, kwalana au na avaikilamina, taunilimalima gutuma ia laka-toga negetina, na ati pia laka-toga. ²⁵ Numa talimana pene kuliiti, vanagi pene kana-gavua mulinai, gomi muli ai pio ruga-tago, vanagi ai pio koekoe, nopiotiwa, ‘Velekou, ai gema vanagi ono kala-pakaa!’ na ia pene kila, ‘Au ati ripaku gomi ravana na pogo vogomai!’ ²⁶ Ne gomi pio kila, ‘Ai goi ria taganiganawai e taniu-kouwai; e goi ai gema vanuga gatamanai ovevega-ripawai!’ ²⁷ Na ia pene kila, ‘Au ati ripaku gomi ravana na govogomaina. Au gekuna iolaka-gerevagi rakava talimami!’ ²⁸ Ne Aperaamo, Isaako, Iakobo, e peroveta talimara maparara pio gitara Palagu gena Basileia aonai, na gomi muli ai pia piatimi; votomai pio tagi, e karikarimi pia vepati. ²⁹ Taunilimalima garo rageragena na e garo rigorigona na, e waitogana na (north) e waiatina (south) kavana

na pia vogomai, pia tanu-tali velekawai Palagu gena Basileia aonai. ³⁰ Pio ripa, ewagumona gekapina talimara pia kune, a gekunena talimara pia kapi.”

Iesu Ierusalemata galamanai etagito

Mataio 23:37-39

³¹ Volaganinai Parisea talimara reketa Iesu genai geagoto, gevaik-ilaato, negetiwato, “Ekapu ono raokwania, makapu taai ono ago, kwalana Heroda eririwana goi pene vagimu netina.” ³² Iesu evega-geleto, netiwato, “Ioago, vouraura kwaevana iovaikilaa, ‘Au palagu rakavara agui-atirana e taunilimalima avega-namarana, toma, pogipogi, e toma vega-toitoinai geku inagulu pana vega-aiki -namanamaa.’ ³³ Na etoma, pogipogi, ilagaita geku lakalaka pana lakagia vegata, kwalana peroveta talimana irau kapu ai ati pene kwarega, na Ierusalemaimo!

³⁴ Ierusalemata, Ierusalemata o, goi na peroveta talimara ovagirana e Palagu na etugu-watirana talimara vatu na ovatu-materana. Lagani vogo aririwato, natumi pana kana-gegelagira, kokoloku garena natuna emuku-talirana vetaina, na gomi ati goririwato! ³⁵ Gaura pakurai gemi vanuga e Rupu Veaga kovagona pene mia. Au na avaikilamina, gomi na au ati pio gitaku vou, pene ago toma ta pene kwara, vonai vou pio kila, ‘Palagu aranai evogomaina talimana ita vega-namaa.’”

14

Iesu na Tapati tomanai viti talimana evega-namaato

¹ Tapati tomana taai Iesu (gekeato aonai) eagoto, Parisea geria vekuneagi talimana ta gena numai pia ganigani ulanana, ne taunilimalima na gena kala gegitavagi-gitavagirawai. ² Vonai talima ta tauniparana eolooloto, Iesu wailanai etanu-tagowai. ³ Ne Iesu na rova gevevega-ripagiawai talimara e Parisea talimara erenagirato, netiwato, “Tapati tomanai viti vega-nama vororirori pa aikina?” ⁴ Na ira ati gekilakilato, taa na maki ati evega-geleato. Ne Iesu na voviti talimana egapiato, evega-namaato mulinai etuguato. ⁵ Ne evaikilarato, netiwato, “Gomi rai natumu pa gemu polomakau puluka aonai pere keto-rigo genai, goi na Tapati tomanai poro rolo-ragea pa aikina?” ⁶ Na Iesu ira na ati gevega-geleato.

Parapore -Vegarawa velekwana

⁷ Iesu na wariwari talimara egitarato, tanutanu kapura namaramo gegaunarato, ne geria parapore ta ekilagiato, netiwato, ⁸ “Pene talima taa na pene keamu, vegarawa velekwana laka koukounai, kapu namanai ragai pono tanu-tali, kwalana irau velekwa ekune-agiana tauna na talima kamuna ta nekeana nea. ⁹ Ne ekeamito talimana pene vogomai, pene vaikilamu, ‘Ono gerevagi, evele gena tanu kapuna ono vega-pakaa.’ Goi pono nuga-rage, ne pono tanu-rigo. ¹⁰ Pene goi gekeamuna genai, pono tanu-tali kwano ai pa vuatai. Ne velekwa ekune-agiana talimana pene vogomai genai, pene vaikilamu, ‘Gata, kukunai onove rage.’ Goi velekwa talimara maparara na pia vegaragemu. ¹¹ Kwalana matotauna evevega-ragena talimana Palagu na pene vega-rigoa, a matotauna evevega-rigona talimana pene gapi-itia.”

¹² Iesu na velekwa kuneagina talimana evaikilaato, netiwato, “Pene goi ganigani pa velekwa ta orapalaana genai, gatamu, walakavamu, kalakalamu pa lagamu ai getaluna rinaga talimara ragai pono keara, kwalana ira na goi mapia keamu, goina vekea pia vega-voia. ¹³ Na pene velekwa ta pono rapalaa genai, gamaka, tiutiu, gage koru, e mata-kele talimara pono keara, ¹⁴ ne goi Palagu gena vevega-nama pono rawalia. Taunatauna, ira na ati pia vega-voimu, na kala rorirori talimara kwarega na pia kuliiti-wai tomanai vou, voimu ponove rawalia.”

Parapore -Velekwa kamuna

Mataio 22:1-10

¹⁵ Iesu ria geganigani-kouto talimana taa na vokila ekamonagiato aonai, evaikilaato, netiwato, “Palagu gena Basileiai velekwa peneve gania talimana ia pene nama.” ¹⁶ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Talima taa na velekwa kamuna ta erapalaato, ne taunilimalima gutuma ekearato. ¹⁷ Velekwa ganiganina tomanai gena vetugunagi talimana ta etuguato, evaikilarato talimara eneve keara, ‘Iovogomai, gau maparara pege kala-maavura.’ ¹⁸ Na ira maparara gekaroveraveto. Ta ekilato, ‘Au tano ta pavoia, aririwana pana gitaa gaurai, ragai pono paru.’ ¹⁹ Ta maekilato, ‘Au polomakau gagalana (10) pavoiria gaurai aagona anave lugagi-tovora, gaurai ragai pono paru.’ ²⁰ Ta maekilato, ‘Au ewagumona vou pavegarawa gaurai, ati pana wati.’

²¹ Vetugunagi talimana ewaikuleto, gena vele evaraato. Ne numa talimana maparuna na gena vetugunagi talimana evaikilaato, netiwato, ‘Ono raka-ago vanugai, gamaka, tiutiu, mata-kele e gage rakava talimara pono vaimaira.’ ²² Ne vetugunagi talimana ewaikuleto, ekilato, ‘Vele o, gemu ririwa inaguluna warau pakalaa, na numa rogoti ere vonu.’ ²³ Ne vele na vetugunagi talimana maevaikilaato, netiwato, ‘Ono ago raupara-parai e araga raupararai, taunilimalima pono vaikilara, pia vogomai, auna numa penema vonu. ²⁴ Au na avaikilamina, akearato talimana taa na geku velekwa ganiganina kiatavagi ati pene mamitovoa.’ ”

Parapore -Iesu gena melo vaigaoka talimara

Mataio 10:37-38

²⁵ Taunilimalima gutuma para Iesu ria geagowai, ne eruga-kuleto, evaikilarato, netiwato, ²⁶ “Pene talima ta eririwana, au geku ai pene vogomai netina, na ia tamana e tinana, garawana e natuna, kakana tarina e matotauna gena maguli ulamagina ati pene tugamagi-piatogaa genai, ia ati au geku melo. ²⁷ Rai matotauna gena satauro ati pene vuua, e muliku ai ati pene laka, ia ati au geku melo.

²⁸ Pene gomi ta eririwana numa ta pene kalaa netina genai, pene tanutali-kune, numa voina pene ripaa, moni pegelegele pa aikina, ei? ²⁹ Irau inagulu pene vetina, ne ati pene vega-aikia, pia gitaa talimara maparara na pia mamai-agia, ³⁰ pia kila, ‘Etalima na etinaato, na ati evega-aikiato.’

³¹ Pa arigi vanuga veleni, mavanuga veleni ta pene vetalia netina, ne ati pene tanutali-kune, gavutina ati pene tavu, gena vetali talimara maparara ragana gagalana (10,000), e kavata veleni gena ragana gagala ruala (20,000), ia gevogomai-veniana genai, pene wailara ripa pa? ³² Pene ia ati gelegele genai, ia aranai gena talima reketa pene tugu-
 agora, golea kamuna pakai roe voa aonai, maino pia gapia rauparana

piave kalaa. ³³ Voia gelegelenai rai gena gaura maparara ati pene raokwanira, ia ati au geku melo.”

Parapore -Tamena

Mataio 5:13; Mareko 9:50

³⁴ “Tamena nama, na pene tamena mamina pene lekwalekwa genai, arigi rauparai mamina mapene waikule-wai? ³⁵ Ia ati gelegele kwano vega-namana e varovaro gaura vega-kalara ulanana; gaura pakurai talima na pia piatogaa. Mategana talimana pene kamonagi!”

15

Parapore -Elekwalekwato mamoenā

Mataio 18:12-14

¹ Takiti koko talimara e kala rakava talimara gutuma Iesu genai geagoto, gena kila pia kamonagira ularana. ² Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai talimara gemunemuneto, negetiwato, “Etalima rakava talimara egapi-ragerana e ira ria geganigani-kouna!”

³ Ne Iesu na eparapore geria ekilagiato, netiwato, ⁴ “Pere gomi ta gena mamoe tinavu kwapuna (100), aonai ta pere lekwalekwa genai, ia rakagau pere kala? Ia na gagala taulavati kwapuna e taulavati kwapuna (99) tanopakana pere raokwanira, elekwalekwato mamoenā pere tavua pere ago pereve rawalia. ⁵ Pereve rawalia genai, pere pani-itia mavererena, ⁶ ne numai pere lakagia. Pere kwaragia aonai, gatana e lagana talimara pere keara, pere vaikilara, ‘Itama verere-koukou vou, kwalana geku mamoe, elekwalekwato gauna, maparawalia.’ ⁷ Au na avaikilamina, voio gelegelenai rakava talimana ta gena rakava aora na evetugamagiwaina genai, kupai verere kamu iwavagi, kala rorirori talimara gagala taulavati kwapuna e taulavati kwapuna (99) geria kala rorirori pakurai ati gevetugamagi-waina maki pene vanagira.”

Parapore -Elekwalekwato monina

⁸ “Pere gare ta gena siliva monira maparara gagalana (10), aonai kwapuna pere lekwalekwa genai, ia rakagau pere kala? Ia na lamepa pere kapua, numa pere alia, vomoni kwapuna pere tavu-inamainamaa pere ago pereve rawalia. ⁹ Pere rawalia genai, ia na gatana e lagana talimara pere keara, pere vaikilara, ‘Itama verere-koukou, kwalana geku siliva monina, elekwalekwato gauna, warau parawalia.’ ¹⁰ Au na avaikilamina, rakava talimana ta gena rakava na evetugamagiwaina genai, Palagu gena aneru vovetaina pia verere.”

Parapore -Elekwalekwato melona

¹¹ Iesu maekilato, “Talima ta natuna ruala. ¹² Tau mulitaina na tamana evaikilaato, netiwato, ‘Tamaku, ita na rinaga ono warera, pe au gavuku rinagara ono veniku.’ Ne rinaga maparara natuna ruala nunganugarai ewarerato. ¹³ Toma ati vogo geaikito mulirai, tau mulitaina gena rinaga etao-koukourato, ne kapu raurau ai elakato. Vonai gena rinaga eve ulaulagirato. ¹⁴ Gena rinaga maparara evega-aikirato mulinai, vokapu ai roge kamukamu ekwarato. Ia warau ema lealeato. ¹⁵ Ne eagoto, vokapu talimana ta genai inagulu eve tavuto, ne ia na etuguato pae pene gita-tagora. ¹⁶ Ia evito-rakavaato gaurai, pae garia ganigani pene ganira netiwato, na voganigani maki taa na ati eveniatio. ¹⁷ Ne eve vetugamagi-waito, netiwato, ‘Tamaku gena

inagulu talimara vogo, e garia gauganigani maki vogo, na au enai vitona evagikuna. ¹⁸ Ana waikule, tamaku genai ana laka, ne pana vaikilaa: Tamaku, Palagu wailanai e goi wailamu ai akala-rakavato. ¹⁹ Au ati gelegele goi natumu ai mapono kilagiku; na anogimuna, gemu vetugunagi talimanai pono vega-agoku, napanatiwa.’ ²⁰ Ne ekuliitito, tamana genai elakato.

Roe waevogomaiwai aonai, tamana na warauna egitailiaato, ne evetuga-rakavaato, gaurai erakawaila-wailaato, evekapani-waloato, evelavuato. ²¹ Ne natuna na evaikilaato, netiwato, ‘Tamaku, au Palagu wailanai e goi wailamu ai mageku kala rakava. Au ati gelegele goi natumu ai mapono kilagiku.’ ²² Na tamana na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, ‘Tokala-veleke! Rapuga nama iwavagina ta iovuamaia, ioma vega-rografia. Rini ta ririnai ioma lupi-ragea, e tamaka maki gagenai ioma veakalaa. ²³ E polomakau natuna monapouna ta iovuamaia, iovagia, ne pita gani e pita verere-koukou. ²⁴ Kwalana natuku ea ekwaregato, na mapemaguliwai; elekwalekwato, na mabama rawalia!’ Ne ira maparara geverereto.

²⁵ Natuna tau kunena araga kapunai. Araga na ewaikuleto, numa eago-veniawai aonai, mari e pala kulura ekamonagirato. ²⁶ Gaurai vetugunagi talimana ta ekeaato, vokulu kwalana everenagi-agiato. ²⁷ Vetugunagi talimana na evega-geleato, netiwato, ‘Goi tarimu pe-waikule, tamamu na ia namana e magulina pema rawalia gaurai, ia na vetugunagi talimara pevaikilara, polomakau natuna monapouna gauna pege vagia.’

²⁸ Tau kunena eparu-rakavato, numai ati elaka-togato, ne tamana elaka-piatito, enogiato ene laka-toga ulanana. ²⁹ Na ia na tamana evaikilaato, netiwato, ‘Ono gitaa, au rigolo rigolo goi lagamu ai ataluna, vetugunagimu aago-venina, gemu ririwa maparara akwalanarana, gemu vevega-nagi ta ati akala-ketoana, e goi na nanikoti natuna ta maki ati ovenikuna au magataku ria vega-verere-agimai ulanana. ³⁰ A goi enatumu mata-poraga garera geriai gemu rinaga maparara pevevega-verovero-vagira; pe-waikule-wai aonai, goi na polomakau natuna monapouna povagia ia gana!’ ³¹ Tamana evega-geleto, netiwato, ‘Natuku, goi au lagaku ai otalu-vanagivanagina, au geku egaura maparara goi gemu. ³² A ewagumona ita verere e ita vonelagi e pita verere, kwalana tarimu ekwaregato, na pemaguli; elekwalekwato, na mapatama rawalia.’ ”

16

Vetugunagi talimana gena tugamagi-rori

¹ Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Rinaga e moni vogo talimana ta emaguliwai. Ne talima reketa na rinaga vogo talimana gevaraato, ia gena rinaga gitatagora talimana na gena rinaga eulaulagirana. ² Gaura pakurai rinaga talimana na ekea-togaato, ne evaikilaato, ‘Goi valimu pakamonagia taunatauna pa? Au geku inagulu okalana aonai ono vevaravaragi, kwalana ewagumona goi ati au geku rinaga gitatagora talimana.’ ³ Ne vorinaga gitatagora talimana etugamagito, ekilato, ‘Au geku kamuna na ewagumona, geku inagulu na evega-aikikuna. Rakagau ana kala? Au ati kwalimuku pana araga e noginogi au geku ai nugarage gauna.’ ⁴ Etugamagiwai aonai, ekilato, ‘Pama

ripa rakagau pana kala! Gaurai pene gaivagiku genai, gataku namara vogovagi geria numai pia vairageku.’

⁵ Gaura pakurai gena kamuna genai gegapi-toreto talimara maparara ekea-koukourato. Ne ta erenagiato, netiwato, ‘Goi gemu gapitore vira?’
⁶ Evega-geleto, netiwato, ‘Olive rigara mata maparara tinavu taula vativati (800).’ Ne rinaga gitatagora talimana na evaikilaato, ‘Gemu gapitore pepana ea, pe ono raka-tanutali, ne tinavu vativati (400) ono taloa.’
⁷ Na ta maerenagiato, netiwato, ‘Goi gemu gapitore vira?’ Ia ekilato, ‘Vuiti putera maparara raganana (1,000).’ Ne rinaga gitatagora talimana na evaikilaato, ‘Gemu gapitore pepana ea, ono gapia, ne tinavu taula vativati (800) ono taloa.’

⁸ Ikanai rinaga gitatagora talimana rakavana gena aoneka pakunai gena kamuna na evega-rageato. Kwalana tanopara talimara geria kila e tugamagi aonekara na maeka talimara geiwarana.

⁹ Au na avaikilamina, etanopara rinagara e monira na taunilimalima pio gatara, kwalana gemi moni pia veaiki genai, gomi mia-vanagivanagi numarai pia gapi-ragemi.

¹⁰ Rai gau keivagina inagulu-agina ripana genai, gau kamu vagina maki inagulu-agina ripana; e rai gau keivaginai pene opakau genai, gau kamu vaginai maki pene opakau. ¹¹ Pene gomi tanopara rinagara e monira inagulu-agira ati ripami genai, Palagu na raka rinaga taunataunara kupai pene venimi pio inagulu-agira? ¹² E pene gomi talima ta gena rinaga ati pio gitatago-namanamara genai, gomi rinaga rai na pene venimi?

¹³ Vetugunagi talimana vele ruala vetugunagira ati pene ago-venira ripa. Kwalana ia na ta ati pene ulamagia, a ta pene ulamagia; ta pene vega-taunataunaa, a ta pene opa-venia. Palagu e moni vetugunagira ati pio ago-venira ripa.”

Iesu gena kila reketa

¹⁴ Parisea talimara moni geulamagi-kamuawai. Iesu gena kila maparara gekamonagirato aonai, gemamai-agiato. ¹⁵ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi taunilimalima wailarai govekilagi-rorirorina, na Palagu na gomi aomi eriparana. Taunilimalima na gevega-ragerana gaura Palagu na ati eririwarana, ekilagi-piatogarana.

¹⁶ Mose gena rova e peroveta talimara geria kila gemiawai pene vogomai Ioane Bapatiso gena lagani ai. Voanana Palagu gena Basileia valina gevopatagiana aonai, taunilimalima maparara gevegigi-togana pia laka-toga ulanana. ¹⁷ Kupa e tanopara pia lekwalekwa marauparanai, na rova gena leta keivagina ta pa gena koma ta ati vagi pene lekwalekwa.

¹⁸ Maru taa na garawana pene guia, ne gare ta mapene garawaa genai, ia eveopa-lemana; mamaru taa na vomaru na eguiato garena pene garawaa genai, ia maki eveopa-lemana.”

Rinaga talimana e Laasaro

¹⁹ “Rinaga talimana ta etaluwai. Ia rapuga namaramo ekalawai e toma mapararai evererewai e ganigani namaramo eganiwai. ²⁰ Gena numa vanaginai lealea talimana ta arana Laasaro emaoko-tagowai. Ia malakulakuna. ²¹ Eriwiwa-rakavawai rinaga talimana gana ganigani

momora pere ganira. Kwaeva maki geagowai, ia komatana geremali-rawai.

²² Lealea talimana ekwaregato, ne aneru na Aperaamo laganai gevua-agoato. Rinaga talimana maekwaregato, ne getoleato. ²³ Kwarega kapunai (Hades) viti evuawai aonai, epoe-rageto, rauvagi ai Aperaamo egitaato, e Laasaro maki ia goti. ²⁴ Ne ekeato, netiwato, ‘Aperaamo, tamaku o, ono gita-vetugaku, Laasaro poro tugua, gimana ririrana nanu ai eneve tura-raia, pe maekumo anama vega-palapalaa, kwalana au ekalova molenai viti kamu vagi avuaana.’

²⁵ Na Aperaamo ekilato, ‘Natuku o, ono tugamagia, goi omaguliwai tomarai gau namaramo orawaliwai, a Laasaro gau rakavaramo erawaliwai. Na ewagumona ia evererena, a goi viti ovuaana. ²⁶ Ita vekarawarai maki poga para emiana, gaura pakurai eanana talima ta nenai ati pene wati, e neana na maki ta enai ati pene vogomai.’

²⁷ Ne rinaga iwavagi talimana ekilato, ‘Tamaku o, anogimuna, Laasaro ono tugua tamaku gena numai. ²⁸ Au walakavaku imaima; ia na pene vaikilara eviti-vua kapunai nege vogomaina nea.’ ²⁹ Na Aperaamo ekilato, ‘Mose e peroveta talimara ira ria, pe karora pia kamonagira.’ ³⁰ Rinaga talimana ekilato, ‘Aikina, tamaku! Pene ekwaregato talimana ta pene ago genai, ira geria rakava na pia vetugamagiwai.’

³¹ Aperaamo ekilato, ‘Pene Mose gena rova e peroveta talimara geria kila ati pia kamonagira genai, kwarega na talima ta pene kuliiti-wai maki ati pia kamonagia.’ ”

17

Kala rakava e rakava tugamagi-piatogara

Mataio 18:6-7; 18:21-22; Mareko 9:42

¹ Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Taunilimalima vega-ketora gaura roe nea pia wala, na pene vega-walara talimana vetugana kekei. ² Pere nama ia gaagonai vatu kamuna ta pegere kwatu-kaua, ne rawapara ropukelau ai pegere pia-raia, kwalana egirigiri ta rakavai neopa-togaana nea.

³ Vovetaina gaurai rogomi pio vetole! Pene goi walakavamu kala rakavara ekalana genai, pono kila-waia, pene gena rakava na pene vetugamagiwai genai, gena rakava pono tugamagi-piatogara. ⁴ Pene ia na toma kwapuna aonai vega-taulatoi kwapuna pene vega-rakavamu, e vega-taulatoi kwapuna pene waikule-wai goi gemu ai, pene kila, ‘Pave-tugamagiwai,’ nepenetiwa genai, goi na gena rakava pono tugamagi-piatogara.”

Kamonagi

⁵ Apostolo na Velekou gevaikilaato, negetiwato, “Gema kamonagi ono vega-kamura!” ⁶ Velekou na evega-gelerato, netiwato, “Pene gomi gemi kamonagi mastadi gautupuna gutuna kamuna vetaina, girikonevekoneve kiana gomi na egautupu kamuna pa malberi gautupuna pio vaikilaa, ‘Ono velagu-rage, pe rawaparai onove vevaro!’ nopiatiwa genai karomi pene kamonagira.”

Vetugunagi talimana gena inagulu

⁷ “Pere gomi ta gemu vetugunagi talimana tano pene lugaa pa mamoe pene gita-tagora mulinai, inagulu kapuna na numai pene vogomai genai, goi na pono vaikilaa, ‘Ono laka vega-veleke, pe onoma ganigani,’ nophonotiwa pa? ⁸ Aikina, goi pono kila, ‘Gaku ganigani ono kala e nanunanu rapugana na pono verapuga, pe pono gita-tagoku; au pana ganigani gatou mulinai vou, goi mapono ganigani.’ ⁹ Pa vetugunagi talimana gena kamonagi pakunai pene vega-namaa? Aikina. ¹⁰ Gomi maki vovetaina; pene Palagu na pene vaikilami inagulura maparara pio kalara genai, pio kila, ‘Ita vetugunagi talimara gera inagulu.’”

Iesu na lepera talimara gagalana (10) evega-namarato

¹¹ Iesu Ierusalem eago-veniawai aonai, Samaria e Galileia vetogara na evanagito. ¹² Vanuga taai elaka-togato, ne lepera talimara gagalana (10) ria geverawalito. Rauvagi ai roe voa aonai geruga-talito, ¹³ ira gekeato, negetiwato, “Iesu! Gema Velekou! Ono gita-vetugamai!”

¹⁴ Iesu na egitarato, ne evaikilarato, netiwato, “Rupu Veaga velera geriaio iogo, pe piave gitami.” Ne geagowai aonai, tauniparara gevealevato, genamato. ¹⁵ Talima kwapunamo ira aorai kopina egitaato enamato, ne ewaikule-waito, Palagu evega-rageato. ¹⁶ Ia Iesu gagena kwalanai evetiu-talito, evega-namaato. Ia Samaria talimana. ¹⁷ Iesu ekilato, “Talima maparara gagalana pege nama. Taulavati kwapuna ravai nea? ¹⁸ Rakagau gaurai etau polu kwapuna pewaikule-wai, Palagu pema vega-ragea?” ¹⁹ Ne Iesu na evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, ono laka, gemu kamonagi na pevega-magulimu.”

*Palagu gena Basileia pene vogomai kilara
Mataio 24:23-28; 24:37-41*

²⁰ Parisea talimara reketa na Iesu gerenagiato, Palagu gena Basileia arigi toma pene vogomai. Ia na evega-gelerato, netiwato, “Palagu gena Basileia pene vogomai ati pio gitaa gauna. ²¹ Talima ta ati pene kila, ‘Ono gitaa, goi ea!’ pa ‘Goi voa!’; kwalana Palagu gena Basileia gomi aomi ai nea.”

²² Ne ia na gena melo evaikilarato, netiwato, “Toma ta pene kwara aonai, gomi gemi ririwa kamuna Taunilimalima Natuna gena toma taa vagi pogoro gitaa, na ati pio gitaa. ²³ Reketa na pia vaikilaimi, ‘Talimana goi voa!’ pa ‘Talimana goi ea!’ nepiatiwa. Na ragai pio ago, mulirai ragai pio laka. ²⁴ Kwalana eramaana aonai, maekana kupai kavata-kavatana eagona vetaina, Taunilimalima Natuna gena tomaki maki vovetaina pene wala. ²⁵ Na ia vitiviti vogo roe nea pene vuara, etoma guluna na roe pia rugaa.

²⁶ Taunilimalima Natuna pene vogomai tomana Noa gena lagani ai vetaina. ²⁷ Taunilimalima maparara geganiwai, geniuwai, maru e gare gevegarawawai, pene vogomai, Noa gena poti aonai elaka-togato tomanai, gutugutu na maparara egugutu-kwaregarato. ²⁸ Lota gena lagani ai maki vovetainamo. Geganiwai, geniuwai, gevoivoiwai, gevarovarowai, numa gekalawai. ²⁹ Na Lota Sodoma eraokwaniato tomanai, kalova e salfa pa vatu matiavura kupa na geketo-rigoto, maparara eporo-mourato. ³⁰ Taunilimalima Natuna pene matagai genai, maki vovetaina pene wala.

³¹ Votomai, pene talima ta numa kukunai etanu-tagona, numai ati mapene laka-toga gena rinaga pene gapira. E pene talima ta aragai

genai, ia gena numai ati mapene waikule-wai gena rinaga gapigapira.³² Lota garawana pio tugamagia! ³³ Rai matotaunamo gena maguli rogona etoleana talimana, gena maguli pene piatogaa; a rai gena maguli epia-togaana talimana maguli pene rawalia.

³⁴ Avaikilamina, vopogi aonai talima ruala gepa kwapunaimo pia maitu aonai, ta Palagu na pene gapi-vagia, (kwalana pegapi-ragea gaurai), a ta pene raokwania, (kwalana erugaana gaurai). ³⁵ Gare ruala vuiti kao-agina gauna pia kaoagi-koukoua aonai, ta pene gapi-pakaa, a ta pene raokwania. [³⁶ Talima ruala aragai pia inagulu aonai, ta pene gapi-vagia, a ta pene rugaa.]”

³⁷ Iesu gena melo na gerenagiato, negetiwato, “Velekou o, ariginai pene wala?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Kwarega tauniparara gemiana kapunai, kao maki vonai pia koukou, (pe ira na pia vega-matagaia).”

18

Parapore -Wapu e Kota ekamonagina talimana

¹ Ne Iesu na gena melo geria parapore ta ekilagiato. Voparapore na pene vega-ripara, vanagivanagi pia rapali e ragai pia moira ulanana.

² Evetaina ekilato, “Vanuga gautai Kota ekamonagina talimana ta etaluwai. Ia Palagu kalina na ati ekaliwai, e taunilimalima maki ati ekupa-ragerawai. ³ Vovauga wapuna ta Kota ekamonagina talimana genai ewaikule-wai waikule-waiwai, gena rorirori eve ririwamagi-agiawai e ekilawai, ‘Ono veakavaku, pe gevega-rakavakuna talimara akwara ono venira!’ ⁴ Gaova kiata erauto, Kota ekamonagina talimana na wapu gena ririwa kalana ati ekalaato. Na toma ta ia matotauna evetugamagito, netiwato, ‘Au Palagu kalina na ati akalina e taunilimalima maki ati akupa-ragerana, ⁵ na gau kwatunamo, ewapu na au evega-tauvitikuna gaurai, gena ririwa kalana ana kalaa, kwalana vanagivanagi evogomaina, au evega-tauvitikuna.’”

⁶ Velekou maekilato, “VoKota ekamonagina talimana rakagau netiwato, iokamonagia. ⁷ Pe rakagau? Palagu na evirigirato talimara, ia genai pogi e lagani getagina e genogina talimara, veagirori tomanai ati pene veakavara? Veakavarai neekwaipona? ⁸ Au na avaikilamina, geria rorirori ai veganamo pene veakavara. Na Taunilimalima Natuna pene vogomai aonai, kamonagi tanoparai pene rawalia pa aikina?”

Parisea talimana e takiti-koko talimana

⁹ Talima reketa geria tugamagi ira kala rorirori, na taunilimalima maparara kala rakava talimara. Iesu na etalima geria parapore ekilagiato, netiwato, ¹⁰ “Talima ruala Rupu Veaganai geagoto, geverapalito; ta Parisea talimana, ta takiti-koko talimana. ¹¹ Parisea talimana geregana kavatai erugato, ne erapalito, netiwato, ‘Palagu o, avega-namamuna, kwalana au ati talima maparara vetaira, karoverave talimara, kala teveletevele talimara, e vekalakau talimara. Avega-namamuna, kwalana au ati votakiti-koko talimana vetaina. ¹² Epetoma kwapuna aonai au toma ruala avokana, e arawalirana gaura goleaagalana (10) akalarana, ne golea ta goi avenimuna.’”

¹³ Na takiti-koko talimana rauvagi ai erugato, ati epoe-rage to kupai, kopana evaleato, ekilato, ‘Palagu o, au rakava talimaku, ono gita-vetugaku!’

¹⁴ Au na avaikilamina, takiti-koko talimana Palagu na evega-taunataunaato, ia makala rorirorina vanugai ewaikuleto, a Parisea talimana aikina. Kwalana matotauna evevega-ragena talimana Palagu na pene vega-rigoa, a matotauna evevega-rigona talimana pene vega-ragea.”

Iesu na girigiri evega-namarato

Mataio 19:13-15; Mareko 10:13-16

¹⁵ Talima reketa girigiri Iesu genai gevua-agorato, gimana atarai pene tao-kaua ulanana. Gena melo na gegitarato, ne gekila-wairato. ¹⁶ Na Iesu na girigiri ekea-mairato, gena melo evaikilarato, netiwato, “Egirigiri au geku ai ia vogomai, ragai iogui-waira, kwalana Palagu gena Basileia nevetaira talimara geria. ¹⁷ Taunatauna au na gomi avaikilamina, rai na Palagu gena Basileia ati pene gapi-ragea melo girigiri vetaina, Basileiai ati pene laka-toga.”

Rinaga vogo talimana

Mataio 19:16-30; Mareko 10:17-31

¹⁸ Iuda talimara geria vele taa na Iesu erenagiato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu namana, au rakagau pana kala vou maguli vanagivanagi pana rawalia?” ¹⁹ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Goi rakagau gaurai au namaku okilagina? Talima ta ati nama, Palagumo geregana nama. ²⁰ Rova ripamu, ‘Ragai pono mata poraga, ragai pono vagivagi, ragai pono lema, ragai pono veroli-opakau, tamamu e tinamu pono kuparagera.’” ²¹ Votalima ekilato, “Au keiku na vegata pene vogomai etoma nerova maparara akwalanarana.” ²² Iesu na vokila ekamonagiato, ne ekilato, “Goi gau kwatunaimo orapuna. Gemu rinaga maparara ono voi-agira, monira lealea talimara pono venira, ne kupai goi gemu rinaga pono rawalira. Vovetaina pono kala voupe, au muliku ai ponoma laka.” ²³ Vokila ekamonagiato aonai, aona emetau-rakavato, kwalana ia rinaga vogo talimana.

²⁴ Iesu na egitaato, ne evaikilaato, netiwato, “Rinaga vogo talimara Palagu gena Basileia lakatoganai, geria lakatoga gaoka vagi. ²⁵ Kamela rina ilunana pene vanagi gaoka, na gena rinaga vovogo talimana Palaguna Basileiai gena laka-toga gaoka-galagala vagi.” ²⁶ Taunilimalima na ekila gekamonagiato, ne Iesu gerenagiato, negetiwato, “Na, rai na maguli vanagivanagi pene rawalia?” ²⁷ Iesu evega-geleto, netiwato, “Taunilimalima na ati pia kalara ripa gaura Palagu na pene kalara ripa.”

²⁸ Petero na evaikilaato, netiwato, “Goi ripamu, ai gema gaura maparara garaokwanirato, mulimu ai galakana.” ²⁹ Iesu na evaikilarato, “Taunatauna avaikilamina, talima ta gena numa eraokwaniato, pa garawana, kakana, tarina, tamana, tinana, natuna Palagu gena Basileia pakunai, ³⁰ ia emagulina aonai gau vogo pene rawali, e volaganinai vou maguli vanagivanagi pene rawalia.”

Iesu na gena kwarega maekilagi-matagaiato

Mataio 20:17-19; Mareko 10:32-34

³¹ Iesu na gena melo gagalana ruala evaigerevagirato, ne evaikilarato, netiwato, “Iokamonagi! Ita Ierusalem! I taveragena. Vonai peroveta talimara na Taunilimalima Natuna valina getalo-kuneato kilara ganira maparara pia taunatauna. ³² Ati Iuda talimara gimarai pia tugu-kaua. Ira na pia vegarevegare-agia, pia mamai-agia e pia kainiua. ³³ Pia

kwaria e pia vagi-kwaregaa, na toma vega-toitoinai mapene kuliitiwai.”

³⁴ Iesu gena melo na vokila ganina ati gerawaliato. Kila ganina ira geria veavuga. Ira ati ripara Iesu na rakagau ekilagiato.

Iesu na mata-kele talimana evega-namaato

Mataio 20:29-34; Mareko 10:46-52

³⁵ Iesu Ieriko ekavinagiato aonai, mata-kele talimana ta raupara pipinai etanu-tagowai, enoginogiwai. ³⁶ Taunilimalima gutuma raupara na gelaka-vanagiwai ekamonagirato, ne everenagito, “Ne rakagau kuluna?” ³⁷ Gevaikilaato, negetiwato, “Iesu, Nasareta talimana, elaka-vanagina.” ³⁸ Ne ekea-lailaito, netiwato, “Iesu o, Davida natuna, au ono gita-vetugaku!” ³⁹ Gelaka-kuneto talimara na gekila-waiato, na ia ekeavigiragewai, “Davida Natuna o, au ono gita-vetugaku!”

⁴⁰ Iesu eruga-talito, ne ekilato, “Iovaimaia!” Ia evogomaito, ne Iesu na erenagiato, netiwato, ⁴¹ “Goi rakagau oririwana gemu ai ana kalaa notina?” Ia evega-geleto, netiwato, “Velekou o, matakou ono mai-vegalalira.” ⁴² Iesu ekilato, “Matamu ia nama, gemu kamonagi na peveganamamu.” ⁴³ Veganamo matana ealirato, epoepoe-namanamato, Iesu mulinai elakato, Palagu evega-rageato. Vokala gegitaato talimara maparara na maki Palagu gevega-rageato.

19

Iesu e Sakaio

¹ Iesu Ieriko ai ekwarato, ne vanuga aona na eagowai. ² Vonai takiti-koko talimara geria vele ta arana Sakaio; ia moni e rinaga vogo talimana. ³ Ia gena ririwa Iesu kolemana rakavetaina pere gitaa, na talima gutuma e ia kupavagi gaurai, ati egitaato. ⁴ Gaura pakurai ia eraka-kuneto, sikamoa gautupuna taai epae-rageato, Iesu voanana pene laka-vanagi aonai, pene gitaa ulanana.

⁵ Iesu vonai ekwarato, epoe-rageato, ia egitaato, ne evaikilaato, “Sakaio, onoma rigo-rakaraka, kwalana etoma au goi na numai pana talu gaurai.” ⁶ Ne Sakaio eraka-rigoto, mavererena na Iesu evaiagoato gena numai. ⁷ Gegitaato talimara maparara gemunemuneto, negetiwato, “Etalima galama talimana, gena numai eneve talu.”

⁸ Sakaio erugaitito, Velekou evaikilaato, netiwato, “Velekou, ono kamonagi! Geku rinaga kavata viriviri talimara pana venira, e gena rinaga agapi-kawaato talimana vega-vativati pana veni-waia.” ⁹ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Etoma vevega-maguli enumai pema kwara, kwalana etalima maki Aperaamo natuna. ¹⁰ Kwalana Taunilimalima Natuna gelekwalekwato talimara tavutavura e vega-magulira ulanana evogomaito.”

Parapore -Vetugunagi talimara moni gegita-tagoto

Mataio 25:14-30

¹¹ Maparara gekamonagiwai aonai, Iesu na geria parapore ta ekilagiato. Kwalana ia Ierusalem ekavinagiato gaurai, ira matapolu gekilato, Palagu gena Basileia volaganinai pene matagai. ¹² Ne ia ekilato, “Raki kamuna talimana ta kapu raurau ai elakato, king pa vele rakina pene gapia vou, mapene waikule-wai. ¹³ Rogoti ere laka aonai, gena vetugunagi talimara gagalana (10) ekearato, kolo monira

kwapurakwapura ira kwapurakwapura evenirato, ne evaikilarato, netiwato, ‘Au muliku ai pio inagulu-agira, pe moni polura taarana mapio rawalira.’

¹⁴ Na gena tanopara talimara na ati geririwaawai gaurai, mulina na kilakila getuguato, negetiwato, ‘Ai ati gaririwana etalima ai gema vele ai pene ago.’ ¹⁵ Na votalima na king rakina geveniatio mulinai, ewaikulewaito. Ne gena vetugunagi talimara ekearato, pia vega-ripaa, moni polura vira ira kwapurakwapura na gerawalirato.

¹⁶ Talima kunena eagoto, ne evaikilaato, ‘Velekou, kolo monina kwapuna ovenikuto aona na, au na moni gagalana maparawalira.’ ¹⁷ Ia na evega-namaato, netiwato, ‘Goi vetugunagi talimamu namana! Gau girigiri oinaguluagi-gitakaurana gaurai, au na vanuga maparara gagalana avenimuna, goi na pono gita-tagora.’ ¹⁸ Vega-rualana eagoto, ne ekilato, ‘Velekou, kwapuna ovenikuto aona na, au na moni imaima maparawalira.’ ¹⁹ Gena vele na evaikilaato, ‘Goi vanuga imaima pono gita-tagora.’

²⁰ Vetugunagi talimana ta maevogomaito, ne ekilato, ‘Velekou o, goi gemu moni kwapuna gauna ea, au na muko ai akumuato, atao-togaato. ²¹ Au goi kalimu na akalito, kwalana goi ati ovekupa-ragena talimamu. Talima geria gau ogapirana, e ati goi na ovarorato gaura opatirana e okuarana.’ ²² Gena vele na evaikilaato, ‘Goi vetugunagi talimamu rakavana! Matotaumu gemu kila na pana agirorimu. Goi ripamu au ati vekuparage talimaku, ati au geku gaura agapirana, e ati avarorato gaura apatirana. ²³ Rakagau gaurai au geku moni panikai ati otaorato? Pe au para waikule aonai, mataokauna para rawalia.’

²⁴ Ne vonai geruga-tagowai talimara evaikilarato, netiwato, ‘Ne moni kwapuna genai nea gauna iogapia, moni gagalana talimana iovenia.’ ²⁵ Na ira na gevaikilaato, ‘Velekou, ia gena moni gagalana warauna pegapira.’ ²⁶ Ia evega-geleto, netiwato, ‘Au na avaikilamina, magena e magana talimana vogora mapana venia, a ati gena e ati gana talimana genai girigiri kiana maki pana gapi-vagia.

²⁷ Na au geparu-venikuna talimara, ati geririwato au ira pana kune-agira negetiwato talimara, iovaimaira, au wailaku ai ioma vagi-kwaregara!’ ”

Iesu gena kwalimu gugulu lakatogana Ierusalemiai gevonevone-agiatio Mataio 21:1-11; Mareko 11:1-11; Ioane 12:12-19

²⁸ Ekilakila-gatuto vou, Iesu elaka-kuneto, Ierusalemiai everageto. ²⁹ Betepeiti e Betania ekavinagirawai aonai, Olive Golona kavanai, Iesu na gena melo ruala etugu-kunerato, evaikilarato, netiwato, ³⁰ “Wailara vanuganai ioago. Pio kwara aonai, toniki natuna ta kwatukau pio gitaa, atanai talima ta rogoti ere ragekau. Pio luga-vagia, pio vogomai-agia. ³¹ Pene talima taa na pene renagimi, pene kila, ‘Rakagau gaurai golugaana?’ nepenetiwa genai, gomi pio kila, ‘Velekou na eririwaana.’ ”

³² Ne tauria ruala geagoto, Iesu na evaikilarato gelegelenai gerawaliatio. ³³ Toniki natuna gelugaawai aonai, toniki gatara na gerenagirato, “Ne rakagau gaurai toniki golugaana?” ³⁴ Gevega-geleto, negetiwato, “Velekou na eririwaana.”

³⁵ Ne Iesu genai geago-agiato. Geria rapuga toniki rogenai geava-kaurato vou, Iesu gevega-tanukauato. ³⁶ Iesu eagowai aonai, taunilimalima geria rapuga kamura rauparai geavarawai.

³⁷ Ierusalemara warauna ekavinagiato, Olive Golona na everigowai, Iesu gena melo gutuma gevererewai, Palagu gevonevone-agiato, kwalana kala kamu vagira gegitarato gaurai. ³⁸ Gekilato, “Velekou aranai evogomaina Velenā ita vega-namaa! Maino kupai e maeka ralema iwavagina kupa atagaina raimoraimonai!”

³⁹ Ne Parisea talimara reketa na taunilimalima gutuma aora na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Vevega-ripa talimamu, gemu melo ono kila-waira!” ⁴⁰ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au na avaikilamina, pene ira pia vaigari genai, evatu pia kogo.”

Iesu Ierusalemara galamanai etagito

⁴¹ Iesu vanuga kamuna Ierusalemara elaka-kavinagiato, egitaato, ne galamanai etagito, ⁴² netiwato, “etoma gemu maino kwalana poro ripaa nama! Na ewagumona, goi na ati ogitaana. ⁴³ Tomana pene kwara aonai, geparu-venimuna talimara na kwano pia tenua, pia kana gegelagimu, ati gemu rava rauparana. ⁴⁴ Ne goi e aomu ai getaluna talimara pia gule-vepopo-lovolovo-vagimi; vatu ta maki vatu ta atanai ati pia raokwania, kwalana Palagu gena veveakava emarigoto ati oripaana gaurai.”

Iesu na Rupu Veaga ealevaato

Mataio 21:12-17; Mareko 11:15-19; Ioane 2:13-22

⁴⁵ Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, voivoi talimara egui-atirato, ⁴⁶ evaikilarato, netiwato, “Veaga Pukana aonai evetaina ekilana, ‘Au geku numa rapali numana pia kilagia,’ na gomi na lema talimara geria kumu kapunai pogo vega-agoa.”

⁴⁷ Iesu tomara mapararai Rupu Veaga aonai evevega-ripawai. Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagiawai talimara, e Iuda velera na ia pia vagia rauparana getavuawai. ⁴⁸ Na ati geria raupara, kwalana taunilimalima maparara geririwawai, Iesu gena kila ta vagi ragai pia kala-ketoa.

20

Ierusalemara velera na Iesu gena tiavu kwalana geverenagi-agiato

Mataio 21:23-27; Mareko 11:27-33

¹ Toma ta Iesu Rupu Veaga aonai evevega-ripawai, Vali Namana taunilimalima evopata-venirawai. Ne Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagiawai talimara, e Iuda velera Iesu genai geagoto, ² gerenagiato, negetiwato, “Arigi tiavu ai goi na egau okalarana? Rai na etiavu evenimuto?”

³ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au na maki verenagi ta ana venimi. Pio varaku, ⁴ Ioane gena bapatiso kalana Palagu genana evogomaito, pa taunilimalima geriana?”

⁵ Ira aorai geveroliverolito, negetiwato, “Pene ita pita kila, ‘Palagu genana,’ nepitatiwa genai, ia pene kila, ‘Rakagau gaurai Ioane ati govega-taunataunaato?’ nepenetiwa. ⁶ Na pene ita pita kila, ‘Taunilimalima geriana,’ nepitatiwa genai, taunilimalima maparara na

ita vatu na pia vale matera, kwalana ira gekilana, Ioane peroveta talimana, negetina.”⁷ Iesu gevega-geleato, negetiwato, “Ai ati ripamai,” negetiwato.

⁸ Gaurana Iesu na ira maki evaikilarato, netiwato, “Au na maki arigi tiavu ai egaura akalarana ati pana varami.”

*Parapore -Araga gitatagona talimara rakavara
Mataio 21:33-46; Mareko 12:1-12*

⁹ Ne Iesu na talima eparapore evaikilarato, netiwato, “Talima ta vine aragana evaroato vou, araga gitatagona talimara geriai eraokwaniato. Ne elakato kapu taai. Vonai toma vogo evetalu-agirato.”¹⁰ Vine vuara (grapes) gemerato, ne ia na gena vetugunagi talimana ta etuguato araga gitatagona talimara geriai, vine vuara reketa pene gapira ularana. Na araga gitatagona talimara na gekwariato vou gimana kovagona getugu-waikuleato.¹¹ Ne vetugunagi talimana ta maetuguato, na ia maki gegalama-veniato, e gevega-nugarageato, gimana kovagona maetugu-waikuleato.¹² Vetugunagi talimana vega-toitoina maetuguato, na gegalama-rakavarakavato, kopina mamakomakona gepiatiato.¹³ Ne araga gatana ekilato, ‘Au rakagau maana kala? Au natuku, aulamagi-iwavagiana melona, ana tugua, atugamagina ia pia nugagi-ragea!’¹⁴ Na araga gitatagona talimara na gegitaato aonai, matotaura gevevaikilato, negetiwato, ‘Araga pene gaunaa melona ea, ita vagi-kwaregaa, pe araga ita gera.’¹⁵ Ne araga mulinai gerolo-atiato, gevagi-kwaregaa.”

Iesu everenagito, netiwato, “Araga gatana rakagau pene kala ira geriai?”¹⁶ Ia pene vogomai, araga gitatagona talimara pene vagi-veroverora, ne araga talima iraura pene venira.” Taunilimalima na ekilakila gekamonagiato aonai, gekilato, “Aikina, nevetaina ragaina!”

¹⁷ Iesu na egita-kalakalarato, ne erenagirato, netiwato, “Ekilakila Puka Veaga aonai ganina rakagau? Evetaina ekilato, ‘Vatu numa gekalarana talimara na gerugaato, gepia-togaato vatuna, keakwala vatunai eagoto.’

¹⁸ Rai vovatu atanai pene ketokau talimana pene keto-lovolovo-vagi; e evatu talima ta atanai pene ketokau genai, pene kavi-minamina-vagia.”

*Kaisara, Roma geria vele, gena takiti monira
Mataio 22:15-22; Mareko 12:13-17*

¹⁹ Rova gevevega-ripagiawai talimara e Rupu Veaga velera kamura na Iesu tipo vonaimo pia gapia rauparana getavuawai, kwalana ira ripara, Iesu na eparapore e ira ekilagirawai gaurai. Na taunilimalima gutuma getanu-tagowai gaurai gekalito.²⁰ Gaura pakurai tipo gegitagitaato. Kapinai vou opakau talimara getugurato, noo kala rorirori talimara vetaira, Iesu pia renagia, gena kila pene irau genai, ia pia gapia, Roma kavanana gimana tiavuna aonai pia taoa.²¹ Voopakau talimara na Iesu gerenagiato, negetiwato, “Vevega-ripa talimamu o, ai ripamai, gemu kila e gemu vevega-ripa-rorirori. Taunilimalima geria raki ati otugamagirana, na goi na Palagu gena raupara ovevega-ripagigitakauana mataunataunamu na.”²² Ono vaikilamai, Kaisara, Roma geria vele, genai takiti paia veni pa aikina?”²³ Iesu na geria opakau warau egitaato, ne evaikilarato, netiwato,²⁴ “Siliva monina ta iovegagitaku! E rai avuavuna e rai arana?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “E

Kaisara avuavuna e arana,” negetiwato. ²⁵ Gaurai Iesu na evaikilarato, “Kaisara gena gau, Kaisara pio venia, Palagu gena gau, Palagu pio venia.”

²⁶ Iesu gena kila taunilimalima wailarai rorirori gaurai, ati geria raupara ia pia opa-leaa, na gena vega-gele na evega-kalirato, ati gekilakilato.

Kuliitiwai kilara

Mataio 22:23-33; Mareko 12:18-27

²⁷ Sadukea talimara reketa Iesu genai geagoto. Geria tugamagi kwarega talimara ati pia kuliiti-wai. Iesu gerenagiato, gekilato, ²⁸ “Vevega-ripa talimamu o, Mose na rova ai gema evetaina etaloato, ‘Pene tau ta kakana pene kwarega, wapuna pene kwarega-kwania, ati natura genai, vomaru na kakana wapuna pene garawaa, naturia pia gapira kwarega tauna gena.’ ²⁹ Tau walakako maparara taulatoi kwapuna. Tau kunena na gare ta egarawaato, ne ekwaregato, natuna ta ati evega-walaato. ³⁰ Melo vega-rualana na wapu maegarawaato, ³¹ melo vega-toitoina na maki vovetainamo. Voia aonai ira maparara taulatoi kwapuna, maparara gekwaregato, naturia ta ati gevega-walaato. ³² Ikanai vogare maki ekwaregato. ³³ Kuliitiwai tomanai vogare rai garawana? Kwalana ira tauria taulatoi kwapuna na gegarawaato gaurai.”

³⁴ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Etanoparai maru e gare gevegarawana, ³⁵ na roe vogomaina Basileianai, kala rorirori talimara pia kuliiti-wai. Ira ati pia vegarawa. ³⁶ Ira maki ati pia kwarega, na aneru vetaira pia talu. Palagu natunai pia ago, kwalana ira kuliitiwai talimara. ³⁷ Mose na evega-taunataunaato, kwarega na pia kuliiti-wai. Gautupu egalaato valina aonai, Mose na Velekou ‘Aperaamo gena Palagu, Isaako gena Palagu, e Iakobo gena Palagu’ ekilagiato. ³⁸ Taunatauna, ia maguli talimara geria Palagu, ati kwarega talimara geria Palagu. Kwalana Palagu genai, taunilimalima maparara magulira.”

³⁹ Rova gevevega-ripagiawai talimara reketa gekilato, “Vevega-ripa talimamu o, vevega-gele namana nea.” ⁴⁰ Ne voia mulinai ati magerenagi-waiato, gekalito gaurai.

Keriso Davida natuna pa Davida gena Velekou?

Mataio 22:41-46; Mareko 12:35-37

⁴¹ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ira rakagau gaurai Keriso Davida natuna negetina? ⁴² Davida Salamo aonai ekilato, ‘Palagu na au geku Velekou evaikilaato:

Au gimaku ripana kavanai ono mai-tanu, ⁴³ pene ago goi geparu-venimuna talimara goi gagemu kapulena pana taora.’

⁴⁴ Davida na Keriso ia ‘Velekou’ ekilagito, rakagau gaurai Keriso ia Davida natuna?”

Rova gevevega-ripagiawai talimara geria opakau

Mataio 23:1-36; Mareko 12:38-40; Luka 11:37-54

⁴⁵ Taunilimalima maparara wailarai Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, ⁴⁶ “Rova gevevega-ripagiana talimara geriana rogomi pio vetole. Ira geririwana rapuga mogara pia ligora, maketi kapurai pia

loulou, taunilimalima na pia vega-namara ularana. Rupu aorai e gani-koukou kapurai geria ririwa tanutanu kapura namaraimo pia tanu.
⁴⁷ Ira na wapu geria numa rinagara gevega-aikirana. Geria rapali mogaloki, na geopakauna. Vovetaina gekalana talimara metau kamu iwavagi pia rawalia.”

21

Wapu gena vega-nama monina

Mareko 12:41-44

¹ Iesu eali-itito aonai, moni vogo talimara geria vega-nama monira moni kounai geurarawai egitarato. ² Wapu lealea ta eagoto, egitaato, gena moni keira rualamo eura-rigorato, (e no toea kwapuna vetaina).
³ Ne Iesu ekilato, “Taunatauna, au na avaikilamina, ewapu na peuraa monina maparara geria veveni peiwara. ⁴ Kwalana maparara geria moni vovogo aora na kiatanamo pege veni, na ewapu lealea gena moni kika, gena maguli ai pere veakavaa gaura maparara peurara.”

Iesu na roe nea vou pia wala gaura ekilagirato

Mataio 24:1-14; Mareko 13:1-13

⁵ Iesu gena melo reketa na Rupu Veaga gekilagiato, gitagitana maralemana, vatu namara na e Palagu gevega-namaato warewarera gaura namara na geveakwagoato, negetiwato. Na Iesu ekilato, ⁶ “Tomana pene kwara, enai gogitarana gaura maparara talima reketa na pia valevepopo-rigora, vatu ta vatu ta atanai ati pene mia-tago.”

⁷ Ne Iesu gerenagiato, negetiwato, “Vevega-ripa talimamu, arigi toma pene wala? E pene wala genai, pene vega-taunataunaa vegailiana rakagau?” ⁸ Iesu evega-geleto, netiwato, “Gomi rogomi pio vetole, nege opami na nea. Kwalana taunilimalima vogo au araku ai pia vogomai, pia kila, ‘Talimana au ea!’ e, ‘Tomana pekwar!’ nepiatiwa. Na ira mulirai ragai pio laka. ⁹ Pene gomi na vetali pa veineveine kulura pio kamonagira genai, nugami ragai pia golugolu. Egaura pia wala-kune, na ikana roe nea pene kwara.”

¹⁰ Iesu maekilato, “Tanopara ta tanopara ta goti pia galama, kaomani ta kaomani ta goti pia vetali. ¹¹ Kapu vogo aorai tanokepo pene kwara, roge pia kwara, e taunilimalima gutuma viti pia rawali taa na ta pene kawaria. Vevega-kali vegailiara kamura kupa na pia matagai.

¹² Na vogaura rogoti gere wala aonai, ira na gomi pia gapimi, pia vegavitivitimi. Rupu aonai pia agirorimi, tipura numarai pia tao-togami. King e kavana wailarai pia agirorimi, kwalana au gogapi-ragekuna pakurai. ¹³ Eegomi gemi lagani namana au vega-taunataunaku ai pio ago. ¹⁴ Pio vetugamagi, gemi vevega-gele kilara ragai pio tugamagi-alalora, ¹⁵ kwalana kila e aoneka au na pana venimi, pia paru-venimi talimara na pia kilawaimi, na ati pia tiliga.

¹⁶ Tamami, tinami, kakami, tarimi, kalakalami, e gatami na taunilimalima geriai pia lewami. Gomi reketa maki pia vagi-kwaregami. ¹⁷ Taunilimalima maparara na pia aorakava-vagimi, kwalana au gogapi-ragekuna gaurai. ¹⁸ Na repami guira nivana taa vagi ati pene lekwalekwa. ¹⁹ Pio vaigaoka genai, pio maguli.”

Ierusalemia pia vega-rakavaa

Mataio 24:15-21; Mareko 13:14-19

²⁰ “Vetali goleara na Ierusalemama pia ruga gegelagia pio gitaa, ne pio ripa, Ierusalemama roli gevega-rakavaana. ²¹ Volaganinai Iudeai getaluna talimara golo ai pia kali-ago. Vanuga kamuna Ierusalemama getaluna talimara vanuga pia raka-kwania, e kuni ai getaluna talimara vanuga kamuna aonai ati pia laka-toga. ²² Kwalana volaganinai Palagu na taunilimalima geria rakava voira pene venira Puka Veaga aonai getalokunerato vega-taunataunara. ²³ Volaganinai gare kuviakuvia e melewa valigu garera kika mavetugara! Vitiviti kamu etano ai pene kwara, Palagu na gena pete talimara pene agirorira. ²⁴ Talima reketa vetali kativara na pia vagi-kwaregara, reketa pia gapi-magulira, tanopara mapararai pia lakagira, piave vega-tipurara; e ati Iuda talimara na Ierusalemama pia pana-talia, pene ago geria toma peneve gugulu.”

Taunilimalima Natuna gena vogomai

Mataio 24:29-31; Mareko 13:24-27

²⁵ “Garo, uve, e mitiu aorai vegailia pia wala. Tanopara petera rawapara e aku kulura na pia kali-rakava. ²⁶ Taunilimalima pia kali-agamotu, geria tugamagi maki roe nea pia aiki pia wala gaura pakurai; kwalana kupa tiavura pia veakaveaka. ²⁷ Volaganinai Taunilimalima Natuna pia gitaa, iloa aona na pene vogomai matiavuna e mamaeka ralema iwavagina ria. ²⁸ Vogaura pia wala aonai, pio kuliiti, pio poeiti, kwalana vega-magulimi warau pekavinagi.”

Parapore -Vevega-ripa figi gautupuna na

Mataio 24:32-35; Mareko 13:28-31

²⁹ Iesu na geria parapora ta ekilagiato, netiwato, “Figi gautupuna e gautupu maparara iogitara. ³⁰ Laura valigura gekakavana gogitarana, gomi goripana, garo gena rala laganina warau pekavinagi. ³¹ Voia gelegelenai, gomi maki pene pio gitara, egaura pia wala genai, pio ripa, Palaguna Basileia pekavinagi.

³² Taunatauna avaikilamina, egulu ati pene aiki, pene ago egaura maparara pia wala. ³³ Kupa e tanopara pia lekwalekwa, na au geku kila vou ati pia lekwalekwa, pia mia-vanagivanagi.”

Pio vegita-tago

³⁴ “Rogomi pio vetole, ganigani e niuniu kamu vagi, etanopara gena tugamagi gaura na gomi aomi irauna evega-metaurana. Ne votoma na neevega-polumina nea. ³⁵ Kwalana votoma tanopara getaluna talimara maparara geriai pene kwara. ³⁶ Gaura pakurai pio vegita-tago, pio rapali toma mapararai, pia wala gaura maparara aora na pio kali-maguli ulanana, e Taunilimalima Natuna wailanai roe nea piove ruga-ati.”

³⁷ Tomara mapararai Iesu Rupu Veaga aonai evevega-ripawai, lavilavi aina elakatiwai, Olive Golona kukunai eve genowai. ³⁸ Amoamo aina taunilimalima maparara Rupu Veaga aonai getanu-kouwai ia gena kila pia kamonia ulanana.

22

Iesu pia vagia rauparana getavuato

Mataio 26:1-5; Mareko 14:1-2

¹ Ati egoro-agiana paraoana velekwana arana Pasova warau evekavito. ² Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagiawai talimara

na Iesu pia gapia, ne pia vagi-garia rauparana getavuato, kwalana taunilimalima kalira na gekalito.

*Iudas Isakariota na Iesu elewaato
Mataio 26:14-16; Mareko 14:10-11*

³ Volaganinai Satani na Iudas Isakariota, gaganana ruala aorai, talimana ta, eporogiato. ⁴ Ne Iudas Isakariota eagoto Rupu Veaga velera kamura e Rupu Veaga gegita-tagoawai talimara geria vele geriai, Iesu ira gimarai raka pene taokau-tiwaa navugana genavuga-kouato. ⁵ Ira geverere-rakavato, gekilagavu-veniato, moni pia venia negetiwato. ⁶ Iudas Isakariota na egapi-rageato, ne Iesu ira gimarai veavugai pene tao-kaua rauparana etavuawai.

*Vega-nama mamoea gekala-maavuato
Mataio 26:17-25; Mareko 14:12-21*

⁷ Ati egorona paraoana velekwana e vekapawai mamoea pia vagia tomana warau ekwarato. ⁸ Ne Iesu na Petero e Ioane etugurato, evaikilarato, “Ioago, Pasova velekwana pio kala-maavua, pita gania.” ⁹ Gevega-geleto, negetiwato, “Ai na ravai paia kala-maavua?” ¹⁰ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Vanuga kamunai pio laka-toga aonai, talima ta nanu kwagutuna pene vuua pio rawalia. Mulina na pio ago, ia pene rage numanai pio rage. ¹¹ Ne numa gatana pio vaikilaa, nopiotiwa, ‘Vevega-ripa talimana ekilana: Wariwari kovogana arigia, au mageku melo ria vonai vekapawai mamoea paia gania?’ ¹² Ne ia na kovoga kamuna ta numa kukunai pene vega-gitami, gealeva-maavuato. Vonai pio kala-maavua.” ¹³ Ne gelakato, Iesu na ekilagirato gelegelera gerawalirato. Vonai Pasova velekwana gekalaato.

*Velekou na ganikou veagana
Mataio 26:26-30; Mareko 14:22-26; 1 Korinto 11:23-25*

¹⁴ Vekapawai mamoea pia gania orana ekwarato. Iesu magena apostolo talimara ria ganigani kapunai getanu-talito. ¹⁵ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Au geku ririwa kamuna evekapawai mamoea gomi ria na pita gani-koukou kunena vou, pana vitiviti. ¹⁶ Kwalana avaikilamina, vekapawai mamoea ati mapana gani-waia, pene ago, vekapawai ganina taunataunana peneve matagai Palagu gena Basileia aonai.”

¹⁷ Ne Iesu na kaperi ta egapiato, evega-namaato, netiwato, “Eia iogapia, maparami na pio niua. ¹⁸ Kwalana avaikilamina, vine nanuna ati mapana niu-waia, pene ago, Palagu gena Basileia pene vogomai vou.”

¹⁹ Ne Iesu na pereti egapiato, evega-namaato, ekala-kava-lugaato, evenirato, netiwato, “E au tauniparaku, gomi avenimina; eia pio kalaa, au tugamagi tagoagiku ulanana.”

²⁰ Gegani-gatuto mulinai, kaperi maegapiato, ekilato, “Ekaperi e Vekapawai Valiguna, au ralaku na pene vega-taunataunaa, pene vepopo gomi vega-magulimi ulanana. ²¹ Na au pene lewaku talimana enai au goti taganigani-kouna! ²² Taunatauna, Taunilimalima Natuna pene kwarega, Palagu na ekilagi-kuneato gelegelenai, na pene lewaa talimana rakavana kekei!” ²³ Ne matotaura geverenagi-verenagito, ia rai na vovetaina pene kalaa.

Rai kamu iwavagi

Mataio 20:25-28; Mareko 10:42-45

²⁴ Ne Iesu gena melo matotaura geveitoto, ira aorai rai kamu iwavagi. ²⁵ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ati Iuda talimara geria vele na taunilimalima getugu-naginagirana, e vekuneagi talimara kamura na geria rorirori tiavura na geririwamagirana, pe taunilimalima na pia vevato-agira negetina. ²⁶ Na gomi ati vovetaina. Gomi aomi ai tau kunena ia tau mulitainai pene ago, e vele talimana vetugunagi talimanai pene ago. ²⁷ Rai kamu, ganigani kapunai etanuna talimana pa vetugunagi talimana? Ganigani kapunai etanuna talimana, ei? Na au gomi aomi ai no vetugunagi talimana.

²⁸ Gomi au geveagare-konekuwai aonai, au lagakau ai gotanu-vaigaokato talimami. ²⁹ Gaura pakurai au Tamaku na rorirori evenikuto, Basileia ta au geku ekilagiato gelegelenai, au na maki Basileia ta gomi gemi akilagiana. ³⁰ Ne gomi maki au geku Basileiai pita ganikou e pita niu-kou, e gomi terona pa vele tanukaurai pio tanu, Isaraela kwalura gagalana ruala pio agirorira.”

Iesu na Petero gena veopatago ekilagi-gavuato

Mataio 26:31-35; Mareko 14:27-31; Ioane 13:36-38

³¹ “Simona, Simona o, ono kamonagi! Au na avaikilamina, Palagu na Satani rorirori eveniatio, gomi pene ripaganimi, nama e rakava pene taoware-agira ulanana, noo araga talimana na vuiti e momo etaoware-agirana vetaira. ³² Na au na gemu warauna arapalito, gemu kamonagi ragai pene moira ulanana. Ne au geku ai pono ruga waikule genai, walakavamu pono vega-tiligara.”

³³ Petero evega-geleto, netiwato, “Velekou, au goi goti vegata tipura numanai pia taora e pita kwarega-kou!” ³⁴ Iesu ekilato, “Petero, au na avaikilamuna, etoma kokoloku rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoti pono opa-tagoku, pono kila, ‘Au ati ripaku ia,’ noponotiwa.”

Paoti, pute e vetali kativana

³⁵ Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Au na gomi atugumito aonai, ati gemi molo, palaka, pa tamaka. Gomi gau kwautai goraputo pa?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Aikina!”

³⁶ Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Na ewagumona gomi rai magena molo e palaka, pene gapira; e rai ati gena vetali kativana, gena kouti pene voi-agia, ta mapene voia. ³⁷ Kwalana au na avaikilamina, Puka Veaga aonai ekilana, ‘Karoverave talimara ria pia vega-agikoumi.’ Vokila au geku ai pene taunatauna.” ³⁸ Iesu gena melo gevega-geleto, negetiwato, “Ono gitaa, Velekou, vetali kativara ruala ea.” Iesu evega-geleto, netiwato, “Nea, ragaina!”

Iesu erapalito Getesemane ai

Mataio 26:36-46; Mareko 14:32-42

³⁹ Ne Iesu vanuga kamuna eraokwaniatio, Olive Golonai eagoto ekalawai vetaina. Gena melo ia mulinai gelakakauto. ⁴⁰ Vonai gekwarato, ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Pio rapali, pe veripagani ai ragai pio moira.” ⁴¹ Ne geregana elaka-gerevagito, vatu ta piarana geketo-talina rauna vetainai, evetiu-talito, erapalito. ⁴² Ekilato, “Tamaku o, pene aomu gelegele genai, eviti kaperina au gekuna ono gapi-gerevagia; na ati au geku ririwa, goimo gemu ririwa.”

[⁴³ Ne aneru ta kupa na emarigoto, Iesu evega-tiligaato. ⁴⁴ Vitiviti kamu vagi na ia aona evega-vonuato, ne erapalito maaona maparana, eagoto, garivuna kwano ai eketo-talito no rala kapurona vetaina.]
⁴⁵ Erapali-gatuto vou, erugaitito, gena melo geriai ewaikule-waito, maitu maiturai erawalirato, rauparara geve kana-gavuto gaurai. ⁴⁶ Ne ia na evaikilarato, netiwato, “Gomi rakagau gaurai gomaituna? Iokuliti, iorapali, pe veripagani ai ragai pio moira.”

Iesu vetali talimara na gegapiato

Mataio 26:47-56; Mareko 14:43-50; Ioane 18:3-11

⁴⁷ Iesu roe waekilakilawai aonai, taunilimalima gutuma gekwarato, Iudas Isakariota, gagalana ruala aorai melona ta, ia na ekune-agirato. Iesu eago-veniato pene velavua ulanana. ⁴⁸ Na Iesu na evaikilaato, netiwato, “Iudas o, Taunilimalima Natuna vevelavu ai pono lewaa?”

⁴⁹ Iesu laganai geruga-tagowai melora na gegitaato rakagau pene wala, gaurai gerenagiato, negetiwato, “Vetali kativara na paia patira pa?” ⁵⁰ Ne ira taa na Rupu Veaga velena kamuna gena vetugunagi talimana vetali kativana na ekulu-veniato, tegana ripana kavana epati-vagiato. ⁵¹ Na Iesu na evaikilarato, “Nea, iovega-aikia!” Votalima tegana egapi-kaulagiato, evega-namaato.

⁵² Ne Iesu gapigapina gevogomaito talimara, Rupu Veaga velera kamura, Rupu Veaga gitatagona talimara geria kamuna e Iuda velera ia na evaikilarato, netiwato, “Gomi pogo vogomai magemi vetali kativara e magemi gapa, noo karoverave talimana ta gapigapina pogo vogomai vetaina?” ⁵³ Toma mapararai au gomi lagami ai Rupu Veaga aonai, na ati gogapikuto. Eegomi gemi ora, mukuna (pa Satani) gena tiavu orana.”

Petero eveopa-tagoto

Mataio 26:57-58; 26:69-75; Mareko 14:53-54; 14:66-72; Ioane 18:12-18; 18:25-27

⁵⁴ Ne ira na Iesu gegapiato, Rupu Veaga velena kamuna gena numai geago-agiato. Petero maki ia mulinai elakakauto, na mavepakana. ⁵⁵ Numa kanana aonai reketa kalova geveagalaato, ne getanugegelaagiato. Petero maki ira lagarai etanu-talito. ⁵⁶ Aonai vetugunagi vavinena taa na kalova maekanai egitaato, egita-kalakalaato, evaikilarato, netiwato, “Etalima maki Iesu ekwaruawai!” ⁵⁷ Na ia eveopa-tagoto, netiwato, “Vogare a, au ati ripaku ia!”

⁵⁸ Ati lovana kiana, talima taa na Petero egitaato, evaikilaato, “Goi maki ia taukavara ta!” Na Petero evega-geleto, netiwato, “Vomaru a, au aikina!” ⁵⁹ Ora ta evanagito mulinai, talima ta maekilato maaona maparana na, netiwato, “Taunatauna, ia maki Iesu ria talimana ta, kwalana ia maki Galileia talimana!” ⁶⁰ Na Petero evega-geleto, netiwato, “A vomaru a, au ati ripaku goi rakagau okilagiana!” Ia roe waekilawai aonai, kokoloku ekogoto.

⁶¹ Ne Velekou eruga-kuleto, ia na Petero egitaato aonai, Velekou gena kila etugamagi-rawaliato, netiwato, “Etoma kokoloku ati pene kogo, pene ago goi na au vega-toitoti pono opa-tagoku.” ⁶² Petero elaka-piatito, etagi-rakavarakavato.

Iesu gevegarevegare-agiato

Mataio 26:67-68; Mareko 14:65

⁶³ Iesu gegita-tagoawai talimara na gevegarevegare-agiato e gek-wariato. ⁶⁴ Matana gekumu-gavurato, gevaikilaato, negetiwato, “Goi peroveta talimana, gaurai ono kilagia, rai na pekwarimu?” ⁶⁵ Kila rakavara vogo ia geveniato.

Iesu kaonsela talimara wailarai

Mataio 26:59-66; Mareko 14:55-64; Ioane 18:19-24

⁶⁶ Elaganiato, Iuda velera, e Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagiawai talimara getanu-kouto. Iesu gevaiagoato Iuda kaonselara wailarai. ⁶⁷ Ne gevaikilaato, negetiwato, “Ono varamai, goi Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli talimana), pa?” Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Pene au na pana vaikilami, gomi na au ati pio vega-taunataunaku, ⁶⁸ e pene verenagi ta pana venimi, ati pio vega-geleku. ⁶⁹ Na ewagumona pene ago-vanagivanagi, Taunilimalima Natuna Tiavu Iwavagi Palaguna gimana ripana kavanai pene tanu.”

⁷⁰ Ne maparara gekilato, “Pe, goi Palagu Natuna notina?” Ia evega-geleto, netiwato, “Gomi na gokilagiana nea.” ⁷¹ Ira gekilato, “Raka vega-taunatauna talimara vetaira roe ata taurana? Ia matotauna muruna na pekilagia pata kamonia.”

23

Iesu Pilato wailanai

Mataio 27:1-2; 27:11-14; Mareko 15:1-5; Ioane 18:28-38

¹ Ne tanukou talimara maparara gekuliitito, Iesu gevaiagoato kavana Pilato genai. ² Vonai geopagiato, gekilato, “Etalima ea paga rawalia, ai gema taunilimalima evailearana, ekilana, Kaisara, Roma geria vele, gena takiti monira ragai paia venia netina, e matotauna evekilagina, ia Keriso, Palagu na ekilagi-gavuato velena.”

³ Ne Pilato na erenagiato, netiwato, “Goi Iuda talimara geria king pa?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Pa, okilagiana nea.” ⁴ Ne Pilato na Rupu Veaga velera kamura e taunilimalima gutuma evaikilarato, netiwato, “Kepi ta ati parawalia etalima genai.” ⁵ Na votaunilimalima gevigi-rageto, gekilato, “Ia gena vevega-ripa kilara na Iudea talimara maparara aora pekala-vevilira. Galileiai etinaato pene vogomai enai.”

Iesu Heroda wailanai

⁶ Vokila ekamonagiato aonai, Pilato everenagito, netiwato, “Etalima Galileia talimana pa?” ⁷ Na Pilato eripato, Iesu Heroda gena tiavu kapulenai gaurai genai etugu-agoato. Votoma ia maki Ierusalem. ⁸ Heroda everere-rakavato Iesu egitaato aonai, kwalana Heroda Iesu valina ekamonagiato, e rauvagi evealo-agiato Iesu pene gitaa ulanana. Ia eririwato Iesu na kala irau vagira kalara reketa pene kalara pene gitara. ⁹ Gaura pakurai verenagi vogo Iesu eveniato, na ia ati evega-geleto. ¹⁰ Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagiawai talimara vonai geruga-tagowai, Iesu geopagi-rakava-vagiawai. ¹¹ Heroda magena vetali talimara na Iesu gemamai-agiato, gevegarevegare-agiato, ne rapuga namana taa na gevega-rapugaato, magetugu-waikuleato Pilato genai. ¹² Pilato e Heroda geveliwai, na votoma gevegatato.

Pilato na Iesu gena kwarega ekilagiato

Mataio 27:15-26; Mareko 15:6-15; Ioane 18:38-19:16

¹³ Pilato na Rupu Veaga velera kamura, e Iuda velera, e taunilimalima maparara ekearato, ¹⁴ evaikilarato, netiwato, “Gomi na etalima pogo vaimaia au geku ai, gokilana, ia na taunilimalima evailearana nogotina. Ewagumona au na gomi wailami ai gemi kila gaura patavura na kepi ta ati parawalia. ¹⁵ Heroda maki ia genai kepi ta ati perawalia gaurai, mapetugu-waikulea ita gerai. Gomi na gogitaana, ia kepi ta ati ekalaato gauna na ia pene kwarega. ¹⁶ Gaura pakurai au na ana kwaria vou pana luga-vagia.” [¹⁷ Vanagivanagi evekalagina kalana Pilato na Pasova velekwana tomanai tipura numanai etaluna talimana ta pene lugaa.]

¹⁸ Na taunilimalima maparara gekogoto, negetiwato, “Pono vagia! Barabas ono lugaa, ono venimai!” ¹⁹ Barabas tipura numanai gekanagavuatō, kwalana vanuga kamuna aonai gegalamato e talima ta gevagi-kwaregaato gaurai.

²⁰ Pilato aona evekwalavito Iesu pene luga-vagia, gaura pakurai taunilimalima maevaikila-wairato, ²¹ na ira gekogowai-kogowaiwai, gekilato, “Ono satauroa, ono satauroa!”

²² Vega-toitoina maevaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurai, raka kepi etalima na ekalaato? Au na ia pene kwarega kepina ta ati arawaliana. Gaura pakurai au na maana kwaria vou pana lugaa.”

²³ Na ira gekogoto maaora maparara na, negetiwato, ono satauroa; pene ago ikanai ira geria ririwa eguguluto. ²⁴ Ne Pilato na geria ririwa egapi-rageato. ²⁵ Vogalama e vagivagi pakurai tipura numanai etaluwai talimana, eluga-vagiato geria noginogi gelegelenai, na Iesu evenirato geria ririwa kalana pia kalaa.

Iesu gesatauroato

Mataio 27:32-44; Mareko 15:21-32; Ioane 19:17-27

²⁶ Vetali talimara na Iesu gevaiatiato, geago-agiawai aonai, Kureni talimana ta arana Simona gerawaliato, ia kuni na ema lakatito vanuga kamunai eagowai aonai, vetali talimara na gegapiato, satauro gevegavuaato. Ia na satauro evuaato, ne Iesu mulinai elakagiato.

²⁷ Taunilimalima gutuma Iesu mulinai gelakato. Ira aorai reketa gare, ira Iesu getagi-agiawai e getagi-kilakilawai. ²⁸ Ne Iesu eruga-kuleto, evaikilarato, netiwato, “Ierusalema vavinemi! Au ragai iotagi-agiku, na matotaumi iovetagiagi e natumi iotagi-agira. ²⁹ Kwalana toma rakavara pia vogomai, taunilimalima evetaina pia kila, ‘Gaera garera e latara ati gerururana garera pia verere!’ ³⁰ Ne golo kamura pia vaikilara, nepiatiwa, ‘Ai atamai ai ioma ketokau!’ e tipatipa pia vaikilara, ‘Ai iokougavumai!’ ³¹ Pene au, gautupu maguliku, na evetaina pia kalaku genai, gomi, gautupu kwaregana, raka pia kala-tiwami?”

³² Karoverave talimara ruala maki Iesu ria gevaiatirato ia ria pia sataurora ulanana. ³³ Kapu arana “Repa Gavana Kapunai” gekwarato. Vonai karoverave talimara ria gesatauroato, ta ripana kavanai, ta kaulina kavanai. ³⁴ Iesu ekilato, “Tamaku o, geria rakava pono tugamagi-piatogara, kwalana rakagau gekalana ira ati riparia.” Ne iru ulana ta gekalaato vou gena rapuga gewarerato.

³⁵ Taunilimalima geruga-talito, gemoalewai, e Iuda talimara kamura na gemamai-agiawai, gekilato, “Ia na talima reketa evegamagulirato, na ia matotauna ati pene vevega-maguli pene ia Keriso, Palagu na evirigiato vevega-maguli talimana.” ³⁶ Vetali talimara na maki gevegarevegare-agiato, ia genai gegoto, vine nanuna vevokaina

getugu-rageato, ³⁷ gekilato, “Pene goi Iuda talimara geria vele notina, matotaumu ono vevega-maguli.” ³⁸ Talotalo ta maki ia atanai getaloato, ekilato: “E IUDA TALIMARA GERIA VELE.”

³⁹ Karoverave talimana ta, ia goti gesatauro-kourato talimana, na egoloato, netiwato, “Goi ati Keriso? Goi matotaumu ono vevega-maguli, ai maki ono vega-magulimai!” ⁴⁰ Ia taukavana na ekila-waiato, netiwato, “Goi Palagu kalina na ati okalina? Goi maki pono kwarega ia gelegelena. ⁴¹ Gau kwatunamo, ita taura ruala takwaregana gera rakava voira pakurai, na etalima ati gena kala rakava.” ⁴² Gaurai ia na Iesu enogiato, netiwato, “Iesu, gemu Basileia pono gapia aonai, au pono tugamagiku.” ⁴³ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Taunatauna avaikilamuna, etoma goi au goti paradaiso ai.”

Iesu gena kwarega

Mataio 27:45-56; Mareko 15:33-41; Ioane 19:28-30

⁴⁴ Garogota, ora gauna 12 koloko warau egapiato, garo gena tiavu eaikito, tanopara maparana mukuna na egapi-gavuato, pene ago, ora gauna 3 koloko. ⁴⁵ Ne Rupu Veega aonai veega iwavagi kovogana vega-gelogavuna rapugana pa ketin everale-kavalugato.

⁴⁶ Iesu ekogoto, netiwato, “Tamaku o, palaguku goi gimamu ai ataoana!” Ekila-gatuto mulinai ekwaregato.

⁴⁷ Vetali velena na vokala egitaato, ne Palagu evega-rageato, netiwato, “Taunatauna vegata, etalima kala roriori talimana!”

⁴⁸ Moale talimara gutuma na vokala ewalato gauna gegitaato, ne kopara gevalerato, gevetugamagi-rakavato, geria numai gewaikuleto.

⁴⁹ Na Iesu geripaato talimara maparara, Galileia na ia mulina na gevogomaito garera maki, pakai geverugato, gewalato gaura gegitarato.

Iesu getoleato

Mataio 27:57-61; Mareko 15:42-47; Ioane 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Talima ta arana Iosepa Iudea vanugana Arimatea aonai etaluwai. Ia vali nama talimana ta, Palagu gena Basileia ealoawai. Ia maki Iuda kaonsela talimana, na gekila-gavuto kalana ati egapi-rageato. ⁵² Ne Pilato genai eagoto, Iesu tauniparana pene gapi-rigoa netiwato. ⁵³ Voia mulinai Iesu tauniparana egapi-rigoato, rapuga kulokulo nama iwavagina na ekumuato, kala kapunai vatu gekoloato kovoganai etao-togaato. Vokala valiguna, aonai kwarega ta rogote gere taoa. ⁵⁴ Vokala Paraire lavilavi ewalato, Tapati ulanana gekala-maavuwai tomana, Tapati roli ekwarawai gaurai.

⁵⁵ Galileia na Iesu ria gevogomaito garera, Iosepa mulina na geagoto, kala kovogana e Iesu tauniparana raka etao-toga-tiwaato gegitaato.

⁵⁶ Ne gewaikuleto Ierusalemata sitinai, mulamula maponara e veiru mulamulara gegapi-maavurato.

Tapati tomanai gepikapikato rova ekilana gelegelenai.

24

Iesu ekuliiti-waito

Mataio 28:1-10; Mareko 16:1-8; Ioane 20:1-10

¹ Epetoma toma tovtovonai, garegare amoamo elagani maama-maawai kalai geagoto, mulamula ponara namara gekala-maavurato gaura geago-agirato. ² Kala kougavuna vatuna kule-gerevagi, pakai

emia-tagowai gegitaato. ³ Kala kovoganai gelaka-togato, na Iesu Velekou tauniparana ati gerawaliato. ⁴ Ira roe wageaovoaovowai aonai, maru ruala ira lagarai geruga-talito, geria rapuga kulogarogaro. ⁵ Garegare gekali-rakavato, kwano ai gerupatalito, ne votalima na gevaikilarato, negetiwato, “Rakagau gaurai maguli talimana kwarega kapunai gotavuana? ⁶ Ia enai aikina; kwarega na pekuliiti-wai. Galileiai etaluwai aonai, evaikilamito kilana pio tugamagia, ⁷ ekilato, ‘Taunilimalima Natuna rakava talimara geriai pia lewaa, pia satauroa, toma vega-toitoinai pene kuliiti-wai.’”

⁸ Ne garegare na vokila getugamagi-rawaliato. ⁹ Kala geraokwaniato, gewaikuleto, vogau ewalato gauna valina maparana Iesu gena melo gagalana kwapuna (11) mataukavara ria gevararato. ¹⁰ Garera ea: Maria, Magadala garena, Ioana, Maria, Teimiti tinana, e magare reketa maki. Ira na evali Iesu gena apostolo talimara geria gekilagiato. ¹¹ Na garegare geria kila ati gevega-taunataunarato, kwalana apostolo getugamagito, ira no gekila-kawakawawai. ¹² Na Petero ekuliitito, erakato, kala kovoganai eve poe-togato, na Iesu gekumuato rapugaramo egitarato. Ne numai ewaikule-wai aonai, gewalato gaura etugamagirato gaurai, evevega-kali-rakavato.

*Iesu Emausa rauparanai evevega-matagaito
Mareko 16:12-13*

¹³ Votomaimo Iesu gena melo ruala Emausa vanuganai gelakato; vokapu vepakana Ierusalemna na kilomita gagalana kwapuna (11) vetaina. ¹⁴ Geagowai aonai, gewalato gaura gekilagikilagirawai. ¹⁵ Gelakavegupuvegupuwai aonai, Iesu maki elaka-kaviagoto, ira ria gelakakouto. ¹⁶ Na taura ruala ati geripato ia voo rai.

¹⁷ Iesu na erenagirato, netiwato, “Gomi rakagau erauparai golakavegupuvegupu-agiana?” Ne ira tauria ruala geruga-talito, wailara mavetugara. ¹⁸ Ne ira ta, arana Kleopa, na evega-geleato, netiwato, “Ierusalemna na gevogomaito talimara aorai peiramu goimo gregamumu enai pege wala gaura ati ripamu?” ¹⁹ Iesu everenagito, netiwato, “Rakagau?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Iesu, Nasareta talimana, genai gewalato gaura. Ia peroveta talimana, Palagu wailanai e taunilimalima maparara wailarai gena kala e gena kila maki matiavura. ²⁰ Ita gera Rupu Veaga velera kamura e gera vekuneagi talimara na gelewaato pene kwarega ulanana, gesatauroato. ²¹ Na ai gatugamagito, ia na Israela talimara pene vega-magulira.

Ekala ewalato pene vogomai etoma warauna toma toitoi pege aiki. ²² Voia atanai, gema gare reketa na ai nugamai pege kala-golugolura. Ira amoamo elagani maamamaavona aonai kalai pege ago. ²³ Na tauniparana ati pege rawalia. Ne pege waikule-wai, pege kila, aneru pege gitara, voaneru na pege vaikilara, ‘Ia warau pemaguliwai,’ nepegetiwa. ²⁴ Ai taukavamai reketa maki kalai pege ago, garegare na pege kilagia vetaina pegeve rawalia, na Iesu ati pege gitaa.”

²⁵ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi kawakawa, peroveta talimara geria kila vega-taunataunarai maki kwaipo vavagimi! ²⁶ Keriso vovetaina pene vitiviti mulinai vou maeka ralema iwavagina aonai pene laka-toga, ei?” ²⁷ Ne ia valina Mose e peroveta talimara geria pukai e Puka Veaga maparanai maki getalorato kilara ganira evega-riparato.

²⁸ Geago-veniawai vanugana Emausa gekavinagiato, ne ia pene lakanavangi netiwato. ²⁹ Na gekila-waiato, negetiwato, “Ai ria ita tanu-tago, kwalana pelavia, e garo maki waeverigona.” Ne ira ria vonai gelakotogato. ³⁰ Ganigani kapunai getanu-tagowai aonai, Iesu na pereti egapiato, evega-namaato, ekala-koruato, tauria ruala evenirato. ³¹ Ne matara gevekala-pakato, geripato voo ia. Na ira wailarai elekwalekwato.

³² Ne tauria ruala gevevaikilato, negetiwato, “Rauparai evaikilaravona, e Puka Veaganai getalorato kilara ganira gera ekilagimatagairavona aonai, ita nugara pege tiavutiavu, noowane kalova na egalravona, ei?”

³³ Rorirori gekuliitito, Ierusalem mai gewaikule-waito, Iesu gena melo gagalana kwapuna mataukavara ria tanukou-tago gerawalirato. ³⁴ Ira na tauria ruala na gevaikilarato, negetiwato, “Taunatauna vegata, Velekou pekuliiti-wai e Simona genai maki evevega-matagaito.” ³⁵ Ne tauria ruala na rauparai ewalato gauna e Iesu na pereti raka ekalokoru-tiwato vou, ira na Iesu gegitailiaato geria gekilagiato.

Iesu gena melo geriai evevega-matagaito

Mataio 28:16-20; Mareko 16:14-18; Ioane 20:19-23

³⁶ Votalima ruala roe wagekilakilawai aonai, Velekou ira nuganugarai eruga-talito, ne evaikilarato, netiwato, “Maino gemi ai pene mia.”

³⁷ Ira nugara gepale-vagito e gekalito, ira matapolu gekilato, avuavu ta gegitaato. ³⁸ Na ia ekilato, “Rakagau gaurai nugami gegolugoluna? Rakagau gaurai goaovoaovona?” ³⁹ Gimaku e gageku ioma gitara, ne pio ripa e au. Ioma gapi-kaulagiku, ne pio ripa kwalana avuavu ati virigona e ati tiligana, gogitakuna au mavirigoku e matiligaku.”

⁴⁰ Waekilatiwato, ne gimana e gagenavega-gitarato. ⁴¹ Na ira roe wageaovoaovowai geria verere e geria nuga palevagi pakunai; ne Iesu na erenagirato, netiwato, “Ganigani kiata nea pa?” ⁴² Ira na magani kapukapu ta geveniato. ⁴³ Ne Iesu na egapiato, wailarai eganiato.

⁴⁴ Ne evaikilarato, netiwato, “Au gomi ria roe watataluwai aonai, avaikilamiwai: Mose gena rova e peroveta talimara geria kila e Salamo ai au kolemak getalorato kilara maparara pia vuvuka.” ⁴⁵ Ne Iesu na aora ekala-pakarato, Puka Veaga kilara ganira pia tugamagi-ilura ulanana. ⁴⁶ Maevaikilarato, netiwato, “Evetaina getaloato: Keriso taunatauna roe wapene vitiviti, e toma vega-toitoinai kwarega na pene kuliiti-wai. ⁴⁷ E ia aranai vetugamagiwai e rakava tugamagi-piatogara pia vopatagi-lovolovora tanopara mapararai, Ierusalem na pene vetina. ⁴⁸ Egaura vega-taunataunara talimami gomi. ⁴⁹ Au matotauku na Tamaku na ekilagi-gavuato Veaga Palaguna pana tugua, atami ai pene matagai. Gomi Ierusalem pio talu, pene ago, kupa na pene marigo tiavuna pio rawalia.”

Iesu Palagu na egapi-rageato kupai

Mareko 16:19-20; Apostolo 1:9-12

⁵⁰ Voia mulinai Iesu na Ierusalem na evaiatirato, geagoto Betanai, ne gimana egapi-iritato, evega-namarato. ⁵¹ Evega-namarawai aonai, Iesu ira evega-gevorato, Palagu na egapi-rageato kupai. ⁵² Ira na gealiruputali-veniato mulinai, mavererera Ierusalem mai gewaikule-waito. ⁵³ Ne Rupu Veaga aonai getaluwai, Palagu gevega-rageawai.

VALI NAMANA IOANE NA ETALOATO

Ioane vega-matagaina kilara

Ioane Iesu gena apostolo talimara gagalana ruala (12) aorai talimana ta. Ia tamana Tepetaio ira kone ai vetavu talimara.

Ioane gena eVali Namana rigolo 85 pene ago 95 veکارawarai etaloato, voo Iesu ekwaregato mulimai. Ia na eVali Namana e tanopara talimara maparara, gewala-waito e ati gewala-waito talimara, geria etaloato.

Ia gena ririwa kamuna tanopara talimara maparara pene vega-ripara, Iesu Nasareta talimana taunatauna Palagu Natuna, e Iesu taunatauna Palagu na tanoparai ematugu-rigoato, tanopara talimara ia genana maguli pia rawalia ulanana, e Palagu kolemana taunataunana ia genana evega-matagaiato taunilimalima geriai. Golea kamuna Ioane gena Vali Namana pukana aonai tenu 20:31, “Ekila atalorato, kwalana gomi na Iesu pio vega-taunataunaa, ia taunatauna Keriso, Palagu Natuna. Pene gomi na ia pio vega-taunataunaa genai, ia aranai maguli vanagivanagi pio vaia.”

Ioane gena talotalo evetaina enavugaato:

1. Palagu Natuna (*tenu 1:1-18*)
2. Palagu gena vetugunagi Iuda talimara nuganugarai ekalaato (*tenu 1:19-12:50*)
3. Palagu gena vetugunagi Iesu matotauna gena melo aorai ema kalaato (*tenu 13:1-17:26*)
4. Palagu vetugunagina ekalaato tanopara vega-magulina ulanana (*tenu 18:1-21:25*)

Maguli kilana

¹Tovotovona na vegata Kila emaguliwai. VoKila Palagu goti gemaguliwai, e voKila Palagu. ²Ia tovtovona na vegata Palagu goti gemaguliwai. ³Gau maparara Palagu na ia aona na ekalarato. Palagu na gau taa vagi maraupara poluna taai ati ekalaato, aikina kinavagi. ⁴Maguli ia aonai emiana; vomaguli taunilimalima geria maeka. ⁵Maeka mukuna aonai ewaena, na mukuna na ati etugamagi-ripaato e ati egita-rawaliato.

⁶Palagu na talima ta etuguato, arana Ioane. ⁷Ia kila taunatauna kilagikilagina e maeka vega-matagaina ulanana evogomaito. Pe ia genana taunilimalima maparara na vali pia kamonagia e pia vega-taunataunaa. ⁸Ia matotauna ati vomaeka, na ia evogomaito, maeka penema kilagia ulanana. ⁹Vomaeka ia maeka taunatauna, tanoparai evogomaito, taunilimalima maparara maeka penema venira ulanana.

¹⁰Kila tanoparai emaguliwai, e vokila aona na Palagu na tanopara ekalaato, na tanoparana ati eripaato. ¹¹Ia gena tanoparai evogomaito, na gena taunilimalima na ati gegapi-rageato. ¹²A taunilimalima reketa na gegapi-rageato e gevega-taunataunaato gaurai, ia na rorirori evenirato, Palagu natunai pia ago. ¹³Ira Palagu natunai geagoto ati taunipara genana. Voo ati tina e tama ralarana pa taunipara gena ririwai pa tina e tama geria ririwai. Aikina, taunilimalima Palagu matotauna gavanana ia natunai evega-aporana.

¹⁴VoKila taunilimalima tauniparanai eagoto, ne ai aomai ai emagulito. Ia maekana ralemana iwavagina e tiavuna kamu gagitaato. Voo

Palagu na Natuna gregana kwanilova, eveniato maekana ralemana iwavagina e tiavuna. Vega-nama e taunatauna na evonuvonu-rageto.

¹⁵ Ioane na ia kilana ekilagi-matagaiato, ekeaato, netiwato, “Au na akilagiato talimana ea, natiwato, ‘Au mulikuna pene vogomai talimana na au evanagikuto. Kwalana au rogotina ara wala aonai vegata, ia emaguliwai.’”

¹⁶ Ia vega-nama na evonuvonu-rageto. Voo gena vega-nama vetainai ita maparara vevega-nama ataiatai evenirana. ¹⁷ Kwalana Palagu na Mose genana rova evenirato, a vega-nama e kila e maguli taunataunana, Iesu Keriso na evogomai-agirato. ¹⁸ Tovotovona na vegata pene vogomai etoma talima taa na Palagu ati egitaato. Natuna wala grega, ia maki Palagu, Tamana laganai etaluna talimana, ia na Palagu ema vega-matagaiato.

Ioane Bapatiso gena kila matagai

Mataio 3:1-12; Mareko 1:7-8; Luka 3:15-17

¹⁹ Ioane gena kila matagai ea. Iuda talimara na Rupu Veaga velera e Levi kwaluna talimara, (E Rupu Veaga aonai vetugunagi talimara), reketa Ierusalem na Ioane genai getugu-agorato, pia renagia ulanana, nepiatiwa, “Ia rai?” ²⁰ Ne Ioane ati evekilagi-veavugato, na wailarai ekila-matagaito, netiwato, “Au ati Keriso, (Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna)” ²¹ Magerenagiato, negetiwato, “Na goi rai? Goi Elia pa?” Ia ekilato, “Au ati Elia.” Magekilato, “Ai na peroveta talimana gaaloana talimana goi pa?” Ia evega-geleto, netiwato, “Aikina!” ²² Ne ira na magerenagi-waiato, negetiwato, “Na goi rai? Gemu vega-gele ono veni-rorirorimai, pe pege tugumai talimara geriai paia paia, paia vega-ripara. Goi matotaumu valimu rakavetaina?” ²³ Gaurai Ioane matotauna evevaravaragito, netiwato, “Au karo ta tanoleanai ekea-lailaina, netina, ‘Velekou gena raupara pio aleva-maavua.’” Isaia peroveta talimana na ekilagi-kuneato gelegelena.

²⁴ Vovetugu gekalaato talimara voo Parisea talimara. ²⁵ Ne Ioane gerenagiato negetiwato, “Pene goi ati Keriso, e ati Elia, e ati voperoveta talimana, rakagau gaurai goi ovebapatisona?” ²⁶ Ioane evega-geleto, netiwato, “Au nanu namo avebapatisona, na talima ta gomi aomi ai eruga-tagona, gomi ati ripami ia. ²⁷ Ia au mulikuna evogomaina, au ati gelegele, ia gena tamaka walora pana lugara.” ²⁸ Egau maparara Betania, Ioridana waina vokavanai, gwalato, Ioane evebapatisonai kapunai.

Palagu gena Pasova mamoen

²⁹ Elaganiato aonai, Ioane na Iesu egitaato, ia genai evogomaiwai, ne ekilato, “Iopoe-ago, nee Palagu gena Mamoe Natuna, ia na tanopara gena rakava pene gapi-vagia. ³⁰ Au na ia akilagiato, natiwato, ‘Au mulikuna evogomaina talimana na evanagikuto, kwalana au rogotina ara wala aonai vegata, ia emaguliwai.’” ³¹ Tovotovonai au ati ripaku ia, na au avogomaito nanu na avebapatisona, kwalana Isaraela talimara na Iesu pia ripaa ulanana.”

³² Ne Ioane maekila-matagaiato, netiwato, “Veaga Palaguna agitaato, kupa na emarigoto pune vetaina, ia atanai etikokauto. ³³ Tovotovonai au ati ripaku ia, na Palagu na etugukuto, pana vogomai, taunilimalima nanu na pana bapatisona ulanana. Ia na evaikilakuto, netiwato, ‘Goi na

talima ta pono gitaa, Veaga Palaguna pene mairigo, atanai pene tikokau. Votalima na taunilimalima Veaga Palaguna na pene bapatisora.’”
³⁴ Ioane ekilato, “Au na agitaato gaurai akilagi-matagaiana, ia Palagu Natuna.”

Iesu gena melo tovotovora

³⁵ Elaganiato aonai, Ioane magena melo ruala ria vonai gerugatagowai. ³⁶ Gerugatagowai aonai, Iesu elaka-vanagito, egitaato, ne ekilato, “Topoe-ago, Palaguna Mamoe Natuna, (gena vekapawai mamoenā), iogitaa.” ³⁷ Ioane gena melo ruala na vokila gekamonagiato, ne Iesu mulina na geagoto. ³⁸ Iesu eruga-kuleto, mulinai gelakakauto talimara ruala egitarato, ne erenagirato, netiwato, “Gomi, rakagau goririwana?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Rabi, goi ariginai otaluna?” Rabi ganina vevega-ripa talimana. ³⁹ Ia evega-geleto, netiwato, “Iovogomai, ioma gitaa.” Ne ia ria geagoto, gena talu kapuna geve gitaato, votoma mamaguluna ia ria gepukato. Oragauna 4 koloko lavi kavanai

⁴⁰ Ioane gena kila gekamonagiato, ne Iesu mulinai gelakato talimana ta Anduru, Simona Petero tarina. ⁴¹ Anduru na Iesu eraokwaniato. Ati lovana kakana Simona erawaliato, ne evaikilaato, netiwato, “Ai na Mesia paga rawalia.” Mesia ganina Keriso, (Palaguna ekilagi-maavuato vevega-maguli talimana). ⁴² Ne ia na Simona Iesu genai evaiagoato. Iesu na egitaato, ne evaikilaato, “Goi aramu Simona, Ioane natuna, na goi ewagumona aramu pia keaa Kefas nepiatiwa.” E ara “Kefas” e “Petero” ganira kwapunamo, karo ai ganina “Vatu.”

Iesu na Filipino e Natanaela ekearato

⁴³ Elaganiato aonai, Iesu Galileia tanonai ene ago netiwato. Ia na Filipino erawaliato, ne evaikilaato; netiwato, “Muliku ai ono mai-laka.”
⁴⁴ Filipino Betesaida talimana, Anduru e Petero ria vanuga kwapuna.
⁴⁵ Filipino na Natanaela erawaliato, ne evaikilaato, netiwato, “Mose gena rovai e peroveta talimara geria pukai valina getaloato talimana paga rawalia, ia Iesu, Nasareta talimana, Iosepa natuna.” ⁴⁶ Natanaela everenagito, netiwato, “Nasareta na gau namana ta pene vogomai?” Filipino ekilato, “Ono vogomai ono mai-gitaa.”

⁴⁷ Iesu na Natanaela egitaato, evogomaiwai, ne ia ekilagiato, netiwato, “Togita, netalima Isaraela talimana taunatauna, ia genai opakau ta ati emiana.” ⁴⁸ Natanaela na erenagiato, netiwato, “Raka poripatiwaku?” Iesu na evega-geleato, netiwato, “Filipo na rogotina ere keamu. Au na goi pagita-kunemu figi gautupuna kapulenai roe waotanu-tagovona aonai.” ⁴⁹ Ne Natanaela na evega-geleato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu, goi Palagu Natuna; goi Isaraela Velena.”
⁵⁰ Iesu na maevega-geleato, netiwato, “Goi na ovega-taunataunakuna, kwalana au na pavaramu, goi figi gautupuna kapulenai pagitamu, ei? Kala reketa roe nea vou pono gitara, ekala ea pia vanagia.” ⁵¹ Ne maevaikilarato, netiwato, “Taunatauna vagi, au na gomi avaikilamina, kupa pene vekala-paka pio gitaa, e Palagu gena aneru pia verage e pia mairigo pio gitara Taunilimalima Natuna genai.”

2

Vegarawa velekwana Kana vanuganai

¹ Toma ruala geaikito mulinai, Kana vanugana aonai vegarawa velek-wana ta gekalaato. Kana vanugana Galileia tanona aonai. Vovegarawa velekwana aonai Iesu tinana maki vonai. ² E Iesu magena melo ria maki geririwarato, gaurai vovegarawa velekwana aonai gelaka-togato. ³ Vine nanuna pa wain eaikito, gaurai Iesu tinana na evaikilaato, netiwato, “Ira ati garia vine nanuna.” ⁴ Iesu na evaga-geleato, netiwato, “Gare, rakagau gaurai au oma vaikilakuna? Ne gomi gemi inagulu. Au geku toma rogotina ere kwara.” ⁵ Ne tinana na vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, “Rakagau pene kilagia kalana pio kalaa.”

⁶ Vonai vatu kwagutura taula toitoi vega-ruga, Iuda talimara geria kala aleva kalarai geinagulu-agirawai. Vovatu kwagutura kwapurak-wapura aorai ganira galon gagala ruala (20) pa gagala toitoi (30) vetaira. ⁷ Iesu na vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, “Ne kwagutu nanu na iovega-vonura!” Ne gevega-vonu-poraketorato. ⁸ Voia mulinai mae-vaikilarato, netiwato, “Kiata iogutu-vagia, ioago-agia velekwa ekune-agiana talimana genai.” Gegutu-vagito, ne geago-agiato, ⁹ velekwa kuneagina talimana na vonanu, vine nanunai eagoto gauna, eniu-tovoato. Ia ati ripana vovine nanuna ravanana evogomaito; a nanu gewagiato melora geregariamo ripara. Ne velekwa kuneagina talimana na vegarawa valigu talimana ekea-maiato, ne evaikilaato, netiwato, ¹⁰ “Taunilimalima maparara na vine nanuna nama iwavagina getaoati-kuneana, ne velekwa talimara geniu-matena mulinai vou, vine nanuna kiata nama lagina magetao-atiana. Na goi na vine nanuna nama iwavagina pogapi-gaugau pene vogomai ewagumona.”

¹¹ E Iesu gena vegailia irau vagina tovtovona evega-matagaiato Kana vanuganai, Galileia tanona aonai. Voanana ia maekana-ralemana iwavagina e tiavuna kamuna evega-matagaiato, e gena melo na gevega-taunataunaato.

¹² Voia mulinai Iesu matinana e matarina melora, e gena melo, geverigoto Kaperanaumai. Vonai toma ati vogo getaluto.

Iesu na Rupu Veaga ealevaato

Mataio 21:12-13; Mareko 11:15-17; Luka 19:45-46

¹³ Iuda talimara geria Pasova (Iuda talimara kwarega aneruna na tipo evanagirato) velekwana ewailawailato gaurai, Iesu Ierusalem mai everageto. ¹⁴ Rupu Veaga aonai taunilimalima na polomakau, mamoe, e pune gevoivoi-agirawai, e talima reketa teipolo ai getanuto moni gevepoe-agirawai erawalirato. ¹⁵ Ne vekwari walona ta eraka-vatuato. Gauna na Rupu Veaga na mamoe e polomakau maparara egui-atirato. Moni gevepoe-agirawai talimara geria pata egule-vepoporato, geria moni epopo-lovolovorato. ¹⁶ Ne pune gevoi-agirawai talimara ekilawairato, netiwato, “Egau eanana iogapi-atira! Au Tamaku gena numa voivoi numanai ragai iovega-agoa!” ¹⁷ Ne gena melo na Puka Veaga aonai evetaloto kilana getugamagi-rawaliato, netina, “Goi gemu numa ulamagina aoku ai noowane kalova egalana.”

¹⁸ Voia mulinai Iuda talimara na gevaikilaato, negetiwato, “Evetaina okalana ganina rakagau? Raka kolemana pene vega-matagaimu ai gemai ai, goi magemu rorirori nopono kala-tiwa?” ¹⁹ Iesu evega-geleto, netiwato, “ERupu Veaga iolovoa, ne toma toitoi aorai au na mapana vega-rugaiti-waia.” ²⁰ Ira na gevaikilaato, negetiwato, “ERupu Veaga

rigolo gagala vativati taula toitoi (46) aorai gekalaato. Na goi na toma toitoi aorai mapono vega-rugaiti-waia notina?”

²¹ Na Iesu na ia tauniparana Rupu Veaganai evega-gelegeleato. ²² Iesu kwaregana ekuliiti-waito mulinai, gena melo na vokila getugamagi-rawaliato, ne ira na Puka Veaga e Iesu na evega-riparato kilara gevega-taunataunarato.

Iesu ripana taunilimalima geria kala

²³ Iesu Pasova velekwana tomarai Ierusalem mai etaluwai aonai, talima vogo na gevega-taunataunaato, kwalana vegailia irau vagira vogo ekalarato gegitarato gaurai. ²⁴ Na Iesu na ira ati evega-taunataunarato, kwalana taunilimalima maparara ia ripana namanama. ²⁵ E talima ta ati gelegele ia taunilimalima geria maguli rauparara pene vega-ri-paa, kwalana taunilimalima maparara aora ia ripana.

3

Iesu e Nikodemo

¹ Parisea talimana ta etaluwai arana Nikodemo, ia Iuda talimara geria vekuneagi talimana ta. ² Toma ta pogi aonai Iesu genai eagoto ne netiwato, “Rabi, ai ripamai, goi vevega-ri-pa talimamu, Palagu genana ovogomaito, kwalana vegailia irau vagira okalarana gaura Palagu na ati eveakavaana talimana na ati vagi pene kalara ripa.”

³ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Taunatauna vagi avaikilamuna, ati pene walawai talimana na Palagu gena Basileia ati vagi pene gitaa.” ⁴ Ne Nikodemo na erenagiato, netiwato, “Talima kamuna ta raka mapene walawai-tiwa? Tinana tinagenai pene laka-toga, ne mapene walawai?”

⁵ Iesu evega-geleto, netiwato, “Au na avaikila-taunataunamuna, talima ta Palagu gena Basileia aonai ati pene lakatoga-kawa, na nanu na pene wala e Veaga Palaguna genana maki pene wala talimana vou pene laka-toga. ⁶ Taunilimalima tauniparana genana ewalana gauna taunipara, e Palagu Palaguna genana ewalana gauna palagu. ⁷ Goi ragai pono vevega-kali evetaina avaikilamuna aonai, kwalana au pakila, ‘Gomi maparami pio walawai.’ ⁸ Agi ekuluna, eagona kapurana egavugona. Kuluna gokamonagiana, na ravanana evogomaina, e ravanana eagona ati goripaana. Palagu Palaguna genana gewalana talimara maparara maki vovetaina, ati goripana raka gewala-tiwana.”

⁹ Nikodemo maeverenagito, netiwato, “Egaura raka gewala-tiwana?” ¹⁰ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Goi Isaraela geria vevega-ri-pa talimamu, na egaura goi ati ripamu? ¹¹ Au na avaikila-taunataunamuna, ai ripamai gaura gakilagirana, e gagitarato gaura gakilagi-matagairana, na gema kila ati gogapi-ragerana. ¹² Au na gomi gemi tanopara gaura akilagirana, na ati govega-taunataunakuna, na kupa gaura pana vegaripami aonai, raka pio vega-taunatauna-tiwaku. ¹³ Talima ta kupai ati vagi everageto, na kupana emarigoto talimana gereganamo, ia Taunilimalima Natuna. ¹⁴ Mose na tanoleanai gelema egapi-itiato gelegelenai, Taunilimalima Natuna maki vovetaina pia gapi-itia. ¹⁵ Vonai vou ia genai pia vega-taunatauna talimara maparara na maguli vanagivanagi pia vaia.

¹⁶ Kwalana Palagu na tanopara eulamagi-kamu-iwavagiato gaurai, Natuna wala geregana evenirato, gaurai ia pia kamonagi-venia talimara maparara ati pia kwarega, na maguli vanagivanagi pia vaia. ¹⁷ Kwalana Palagu na Natuna ema tugu-rigioato tanoparai, ati tanopara pene agiroria ulanana, na tanopara ia pakunai pene maguli gaurai. ¹⁸ Ia genai evega-taunataunana talimana ati pene agiroria, na ati evega-taunataunana talimana warau eagirorirato, kwalana ia na Palagu Natuna wala geregana ati evega-taunataunaana gaurai. ¹⁹ Voveagirori kwalana ea: Maeka tanoparai warau ema matagaito, na taunilimalima na mukuna geulamagi-kamuato, kwalana geria kala rakava gaurai. ²⁰ Kala rakavara gekalana talimara maparara na maeka gerugaana, maeka ati geago-veniana. Ira gekalina, kwalana geria kala rakavara nege matagaina maekai gaurai. ²¹ Na rai raupara taunatauna na ekwalanaana talimana na maeka eago-veniana, ne taunilimalima na pia gita-namanamaa, gena kala namara ekalarato, Palagu genana ekalarato.”

Iesu e Ioane

²² Voia mulinai Iesu magena melo ria Iudea tanona kavana na geagoto. Vonai getaluwai e ebapatisowai. ²³ Ioane maki Aenon ai, Salim kavanai, ebapatisowai kwalana nanu kamu vonai. Taunilimalima voanana geagowai, evebapatisorawai. ²⁴ Voo Ioane tipura numai rogoti gere kana-gavua aonai.

²⁵ Votama Ioane gena melo Iuda talimana ta ria geveituto. Ira geria kila, arigi veguligi kalanai taunilimalima pene nama iwavagi. ²⁶ Ioane gena melo genai geagoto, ne gekilato, “Vevega-ripa talimamu, Ioridana waina vokavanai goi ria gotaluwai e goi na okilagiato talimana evebapatisona, taunilimalima vogo ia genai geagona.”

²⁷ Ioane evega-geleta, netiwato, “Talima taa na gau ta ati pene rawali-kawaa, na Palagu na kupana pene veni-rigoa vou pene rawalia. ²⁸ Gomi matotaumi na gokamonagikuto, pe ripami au akilato, ‘Au ati Keriso, (Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna), na au etugukunekuto ia wailanai.’ ²⁹ Pene vegarawa vavinena pene garawaa melona na pene garawaa. A pene garawaa koloana gatana eruga-tagona, (e au, Ioane), e gatana ekamonagi-tagona, gatana pene vegarawa koloana karonna pene kamonagia genai, pene verere. Vovetaina gaurai au verere na pavonuvonu-rage. ³⁰ Ia pene kamu, na au pana kei.”

Iesu kupa na evogomaito

³¹ “Kukuna na emarigoto talimana gau maparara atarai; tanopara na evogomaito talimana ia tanopara talimana e tanopara kilaramo pene kilagi. Kupa na evogomaito talimana gau maparara atarai. ³² Ia vonai egitato e ekamonagito gaura ekilagi-matagairana, na talima taa na gena kila ati egapi-rageana. ³³ Rai na ia gena kila egapi-rageana talimana na evega-taunatauna vagiana, Palagu taunatauna vegata. ³⁴ Kwalana Palagu na etuguato talimana Palagu gena kila pene kilagia, kwalana Palagu na gena Veaga Palaguna na eveniato e evega-vonuvonu-rageana. ³⁵ Tamana na Natuna eulamagiana, e gau maparara ia gimanai etaokaurato. ³⁶ Rai na Natuna evega-taunataunaana talimana na maguli vanagivanagi pene vaia. A Natuna ati evega-taunataunaana talimana na maguli ati pene vaia, na Palagu gena paru ia atanai pene mia.”

4

Iesu e Samaria garena

¹ Parisea talimara warau gekamonagito, Iesu na talima vogo egapirato, gena melo ai evega-agorato e ebapatorato, Ioane ati vogo egapirato. ² Na Iesu matotauna na ta ati ebapatisoato; gena melomo gebapatisowai. ³ Iesu eripato ia valina Parisea talimara na gekamonagiato, ne Iudea eraokwaniato, Galileiai ewaikule-waito. ⁴ Samaria tanona na elaka-vanagito Galileiai.

⁵ Samaria vanugana taai ekwarato. Vovanuga arana Sika. Vovanuga Iakobo na natuna Iosepa eveniato tanona laganai. ⁶ Iakobo gena puluka maki vonai. Iesu evogomaito, eraga-manukouto, gaurai puluka laganai etanu-talito. Ora gauna 12 koloko garogota-kilipaaluna.

⁷ Etanu-tagowai aonai, Samaria garena ta nanu gutu eagoto, ne Iesu na enogiato, netiwato, “Nanu kiata onoma veniku, pe anama niua.” ⁸ Gena melo vanugai, ganigani voi geagoto. ⁹ Samaria garena evega-geleto, netiwato, “Goi Iuda taumu, au Samaria gareku, rakagau gaurai au geku ai nanu onogina?” Vovetaina ekilato, kwalana Iuda talimara Samaria talimara ria ati gevetau-kava-veveniawai. ¹⁰ Na Iesu na evega-geleato, netiwato, “Pere Palagu gena veveni gauna poro ripaa, e poro ripa maki, nanu kiato gemu ai enogiana talimana rai genai, ia poro nogia, ia na maguli nanuna pere venimu.” ¹¹ Gare ekilato, “Velekou, goi ati gemu keme e puluka maki ropu vagi. Nemaguli nanuna ariginai pono gapia? ¹² Goi iwavagi, na ai tenemai Iakobo kei ei? Epuluka ia na evenimaito, e ia matotauna na eniuawai, natuna maparara na e gena polomakau e mamoe lavetara na maki geniuawai.” ¹³ Iesu na maevega-geleato, netiwato, “Enanu pia niua talimara maparara nanuna mapene kala-waira. ¹⁴ Na au na pana venia nanuna pene niua talimana, nanuna ati pene kala-waia. Kwalana au na pana venia nanuna ia aonai pulukai pene ago, pene vonewai-vonewai e maguli vanagivanagi pene venia.” ¹⁵ Vogarena enogiato, netiwato, “Velekou, nenanu ono veniku, pe nanuna ati mapene kalawaiku, e enai nanu gutu ragai mapana vogomai.”

¹⁶ Na Iesu na evaikilaato, netiwato, “Ono ago, garawamu ono vekeaa, pe taumi ruala pio vogomai.” ¹⁷ Vogare evega-geleto, netiwato, “Au ati garawaku.” Iesu ekilato, “Ne okila-taunataunana, ‘Au ati garawaku’ notina ne rorinai. ¹⁸ Gemu kila taunatauna, kwalana goi vegaimaima vegata ovegarawato, e roe nogarawaana talimana ne ati goi garawamu.” ¹⁹ Vogare ekilato, “Velekou, au ewagumona pama ripa, goi peroveta talimamu. ²⁰ Ai tupumai e gatamai na egolo ai Palagu gealiruputali-veniawai, a gomi Iuda talimami gokilana, aliruputali kapuna Ierusalemiai voa, pe taunilimalima vonai pia aliruputali.”

²¹ Iesu ekilato, “Gare, geku kila pono vega-taunataunaa, toma ta evogomaina, egolo ai e Ierusalemiai maki Tamara ati pio aliruputali-venia. ²² Gomi Samaria talimami na goaliruputali-veniana Palaguna ati ripami; a ai na gaaliruputali-veniana Palaguna ripamai, kwalana vevega-maguli ai Iuda talimamai gemana evogomaina. ²³ Na tomana evogomaina e warau pekwara ea, aliruputali talimara taunataunara na Tamara Palagu palagu ai e taunataunai pia aliruputali-venia. Kwalana Tamara na vovetaina pia aliruputali-venia talimara etavurana. ²⁴ Palagu ia Palagu Palaguna, pia aliruputali-venia talimara na

palagu ai e taunataunai pia aliruputali-venia.”²⁵ Vogare na evaiki-laato, netiwato, “Au ripaku, Mesia, gekilagiana Keriso negetina, pene vogomai. Ia pene vogomai tomanai, ia na gaura maparara pene kilagi-matagaira.”²⁶ Na Iesu na evega-geleato, netiwato, “Talimana au ea, goi avaikilamuna.”

Iesu gena melo gewaikuleto

²⁷ Iesu vovetaina ekilawai aonai, gena melo gekwarato. Ira maparara nugara gepale-vagito, kwalana Iesu gare ta goti gekilakilawai, na talima ta ati ekilato, “Goi rakagau oririwana?” Pa “Rakagau gaurai goi egare goti gokilakilana?”²⁸ Ne vogare gena nanu kwagutuna eraka-kwaniato, ewaikuleto vanugai, ne vanuga talimara evevaikilarato.²⁹ Netiwato, “Iovogomai, talima ta iomai-gitaa. Ia na au geku kala akalarato gaura maparara pekilagikilagi-atira. Peiramu ia e Keriso (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna), pa?”³⁰ Gaurai taunilimalima na vanuga geraokwaniato, Iesu genai geagoto.

³¹ Vovepaka kianai gena melo na gevaikilaato, negetiwato, “Vevega-ripa talimamu, ono ganigani.”³² Na ia evega-geleto, netiwato, “Au magaku ganigani, gomi ati ripami ganiganina.”³³ Vovetaina gaurai gena melo matotaura geverenagito, negetiwato, “Talima taa na gana ganigani pevuamai pa?”³⁴ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Au gaku ganigani etugukuto Palaguna gena ririwa pana kalaa, e evenikuto inaguluna pana vega-gugulua.

³⁵ Gomi magemi vegavutina kilana, gokilana, ‘Uve vativati mulinai vou keto-toga tomana pene kwara.’ Na au na avaikilamina, matami iokala-pakara, ne araga ganiganira iogita-kalakalara, ganira warau pege tola, ginaroginaro tomana pekwara.³⁶ Ginaroginaro talimana gena inagulu voina pene gapia, e araga ganiganina pene tao-koua, maguli vanagivanagi ulanana. Ganina voa, varovaro talimana e kuakua talimana pia verere-kou.³⁷ Kwalana vovetaina pene vetao vou, evetaina gekilagiana kilana taunatauna, ‘Talima taa na evaroana, taa na ekuuana.’³⁸ Au na gomi atugumito, ati govaro-vekwalavito gaura kuakuara. Varovaro vekwalavira talima reketa gevekwalavito, na gomi ira geria vekwalavi gaura kuakuarai pio laka-toga.”

Samaria talimara gutuma na Iesu gevega-taunataunaato

³⁹ Ne Samaria talimara vogo vovanuga aonai Iesu gevega-taunataunaato, kwalana vogare gena vali pia kilana genana gaurai, ia ekilato, “Au geku kala rakavara akalarato gaura maparara pekilagikilagi-atira.”⁴⁰ Vovetaina gaurai Samaria talimara Iesu genai, gevogomaito genogiato, ira ria pia talu. Gaura pakurai Iesu vovanugai toma ruala maegapirato.⁴¹ Taunilimalima vogo na Iesu gevega-taunataunaato, kwalana gena valipia kilara na.⁴² Ne ira na vogare gevaikilaato, negetiwato, “Ai na ewagumona Iesu gavega-taunataunaana, ati goi gemu kila vetainai, na ai matotaumai ia paga kamonia, e pagama ripa-namanama, ia taunatauna Keriso, tanopara Vega-magulina Talimana.”

Vele ta natuna melona Iesu na vitina evega-maguliato

⁴³ Iesu vonai toma ruala etaluto mulinai, Galileiai eagoto.⁴⁴ Iesu matotauna evekilagi-matagaito, netiwato, “Peroveta talimana gena vanuga taunatauna talimara na ati pia nugagi-ragea.”⁴⁵ Ne Galileiai

evekwarato aonai, Galileia talimara na gegapi-rageato. Iesu gegapi-rageato kwalana Ierusalemia Pasova velekwana aonai ira maki vonai, pe Iesu na rakagau ekalarato gaura maparara, matara na gegitarato.

⁴⁶ Ne Iesu maewaikuleto Galileia vanugana taai arana Kana. Kana Iesu na nanu wain ai evega-agoato vanugana. Vonai king gena vele ta Kaperanaumai etaluwai, ia natuna melona eviti-rakavaato. ⁴⁷ Vovele ekamonagito, Iesu Iudea na eagoto Galileiai, gaurai eagoto ia genai, ne enogiato, Kaperanaumai ene verigo, pe ia natuna melona eneve vega-magulia, kwalana ia natuna melona roli ekwaregawai.

⁴⁸ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Gomi vegailia irau vagira e vevega-kali kalara ati pio gitara, ati pio vega-taunataunaku.” ⁴⁹ Vovele ekilato, “Velekou, ita ago, natuku neekwaregana nea.” ⁵⁰ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Ono ago, natumu melona pene maguli gaurai.” Votalima na Iesu gena kila evega-taunataunaato, gaurai eagoto.

⁵¹ Raupara na ewaikule-waito aonai, gena vetugunagi talimara ria geverawalito, ne gevaikilaato, negetiwato, “Goi natumu melona pemaguli.” ⁵² Ne ia na arenagirato, arigi orai natuna melona enamato. Ira gevega-geleto, negetiwato, “Walagani oragauna 1 koloko vetaina ia vovotina peraokwania.” ⁵³ Ne tamana eripa-rorirorito, voora taunataunanai enamato, Iesu na ia evaikilaato, netiwato, “Goi natumu pemaguli.” Gaurai ia e gena numa talimara maparara Iesu gevega-taunataunaato. ⁵⁴ Eevegailia irau vagina vega-rualana Iesu na ekalaato, Iudea na Galileiai eagoto mulinai.

5

Kovu ai Iesu na talima ta evega-namaato

¹ Ekala mulinai Iesu Ierusalemia everageto, kwalana Iuda talimara geria velekwa ta gekalaawai.

² Ierusalemia kovu ta vanagi kamuna arana Mamoe Vanagina laganai. Vokovu arana Heberu karonai Betesda, ia laganai agalagi numara imaima. ³ Toma mapararai viti talimara vovogo vonai gemaokotagowai, mata-kele, gage rakava, e tauniparara kwautarana gekwaregato talimara, [nanu pene kuvilaa gealo-tagoawai. ⁴ Kwalana aneru ta kupa na emarigowai, vonanu evega-kuvilaawai. Vonanu ekuvilaawai aonai, etulurai-kunewai talimana gena viti enamawai.]

⁵ Vonai talima taa emaoko-tagowai, gena viti rigolora gagala toitoi taula vativati (38). ⁶ Iesu na vonai maakotagonai egitaato, eripato, ia toma vogovagi eviti-agiato. Gaurai Iesu na arenagiato, netiwato, “Goi oririwana ono nama pa?”

⁷ Viti talimana na evega-geleato, netiwato, “Velekou, nanu ekuvilaana aonai, au kovu ai ati tau raka taoraiku talimana ta. Eanana matotauku kovu ago-veninai ta etulurai-kunena.” ⁸ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, gemu gepa ono gapi-itia, ono laka.” ⁹ Ne votalima gena viti veganamo enamato, gena gepa egapi-itiato, ne erugaitito, elakato. Vokala Tapati tomanai ewalato.

¹⁰ Gaura pakurai Iuda talimara na viti na enamato talimana gevaikilaato, negetiwato, “Toma Tapati, gemu gepa ragai ono vualouloua, rova.” ¹¹ Ia na evega-gelerato, netiwato, “Au pevega-namaku talimana na pevaikilaku, nepetiwa ‘Gemu gepa ono gapi-itia, ono laka,’ nepetiwa.” ¹² Ne ira na gerenagiato, negetiwato, “Voo rai talimana

pevaikilamu, ‘Gemu gepa ono gapi-itia, ono laka,’ nepetiwa?” ¹³ Na Iesu na evega-namaato talimana ati ripana, rai na evega-namaato, kwalana Iesu elaka-gerevagito, talima gutuma vonai aora na.

¹⁴ Kapinai vou Iesu na votalima Rupu Veaga aonai erawaliato, ne evaikilaato, netiwato, “Ono kamonagi, ewagumona goi ponama. Kala rakavana ta ragai mapono kala-waia, rakava kamu iwavagina taa na neerawalimuna nea.” ¹⁵ Ne votalima elakato, eagoto, Iuda talimara evega-riparato, ia Iesu na evega-namaato.

¹⁶ Vovetaina gaurai Iuda talimara na Iesu gevega-rakavaawai, kwalana Tapati tomanai vevega-maguli kalana ekalaato gaurai. ¹⁷ Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au Tamaku vanagivanagi einaguluna gaurai, au maki ainaguluna.” ¹⁸ Vovetaina ekilato gaurai, Iuda talimara geria ririwa raupara ta pia rawalia vegata, pe Iesu pia vagi-kwaregaa negetiwato. Ati voTapati ati ekwalanaato gaurai, na ekilato, Palagu ia Tamana netiwato. Kwalana vokilai ia Palagu goti gelegele netiwato.

Palagu Natuna gena tiavu

¹⁹ Gaurai Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Taunatauna, au na avaikila-taunataunamina, Natuna gerekana na gau ta ati pene kalaa, na Tamana gena kala pene gitara kalaramo ia na pene kalara. Tamana rakagau ekalana gaura maparara Natuna na maki pene kalara. ²⁰ Kwalana Tamana na Natuna eulamagiana, e ia na ekalarana gaura maparara maki evega-gitaana. Pa, gau kamu iwavagira maki genai pene vega-matagaira, eaura maki pene vanagira, gomi nugami pia pale-vagi ulanana. ²¹ Vega-gelegelena Tamana na kwarega talimara evega-kuliiti-wairana, ne maguli evenirana vetaina, Natuna na maki gena ririwa talimara maguli evenirana. ²² Tamana na talima ta ati eagiroriana, kwalana veagirori tiavuna maparana Natuna eveniato. ²³ Voia ganina, taunilimalima maparara na Natuna pia nugagi-ragea, Tamana genugagi-rageana vetaina. Natuna ati enugagi-rageana talimana na Tamana maki ati enugagi-rageana, kwalana Tamana na Natuna etuguato.

²⁴ Taunatauna au na avaikilamina, au geku kila ekamonagiana e etugukuto Palaguna evega-taunataunaana talimana na maguli vanagivanagi warau pegapia. Ia Palagu gena Kota aonai ati pene laka-toga. Aikina. Kwarega warau peraokwania, maguli aonai pelaka-toga.

²⁵ Taunatauna avaikilamina, tomana roe nea pene vogomai, warau pekvara, kwarega talimara na Palagu Natuna karona pia kamonagia, e pia kamonagia talimara pia maguli. ²⁶ Kwalana Tamana matotauna genai maguli emiana gelegelena, Natuna maki vovetaina eveniato, maguli genai emiana. ²⁷ E ia Natuna rorirori eveniato, pene veagirori ulanana, kwalana ia Taunilimalima Natuna. ²⁸ Nugami ragai pia palevagi! Tomana evogomai, kwarega talimara maparara roe nea kala aora na Palagu Natuna karona pia kamonagia. ²⁹ Ne piama laka-piati: Kala nama talimara pia kuliiti, maguli pia vaia gaurai kala rakava talimara pia kuliiti, rakava voina metauna pia gapia ulanana.”

Iesu pia kilagi-matagaia

³⁰ “Au geregaku na gau ta ati pana kalaa ripa. Aveagirorina maki Palagu na evaikilakuna akamonagirana gelegelera akalarana, gaura

pakurai geku veagirori rakagoto, kwalana ati au matotauku geku ririwa ta akwalanaana, na au etugukuto Palaguna gena ririwamo akalaana.

³¹ Pere au matokaukumo para vekilagi-matagai genai, au geku kila ati tau vega-taunataunana. ³² Na talima taa na maki au evega-taunataunakuna, e au ripaku, ia na au ekilagi-matagaikuna kilana taunatauna.

³³ Gomi na talima reketa gotugu-agorato Ioane genai, ne ia na kila taunatauna ekilagiato. ³⁴ Au vega-taunataunaku kilara ati taunilimalima geriana evogomaina, a Ioane pakilagia kwalana, gomi maguli pio vaia pakurai. ³⁵ Ioane noowane lamepa vetaina egalawai e emolewai, ne gomi vovekarawa kianai gemi ririwa, ia gena maekai tipo pio verere nogotiiwai.

³⁶ Na au gevega-taunataunakuna kalarana, Ioane na evega-taunataunakuna kilara, voire gevanagirana. Kwalana au Tamaku na evenikuto inaguluna ewagumona akalaana, eiana au evega-taunataunakuna, au Tamaku na etugukuto. ³⁷ Au Tamaku na etugukuto, e ia matotauna na au maki ekilagi-matagaikuto. Gomi na ia karonā rogoti goro kamōnāgia, e kolemana maki rogoti goro gitaa. ³⁸ E gena kila gomi aomi ai ati emiana, kwalana ia na etuguato talimana ati govega-taunataunaana.

³⁹ Gomi na Puka Veaga kilara gotavu-inamainamarana, kwalana gomi gotugamagina, vokila aorai maguli vanagivanagi pio rawalia. Vokilana au gekilagikuna. ⁴⁰ Na gomi maguli vaivaina veaolenai au geku ai vogomai ati goririwana.

⁴¹ Au taunilimalima geriana vevega-rage ati atavuana. ⁴² Na gomi rakavetaina, au ripaku. Au ripaku gomi aomi ai pa nugami garakaurai Palagu ulamagina ati emiana. ⁴³ Au avogomaito Tamaku aranai, ati gogapi-ragekuna. Na talima poluna ta pene vogomai matotauna aranai genai, pio gapi-ragea. ⁴⁴ Gomi matotaumimo aomi ai govevegaragena ne gogapi-ragerana. Na vovevega-rage Palagu geregana namo pene kalaa. Palagu genana evogomaina vovevega-rage, gomi na ati goririwaana pio gapia. Pene gomi nevetaina matotaumi aomi ai govevegaragena genai, au raka pio vega-taunatauna-tiwaku?

⁴⁵ Ragai pio tugamagi, au na Tamaku wailanai pana rolimi, aikina. Veroli talimana gogapi-rageana talimana, Mose, ia na gomi pene rolimi. ⁴⁶ Pere gomi Mose pogoro vega-taunataunaa genai, au maki pogoro vega-taunataunaku, kwalana ia na au kolemakū etaloato. ⁴⁷ Na pene ia na etaloato kilana ati pio vega-taunataunaa genai, au geku kila raka pio vega-taunatauna-tiwaa?"

6

*Iesu na ragana imaima (5,000) egupurato
Mataio 14:13-21; Mareko 6:30-44; Luka 9:10-17*

¹ Voia mulinai Iesu Galileia kovuna na evanagito kavatai. Vokovu arana ta Tiberia. ² Ne taunilimalima vogo vagi ia mulina na geagoto, kwalana vegailia irau vagira ekalato viti talimara geriai gegitarato gaurai. ³ Voia mulinai Iesu golo ai everageto, ne vonai gena melo ria getanu-talito. ⁴ Iuda talimara geria Pasova velekwana ekavinagiiwai wailai.

⁵ Iesu epoe-itito, taunilimalima galagala vagi ia genai gevogomaiwai, gaurai ia na Filipino evaikilaato, netiwato, “Ita ganigani ariginai toma tavoina etaunilimalima maparara gupu-agira?” ⁶ Iesu vovetaina ekilato, kwalana Filipino aona pene ripaa ulanana. A ia ripana rakagau pene kala.

⁷ Filipino na evega-geleato, netiwato, “Siliva monira tinavu ruala (200) na ganigani gaura pita voira, na ati pia gelegele, e kiarakiara maki maparara ati vagi pene gavura.” (Siliva moni tinavu ruala (200) talima ta voina uve taula vativati (8) aonai pene gapi vetaina.)

⁸ Gena melo ta arana Anduru, Simona Petero tarina, ia na evega-geleato, netiwato, ⁹ “Melo girigiri ta ea, ia gana pereti imaima, e magani ruala. Na ati pia gelegele etaunilimalima maparara geriai.”

¹⁰ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Taunilimalima ia vaikilara, ia tanutanu-tali.” Vokapu magawana. Ne taunilimalima maparara getanutanu-talito. Marumaru geregariamo ragana imaima (5,000) vetaina. ¹¹ Ne Iesu na vopereti egapirato, Palagu evega-namaato, ne getanu-talito talimara maparara geveni-veagavurato. Magani maki vovetaina ekalarato, maparara gegapito geria ririwa gelegelera. ¹² Ira maparara gegani-mateto, ne Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Pereti kovara maparara iokoko-koukoura geriana, kiata vagi maki ragai pene lekwalekwa.” ¹³ Ne vopereti geganirato kovara maparara gekoko-koukourato, papalu maparara gagalana ruala gevega-vonurato.

¹⁴ Taunilimalima na Iesu na evegailia irau vagina ekalaato gegitaato aonai, gekilato, “Taunatauna, e peroveta talimana tanoparai pene vogomai negetiwato talimana.” ¹⁵ Iesu eripato, taunilimalima pia vogomai, ia pima gapia geria king ai pia vega-agoa gaurai. Vovetaina gaurai golo ai maewaikuleto.

Iesu nanu atanai elakato

Mataio 14:22-33; Mareko 6:45-52

¹⁶ Elaviawai aonai, Iesu gena melo kovu ai geverigoto. ¹⁷ Vonai gati gautai gerageto, ne kovuna gevanagito, Kaperanaumai geagoto. Voo warauna epogiato, na Iesu rogote ere kwara ira geriai. ¹⁸ Aonai agi kamu vagi egavuwai, gaurai vokovu akuna maki gekamuto. ¹⁹ Iesu gena melo kilomita imaima pa taula toitoi vetaina gati gepako-agiato aonai, ira na Iesu gegitaato, nanu atana na elaka-maiwai, gati evogomai-veniawai, gaurana ira gekalito. ²⁰ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ragai iokali, e au.” ²¹ Ne ia gegapi-rageato, gati ai, atilovana geago-veniawai kapunai gekwarato.

Taunilimalima na Iesu getavuato

²² Elaganiato, taunilimalima vogo Iesu gena melo gati ai geragekauto kapunai geruga-tagowai. Ira geripato, tovtovonai vonai gati kwapunamo vokovu taitarinai. E maki riparia, Iesu gena melo ria vogati ai ati gerageto, gena melo geregariamo gerageto ne gevanagito. ²³ Gati reketa Tiberia na gevogomaito, kovu taitarinai gema togarageto. Ira getoga-rageto kapuna, Velekou na pereti Palagu eveganamaato mulinai, taunilimalima evenirato, geganirato kapuna laganai. ²⁴ Votaunilimalima geripa-rorirorito, Iesu gena melo ria vonai aikina, gaurai vogati ai geragekauto, Kaperanaumai gevanagito, Iesu geve tavuato.

Iesu maguli ganiganina

25 Taunilimalima na Iesu kovu kavata taitarinai gerawaliato, ne gevaikilaato, negetiwato, “Vevega-ripa talimamu, goi arigi toma enai poma kwara?” 26 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au na avaikila-taunataunamina, gomi na au gotavukuna kwalana vopereti vopereti goganirato, ne gogani-mateto, e ati vovegailia irau vagira gogitarato gaurai, gotavukuna. 27 Mapia rakava ganiganira inagulura ragai pio kala, na ganigani roe wapia mia-vanagivanagi pene ago, maguli vanagivanagi, inaguluna pio kalaa. Voganigani Taunilimalima Natuna na pene venimi, kwalana Tamana Palagu na ia genai vegailia ta ekalaato, ia evega-taunataunaato vegailiana.”

28 Ne gerenagiato, negetiwato, “Ai Palagu gena ririwa inagulura aia kala napaiatiwa genai rakagau paia kala?” 29 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Palagu gena inagulu gomi na pio kalaa netina inaguluna eiamo: Etuguato talimana pio vega-taunataunaa.” 30 Ira na gerenagiato, negetiwato, “Goi na ai gema raka vegailia irau vagina pono kalaa paia gitaa, ne goi paia vega-taunataunamu? Goi na rakagau pono kalaa? 31 Ai tenemai na mana geganiato tanoleanai, Puka Veega aonai ekilagiana vetaina, evetaina ekilana, ‘Ia na pereti kupa na evenirigoro geganito.’”

32 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Taunatauna vagi avaikilamina, ati Mose na vopereti kupa na evenimito. Aikina. Au Tamaku na pereti taunatauna kupa na evenimina. 33 Kwalana Palagu gena pereti kupana emarigoto talimana. Ia na tanoparai getaluna talimara maguli evenirana.” 34 Ne ira na gevaikilaato, negetiwato, “Velekou, nepereti toma mapararai pono venimai.”

35 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Maguli peretina au ea. Au geku ai pene vogomai talimana ati pene vitoa, e au pene vega-taunataunaku talimana, nanuna ati pene kalaa. 36 Na au na gomi warau avaikilamito, gogitakuna, na ati govega-taunataunakuna. 37 Tamaku na au evenikuto talimara maparara, au geku ai pia vogomai, e raira au geku ai pia vogomai talimara, au na ati pana gui-waira. 38 Kwalana au kupa na amarigoto, ati au geku ririwa pana kalaa ulanana, na au etugukuto Palaguna gena ririwa pana kalaa ulanana. 39 E au etugukuto Palaguna gena ririwa, au evenikuto talimara maparara ta ati pana kala-lekwalekwaa, a maparara kwaregana pana vega-kuliiti-waira toma ikanai. 40 Kwalana au Tamaku gena ririwa, Natuna pia gitaa e pia vega-taunataunaa talimara maparara na maguli vanagivanagi pia vaia, e toma ikanai pana vega-kuliiti-waira.”

41 Na Iuda talimara gemunemuneto, kwalana ia ekilato, “Au kupa na amarigoto peretina.” 42 Gaurai gekilato, “Etalima e Iesu, Iosepa natuna, ei? Ia tamana e tinana ita ripara. Raka rauparai ia ekilana, ‘Au kupa na amarigoto?’”

43 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi matotaumi aomi ai mune-mune iovega-aikia. 44 Au geku ai ta ati pene vogomai kawa, na Tamaku, au etugukuto Palaguna, ia na rai au geku ai pene vaimaia talimanamo. E au geku ai pene vogomai talimana, au na toma ikanai kwaregana pana vega-kuliiti-waia. 45 Peroveta talimara na evetaina getaloato, ‘Ira maparara Palagu na pene vega-ripara.’ Tamaku gekamonagi-veniana e genana ripa gegapina talimara maparara, au geku ai pia vogomai. 46 Au ati akilana, talima taa na Tamaku egitaato natina, na

Palagu genana evogomaito talimana gregana namo Tamaku egitaato. ⁴⁷ Avaikila-taunataunamina, au evega-taunataunakuna talimana na maguli vanagivanagi pene vaia. ⁴⁸ Maguli peretina au ea. ⁴⁹ Gomi tenemi na tanoleanai mana geganiawai, na gekwaregato. ⁵⁰ Na kupa na emarigona peretina ea, ia pene gania talimana ati pene kwarega. ⁵¹ Au maguli peretina kupa na emarigoto. Talima taa na epereti pene gania, ia pene maguli-vanagivanagi. E pereti au na pana venia au virigoku. Au virigoku pana veni-piatogaa kwalana, tanoparai getaluna talimara na maguli pia vaia ulanana.”

⁵² Eiana Iuda talimara matotaura aorai veitu kamu iwavagina ewalato, ira gekilato, “Etalima na arigi rauparai ia virigona pene venira pita gania?”

⁵³ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, pene gomi na Taunilimalima Natuna virigona ati pio gania e ralana ati pio niua genai, gomi aomi ai maguli ati pene mia. ⁵⁴ Rai na au virigoku pene gania e ralaku pene niua talimana, maguli vanagivanagi pene vaia, e au na toma ikanai kwaregana pana vega-kuliiti-waia. ⁵⁵ Kwalana au virigoku ganigani taunataunana, e au ralaku maki niuniu gauna taunataunana. ⁵⁶ Rai au virigoku pene gania e ralaku pene niua talimana, au aoku ai pene talu, e au maki ia aonai pana talu. ⁵⁷ Tamaku ia maguli kwalana ia na etugukuto e au ia pakunai amagulina. Voia gelegelenai au virigoku pene gania talimana maki pene maguli, kwalana au amagulina. ⁵⁸ Au kupa na emarigoto peretina au ea. Gomi tenemi mana geganito na gekwaregato. Na epereti pene gania talimana pene maguli vanagivanagi.” ⁵⁹ Iesu na ekila Iuda talimara rupu ai evaikilagirato, Kaperanaumai evevega-ripawai aonai.

Maguli vanagivanagi kilara

⁶⁰ Iesu gena melo gutuma na ekila gekamonagiato, negetiwato, “E vevega-ripa kilana gaoka vagi, rai na pene gapi-ragea.” ⁶¹ Iesu ripana gena melona vokila gemunemune-agiawai, gaurai evaikilarato, netiwato, “Ekila na pevega-vekwakunagimi? ⁶² Pene gomi Taunilimalima Natuna pio gitaa, pene veragewai, etalu-agiato kapunai rakavetaina? ⁶³ Palagu Palaguna na maguli evenirana; tauniparana ati pene veakavara. Au na avaikilamina kilara Palagu, e ira aorai maguli emiana. ⁶⁴ Na gomi reketa na ati govega-taunataunakuna.” Iesu ripana tovotovona na vegata, rai taa na ati evega-taunataunawai e maki rai na ia pene lewaa. ⁶⁵ Maekilato, “Vovetaina gaurai au na avaikilamito, ta au geku ai ati pene vogomai-kawa, na Tamaku na pene vega-taunataunaa talimana vou pene vogomai.”

⁶⁶ Vokila gekamonagiato, voanana Iesu gena melo vogo ia genana gelaka-gerevagito, e ia ria ati magelaka-kouwai. ⁶⁷ Ne Iesu na gena melo gagalana ruala erenagirato, netiwato, “Gomi maki goririrwana pio laka-gerevagi pa?”

⁶⁸ Simona Petero na evega-geleato, netiwato, “Velekou, ai rai genai mapaia ago? Maguli vanagivanagi kilara goi gemu ai. ⁶⁹ Ai na gavega-taunataunamuna e garipa-rorirorina, goi Palagu gena Veaga Talimana.”

⁷⁰ Iesu evega-geleto, netiwato, “Au na gomi gagalana ruala avirigimito ei? Na gomi ta ne tiapolo.” ⁷¹ Ia na Iudas, Simona Isakariota natuna,

ekilagiato. Iuda maki vomelo gagalana ruala aorai melona taa, na ia na Iesu roe nea vou pene lewaa.

7

Iesu matarina melora ria

¹ Voia mulina Iesu Galileiai elakavowai. Ia ati eririwato, Iudeai pene ago, kwalana Iuda talimara vonai geria ririwa, ia pia vagia. ² Iuda talimara geria Palai-ama Velekwana tomana ekavinagito. (EPalai-ama Velekwana gekalaawai genai, palai-ama gekalarawai, ne aorai getaluwai, kwalana tenera tanoleanai palai-ama aorai getaluwai, voia pia tugamagi-tagoo ulanana.) ³ Ne Iesu tarina melora na gevaikilaato, negetiwato, “Ekapu ono raokwania, Iudeai pono ago, pe okalarana kalara gemu melo na pia gitara. ⁴ Kwalana rai matotauna pene vevegamatagai netina talimana, pia ripaa ulanana, gau kwauta ati pene kala veavugaa. Goi ekala okalarana, pe tanopara mapararai ono vevegamatagai!” ⁵ Kwalana Iesu tarina maparara na maki ia ati gevegataunataunaawai.

⁶ Gaura pakurai Iesu na evaikilarato, netiwato, “Au geku toma rogotina ere kwara. A gomi gemi ai toma maparara gelegeleramo. ⁷ Tanopara na gomi ati eparu-venimina, na au eparu-venikuna, kwalana au kala rakavara ekalarana gaura akilagi-matagairana. ⁸ Gomi pio ago vovelekwai. Na au ati pana ago, kwalana au geku toma taunatauna rogotina ere kwara.” ⁹ Iesu vovetaina ekilato, gaurai Galileiai etaluto.

Iesu Ierusalemiai

¹⁰ Iesu tarina melora geagoto vovelekwai, mulirana Iesu maki maeagoto. Na ati elaka-matagaito, veavugai eagoto. ¹¹ Vovelekwia kapunai Iuda talimara na getavuawai, geverenagi-agiawai, negetiawai, “Ia ariginai?” ¹² Vogutuma para aonai Iesu warigi gekilagi-garigari-gitaawai. Talima reketa gekilawai, “Ia talima namana” negetiwato. Reketa gekilawai, “Aikina, ia na taunilimalima reketa evailearana.” ¹³ Na talima taa na ati ekilagi-matagaiato, kwalana ira maparara Iuda velera kalira na gekaliwai.

¹⁴ Velekwa tomara reketa geaikito, reketa roe voa aonai, Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, ne evevega-ripato. ¹⁵ Ne Iuda talimara gevevega-kali-rakavato, negetiwato, “Etalima vevega-ripa kilara raka eripa-tiwato, ia vevega-ripa kapuna taai ati elakato.” ¹⁶ Iesu evegegeleto, netiwato, “Au na rakagau avevega-ripagirana gaura ati au geku vevega-ripa, na au etugukuto Palaguna genana gevogomaina. ¹⁷ Pene talima ta eririwana Palagu gena ririwa pene kalara netina talimana, au geku vevega-ripa kilara pene ripara. Pene ripa, au geku vevega-ripa kilara Palagu genana gevogomaina, pa au matotauku gekuna. ¹⁸ Rai talima gena ririwa kilara ekilagina, matotauna arana vegaragena rauparana ekaalana. Na au etugukuto Palaguna vega-ragena rauparana ekalaana talimana genai, kila taunatauna emiana, ia genai opakau ta ati emiana. ¹⁹ Mose na gomi rova evenimito, ei? Na gomi taa na vorova ati gokwalanarana. E rakagau gaurai au iovagiku nogotina?”

²⁰ Votaunilimalima gutuma gevega-geleto, negetiwato, “Goi palagu rakavana taa na eporogimuto. Rai na ene vagimu notina?” ²¹ Iesu na evega-gelerato netiwato, “Au na enai Ierusalemiai kala irau vagina ta

akalaato aonai, gomi maparaparami nugami gepale-vagito. ²² Mose na melo tauniparara kopira lamavagira kalana evenimito, gaura pakurai gomi na melo keira Tapati ai maki kopira golama-vagirana. Vokopi lamavagi kalana ati Mose na etinaato, na gomi tenemi na getinaato. ²³ Pene melo tauniparara kopira Tapati tomanai golama-vagirana Mose gena rova ragai pio kala-makoraa genai, rakagau gaurai au goparu-venikuna, Tapati tomanai talima ta pana vega-nama gugulua? ²⁴ Gomi na gau maparara mulira gitagitarai ragai pio agirorira, na gau maparara rorirori ai pio agirorira.”

E talima Keriso pa?

²⁵ Ne Ieruselema talimara reketa, gekilato, “Pia vagia negetina talimana ea. ²⁶ Iogitaa, ia magugulagina ekilakilana, taa na ati evaikila-wainagianana. Pa peiramu kaonsela talimara pege ripa, Keriso taunataunana ea. ²⁷ Na Keriso, (Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna), pene vogomai aonai, ta ati pene ripa ia ravanana pene vogomai. Na etalima ravanana evogomaito ita maparara ripara.”

²⁸ Iesu Rupu Veaga aonai roe waevevega-ripawai aonai, ekilakamukamoto, netiwato, “Taunatauna, gomi ripami au rai e ravanana avogomaito. Na au ati matotauku geku ririwaimo avogomaito. Au etugukuto Palaguna taunatauna. Gomi ati ripami ia. ²⁹ Na au ia ripaku, kwalana au ia genana avogomaito e ia na etugukuto.”

³⁰ Ne ia gapi-talia negetiwato, na talima ta gimana ia genai ati enapa-kauato, kwalana gena toma taunatauna rogoti ere kwara gaurai. ³¹ Na taunilimalima vogovagi egutuma aonai ia gevega-taunataunaato, negetiwato, “Keriso pene vogomai aonai, vegailia irau vagira kalara kalakalarai etalima pene vanagia pa?”

Vegitatago talimara getugurato Iesu pia gapia ulanana

³² Parisea talimara gekamonagito, taunilimalima gutuma na vokila Iesu genai gekilagi-garigariawai. Voia galamanai Parisea talimara e Rupu Veaga velera kamura na Rupu Veaga gitatagona talimara reketa, getugurato, Iesu pia gapia ulanana. ³³ Iesu ekilato, “Au gomi ria ati rau kiana pita talu, voia mulinai pana laka-gerevagi etugukuto Palaguna genai pana ago. ³⁴ Gomi na pio tavuku, na ati pio rawaliku, e au pana talu kapunai, gomi ati pio ago ripa.”

³⁵ Ne Iuda talimara matotaura geverenagito, negetiwato, “Ia ravanai pene ago, pe ita na ati pita rawalia netina? Peiramu ia pene ago Grik talimara geria tanoparai, Iuda talimara gutuma maki ira aorai getaluna gaurai, vonai Grik talimara pene vega-ripara. ³⁶ E raka kila ia na ekilagianana, netina, ‘Pio tavuku na ati pio rawaliku,’ e, ‘Au pana talu kapunai gomi ati pio ago ripa?’”

Maguli eveniana nanuna

³⁷ Velekwa ikana tomana, voo toma kamu iwavagina, Iesu erugaitito, ne ekila-inalato, netiwato, “Rai nanu na ekalaana, au geku ai pene vogomai, nanu penema niu. ³⁸ Puka Veaga aonai ekilana gelegelenai, netina, ‘Au pene vega-taunataunaku talimana aonana maguli nanuna pene galu-atia.’” ³⁹ Iesu na Palagu Palaguna vovetaina ekilagiawai, raira na Iesu gevega-taunataunaana talimara na vou pia vaia. Votomai Veaga Palaguna Palagu na rogoti ere venira, kwalana Iesu na Palagu gena maeka ralema iwavagina maki rogoti ere gapia gaurai.

Taunilimalima matotaura gevewareto

⁴⁰ Talima reketa vogutuma aorai vokila gekamonagiato, ne gekilato, “Taunatauna, ita na peroveta talimana taaloana talimana ea.” ⁴¹ Talima reketa gekilato, “E Keriso.” Na reketa gekilato, “Aikina, Keriso Galileia na ati pene vogomai. ⁴² Puka Veaga aonai ekilana, Keriso Davida petena na pene vogomai, e Betelehemai, Davida etaluwai vanuganai, pene wala.” ⁴³ Vovetaina gaurai talima matotaura aorai gevetao-kavalugato, kwalana Iesu galamanai. ⁴⁴ Talima reketa geririwato pia gapia, na ta gimana ia genai ati enapa-kauato.

Juda velera na Iesu ati gevega-taunataunaato

⁴⁵ Rupu Veaga gitatagona talimara gewaikuleto, ne Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara na gerenagirato, negetiwato, “Rakagau gaurai ia ati pogo vaimaia?” ⁴⁶ Rupu Veaga giatatagona talimara gevega-geleto, negetiwato, “Etalima ekilana vetaina talima ta rogotina ere kila.” ⁴⁷ Ne Parisea talimara gevaikilarato, negetiwato, “Pe, gomi maki ne ia na peopami? ⁴⁸ Vekuneagi talimana ta pa Parisea talimana taa na ia evega-taunataunaana pa? Aikina! ⁴⁹ A etaunilimalima na gevega-taunataunaana, ira Mose gena rova ati ripara talimara. Palagu na geria rakava voira pene venira.”

⁵⁰ Parisea talimana ta vonai arana Nikodemo. Ia pogi ta eagoto Iesu evegitaato talimana. Ia na evaikilarato, netiwato, ⁵¹ “Ita gera rova ekilana, talima ta gena kila gekamonagi-kuneana vou, voia mulinai gena rakava voina metauna pia venia.” ⁵² Ira na gevega-geleato, negetiwato, “Goi maki Galileia talimamu pa? Puka Veaga aona pono tavua, voanana pono ripa, peroveta talimana ta Galileia na ati pene vogomai.”

[⁵³ Ne taunilimalima maparara geria numai geagoto.

8

Veopa-lemma garena

¹ Na Iesu Olive Golonai eagoto. ² Elaganiato amoamo valiguna ia maewaikuleto Rupu Veaganai. Vonai taunilimalima maparara geagoto genai, getanu-gegelagiato, ne etanu-talito, evega-riparato. ³ Ne rova gevevega-ripagirawai talimara e Parisea talimara na gare ta Iesu genai geago-agiato. Vogare eveopa-lemawai aonai gerawaliato, ne geago-agiato, Iesu ria getanu-tagowai talimara maparara wailarai gevevega-rugaato. ⁴ Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Vevega-ripa talimamu, egare eveopa-lemavona aonai pege rawalia. ⁵ Mose gena rova ekilana, vovetaina pia kala garera, vatu na paia vale matera. Goi rakagau notina?” ⁶ Vovetaina gekilato, Iesu gekalatovoato, pia vega-verauleaa ulanana. Na Iesu erupu-talito, kwano ai ririna na etalotaloto. ⁷ Ira na Iesu roe wagenagiawai aonai, erugaitito, ne evaikilarato, netiwato, “Rai gomi aomi ai rogotina ere kala rakava genai, ia na vatu pene gapia, egare pene vale-kunea.” ⁸ Ne Iesu maerupu-talito, kwano ai maetalotaloto. ⁹ Ira na vokila gekamonagiato aonai, ira kwapurak-wapura aorai geripato mageria kala rakava, gaurai kwapurakwapura gelakavagi-lakavagito; talima kamura gelaka-kuneto mulinai vou gulu valigu magelakato. Iesu gereganamo eruga-tagowai, vogare goti.

¹⁰ Ia erugaitito aonai, talima ta ati egitaato, vogaremo, ne erenagiato, netiwato, “Goi pege vega-rakavamu talimara arigia? Taa na gemu rakava metauna voiana ati pevenimu?” ¹¹ Vogare evega-geleto, netiwato, “Velekou, ta vagi maki aikina.” Gaurai Iesu ekilato, “Au na maki gemu rakava metauna voina ati pana venimu. Ono laka, na ragai mapono kala-rakava-wai.”]

Iesu tanopara maekana

¹² Na Iesu taunilimalima evopata-venirato, netiwato, “Au tanopara maekana. Rai au muliku ai pene laka talimana, mukunai ati pene laka, na maguli maekana pene vaia.”

¹³ Parisea talimara na gevaikilaato, negtiwato, “Goi matotaumu ovevaravagina; gaurai goi gemu varavara ati taunatauna.” ¹⁴ Iesu evega-geleto, netiwato, “Aikina, au matotauku avekilagina, na au na rakagau akilagiana gauna taunatauna. Kwalana au ripaku ravanana avogomaito e ravanana mapana ago. A gomi ati ripami au ravanana avogomaito e ravanana mapana ago. ¹⁵ Gomi taunilimalima geria veagirori rauparanai goveagirorina. Au na ta ati aagiroriana. ¹⁶ Na pene au pana veagirori genai, geku veagirori taunatauna. Kwalana au ati geregakumo aveagirorina, na Tamaku, au etugukuto Palaguna, au goti. ¹⁷ Gomi gemi rovai maki evetaina ekilana, talima ruala na kila kwapunamo gekilagiana genai voo taunatauna. ¹⁸ Au matotauku avekilagina; e Tamaku, etugukuto Palaguna, na au maki ekilagikuna.” ¹⁹ Gaurai ira na gerenagiato, negetiwato, “Goi tamamu ariginai?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Gomi ati ripami au, e Tamaku maki ati ripami. Pere au pogoro ripaku, Tamaku maki pogoro ripaa.”

²⁰ Iesu gena ekila Rupu Veaga aonai evevega-ripawai, moni geura-koukourawai mauana kapunai. Talima ta ati enapakauto genai, kwalana ia gena toma rogotina ere kwara.

Au pana ago kapunai gomi ati pio ago ripa

²¹ Iesu na evaikila-wairato, netiwato, “Au alaka-gerevagina. Gomi na pio tavuku, na gemi kala rakava aonai pio kwarega. Au pana ago kapunai, gomi ati pio ago ripa.” ²² Na Iuda talimara gekilato, “Ia pekila, ia pene ago kapunai ita ati pita ago. Voia ganina ia matotauna pene vevagi, pa?” ²³ Iesu evega-geleto, netiwato, “Gomi etanopara genana ekalamito, na au kukunana amarigoto. Gomi etanopara talimami, na au ati etanopara talimaku. ²⁴ Gaura pakurai au na gomi pavaikilami; gemi rakavai pio kwarega. Kwalana pene au, Keriso, ati pio vega-taunataunaku genai, gemi rakavai pio kwarega.”

²⁵ Na ira na gerenagiato, negetiwato, “Goi rai?” Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Tovotovonai vegata gemi akilagirawai vetaina. ²⁶ Kila vovogo para kilagira e para agirorimi, kwalana gemi kala vetai. Na kwapunamo, au etugukuto Palaguna taunatauna, e ia genana akamonagito kilara tanoparai getaluna talimara avega-riparana.”

²⁷ Ira ati getugamagi-iluto Iesu na Tamana ekilagiawai. ²⁸ Gaurai maevaikilarato, netiwato, “Gomi na Taunilimalima Natuna pio gapi-itia mulinai vou, pio ripa au Keriso. Ne pio ripa, au geregaku na gau ta geku ririwaimo ati akalaana, na Tamaku na au rakagau evega-ripakuna kilaramo, au na gomi avega-ripamina. ²⁹ E au etugukuto Palaguna au goti, au ati eraokwanikuna; kwalana au na vanagivanagi

ia na everere-agirana kalaramo akalarana.”³⁰ Talima vogona na Iesu gevega-taunataunaato, ekila ekilagirawai gaurai.

Aperaamo natuna

³¹ Ne Iesu na Iuda talimara, ia gevega-taunataunaato talimara, evaikilarato, netiwato, “Pere gomi na au geku vevega-ripa kilara pio kwalanara genai, gomi au geku melo taunatauna.”³² Gaurai taunatauna pio ripaa, e votaunatauna na pene luga-vaginmi, gau kwauta na ati mapene ligoligomi.”

³³ Ira gevega-geleto, negetiwato, “Ai Aperaamo kalakalana e inagulu talimana ati voina talimanai ati gaagoto. E goi rakagau gaurai okilana, ‘Taunatauna na pene luga-vagimi?’”

³⁴ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, rai rakava ekalaana, ia kala rakava gena inagulu talimana ati voina talimana.”³⁵ Inagulu talimana ati voina talimana numai ati pene talu kikitai, na numa gatana natuna vou numai pene talu-vanagivanagi.³⁶ Gaura pakunai pene Palagu Natuna na pene luga-vagini genai, gomi pio veluga-vagi vegata, gau kwauta na ati mapene ligoligomi.

³⁷ Au ripaku gomi Aperaamo kalakalana, na gomi goririwana, au pio vagiku, kwalana gomi na geku vevega-ripa kilara, ati vagi gogapiragerana.”³⁸ Au na rakagau Tamaku genai agitarato gaura gomi avaramina, a gomi tamami genana gokamonagito gaura gomi na gokalarana.”

³⁹ Ira na Iesu gevega-geleato, negetiwato, “Ai tamamai Aperaamo.” Iesu na evaga-gelerato, netiwato, “Pere gomi taunatauna Aperaamo natuna genai, ia na ekalarato kalara gomi na maki pogoro kalara.”⁴⁰ Au Palagu genana akamonagirato kilara taunataunara maparara gomi avaramina, na gomi goririwana, au iovagiku nogotina. Aperaamo vovetaina ati ekalato.”⁴¹ Gomi matotaumi tamami (Tiapolo), na rakagau ekalana kalana gokalaana.” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Ai ati kuvia lema talimamai. Ai Tamamai Palagumo geregana.”

Tiapolo natuna

⁴² Iesu na evaikilarato, netiwato, “Pene Palagu taunatauna gomi Tamami genai, au pogoro ulamagiku. Kwalana au Palagu lagana na avogomaito. Au geku ririwai ati avogomaito, na ia na etugukuto.

⁴³ Rakagau gaurai au na rakagau akilagiana kilana ati gotugamagi-iluana? Kwalana au geku kila ati gelegele pio kamonagira.”⁴⁴ Gomi tamami Tiapolo gena taunilimalima, pe gomi goririwana tamami na eririwa-rakavarana kalara pio kalara. Tovotovona na vegata ia vevagi-repa talimana e kila taunatauna ati ekwalanaana, kwalana ia aonai kila taunatauna ta ati emiana. Ia eopana, voo ia gena maguli taunatauna. Kwalana ia opa talimana, opakau maparara tamara.”⁴⁵ Na au na gomi kila taunatauna avaramina, aonai gomi na au ati govega-taunataunakuna.”⁴⁶ Na gomi taa na au geku ai kala rakava ta porowalia pa? A pene au na kila taunataunana akilagiana genai, rakagau gaurai au ati govega-taunataunakuna, ei?”⁴⁷ Palagu natuna na Palagu gena kila pene kamonagia. A gomi ati Palagu natuna, gaura pakurai ati gokamonagina.”

Iesu e Aperaamo

⁴⁸ Ne Iuda talimara na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Ai taunatauna garorirorina. Goi Samaria talimamu e palagu rakavana na

peporogimu.” ⁴⁹ Iesu evega-geleto, netiwato, “Au palagu rakavana na ati pegorogiku. Au Tamaku akupa-rageana, na gomi na au ati gokupa-ragekuna. ⁵⁰ Au matotauku araku vega-ragenā rauparana ati atavuana; na ia talima taa na etavuana, e ia Kota ekamonagina talimana. ⁵¹ Taunatauna vegata, avaikilamina, au geku kila pene kwalanaa talimana ati pene kwarega.”

⁵² Iuda talimara gekilato, “Ai ewagumona paga ripa-namanama, goi palagu rakavana na eporogimuto. Aperaamo ekwaregato, peroveta talimara maki gekwaregato, a goi okilana, rai na goi gemu kila pene kwalanara talimana ati pene kwarega. ⁵³ Ai tamamai Aperaamo ekwaregato. Goi na ia, ai tamamai Aperaamo, oiwaato, ei? Ia ekwaregato e peroveta talimara maki gekwarega-gatuto. Goi otugamagina, goi rai?”

⁵⁴ Iesu evega-geleto, netiwato, “Pere au matotauku para vevega-rage, geku vevega-rage ati ganina. Na au Tamaku na evega-ragekuna. E ia gomi na gokilagina, gokilana gomi gemi Palagu nogotina. ⁵⁵ Gomi ati ripami ia, na au ripaku ia. Pene au pana kila, au ati ripaku ia, au opakau talimaku gomi vetaimi, na au ripaku ia, e gena kila akwalanarana. ⁵⁶ Gomi tamami Aperaamo etugamagito, au geku vogomai tomāna pene gitaa netiwato, gaurai everereto. Egitaato, ne aona enamato.”

⁵⁷ Iuda talimara na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Goi gemu maguli rigolora gagala imaima (50) maki rogoti ere rawalia, rakagau gaurai Aperaamo ogitaato notina?” ⁵⁸ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, Aperaamo rogoti ere wala aonai, au amaguliwai.” ⁵⁹ Ne vatu gegapito, ia vatua negetiwato, na Iesu elaka-veavugato, ne vekarawarana Rupu Veaga aonana elaka-piatito.

9

Iesu na mata-kele talimana evega-namaato

¹ Iesu elaka-vanagiwai aonai, talima ta egitaato. Votalima mata-kele ewalato. ² Gena melo na gerenagiato, negetiwato, “Vevēga-ripa talimamu, rai ekala-rakavato, gaurai etalima matana kele ewalato? Ia pa tamana e tinana?” ³ Iesu evega-geleto, netiwato, “Ati ia gena rakava pa ati tamana e tinana geria rakava pakurai, na evetaina ewalato kwalana, Palagu gena tiavu ia genana pene matagai ulanana. ⁴ Au etugukuto Palaguna gena inagulu maeka aonai pita kalara. Pogi ne vogomai, mata ati pene inagulu ripa. ⁵ Au tanoparai roe ataluna aonai, au tanopara maekana.”

⁶ Ekila ekilagiato mulinai, Iesu kwano ai ekainiuto. Kainiuna na pali emoneato, ne vopalina mata-kele talimana matana eiruato. ⁷ E evaikilaato, netiwato, “Ono ago, wailamu Siloama kovunai ono veguligia.” Siloama ganina, “Palagu na etuguato talimana.” Ne, eagoto, wailana eveguligiato, ewaikule-waito aonai, matana warau ealirato.

⁸ Ia lagana talimara e vanagivanagi enoginogiwai kapunai gegitaawai talimara geverenagito, negetiwato, “Etalima noginogi kapunai etanuta-gowai talimana ei?” ⁹ Reketa gekilato, “Talimana nea” Na reketa gekilato, “Aikina, ne matalima ta, na gitagitanamo ia vetaina.” Na ia matotauna ekilato, “Talimana au ea.” ¹⁰ Taunilimalima gekilato, “Goi matamu raka poali-tiwaa?” ¹¹ Ia evega-geleto, netiwato, “Votalima arana Iesu, ia na pali pemonea, au matakū ai peirukaua, ne pevaikilaku, ‘Siloama kovunai onove guligia.’ Paago, paguligia, ne matakū paalira.”

12 Magerenagiato, negetiwato, “Talimana arigia?” Ia evega-geleto, netiwato, “Au ati ripaku.”

Parisea talimara na enamato talima geverenagi-agiato

13 Ne matana enamato talimana Parisea talimara geriai gevaiagoato. 14 Votoma Iesu na pali emoneato, mata-kele talimana matana evega-namaato voo Tapati tomana. 15 Gaura pakurai Parisea talimara na magerenagi-waiato, matana raka peali-tiwara. Ia na evaikilarato, netiwato, “Votalima na matakū palina eiruato, ne wailaku aguligiaato, ewagumona apoepoena.” 16 Parisea talimara reketa gekilato, “Etalima ati Palagu genana evogomaito, kwalana ia na Tapati ati ekwalanaana.” Reketa gekilato, “Kala rakava talimara na vokala vetaira raka pia kala-tiwara?” voanana ira matotaura gevevare-kavalugato.

17 Ne Parisea talimara na votalima magerenagiato, negetiwato, “Goi okilana ia na matamu pevega-alira notina? Goi na ia raka ogitatiwaana?” Ia evega-geleto, netiwato, “Ia peroveta talimana.” 18 Iuda talimara na etalima gena kila ati gevega-taunataunaato, kwalana ekilato, ‘Tovotovonai au matakū kele, a ewagumona apoepoe-veganamana.’ Gaura pakurai tamana e tinana gekea-mairato. 19 Ne ira na gerenagirato, negetiwato, “E gomi natumi pa? Taunatauna ia mata-kele ewalato nogotina? E rakagau gaurai ia ewagumona, e poepoena?” 20 Ne tamana e tinana gevega-geleto, negetiwato, “Ai ripamai, ia ai natumai, e ai ripamai maki, ia mata-kele ewalato. 21 Na ai ati ripamai, ewagumona arigi rauparai epoepoena. Ai maki ati ripamai, rai na matana peveganamaa. Iorenagia, ia melo kamu, pe matotauna pene vega-gele.” 22 Tamana e tinana vovetaina gekilato, kwalana Iuda talimara kalira na gekalito gaurai. Kwalana Iuda talimara na gevega-taunataunaato, talima taa na Iesu pene kilagia Keriso nepenetiwa talimana, rupu na pia tao-gerevagia. 23 Vovetaina gaurai tamana e tinana gekilato, “Ia melo kamu, pe iorenagia,” negetiwato.

24 Matana enamato talimana magekea-waiato, ne gevaikilaato, negetiwato, “Palagu wailanai ono kila-gavu, pe ono kila-rorirori. Ai ripamai, goi matamu pevega-namaa talimana ia kala rakava talimana.” 25 Matana enamato talimana evega-geleto, netiwato, “Au ati ripaku, ia kala rakava talimana pa aikina. Gau kwatunamo ripaku: Au matakū kele, na ewagumona apoepoena.”

26 Ira na gevaikilaato, negetiwato, “Votalima rakagau ekalato goi gemu ai? Goi matamu kele na raka evega-alitiwaato?” 27 Ia evega-geleto, netiwato, “Au na gomi warau pavarami, na gomi ati gokamonagina. Rakagau gaurai goririwana maiokamonagiwai nogotina? Gomi maki ia gena melo ai ioago nogotina pa?”

28 Ne irana gevaikila-gaokaato, negetiwato, “Goi ne ia gena melo, ai Mose gena melo. 29 Ai ripamai Palagu na Mose evaikilaato. A netalima, ai ati ripamai ia ravanana evogomaito!” 30 Matana enamato talimana evega-geleto, netiwato, “A, gomi rakagau gaurai magokilana, nogotina gomi ati ripami ia ravanana evogomaito? Na iogitaa, ia na au matakū pevega-namaa. 31 Ita ripara, Palagu na kala rakava talimara ati ekamonagi-venirana, a raira na ia gekwalanaana e gena ririwa kalara gekalarana talimara, ia na ekamonagi-venirana. 32 Tanopara evetinato vegata talima ta rogoti tara kamonagia, talima ta mata-kele ewalato

talimana matana evega-aliato. ³³ Pere etalima Palagu genana ati pere vogomai genai, ia na gau ta ati pere kalaa ripa.” ³⁴ Ira gevega-geleto, negetiwato, “Goi owalato vegata rakava talimamu, rakagau gaurai ai ono vega-ripamai notina?” Ne rupe aona na gegui-atiato.

Parisea talimara geria mata-kele

³⁵ Iesu ekamonagito, matana enamato talimana gegui-atiato, talimana erawaliato aonai, evaikilaato, netiwato, “Taunilimalima Natuna ovega-taunataunaana pa?” ³⁶ Votalima evega-geleto, netiwato, “Velekou, ia rai? Ono varaku, pe pana vega-taunataunaa.” ³⁷ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Talimana warau ogitaana ea, goi ewagumona ia goti gokilakilana.” ³⁸ Ne matana enamato talimana ekilato, “Velekou, avega-taunataunamuna.” Ne etiu-talito, Iesu ealiruputali-veniato.

³⁹ Iesu ekilato, “Au veagirori ulanana etanoparai avogomaito, mata-kele talimara pia poepoe ularana, e gepoepoena talimara matara pia kele ularana.” ⁴⁰ Parisea talimara vonai ia ria, ekila gekamonagiato, ne gevaikilaato, negetiwato, “Goi okilana, ai mata-kele notina?” ⁴¹ Iesu evega-geleto, netiwato, “Pere gomi mata-kele genai, gomi ati gemi rakava pogoro talu, na gomi gokilana, ‘Ai matamai alitago’ nogotina, gaurai gomi gemi rakava atami ai roe nea.”

10

Mamoe gitatagora talimana

¹ Iesu ekilato, “Taunatauna, au na gomi avaikila-taunataunamina, mamoe kanana vanagina na ati pene laka-toga, na raupara taa na pene pae vanagi talimana ia lema e verari talimana. ² A mamoe gitatagora talimana kana vanagina na pene laka-toga. ³ Kana vanagina gitatagona talimana na gena vanagi pene kala-pakaa, ne mamoe na ia karona gekamonagiana. Ia na gena mamoe arara evatorana, ne evaiatirana. ⁴ Gena mamoe maparara evaiatirana, ne ira wailarai elakana, gena mamoe ia mulinai gelakakauna, kwalana mamoe riparia ia karona. ⁵ A talima poluna ta mulina na ati pia ago, aikina kinavagi; talima poluna genana pia laka-gerevagi, kwalana ia karona mamoe ati riparia.” ⁶ Iesu na voparapore evega-riparato, na ira ati getugamagi-iluto.

Iesu mamoe gitatagora talimana namana

⁷ Na Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Au na avaikila-taunataunamina. Au mamoe geria kana vanagina. ⁸ Gevogomai-kuneto talimara maparara lema e verari talimara. Gaurai mamoe na karora ati gekamonagirato. ⁹ Au kana vanagivanagina. Rai au gekuna pene laka-toga talimana ia pene maguli. Pene laka-toga, pene laka-piati, e ganigani pene rawali. ¹⁰ Lema talimana ati pene vogomai-kawa. Na ia lema pene vogomai, vagivagi pene vogomai, vevega-rakava kwaikwai ulanana pene vogomai. Na au avogomaito, maguli pia vaia, e maguli na pia vonuvonu-rage ulanana.

¹¹ Au mamoe gitatagora talimaku namana. Mamoe gitatagora talimana namana gena maguli etao-taliana mamoe pakurai. ¹² Inagulu talimana gevega-voiana vou mamoe egita-tagona talimana, ia ati mamoe gitatagora talimana taunatauna, e ia ati mamoe gatara. Gaura pakurai uraura kwaevana rakavana evogomaina egitaana genai, mamoe pene raokwanira, pene raka-lekwalekwa. Ne uraura kwaevana rakavana na

pene gapi-talira, pene vega-kali-lovolovara. ¹³ Mavoina talimana erakalekwalekwana, kwalana ia vetugunagi talimana mavoina, e mamoe maki ati eramanirana.

¹⁴ Au mamoe gitatagora talimaku namana. Geku mamoe ripaku e geku mamoe maki riparia au. ¹⁵ Vega-gelegelena Tamaku ripana au e au maki ripaku Tamaku vetaina. E geku maguli maki atao-rigoana ira pakurai. ¹⁶ Au mageku mamoe iraura reketa getaluna. Na ira elaveta aonai roe nea. Au na ira maki pana vaimaira. Ira na au karoku pia kamonia, e ira maki elaveta kwapunamo ai pia ago e gitatagora talimana maki kwapunamo. ¹⁷ Tamaku na eulamagikuna, kwalana geku maguli atao-rigoana, e mapana gapi-waia. ¹⁸ Talima taa na au geku maguli ati pene gapi-vagia au gekuna. Au matotauku geku ririwai atao-rigoana. Au mageku tiavu pana tao-rigoa, e mageku tiavu pana gapi-waia. Voo au Tamaku na evaikilakuto pana kalaa.”

¹⁹ Ekila galamanai Iuda talimara matotaura vekarawarai gevewarekavalugato. ²⁰ Talima vovogo gekilato, “Ia palagu rakavana na peporogia, pe pekawaa. Rakagau gaurai, ia gokamonagiana?” ²¹ Na talima reketa gekilato, “Talima ta palagu rakavana na pene porogia genai, evetaina ati pene kila. Palagu rakava na mata-kele talimara matara raka pene vega-ali-tiwara?”

Iuda talimara na Iesu geparu-veniato

²² Vonai Rupu Veaga Vega-veagana Velekwana Ierusalem mai tomana ekwarato. Voo gaulago aonai. ²³ Iesu Rupu Veaga aonai Solomona gena vanevane na elaka-agowai. ²⁴ Ne Iuda talimara na geruga-gegelagiato, gerenagiato, negetiwato, “Ai roe gaaovoaovona. Arigi toma vou pono varamai, goi rai? Pene goi taunatauna Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna), genai, gemai ono vekilagiati-taunatauna.”

²⁵ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au na warau avaikilamito, na ati govega-taunataunakuna. Au Tamaku aranai akalarana kalara na au gevega-matagaikuna. ²⁶ Na gomi na au ati govega-taunataunakuna, kwalana gomi ati au geku mamoe. ²⁷ Au geku mamoe na au karoku gekamonagiana. E au ripaku ira, e ira au muliku ai gelakana. ²⁸ Ne au na maguli vanagivanagi avenirana, e ira ativagi pia kwarega; e taa na au gekuna ati pene gapi-gerevagira. ²⁹ Ira au Tamaku na evenikuto, e au Tamaku goloka iwavagi, taa na ati pene vanagia. E taa na maki ati gelegele ia gena vegetatago tiavuna aonana pene gapi-gerevagira. ³⁰ Au e au Tamaku ai kwapunamo.”

³¹ Ne Iuda talimara vatu gegapito, ia vatua negetiwato. ³² Iesu na evaikilarato, netiwato, “Kala namara vovogo gomi wailami ai akalarato. Vokala maparara au Tamaku na evenikuto pana kalara netiwato. Vokala maparara aorai, arigi kala galamanai goririwana au iovatuku notogina?”

³³ Iuda talimara gekilato, “Kala namana ta galamanai goi ati gavatumuna, na goi na Palagu okilagi-piatogaana gaurai. Goi taunilimalimamo, na matotaumu Palagu ai ovevega-agona.”

³⁴ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gemi rova aonai kila ta evetaina ekilana, ‘Au akilato, gomi palagu.’ ³⁵ Ita ripara, rakagau Puka Veaga aonai ekilagiana kilana emia-vanagivanagina. Palagu na votaunilimalima ekilagirato ‘palagu,’ e Palagu na gena kila evenirato

talimara ira. ³⁶ A au Tamaku na evirigikuto, e etugukuto tanoparai; rak-agau gaurai govaikilakuna, nogotina, au na Palagu akilagi-piatogaana, kwalana au akilana, ‘Au Palagu Natuna’ natina ei? ³⁷ Pene au Tamaku gena kala ati akalarana genai, ragai pio vega-taunataunaku. ³⁸ Na gena kala akalarana genai, vokala pio vega-taunataunara, pene au ragai pio vega-taunataunaku nogotina. Pio ripa e pio vega-taunatauna, Tamaku au aoku ai etaluna, e au maki Tamaku aonai ataluna.”

³⁹ Vokila galamanai geririwato, Iesu pia gapia negetiwato, na gimara na evegaivagito, elakato. ⁴⁰ Ne voanana Iesu ewaikuleto. Eagoto, Ioridana waina na elaka-vanagito, eagoto kavata roparoponai, kunenai Ioane evebapatisowai kapunai; vonai etaluwai. ⁴¹ Talima vovogo ia genai geagoto, negetiwato, “Ioane na vegailia irauna ta ati ekalaato, na etalima kilana ekilagirato kilara maparara taunatauna vegata.” ⁴² Vonai talima vovogo Iesu gevega-taunataunaato.

11

Laasaro gena kwarega

¹ Betania talimana ta arana Laasaro evitiato. Betania Maria mavavine kavana Mareta goti geria vanuga. ² E Maria e enai Velekou mulamula ponana nama iwavagina na erigaato, e Velekou gageni maki guinana eiru-lakiato vavinena. Laasaro ia Maria walawalana koloana. ³ Ne evavine ruala na Iesu gena kila getuguato, negetiwato, “Velekou, goi na oulamagiana talimana pevitia.” ⁴ Iesu na vovoli ekamonagiato aonai, ekilato, “Nevitina ati pene veakwaregaa. Ne Palagu gena tiavu e vegailia iwavagina pene matagai ulanana. E neia genana Palagu Natuna pia vega-ragea.”

⁵ Iesu na Mareta mavavine kavana Maria e Laasaro eulamagirawai. ⁶ Na Laasaro gena viti valina ekamonagiato, toma ruala etalu-agirato, etaluwai kapunai. ⁷ Votoma ruala mulirai gena melo evaikilarato, netiwato, “Ita maita waikule-wai Iudeai.” ⁸ Gena melo na gevaikilaato, negetiwato, “Vevega-ripa talimamu, ewalagani vou Iuda talimara na vatu na ia vatumu nepegetiwa, a ewagumona maita waikule-wai notina.” ⁹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Toma kwapuna aonai ora maparara gagalana ruala ei? Pene talima ta lagani maekanai elakana genai, ati pene vekwakunagi, kwalana ia etanopara maekanai epoe-poeni. ¹⁰ Na mukunai elakana talimana evekwakunagina, kwalana ia aonai maeka ati emiana.”

¹¹ Iesu na evetaina evaikila-gaturato mulinai, maevaikilarato, netiwato, “Ita gatara Laasaro emaituna, na au aagona, maitu na ana vago-kerora.” ¹² Ne gena melona gevaikilaato, “Velekou, pene emaituna genai, roe nea pene nama.” ¹³ Na Iesu na voo ekwaregato ekilagiawai. A gena melo matapolu gekilawai, eagalagina gaurai emaitu-kwaregato ekilagiana, negetiiwai. ¹⁴ Ne Iesu na evara-namanamarato, netiwato, “Laasaro pekwarega. ¹⁵ Na gomi gemi nama atugamagiana gaurai avererena, votomai au ia goti aikina, kwalana eia genana pio vega-taunataunaku. Gaurai ita ago genai.”

¹⁶ Ne Tomas, arana ta Didimas pa Kapa negetiiwai, na Iesu gena melo reketa evaikilarato, netiwato, “Ita maki ia ria ita ago, pe ia ria pita kwarega-kou.”

Iesu maguli kwalana

¹⁷ Iesu ekwarato aonai eripato, Laasaro tauniparana toma vativati lega aonai warau pemaoko-agira. ¹⁸ Betania e Ierusalema vepakara kilomita toitoi vetaina. ¹⁹ E Iudea talimara vovogo Mareta e Maria geriai geagoto, tauniparara pia vega-tiligara ulanana, kwalana walawalaria ekwaregato gaurai.

²⁰ Mareta ekamonagito, Iesu evogomaiwai gaurai, elakawaila-wailaato Iesu goti geve verawalito. A Maria numai etanu-vaigoakato. ²¹ Ne Mareta na Iesu evaikilaato, netiwato, “Velekou, goi pere enai genai, au walawalaku ati pere kwarega. ²² Na au ripaku, ewagumona maki rakagau Palagu pono nogia gauna, Palagu na pene venimu.”

²³ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Goi walawalamu pene kuliiti-wai” ²⁴ Mareta na Iesu evega-geleato, netiwato, “Au ripaku, toma ikanai kuliitiwai tomanai ia pene kuliiti-wai.” ²⁵ Iesu na Maria evaikilaato, netiwato, “Au kuliitiwai, e maguli. Au pene vega-taunataunaku tali-mana pene kwarega, na roe mapene maguli. ²⁶ E rai roe magulina aonai, au evega-taunataunakuna, ati vagi pene kwarega. Ekila ovega-taunataunaana pa?”

²⁷ Mareta na evaikilaato, netiwato, “Pa Velekou, au na avega-taunatauna-vagimuna, goi taunatauna Keriso, Palagu Natuna, tanoparai pono vogomai talimamu.”

Iesu etagito

²⁸ Mareta vovetaina ekilato mulinai ewaikule-waito, ne vavine kavana Maria veavugai eve kea gariato, netiwato, “Vevega-ripa talimana pevogomai e goi etavumuna.” ²⁹ Maria vokila ekamonagiato aonai, veganamo ekuliitito, Iesu genai egoto. ³⁰ Voorai Iesu vanugai rogoti ere laka-toga, ia Mareta na erawaliato kapunai roe voa. ³¹ Iuda talimara, Maria getanu-rukurukuawai talimara, na Maria gegitaato, eraka-kuliitito elaka-piatito aonai, mulina na geagoto. Ira matapolu gekilato, Maria kalai eagona, kwarega talimana eneve tagi-agia negetiwato.

³² Maria egoto, Iesu laganai eruga-talito, Iesu egitaato aonai, gagenā kwalanai etiu-talito, ne evaikilaato, netiwato, “Velekou, goi pere enai, au walawalaku ati pere kwarega.”

³³ Iesu na Maria egitaato etagiwai, e Iuda talimara, ia ria gevogog-maito talimara, maki getagiwai gaurai, ia aona maki evetuga-rakavato, roli etagito. ³⁴ Ne Iesu na erenagirato, netiwato, “Ariginai gotaoto?” Ira na gevega-geleato, negetiwato, “Velekou, ono vogomai, pe onoma gitaa.” ³⁵ Iesu etagito. ³⁶ Ne Iuda talimara gekilato, “Iogitaa, Laasaro eulamagi-rakavaana.” ³⁷ Na Iuda talimara reketa gekilato, “Etalima na mata-kele talimana matana evega-aliaato, pe Laasaro maki ati vagi pere kwarega, ei?”

Iesu na Laasaro kwaregana evega-kuliiti-waiato

³⁸ Voana Iesu aona evega-vekwalavi-rakavaato, ne kala kapunai egoto. Vokala vatu kovogana vatu taa na getape-gavuato. ³⁹ Iesu ekilato, “Vatu iogapi-pakaa.” Mareta, vokwarega talimana walawalana, na Iesu evaikilaato, netiwato, “Velekou, ia ekwaregato tomana na pene vogomai ewagumona toma vega-vativatina (4), pe ponana rakava vagi.” ⁴⁰ Iesu na Mareta evaikilaato, netiwato, “Au na goi pavaikilamu, pene pono vega-taunataunaku genai, Palagu maekana ralemana iwavagina pono gitaa napatiwa, ei?” ⁴¹ Ne kwarega talimana getaoto

kapuna vatuna gekule-pakaato. Voia mulinai Iesu epoe-itito, ne ekilato, “Tamaku o, au na goi atanikiumuna, kwalana goi na warau pokamon-agiku. ⁴² Au ripaku, goi na vanagivanagi okamonagikuna. Na evetaina avaikilamuna kwalana etaunilimalima geruga-tagona enai pakurai. Pe ira na pia vega-taunataunaa, au goi na otugukuto.”

⁴³ Vovetaina ekilato mulinai ekea-paralato, netiwato, “Laasaro, onoma lakati!” ⁴⁴ Ne ekwaregato talimana kwarega rapugara na gimana e gagen gerekorato e wailana gekumu-agiato rapugana ria elaka-piatito. Iesu na evaikilarato, netiwato, “Iolugaa, pe ene laka.”

Iesu vagivagina rauparana getavuato

Mataio 26:1-5; Mareko 14:1-2; Luka 22:1-2

⁴⁵ Ne Iuda talimara vogo, Maria genai geagoto talimara, Iesu na vokala ekalarato gegitarato aonai, vogo Iesu gevega-taunataunaato. ⁴⁶ Na reketa gewaikule-waito Parisea talimara geriai, ne Iesu na rak-agau ekalarato gaura geve vararato. ⁴⁷ Ne Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara na kaonsela talimara gekea-koukouratao, ne gevaikilarato, “Ita ewagumona rakagau ita kala? Etalima na vegailia irau vagira vogo ekalarana. ⁴⁸ Pene ia evetaina ita na tipo pita gitaguilagia genai, taunilimalima maparara na ia pia vega-taunataunaa. Ne Roma talimara pia vogomai, ita gera kapu (pa Rupu Veaga) e gera tanopara ita gerana pia gapi-vagira.”

⁴⁹ Nea ira aorai talima ta arana Kaiapa, ia volaganinai Rupu Veaga vena kamuna, ia na evaikilarato, netiwato, “Gomi gau ta ati ripami! ⁵⁰ Gomi ati gotugamagi-iluna, namana talima kwapunamo taunilimalima maparara pakurai pene kwarega, a etanopara maparana pia vega-rakava-gatuvagia ati nama.” ⁵¹ Ia vovetaina ekilato, ati ia matotauna maaona maparana ekilato; na ia volaganinai Rupu Veaga vena kamuna, gaura pakurai ia eperovetato, Iesu pene kwarega Iuda talimara maparara pakurai. ⁵² E Iesu ati Iuda talimaramo pakurai pene kwarega. Na Palagu natuna kapu iraurau ai getalu-lovolovona talimara maparara pene gapi-koukoura, golea kwapunai pene vega-agma ulanana.

⁵³ Gaura pakurai votoma na evetinato eagoto, Iuda talimara kamura na Iesu raka pia vagi-kwarega-tiwaa raupana getavuato. ⁵⁴ Vovetaina gaurai Iuda talimara wailarai Iesu ati elaka-matagaiwai. Vokapu eraokwaniato, eagoto tanoleanai taunilimalima aikina kapuna laganai, vanuga ta arana Efraim ai. Gena melo ria vonai getaluwai.

⁵⁵ Iuda talimara geria Pasova velekwana ekavinagito. E Iuda talimara vogo votanoparai getaluwai Ierusalem ai gema laka-koukouto. Ira gema laka-koukouto ganina taunatauna, Palagu wailanai pia vekala-vealeva voupe, Pasova velekwana pene vetina. ⁵⁶ Ira na Iesu getavuawai, Rupu Veaga aonai geruga-koukouto genai, matotaura nunganugaraimo geverenagi-verenagito, negetiwato, “Gomi raka gotugamagi-tiwana? Evelekwai toma ema matagaina pa?” ⁵⁷ Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara na vevega-nagi kilana warau Iuda talimara gevenirato, gevaikilarato, pene ta pene kamonagi Iesu ariginai, ia rorirori pene ago, Iuda velera pene vevarara, pe pia gapia.

12

Maria na Iesu erigaato Betaniai

Mataio 26:6-13; Mareko 14:3-9

¹ Pasova velekwana toma taula toitoi wailai roe voa aonai, Iesu Betaniai eagoto. Laasaro Betaniai etaluwai, e vonai ekwaregato, Iesu na kwarega na evega-kuliiti-waiato. ² Vonai Iesu raliadona ganiganina gekalaato. Mareta na garia ganigani erapalaato, Laasaro maki vonai ganigani kapunai getanu-koukouto talimara ria getanu-kouto, geganiganiwai. ³ Ne Maria na mulamula ponana nama iwavagina lita kapana vetaina egapiato, ne Iesu gagena ganapana eriga-agiato, e guina na eirulakiato. Numa maparana vomulamula ponana na evaiato. Vomulamula gautupu arana nad lamuna na gekalaawai, voina kamu vagi. ⁴ Na Iesu gena melo ta arana Iudas Isakariota, e Iesu roe nea vou pene lewaa talimana, ekilato, ⁵ “Rakagau gaurai emulamula maparana siliva monira tinavu toitoi (300) ai ati pevoi-agaia? (E talima kwapuna voina rigolo kwapuna aonai vetaina). Pere voi-agia, pe voina monina pere gapia, lealea talimara pere venira.” ⁶ Ia vovetaina ekilato, ati lealea talimara evetugarawai gaurana, na kwalana ia lema talimana gaurana. Ia moni putena evua-loulouawai, e vopute aonai moni elemarawai, ne gena ririwa gaura evoi-agirawai.

⁷ Ne Iesu na evaikilarato, netiwtao, “Ioraokwania, e vavinena rakagau pere kalaa gauna pekalaa, ia na au tauniparaku mulamulana peirukunea, toletoleku ulanana. ⁸ Lealea talimara vanagivanagi gomi ria pio talu, na au gomi ria ati pita talu-vagi.”

Rupu Veaga velera kamura na Laasaro pia vagia negetiwato.

⁹ Iuda talimara vogovagi gekamonagito Iesu Betaniai. Ne vonai geagoto, ati Iesumo ulanana, na Laasaro maki pia gitaa ulanana. Laasaro kwarega na Iesu na evega-kuliiti-waiato. ¹⁰ Vovetainai gaurai Rupu Veaga velera kamura navuga getovoato Laasaro maki pia vagi-kwaregaa negetiwato. ¹¹ Kwalana ia pakunai Iuda talimara vogo ira geriana gelaka-gerevagito, ne Iesu gevega-taunataunaato.

Iesu gena lakatoga Ierusalemiai gevonevone-agiato

Mataio 21:1-11; Mareko 11:1-11; Luka 19:28-40

¹² Elaganiato aonai, velekwana ulanana gevogomaito talimara vovogo gekamonagito, Iesu Ierusalemiai warau eagowai. ¹³ Lauta e kalamo laura vetaira gaura gegapito, ne Iesu genai geagoto, gelailaito, negetiwato,

“Hosana,

Velekou aranai evogomaina talimana ita vega-namaa!

Israela geria King ita vega-namaa!”

¹⁴ Iesu na doniki natuna ta erawaliato, ne atanai etanukauto, Puka Veaga aonai ekilana gelegelenai,

¹⁵ “Siona natuna, (Ierusalemia talimami), ragai iokali,

iopoe-ago, gemi Vele evogomaina,

ia doniki natuna atanai petanukau.”

¹⁶ Votoma gena melo na egaura ati getugamagi-ilurato. Na Palagu na Iesu evega-rageato e maeka ralema iwavagina eveniato mulinai vou, ira geripa-rorirorito, egaura maparara getalorato, ia gekilagiato. E geripato, vokala maparara ia genai gekalarato.

¹⁷ Iesu na Laasaro kala vatuna kovogana na ekea-piatiato, e kwarega na evega-kuliiti-waiato tomanai, taunilimalima gutuma para ia ria. Na votalima na vokala gegitaato valina roe wagepiaawai. ¹⁸ Talima gutuma geagoto Iesu ria pia verawali, kwalana gekamonagito, Iesu na vegailia irauna ekalaato pakunai. ¹⁹ Vovetai nai Parisea talimara matotaura aorai geveineveineto, gekilato, “Gogitaana, gomi ati gotiligana. Iogitaa, etanopara talimana maparana ia mulinai gelakana.”

Grik talimara reketa na Iesu getavuato

²⁰ Velekwa tomanai aliruputali ulanana Ierusalem mai geverageto talimara aorai, Grik pa Helene talimara reketa maki gelakakauto. ²¹ Ira geagoto Filipino genai, ne gevaikilaato, negetiwato, “Velepara, ai gaririwana Iesu aia gitaa nagatina.” Filipino Galileia tanonai vanuga ta arana Betesaida talimana. ²² Filipino eagoto Anduru eve vaikilaato, ne tauria ruala geagoto, Iesu gevaikilaato. ²³ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Orana warau pekwaru, Taunilimalima Natuna maeka ralema iwavagina pene vaia. ²⁴ Taunatauna vagi avaikilamina, vuuti uvena kwano aonai pene rigo e pene kwarega vou, ganira vogo ia genana pia wala. A vuuti uvena kwano aonai ati pene rigo e ati pene kwarega genai, gereganamo pene mia. ²⁵ Gena maguli eulamagiana talimana na gena maguli pene piatogaa. A e tanoparai gena maguli etugamagi-piatogaana talimana na, gena maguli e etao-togaana maguli vanagi ulanana. ²⁶ Au vetugunagiku eago-veniana talimana muliku ai pene laka; pe au ariginai, au vetugunagiku eago-veniana talimana maki vonai au goti. Au vetugunagiku eago-venina talimana, au Tamaku na ia maki pene vega-namaa.”

Iesu gena kwarega ekilagiato

²⁷ “Ewagumona au aoku evekwalavina, e geku tugamagi pekamu. Gaurai rakagau naanatiwa? Ana kila, ‘Tama, eora ono mai-vega-namaku’ naanatiwa? Aikina, au geku vogomai ganina taunatauna aonai pama kwara ea. ²⁸ Tamaku, goi aramu ono vega-ragea.” Ne karo ta kupana ema rigoto, netiwato, “Au na araku warau pavega-ragea, e eia maki mapana vega-rage-waia.”

²⁹ Talima gutuma vonai rugakou na vokaro gekamonagiato, ne gekilato, “Kupa pekulua.” Mareketa gekilato, “Aneru taa na pevega-vegupua.” ³⁰ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Ne karo ne ati au ulakuna pevogomai, na gomi ulami na pevogomai. ³¹ Ewagumona tanoparai Palagu na veagirori ekalaana. Ewagumona Palagu na etanopara veleno, Satani, evekalovoana. ³² Ne au tanopara na pene gapi-itiku, voanana taunilimalima maparara au geku ai pana rolo kavira.” ³³ Ia evetaina ekilato, ia gena kwaregai raka pene kwaregatiwa gauna ekilagi-atiato.

³⁴ Taunilimalima gevega-geleto, negetiwato, “Ai rova kilara gakamonagito, Keriso pene talu-vanagivanagi, goi rakagau gaurai okilana, Taunilimalima Natuna pia gapi-itia? Taunilimalima Natuna rai?” ³⁵ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Maeka gomi ria ati pene mia rau. Maeka gomi ria roe nea aonai, maekai iolaka, mukuna na negapimina nea. Mukuna aonai elakana talimana ati ripana, ia ravanana eagona. ³⁶ Maeka gomi ria roe nea aonai, maeka pio vega-taunataunaa, pe

maeka natunai pio ago.” Ekila ekilagi-gaturato mulinai eraokwanirato, ne eagoto, ati pia rawalia kapunai etaluwai.

Iuda talimara na Iesu roe voa ati gevega-taunataunaawai

³⁷ Iesu na Iuda talimara wailarai vegailia irau vagira vovogo ekalarato, na roe voa ati gevega-taunataunaawai. ³⁸ Voanana peroveta talimana arana Isaia gena kila etaunataunato, Isaia evetaina ekilato, “Velekou, rai na ai gema kila pene vega-taunataunara? Rai genai Velekou gena tiavu pene matagai?”

³⁹ Ira na Iesu ati gevega-taunataunato ganina, Isaia kapu taai gena talotalo ai maekilato,

⁴⁰ “Palagu na matara evega-kelerato, e aora evega-mukunarato, kwalana matarana ragai pia poepoe, e aorai ragai pia tugamagi-ilu ulanana. Au geku ai ragai pia waikule, naavega-namarana kalinana.”

⁴¹ Isaia vovetaina ekilato, kwalana ia na Iesu maekana ralemana e tiavuna iwavagina egita-kuneato, gaurai ia ekilagiato.

⁴² Iuda kuneagina velera vovogo na maki Iesu gevega-taunataunaato, na Parisea talimara kalira na gekaliwai, gaurai Iesu ati gekilagi-matagaiawai. Kwalana pene pia kilagi-matagaia genai, Parisea talimara na rupe na nege gaivagirana kalinana. ⁴³ Kwalana Iuda velera geria ririwa kamuna, taunilimalima na pia vega-ragera, a Palagu na pene vega-ragera tugamagina ati gekalaawai.

Iesu gena kilana taunilimalima pene agirorira

⁴⁴ Iesu eparalato, netiwato, “Au pene vega-taunataunaku talimana ati au evega-taunataunakuna, na au etugukuto Palagu na evega-taunataunaana. ⁴⁵ E au egitakuna talimana na au etugukuto Palaguna egitaana. ⁴⁶ Au maeka, etanoparai avogomaito, gaurai au pene vega-taunataunaku talimana mukuna aonai ati pene talu. ⁴⁷ Pene talima taa na au geku kila ekamonagiana, na ati evega-taunataunaana, au na votalima ati pana agiroria. Kwalana au ati tanopara agirorina ulanana avogomaito. Aikina. Au tanopara vega-magulina ulanana avogomaito. ⁴⁸ Au erugakuna e au geku kila ati egapi-ragerana talimana, agirorina talimana ta etaluna. Au na akilagirato kilara, vokilara na ia piave agiroria toma ikanai. ⁴⁹ Kwalana au ati matotauku geku rorirori ai akilana. Na Tamaku, au etugukuto Palaguna, na au evega-nagikuto au rakagau pana kilagia e raka pana kilagi-tiwaa. ⁵⁰ Au ripaku, Tamaku gena kila na taunilimalima maguli vanagivanagi pia vaia. Gaura pakurai au na rakagau akilagirana kilara, rakagau Tamaku na evaikilakuna pana kilagira netina kilaramo.”

13

Iesu na gena melo gagera eguligirato

¹ Pasova velekwana roli egapiawai, Iesu eripato, etanopara pene raokwania Tamana genai peneve rage tomana warau pekwara. Etanoparai gena taunilimalima eulamagi-rakavarato, gena ulamagi geriai ati eikato, pene ago ikanai.

² Iesu magena melo ria lavilavi ganiganina geganiawai aonai, Tiapolo na Iudas Isakariota, Simona natuna, aona eganiato, Iesu pene lewaa ulanana. ³ Iesu ripana, Tamana na gaura maparara ia gena tiavu kapulenai etaorato. E maki ripana, ia Palagu genana evogomaito, e mapene waikule Palagu genai; ⁴ gaurai ganigani kapuna na ekuliitito, gena kota egaivagiato, ne taugela eligoato. ⁵ Ne rivu ai nanu ewagiato, gena melo gagera eguligirato, e eligoato taugelana na eiru-lakirato.

⁶ Gageramo eguligi-agorawai pene ago, Simona Petero genai evekwarato, ne Petero na evaikilaato, netiwato, “Velekou, goi au gageku ono guligia notina?” ⁷ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Ewagumona au na rakagau akalaana kalana ati oripaana, na kapinai vou pono ripa.” ⁸ Petero na evaikilaato, netiwato, “Aikina, au gageku goi na ativagi pono guligia,” Iesu na evega-geleato, netiwato, “Pene au na goi gagemu ati pana guligia genai, goi ati au geku melo.” ⁹ Simona Petero ekilato, “Velekou, ati gagekumo, na gimaku e repaku maki.” ¹⁰ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Erikuna talimana taunipara na maparana vealeva, pe ia gagenamo pene guligia. Gomi maparami vealeva, na kwapunamo ati vealeva.” ¹¹ Iesu ripana rai na ia pene lewaa, vovetaina gaurai netiwato, “Ati maparami vealeva.”

¹² Gagera eguligi-gaturato mulinai, gena rapuga kamuna maerogagiato, eagoto gena tanutanu kapunai evetanu-talito, ne evaikilarato, netiwato, “Au na gomi gemi ai rakagau pakalaa kalana ganina taunatauna pogo ripaa pa? ¹³ Gomi na au gokilagikuna, gokilana ‘Vevega-ripa Talimana’ e ‘Velekou’ voo taunatauna gokilagikuna, kwalana au taunatauna Vevega-ripa Talimaku e Velekou. ¹⁴ Pene au gomi gemi Velekou e Vevega-ripa talimakuna gomi gagemi paguligira genai, gomi maki matotaumi aomi aimo taukavami reketa gageria pio guligira. ¹⁵ Kwalana au na pavega-gitami, pe au na rakagau gomi gemi ai pakalaa kalana, gomi na maki pio kalaa. ¹⁶ Au na gomi taunatauna avaikilamina, inagulu talimana ati voina talimana na gena vele ati pene iwaa, e vetugunagi melona na pene tugua talimana ati pene vanagia. ¹⁷ Ewagumona gaura maparara gomi na pogo ripara, pene pio kalara genai pio verere.

Iesu gena kwarega ekilagi-matagaiato

¹⁸ Au na gomi maparami ati akilagimina, au na avirigirato talimara au ripaku. Na e Puka Veega aonai getalorato kilara pia taunatauna ularana: ‘Rai au goti pereti paia gani-koukoua talimana, kwarilina pene gapi-itia au geku ai’ (Voia ganina, Iesu mapene kilagi-piatoga, ne vagi-kwaregana rauparana pene kalaa). ¹⁹ Ewagumona au na wailarai pia wala gaura avaramina, pe pia wala aonai pio ripa-rorirori, (Palagu na etugukuto) Talimana Au. ²⁰ Taunatauna avaikilamina, au na atuguana talimana egapi-rageana talimana na au egapi-rakekuna. E au egapi-ragekuna talimana na au etugukuto talimana, Palagu, egapi-rageana.”

Iesu Iudas Isakariota na pene lewaa ekilagiato

Mataio 26:20-25; Mareko 14:17-21; Luka 22:21-23

²¹ Iesu na ekila ekilagirato mulinai, aona evekwalavi-rakavato, gaurai ekila-matagaiato, netiwato, “Avaikila-taunataunamata, gomi taa na au pono lewaku.” ²² Ne gena melo gevegitavegitato, ati riparia rai ekilagiato. ²³ Gena melo aorai Iesu na eulamagiawai melona ia genai

egegepekauto. ²⁴ Simona Petero na Ioane evarulagiato, eririwato, Iesu pene renagia rai ekilagiana. ²⁵ Ne Iesu genai egegepekauto talimana na, erenagiato, netiwato, “Velekou, vorai?” ²⁶ Iesu evega-geleto, netiwato, “Au na pereti pana turaa, ne pana venia talimana voa.” Ne Iesu na pereti eturaato, Simona natuna, Iudas Isakariota, eveniato.

²⁷ Iuda na vopereti egapiato, ne ia aonai Satani elaka-togato. Ne Iesu na evaikilaato, netiwato, “Rakagau oririwaana pono kalaa gauna ono kala velekea.” ²⁸ Na geganigani-kouto talimara ta vagi maki ati eripato, rakagau gaurai Iesu na vovetaina evaikilaato. ²⁹ Voia aonai Iudas moni kouna egita-tagoawai. Vovetainai gaurai ira reketa getugamagito, Iesu na pevaikilaa, velekwai rakagau geririwarana gaura eneve voira, pa lealea talimara gau reketa eneve venira negetiwato. ³⁰ Iudas na vopereti egapi-rageato mulinai, atilovana vonuma na elaka-piatito. Voo warau epogiato.

Iesu Petero na pene opa-tagoa ekilagiato

³¹ Iuda elaka-piatito mulinai, Iesu ekilato, “Ewagumona Taunilimalima Natuna pia vega-ragea, e Palagu maki Natuna aonana pia vega-ragea. ³² Pene Palagu na Iesu pakunai vevega-rage e maeka ralema iwavagina pene gapia genai, Palagu matotauna na maki matotauna gena maeka ralema iwavagina Taunilimalima Natuna pene venia. Palagu na veganamo pene venia. ³³ Natuku, au gomi ria ati pita talu-rau. Ne gomi na au pio tavuku. Au na Iuda talimara avaikilarato gelegelenai, gomi maki vokilamo kwapuna avenimina: Au aagona kapunai, gomi ati pio ago ripa. ³⁴ Rova kilana valiguna avenimina. Taukavami ria pio veulamagi. Au na gomi aulamagimina gelegelenai, gomi maki mataukavami ria pio veulamagi. ³⁵ Pene gomi mataukavami ria pio veulamagi-veveni genai, taunilimalima maparara pia ripa, gomi au geku melo.”

³⁶ Simona Petero na Iesu erenagiato, netiwato, “Velekou, goi ariginai, oagona?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Au ariginai aagona kapunai, ewagumona au muliku na ati pio vogomai, na kapinai vou pio vogomai mulikuna.” ³⁷ Petero na Iesu evaikilaato, netiwato, “Velekou, rakagau gaurai ewagumona au goi mulimu na ati pana wati ripa? Au goi pakumu ai geku maguli pana tao-rigoa, pana kwarega.”

³⁸ Iesu na Petero evega-geleato, netiwato, “Goi gemu maguli au pakuku ai pono tao-rigoa notina? Avaikila-taunataunamuna, kokoloku rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoti pono opa-tagoku.”

14

Iesu raupara

¹ “Nugami ragai pia golugolu, e ragai pio tugamagitugamagi. Palagu pio vega-taunataunaa, e au maki pio vega-taunataunaku. ² Au Tamaku gena numai kovoga galagala vagi; pere aikina genai, ekila gomi ati para varami: Au aagona, gomi gemi kapu ta pana kala-maavua. ³ Ne aagona, gomi gemi kapu pana kala-maavua. Pana kala-maavu gatua vou, pana waikule-wai, gomi panama vaimi au ria pita talu. Pe au ariginai pana talu, gomi maki au ria pita talu. ⁴ Au pana ago kapuna rauparana gomi ripami.”

⁵ Tomas na evaikilaato, netiwato, “Velekou, ai ati ripamai goi ravanana oagona, e rauparana raka paia ripa-tiwaa?” ⁶ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Raupara au, Taunatauna au, e maguli maki au. Talima ta Tamaku genai raupara poluna na ati pene ago. Aikina kinavagi. Aumo gekuna. ⁷ Pene taunatauna au gomi na goripakuto, au Tamaku maki pogoro ripaa. Na ewagumona vou goripaana e warau pogo gitaa.”

⁸ Filipino na Iesu evaikilaato, netiwato, “Velekou, Tamara ono vega-ripamai, pe aomai pia keto-tali.” ⁹ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Filipo, au goi goti erapa tatalu-agiato, na goi na au rogoti oro ripaku? Au egitakuna talimana na Tamaku egitaana. Na goi rakagau gaurai okilana, ‘Tamara ono vega-ripamai notina?’ ¹⁰ Goi na ati ovega-taunataunakuna, au Tamaku aonai, e Tamaku au aoku ai, ei? Au na gomi avaikilamina kilara ati au matotauku geku rorirori ai avaikilamina. Aikina. E Tamaku, ia au aoku ai etaluna, ia na gena inagulu ekalarana. ¹¹ Au akilana, au Tamaku aonai ataluna e Tamaku au aoku ai etaluna natina genai pio vega-taunataunaku. Pene aikina genai, e kala akalarana gogitarana genai pio vega-taunataunaku.

¹² Taunatauna avaikilamina, au evega-taunataunakuna talimana, au na akalarana kalara, ia na maki pene kalara. E ia na kala kamu iwavagira pene kalara, au na akalarana kalara pene vanagira. Kwalana au Tamaku genai aagona. ¹³ E au araku ai rakagau pio nogira, au na pana kalara. Voanana Tamaku pia vega-ragea Natuna pakunai. ¹⁴ Au araku ai rakagau pio nogira gaura maparara, kalara au na pana kalara.”

Iesu na Veaga Palaguna ekilagi-maavuato

¹⁵ “Pene gomi au goulamagikuna genai, au geku rova kilara pio kwalanara. ¹⁶ Ne au Tamaku pana nogia, ia na veveakava talimana ta pene venimi. Voveveakava talimana gomi ria pio talu-vanagivanagi. ¹⁷ Veaga Palaguna, ia kila taunatauna evega-matagaiana. Ia tanopara magulinai getaluna talimara na ati pia gapi-ragea ripa, kwalana ati gegitaana e ati geripaana. Na ia gomi ripami, kwalana ia gomi ria gotaluna e gomi aomi ai pene talu.

¹⁸ Au na gomi geregami gamaka vetaira ati pana raokwanimi. Au mapana waikule-wai gomi gomi ai. ¹⁹ Tanopara talimara na ati pia gitaku tomana ati rau, na gomi na pio gitaku. Gomi au amagulina gaurai, pio maguli. ²⁰ Votoma gomi pio ripa, au Tamaku aonai ataluna, e gomi au aoku ai gotaluna, e au gomi aomi ai ataluna. ²¹ Au geku rova kilara egapi-ragerana e ekwalanarana talimana na au eulamagikuna. E au eulamagikuna talimana au Tamaku na maki pene ulamagia. Au na maki pana ulamagia e au matotauku ia genai pana vevega-matagai.”

²² Iudas, ati Iudas Isakariota, na evaikilaato, netiwato, “Velekou, rakagau gaurai goi matotaumu ai gemai pono vevega-matagai, na tanopara genai aikina?” ²³ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Au eulamagikuna talimana na au geku vevega-ripa pene kwalanaa. Ne au Tamaku na votalima pene ulamagia. Ne taumai ruala paia ago ia genai, ne ia ria paia talu-vanagivanagi. ²⁴ Au ati eulamagikuna talimana, au geku kila ati ekwalanarana. Ekila gokamonagirana e ati au geku, na Tamaku gena; au ia na etugukuto.

²⁵ Gomi ria roe ata taluna aonai, ekilara gomi avaramina. ²⁶ A gomi veakavami talimana Veaga Palaguna. Ia au araku ai Tamaku na pene tugu-maia. Ia na gau maparara pene vega-riapami, e au na

rakagau akilagirato gaura, gemi tugamagi ai mapene vega-matagai-waira. ²⁷ Maino gomi gemi ai araokwaniana. E au geku maino gomi avenimina. E emaino au na gomi avenimina, ati tanopara talimara na gomi gevenimina vetaina avenimina. Nugami ragaina pia golugolu e ragai pio tugamagitugamagi e ragai pio kali. ²⁸ Au pakila pogo kamonagi, au pakila, 'Au alaka-gerevagina, na mapana waikule-wai gomi gemi ai.' Pere au pogoro ulamagiku genai, Tamaku genai aagona, pe pogoro verere, kwalana au Tamaku goloka iwavagi, au tairageku ai. ²⁹ Ekala rogoti gere wala aonai avaramina. Pe ekala pene matagai aonai, pio vega-taunataunaku. ³⁰ Au gomi ria ati pita kila raurau, kwalana etanopara ekune-agiana velena, Satani, roli ekwarana. Ia ati tiligana, gaurai au geku ai gau kwauta ati pene kalaa. ³¹ Na etanopara talimara pia ripa, au na Tamaku aulamagiana. E au Tamaku na ekilagiato gelegelenai akalana.

Gaurai iokuliiti, ekapu na ita laka-gerevagi.”

15

Vine e ragana

¹ “Au vine gautupuna taunatauna, au Tamaku vine aragana inagulu-agina talimana. ² Vine ragara au geku ai ragakau gaura, ati gevuana ragara, ia na ekoirana; e raga maparara mavuara, ia na ekoi-alevarana, pia vua vogo ularana. ³ Gomi warau pogo vealeva-gatu. Vokila avenimito gaurana pege alevami. ⁴ Au geku ai pio raga-tago, pe au maki gomi gemi ai pana raga-tago. A vine ragana ta gereganamo genai ati pene vua, na vine gautupuna genai pene raga-tago vou pene vua. Gomi maki vovetaina, pene au ria ati pita kwapuna genai, ati pio vua.

⁵ Au vine, na gomi raga. Au geku ai pene raga-tago, au ia genai pana raga-tago vetaina, talimana vuavuana gagala vagi. Pene au pio raokwaniku genai, gau kwauta ati pio kalaa. ⁶ Au geku ai ati eragakauna talimana, vine gautupuna ragana vetaina pia gapia, pia piatogaa, ne peneve lako. Voraga lakora gegapi-koukourana, kalovai gepia-ragerana, ne egalarana. ⁷ Pene gomi au geku ai pio raga-tago pa au ria pita kwapuna, au geku kila gomi gemi ai pene mia genai, rakagau goririwarana gaura pio nogira, gemi noginogi gaura pio rawalira. ⁸ Pene vuavuami vogo galagala vagi genai, taunilimalima na au Tamaku gevega-rageana, e gomi maki au geku melo taunataunarai pio ago.

⁹ Tamaku na au eulamagikuna gelegelenai, au na gomi maki aulamagimina. Vanagivanagi au geku ulamagi aonai pio talu. ¹⁰ Pene au geku rova kilara pio kwalanara genai, gomi au geku ulamagi aonai pio talu, gelegele au Tamaku gena rova kilara akwalanarana, ne ia gena ulamagi aonai ataluna vetaina. ¹¹ Au na ekila gomi pavenimi ganina, au geku verere gomi aomi ai pene mia, pe gomi maki aomi verere na pia vonuvonu-rage. ¹² Au geku rova kilara ea, matotaumi vekarawami ai mataukavami ria pio veulamagi, au na gomi aulamagimina vetaina. ¹³ Gena ulamagi kamu iwavagi talimana, taukavana pakurai gena maguli kwavina ati egapiana, etao-rigoana. Gena ulamagi kamu talimana taunatauna na voa, irauna ta aikina, nea. ¹⁴ Pene au na rakagau avaikilamina kalara pio kalara genai, gomi au gataku. ¹⁵ Au na gomi vetugunagi talimami ati pana kilagimi, kwalana vetugunagi talimana na gena vele na rakagau ekalaana, ia ati

ripana. Na gomi gata napanatiwa, kwalana au Tamaku genana rakagau akamonagirato gaura maparara, gomi warau avega-ripamito. ¹⁶ Gomi na au ati govirigikuto, na au na gomi avirigimito, e avega-rugamito pio ago, vuavuami pio vega-walara, voira namamo pia mia-vanagivanagi. Vovetaina gaurai rakagau goririrwarana gaura au araku ai Tamaku pio nogia, Tamaku na pene venimi. ¹⁷ Au geku rova kilana gomi avenimina ea, mataukavami ria pio veulamagi-veveni.”

Tanopara talimara na Iesu gena melo georakava-vagirato

¹⁸ “Pene tanopara talimara na pia aorakava-vagimi genai, pio ripa, au georakava-vagi-kunekuto. ¹⁹ Pene gomi tanopara gena taunilimalima roe pogoro talu, tanopara talimara na pegere ulamagimi, kwalana gomi ira geria taunilimalima gaurai. Na gomi ati tanopara gena taunilimalima. Aikina. Gomi warau avirigimito, etanopara magulina aonana agapi-vagimito. Gaura pakurai tanopara talimara na georakava-vagimina. ²⁰ Avaikilamito kilana pio tugamagi-tagoo: ‘Inagulu talimana ati voina talimana etugunagiana talimana ati pene iwaa.’ Pene au gevega-vitivitikuto, gomi maki pia vega-vitivitimi. Pene au geku kila gekwalanarato, gomi gemi kila maki pia kwalanara. ²¹ Iara na ekala ati namara maparara gomi gemi ai pia kalara ganina taunatauna, gomi na au araku gokwalanaana gaurai; kwalana au etugukuto Palaguna ira ati ripara. ²² Pere au ati para vogomai, e ati para vaikilami, ira ati geria rakava. Na ira ewagumona geria rakava na ati geria rava rauparana. ²³ Au eao-rakavakuna talimana na au Tamaku maki eorakava-vagiana. ²⁴ Pere au na kala irau vagira kalara, talima reketara na rogoti gere kalara gaura, ira nunganugarai ati para kalara, ira ati geria kala rakava. Na ewagumona ira na vokala irau vagira kalara pege gitara, aonai ira na au maTamaku goti taumai ruala georakava-vagimaina. ²⁵ Na ekalara gewalana kwalana rova aonai getaloato kilana pene taunatauna ulanana. Vokila evetaina ekilana: ‘Au tipo georakava-vagi-kawakuto, ati kwalanai.’

²⁶ Veveakava Talimana, Veaga Palaguna pene vogomai. Ia kila taunataunara kilagikilagira ulanana, Tamaku genana pene vogomai. Au na gomi gemi ai pana tugua, Tamaku laganai pana talu aonai. Ia na au pene kilagi-matagaiku. ²⁷ Gomi na maki au roe wapiio kilagimatagaiku, kwalana gomi au ria tataluna tovtovona na vegata gaurai.”

16

¹ “Au na ekila avaramina, kwalana ati aririwana gemi kamonagina pio laka-gerevagi. ² Iuda talimara geria rupe na pia tao-gerevagimi. Pa, tomana ea evogomaina, talima taa na pene vagi-kwaregami genai, ia mata polu pene kila, ia Palagu vetugunagina eago-veniana. ³ Ekalara gomi gemi ai pia kalara kwalana ira na au Tamaku ati geripaato, e au maki ati geripakuto. ⁴ Na au na ekila ana vara-kunemi. Pe wailai vou taunilimalima na kalara gemi ai piave kalara genai, ekila pavarami pio tugamagira.

Veaga Palaguna gena inagulu

Tovotovonai au gomi ria roe watataluwai gaurai ekila gemi ati akilagirato. ⁵ Na ewagumona ema tugu-rigokuto Palaguna genai maawaikulena, e taa na ati erenagikuna, ‘Goi ravanai oagona?’ ati

notina. ⁶ Gomi ekilara pavega-ripami gaurai, aomi gevekwalavina e getagitagina. ⁷ Na taunatauna avaikilamina e gomi gemi nama ulanana gomi aomi na alaka-gerevagina, alakana. Kwalana pene au ati pana laka genai, Veveakava Talimana, Veaga Palaguna, gemi ai ati pene vogomai. Na pene au pana laka genai, gemi ai pana tugu-maia. ⁸ E ia pene vogomai aonai, etanopara talimara geria kala rakava e Palagu gena kala rorirori e Palagu na tanopara talimara pene agirorira ganira pene vega-matagai namanamara. ⁹ Geria kala rakava ganina taunatauna, au ati gevega-taunataunakuna. ¹⁰ Palagu gena kala rorirori ganina taunatauna ea, au Tamaku genai aagona, pe ati mapio gita-waiku. ¹¹ E Palagu na tanopara talimara pene agirorira ganina ea etanopara veleno warau eagiroriato.

¹² Gau vogo roe aririwana ana varami, na maparara ewagumona ati gelegele pio ripara e ati pio gapi-ragera. ¹³ Veaga Palaguna, ia taunatauna, pene vogomai aonai, ia na gomi pene vaimi, taunatauna pio ripaa. Kwalana ia ati matotauna gena tugamagi kilara pene kilagira. Aikina. Ia au gekuna pene kamogaira kilaramo pene kilagira. E roe nea vou pia wala gaura pene vega-ripa-kunemi. ¹⁴ Ia na au pene vega-rageku, kwalana au gekuna pene gapira kilara gomi pene varami. ¹⁵ Au Tamaku gena gau maparara au geku. Vovetaina gaurai pakila, 'Ia na au gekuna pene gapira kilara gomi pene varami.'

“Gemi aovitiviti verere ai pia ago”

¹⁶ “Lagani ati rau aonai, gomi na au ati pio gitaku, e lagani ati rau mulinai, mapio gitaku. [Kwalana au Tamaku genai aagona.]” ¹⁷ Ne gena melo reketa matotauria aoraimo gekilakilato, negetiwato, “Ia e rakagau ekilagiana, netina, ‘Lagani ati rau aonai au ati pio gitaku, e lanagani ati rau mulinai mapio gitaku,’ e ekilana, ‘Kwalana au Tamaku genai aagona?’” ¹⁸ Vovetaina gaurai gekilato, “Ia e rakagau ekilagiana, netina, ‘Lagani ati rau’ netina? Ita ati taripana ia na rakagau ekilagiana!”

¹⁹ Iesu eripato, gena melo geria ririwa ia renagia negetiiwai, gaurai ia na evaikilarato, netiwato, “Gomi matotaumimo aonai au na rakagau pakilagia veineveinena gokalaana, ei? Au pakila, ‘Lagani ati rau aonai ati pio gitaku, e lagani ati rau mulinai mapio gitaku,’ napatiwa ganina gotavua? ²⁰ Taunatauna avaikilamina, gomi pio tagi e pio tagi-wanonowanono, na tanopara talimara pia verere. Gomi pio aovitiviti, na gemi aovitiviti verere ai pia ago. ²¹ Gare ta melo ene vega-walaa ulanana, evitivitina, kwalana gena gapi orana pekwaro. Na melo e walana aonai, genai vovitiviti etugamagi-lekwalekwaana, kwalana melo ta tanopara warau pevega-walaa vererena. ²² Gomi maki vovetaina: Ewagumona goavitivitina, na au na mapana gita-waimi, pe mapio verere. Talima taa na gomi gemi verere ati gelegele gemina pene gapi-vagia.

²³ E votoma gomi na au gau kwauta ati pio nogiku. Taunatauna avaikilamina, au araku ai rakagau pio nogira gaura maparara, au Tamaku na pene venimi. ²⁴ Pene vogomai ewagomona, gomi na au araku ai gau ta rogoti goro nogia. Au araku ai pio nogi, ne pio rawali; pe aomi verere na pia vonuvonu-rage.”

Iesu na tanopara gena tiavu evega-ketoato

²⁵ “Ekilara au na gomi gemi parapore ai akilagirana, na toma kapirai parapore ai ati pana vaikilami. Kapinai vou au Tamaku valina gemi pana kilagi-matagai-namanamaa. ²⁶ Votoma pene kwara aonai, gomi au araku ai pio noginogi. A au ati akilana, au na gomi pakumi ai Tamaku pana nogia; ²⁷ kwalana Tamaku matotauna na gomi eulamagimina. Gomi eulamagimina, kwalana gomi na au goulamagikuna, e govega-taunataunakuna, au Palagu genana avogomaito. ²⁸ Au Tamaku lagana na etanoparai amarigoto. Ewagumona etanopara araokwaniana, Tamaku genai maawaikule-waina.”

²⁹ Gena melo na gevaikilaato, negetiwato, “Ogitaana, ewagumona goi okila-matagai-rorirorina, ati oparaporena. ³⁰ Ewagumona ai gariparorirorina, goi gau maparara ripamu. Talima taa na ene renagimu netina verenagina maki, goi na oripa-kuneana. Gaura pakurai gavega-taunataunamuna, goi taunatauna Palagu genana ovogomaito.”

³¹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Ewagumona vou govega-taunataunakuna, ei? ³² Taunatauna, tomana evogomaina, warau pekawara, gomi pio raka-lovolovo, kwapurakwapura gemi ririwa rakarai pio raka, na au geregaku pio raokwani-guilagiku. Na au ati geregaku, kwalana Tamaku au lagaku ai. ³³ Au aririwana, au geku ai pio kwalanakau, pe au geku ai maino pio gapia ulanana, au na ekila gomi pavarami. Etanoparai gotaluna aonai, vitiviti pio rawali. Na pio tiliga! Au na tanopara gena tiavu agunuato.”

17

Iesu gena rapali

¹ Iesu vovetaina ekila-gatuto mulinai, eali-rageto, kupa egitaato, ne ekilato, “Tamaku orana ea. Natumu maeka ralema iwavagina ono vega-matagaia, pe Natumu na goi maekamu ralemana iwavagina maki pene vega-matagaia. ² Kwalana goi na ia rorirori oveniato, taunilimalima maparara ia gena vegetatago kapulenai pia talu. Pe goi na ia oveniato talimara maparara maguli vanagivanagi pene venira. ³ Maguli vanagivanagi ea: Maguli vanagivanagi pia gapia talimara maparara pia ripa, Palagu taunataunamu goi geregamu kwanilova, e Iesu Keriso pia ripaa. Iesu Keriso goi na otuguato tanoparai. ⁴ Au na goi tanoparai pavegaragemu. Goi na ovenikuto pana kalaa notiwato inaguluna warau pavega-gugulua. ⁵ Tamaku, tanopara rogotina ere vetina e au maki goi goti roe voa aonai, au geku ai maeka ralema iwavagina emiawai. Ewagumona aririwana, vomaeka ralema iwavagina goi matotaumu wailamu ai geku ai ono vega-matagaia.”

Iesu gena melo geria erapalito

⁶ “Tanopara magulina aona na ogapi-vagirato, ne ovenikuto talimara geriai goi avega-matagaimuto. Ira goi gemu taunilimalima, goi na au ovenikuto. Ira na goi gemu kila gekwalanaato. ⁷ Ewagumona ira pege ripa, goi na ovenikuto gaura maparara goimo gemuna gevogomaito. ⁸ Kwalana goi na ovenikuto kilara maparara avararato. Ira na vokila maparara gegapi-ragerato, geripa-rorirorito, au goi lagamu na avogomaito. E gevega-taunataunana, au goi na otugu-rigokuto.

⁹ Au ira geria arapalina. Au ati etanopara magulinai getaluna talimara geria arapalina. Na au ovenikuto talimara geria arapalina,

kwalana ira goi gemu taunilimalima. ¹⁰ Au geku taunilimalima maparara goi gemu taunilimalima. E goi gemu taunilimalima maparara au geku taunilimalima. E ira geriana au araku gevega-rageana, kwalana au geku maeka ralema iwavagina gevega-matagaiana. ¹¹ Au goi gemu ai awatina, etanoparai ati pana talu-awagi. Na ira tanoparai roe wapia talu. Tamaku Veagamu, goi na au ovenikuto talimara goi aramu tiavuna na pono gita-tagora. Pe ira maparara pia kwapuna, ita taura ruala vetaira. ¹² Au tanoparai ira ria roe wagataluwai aonai, goi aramu tiavuna na ira agita-tagorawai. Goi na au ovenikuto talimara agitatago-namanamarato, pe ta ati elekwalekwato; pene lekwalekwa talimanamo, taunatauna elekwalekwato, Puka Veaga aonai getaloato kilana vega-taunataunana ulanana.

¹³ Na ewagumona au goi gemu ai awatina. Au tanoparai roea aonai, ekilara pakilagira, au geku verere na ira aora pene vega-vonuvonu-ragera ulanana. ¹⁴ Goi gemu kila au na ira warau avenirato. Etanopara magulinai getaluna talimara na geao-rakavagirana, kwalana ira ewagumona ati etanopara talimara, au vetaiku, au ati etanopara talimaku. ¹⁵ Au ati etanopara na pono gapi-vagira rapalina akalaana. Na anogimuna, pono gita-tagora, pe Talima Rakavana, Satani, na ragai pene gapira natina. ¹⁶ Ira ati etanopara talimara, au vetaiku, au ati etanopara talimaku. ¹⁷ Goi gemu kila-taunataunana na ono vega-veagara; goi gemu kila taunatauna. ¹⁸ Goi na tanopara magulinai getaluna talimara nunganugarai au otugu-togakuto gelegelenai, au na ira maki tanopara magulinai roe gemagulina talimara nunganugarai patugu-togara. ¹⁹ Ira pakurai au matotauku avevega-veagana, pe ira maki pia vega-taunatauna.”

Iesu erapalito kamonagi talimara maparara geria

²⁰ “Au ati ia gena melo gegeraria geriamo arapalina. Aikina. Au ira na vali piave piaa genai, au pia vega-taunataunaku talimara maparara maki geria arapalina. ²¹ Pe ira maparara pia kwapuna, Tamaku, goi au aoku ai otaluna e au goi aomu ai ataluna gelegelena. Vovetainai au aririwana, ira maki pia kwapuna, e ita aorai pia talu, pe tanopara magulinai roe getaluna talimara pia ripa, au goi na otugu-rigokuto. ²² Goi na au maeka ralema iwavagina ovenikuto gauna ira avenirato, ira pia kwapuna ulanana, pe ita taura ruala takwapunana vetaina, ira maki pia kwapuna. ²³ Au ira aorai, e goi au aoku ai, pe ira maki pia kwapuna vegata. Ne voanana tanopara magulinai roe getaluna talimara pia ripa, au goi na otugu-maikuto, e pia ripa maki, goi na ira oulamagirana au oulamagikuna vetaina.

²⁴ Tamaku, au geku ririwa kamuna, au ariginai pana talu, au ovenikuto talimara maki au ria, pe vonai paia talu, pe au maeka ralema iwavagina ovenikuto gauna pia gitaa. Vomaeka ralema iwavagina ovenikuto, kwalana au goi na tanopara rogotina oro kalaa aonai vegata oulamagikuto. ²⁵ Tamaku o, goi kala rorirori Palagumu, tanopara magulinai getaluna talimara goi ati geripamuto. A au na goi aripamuto, e au geku melo ea pia ripa, au goi na oma tugu-rigokuto. ²⁶ Goi aramu ira avega-riparato, e roea mapana kilagi-matagaia. Kwalana voanana au oulamagikuna ulamagina ira aorai pene mia, e au maki ira aorai pana talu.”

18

Iesu vetali talimara na gegapiato

¹ Iesu na vorapali ekilagi-gatuato mulinai, gena melo ria gelakato. Geagoto, Kidron waina na gelaka-vanagito, pene ago kavatai. Vonai araga ta, gena melo ria voaraga aonai gelaka-togato. ² Iudas, Iesu elewaato talimana, maki vokapu ripana, kwalana Iesu magena melo ria vonai toma vogo getanu-kouwai. ³ Vovetaina gaurai Iudas na Roma vetali talimara e Rupu Veaga gitatagona talimara reketa evairato. VoRupu Veaga gitatagona talimara voo Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara na getugurato. Ne voaragai geagoto, makerera, malamepara, e mageria vetali rinagara. ⁴ Iesu ripana kune, ia genai rakagau pia wala gaura maparara, gaurai eagoto geriai, ne erenagirato, netiwato, “Gomi rai gotavuana?”

⁵ Ira gevega-geleto, negetiwato, “Iesu, Nasareta talimana.” Iesu na evaikilarato, netiwato, “Talimana au.” Iudas, Iesu elewaato talimana, maki ira ria vonai rugatago. ⁶ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Talimana au,” netiwato aonai, ira maparara gekoleto, ne kwano ai geketo-talito. ⁷ Iesu na maerenagi-wairato, netiwato, “Gomi rai gotavuana?” Ne ira gekilato, “Iesu, Nasareta Talimana.” ⁸ Iesu evega-geleto, netiwato, “Au na pavaikilami, talimana au. Pene gomi aumo gotavukuna genai, etalima iotugura, ialaka.” ⁹ Vovetaina ekilato, kwalana ia gena kila tovtovonai ekilagiato kilana pene taunatauna ulanana, netiwato, “Au ovenikuto talimara taa vagi ati akala-lekwalekwaato.”

¹⁰ Aonai Simona Petero gimanai vetali kativana ta. Vovetali kativana einu-vagiato, eavuato, ne Rupu Veaga velena kamuna gena vetugunagi talimana tegana aloripana kavana epati-vagiato. Vovetugunagi talimana arana Malkas. ¹¹ Ne Iesu na Petero evaikilaato, netiwato, “Goi na nevetali kativana ponao aonai ono ura togaa! Au Tamaku na pveniku vitiviti kaperina ati pana niua, ei?”

Iesu Anas genai gevaiagoato

¹² Ne vetali talimara kuneagira talimana e Iuda talimara geria Rupu Veaga gitatagona talimara na Iesu gegapiato, ne geligoligoato, ¹³ ne Anas genai gevaiago-kuneato, kwalana Anas ia Kaiapa gena tegama. Kaiapa na Anas natuna vavinena egarawaato. Kaiapa ia Rupu Veaga velena kamuna volaganinai. ¹⁴ Kaiapa na Iuda talimara egavu-tinarato, netiwato, “Namana talima kwapunamo taunilimalima maparara pakurai pene kwarega.”

Petero na Iesu eopa-tagoato

Mataio 26:69-70; Mareko 14:66-68; Luka 22:55-57

¹⁵ Simona Petero e Iesu gena melo taa na Iesu gelaka-guiato. Rupu Veaga velena kamuna ripana ira, Iesu gena melo. Vovetaina gaurai ia maki Iesu ria gevega-lakatoga-kourato, Rupu Veaga velena kamuna gena numa kanana aonai Kota kapunai. ¹⁶ Na Petero kana vanagina mulinaimo erugato. Iesu gena melo, Rupu Veaga velena kamuna na eripaato melona, maewaikuleto, ne kana vanagina egita-tagoawai vavinena evevaikilaato, Petero evaitogaato. ¹⁷ Ne kana vanagina egita-tagoato vavinena na Petero evaikilaato, netiwato, “Goi maki etalima gena melo ta, ei?” Petero evega-geleto, “Aikina, au aikina.” ¹⁸ Vokapu

nakula na egapiato, gaurai vetugunagi talimara e Rupu Veaga gitatagona talimara na kalova ta gekalaato. Ne vokalova geruga-gegelagiato, etunurawai. Petero maki ira lagarai erugato etunuawai.

Rupu Veaga velenā kamuna na Iesu erenagiato

Mataio 26:59-66; Mareko 14:55-64; Luka 22:66-71

¹⁹ Voorai Rupu Veaga velenā kamuna na Iesu erenagiato, Iesu gena melo e gena vevega-ripa everenagi-agirato. ²⁰ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Au taunilimalima gutuma wailarai akila-matagaito. Au vanagivanagi Iuda talimara geria rupu ai e Rupu Veaga aorai avevegaripawai, e Iuda talimara gelaka-koukouna kapurai, au ati akilaveavugato. ²¹ Rakagau gaurai au orenagikuna? Au gekamonagikuto talimara ono verenagira, ira ripara au na rakagau akilagirato.”

²² Iesu vovetaina ekilato gaurai, Rupu Veaga gitatagona talimana ta ia laganai eruga-tagowai, ia na Iesu wailana evaleato. Ne Iesu evaikilaato, netiwato, “Goi e Rupu Veaga velenā kamuna nevetaina ovaikilaana?” ²³ Iesu na evaga-geleato, netiwato, “Pene au na kila rakavana ta pakilagia genai, ono kilagia, arigi kila rakavana! Na pene au pakila-taunatauna, rakagau gaurai povaleku?”

²⁴ Ne Anas na Iesu maligoligona roe voa Rupu Veaga velenā kamuna Kaiapa genai etugu-agoato.

Petero na Iesu maeopatago-waiato

Mataio 26:71-75; Mareko 14:69-72; Luka 22:58-62

²⁵ Simona Petero kalovai roe waetunuawai. Ne kalova laganai geruga-kouto talimara na gerenagiato, negetiwato, “Goi maki ia gena melo ta, ei?” Petero eveopa-tagoto, netiwato, “Aikina, au aikina.”

²⁶ Rupu Veaga velenā kamuna gena vetugunagi talimana ta Petero na tegana epati-vagiato talimana gena talima ta, ia evaikilaato, “Au atugamagina, goi maki ia goti voaraga aonai noopagitamu, pa?” ²⁷ Petero maeveopatago-waiato, atilovana kokoloku ekogoto.

Iesu Pilato wailanai

Mataio 27:1-2; 27:11-14; Mareko 15:1-5; Luka 23:1-5

²⁸ Ne Iuda talimara na Iesu Kaiapa lagana na gevaiagoato Roma geria kavana gena numa kamunai. Voo warau elagani-maamamaawai. Iuda talimara ati geririwato, Roma geria kavana gena numai pia lakatoga, kwalana gekilato, ira pia vealeva-tagoto. Ira geria ririwa Pasova velekwana pia gania vegata. ²⁹ Gaurai Pilato elaka-piatito ira geriai, ne evaikilarato, “Etalima pogo vaimaia gena kepi kwalana rakagau?” ³⁰ Ira na gevega-geleato, negetiwato, “Pere ia kala rakavara ati pere kala genai, goi gemu ai ia ati pagara vogomai-agia.” ³¹ Ne Pilato na evaikilarato, netiwato, “Iogapia, ioago-agia, ne gemi rova ekilana gelegelenai iove agiroria.” Vovetaina gaurai Iuda talimara na Pilato gevaikilaato, negetiwato, “Ai gema rovana rorirori ati evenimaina, talima ta paia vagi-kwaregaa.” ³² Eia ewalato ganina, Iesu rakavetaina pene kwarega ekilagiato kilana pene taunatauna ulanana.

³³ Gaurana Pilato numa kamuna aonai maelakatoga-waito, ne Iesu ekeaato, erenagiato, “Goi Iuda talimara geria king pa?” ³⁴ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Goi nevetaina au ovaikilakuna matotaumu aomu tuga okilana pa talima reketa na pege vaikilamu kilana?” ³⁵ Pilato evega-geleto, netiwato, “Pe, au Iuda talimaku ei? Goi gemu tanopara

talimara na e Rupu Veaga velera na pege vaimaimu, au pegema veniku. Goi raka kepi okalaato?” ³⁶ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Au geku Basileia ati etanopara gena. Pere au geku Basileia e tanopara aonai pere mia e pere ruga genai, au geku vetugunagi talimara pegere kuliiti, Iuda talimara ria pegere galama, e talima ta maki ati gelegele, Iuda talimara gimarai pere taoku. Na au geku Basileia ati etanopara aonai emiana.” ³⁷ Pilato na vovetaina gaurai Iesu erenagiato, netiwato, “Goi vele pa?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Goi okilana au vele notina ne taunatauna okilana. Au tanoparai ama walato ganina taunatauna, taunatauna pana vega-matagaia ulanana. Taunataunai gemagulina talimara maparara na au karoku gekamonagiana.” ³⁸ Pilato ekilato, “Taunatauna rakagau?”

Iesu pene kwarega kilana

Mataio 27:15-31; Mareko 15:6-20; Luka 23:13-25

Vovetaina ekilato mulinai, elaka-piatito Iuda talimara geriai, ne evaikilarato, netiwato, “Au na etalima genai kepi ta ati parawalia. ³⁹ Na gomi gemi kala ta evetaina, Pasova velekwana tomanai, tipura talimana ta pana luga-vagia. Gaurana gomi goririwana au na Iuda talimami gemi vele ana tugu-atia pa?” ⁴⁰ Na ira maparara gelailaito, negetiwato, “Aikina! Ia ragaina! Na Barabas.” A Barabas elemawai e evagivagiwai gaurai gevega-tipuraato.

19

¹ Vovetaina gaurai Pilato na Iesu egapiato, vetali talimara pa soldia evenirato, ne gekwariato. ² E soldia na walokoko makalana gauna gevatu-rokurokuato, kraon vetaina, ne Iesu repanai gekou-kauato. E rapuga mogana kalovakalovana na gevega-rapugaato. ³ Ne wailanai gelaka-kavito, ne gevaikilaato, negetiwato, “Iuda talimara geria King, toma namana!” Ne wailana gevaleato.

⁴ Pilato maelaka-piatito Iuda talimara geriai, ne evaikilarato, netiwato, “Iogitaa, au na ia gomi wailami ai ama vaiatiana ganina ana vega-ripami, au na ia genai kepi ta ati parawalia.” ⁵ Ne Iesu ema lakapiatito, repanai kraon koukau, walokoko makalana gevatuato gauna, e rapuga kalovakalovana maki roe waerogagi-tagoawai. Ne Pilato na Iuda talimara evaikilarato, netiwato, “Iogitaa, talimana ea.”

⁶ VoRupu Veaga velera kamura mageria vetugunagi taura na gegitaato aonai, geparalato, negetiwato, “Iosatauroa! Iosatauroa!” Ne Pilato na evaikilarato, netiwato, “Gomi matotaumi na ioago-agia, e iove satauroa, kwalana au na ia genai kepi ta ati parawalia.” ⁷ Iuda talimara na gevega-geleato, negetiwato, “Ai magema rova, ai gema rova ekilana, ia pene kwarega vegata, kwalana ia matotauna Palagu Natunai pevekilagi.”

⁸ Pilato na vokila ekamonagiato aonai, ekali-rakavato. ⁹ Ne numa kamunai maelaka-togato, ne Iesu evaikilaato, netiwato, “Goi ravanana ovogomaito?” Na Iesu na ati evega-geleato. ¹⁰ Ne Pilato na evaikilaato, netiwato, “Goi ati oririwana au pono vega-geleku ei? Goi ati ripamu au mageku tiavu goi pana satauromu e mageku tiavu goi pana luga-vagimu?” ¹¹ Iesu evega-geleto, netiwato, “Pere Palagu na kupa na goi tiavu ati pere venimu genai, ewagumona au goi gemu tiavu kapulenai ati para ruga. Gaura pakurai, au egapikuto goi gimamu ai etaokuto

talimana, gena rakava kamu iwavagi.”¹² Pilato na vokila ekamonagiato, ne raupara etavuwai, gena ririwa Iesu pene luga-vagia. Na Iuda talimara roe wigelailaiwai, negetiiwai, “Pene goi na etalima pono luga-vagia genai, goi ati Kaisara gatana. Rai talima matotauna evekilagina vele netina, ia na Kaisara, Roma geria vele, ekilagi-piatogaana.”

¹³ Pilato na vokila ekamonagiato, ne Iesu ema vaiatiato, ne eagoto, Kota ekamonagiana talimana gena tanukau ai evetanukauto. Vokapu “Vatu Kalakauna” negetiiwai. E Heberu karonai “Gabata.”¹⁴ Votoma Pasova velekwana ulanana kalamaavu tomana, ora gauna 12 koloko warau egapiato. Ne Pilato na Iuda talimara evaikilarato, netiwato, “Iogitaa, gemi vele ea!”¹⁵ Na ira geinalato, negetiwato, “Tokaliagia! Iogapi-pakaa! Iove satauroa!” Pilato na maerenagirato, netiwato, “Gemi vele ana satauroa, ei?” Rupu Veaga velera kamura gevega-geleto, negetiwato, “Kaisara gereganamo ai gema vele, mavele poluna ta aikina.”¹⁶ Gaura pakurai Pilato na Iesu ira gimarai etao-kauato pia satauroa ulanana.

Iesu gesatauroato

Mataio 27:32-44; Mareko 15:21-32; Luka 23:26-43

Ne vetali talimara na Iesu gegapiato, gevaiagoato.¹⁷ Iesu gena satauro evua-itiato, elaka-piatito, eagoto kapu arana “Repa Gavana Kapunai” Heberu karonai vokapu arana “Gologota”¹⁸ Vokapu ai ira na Iesu gesatauroato talima ruala ria; ta kavatai, ta kavatai, Iesu nunganugai.¹⁹ Pilato na kila reketa mara revareva kwatunai etalorato, ne satauro kukunai genaero-kauato. Etalorato kilara ea, “IESU, NASARETA TALIMANA, IUDA TALIMARA GERIA VELE.”²⁰ Vokila Heberu karonai, e Roma karonai, e Grik karonai etalorato. Iesu gesatauroato kapuna vanuga kamuna laganai, gaurai Iuda talimara gutuma na vokila geagiato.²¹ Ne Rupu Veaga velera kamura na Pilato gevaikiaato, negetiwato, “‘Iuda talimara geria vele’ ragai ono taloa, na evetaina ono taloa, ‘Ia ekilato, au Iuda talimara geria Vele.’”

²² Pilato na evega-gelerato, netiwato, “Rakagau au na pataloa kilana pataloa vegata.”

²³ Vetali talimara na Iesu gesatauroato mulinai, gena rapuga gegapirato, kava vativati gekalarato, ne vetali talimara na geria kwapurakwapura gegapito, vega-kapule rapugana geraokwaniato. Kwalana vega-kapule rapugana ia rapuga kwapuna namo getuliato. A ia ati rapuga kinikinira getuli-koukourato vou gekalaato rapugana.²⁴ Vovetaina gaurai matotauria nunganugarai gekila-koukouto, negetiwato, “Ragai ita ralea, na iru ulana ta ita kalaa, pene iru talimana na vorapuga pene gapia.” Ekala gekalaato ganina taunatauna, Puka Veaga aonai getaloato kilara pia taunatauna ularana, evetaina ekilana, “Au geku rapuga ira vekarawarai gewarerato, e au geku rapuga ularana iru ulana ta gekalaato.” Vovetaina gaurai vetali talimara na vokala gekalarato.

²⁵ Iesu gena satauro kwalanai gare vativati geruga-tagowai: Iesu tinana, e Iesu tinana vavine kavana, e Maria, Klopa garawana, e Maria, Magadala garena.²⁶ Iesu na tinana e eulamagiawai melona vonai rugatago egitarato, ne tinana evaikilaato, netiwato, “Natumu melona nea.”²⁷ E gena melo evaikilaato, netiwato, “Tinamu nea.” Votoma na vegata, Iesu gena melo na Iesu tinana gena numai evaiagoato, ne egita-tagowai.

Iesu gena kwarega

Mataio 27:45-56; Mareko 15:33-41; Luka 23:44-49

²⁸ Voia mulinai Iesu eripato, gena inagulu maparara warau pevega-aikira. E Puka Veaga aonai getaloato kilana pene taunatauna pakurai netiwato, “Au nanuna pekalaku.” ²⁹ Vine nanuna mamakina mak-wagutu na vonai miatago. Nanu romagina gauna vine nanuna mamakina aonai getuguraiato. Vine nanuna mamakina na evonuto, ne isopo ragana kwalunai gekwanu-kauato, ne getugu-rageato, Iesu pipiganai getao-kauato. ³⁰ Iesu na vovine nanuna mamakina eniuato, ne ekilato, “Peaiki.” Repana egelo-rigoto, ne tauniparana na ia palaguna elaka-vagito, ekwaregato.

Soldia taa na Iesu penipenina ekwanuato

³¹ Votoma kala-maavu tomana, kwalana pene lagania voo Tapati veagana kamuna ta Pasova velekwana tomara aorai. Gaura pakurai Iuda talimara ati geririwato, voTapati veagana kamunai kwarega talimara tauniparara satauro kukunai pia mia-tago. Vovetaina gaurai Pilato genogiato, Iesu e votalima ruala gagera pia kwari korura, ne satauro kukura na pia gapi-rigora. ³² Gaura pakurai vetali talimara gevogomaito, ne gesatauro-kuneato talimana gagena gekwari-koruato, talima vega-rualana Iesu goti gesatauroato maki vovetaina gekalaato. ³³ Na Iesu genai gevogomaito aonai, Iesu gegitaato warau ekwaregato, gaurai gagena ati gekwari-koruato. ³⁴ A vetali talimana taa namo Iesu penipenina kolovana ekwanuato. Ne veganamo ekwanuato kapuna na rala e nanu gevepopo-atito.

³⁵ Eia egitaato talimana na evaravaragiato, e ia gena varavara taunatauna. Ia ripana, ia ekila-taunataunana, e ia na ekilagi-matagaiana ganina, gomi na maki pio vega-taunataunaa ulanana. ³⁶ Ekala gekalarato kwalana, Puka Veaga aonai getalorato kilara pia taunatauna, netina, “Ia tiligana ta vagi ati pia gaukorua.” ³⁷ Puka Veaga aonai etaloato kilana ta evetaina ekilana, “Penipenina gekwanuato talimana genai mapia poe-rage.”

Iesu getoleato

Mataio 27:57-61; Mareko 15:42-47; Luka 23:50-56

³⁸ Eia mulinai Iosepa, Arimatea talimana, na Pilato enogiato, Iesu tauniparana pene gapia ulanana. Pilato na rorirori eveniato, ne eagoto, Iesu tauniparana eve gapiato. Iosepa Iesu gena melo taa, na Iuda talimara kalira na ekaliwai, gaurai elaka-veavugawai, gena kamonagi ati evega-matagaiawai. ³⁹ Nikodemo, tovo-tononai Iesu genai pogi aonai eagoto talimana, maki eagoto. Ia na muro e aloe gekao-vevilirato mulamulana kilogram gagala toitoi (30) maki egapi-kauato. (Voveiru mulamulana ponana nama iwavagi). ⁴⁰ Ne Iesu tauniparana gegapiato, tauria ruala na rapuga kulokulo namana mamulamulana na gekumuato, Iuda tenera na kwarega talimara gekalarawai gelegelena.

⁴¹ Iesu gesatauroato kapuna maaragana. Voaraga aonai kala kovogana ta vatu na gekoloato, vokala kovogana rogoti gere vetao-agia. ⁴² Votoma voo Iuda talimara geria kala maavu tomana, e vokala kovogana maki kavinagi, gaurai Iesu tauniparana gegapiato, vonai geve tao-togaato.

20

Kala kovogana kovagona

Mataio 28:1-8; Mareko 16:1-8; Luka 24:1-12

¹ Tapati eaikito mulinai, epetoma toma tovtovonai, amoamo elagani maamamaawai aonai, Maria, Magadala garena, kalai eagoto. Ne epoe-agoto, kala vanagina getao-gavuato vatuna gegapi-gerevagiato pakai miatago egitaato. ² Ne eraka-waikuleto, Simona Petero e Iesu gena melo ta, Iesu na eulamagiawai melona, geriai, ne evaikilarato, netiwato, “Velekou kala na pege gapi-pakaa, ita ati ripara ariginai pege taoa.”

³ Ne Petero e Iesu na vomelo gerakatito, kalai geagoto. ⁴ Taura ruala geraka-kouto, na Iesu na vomelo na Petero eraka-kwaniato, kala vatunai eve kwara-kuneto. ⁵ Erupu-talito, ne erune-togato, Iesu gekumuato rapugana kulokulonamo miatago egitaato. Ia tipo erune-togato, na ati elaka-togato. ⁶ Aonai Simona Petero eraka-kwarato, ne elaka-togato kala kovogana aonai, Iesu gekumuato rapugana kulokulona miatago egitaato, ⁷ e Iesu repana maparana gekumuato mukona egitaato, Iesu tauniparana gekumuato rapugana kulokulona goti ati miakou. Na vomuko ikuiku, pe gerevagi ai. ⁸ Ne Iesu na vomelo evekwara-kuneto talimana, maki elaka-togato. Vogaura egitarato, ne evegataunataunaato. ⁹ Kwalana ira na Puka Veaga aonai evetaloto kilana rogoti gere ripa-taunataunaa, kilana ea: Iesu kwaregana mapene kuliiti-wai. ¹⁰ Na Iesu gena melo ruala magewaikule-waito geria numai.

Iesu Maria, Magdala garena, genai evevega-matagaito

¹¹ Na Maria kala kovogana mulinai etagiwai. Etagiwai aonai eruputalito, ne erune-togato kala kovoganai. ¹² Aonai aneru ruala egitarato, rapuga kulokulo gerogagito, Iesu gevega-maokoato kapunai tanutago. Ta repana kavanai, ta gagenaa kavanai. ¹³ Ne voaneru ruala na gevaikilaato, negetiwato, “Gare, goi rakagau gaurai otagina?” Maria na evega-gelerato, netiwato, “Kwalana au geku Velekou pege gapi-pakaa, au ati ripaku ariginai pegeve taoa.”

¹⁴ Evetaina ekila-gatuto mulinai, epoe-gegelagito, Iesu vonai rugatago egitaato. Na Maria ati eripa-rorirorito, voo Iesu eruga-tagowai. ¹⁵ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Gare, goi rakagau gaurai otagina? Goi rai otavuana?” Maria etugamagito, Iesu voaragai einaguluna talimana, gaurai evaikilaato, netiwato, “Velekou, pene goi na pogapi-pakaa genai, ariginai potaoa kapuna ono varaku, pe ana gapia.” ¹⁶ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Maria!” Maria eruga-kuleto, ne evaikilaato, Heberu karonai, netiwato, “Rabboni!” Ekila ganina, “Vevega-ripa Tauna.” ¹⁷ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Au ragai ono gapiku, kwalana au Tamaku genai rogoti araverage. Na ono ago au walakavaku geriai, pono vaikilara, ‘Au Tamaku e gomi Tamami, e au geku Palagu e gomi gemi Palagu genai averagena.’” ¹⁸ Maria, Magadala garena, Iesu gena melo geriai eagoto, ne evaikilarato, netiwato, “Au na Velekou pagitaa.” Ne Velekou na evaikilaato kilara maparara ira evararato.

Gena melo geriai evevega-matagaito

Mataio 28:16-20; Mareko 16:14-18; Luka 24:36-49

¹⁹ VoSande'i poginai, voo toma tovtovona epetoma kwapuna aonai, Iesu gena melo numa gautai getanu-kouto. Ira Iuda talimara kalira na, gaurai geria numa vanagina gekana-gavuato. Iesu evogomaito,

ira nunganugarai eruga-talito, ne evaikilarato, “Ragai iokali, aomi ai maino ene mia.” ²⁰ Vovetaina ekila-gatuto mulinai, gimana genaerorato e penipenina gekwanuato kapura evega-gitarato. Velekou gegitaato aonai, geverere-rakavato. ²¹ Ne Iesu na ira maevaikilarato, “Ragai iokali, aomi ai maino ene mia! Tamaku na au etugukuto vetaina, au na maki gomi atugumina.” ²² Vovetaina evaikila-gaturato mulinai, agilana evili-kauato geriai, ne evaikilarato, netiwato, “Veaga Palaguna iogapia. ²³ Gomi na gena rakava pio tugamagi-piatogaa talimana, gena rakava Palagu na maki pene tugamagi-piatogaa. A gena rakava ati pio tugamagi-piatogaa talimana, gena rakava Palagu na maki ati pene tugamagi-piatogaa.”

Iesu Tomas genai evevega-matagaito

²⁴ Na Tomas, Iesu gena melo geriai eagoto tomanai ia aikina. Tomas arana ta Didimas pa Kapa, ia maki Iesu gena melo ta vomelo gagalana ruala aonai. ²⁵ Vovetaina gaurai Iesu gena melo na gevaraato, negetiwato, “Velekou ai na paga gitaa.” Na Tomas ekilato, “Au ia gimana genaerorato kapura pana gitara, e ririka naero gelaka-togato kapura na pana tugu-togaa, e penipenina gekwanuato, kapunana ririku pana tugu-togaa vou, pana vega-taunataunaa.”

²⁶ Toma taula vativati (8) geaikito mulirai, Iesu gena melo numa aonai, e votoma Tomas maki ira ria. Vonuma vanagina kanagavu, na Iesu evogomaito, ira nunganugarai eruga-talito, ne ekilato. “Ragai iokali, aomi ai maino pene mia.” ²⁷ Ne Tomas evaikilaato, netiwato, “Tomas, gimaku ono gitara, ririmu enaero kapurai onoma goto-togaa. E gimamu ono tugu-maia, pe ririmu au penipeniku gekwanuato kapunai onoma goto-togaa. Gemu aovoaovo ono vega-aikia, e ono vega-taunataunaku.” ²⁸ Ne Tomas na Iesu evega-gegelekato, netiwato, “Au geku Velekou e au geku Palagu.” ²⁹ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Tomas, goi na ovega-taunataunakuna, kwalana pogitaku gaurai. A ati gegitakuna, na gevega-taunataunakuna talimara pia verere.”

Epuka Ioane na etaloato ganina rakagau

³⁰ Iesu na vegailia irau vagira vogo gena melo wailarai ekalarato. Na voira e pukai ati atalorato. ³¹ A eira atalorato kwalana, gomi na Iesu pio vega-taunataunaa, ia taunatauna Keriso, Palagu Natuna. Pene gomi na ia pio vega-taunataunaa genai, ia aranai maguli vanagivanagi pio vaia.

21

Iesu gena melo taulatoi kwapuna (7) geriai evevega-matagaito

¹ Voia mulinai Tiberia kovuna pipinai Iesu gena melo geriai evevega-matagaito. Vonai evetaina evevega-matagaito: ² Simona Petero; Tomas, arana ta Didimas pa Kapa; Natanaela, Kana vanugana talimana, Kana Galileia tanonai; Tepetaio natuna ruala; e Iesu gena melo ruala; maparara vonai getanu-kouwai. ³ Ne Simona Petero na evaikilarato, netiwato, “Au kovu ai vetavu aagona.” Reketa, gekilato, “Ai maki goi ria tawatina.” Ne taura taulatoi kwapuna gelaka-piatito, geagoto, gati ai geveragekauto, ne geve vetavuto. Na vopogi maparana aonai magani ta vagi ati gerawaliato.

⁴ Amoamo valiguna Iesu kovu taitarinai eruga-tagowai; na gena melo ati geripa-rorirorito voo Iesu eruga-tagowai. ⁵ Ne Iesu na evaikilarato,

netiwato, “Natuku, gomi gemi ai magani keita nea pa?” Ira na gevega-geleato, negetiwato, “Aikina.” ⁶ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Leke gati ripana kavana na iopia-rigoa, nenai magani taarana pio rawalira.” Leke gepia-rigoato, ne maia goli-rage-waia negetiwato aonai gerolo-rage-kavaato metau panipani, kwalana magani vogo galagala vavagi geleke-gavurato gaurai.

⁷ Iesu na eulamagiawai melona. E melo na Petero evaikilaato, netiwato, “Goi voma Velekou.” Simona Petero na vokila ekamonagiato, “Voma Velekou.” Veganamo gena rapuga eraka-rogiato, ne kovu ai epavuraito. Vorapuga, einaguluwai gaurai egaivagiato. ⁸ Na Iesu gena melo reketa gati na vou geleva-agoto. Voleke mamaganina maki gerolo-kauato. Kwalana ira na leke gepia-rigoato kapuna e taitari vepakara ati rau, mita tinavuna (100) vetaina.

⁹ Kone ai gevetoga-rigoto aonai, gepoe-agoto kalova veagala gegitaato, e magani kalovai taokau gegitarato, e pereti reketa maki vonai miatago. ¹⁰ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi na leke ai pogo gapira maganira reketa iovuamaira.” ¹¹ Simona Petero gati ai eragekauto, ne leke kone ai erolo-rageato. Voleke magani kamura na evonuto, vomagani kamura maparara tinavu kwapuna gagala imaima e toitoi (153), vogo galagala vavagi, na leke ati everaleto.

¹² Iesu na evaikilarato, netiwato, “Iovogomai, iomai-ganigani.” Iesu gena melo taa na evetaina ati erenagiato, “Goi rai?” Kwalana ira ripara, voo Velekou. ¹³ Iesu evogomaito, pereti egapiato, ne evenirato, e magani maki vovetaina ekalarato.

¹⁴ E vevega-matagai vega-toitoina gena melo geriai, Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato mulinai.

Iesu na Petero maevega-ruga-waiato

¹⁵ Geganigani-gatuto mulinai, Iesu na Petero evaikilaato, netiwato, “Simona, Ioane natuna, goi na au oulamagikuna ulamagina na eira geria ulamagi au geku ai getaoana gauna eiwaana, pa?” Petero ekilato, “Pa Velekou, goi ripamu, au na goi aulamagimuna.” Iesu na evaikilaato, netiwato, “Au geku mamoe natura pono gupura.”

¹⁶ Iesu na maerenagi-waiato, netiwato, “Simona, Ioane natuna, au oulamagikuna, pa?” Petero evega-geleto, netiwato, “Pa Velekou, goi ripamu, au na goi aulamagimuna.” Iesu ekilato, “Au geku mamoe pono gitatago-namanamara.”

¹⁷ Iesu na Petero vega-toitoina maerenagiato; netiwato, “Simona, Ioane natuna, goi na au oulamagikuna, pa?” Petero aona emetauto, kwalana Iesu na vega-toitoi erenagiato, “Goi au oulamagikuna, pa?” Petero ekilato, “Velekou, goi gaura maparara ripamu, e goi ripamu, au na goi aulamagimuna.” Iesu ekilato, “Au geku mamoe pono gupura.”

¹⁸ Avaikila-taunataunamuna, goi malaga valigumu ai, matotaumu na pae kopina kapamu ai okala-kauawai, ne oririwarawai kapurai oagowai. Na goi pono velepara laganinai, gimamu pono tugu-gagavaa ne talima taa na pene kwatua, ne pene vaimu, ati oririwaana kapunai pene vaiagomu.” ¹⁹ Iesu na ekila ekilagiato, Petero pene kwarega kolemana e gena kwarega na Palagu raka pene vegerage-kamutiwaa, ekilagi-atiato. Ne Petero evaikilaato, netiwato, “Au muliku ai onoma laka.”

Iesu gena melo ta

²⁰ Petero eruga-kuleto, Iesu na eulamagiawai melona egitaato, mulira na eagowai. Emelo, Iesu ria geganigani-kouwai lavinai Iesu genai egegepekauto, ne erenagiato netiwato, “Velekou, goi pene lewamu tali-mana rai?” ²¹ Petero na vomelo (pa Ioana) egitaato, ne Iesu evaikilaato, netiwato, “Na Velekou, ia kolemana rakavetaina?” ²² Iesu na evega-geleato, netiwato, “Pene au pana ririwa, ia roe wapene maguli pene ago, au pana waikule-wai, voia rakagau goi gemu ai? Au muliku ai ono mai-laka.” ²³ Ekila pakunai, walakava kamonagi aonai nuganugarai vali erakawai, valina, “Iesu na emelo e ati pene kwarega.” Na Iesu ati ekilato, vomelo ati pene kwarega. Iesu tipo evetaina ekilato, “Pene au pana ririwa, ia pene maguli pene ago, au pana waikule-wai, goi gemu ai voia rakagau?”

²⁴ Iesu na vomelo gauna ea, ekila evaravaragirana e etalorana. Ita ripara, ia gena varavara kilara e taunatauna.

²⁵ Iesu na gau vovogo ekalarato. Pere maparara pegere talora genai, au atugamagina, etanopara maparana pere kei, ati vagi pere gelegele, vopuka maparara pegere tao-koukoura genai.

APOSTOLO GERIA KALA E INAGULU

Apostolo geria inagulu e kala vega-matagaira kilara

Eapostolo geria inagulu e kala pukana ganina kamuna Veaga Palaguna Palagu genana emarigoto e apostolo geriana ema inaguluto valira.

Epuka maki Luka na Teofilo gena etaloato. Etaloato rigolona ea 63 pene ago 68 vepakara kianai, Iesu ekwaregato mulinai.

Kila kamura Luka na Teofilo epepai evega-ripaato gaura ea:

- 1) Rakavetaina ekalesia goleara gevetinato;
- 2) e rakavetaina tanopara maparana ekalesia goleara na evaiato;
- 3) rakavetainai Keriso kupa na Veaga Palaguna genana etanoparai gena ekalesia goleana evega-rugaana;
- 4) ekalesia maparana Veaga Palaguna na pene vega-vonura, kwalana ia genana vou ira geria vetugunagi inaguluna pene vega-tupua e ganina pene vega-walaa, pene vega-tiligaa e pene vega-tiavua (Apostolo 1:8; Sekaraia 4:6).

Luka gena talotalo evetaina enavugaato:

1. Petero gena inagulu Iuda talimara nunganugarai (*tenu 1:1–12:25*)
2. Paulo gena inagulu ati Iuda talimara nunganugarai (*tenu 13:1–28:31*)

¹ Teofilo, goi atalo-venimuna. Geku talotalo tovtovona aonai, Iesu gena inagulu e gena vevega-ripa kilara maparara atalo-matagairato, gena inagulu etinaato vegata, ² eagoto pene ago, Palagu na kupai evegapi-rageato. Rogotina ere gapi-ragea aonai, Veaga Palaguna genana evirigirato apostolora evega-riparato. ³ Gena vitiviti e kwarega mulinai ia eapostolo geriai evevega-matagaito e kolema taunataunara vogo vavagirai ia matotauna evevega-taunataunato ia magulina etaluna. Ia toma gagala vativati (40) aonai apostolo geriai raupara vogovagi ai ematagaiwai, gegitaawai, e Palagu gena Basileia, (gena vegetatago tiavuna evega-rugaana ea), valina geria ekilagiawai. ⁴ E Iesu ria gelaka-koukouto aonai, Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ierusalemaga ragai pio raokwania, na au na avaramito warewarena pio aloa vou, voo au Tamaku na ekilagi-gavuato warewarena. ⁵ Kwalana Ioane taunatauna nanu na evebapatisowai, na gomi etoma viravira pia aiki mulinai Veaga Palaguna na pene bapatisomi.”

Palagu na Iesu kupai egapi-rageato

⁶ Apostolo Iesu ria getanu-kouto aonai, Iesu gerenagiato, negetiwato, “Velekou, goi na irau elagani ai Isaraela talimamai, Roma geria vegetatago na pono vega-magulimai, ne Isaraela gema vegetatago pa basileia pono veni-waimai pa?” ⁷ Iesu evega-geleto, netiwato, “Neia ne au Tamaku geregana gena tiavu ai tomara e laganira etaorato, gomi na ati pio ripara. ⁸ Na gomi Veaga Palaguna gomi atami ai pene mairigo, tiavu pio gapia, ne au kilagi-matagaiku talimami ai pio ago, Ierusalemagi, Iudeagi e Samaria kapura mapararai, pene ago tanopara kapura mapararai.”

⁹ Ekila-gatuto mulinai, matara ganima-legirai Palagu na kupai egapi-rageato. Gegita-rogorogoato pene ago, iloa na ekou-gavuato, ne ati

magegitaato. ¹⁰ Apostolo na Iesu kupai everagewai roe wagegitagita-
rageawai aonai, talima ruala rapuga kulokulora na geverapugato, veg-
anamo ira lagarai gema ruga-talito. ¹¹ Ne gekilato, “Galileia talimani,
rakagau gaurai nenai pogo ruga-kupa gogita-rogorogoana? Elesu, gomi
gemi na kupai pegapi-ragea talimana, mapene waikule-wai. Ia kupai
peverage pogo gitaa vetaina, mapene marigo.”

Apostolo Ierusalemiai getanu-kouto

¹² Ne apostolo Olive Golona na Ierusalemiai gewaikuleto. Vokapu
ruala vepakara rauna kilomita kwapuna vetaina. ¹³ Ierusalemiai
gekwarato, ne getaluwai numana atana kovoganai gerageto. Vokovogai
apostolo getanu-kouto, araria Petero; Ioane; Teimiti e Anduru; Filipo
e Tomas; Batolomio; Mataio; Teimiti Alfia; Simona, Selote tauna; e
Iudas, Iakobo natuna. ¹⁴ Ira maparara maaora kwapunamo ai gerapali-
kougouwai, gare reketa maki e Maria, Iesu tinana, e Iesu walakavana.

Iudas kapuna egapiato tauna

¹⁵ Votomara aorai Iesu gevega-taunataunaawai talimara maparara
tinavuna e gagala ruala (120) getanu-kouwai. Ira nuganugara na Petero
erugaitito, ne ekilato. ¹⁶ “Walakavaku maparami, talotalo veagana
pema taunatauna, Veaga Palaguna Davida muruna na erapa ekilato,
Iudas na, Iesu gapitalina talimara pene vaiagora kilana. ¹⁷ Iudas ai
taukavamai ta, e ia maki apostolo inaguluna talimana, ai vetaimai.”

¹⁸ Gena kala rakava voina monina na tano ta evoiato. Vonai
ia eketoto, ne ekwaregato, tinagena evua-pouato, ne evelaku-atito.
¹⁹ Ierusalemia talimara maparara na valina gekamonagiato, ne votano
arana gekilagiato geria karo ai “Akeledama” ganina “Rala Tanona.”
²⁰ Kwalana Salamo pukanai warauna getaloato, netina,

“Gena numa pene kalovo,

talima ta ati pene talu.’

Makila ta Salamo aonai netina,

‘Gena vegetatago inaguluna maki taa na pene gapia.’

²¹ Gaura pakurai namana tau ta ita virigia. Votalima ita ria vana-
givanagi talakavo-kougouwai, Iesu Velekou ita nuganugarai talaka-
togawai e talakatiwai aonai, ²² e Ioane na talima ebapatisorato laganina
na, pene vogomai Iesu ai gemana kupai egapi-rageato tomana talimana
ta. Kwalana ia maki ai ria Iesu gena kuliitiwai pene kilagi-matagaia.”

²³ Gaura pakurai ira na talima ruala gegapirato, Iosepa, arana
Barasaba negetiwiwai, arana ta maki Iusto; e Matias. ²⁴ Ne gerapalito,
negetiwato, “Velekou o, taunilimalima maparara aora goi na oriparana,
gaurai ono vega-gitamai, rai goi na pogapi-itia, ²⁵ apostolo inaguluna
pene kalaa Iudas kapunai; a Iudas eagoto gena kapu taunataunanai.”

²⁶ Gaurai vatu ulana gekalaato aonai, vatu Matias aranai eketoto, ne
Matias apostolo gaganana kwapuna (11) ria geagi-kauato.

2

Veaga Palaguna erigoto

¹ Pentekoste tomanai, Iesu gevega-taunataunaawai talimara ma-
parara kapu kwapunaimo gekoukouto. Pentekoste ganina gagala
imaima (50), Pasova velekwana tomana na pene vogomai etoma. ² Ne

atilovana noowane agi kamuna ta kuluna kupa na emarigoto, getanukouto numana aona maparana evega-vonuato. ³ Ne noowane kalova maera vetaira gemarigowai gegitarato. Vokalova maera gemarigoto, ira kwapurakwapura repara kukurai gemoletu. ⁴ Ne ira maparara Veaga Palaguna na evega-vonurato, ne karo irauirau ai gekilato, Veaga Palaguna na evenirato gelegelenai.

⁵ Votomanai Iuda talimara, Palagu kalina na gekaliwai talimara, tanopara kapura maparara na gevogomaito, Ierusalemaito getaluwai. ⁶ Vokulu gekamonagiato aonai, taunilimalima gutuma gegalu-kavito. Nugara gearato, kwalana ira kwapurakwapura na Iesu gevegataunataunaawai talimara gekamonagirato geraka-kouto talimara geria karo ai gekilawai. ⁷ Ira gevevega-kali-rakavato e geavoaoovoto, negetiwato, “E gekilakilana talimara e Galileia talimara, ei? ⁸ Arigi rauparai ita kwapurakwapura gera karo ai gekilana takamonagirana? ⁹ Ita reketana Patia talimara, reketana Media talimara e Elam talimara. Reketana Mesopotamia, Iudea e Kapadokia na, reketana Pontas na e Asia na, ¹⁰ Frikia e Pamfilia na, Aikupito e Kureni lagana Libia tanora na, e mareketa Roma na tavogomaito, ¹¹ Iuda talimara, e ati Iuda talimara Iuda gera aliruputali gegapi-rageato talimara; e ita reketana Krete e Arabia talimara. Na ita maparara na takamonagirana ita kwapurakwapura gera karo ai Palagu na kala kamura iraura vagira ekalarawai gekilagi-matagairana.” ¹² Maparara nugara gearato e maoovoovora matotaura geverenagi-verenagito, negetiwato, “Ekala ganina rakagau?” ¹³ Na talima reketana na gevegarevegare-agirato, negetiwato, “Etalima e pege niu-rakava.”

Petero gena valipia

¹⁴ Ne Petero apostolo gagalana kwapuna (11) ria geruga-ituto, e karonā evega-kamuato, ne vokoukou talimara evopata-venirato, netiwato, “Iuda talimami e Ierusalemaito gotaluna talimami maparami, pio kamonagi namanama, ekala ganina gemi ana kilagi-matagaia. ¹⁵ Etalima e ati pege niu rakava, gomi gotugamagina vetaina. E amoamo roea ora gauna 9 koloko. ¹⁶ Na etoma Ioela, peroveta talimana, na ekilagi-kuneato vetainai ematagaina, netiwato,

¹⁷ ‘Palagu ekilana:

Toma ikarai au Palaguku pana popo-rigoa taunilimalima maparara atarai.

Ne natumi melora e vavinerā pia peroveta, gemi malaga valigu pia mata-vanagi, e velepara e logeapara pia nivi.

¹⁸ Pa, votoma au geku vetugunagi marura e garera atarai au Palaguku pana popo-rigoa, ne pia peroveta.

¹⁹ Ne nugapalevagi kalara kamura kupa kukunai pana vega-matagaira, e vegailia tanoparai; rala, e kalova, e kovu milomilo.

²⁰ Garo pene vetao-kule pene mukunaa, e uve pene kalovakalova, rala vetaina pene mia, Velekou gena vogomai tomana kamuna

e irau vagina pene kavinagi gaurai.

²¹ Ne rai Velekou aranai ekea-ragenā talimana maguli pene vaia.’

²² Isaraela talimami, ekila pio kamōnagira: Iesu, Nasareta talimana, Palagu na eveniāto inaguluna gomi gemi ai evega-matagai-gitakauato. Ia genana Palagu gena kala irau vagira e nugapalevagi kalara e vegailia irau vagira reketa ekalarato gomi nūganugami ai, pe gomi ne ripami.

²³ Palagu gena ririwai e ripai warau enavuga-kuneato gelegelenai, Iesu gomi gimami ai etugu-kauato, ne rakava talimara na geveakavamito, gaurai Iesu satauro ai gonaero-kauato ne govagi-kwaregaato. ²⁴ Na Palagu na ia kwarega na evega-kuliiti-waiato, e kwarega vitina egaivagiato, kwalana kwarega ati gelegele ia pene gapi-gaugaua. ²⁵ Davida na ia ekilagiato, netiwato,

‘Velekou toma mapararai wailaku ai agitaana.

Ia au gimaku ripana kavanai,

gaurai gau taa na ati pene kalavo-kalavoku.

²⁶ Gaura pakurai aoku verere na pevōnu, e geku kilakila verere na pege vonu.

Kwarega kalina na maki ati akalina,

²⁷ kwalana au kwarega talimara

geria kapu ai ati pono raokwaniku,

e gemu Talima Veagana ati pene poraga.

²⁸ Maguli rauparara warauna ovega-ripakuto; goi lagamu ai pana talu,

ne verere na pono vega-vonuku.’

²⁹ Walakavaku maparami, etoma au aoku matiligana na pana kila, ita kalakalara kamuna Davida ekwaregato pe getoleato, etoma ia kalana ita ria ea. ³⁰ Na ia peroveta talimana, e ripana Palagu na warau ekilagi-gavuato, netiwato: Davida kalakalana ta ia gena teronai pene tanukau vegata. ³¹ Davida na eripa-kuneato, Palagu na rakagau wailai pene kalaa egitaato. Gaurana Keriso gena kuliitiwai kilana ekilagiato, netiwato, ‘Ia kwarega talimara geria kapu ai ati eraokwaniato, e tauniparana ati pene poraga.’ ³² Palagu na Iesu, kwarega na evega-kuliiti-waiato, ai maparamai ripamai. ³³ Palagu na egapi-rageato, gimana ripana kavanai etaoato, ne Palagu na ekilagi-gavuato, Veaga Palaguna Tamana genana egapiato. Ne ia na Veaga Palaguna toma pepopo-rigoa, gomi na gogitaana e gokamonagiana. ³⁴ Kwalana Davida kupai ati everageto, na ekilato,

‘Palagu na au geku Velekou ekilagiato, netiwato:

Au gimaku ripana kavanai ono mai-tanu,

³⁵ pene ago gevetali-venimuna talimara pana tao-rigora,

gagemu panakauna gaurai pana vega-agera.’

³⁶ Gaura pakurai Isaraela talimara maparara pia ripa-namanama, eIesu, gomi na gosatauroato, Palagu na Velekou e Keriso ai evega-agoato.”

Taunilimalima gutuma gevetugamagi-waito e gelaka-waikuleto

³⁷ Ekila gekamonagiato aonai, nūgara gerageto, ne Petero e voa-

postolo reketa gerenagirato, negetiwato, “Walakava, ai rakagau aia

kala?” ³⁸ Petero na evaikilarato, netiwato, “Gomi kwapurakwapura

gemi rakava geriana pio vetugamagiwai pio laka-waikule, e Iesu Keriso

aranai bapatiso pio gapia, pe gemi rakava pene tugamagi-piatogara; e gena vega-nama, Veaga Palaguna, pio vaia. ³⁹ Kwalana Palagu gena kilagavu ekalaato gomi gemi e gomi natumi geria, e kapu raurai getaluna talimara geria. Pa, Velekou ita gera Palagu na ekilagi-gavuato Veaga Palaguna na pene keara talimara maparara pene venira.”

⁴⁰ Petero na kila vogo ekilagirato, egavu-tinarato evaikila-gaivagirato, netiwato, “Egulu talimara rakavara geriana matotaumi pio kali-maguli.” ⁴¹ Talima gutuma na gena kila gegapi-rageato, gaurai bapatiso gegapiato. Votomaimo taunilimalima maparara ragana toitoi (3,000) vetaira ira geria golea aonai gelou-togato. ⁴² Ne vanagivanagi apostolo talimara geriana ripa gegapiwai, gekoukouwai e geveveakawai, pereti gekala-koruwai pa ganikou geganiwai e gerapali-koukouwai.

Iesu gevega-taunataunaawai talimara geria maguli

⁴³ Apostolo geriana Palagu na nugapalevagi kalara kamura e vegailia irau vagira vogo ekalarawai, e taunilimalima maparara gekalirakavato. ⁴⁴ Iesu gevega-taunataunaato talimara maparara getanukouwai e geria e garia gevevare-veniwai. ⁴⁵ Geria rinaga e tano gevoi-agirawai, ne monira ira maparara aorai gewarerawai, kwapurakwapura geria rapu gelegelera. ⁴⁶ Toma mapararai Rupu Veaga aonai getanu-kouwai. Geria numai ganikou geganiwai e gegani-koukouwai mavererera e mamainora ria. ⁴⁷ Palagu gevega-rageawai, e taunilimalima maparara geria vetaukava veveni nama geverere-agiawai. Gaurai toma mapararai Velekou na evega-magulirawai talimara ira ria etaokourawai.

3

Gage rakava talimana enamato

¹ Toma ta lavilavi ora gauna 3 koloko rapali oranai, Petero e Ioane Rupu Veaganai geagoto. ² Vonai talima ta ewalato gagena rakava gerawaliato. Toma mapararai gevua-agoawai, Rupu Veaga vanagina arana “Nama Iwavagi” kwalanai gevega-tanu-taliawai, ne Rupu Veaganai gelaka-togawai talimara geriai moni enogiwai. ³ Ia na Petero e Ioane ia laka-toga aonai egitarato, ne gau ta ia venia ulanana enogirato. ⁴ Taura ruala na gegita-kalakalaato, ne Petero na evaikilaato, netiwato, “Ai ono gitamai!” ⁵ Vokila ekamonagiato vetainai, ira ruala egitarato, ia matapolu ekilato gau ta pia venia. ⁶ Na Petero na evaikilaato, netiwato, “Au ati geku moni, na geku ai rakagau emiana gauna ana venimu. Iesu Keriso, Nasareta tauna, aranai avaikilamuna, ono kuliiti, ono laka!” ⁷ Ne Petero na gage rakava talimana gimana ripanai egapito, evega-rugaitiatio. Veganamo ia gageno e gageno komukomura getiligato. ⁸ Ia epuriitito, eruga-talito, elaka-nagito. Ne Petero e Ioane ria Rupu Veaga aonai gelaka-togato, elakato e epuriitito, Palagu evega-rageato. ⁹ Taunilimalima maparara na gegitaato, elakato e Palagu evega-rageawai, ¹⁰ e gegita-leaato, ia “Nama Iwavagi” vanagina kwalanai etanuwai voupe enoginogiwai talimana gaurai, ira maparara palagura geveruluvagito gevevega-kalirakavato ia genai vokala ewalato genai.

Petero gena vopata Rupu Veaga aonai

¹¹ Votalima Petero e Ioane geriai roe waegapi-tagowai, aonai tourage kamuna arana “Solomona Gena Tourage” ai, taunilimalima maparara gevevega-kalito, ne geagoto geriai. ¹² Petero na votaunilimalima egitarato, ne evaikilarato, netiwato, “Isaraela talimami, rakagau gaurai egau govevega-kaliagianana? Rakagau gaurai ai gogita-kalakalamaina? Gomi gotugamagina e ai matotaumai gema tiavu ai e Palagu kwalanagina gaurai, etalima paga vega-lakaa nogotina? ¹³ Aperaamo, Isaako, Iakobo geria Palagu, ita tenera maparara geria Palagu, na gena vetugunagi talimana Iesu evega-rageato, na gomi na Roma talimara govenirato pia vagia ulanana, e Pilato gena ririwa pene luga-vagia ragaina pia vagia netiwato, na gomi ati goririwato. ¹⁴ Ia Veaga e Kala-rorirori talimana, na gomi na ati goririwaato, gaurai Pilato gonogiato, vagivagi talimana pene luga-vagia nogotiwato. ¹⁵ Maguli evuamaiato talimana gomi na govagi-kwaregaato. Na Palagu na kwarega na maevega-kuliitiwaiato. Ai eia e ripamai e gakilagi-matagaiana. ¹⁶ Ai gema kamonagi Iesu genai gaurai, etalima gomi na gogitaana e ripami pevega-namaa. Emalesu arana e kamonagi ia genana evogomaina gauna na, etalima pevega-nama taunataunaa, gomi maparami na gogitaana ea.

¹⁷ Walakavaku maparami, au ewagumona aripana, rakagau gemi vekuneagi talimara ria na gokalaato voati ripami gaurai. ¹⁸ Na Palagu na kunenai gena peroveta talimara maparara muruna na ekilagiato, ia gena Keriso roe nea viti pene vua netiwato. Vokila gomi gemina ema taunataunato. ¹⁹ Gaura pakurai iovetugamagiwai e iolaka-waikule Palagu genai, pe ia na gemi rakava pene gapi-pakara. ²⁰ Pene vovetaina pio kala genai, Palagu gena kwalimu Velekou genana pene vogomai, e ia na Iesu Keriso pene tugu-maia. Ia Palagu na gomi gemi ekilagi-maavu-kuneato. ²¹ Ia kupai roe wapene talu, pene ago, Palagu na gaura maparara pene vega-valigu-waira. Ia na gena peroveta talimara veagara murura na rauvagi-vegata ekilagiato gelegelenai. ²² Kwalana Mose ekilato, ‘Velekou gemi Palagu na gomi gemi talima aora na gemi peroveta talimana ta pene vega-rugaa au vetaiku. Ia na pene vaikilami kilara maparara pio kamonagira. ²³ Talima taa na ia gena kila ati pene kamonagi-venia talimana, Palagu na gena taunilimalima aora na pene gapi-vagia, ne pene vagi-kwaregaa.’

²⁴ Taunatauna, peroveta talimara maparara Samuela na pene vogomai toma, e ia mulina na gevogomaito peroveta talimara maki vogo warau gekilato, e tomara gekilagirato. ²⁵ Gomi peroveta talimara naturia, e Palagu gena kilagavu gomi tenemi geria ekalaato maki gomi gemi. Palagu na Aperaamo evaikilaato aonai netiwato, ‘Goi natumu genana tanopara petera maparara na nama pia vaia.’ ²⁶ Gaura pakurai Palagu gena vetugunagi talimana Iesu evega-rugaato, ne gemi ai etuguwati-kuneato, gomi pene vega-namami ularana. Vonama ganina gomi kwapurakwapura gemi rakava geriana pene vaiwaikulemi.”

4

Petero e Ioane gegapi-gaugaurato

¹ Petero e Ioane na taunilimalima roe wagevega-vegupurawai aonai, Rupu Veaga velera, e Rupu Veaga gitatagona talimara geria vele, e Sadukea talimara gekwarato. ² Ira geparuto, kwalana eapostolo ruala

na taunilimalima gevega-riparawai e geria gevopatawai aonai gekilawai, Iesu kwarega na ekuliiti-waito; gaura pakurai kwarega talimara maki pia kuliiti-wai. ³ Ne tauria ruala gegapi-gaugaurato, tipuna numanai gekana-gavurato; vonai pia maitu pene ago amoamo, kwalana garo maki erigoato. ⁴ Na Petero e Ioane geria vopata talima vogovagi na gekamonagiato, gaurai talima vogo na gevega-taunataunaato, aonai marumo maparara vogora ragana imaima (5,000) vetaina.

⁵ Elaganiato aonai Iuda velera, e vanuga talimara kamura, e rova gevevega-ripagiawai talimara Ierusalemiai getanu-kouto. ⁶ Anas, Rupu Veaga velena kamuna, Kaiapa, e Ioane, e Alesanda, e Rupu Veaga velena kamuna gena pete maki vonai. ⁷ Ne taura ruala gevaiagorato, wailarai gevega-rugarato vou gerenagirato, negetiwato, “Arigi tiavu ai pa rai aranai ekala gokalaato?”

⁸ Ne Petero, Veaga Palaguna na evonuto gaurai evega-gelerato, netiwato, “Isaraela velema e vegitatago talimami! ⁹ Pene ai etoma pogo keamaimai goririwana ai na aia vaikilami, egage rakava talimana genai kala namana paga kalaa e arigi rauparai ia penama genai, ¹⁰ gomi maparami e Isaraela aonai taunilimalima maparami pio ripa, Iesu Keriso, Nasareta talimana, gomi na gosatauroato, na Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato talimana, aranai etalima penama-vagi, gomi wailami ai eruga-tagona. ¹¹ VoIesu,

‘gomi, numa kala talimami, na gorugaato vatuna,

ia keakwala vatunai emiato.’

¹² Vevega-maguli iamo geregana genana pita rawalia; tanopara maparana aonai Palagu na ara ta ati evenirato, ita pene vega-magulira ulanana.”

¹³ Kaonsela talimara na Petero e Ioane gegitarato, ati gekaliwai e geripato maki, ira vevega-ripa kapuna taai ati gelakato, pe taura ruala ati aonekara. Voia gegitaato aonai, gekalito e aora gevekala-pakato, gaurai geripato, ira Iesu ria gelaka-kouwai talimara. ¹⁴ E votalima gegitaato nama vagi Petero e Ioane ria geruga-tagowai, gaurai ati geria kila rauparana. ¹⁵ Gaura pakurai gevaikilarato, votanukou kapuna na pia laka-gerevagi. Ne gelaka-piatito muli ai ne ira geregariamo aonai matotauria geverenagito, negetiwato, ¹⁶ “Etalima ruala e raka ita kalagi-tiwara? Ierusalemiai getaluna talimara maparara riparia, ira kala irau vagina ta pege kalaa, e ita na ati pita kilagi-veavugaa ripa. ¹⁷ Na taunilimalima na nege varavaragiana kalinana, etalima patara vega-kalira e ita kila-waira, Iesu aranai talima ta ragaina mapia vaikilawaia.” ¹⁸ Ne magekea-togarato, gevaikilarato, Iesu aranai ragaina vagi mapia vopata e vevega-ripa.

¹⁹ Na Petero e Ioane na gevega-gelerato, negetiwato, “Gomi matotaumi iovega-vetovoa, arigia rorirori Palagu wailanai? Gomi na rakagau gokilagiana gauna paia kalaa, pa Palagu na ekilagiana kalana paia kalaa? ²⁰ Kwalana gagitarato e gakamonagirato gaura ai ati gelegele paia kilagi-veavugara e murumai maki vogaura kilagikilagirai ati paia koura ripa.”

²¹ Gevaikila-gaokarato mulinai, getugu-atirato. Vega-rakavara rauparana ta ati gerawaliato, kwalana talima maparara na Palagu gevegarageawai, vokala irau vagina pakunai. ²² Kwalana vokala irau vagina

na enamato talimana gena maguli rigolora gagala vativati (40) maki evanagiato.

Ekalesia gerapalito

²³ Petero e Ioane getugurato mulinai, taukavaria geriai gewaikuleto. Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na rakagau gevaikila-venirato gaura maparara taukavaria geria gekilagirato. ²⁴ Ne taukavaria na vokila gekamonagirato aonai, ira maparara na Palagu gerapali-venikoukouato, negetiwato, “Velekou o, kupa, tanopara, rawapara, e aorai gemiana gaura maparara goi na okalarato. ²⁵ Veaga Palaguna genana, ai tenemai Davida, goi gemu vetugunagi talimana, muruna na okilato gaurai netiwato,

‘Rakagau gaurai ati Iuda talimara geparu-rakavana?

E rakagau gaurai taunilimalima na ati pia inagulu navugara getovorana?

²⁶ Tanopara velera gekala-maavuto, e vegitatago talimara kamura gegalukavito Velekou magena Keriso ria pia vetali-venira ularana.’

²⁷ Taunatauna vegata, Heroda e Pontio Pilato, e ati Iuda talimara Isaraela talimara ria evanuga kamunai gekoukouto, goi gemu vetugunagi talimana veagana Iesu, ia goi na ovirigiato e Keriso ai ovega-agoato, navugana getovoato. ²⁸ Ira na gekalarato gaura rakagau goi na gemu tiavu ai e ririwai onavuga-kunerato pia vetalo notiwato gauramo. ²⁹ Gaura pakurai, Velekou o, geria vevega-kali kalara ono gitara, e ai goi gemu vetugunagi talimamai tiliga ono venimai, pe valimu paia kilagia matiligamai na. ³⁰ Gimamu ono tugu-atia, pe viti talimara pono veganamara, e vegailia irau vagira e kala irau vagira pono kalara, Iesu, goi gemu vetugunagi talimana veagana arana.’”

³¹ Gerapali-gatuto mulinai, getanu-kouto numana eveakaveakato. Ne ira maparara Veaga Palaguna na gevonuto, Palagu valina gepiaato matiligara na.

Ekalesia kunena gena maguli

³² Iesu gevega-taunataunawai talimara maparara geria tugamagi e aora kwapunamo. Ta gena rinaga ia geregana gena ati netiiwai, na geria gau maparara ira kwapurakwapura gevewareagi-veveniwai. ³³ Apostolo talimara matiavu iwavagira na Iesu Velekou gena kuliitiiwai valina gepiaawai, e Palagu gena vega-nama iwavagina ira maparara atarai epopo-rigoato. ³⁴ Ira nunganugarai ta ati erapuwai. Kwalana mageria tano pa numa talimara na, geria numa e tano gevoi-agirawai, ne voira monira geago-agirawai, ³⁵ Apostolo wailarai getao-talirawai. Ne maparara geveniagi-gelegelerawai, kwapurakwapura geria rapu vetairai.

³⁶ Iosepa apostolo na arana gekeaato Banabas, ganina “Vevega-tiliga Talimana”. Ia Levina kwalu, Saipras mounai ewalato. ³⁷ Ia gena tano evoi-agiato, ne voina monina eago-agiato, apostolo gageria kwalarai evetao-taliato.

¹ Tau ta etaluwai arana Anania, garawana arana Safira. Anania na geria tano ta eve voi-agiato, garawana na maki egapi-rageato. ² Na votano monina kwautamo eago-agiato apostolo wailarai evetao-taliato, na kovana egapi-gaugauato. Vokala ekalaato garawana ripana. ³ Ne Petero na evaikilaato, netiwato, “Anania, rakagau gaurai Satani na peporogimu, ne Veaga Palaguna poopaa, tano monina kwauta goi gemu pogapi-waia? ⁴ Rogotina oro voi-agia aonai tano goi gemu, ei? Pege voia mulinai moni maki goi gemu. Rakagau potugamagia gaurai ekala pokalaa? Goi ati taunilimalima poopara, na Palagu poopaa.” ⁵ Anania na vokila ekamonagiato aonai, eketo-talito, ekwaregato. Ne vokala ewalato valina gekamonagiato talimara maparara gekali-rakavato. ⁶ Gaurai malaga valigu gekuliitito, Anania tauniparana rapugai gekumuato, gevua-atiato, ne geve toleato.

⁷ Ora toitoti vetaira mulirai, garawana ema laka-togato, na ia rakagau ewalato gauna ati ripana. ⁸ Petero na arenagiato, netiwato, “Ono varaku, gomi ruala na tano monina pogo gapia gauna eiamo pa?” Ia evega-geleto, netiwato, “Pa, voina neiamo.” ⁹ Ne Petero na evaikilaato, netiwato, “Rakagau gaurai goi magariwamu goti gokila-kouto, Velekou Palaguna goopaato? Ono gitaa, goi magariwamu pege tolea talimara vanagi ai geruga-tagona, ira na goi maki pia vua-atimu.” ¹⁰ Voora kianai ia Petero gagenā kwalanai eketo-talito, ekwaregato. Ne vomalaga valigu gelaka-togato, gegitaato kwaregana, gaurai tauniparana gevua-atiato, garawana laganai geve toleato. ¹¹ Ekalesia maparana evali gekamonagiato talimara maparara kali kamu vagi na egapirato.

Vegailia e kala irau vagira

¹² Vegailia irau vagira e kala irau vagira vogo apostolo na taunilimalima wailarai gekalarawai. E Iesu gevega-taunataunaawai talimara maparara “Solomona Gena Tourage” ai getanu-kouwai. ¹³ Ati geria kamonagi talimara na gevega-ragerawai, na gekaliwai, pe ira ria ati geve tanu-kouwai. ¹⁴ Na maru e gare gutuma iwavagi na Velekou gevega-taunataunaawai. Gevega-taunataunaawai marura e garera maparara apostolo geria goleai gelaka-togato. ¹⁵ Apostolo na gekalarawai kalara taunilimalima na geriparato, ne viti talimara gevua-atirato rauparai, ne maokomaoko valarai gepai gevega-maokorato, Petero gena lakavanagi ai, avugana na pene avugara ulanana. ¹⁶ E taunilimalima gutuma para Ierusalemā lagana vanugara na viti talimara e palagu rakavara na geporogirato talimara gevua-agorato, ne maparara genamato.

Apostolo talimara gevega-vitiviritato

¹⁷ Gaurai Rupu Veaga vena kamuna mataukavana Sadukea goleana ria, apostolo talimara geriai gemunemune-rakavato. ¹⁸ Ira na apostolo talimara gegapi-gaugaurato, ne tipura numanai gekana-gavurato. ¹⁹ Na vopogi Velekou gena aneru na tipura numana vanagina elovoato, ne apostolo egapi-atirato, evaikilarato, netiwato, ²⁰ “Ioago, Rupu Veaga aonai pio ruga, nee maguli valiguna maparana taunilimalima geria pio kilagia.” ²¹ Amoamo valiguvaliguna Rupu Veaga aonai gelaka-togato, aneru na evaikilarato gelegelenai taunilimalima gevega-riparato.

Rupu Veaga vena kamuna mataukavana ria gelakatito, ne kaonsela talimara e Isaraela velerā maparara gekeka-koukourato, ne tipura numanai getugu-agorato, apostolo talimara ularana. ²² Na vetugunagi

taura tipura numanai geve kwarato aonai apostolo talimara ati ger-awalirato. Ne gewaikuleto, geve vaikilarato, negetiwato, ²³ “Tipura numana vanagina kanagavu, e vegitatago talimara maki rugatago; na vanagi paga kala-pakaa aonai apostolo ta ati paga rawalia.”

²⁴ Rupu Veaga gitatagona talimana kamuna e Rupu Veaga velera kamura na vokila gekamonagiato aonai geovoavo-rakavato, ati riparia vokala ganina rakagau. ²⁵ Roe wageavoovowai aonai talima ta elakato-gato, ne evaikilarato, netiwato, “Iokamonagi! Tipura numanai pogo kana-gavura talimara Rupu Veaga aonai geruga-tagona, e taunilimalima gevega-riparana.” ²⁶ Ne Rupu Veaga gitatagona talimana kamuna magena melo ria apostolo talimara gevevaiwaikulerato. Ati gekwararolorolorato, kwalana taunilimalima na irauna nege vaturana kalirana.

²⁷ Gelakagi-togaratō, kaonsela wailanai gevega-rugarato, ne Rupu Veaga velenā kamuna na erenagirato, netiwato, ²⁸ “Ai na gavaikilagaoka-vagimito, etalima aranai ragaina pio vevega-ripa, na iogitaa, gomi rakagau pogo kalaa! Gomi na vevega-ripa pogo vega-lovolovoa, ne Ieruselema maparana warau pevaia, e gomi goririwana ia gena kwarega kepina ai gemai pia rolia.”

²⁹ Petero e apostolo reketa gevega-geleto, negetiwato, “Ai Palagu gena ririwa paia kwalanaa, ati taunilimalima geria ririwa. ³⁰ Iesu gomi na satauro kukunai gonaero-kauato ne, govagi-kwaregaato, na ita tamara geria Palagu na maevega-kuliiti-waiato. ³¹ Palagu na egapitiato, ia gimana ripana kavanai evega-rugaato, Vegitatago Velenā e Vevega-maguli Talimanai evega-agoato. Isaraela talimara pene vega-vetugamagi-waira, e geria rakava pene tugamagi-piatogara ulanana. ³² Ai egaura kilagi-matagaira talimamai. Veaga Palaguna na maki egaura ekilagi-matagairana. VoVeaga Palaguna voma Palagu na ia gekamonagi-veniana talimara maparara evenirato.”

³³ Kaonsela talimara na ekila gekamonagiato aonai geparu-rakavato, e geria ririwa voapostolo talimara ia vagi-kwaregaramo. ³⁴ Na ira nuganugarai Parisea talimana arana Gamaliel, rova evevega-ripagiawai, e taunilimalima maparara na gekupa-rageawai talimana, kaonsela aora na erugaitito. Ne ekilato, neapostolo talimara ia vaiatira vou. ³⁵ Gaurai ia na kaonsela tanukouna evaikilaato, netiwato, “Isaraela talimami, etalima raka iokalagi-tiwara nogotina genai pio tugamagi-namanama. ³⁶ Toma reketa pege vanagi, Teuda erugaitito, evakilagito, ia talima kamuna ta, ne talima tinavu vativati (400) vetaira ia ria gekauto. Na ia gevagi-kwaregaato aonai gena taunilimalima maparara geraka-lovolovoto; vogolea toma verovero vagi. ³⁷ Voia mulinai Iudas, Galileia tauna, taunilimalima arara talotalora pa tentiti (census) gapigapina tomarai ematagaito, ia maki gutuma kamu evairato, na ia maki gevagiato gaurai gena taunilimalima geraka-lovolovoto. ³⁸ Gaura pakurai etoma kalanai, au na avaikilamina, etalima ioraokwanira, e geriai gau ta ragaina pio kalaa. Kwalana pene geria navuga e inagulu taunilimalima geriana evogomaina genai pene lekwalekwa. ³⁹ Na pene eia Palagu genana evogomaina genai gomi na etalima ati gelelele pio koura. Ati nama Palagu pio vetali-venia!”

Kaonsela na Kamaliela gekamonagi-veniato. ⁴⁰ Ne apostolo magekeatogaratō, gekwarirato, ne gevaikilarato, Iesu aranai ragaina mapia vevega-ripawai; ne getugu-lakarato. ⁴¹ Apostolo na kaonsela tanukouna

geraokwaniato mavererera na, kwalana Palagu na egapi-itirato, ira gelegele Iesu aranai nugarage pia rawalia. ⁴² Gaurana toma mapararai Rupu Veaga aonai e taunilimalima geria numa aorai ira Vali Namana gevevega-ripagiawai e gevopatagiawai, e gekilawai, Iesu ia Keriso.

6

Veweakava talimara taulatoi kwapuna (7)

¹ Votomara aorai Iesu gekwalanaawai talimara gegutuma-agowai. Iuda talimara, Grik karonai gekilawai talimara, e Heberu karonai gekilawai talimara aorai kogo ewalato. Grik karonai gekilawai talimara gekilato, ira geria wapu toma kwapurakwapura ganigani gewarewai aonai ira gevega-rapurawai. ² Gaura pakurai apostolo gagalana ruala (12) na Iesu gekwalanaawai talimara maparara gekea-koukourato, ne gekilato, “Ai na ganigani warewarena ulanana, Palagu gena kila ati paia vali-piagia ati rorirori. ³ Gaura pakurai, walakavaku maparami, gomi aomi na talima taulatoi kwapuna iogapi-itira, valira nama talimara, Veaga Palaguna e aoneka na gevonuto talimara; ne einagulu ira paia veni-vanagira. ⁴ A ai matotaumai gema taim maparana rapali e vopatai paia taoa.”

⁵ Apostolo geria navuga ira maparara na geverere-agiato. Ne ira na etalima gegapirato: Setepano, kamonagi na e Veaga Palaguna na evonuto talimana; Filipino; Porokora; Nikano; Timon; Pamena; e Nikolas, Antioka talimana na Iuda talimara geria aliruputali ekwalanaawai. ⁶ Ira na e talima ea apostolo wailarai gevega-rugarato, ne atarai gerapalito e gimara atarai getao-kaurato.

⁷ Ne Palagu gena kila eraka-lovolovoto. E Iesu kwalanagina talimara Ierusalem mai gevogo-veleke-vagito, e Rupu Veaga velera vogo galagala vagina maki Palagu gena kila gegapi-rageato, e gevega-taunataunato.

Setepano gegapi-taliato

⁸ Setepano Palagu gena vega-nama e tiavu na evonuto talimana, ia na nugapalevagi kalara kamura e vegailia irau vagira taunilimalima wailarai ekalarawai. ⁹ Na vekilagi-piatoga kamu ewalato. Iuda talimara geria rupu goleana ta gekilagiawai “Lugavagi Talimara”. Ira e Iuda talimara, Kureni e Alesandria na e Silisia e Asia tanoparara na gevogomaito talimara, Setepano ria geveituto. ¹⁰ Na Setepano gena kila ati gegaoawai, kwalana ia Veaga Palaguna na eveniawai aonekanai ekilawai. ¹¹ Gaurai ira na talima reketa aora geganirato pia kila, “Ai na Setepano gakamonagiato, ia na Mose e Palagu ekilagi-piatogarato.” ¹² Vorauparai ira na taunilimalima, e Iuda velera, e rova gevevega-ripagiawai talimara gekaro-iluilurato. Ira Setepano genai geagoto, geve gapiato, ne Iuda geria kaonsela wailanai geago-agiato. ¹³ Vonai pia opagia ularana veroli-opakau talimara reketa gevaitogarato, ne gekilato, “Etalima toma mapararai ita gera Rupu Veagana e Mose gena rova ekilagi-piatogarana. ¹⁴ Ai na gakamonagiato, netiwato, ‘Iesu, Nasareta talimana, na eRupu Veagana pene vega-rakavaa, e Mose na evenirato kalara maparara pene vega-irauro.’”

¹⁵ Kaonselai getanukou-tagowai talimara maparara na Setepano gegita-kalakalaato, e wailana gegitaato noowane aneru ta wailana.

7

Setepano gena vopata

¹ Rupu Veaga velenā kamuna na Setepano erenagiato, netiwato, “Ekila e taunatauna pa?” ² Setepano na evega-gelerato, netiwato, “Walakavaku e tamaku maparami, au iokamonagiku! Ita tenera Aperaamo Haran vanuganai rogotina ere talu aonai maeka ralema iwavagina Palaguna ia genai ematagaito Mesopotamiai, ³ ne evaikilaato, netiwato, ‘Gemu talima e tanopara ono raokwanira, ne au na pana vega-gitamu tanoparanai pono ago.’ ⁴ Ne ia na Kaldea tanoparana eraokwaniato, Haran ai eve vanugato. Tamana ekwaregato mulinai, Palagu na etugu-maiato ewagumona gotalu-agiana tanoparanai. ⁵ A Palagu na Aperaamo tano girina kiata vagi ati eveniatio. Gagenā panatalina kapuna gelegelenai girina kiata maki ati eveniatio. Na Palagu ekila-gavuato ia na tano ta pene venia, ia e ia mulinai pia wala talimara na tano ta pia kwalanaa ira geria. Volaganinai Aperaamo ati natuna. ⁶ Palagu na maevaikilaato, netiwato, ‘Goi gemuna pia wala gulura tano poluna taai pia talu. Rigolo tinavu vativati (400) vokapu talimara geria vetugunagi talimarai pia ago e pia vega-vitivitira.’ ⁷ Palagu maekilato, ‘Isaraela talimara na vetugunagira geago-venirana kwalura au na pana agirorira, voia mulinai ira votano na pia laka-piati, ekapu ai au pia aliruputali-veniku.’ ⁸ Ne Palagu na Aperaamo kopi-lamavagi inaguluna eveniatio, voo ia gena kilagavu vegailiana. Ne Aperaamo na Isaako evega-walaato, toma taula vativati (8) mulinai tauniparana kopina elama-vagiatio. Voia mulinai Isaako na Iakobo evega-walaato, ne Iakobo na gera kwalu gereparana talimara gagalana ruala evega-walarato.

⁹ Kwalu repara talimara Iosepa genai gemunemuneto, gaurai Aikupito talimara geriai gevoi-agiatio. Na Palagu vou Iosepa goti, ¹⁰ gaurai gena raupara verauleara maparara aorana evega-maguliatio. Palagu na Iosepa aoneka eveniatio, e Parao, Aikupito velenā, aona evega-namaato Iosepa genai, ne Parao na eririwaato e tiavu eveniatio, Aikupito tanona e ia gena numa talimara e rinaga pene gita-tagora.

¹¹ Ne Aikupito tanona maparana e Kanaana tanona maparanai roge gewalato, voanana vito e nanu vekala kamu evega-walaato, ne ita tenera ati garia ganigani rawali rauparana. ¹² Na Iakobo ekamonagito Aikupito ai vuiti voa, gaurai ia na ita tenera etugu-agorato, voo ira geria lakalaka tovotovona. ¹³ Geria ago vega-rualanai Iosepa matotauna kakana e tarina geriai evevega-matagaito ia rai, ne Parao na Iosepa gena wala eripaato. ¹⁴ Voia mulinai Iosepa evetuguto, tamana Iakobo magena pete geriai Aikupito ai pia ago ulanana. Iakobo petena Kanaanai maparana gagala taulatoi kwapuna imaima (75). ¹⁵ Ne Iakobo Aikupito ai everigoto, vonai ia e ita tenera gekwaregato. ¹⁶ Ira tauniparara Sekem ai gevua-waikulerato, ne vonai gevetolerato. Vokala kapuna Aperaamo na Hamora natuna geriana moni na evoiatio.

¹⁷ Palagu gena kilagavu Aperaamo genai pene vega-taunataunaa tomana ekavinagiwai laganinai ita gera taunilimalima Aikupito ai gegutuma-vagito. ¹⁸ Voia mulinai vele taa na Aikupito egita-tagoato. Vovele ati ripana Iosepa. ¹⁹ Ia na ita tenera eoparawai e evegavitivirawai, e evaikilarawai, naturia ralaralara geria numa na pia tao-atira, pia kwarega ulanana. ²⁰ Volaganinai Mose ewalato. Mose ewalato aonai, gitagitana nama iwavagi. Ia uve toitoi tamana gena

numai gegita-tagoato, ²¹ ne numa na getao-atiato aonai Parao natuna vavinena na egapiato, ne natunai evega-agoato. ²² Mose Aikupito geria ripa e aoneka maparana gevega-ripaato, e gena kila e kala mativava talimanai eagoto.

²³ Gena maguli rigolora gagala vativati (40) egapiato, ne taukavana Isaraela talimara ene laka-gitara netiwato. ²⁴ Ia na Aikupito talimana ta egitaato, Isaraela talimana ekwariawai, ia eagoto galamana ekalaato, ne Aikupito talimana evagi-kwaregaato. ²⁵ Mose matapolu ekilato gena taunilimalima pia tugamagi ripa, ia genana Palagu na Isaraela talimara pene vega-magulira, na voia Isaraela talimara na ati geriparoriroriato. ²⁶ Elaganiato aonai ia na Isaraela talimara ruala egitarato gegalamawai, ne ene vega-mainora ulanana evaikilarato, netiwato, 'Gomi ruala, iokamonagi, gomi nema mawalakavami ruala, na rakagau gaurai taumi ruala gogalamana?' ²⁷ Na galama evega-walaato talimana na Mose eroli-gerevagiato, ne evaikilaato, 'Goi rai na ai gema vele e agirorimai talimanai ekilagimuto?' ²⁸ Goi oririwana walagani Aikupito talimana povagi-kwaregea vetaina au maono vagi-kwaregaku notina?' ²⁹ Mose na vokila ekamonagiato, ne eraka-kwanirato, Midian ai ekalilakato. Vonai etaluwai aonai natuna melora ruala gewalato.

³⁰ Rigolo gagala vativati (40) geaikito mulinai, aneru ta tanoleanai Sinai Golona laganai Mose genai evevega-matagaito. Voaneru gautupu lukuna aonai kalova molenai eagoto, ne Mose genai evevega-matagaito. ³¹ Mose na vogau egitaato aonai, ekalito; ne ene gita-namanamaa ulanana elaka-kaviagowai aonai, Velekou karonaka ekamonagiato, evetaina ekilato, ³² 'Au goi tenemu Aperaamo, Isaako, e Iakobo geria Palagu.' Mose ekali-rakavato, ne ati eririwato mapene poe-agowai. ³³ Palagu na evaikilaato, netiwato, 'Gemu tamaka gagemu na ono gaivagira, kwalana oruga-tagona kapuna ne maveagana. ³⁴ Taunatauna, au geku taunilimalima Aikupito ai gevega-vitivitirana pagitara e geria viti-vua lailaina kuluna pakamonagira gaurai au pamarigo ana vega-magulira ulanana. Ewagumona ono vogomai, au na goi ana tugu-waikulemu Aikupito ai.'

³⁵ Mose ema Isaraela talimara na gerugaato talimana. Evetaina gekilato, 'Goi rai na ai gema vele e toto-rorirorimai talimanai ekilagimuto?' Etalimamo kwapuna Palagu na etuguato pene vele e pene vevega-maguli. E ia na maki gautupu lukunai kalova molena aona na ematagaito aneruna na eveakavaato. ³⁶ Ia na Isaraela talimara Aikupito na evaipiatirato aonai, nugapalevagi kalara kamura e vegailia irau vagira ekalarawai, Aikupito aonai Rawapara Kalovakalova e tanoleanai rigolo gagala vativati (40). ³⁷ EMosemo kwapuna na Isaraela talimara evaikilarato, netiwato, 'Palagu na gemi peroveta talimana pene tugua, au etugukuto vetaina. Voperoveta gomi gemi taunilimalima ta.' ³⁸ Ia Isaraela talimara geria tanukou aonai tanoleanai ita tenera Sinai Golonai evaikilarato aneruna ria vonai. Ia na Palagu gena maguli kilana Palagu genana egapiato, ita mapene vega-ripa ulanana.

³⁹ Na ita tenera ati geririwato gena kila pia gapi-ragea, e ia gekilapitogaato e aorai geria ririwa Aikupito ai maia waikule. ⁴⁰ Ira na Aarona gevaikilaato, negetiwato, 'Ita gera palagu reketa ono kalara, ita willarai pia laka ulanana. Kwalana eMose ita Aikupito na evaipiatirato talimana ita ati ripa ia raka pe kala-tiwa.' ⁴¹ Votoma ira na polomakau

natuna vetaina kaivakukuna gekalaato. Ne vokaivakuku wailanai vega-nama gaura geve taoto e gevelekwato. Matotaura gimara na gekalaato gauna geverere-veniato. ⁴² Ne Palagu elaka-gerevagito, e Isaraela talimara etugu-kwanirato, kupa mitiura pia aliruputali-venira ulanana. Voperoveta talimara geria pukai getaloato gelegelenai, netina, ‘Isaraela talimami!

Rigolo gagala vativati tanoleanai govagirawai mamoaera, e polomakaura, e vega-nama gaura ati au geku.

⁴³ Vokaivakuku palaguna Molok gena palai rupuna, e gemi palagu Refan gena mitiu avuavuna govuaawai; vokaivakuku gomi na gokalarato, pio aliruputali-venira ularana. Gaura pakurai au na gomi pana tugu-lakami Babulonia vokavanai.’

⁴⁴ Ita tenera tanoleanai getaluwai aonai palai rupuna maki ira geriai. Vopalai rupuna Palagu na, gena kila taunataunara evega-matagairawai. Vopalai rupuna gekalaato Palagu na Mose evaikilaato rorinai, e Mose na palai rupuna kolemana egitaato gelegelenai gekalaato. ⁴⁵ Voia mulinai ita tenera na vopalai rupuna tamara geriana gegapiato, ne Iosua gena vevai laganinai gevua-agoato kwalu polu talimara ita tenera wailarai Palagu na geria tano na egui-atirato. Vopalai rupuna vonai emiato pene ago Davida gena lagani. ⁴⁶ Davida na Palagu gena vega-nama egapiato, e enoginogito, vonai Iakobo gena Palagu gena talu numana pene kalaa netiwato. ⁴⁷ Na Solomona na vou gena numa ekalaato.

⁴⁸ Na Goloka Iwa Palaguna talima gimara na gekalarana numarai ati etaluna, peroveta talimana ekilana vetaina,

⁴⁹ ‘Velekou ekilana:

Kupa au geku terona,

e tanopara au gageku panatalina kapuna.

Gaurai, au geku numa rakagai na pio kalaa?

Au geku agalagi kapuna arigia?

⁵⁰ Egaura maparara au gimaku na ati akalarato, pa?’ ”

⁵¹ Setepano maekilato, netiwato, “Kila-guilagi talimami! Gomi aomi e tegami Palagu ati geririwaana talimara vetaira. Gomi tenemi gekalawai vetaira gokalana, vanagivanagi Veaga Palaguna gogui-gerevagiana!

⁵² Arigi peroveta gomi tenemi na ati gevega-vitivitiato? Ira na Kala Roriori Talimana gena vogomai gekilagi-matagai-kuneato talimara gevagi-kwaregarato. Ewagumona gomi na Iesu pogo lewaa e pogo vagi-repaa. ⁵³ Palagu gena rova aneru na gema rigo-agiato gomi na gogapiato, na ati gokwalanaato.”

Setepano vatuna gevatu-mateato

⁵⁴ Ira na vokila gekamonagiato aonai, geparu-rakavato, karikarira maki gegala-kikitalirato Setepano genai. ⁵⁵ Na Setepano Veaga Palaguna na evega-vonuato, epoe-rageto kupai, ne kupai Palagu maekana ralem-ana iwavagina egitaato, e Iesu egitaato Palagu gimana ripanai rugatago. ⁵⁶ Ne ekilato, “Iogitaa! Kupa pevekala-paka agitaana, e Taunilimalima Natuna Palagu gimana ripanai eruga-tagona!”

⁵⁷ Vokila gekamonagiato aonai gimara na tegara gekou-gavurato voupe geparalato. Ne maparara veganamo ia geraka-veniato, ⁵⁸ gegapiato, ne siti mulinai gerolo-atiato, ne vatu na gevatuato. Vega-taunatauna talimara geria rapuga koloakoloa ta arana Saulo, ia gageno

kwalanai getao-talirato. ⁵⁹ Gevaleawai aonai, Setepano erapalito, netiwato, “Iesu Velekou o, au palaguku ono gapi-ragea.” ⁶⁰ Evetiu-talito, ne matagina ekea-rageto, netiwato, “Velekou o, geria kala rakavana ea voina ragai pono venira.” Vovetaina ekilato, ne ekwaregato.

8

¹ Saulo na Setepano vagi-kwaregana gauna egapi-rageato.

Ekalesia vega-vitivitina e gui-lovolovona evetinato

Votoma Ierusalem aonai ekalesia vega-vitivitina e gui-lovolovona kamuna evetinato. Kamonagi talimara maparara geraka-lovolovoto, Iudea e Samaria tanora mapararai geagoto, na apostolo talimara maparara geregariamo geraka-kwanirato. ² Palagu gekwalanaawai talimara reketa na Setepano getagiagi-rakavaato e matagira na gevuaato, ne geve toleato. ³ Na Saulo na vou ekalesia ene vega-rakava-taunataunaa netiwato. Numa kwapurakwapura aorai elaka-togawai, ne kamonagi marura e garera erolo-piatirawai, tipura numai eve kana-gavurato.

Filipo Samaria ai evopatato

⁴ Gevega-raka-lovolovorato talimara geagoto kapurai Palagu gena kila gevopatagiato. ⁵ Filipo Samaria vanugana kamunai eagoto, vonai Keriso valina eve piaato. ⁶ Gutuma na Filipo gena kila gekamonagiato e vegailia irau vagira ekalarato gegitarato aonai, ira maparara na gekamonagi-kalakalaato. ⁷ Palagu rakava taunilimalima gutuma geriana malailaira gelaka-vagito, e tauniparara kavatara gekwaregato talimara e gage-rakava talimara gutuma genamato. ⁸ Gaura pakurai Samaria vanugana aonai verere kamu vagi ewalato.

⁹ Vovanugai talima ta etaluwai arana Simona. Kunenai gena megamega e wara kalara na Samaria talimara evega-kali-rakavarawai. Matotauna evekilagiwai, ia iwavagi, ¹⁰ e taunilimalima maparara vanuga aonai keira na pene ago kamura na gekamonagiawai, e gekilagiawai, “Etalima e voPalagu genana evogomaito tiavuna gekilagiana ‘Tiavu Iwavagi.’” ¹¹ Ia ekamonagi-veniato, kwalana lagani rauvagi ia gena megamega kalara na evega-kalirato. ¹² Na Filipo na Palagu gena Basileia, (gena vegitatago tiavuna evega-rugaana ea), Valina Namana e Iesu Keriso arana valina evopata-venirato aonai, maru e gare na gevega-taunataunaato, ne ebapatisorato. ¹³ Simona na maki evega-taunataunaato, gaurai bapatiso egapiato. Voia mulinai Simona na Filipo ekwaru-guiguiato, e Filipo na vegailia irau vagira e nugapalevagi kalara kamura ekalarawai gaurai geriai evevega-kalito.

¹⁴ Apostolo talimara Ierusalem getaluwai gekamonagito, Samaria talimara na Palagu gena kila warau gegapi-rageato, gaurai Petero e Ioane getugu-agorato Samariai. ¹⁵ Taura ruala gekwarato aonai kamonagi talimara atarai gerapalito, Veaga Palaguna pia gapia ulanana. ¹⁶ Kwalana Veaga Palaguna ira ta atarai rogotina ere mairigo. Ira Iesu Velekou aranaimo bapatiso gegapiato. ¹⁷ Petero e Ioane gimara ira atarai getao-kaurato, ne ira na Veaga Palaguna gegapiato.

¹⁸ Simona na apostolo talimara egitarato, gimara getao-kaurato vou Veaga Palaguna gegapiato, ne ia na moni Petero e Ioane etugu-venirato,

ekilato, ¹⁹ “Au maki netiavu ioveniku, pe gimaku ta atanai pana tao-kaua aonai, Veaga Palaguna pene gapia.”

²⁰ Na Petero na evaikilaato, netiwato, “Goi magemu moni ria kalova kapunai ioago, kwalana otugamagina Palagu gena vega-nama gauna moni na pono voia! ²¹ Einagulu ai goi ati gemu kapu, kwalana aomu ati rorirori Palagu wailanai. ²² Gemu ririwa rakavana na ono vetugamagiwai, ne Velekou ono nogia, peiramua ia na netugamagi tevelena ogapiana aomu ai gauna pene tugamagi-piatogaa. ²³ Kwalana agitamuna, goi aoginigini na ovonuto, e rakava na eligomuto.” ²⁴ Ne Simona na Petero evega-geleato, netiwato, “Gemu kala, au ataku ai Velekou ono nogia, pe pokilagira gaura ta au geku ai ragai pene wala.”

²⁵ Petero e Ioane na Velekou gena kila gekilagi-matagaiato e gevali-piato mulinai, Ierusalemiai gewaikuleto. Geria waikule ai Samaria vanugara vogo aorai Vali Namana gevopatagiato.

Filipo e Itiopia talimana kamuna

²⁶ Velekou gena aneru taa na Filipo evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, waiatina kavanai ono ago, tipo pono agomo Ieruselema na Gasai geagona rauparanai. Votanoleana rauparanai, talima ta ati etaluna.”

²⁷ Gaurai ekuliitito, eagoto. Ne eagowai aonai, Itiopia talimana ta, raki kamu talimana, gena vanugai ewaikule-wai. Ia Itiopia logeana kamuna gena rinaga egita-tagorawai talimana kamuna. Ia eunuko, (ragira gegapirato talimana). Ia Ierusalemiai elakato Palagu pene aliruputalivenia ulanana. ²⁸ Gena waikule ai kariota atanai etanukauto vou, Isaia peroveta talimana gena puka eagi-agoawai. ²⁹ Ne Veaga Palaguna na Filipo evaikilaato, netiwato, “Ono ago, vokariota laganai pono velaka.” ³⁰ Gaurai Filipo kariota laganai eraka-agoto, ne votalima ekamonagiato, Isaia peroveta talimana gena puka eagiawai. Gaurai evaikilaato, “Nekila oagiana ganina ripamu pa?” ³¹ Ia evega-geleto, netiwato, “Au raka ana ripa-tiwa? Talima taa na pene vega-ripaku vou pana ripa taunatauna.” Ne Filipo evaikilaato, netiwato, “Kariotai ono mai-ragekau, lagaku ai ono mai-tanu.”

³² Ia na puka aonai eagiawai kilana ea,

“Ia mamoe vetaina geago-agiato,

pia vagi-kwaregaa ulanana;

ia mamoe natuna vetaina guira gepakoti-vagirana

aonai murura ati gekala-pakarana,

vovetainai ia maki muruna ati ekala-pakaato.

³³ Getao-rigoato e gena Kota rauparana gekouato.

Gena pete talimara rai na pene kilagira?

Kwalana gena maguli tanoparai pema aiki.”

³⁴ Eunuko na Filipo enogiato, netiwato, “Ono varaku, eperoveta talimana na rai vovetaina ekilagiato? Ia matotauna evekilagito pa tau ta ekilagiato?” ³⁵ Ne Filipo na votalotalo genana gena kilakila etinaato, e Iesu Valina Namana evega-ripaato.

³⁶ Voraupara na geagowai, nanu kapuna taai gelakatito. Vonai eunuko na Filipo evaikilaato, netiwato, “Ono gitaa, nanu ea, rakagau na au bapatisoku evega-waiana?” [³⁷ Ne Filipo ekilato, “Na pene aomu maparana na ovega-taunataunaana genai pana bapatisomu.” Ia evega-geleto, netiwato, “Pa, aoku maparara na avega-taunataunaana Iesu Keriso ia Palagu Natuna.”]

³⁸ Ne kariota egiuato talimana evaikilaato, kariota ene vega-rugatalia, ne kariota evega-ruga-taliato. Filipo e eunuko taura ruala nanu ai gelaka-rigoto, ne Filipo na eunuko ebapatisoato. ³⁹ Taura ruala nanu na gerage-vagiwai aonai, Velekou Palaguna na Filipo egapi-vagiato. Eunuko na ati maegita-waiato, na gena lakalaka rauparana na eagowai mavererena. ⁴⁰ Filipo Asoto ai maeve matagaito. Vonai vanuga mapararai elaka-togato, Vali Namana evopatagiawai, eagoto pene ago Kaisareai ekwarato.

9

Saulo evetugamagi-waito

¹ Saulo maparuna roe voa Velekou gekwalanaawai talimara vegarakavara e vagi-matera kilara ekala-vigi-rageawai. Gaurai eagoto Rupu Veaga velena kamuna genai, ² enogiato, vevega-ripa pepana pene taloa, Damaseko ai Iuda talimara geria rupu pene venira ulanana. Pe, Iesu gekwalanaana marura e garera vonai pene rawalira e pene ligora, ne Ierusalemiai pene vogomai-agira.

³ Ne Saulo na Ierusalemia eraokwaniato Damaseko ai eagoto. Damaseko vanugana ekavinagiato aonai, maeka ta kupa na emarigoto ia ewae-taliato. ⁴ Ne ia kwano ai eketo-talito, e karo ta ekamonagiato, netiwato, “Saulo, Saulo! Rakagau gaurai au ovega-vitivitikuna e oguikuna?” ⁵ Ia everenagito, netiwato, “Velekou, goi ne rai?”

Vokaro na evega-geleato, netiwato, “Au Iesu, goi na au ovegarakavakuna talimaku. ⁶ Na ono kuliiti, vanuga kamunai ono laka-toga, vonai talima taa na pene vaikilamu rakagau pono kala.”

⁷ Ia gekwaruato talimara maparara geruga-talito, ati gekilakilato, kwalana karo gekamonagiato, na talimana vou ati gegitaato. ⁸ Saulo kwano na ekuliitito, matana ealirato aonai gau ta ati egitaato. Ne taukavana na gimanaai gegapito, Damaseko ai gevaiaogoato. ⁹ Toma toitoi vegata matana gekeleto ati evegitato, e ati eganiganito e nanu pa rakagau ta ati eniuato.

¹⁰ Damaseko ai Iesu gekwalanaawai talimana ta arana Anania, matavanagi ai Velekou na evaikilaato, netiwato, “Anania!” Ia evega-nokoto, “Ou! Velekou, au ea.” ¹¹ Velekou na evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, pe raupara ta arana Roriori Rauparana na ono ago. Pono ago Iudas gena numai Taso talimana ta arana Saulo pono verenagi-agia, kwalana ia vonai erapalina voa. ¹² Ia na mata-vanagi ai talima ta arana Anania pegitaa, pelaka-toga, gimana ia atanai petao-kaura, matana pene alira ulanana.”

¹³ Anania evega-geleto, netiwato, “Velekou, talima gutuma na gevarakuto, etalima Ierusalemiai goi gemu taunilimalima veagara kala rakava kwaikwaira ekala-venirana. ¹⁴ Damaseko ai pevogomai maki Rupu Veaga velera kamura na roriori geveniato, goi aramu gevegarageana talimara maparara pene ligora e tipura numanai pene taora ulanana.” ¹⁵ Na Velekou na evaikilaato, netiwato, “Ono ago, kwalana etalima au na warau avirigiato, ati Iuda talimara e tanopara velera kamura e Isaraela talimara wailarai au araku pene kilagia ulanana. ¹⁶ E au na pana vega-gitaa, ia au araku pakunai vitiviti vogo roe nea pene vuara.”

¹⁷ Gaurai Anania eagoto, numai elaka-togato, e gimana Saulo atanai etao-kauato. Ne netiwato, “Walakavaku Saulo, Velekou Iesu, ekapu ovogomai-veniawai aonai raupara kapanai gemu ai evevega-matagaito talimana. Ia na petuguku, kwalana matamu mapia vekala-paka e Veaga Palaguna na goi pene vega-vonumu ulanana.” ¹⁸ Ati lovana gau kwatuna magani gunavera vetaina ia matana na eketo-vagito, ne maevegita-waito. Voia mulinai ekuliitito, ne bapatiso egapito. ¹⁹ Eganiganito mulinai, tauniparana etiliga-waito.

Saulo Damaseko ai evopatato

Saulo Damaseko ai toma reketa maetalu-agirato, Iesu gekwalanaawai talimara ria. ²⁰ Ia veganamo rupu ai eagoto, Iesu eve vopatagiato, netiwato, “Iesu ia Palagu Natuna.” ²¹ Saulo gekamonagiato talimara maparara nugara geketo-vagito, ne gekilato, “Etalima Iesu arana gekilagiana talimara Ierusalem mai evagirana talimana ei? E enai pevogomai ekalamo ulanana pene gapira, pe Rupu Veaga velera geria ai pene vaiwaikulera ulanana ei?”

²² Na Saulo gena vopata tiavuna ekamuwai. Gena kilakilai Iesu evega-taunataunaawai, taunatauna Iesu ia Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna). Vokila Iuda talimara Damaseko ai getaluwai talimara ati geria vega-gele rauparana.

²³ Toma vogo geaikito mulinai, Iuda talimara getanu-kouto, Saulo vagi-kwaregana rauparana navugana getovoato; ²⁴ na raka navuga getovoato gauna talima reketa na Saulo gevaraato, pe eripato. Pogilagani vanuga kamuna laka-togara gegita-tagorawai, ia pia vagia ulanana. ²⁵ Na pogi ta Iesu gekwalanaawai talimara na gegapiato, potegai geuraato, ne vanuga kanana mulina na getugu-rigoato.

Saulo Ierusalem mai

²⁶ Saulo Ierusalem mai evekwarato aonai gena ririwa Iesu gekwalanaawai talimara ria pia tanu-kou, na ira maparara na gekaliveniato, kwalana ati gevega-taunataunaawai, ia taunatauna Iesu gena melo. ²⁷ Na Banabas na evevaiato, apostolo talimara geriai evaiagoato. Ia na vou geria ekilagiato, Saulo na Velekou rauparai raka egitatiwaato, e Velekou na evega-vegupuato. E evararato, rakavetaina Saulo Damaseko ai matiligana, e ati ekalito, Iesu aranai evopatato genai. ²⁸ Gaura pakurai Saulo ira ria getaluwai e Ierusalem maparanai evopatawai Velekou aranai matiligana. ²⁹ Grik karonai gekilawai Iuda talimara ria gevevaikilawai e geveituwai, na ira na pia vagia rauparana getavuawai. ³⁰ Taukavana na enavuga geripaato gaurai Saulo Kaisareai geverigo-agiato, voanana Taso ai getugu-lakaato.

³¹ Gaura pakurai ekalesia maparana Iudea, Galileia, e Samaria tanorai maino ewalato. Ekalesia gena tiliga ekamuto e Velekou kalina na gekaliwai e Veaga Palaguna na eveakavarato.

Petero Lida e Iopai

³² Petero kapu mapararai eagoto, aonai Lidai maki everigoto, Palagu gena taunilimalima veagara lakagitara. ³³ Vonai talima ta arana Aenea erawaliato. Ia gageni kwaregara rigolo taula vativati (8) gena genogeno kapuna na ati ekuliitiwai. ³⁴ Ne Petero na evaikilaato, netiwato, “Aenea, Iesu Keriso na evega-namamuna. Ono kuliiti, gemu genogeno ono

ikua.” Veganamo Aenea ekuliitito. ³⁵ Vonai getaluwai Lida e Saron talimara maparara na gegitaato, gaurai Velekou genai gewaikuleto.

³⁶ Iopai Iesu ekwalanaawai garena ta arana Tabita etaluwai. Grik karonai arana Toreka, ganina “deer”. Ia kala namara vogo ekalarawai, e ati geria e ati garia talimara eveakavarawai. ³⁷ Volaganinai ia evitiato, ne ekwaregato. Tauniparana geguligiato, numa kukuna kovogana ta aonai getaoato. ³⁸ Iopa e Lida vepakara ati rau. Iesu gekwalanaawai talimara Iopai gekamonagito Petero Lidai gaurai talima ruala getugurato ia genai, pia nogia, nepiatiwa, “Ai ria ita ago, ragai pono kwaipo!” ³⁹ Gaura pakurai Petero ekuliitito, ne ira ria geagoto. Ekwarato aonai numa kukuna kovoganai gevairageato. Vonai wapu maparara na geruga-gegelagiato, ne kouti e rapuga reketa, Toreka na, magulinai etulirawai gaura, ia gevega-gitaato matagira na. ⁴⁰ Petero na ira maparara kovoga na etugu-atirato, ne etiu-talito, erapalito. Voia mulinai epoe-talito, kwarega garena egitaato, netiwato, “Tabita, ono kuliiti!” Tabita matana ealirato, Petero egitaato, ne etanutito. ⁴¹ Petero na gimanai egapito, evega-rugaitiato. Gaurai vega-taunatauna talimara e wapu ekea-togarato. Ira gema laka-togato aonai, Tabita magulina eruga-tagowai. Ne Petero na geriai eveni-vanagiato. ⁴² Ekala valina Iopa maparanai eraka-lovolovoto, gaurai talima gutuma na Velekou gevega-taunataunaato. ⁴³ Petero toma vogo Iopai etaluto, polomakau kopira einagulu-agirawai talimana goti arana Simona.

10

Petero e Korenelio

¹ Talima ta arana Korenelio, ia Kaisarea vanuganai etaluwai. Ia Roma geria vetali talimara tinavuna (100) ekune-agirawai talimana. Ia na vetali goleana arana gekilagiawai “Itali geria Vetali Goleana” egita-tagorawai. ² Ia e gena numa talimara maparara Palagu gekwalanaawai e Palagu kalina na gekaliwai. Ia na ati geria e ati garia Iuda talimara eveakava-kamuvagirawai, e vanagivanagi erapaliwai Palagu genai. ³ Lavilavi ta, ora gauna 3 koloko vetaina ia emata-vanagito, Palagu gena aneru ta egita-taunataunaato, elaka-togato, ia evaikilaato, netiwato, “Korenelio!” ⁴ Gaurai makalina na Korenelio na voaneru egita-kalakalaato, netiwato, “Velekou, rakagau?”

Aneru na evega-geleato, netiwato, “Gemu rapali e gemu veveakava ati geria e ati garia talimara geriai Palagu na egapi-ragerato, e ia na etugamagirana. ⁵ Toma, talima reketa Iopai ono tugura, talima ta arana Simona, arana mataa Petero, piave vaia. ⁶ Ia Simona, polomakau kopira einagulu-agirana talimana goti etaluna; gena numa kone ai.”

⁷ Evaikilaato aneruna na eraokwaniato, ne Korenelio na gena vetugunagi talimara ruala e gena vetali talimana ta ekearato. Gena vetali talimana Palagu gekwalanaawai talimana e ia vanagivanagi Korenelio laganai ia vetugunagina eago-veniawai talimana ta. ⁸ Rakagau gwalato gaura maparara Korenelio na evararato mulinai Iopai etugurato.

Petero gena mata-vanagi

⁹ Elaganiato, ira raupara na roe wageagowai aonai Iopa gekavinagiato, garogota Petero numa kukunai erageto, ene verapali ulanana. ¹⁰ Ia warau evitoato, gaurai gena ririwa pere ganigani. Ganigani

roe wagekalarawai aonai, ia emata-vanagito. ¹¹ Ia na kupa evekala-pakato egitaato, gau ta rapuga kamuna vetaina, pipina kava vativati emarigowai ia genai, noowane gema tugu-rigoawai tanoparai. ¹² Ia emarigowai aonai maguli gaura irauirau maparara, gagera vativati gelakana gaura, e gealana gaura, e kupai gelovona manura. ¹³ Ne karo taa na evaikilaato netiwato “Petero, ono kuliiti, pe ono vagira, ono ganira!” ¹⁴ Na Petero na evega-geleato, netiwato, “Velekou, aikina kinavagi! Rakava e ati vealeva gaura ta au na rogotina ara gania.” ¹⁵ Vokaro na maevaikila-waiato netiwato, “Palagu na ealevarato gaura ta rakavana ragai pono kilagi.” ¹⁶ Vega-toitoti vovetaina ewalato, ne vorapuga atilovana kupai maegapi-rageato.

¹⁷ Petero na gena vomata-vanagi ai egitarato gaura ganina roe waetugamagi-vetavurawai aonai, Korenelio gena vetugunagi talimara gekwarato, e geripato Simona gena numa ariginai. Ne geagoto vonuma vanagina kwalana wailanai geve ruga-talito. ¹⁸ Ne gekeato e geverenagito, negetiwato, “Simona, arana ta gekilagiana Petero, enai etaluna pa?” ¹⁹ Petero vomata-vanagi ganina roe waetugamagi-vetavuawai aonai, Veaga Palaguna na evaikilaato, netiwato, “Ono kamonagi, goi talima toitoti na getavumuna. ²⁰ Gaurai ono kuliiti, ono verigo, ira ria pio laka. Ragai pono veituveitu, kwalana au na patugura gaurai.”

²¹ Petero eraka-rigoto votalima geriai, ne evaikilarato, “Gotavuana talimana au ea. Rakagau gaurai pogo vogomai?” ²² Ira gevega-geleto, negetiwato, “Ai vetali talimara tinavuna (100) ekune-agirana talimana arana Korenelio na petugumai. Ia kala rorirori e Palagu kalina na ekalina talimana, e Iuda talimara maparara na maki gekuparagekamuvagiana. Ia Palagu gena aneru taa na evaikilaato, goi pene keagi-kaumu, gena numai pono ago, e goi na rakagau pono kilagira gaura pene kamonagira.” ²³ Ne Petero na votalima egapi-ragerato gena numai, vonai gemaituto.

Petero Korenelio gena numai eagoto

Amoamo gekuliitito, Petero ira ria geagoto, e walakavaria reketa Iopa na maki ira gekwarurato. ²⁴ Ira geagoto, raupara kapanai geve maituto, elaganiato vou Kaisareai gekwarato. Korenelio na ira ealo-tagorawai, gena talima e gatana maki ekea-koukourato gena numai. ²⁵ Petero elaka-togato aonai, Korenelio na erawaliato, ne gageno kwalanai etiu-talito e ealiruputali-veniato. ²⁶ Na Petero na evega-rugaitiato, evaikilaato, “Ono kuliiti, au maki taunilimalimamo.” ²⁷ Numa aonai gelaka-togawai aonai, Petero na Korenelio evega-vegupuawai. Numa aonai taunilimalima gutuma tanukou-tago erawalirato. ²⁸ Ne ia na evaikilarato, netiwato, “Gomi matotaumi maki ripami vealeva, ai gema rova ekilana, Iuda talimana ta ati Iuda talimana ta goti ati pia tanu-kou e ati pene wariwaria maki, rova. Na Palagu na pevega-gitaku, au na talima ta ati pana kilagia ia rakava pa ati vealeva. ²⁹ Gaura pakurai pogo keagi-kauku genai tipo pavogomai ati pakaroverave. Gaurai ana renagimi, au rakagau gaurai pogo keagi-kauku?”

³⁰ Korenelio na netiwato, “Toma vativati warau pege aiki, au geku numai arapaliwai ora gauna 3 koloko lavilavi kavanai, ewagumona ora gauna vetaina. Aikina, na rapuga kulokulo iwavagina na everapugato talimana ta wailaku ai eruga-talito, ³¹ ne ekilato, ‘Korenelio! Palagu na gemu rapali pekamonagia e veveakava kalara ati geria e ati garia

talimara geriai etugamagirato. ³² Iopai ono vetugu, Simona, ia arana gekeana Petero negetina, piave vaikilaa, pe pene vogomai. Ia Simona, polomakau kopira einagulu-agirana talimana gena numai etaluna kone ai.’ ³³ Gaura pakurai veganamo avetugu-agimuto, nonamana, goi kala nama taumu, kwalana povogomai gaurai. Ewagumona ai maparamai Palagu wailanai ea, pe Velekou na pevaikilamu kilara maparara paia kamomagira ulanana.”

Petero gena vopata

³⁴ Ne Petero gena kila etinaato, netiwato, “Au ewagumona pama ripa rorirori, Palagu na taunilimalima maparara egapirage-gelegelerana. ³⁵ Pete maparara aorai rai ia kalina na ekalina, e kala rorirori ekalana talimanamo ia na egapi-rageana. ³⁶ Palagu na Isaraela talimara geria ai etugu-maiato valina ea, vomaino valina Iesu Keriso genana maino valina namana epiaawai. Iesu Keriso talima maparara geria Velekou. ³⁷ Gomi ripami Iudea aonai rakagau ewalato, Galileia na evetinato. Ioane na bapatiso evopatagiato mulinai. ³⁸ Iesu, Nasareta talimana valina, gomi ripami, Palagu na Veaga Palaguna e tiavu ia atanai rakavetaina epopo-rigoato. Ia kapu mapararai eagoto, kala namara ekalarawai, e Tiapolo gena tiavu na egapirato talimara maparara evegamagulirawai, kwalana Palagu ia ria. ³⁹ Ai ia na Iuda e Ierusalem tanorai ekalarawai gaura maparara gavega-taunataunarana talimara. Ia satauro ai genaero-kauato aonai gevega-kwaregaato. ⁴⁰ Na Palagu na toma vega-toitoinai (3) evega-kuliiti-waiato e evega-matagaiato pia gitaa ulanana. ⁴¹ Ia taunilimalima maparara na ati gegitaato, na gevega-taunataunaana talimara, Palagu na evirigi-kunerato talimara namo gegitaato. Votalima ai ea. Ia ekuliiti-waito mulinai, ai ia ria gagani-kouto e ganiu-kouto. ⁴² Ia na evega-nagimaito, taunilimalima geria paia vopata e paia kilagi-matagaia, ia Palagu na egapi-itiato, maguli talimara e kwarega talimara geria veagirori talimanai eagoto. ⁴³ Peroveta talimara maparara na ia gekilagi-matagaiawai, negetiiwai, ia pia vega-taunataunaa talimara maparara ia arana tiavunai Palagu na geria rakava pene tugamagi-piatogara.”

Ati Iuda talimara Veaga Palaguna gegapiato

⁴⁴ Petero roe waekilakilawai aonai, Palagu gena kila gekamoniawai talimara maparara atarai Veaga Palaguna emarigoto. ⁴⁵ Iuda talimara Iesu gevega-taunataunawai e Petero ria Iopa na gevogomaito talimara gevevega-kalito, kwalana Palagu na Veaga Palaguna ati Iuda talimara maki evenirato atarai epopo-rigoato. ⁴⁶ Kwalana gekamomagirato karo iraurai gekilawai, e Palagu gevega-rageato. Ne Petero ekilato, ⁴⁷ etaunilimalima na Veaga Palaguna warau pege gapia, ita na tagapiato vetaina. Gaurana, nanuna bapatiso pia gapia gauna rai na pene kilawaira? ⁴⁸ Gaura pakurai ia na evaikilarato, Iesu Keriso aranai pia bapatisora. Ne ira na Petero genogiato, toma reketa ira ria mapia talu vou.

11

Petero gena varavara Ierusalem

¹ Apostolo e walakava Iudea kapura mapararai gekamogito, ati Iuda talimara na maki Palagu gena kila warau gegapi-rageato.

² Na Petero Ierusalem mai everageto aonai, Iesu gevega-taunataunaawai talimara, na tauniparara kopira gevorovagirato gaura, na gegapiatagarato, ³ negetiwato, “Goi taunipara kopira ati gevorovagirana ati Iuda talimara geria numai olaka-togato, e ira ria goganigani-kouto!”

⁴ Ne Petero na vali maparana geria epiaato, raka evetina-tiwato pene ago ikanai. Netiwato, ⁵ “Au Iopa vanugana kamunai arapaliwai aonai amata-vanagito. Apoeto, gau ta rapuga kamuna vetaina, riki kava vativati, kupa na emarigowai, noowane gema tugu-rigoawai, wailaku ai ema vetao-talito. ⁶ Apoe-rigoto aonai maguli gaura iraurirau, tanoparai gageria vativati na gelakana ramaramara, e urai getaluna ramaramara, gealana gaura, e kupai gelovona manura agitarato. ⁷ Ne karo ta akamonagiato, netiwato, ‘Petero, ono kuliiti, ono vagira ono ganira!’ ⁸ Na au akilato, ‘Velekou, aikina ragaina vagi, rakava e ati kala vealeva gaura ta au muruku na rogotina gelaka-toga.’ ⁹ Vokaro kupa na maekila-waito, netiwato, ‘Palagu na ealevarato gaura rakavara ragai pono kilagi.’ ¹⁰ Vega-toitoi vovetaina ewalato, ne gaura maparara kupai maegapi-ragerato.

¹¹ Voora kianai talima toitoi au ataluwai numanai gekwarato. Ira Kaisarea na getugurato au geku ai. ¹² Ne Veaga Palaguna na evaikilakuto, ira ria paia ago, ragai pana veituveitu. E walakava taula toitoi maki au ria Kaisareai gaagoto, maparamai Korenelio gena numai galaka-togato. ¹³ Ia na gema ekilagiato, raka aneru ta ia gena numai ematagaito egiatao, e evaikilaato, netiwato, ‘Iopai ono vetugu, Simona, ia arana ta Petero, piave vaikilaa, pene vogomai. ¹⁴ Ia na kila reketa gemu pene kilagira, ne vokila geriana Palagu na goi e gemu numa talimara maparara pene vega-magulimi.’ ¹⁵ Au na kila warau atinaato aonai, Veaga Palaguna emarigoto ira atarai, Pentekoste tomanai ita atarai emarigoto vetaina. ¹⁶ Ne Velekou na rakagau ekilagiato gauna atugamagi-rawaliato, netiwato, ‘Ioane nanu na evebapatisowai, na gomi Veaga Palaguna na pene bapatisomi.’ ¹⁷ Pene Palagu na voveganama kwapunamo, ita Velekou Iesu Keriso tavega-taunataunaato gaurai evenirato vega-namana, ati Iuda talimara maki evenirato genai, au rai gaurai, au na Palagu pana kila-waia?”

¹⁸ Ira na vokila gekamonagiato aonai, geria kila paruparu gevega-aikiato, ne Palagu gevega-rageato, negetiwato, “Navou ati Iuda talimara maki Palagu na vetugamagiwai rauparana pevega-gitara, maguli pia gapia ulanana.”

Ekalesia evetinato Antiokai

¹⁹ Setepano ekwaregato aonai, ekalesia vega-vitivitina e vagivagina ewalato, ne vega-taunatauna talimara gevega-raka-lovolovorato. Ira reketa geagoto pene ago Foenikia, Saipras e Antiokai geve kwarato. Vonai Iuda talimara geriaimo Iesu valina gevopatagiawai. ²⁰ Na vega-taunatauna talimara reketa, Saipras e Kurenī talimara Antiokai geagoto, Grik talimara geriai maki vali geve piato, Iesu Velekou Valina Namana gevopatagiawai. ²¹ Velekou tiavuna ira geriai, gaurai taunilimalima gutuma para Velekou gevega-taunataunaato e gevetugamagi-waito.

²² Ierusalem ekalesiara na evali gekamonagiato, ne ira na Banabas Antiokai getuguato. ²³ Ia Antiokai ekwarato, Palagu gena vega-nama

taunilimalima geriai egitaato aonai, everere-gaokato. Maparara eveganagirato, rorirori ai Velekou pia kwalanaa maaora maparara na. ²⁴ Banabas talima namana, Veaga Palaguna e kamonagina evonuto. E taunilimalima gutuma para Velekou gena taunilimalimai geagoto.

²⁵ Ne Banabas Taso ai eagoto, Saulo tavutavuna. ²⁶ Erawaliato, ne Antiokai evaiagoato. Vonai rigolo kwapuna, taura ruala ekalesia ria getanu-kouwai e taunilimalima gutuma para gevega-riparawai. Iesu gekwalanaawai talimara Antioka vanuganai vou gekilagirato “Christian”.

²⁷ Votoma peroveta talimara reketa Ierusalem na Antiokai geverigoto. ²⁸ Ta ira aorai arana Akapas. Akapas ekuliitito, Veaga Palaguna na evega-ripaato gelegelenai tanopara maparanai roge kamuna pene wala valina epia-kuneato. Voroge kamuna Klaudias gena vegetatago laganinai ewalato. ²⁹ Iesu gekwalanaawai talimara na geririwaato, ira kwapurakwapura geria rawali gelegelenai walakavara Iudeai geria wareware gaura reketa pia tugura, pia veakavara ularana. ³⁰ Vokala gekalagiato, Banabas e Saulo geriai geria moni getugukauto, rupe gitatagona talimara pia venira ulanana.

12

Ekalesia vagivagina e gui-lovolovona ekamuwai

¹ Votomara aorai King Heroda na ekalesia talimara reketa egapirato, pene vega-vitivitira ularana. ² Teimiti, Ioane kakana, kativa na repana epati-vagiato. ³ Heroda na Iuda talimara egitarato, vokala geverere-agiato gaurai Petero maki maeve gapiato. Voo ati egorona paraoana velekwana tomarai ewalato. ⁴ Petero egapiato, ne tipura numanai etaoato. Vonai vetali talimara gagalana taula toitoi (16) etaorato, vativatira evega-rugarato Petero pia gita-tagoa. Heroda gena ririwa Pasova mulinai vou, taunilimalima wailarai pene vaiatia e pene veakotaa. ⁵ Gaura pakurai Petero tipura numanai gegita-tagoawai, na ekalesia Palagu genai gerapali-veaoleawai Petero gena.

Aneru na Petero evega-maguliato

⁶ Pogi, pene lagania Heroda na taunilimalima wailarai Petero pene vaiatia, Petero teini na geligoligoato, ne vetali talimara ruala nunganarai emaituto, e vetali talimara na maki vanagi gegita-tagoawai. ⁷ Ne Velekou gena aneru ta ematagaito, Petero laganai eruga-talito, e maeka ta tipura numana aonai ewae-taliato. Voaneru na Petero pagana eraka-valeato, ne evago-keroato, evaikilaato, “Vega-veleke, ono kuliiti!” Ne teini Petero gimana na geketo-vagito. ⁸ Ne aneru na evaikilaato, netiwato, “Gemu pae kopina ono kala-kaua? E gemu tamaka ono kalara.” Ne Petero na ekalarato. Aneru maekilato, “Gemu kota ono rogagia, au muliku na ono vogomai.” ⁹ Petero ia mulinai elakato pene ago, tipura numana na elakatito. Na ia ati ripana, voaneru na rakagau ekalaawai taunatauna. Ia matapolu ekilato emata-vanagina netiiwai. ¹⁰ Vanagi gitatagona talimara gerugato kapuna ta gelaka-vanagiato, e vega-rualana gelaka-vanagiato, geagoto pene ago, auri vanaginai geve kwarato. Vovanuga kamuna lakapiatina vanagina. Vovanagi matotauna ira geria evekala-pakato, ne gelaka-piatito. Raupara na gevelaka-rigowai aonai, vevanamo aneru na Petero eraokwaniato.

¹¹ Vonai vou Petero eripato ia genai rakagau ewalato, ne ekilato, “Au ewagumona taunatauna pama ripa, Velekou na gena aneru petugua Heroda gimana na, e Iuda talimara na au geku ai rakagau pia kalaa negetiiwai genana pema vega-maguliku.”

¹² Vokala etugamagi-kalakalaato, ne Maria gena numai eagoto. Maria Ioane Mareko tinana. Vonuma aonai taunilimalima gutuma getanukouto, gerapaliwai. ¹³ Petero numa mulina vanaginai ekoekoeto, ne vetugunagi vavinena ta arana Roda eagoto, eneve gitaa ulanana. ¹⁴ Na ia na Petero karonā ekamonagi-iliaato, ne verere na evega-vonuato, gaurai vanagi ati ekala-pakaato, na ia eraka-waikuleto, eve vaikilarato, Petero muli ai eruga-tagona voa. ¹⁵ Ira na gevaikilaato, negetiwato, “Goi pekawamu pa!” Na ia evigiragewai, netiiwai, “Taunatauna, Petero muli ai eruga-tagona.” Ne ira gekilato, “Nema ia gena aneru!”

¹⁶ Na Petero roe waekoekoe-vigiragewai. Ne geagoto, vanagi geve kala-pakaato aonai Petero gegitaato, gevevega-kali-rakavato. ¹⁷ Petero gimana elao-wairato ragai pia kilakila, na Velekou na tipura numana na raka evaiati-tiwaato gauna geria ekilagiato. Ia na evaikilarato, netiwato, “Teimiti e walakava maparara geria evali pio piao.” Ne ia elakato kapu taai maeagoto.

¹⁸ Amoamo, vetali talimara nunganugarai aovoavo kamu vagi ewalato; geverenagi-verenagito, negetiwato, “Petero raka pekala-tiwa?” ¹⁹ Heroda na kapu maparana etavu-namanamaato, na Petero ati erawaliato. Ne Petero gegita-tagoato talimara eveakotarato mulinai, gena vetali talimara evaikilarato piave vagi-kwaregara. Voia mulinai Heroda na Iudea eraokwaniato, Kaisareai toma reketa eve taluto.

Heroda ekwaregato

²⁰ Heroda na Taia e Sidona talimara eparu-veni-rakavarato; gaura pakurai Taia e Sidona talimara gekila-koukouto, Heroda geve gitaato. Na kune, Blasto, Heroda gena maitu-kovogana gitatagona talimana goti vegata roe voa gevega-maranaato, e ira kavara roe waekauto. Voia mulinai geagoto, Heroda genai maino geve nogiato, kwalana ira geria tanopara ganiganina Herodana tanoparai gegapiwai.

²¹ Gaurai ekilagi-maavuato tomanai Heroda na gena vele rapugana erogagiato, ne gena teronai eve tanukauto vou, taunilimalima evaikilarato. ²² Na taunilimalima gevevega-kalito, negetiwato, “E palagu ta karonā, ati taunilimalima karonā.” ²³ Voorai Velekou gena aneru taa na Heroda ekwariato, kwalana ia na vokila ekamonagirato gaurai, Palagu ati evega-rageato. Ia vuo na geganiato, ekwaregato.

²⁴ Na Palagu gena kila vou ekamuto e eraka-lovolovoto.

²⁵ Banabas e Saulo geria inagulu gevega-guguluato ne Ierusalema na gewaikuleto; Ioane Mareko maki gevaikauato.

13

Banabas e Saulo gevirigirato e getugurato

¹ Antioka ekalesiana aonai peroveta talimara e vevega-ripa talimara reketa. Araria Banabas; Simeona, arana ta Nika; Lusias, Kureni talimana; Manaen, ia Kavana Heroda goti gekamu-kouto; e Saulo.

² Ira na Velekou gealiruputali-veniawai e gevokawai aonai, Veaga

Palaguna na evaikilarato, netiwato, “Banabas e Saulo au geku pio gapi-gevergira, kwalana au na pakeara, geku inagulu ta pia kalaa ulanana.”³ Ira gevokato e gerapalito mulinai, gimara ira atarai getao-kaurato, ne getugurato.

Saipras ai

⁴ Veaga Palaguna na Banabas e Saulo etugurato, ne taura ruala kone vanugana Seleusiai geverigoto. Seleusia na taura ruala poti ai gerageto, ne Saipras mounai gevanagito. ⁵ Banabas e Saulo Salami ai gekwarato aonai, Palagu gena kila Iuda talimara geria rupu reketai gevopatagiato. Ioane Mareko maki ira ria, ira taura ruala eveakavarawai.

⁶ Taura ruala Saipras mouna aonana gelaka-vanagiato, geagoto Papos vanuganai gevekwarato. Vonai Iuda geria wara e peroveta opakau talimana ta arana Ba-Iesu geve rawaliato. ⁷ E Ba-Iesu maki vomou velenā, e aoneka rakavarakava talimana arana Serekias Paulo gatana. Vovele na Banabas e Saulo ekearato ia wailanai, kwalana gena ririwa Palagu gena kila pene kamonagia. ⁸ Na vovara talimana Elima, (Ba-Iesu arana ta Elima), na geria kila ekilagi-piatogarato, gena ririwa vele na Iesu ragaina pene vega-taunataunaa. ⁹ Ne Saulo, arana ta Paulo, Veaga Palaguna na evega-vonuato, ne Elima egita-kalakalaato. ¹⁰ Ne ekilato, “Goi Tiapolo natuna, e kala rorirorira maparara goi na ovetalivenirana! Goi opa e rakava maparara na ovonuto. Velekou gena kala rorirorira opakauai pono vega-agera ularana ovegovana. Vokala arigi toma vou pono vega-aikia? ¹¹ Ono kamonagi! Ewagumona Velekou gena tiavu goi gemu ai pene matanai, matamu pene kele, e lagani maekana ati pono gitaa pene ago, toma ta.”

Ati lovana Elima mukuna na matana egapi-gavuato, ne elakagegelagi-gegelagito, gena ririwa taa na gimantai pene gapi, e pene vaia. ¹² Vovele na rakagau ewalato gauna egitaato aonai, Velekou evegataunataunaato. E evevega-kalito Velekou gena vevega-ripa kilarai.

Antioka vanugana Pisidiai

¹³ Paulo mataukavana ria Papos geraokwaniato, poti na Pekai geagoto. Peka Pamfilia aonai. Pekai Ioane Mareko na Paulo e Banabas eraokwanirato, ia Ierusalemāi ewaikule-waito. ¹⁴ Peka na gagera na Antiokai geagoto. Antioka Pisidia tanonai. Tapati ai Iuda talimara geria rupu ai gelaka-togato, ne getanu-talito. ¹⁵ Mose gena rova e peroveta talimara geria talotalo geagirato mulinai, rupu gitatagona talimara na ira ruala genogirato, negetiwato, “Walakava, pene magemi vevega-kwalimu kilara etaunilimalima geriai genai ai gaririwana, geria iokilagi.”

¹⁶ Paulo ekuliitito, gimana na elao-talirato, ne ekilato, “Isaraela taumi e ati Iuda talimara nunganugarai Palagu kalina na gokalina talimami, iokamonagi! ¹⁷ E Isaraela talimara geria Palagu na ai tenemai evirigirato, e ia na evega-gutumarato, Aikupito tanonai getaluwai aonai. Palagu gena tiavu kamuna na Aikupito tanona na evaipiatirato, ¹⁸ e rigolo gagala vativati (40) vetaina tanoleanai ira egita-tagorato. ¹⁹ Ia na Kanaana tanonai pete taulatoi kwapuna talimara eporo-mourato. E geria tano egapiato, Isaraela talimara evenirato e geria tanoparai evega-agoato. ²⁰ Vogaura maparara rigolo tinavu vativati e gagala

imaima (450) vetaira aonai gewalato. Voia mulinai ia na veagirori talimara evenirato, pene ago peroveta talimana Samuela gena vegetatago laganina. ²¹ E geria vele pa king ta pia gapia-noginogina gekalaato gaurana Palagu na Saulo evenirato. Ia Kisi natuna, Peniamina gena kwalu talimana. Saulo na rigolo gagala vativati (40) egita-tagorato. ²² Saulo king rakina na egaivagiato mulinai, Palagu na Davida egapiato, Isaraela geria king ai evega-agoato. Palagu na Davida evetaina ekilagi-matagaiato, netiwato, 'Au na Davida, Iese natuna, parawalia, ia au nugaku na eririwaveni-rakavaana talimana. Ia na au geku ririwa kalara maparara pene kalara.' ²³ Palaguna kilagavu gelegelenai, Davida petena na, Isaraela talimara geria vevega-maguli talimana ema tugurigoato. Vovevega-maguli talimana Iesu.

²⁴ Iesu rogotina ere inagulu aonai, Ioane na Isaraela talimara maparara evopata-venirato, evaikilarato, geria rakava geriana pia vevegavua, ne bapatiso pia gapia. ²⁵ Ioane na gena inagulu roli evega-aikiato aonai, taunilimalima evaikilarato, netiwato, 'Gomi gotugamagina au rai? Au ati gomi na goalo-tagoana talimana. Na iogita! Ia au muluku na evogomaina, e au ati gelegele ia gagenamakara pana gaivagira.'

²⁶ Walakavaku, Aperaamo petena, e gomi ati Iuda talimara nunugarai Palagu kalina na gokalina talimami: Evevega-maguli kilana ita gera etuguato. ²⁷ Ierusalemata talimara mageria vele ria Iesu ati gegitailiaato, e Iesu, peroveta talimara geria kila Tapati mapararai geagirawai, na ati getugamagi-ilurato. Vovetaina gaurai ira na Iesu vagi-kwaregana kilana gekilagiato aonai, peroveta talimara geria kila gevega-taunataunarato. ²⁸ Pa, vagi-kwaregana ganina ati gerawaliato, na Pilato genogiato, pene vagi-kwaregaa negetiwato. ²⁹ Puka Veega aonai ia gekilagiato kilara maparara gekalarato mulinai, satauro kukuna na gegapi-rigoato, ne vatu gekoloato kovogana kalanai getaoato. ³⁰ Na Palagu na kwarega na maevega-kuliiti-waiato, ³¹ ia ria Galileia na Ierusalemata geagowai talimara na toma vogo gegitaato. E ia ewagumona Isaraela talimara geriai Iesu gekilagi-matagaiana.

³² E Palagu na ita tenera rakagau ekilagavu-venirato Valina Namana gomi gavega-ripamina. ³³ Vokilagavu Palagu na ita, ita tupura, gera evega-taunataunaato, voia na Iesu kwarega na evega-kuliiti-waiato pakunai. Salamo vega-rualanai etaloato gelegelenai, netina, 'Goi au Natuku; etoma au goi Tamamu ai paago.'

³⁴ Palagu na taunatauna kwarega na evega-kuliiti-waiato e ati mapene waikule kalai, ne pene poraga. Palagu na evetaina ekilagiato, netiwato, 'Davida gena akilagi-gavurato, vevega-nama veagara e taunataunara gomi pana venimi.'

³⁵ E Salamo ta aonai maekilana, 'Goi gemu talima veagana ati pene poraga, kwalana ati pene wala notiwato.'

³⁶ Davida gena gulu ai Palagu gena vetugunagi eago-veniawai aonai ekwaregato, ne tenena lagarai getoleato, e tauniparana eporagato. ³⁷ Na Iesu, Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato talimana, tauniparana ati eporagato. ³⁸ Gaura pakurai, walakavaku maparami, au aririwana pio ripa, ai Iesu pakunai rakava tugamagi-piatogara valina gomi gemi

gavali-piagianana. ³⁹ Mose gena rova na gomi gemi rakava ati pene luga-vagira ripa, a Iesu na ia gevega-taunataunaana talimara maparara geria rakava eluga-vagirana, kala roriori talimarai evega-agorana. ⁴⁰ Rogomi pio vetole, pe peroveta talimara na gekilagirato gaura, gemi ai ragaina pia wala; gekilato,

⁴¹ ‘Gomi veveagoloka talimami iogitaa!

Nugami ia pale-vagi, ne iokwarega!

Kwalana gemi maguli tomarai

au na kala ta pana kalaa,

lewana taa na gemi pene kilagi-namanamaa,

na ati pio vega-taunataunaa!’ ”

⁴² Paulo e Banabas rupu na gelaka-rigowai aonai, taunilimalima na genogirato, wailara Tapatina mapia waikule, pe vokila reketa geria mapia kilagi. ⁴³ Taunilimalima tanukou na gelaka-lovolovoto mulina, Iuda talimara gutuma, e ati Iuda talimara, Palagu gekwalanaawai talimara, gutuma maki Paulo e Banabas mulira na geagoto. Taura ruala na gevaikilarato e gevega-tiligarato, Palagu gena vega-nama aonai pia ruga-gaugau.

⁴⁴ Tapatia vega-rualanai, roli kianamo vanuga kamuna talimara maparara na Velekou gena kila kamonagina ulanana gelaka-koukouto.

⁴⁵ Iuda talimara na vogutuma gegitarato aonai, gemunemune-rakavato; gaurai Paulo na rakagau ekilagirawai kilara ira na gekilagi-piatogarato e gekogo-agiato. ⁴⁶ Na Paulo e Banabas makwalimura na gevega-gelerato, negetiwato, “Palagu gena ririwa vetainai ia gena kila ai na gomi paia vara-kunemi. Na gomi na ati gogapi-rageana, voanana gomi matotaumi na govega-taunataunaana, gomi ati gelegele maguli vanagivanagi pio vaia. Gaura pakunai, ai na gomi garaokwanimina, e ati Iuda talimara geriai gaagona. ⁴⁷ Kwalana Velekou na evetaina eveganagimaito, netiwato,

‘Au na gomi ataomito

ati Iuda talimara geria maekai pio ago,

pe vevega-maguli pio lakagia tanoparai

getaluna talimara maparara geriai.’ ”

⁴⁸ Ati Iuda talimara na vokila gekamonagiato aonai, geverereto e Velekou gena kila gevega-rageato; e Palagu na evirigirato maguli vanagivanagi pia gapia talimara maparara gevega-taunataunato. ⁴⁹ Velekou gena kila vokapu maparana aonai eraka-lovolovoto. ⁵⁰ Na Iuda talimara ati Iuda garera, raki kamura gegapirawai e Palagu gekwalanaawai garera, e vanuga kamunai vegitatago taura, aora geganirato. Ne ira na vevega-vitiviti gevega-walaato Paulo e Banabas geriai, e geria kapu na gegui-atirato. ⁵¹ Taura ruala na gagera kavura gekwarakwara-vagirato, ira geria kila-pelegovo vega-taunataunara ulanana, ne Ikoniai geagoto. ⁵² Iesu gekwalanaawai talimara Antiokai verere e Veaga Palaguna na gevonuvonu-rageto.

14

Ikoniai

¹ Ikoniai Paulo e Banabas taura ruala Iuda talimara geria rupu ai gekalawai vetaina gelaka-togato, ne gevopatato. Geria vopata na Iuda e Grik talimara gutuma kamu vagi gevega-taunataunato. ² Na Iuda

talimara ati geririwato Iesu pia vega-taunataunaa, talima reketa na ati Iuda talimara gekaro-iluilurato, ne walakava kamonagi aonai talimara geao-rakavarato. ³ Paulo e Banabas vonai getalu-rauto. Makwalimura na Velekou gena vega-nama kilana gekilagiawai. Velekou na geria kila evega-taunataunaratō tiavu evenirato, vegailia irau vagira e nuga-palevagi kalara kamura gekalarato. ⁴ Na vanuga kamuna talimara geveware-kavalugato, reketa Iuda talimara ria gekauto, reketa apostolo talimara ria. ⁵ Gaurai ati Iuda talimara e Iuda talimara mageria vekuneagi taura ria gekila-koukouto, geririwato apostolo pia vega-vititira e vatu na pia vatu-matera. ⁶ Na Paulo e Banabas na vonavuga geripaato, gaurai Likaonia tanonai vanuga kamura ruala Listera e Derebe, e lagara tanorai gekali-agoto e lagara vanugara reketai. ⁷ Vonai Vali Namana gevopatagiawai.

Listera e Derebe ai

⁸ Listerai talima ta etaluwai; ia ewalato gagenā rakava, pe ati elakawai. ⁹ Votalima ekamonagiwai Paulo evopatawai aonai. Paulo na egita-kalakalaato, ne eripato ia gena kamonagi na pene vega-namaa ripa, ¹⁰ ne ekila-paralato, netiwato, “Ono rugaiti ono ruga.” Ne epuriitito, elakato.

¹¹ Taunilimalima gutuma na Paulo na rakagau ekalaato gauna geditaato aonai, geria Likaonia karonai gekeato, negetiwato, “Palagu taunilimalimai pege ago, pegema rigo ita gerai!” ¹² Ira na Banabas arana Dios negetiwato, e Paulo arana Hemes negetiwato, kwalana Paulo ekilakila-vogowai. ¹³ Dios gena Rupu Veaga velenā gena rupe vanuga kamuna mulinai. Ia na polomakau e tiare vanuga kanana vanaginai eago-agirato, kwalana taunilimalima gutuma ria geririwato, apostolo geriai vega-nama kalara pia kalara ulanana.

¹⁴ Na apostolo ruala Banabas e Paulo na gekamonagirato, rakagau pia kalaa negetiwato aonai, geria rapuga geraldato, ne gutuma aorai geraka-kogokogo-togato. ¹⁵ Negetiwato, “Rakagau gaurai gomi nevetaina gokalana? Ai maki talimamo gomi vetaimi! Ai na Vali Namana gomi gemi ai gavogomai-agiana, gomi gavaikilamina, ati ganira gaura pio raokwanira, ne Palagu Magulina genai pio laka-waikulewai nagatina. Ia na kupa, tanopara, rawapara, e getalu-agirana gaura maparara ekalarato. ¹⁶ Kunenai ia na pete maparara egita-guilagirato, matotaura geria ririwa raupararai pia laka ulanana. ¹⁷ Na gau namara ekalarana geriana, ia matotauna vanagivanagi evevega-taunataunana: Ia na gura kupa na evenimina e varovaro gaura geria toma rorirorirai evenimina. Ia na ganigani vogovagi evenimina e aomi verere na evega-vonurana.” ¹⁸ Vovetaina gevaikilarato, na votaunilimalima gutuma kamu ira taura ruala geriai vega-nama kalara ia kalara vou negetiwato, kila-waira taura ruala geriai gegaokato.

¹⁹ Iuda talimara reketa Antioka e Ikonina na gevogomaito, e vitalima ira kavarai gegapi-vanagirato. Gaurai Paulo vatu na gevaleato ne gerolo-atiato vanuga mulinai. Ira getugamagito ia warau ekwaregato. ²⁰ Na Iesu gekwalanaawai talimara na geruga-gegelagiato aonai erugaitito, ne vanuga kamuna aonai elakatoga-waito. Amoamo Banabas goti Derebe ai geagoto.

Siria Antiokana gewaikuleto

21 Paulo e Banabas na Derebe ai Vali Namana gevopatagiato, ne taunilimalima gutuma Iesu gekwalanaana talimarai gegapi-togarato. Ne magewaikule-waito Listera, e Ikonja, e Pisidia Antiokai. 22 Ira na Iesu gekwalanaawai talimara gevega-tiligarato e gelaunagirato geria kamonagi pia gapi-gaugaura. E gekilato, “Ita vitiviti vogo pita rawalira vou Palagu gena Basileiai pita laka-toga.” 23 Taura ruala na rupu kwapurakwapurai vekuneagi talimara gevega-rugarato. E taura ruala gevokato e gerapalito mulinai, Velekou gimana getao-kaurato. Voo ira na gekamonagi-veniawai Velekoua genai.

24 Pisidia tanona na gelaka-vanagito mulinai Pamfilia tanonai gekwarato. 25 Peka vanugana Velekou gena kila gevopatagiato mulinai, Atalia vanugana geagoto. 26 Atalia na poti na gewaikule-waito Antiokai. Vonai geria evanelia lakalakana rogotina gere tinaa aonai, walakava na Palagu gena vega-nama aonai getao-kaurato, einagulu pia kalaa ulanana. Inaguluna ewagumona pege vega-aikia.

27 Antiokai gekwarato aonai ekalesia talimara gevega-tanu-kourato, ne Palagu na ira geriana rakagau ekalarato gaura maparara, rakave-taina ia na ati Iuda talimara geria kamonagi vanagina ekala-pakaato valira, geria ekilagito. 28 Vonai Iesu gekwalanaawai talimara ria taura ruala getalu-rauto.

15

Ekalesia tanukouna kamuna Ierusalem

1 Marumaru reketa Iudea na Antiokai geverigoto, ne walakava kamonagi aonai talimara gevega-riparato, negetiwato, “Gomi ati gelegele vevega-maguli pio gapia, pene melo tauniparara kopira vorovagira kalana Mose gena rovai ekilagiana gauna ati pio kwalanaa genai.”

2 Vokila galamanai, Paulo e Banabas ira ria veitu kamu vagi gekalaato. Gaura pakurai Paulo e Banabas e Antioka ekalesia talimara reketa gevirigirato, Ierusalemia pia verage, apostolo e ekalesia gevaiawai talimara geriai vokila piave verenagi-agia.

3 Ira rupu na getugurato. Foenikia e Samaria tanora aora na gelaka-vanagito aonai vonai walakava geria gevaravarato, rakagau gaurai ati Iuda talimara Palagu genai gevetugamagi-waito. Walakava maparara na vovai gekamonagiato aonai, maparara geverere-rakavato.

4 Ierusalemia gekwarato aonai, ekalesia talimara, apostolo, e ekalesia gegita-tagoawai talimara na gegapi-ragerato. Ne Palagu na ira geriana rakagau ekalato gaura maparara geria gekilagirato. 5 Na Parisea golea na Iesu gekamonagi-veniawai talimara reketa geruga-itito, gekilato, “Ati Iuda talimara maki tauniparara kopira pia voro-vagira, e pio vaikilara, Mose gena rova pia kwalanaa.”

6 Ne apostolo e ekalesia gegita-tagoawai talimara getanu-kouto, voverenagi gevega-vetovoato. 7 Rauvagi gekilagiato mulinai, Petero ekulitito, ekilato, “Walakavaku maparami, gomi ripami, rauvagi-vegata gomi aomi na Palagu na au egapi-itikuto, ati Iuda talimara geria Vali Namana pana kilagia, pe ira maki pia kamonagi e pia vega-taunatauna. 8 Etaunilimalima aora eriparana Palaguna na ati Iuda talimara Veaga Palaguna evenirato, ita evenirato vetaina. Vokala genana evegagitarana, ira maki egapi-ragerato. 9 Ita e ira nunganugarai vega-irauro vetogana ati ekalaato, kwalana geria vega-taunatauna rorirai, Palagu

na aora ealevarato. ¹⁰ Ewagumona rakagau gaurai Palagu gokalatovoana, Iesu gekwalanaana talimara atarai metau gotaorana. Ita matotaura na e ita tenera na maki vomaruna vuavuana ati gegelegeleto gauna. ¹¹ Aikina! Ita taripana, ita Iesu Velekou gena vega-nama rorinai, Palagu na evega-magulirana, ira maki vovetaina.”

¹² Petero vovetaina ekilato aonai, tanukou talimara maparara ati gekilakilato. Ne Banabas e Paulo gekamonagirato, Palagu ira geriana vegailia irau vagira e nugapalevagi kalara kamura, Grik talimara nuganugarai ekalarato gaura, maparara gekilagirato.

¹³ Ira gekila-gatuto vou, Teimiti ekilato, “Walakavaku maparami, iokamonagiku! ¹⁴ Simona na ewagumona pekilagi-vealevaa, rakagau tovoavonai Palagu na ati Iuda talimara etugamagirato, ne ira nuganugara na pete ta evirigiato, ia arana pia gapia ulanana. ¹⁵ E peroveta talimara geria kila ria pege gelegele-gitakau, kwalana evetaina getaloato, ¹⁶ ‘Velekou ekilana:

Eia mulinai au mapana vewaikule-wai,
Davida gena numa,

evua-kapuato gauna, pana kala-waia.
Gekwara-lovolovoato gauna, pana kala-waia,
e pana vega-rugaiti-waia.

¹⁷ Kwalana taunilimalima reketa maki maparara na,
e au araku gegapi-lakavoana talimara
ati Iuda talimara maparara na,
au, Velekou, pia tavuku ulanana.

¹⁸ Velekou na eaura maparara pene vega-walara.
Rauvagi-vegata e kala evega-matagairato.’

¹⁹ Gaura pakurai au atugamagina, ati Iuda talimara gevetugamagiwaina Palagu genai ragaina pita veagaokaa. ²⁰ Na pepa ta pita taloa, pita vaikilara, kaivakuku gevega-namagirana ganiganira ragaina pia ganira, kwalana opakau palagura gevenirana gaura; mata-poraga kalara ragaina pia kalara, e gaagora na gepito-materana ramaramara ragaina pia ganira e ralara ragaina pia gani. ²¹ Kwalana Mose gena rova rauvagi-vegata vanuga kamura mapararai gevopatagirana e Tapati tomara mapararai Iuda talimara geria rupu ai geagirana.”

Ati Iuda talimara vega-taunatauna talimara geria pepa

²² Ne apostolo e ekalesia gevaiawai talimara e ekalesia maparara geririwato, ira aora na marumaru reketa pia virigira, ne Paulo e Banabas ria Antiokai pia tugura. Ira na Iudas, arana ta Barasaba negetiiwai, e Sila gevirigirato. Ira walakava na gekuparage-kamurawai talimara. ²³ Epepa ira ria getuguato:

“Ai gomi walakavami kamonagi aonai, apostolo talimamai e ekalesia gegita-tagoana talimamai na gema vega-nama gatugu-watiana, gomi walakava kamonagi aonai ati Iuda talimami, Antiokai, Siriai, e Silisiai gotaluna talimami maparami gemi ai. ²⁴ Ai pagama kamonagi, eanana marumaru reketa gewatito, ne geria kila na gemi tugamagi gevega-vevilirato e gevega-aovoavomito. Kwalana gevaikilamito, tauniparami kopira pio voro-vagira e rova pio kwalanaa. Na neira ne ati ai gemana gegapito kilara. ²⁵ Gaura pakurai, gema tanukou ai, ai maparamai na gavega-taunataunaato, marumaru reketa paia virigira, pe paia tugu-watira, gema raramani talimara Banabas e Paulo ria pia

wati. ²⁶ Ira geria maguli kwavira ati gegapirato, getao-talirato, gera Velekou Iesu Keriso arana pakunai. ²⁷ Gaura pakurai, Iudas e Sila paga tugura, rakagau paga talora gaura ira matotaura murura na kilakilai gomi gemi ai pia vega-taunataunara ulanana. ²⁸ Veaga Palaguna e ai gakilato, namana gomi atami ai metau ta ragai paia tao-kaua. Na evetaina kalaramo pio kwalanara: ²⁹ Opakau palagura pa kaivakuku gevenirana ganiganira ragai pio gani; rala ragai pio gani; gaagora na gepito-materana ramaramara ragai pio ganira; e mata-poraga kalara ragai pio kala. Vogaura geriana pio laka-gerevagi genai, gomi pio nama. Pio talu.”

³⁰ Gevirigirato talimara getugurato, Antiokai gelakato. Vonai kamonagi talimara maparara gevega-tanu-kourato vou, geria pepa gevenirato. ³¹ Ira na vopepa geagiato aonai, geverere-rakavato, kwalana veveakava kilana gekamonagiato gaurai. ³² Iudas e Sila, ira matotaura peroveta talimara. Ira taura ruala na walakava geria kila vogo gekilagirato, gevega-tiligarato, e gelaunagirato. ³³ Toma reketa vonai getaluto mulinai, mamainora ria walakava na getugu-waikulerato, getugurato talimara geriai. [³⁴ Na Sila eririwato Antiokai pene talu vou.] ³⁵ Paulo e Banabas Antiokai getalu-rauto, e talima gutuma ria Velekou gena kila gevevega-ripagiawai, e gevopatagiawai.

Paulo e Banabas geveraokwanito

³⁶ Toma reketa gevanagito mulinai, Paulo na Banabas evaikilaato, netiwato, “Taura ruala ita waikule-wai, Velekou gena kila tavopatagiawai vanugara mapararai, walakavara pita gitara, geria kamonagi magulina rakavetaina.” ³⁷ Banabas gena ririwa Ioane Mareko maki pia vaikaua, pe ira ria pia ago. ³⁸ Na Paulo ati gena ririwa ia pia vaikaua, kwalana ia na Pamfiliai eraokwanirato, e ira ria ati geinaguluto pene ago geria inagulu ikanai. ³⁹ Voia galamanai ira taura ruala geveitu-rakavato. Ne taura ruala geveraokwanito. Banabas na Mareko evaiato, poti ai gerageto, ne Saipras ai geagoto. ⁴⁰ A Paulo na Sila evirigiato. Walakava na Velekou gena vega-nama vevega-namana gevenirato mulinai gelakato. ⁴¹ Siria e Silisia tanora na gelaka-vanagito, ne ekalesia goleara vonai gevega-tiligarawai.

16

Timoteo Paulo e Sila ria gelakato

¹ Paulo voanana evanagito Derebe ai eve kwarato, ne voanana eagoto Listerai eve kwarato. Listerai Iesu gekwalanaawai talimana ta etaluwai, arana Timoteo. Timoteo tinana Iuda garena, ia maki ekamonagiwai garena, na tamana Grik talimana. ² Walakava maparara Listerai e Ikoniai Timoteo talima namanai gekilagiawai. ³ Paulo eririwato Timoteo pene vaikaua, pe ia goti pia laka, gaura pakurai, ia tauniparana kopina evoro-vagiato. Vovetaina ekalato, kwalana vonai getaluwai Iuda talimara maparara riparia, Timoteo tamana Grik talimana.

⁴ Vanuga rorira na gevanagiwai aonai Ierusalemiai getaluwai apostolora e ekalesia kuneagira talimara na gevega-taunataunarato kilara kamonagi talimara geria gekilagirawai, ira na pia kwalanara ulanana. ⁵ Ne ekalesia talimara geria kamonagi geveakwalimurato, e toma mapararai ekalesia gegutumawai.

Troas ai -Paulo gena mata-vanagi

⁶ Paulo mataukavana ria Frikia e Galatia tanora aora na tipo gelakanagito kwalana Veaga Palaguna na ekila-wairato, Asia tanorai Palagu gena kila ragai pia kilagia. ⁷ Misia tanona vetoganai gekwarato, ne Bitinia tanonai ia laka-toga negetiwato, na Iesu Palaguna ati eririwato ira voanana pia ago. ⁸ Gaura pakurai Misia na gevanagito, Troas vanuganai geve kwarato. ⁹ Vopogi Paulo emata-vanagito. Ia na Makedonia talimana ta rugatago egitaato, ia enogiawai, netiwato, “Makedoniai ono vogomai, ono mai-veakavamai.” ¹⁰ Paulo na vomata-vanagi egitaato mulinai, garaka-gapi-kavito, Makedoniai paia ago ulanana. Kwalana garipato, voo Palagu na ekeamaito, votaunilimalima geriai Vali Namana paia piaan ulanana.

Filipi ai -Lidia gena vetugamagiwai

¹¹ Gaura pakurai Troas ai poti ai garageto, ne rorirori Samotrake mounai gaagoto. Vonai gamaituto, elaganiato vou Neapoli ai gaagoto. ¹² Voanana kunina gaagoto, Filipi ai gakwarato. Filipi Makedonia tanonai vanuga kamuna tene vanugana, e Roma geria kapu. Vonai toma reketa gataluto. ¹³ Tapati ai, vanuga kanana vanagina na galakapiatito, wai ai gaagoto, ai gatugamagito, Iuda talimara geria rapali kapuna ta vonai. Ai gatanu-talito vonai vowai pipinai gatanu-kouto garera gavaikilarato. ¹⁴ Vonai ekamonagimawai garena ta arana Lidia, Taiatira garena. Ia rapuga voira kamura evoi-agirawai. Ia Palagu ealiruputali-veniawai garena. Ia Velekou na aona ekala-pakaato, ne Paulo na rakagau ekilagiawai ekamonagiato e egapi-rageato. ¹⁵ Ia magena numa talimara ria bapatiso gegapito mulinai, ia na enogimaito, netiwato, “Pene gotugamagina au Velekou genai avega-taunataunana genai, ita ago, pe geku numai pita talu.” Ne, gaurai ia ria gaagoto.

Filipi tipura numanai

¹⁶ Toma ta rapali kapunai gaagowai aonai, inagulu talimana ati voina vavinena taa na erawalimaito. Ia palagu rakavana taa na eporogiato, e wailai rakagau pia wala gaura ekilagi-matagairawai. Wailai pia wala gaura ekilagi-matagairawai aonai gitatagona talimara geria moni kamu vagi ekalarawai? ¹⁷ Vovavine Paulo e ai maparamai mulimai na evogomaito, ekogowai, evetaina ekilawai, “Etalima e Goloka Iwa Palaguna gena vetugunagi talimara! Vevega-maguli raka pio vaitiwaa rauparana valina gepiaana.” ¹⁸ Toma vogo vovetaina ekalawai, pene ago, Paulo eparuto, ne eruga-kuleto, vopalagu rakavana evaikilaato, netiwato, “Iesu Keriso aranai au na avaikilamuna, nevavine genana ono laka-vagi!” Ne veganamo palagu rakavana vovavine genana elakavagito.

¹⁹ Vovavine gitatagona talimara geripato, ira geria moni rawali rauparana eaikito, gaurana ira na Paulo e Sila gegapirato, rova taura geriai maketi kapunai geago-agirato. ²⁰ Kota gekamonagina talimara wailarai gevega-rugarato vou gekilato, “E Iuda talimara. Ira na ita gera vanuga kamunai rakava gevega-walaana. ²¹ E ira na gevevegaripagirana kalara ita gera rova na ati egapi-ragerana. Ita Roma talimara, ira geria kala ragaina pita gapi-ragera e ati pita kalara ripa.”

²² Taunilimalima gutuma para ira ria gekauto, Paulo e Sila gekuluvenirato. Ne Kota gekamonagina talimara na Paulo e Sila geria rapuga

geralerato, ne vogutuma para gevaikilarato, pia kwarira. ²³ Gekwari-pilupilurato mulinai, tipura numanai gepia-togarato, e tipura numana gitatagona talimana gevaikilaato, pene gitatago-namanamara. ²⁴ Ia na vovevega-nagi kilana ekamonagiato, ne tipura numana nuga tumakenai epia-togarato. Gagera mara kamura kwatu ruala e metaura vekarawarai geteini-talirato.

²⁵ Pogi nugana Paulo e Sila gerapaliwai e Palagu vega-ragena marira gemarirawai, tipura numana talimara reketa na gekamona-girawai. ²⁶ Atilovana tanokepo kamuna ekwarato, tipura numana kwalana maguguluna maki eveakaveakato. Veganamo vanagi maparara gevekala-pakato, e tipura talimara geligorato teinira maparara geveluga-vagito. ²⁷ Tipura numana gitatagona talimana ekeroto, vanagi maparara egitarato vekalapaka. Gena tugamagi tipura talimara maparara gekaliatito netiwato, gaurai gena vetali kativana einu-vagiato, matotauna ene vekwanu-mate netiwato. ²⁸ Na Paulo na egagata-veniato, netiwato, “Matotaumu ragai ono vevega-rakava! Ai maparamai ea!” ²⁹ Tipura numana gitatagona talimana kere ekeagito, elakatotago, mapilupiluna Paulo e Sila gagera kwalarai eveketo-talito. ³⁰ Ne voanana evaiapiatirato e erenagirato, netiwato, “Velemi, au rakagau pana kala vou maguli pana rawalia?”

³¹ Ira na gevega-geleato, negetiwato, “Iesu Velekou pono kamonagi-venia, ne maguli pono vaia, goi e gemu numa talimara maparara.” ³² Ne ira na Velekou gena kila, ia magena numa talimara maparara geria gekilagito. ³³ Vopogi nugana oranaimo, tipura numana gitatagona talimana na taura ruala evaiagorato, makora eve guligirato, e ia magena numa talimara maparara gebapatisorato. ³⁴ Voia mulinai ia na Paulo e Sila gena numai evaiagorato, ne ganigani evenirato, geganito. E ia magena numa talimara ria verere na gevonuto, kwalana ira ewagumona Palagu genai gevega-taunataunana.

³⁵ Amoamo, Kota gekamonagina talimara na vetugunagi talimara getugurato, negetiwato, “Tipura numanai votalima ruala iove tugu-atira.” ³⁶ Ne tipura numana gitatagona tauna na Paulo evega-ripaato, netiwato, “Kota gekamonagina talimara na kila pege tugua, goi e Sila paia tugu-atimi nepegetiwa. Gaura pakurai iolaka-piati mamainomi.” ³⁷ Na Paulo na vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, “Ai Roma talimamai, na ira na taunilimalima gutuma para wailarai ai tipo gekwari-kawamaito, gema rakava ati getavuato, na tipura numanai gepia-togamaito. Ewagumona veavugai ia tugu-atimai negetina? Aikina kinavagi! Ira matotaura enai pia vogomai, ne ai piama gapi-atimai.”

³⁸ Ne vetugunagi talimara na vokila Kota gekamonagina talimara gevaikilarato. Ira gekamonagito Paulo e Sila Roma talimara gaurai gekalito. ³⁹ Gaurai geagoto, Paulo e Sila genogirato, geria rakava pia tugamagi-piatogara. Ne ira taura ruala tipura numa na getugu-atirato, e genogirato, vovanuga kamuna pia raokwania. ⁴⁰ Paulo e Sila na tipura numana geraokwaniato, Lidia gena numai geagoto. Vonai walakava ria geverawalito, ne vevega-tiliga kilara na geveakwalimurato, ne gelakato.

¹ Paulo e Sila na Amfipoli e Apolonia gelaka-vanagiato, pene ago Tesalonikai gekwarato. Iuda talimara geria rupu ta vonai. ² Paulo ekalawai vetaina rupu ai elaka-togato. Tapati tomara toitoi aorai, ia taunilimalima ria Puka Veaga kilara gekilagi-kilagirato. ³ Ira geria ekilagi-vealevaawai, e evega-taunataunaawai, Keriso pene vitiviti e kwarega na mapene kuliiti-wai. E ekilato, “Iesu, valina gomi gemi apiaana talimana, Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna).” ⁴ Iuda talimara reketa na vokila gevega-taunataunaato, ne Paulo e Sila ria gekwapunato. E Palagu gealiruputali-veniawai Grik talimara gutuma kamu vagi e vanugai geria raki kamu garera gutuma maki ira ria gekauto.

⁵ Na Iuda talimara gemunemuneto, gaurai voivoi kapunai karoverave iwavagi talimara reketa gegapi-koukourato, karoverave goleana ta pia tinaa negetiwato. Gaurai ira na veineveine e galama kamuna vanuga kamuna aonai gekalaato. E Iason gena numa gerageato, Paulo e Sila pia rawalira, pe taunilimalima wailarai pia vaiatira ulanana. ⁶ Na ati gerawalirato, gaurai Iason e walakava reketa gevaiagorato, vanuga gitatagona taura wailarai, gekogowai gekilato, “Tanopara mapararai etalima na rakava gevega-walarana, ewagumona enai pege vogomai, ⁷ ne Iason na gena numai egita-tagorana. Ira na Kaisara gena rova gekilagi-piatogaana, kwalana gekilana, vele kamuna ta moe negetina. Gekilana, vovele arana Iesu.” ⁸ Vanuga talimara e gitatagona talimara na vokila gekamonagiato aonai, geria aovoaoovo ekamuto. ⁹ Ne ira na Iason mataukavana ria tipo gevega-painerato ne getugu-lakarato.

Bereai

¹⁰ Epogiato aonai veganamo walakava na Paulo e Sila Bereai gerakatu-gulakarato. Bereai geve kwarato aonai geagoto, Iuda talimara geria rupu ai. ¹¹ Berea taunilimalima namara, ati Tesalonika talimara vetaira. Ira na Palagu gena kila gekamonagiawai aonai, geririwakamuawai. E toma mapararai Puka Veaga aonai Paulo na rakagau ekilagiawai gauna getavuawai. Kwalana geririwawai pia ripa, Paulo na rakagau ekilagiawai kilara taunatauna pa, pia vega-taunataunara ulanana. ¹² Iuda talimara gutuma Iesu Keriso gevega-taunataunaato; e Grik garera kamukamura reketa na e Grik marumarura gutuma maki Iesu Keriso gevega-taunataunaato.

¹³ Na Iuda talimara Tesalonikai gekamonagito, Paulo Bereai Palagu gena kila evopatiawai. Gaurai geagoto, vanuga talimara aora geganirato e gekila-paru-ragerato. ¹⁴ Ne Paulo veganamo walakava na kone ai getugu-lakaato; a Sila e Timoteo Bereai getaluto. ¹⁵ Paulo gekwaruato taura na geago-agiato pene ago Atena. Voanana magewaikuleto Bereai. Ira gewaikuleto aonai Paulo gena kila keakau kilana ta maki geago-agiato, ekilato, Sila e Timoteo ia genai pia ago vega-veleke netiwato.

Atenai

¹⁶ Atenai, Paulo na Sila e Timoteo ealo-tagorawai aonai, vovanuga kamuna egitaato kaivakuku na gevega-vonuato. Gaurai ia aona emetaurakavato. ¹⁷ Gaura pakurai ia eagoto Iuda talimara geria rupu ai, Iuda talimara e ati Iuda talimara Palagu gealiruputali-veniawai talimara ria gekilakilato. E toma mapararai maketi ai gelaka-matagaiwai talimara evega-vegupurawai. ¹⁸ Vevega-ripa taura iraura, geria golea

gekilagirawai Epikurea e Stoiki, na Paulo gerawaliato, ne gevega-veituato. Ira reketa geverenagito, negetiwato, “E muru-papo rakagau ekilagina?” Mareketa gevega-geleto, negetiwato, “Ia ema no palagu iraura ekilagirana.” Ira vovetaina gekilato, kwalana Paulo Iesu e gena kuliitiwai valina evopatagiawai. ¹⁹ Ira na Paulo gegapiato, Areopakas golonai geago-agiato, kaonsela getanu-kouwai kapunai. Ne vonai gevaikilaato, negetiwato, “Ai gaririwana aia ripa, evevega-ripa valiguna okalaana erakagau okilagiana? ²⁰ Goi na kila taarana okilagirana ai na ati gakamonagirana gaura, gaurai ai gaririwana ganira paia ripara.” ²¹ Kwalana Atena talimara maparara e irau kapu talimara vonai getaluna inagulu ta ati gekalaawai, na ira geria kala kwapuna toma mapararai tipo vokila valiguramo gekilagirawai e gekamonagi-tagorawai.

²² Ne Paulo na Areopakas tanukouna aona na erugaitito, ne evaikilarato, “Atena talimami! Au na gomi agitamina, gomi gemi palagu geria goveraramani-taunataunana. ²³ Kwalana gemi vanugai alakaloulouna e gemi aliruputali kapura agitarato aonai au na pata veagana ta agitaato, atanai ekila getaloato, ‘ATI RIPAMAI PALAGUNA GENA.’ Gaura pakurai voati ripami Palaguna, gomi na goaliruputali-veniana eewagumona au na avega-ripamina.

²⁴ Tanopara e tanopara aonai gemiana gaura maparara ekalarato Palaguna kupa e tanopara vena. Ia talima gimara na gekalarato rupu veagarai ati etaluna. ²⁵ Ia gau kwautai ati eraputo, pe talima gimara na ia gena ati pia kalaa ripa. Ia matotauna na talima maparara maguli evenirana, agila e gau maparara evenirana. ²⁶ Talima kwapuna genana ia na taunilimalima petera maparara evega-walarato, e tanopara maparana pia talu-agia netiwato. Ia matotauna na geria maguli rigolora e geria talu kapura taunatauna enavuga-kunerato. ²⁷ Palagu na vovetaina ekalaato, kwalana ia pia gita-vetavua ulanana; e pia tavu-tiligatiligaa, ne pia rawalia. Pa, Palagu e ita kwapurakwapura vepakara ati rau. ²⁸ ‘Kwalana ita ia pakunai tamagulina, takalavokalavona e roe ata magulina.’ Gemi mari getovona e gegavutinamina taura na gekilagiato vetaina, negetiwato, ‘Ita maki ia natuna.’

²⁹ Ita Palagu natuna gaurai, ragai pita tugamagi, Palagu kolo, siliva, pa vatu, taunilimalima geria navugai e ripai gekenerato gaura vetaira. ³⁰ Kunenai taunilimalima ati geria ripa rorirori gaurai, Palagu na voga gaura egita-guilagirato. Na ewagumona ia na taunilimalima maparara kapu mapararai evaikilarana, pia vetugamagiwai. ³¹ Kwalana ia na toma ta ekilagi-gavuato, votomai gena gapiiti talimana na tanoparai veagirori pene kalaa maroririna na. Palagu na votalima evegataunataunaato taunilimalima maparara wailarai, vegailiana kwarega na evega-kuliiti-waiato.”

³² Kwarega na kuliitiwai kilana gekamonagiato aonai, reketa na Paulo gemamai-agiato. Reketa gekilato, “Ai gaririwana vovali gema maono kilagi-waia.” ³³ Ne Paulo na votanukou eraokwaniato. ³⁴ Na marumaru kikalua ia genai gelakakauto e Palagu genai gevega-taunataunato. Ira aorai Dionisio, ia Areopakas golonai getanu-kouwai talimana ta, e gare ta arana Damari, e talima reketa maki.

18

Korinto ai

¹ Voia mulinai Paulo na Atena eraokwaniato, Korinto ai elakato. ² Vonai ia na Iuda talimana ta arana Akwila erawaliato. Akwila Pontas ai ewalato. Ia garawana Prisila goti Itali na gekwarato. Ira Italina gevogomaito, kwalana Klaudias na Iuda talimara maparara evaikilarato, Roma pia raokwania. Paulo eagoto ira geriai, eve gitarato. ³ Ia maki Akwila magarawana ria vetaira palai numara getuliwai. Gaura pakurai Paulo vonai ira ria getaluwai e geinagulu-koukouwai. ⁴ Tapati mapararai Iuda talimara geria rupu ai evopatawai, Iuda e Grik talimara aora ene gapira ulanana.

Sila e Timoteo gekwarato

⁵ Sila e Timoteo Makedonia na gekwarato aonai, Paulo Palagu gena kila evopatagiawai toma mapararai, Iuda talimara geriai ekila-matagaiawai, Iesu ia taunatauna Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna). ⁶ Na Iuda talimara na Paulo gena kila gevega-waiato, ekila ati namara genai gevevega-veitu-agirawai gaurai, Paulo gena rapuga ekwara-lagiato ira wailarai voupe evaikila-gaokarato, netiwato, “Gomi ralami kepina matotaumi atami ai! Au geku ai kepi ta aikina. Ewagumona au aagona ati Iuda talimara geriai.”

⁷ Ne vorupu na elaka-piatito, eagoto, ati Iuda talimana ta arana Titio Iusto gena numai. Titio Palagu ealiruputali-veniawai talimana, gena numa rupu lagana kianai. ⁸ Krispo, rupu kuneagina talimana e gena numa talimara maparara ria Velekou gekamonagi-veniawai. E Korinto talimara gutuma na maki vali gekamonagiato, ne gevega-taunataunaato e bapatiso gegapiato.

⁹ Pogi ta aonai Velekou na Paulo nivi-akau ai evaikilaato, netiwato, “Ragai pono kali, murumu ragai pene kapu, pono kila! ¹⁰ Kwalana au goi goti gaurai; taa na ati pene wati-venimu e ati pene vega-rakavamu ripa, kwalana au geku taunilimalima gutuma evanuga kamunai.” ¹¹ Gaura pakurai Paulo vonai etaluto rigolo kwapuna e uve taula toitoi; Palagu gena kila taunilimalima evega-riparawai.

¹² Galio ia Akaia tanona kavana na aonai, Iuda talimara gegalu-kouto, Paulo gegapiato, Kota kapunai geago-agiato. ¹³ Gekilato, “Etalima na taunilimalima aora eganirana, e rova na ati ekilagiana rauparanai Palagu pia aliruputali-venia netina.” ¹⁴ Paulo ene kila netiwato aonai, Galio na Iuda talimara evaikilarato, netiwato, “Gomi Iuda talimami, pere kala rakavana taai pa kepi kamuna taai pogoro tamania genai para kamonagi-venimi ripa. ¹⁵ Na ne veitu e vevega-ripa, e ara, pe matotaumi gemi rova veitura, gaurai matotaumi na pio kala rorirorira. Au evetaira gaura Kotai ati pana kamonagira!” ¹⁶ Gaurai ia na Kota kapuna na egui-atirato. ¹⁷ Ira maparara na rupu kuneagina talimana, Sostene, gegapiato, Kota kapunai ne gekwari-korukoruato. Galio na egitarato na eali-guilagito.

Paulo Antiokai ewaikuleto

¹⁸ Paulo Korinto ai walakava kamonagi aonai taunilimalimara ria toma kiata vogo magetaluto. Voia mulinai eraokwanirato, ne Prisila e Akwila ria poti taa na Siriai geravuto. Kenkrea na rogodi na gere ravu aonai, ia repana geraloato, kwalana gena kilagavu gaokana ta

Palagu genai ekalaato gaurai. ¹⁹ Epeso ai gekwarato, ne Paulo na Prisila e Akwila vonai eraokwanirato. Ia Iuda talimara geria rupu ai elakato-
togato ne Iuda talimara ria geve kilakilato. ²⁰ Ira na genogiato, vonai
Iuda talimara ria pia talu vou, na geria noginogi ati egapi-rageato. ²¹ Na
evega-nekarawai aonai evetaina evaikilarato, netiwato, “Pene Palagu
pene ririwa genai, gomi gemi ai mapana waikule-wai.” Ne poti ai eve
ragekauto, Epeso eraokwaniato.

²² Kaisareai ekwarato aonai, gagenā na Ierusalemāi everageto, ekale-
sia ria geve verawalito vou, Antiokai everigoto. ²³ Toma reketa vonai
etaluto mulirai, Galatia e Frikia tanorai eagoto, Iesu gekwalanaawai
talimara maparara kapu kwapurakwapurai getaluwai talimara eve
veakwalimurato.

²⁴ Voorai Iuda talimana ta arana Apolos, Alesandria ai ewalato
talimana, Epeso ai eagoto. Ia gena ripa kamu vagi, kilakilai nama
vagi e Puka Veaga maki eripa-vealevaato. ²⁵ Ia Velekou gena raupara
gevega-ripaato, ne maaona maparana na Iesu valina epiaato, evevega-
ripagi-vealevaato. Gau kwatunamo, ia Ioane gena bapatisomo eripaato.
²⁶ Rupu aonai evopatawai matiligana. Vonai Prisila e Akwila na geka-
monagiato, ne gevaikauato, ira na talu numanai gevaiaagoato, vonai
vou Palagu gena raupara taunataunana gevega-ripa-namanamaato.
²⁷ Ne Apolos eririwato, Akaiai pene ago. Gaura pakurai walakava
Epeso ai talimara na geveakavaato, e pepa getaloato Akaiai Iesu gek-
walanaawai talimara geriai, genogirato, Apolos eagona aonai pia gapi-
ragea. Apolos ekwarato aonai Palagu gena vega-nama genana Palagu
gevega-taunataunato talimara veveakava Apolos genana gerawalito.
²⁸ Kwalana gena kila tiligatiligana na Iuda talimara evega-ketorato
taunilimalima gutuma wailarai, Apolos na Puka Veaga na geria evega-
taunataunaaui Iesu ia Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-
maguli tauna).

19

Paulo Epeso ai

¹ Apolos Korinto ai etaluwai aonai, Paulo kuni kavana na eagoto
pene ago Epeso ai eve kwarato. Vonai Iesu gekwalanaawai talimara
taarana erawalirato, ² ne erenagirato, netiwato, “Iesu genai govega-
taunataunato aonai, Veaga Palaguna gogapiato pa?” Ira gevega-geleto,
negetiwato, “Aikina, ai Veaga Palaguna maki etaluna kilana ta rogatina
gara kamonagia.” ³ Ne Paulo na maerenagirato, netiwato, “Gomi
raka bapatiso gogapiato?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Ioane gena
bapatiso.”

⁴ Ne Paulo ekilato, “Ioane rakava geriana gevetugamagi-waito tal-
imara ebapatorato, e Isaraela talimara evaikilarato, ia mulina na
pene vogomai talimana pia kamonagi-venia, ia voo Iesu.” ⁵ Vokila
gekamonagiato aonai, Velekou Iesu aranai bapatiso gegapiato. ⁶ Paulo
gimana ira atarai etao-kaurato aonai Veaga Palaguna emarigoto ira
atarai. Ne karo iraurau ai gekilato, e Palagu na ira geriai evega-
matagairato kilara valira gepiarato. ⁷ Talimara maparara gagalana
ruala vetaira.

⁸ Paulo vonai etaluto uve toitoi. E vanagivanagi rupu ai elaka-
togawai, Palagu gena Basileia, (gena vegitatago tiavuna evega-rugaana

ea), evopatagiawai matiligana e taunilimalima ria na gekilagiawai e aora eganirawai. ⁹ Na taarana aora vekeagavu, gaurai ati gekamonagi-veniati, e taunilimalima gutuma wailarai Velekou gena raupara atanai kila-rakavara gekilagito. Gaura pakurai Paulo na eraokwanirato, Iesu gekwalanaawai talimaramo evaikaurato, ne toma mapararai Tirano gena vevega-ripa numanai evega-riparawai. ¹⁰ Rigolo ruala vovetaina ekalato, vovetainai gaurai Asia tanonai getaluwai Iuda talimara e Grik talimara maparara na Palagu gena kila gekamonagiato.

Skeva natuna

¹¹ Palagu na Paulo genana kala irau vagira ekalarato. ¹² Ia na einagulu-agirawai mukora e eligorawai rapugara viti talimara geriai gegapi-agorawai aonai geria viti genamawai, e palagu rakavara ira geriana gelaka-vagiwai.

¹³ Iuda talimara reketa vonai gelakavowai e palagu rakava gegui-atirawai taura na maki Velekou Iesu arana gevatoato palagu rakavara na geporogirato talimara atarai. Palagu rakavara gevaikilarato, netiwato, “Paulo na evopatagiana talimana Iesu aranai avaikilamina, iolaka-vagi.” ¹⁴ Skeva, Iuda geria Rupu Veaga velena kamuna ta, natuna melora taulatoi kwapuna vovetaina gekalawai. ¹⁵ Ne toma ta palagu rakavana na evaikilarato, netiwato, “Iesu au ripaku, e Paulo maki ripaku, na gomi raira?” ¹⁶ Gaurai palagu rakavana na eporogiato talimana na tauria taulatoi kwapuna ekulu-venirato, e ekwari-korukorurato. Evagi-rakavarato, ne vonuma na gema kaliatito kopira kovagora e maralara.

¹⁷ Epeso ai getaluwai talimara, Iuda e Grik talimara maparara, na vovali gekamonagiato aonai, gekali-rakava-rakavato, e Iesu Velekou arana gevega-ragekamuato. ¹⁸ Iesu gevega-taunataunaato talimara vogo gevogomaito, ne gutuma wailarai geria kala rakavara gekilagimatagairato. ¹⁹ Megamega talimara gutuma geria mega pukara gevua-koukourato, ne taunilimalima maparara wailarai gekapurato. Vopuka voira getao-kourato siliva monira ragana gagala imaima 50,000. ²⁰ Ekala tiavura gwalato geriana Velekou gena kila eraka-lovolovoto, e ekamuto matiavuna.

Epeso ai veineveine kamuna ewalato

²¹ Vogaura mulirai Paulo aonai etugamagito, Makedonia e Akaia tanora na pene vanagi Ierusalem. Ekilato, “Voanana pana ago mulinai, Roma maki pana gitaa.” ²² Gaurana Timoteo e Erastas, ia geveakavaawai talimara ruala, Makedoniai etugurato, a ia Asia tanonai kiata etalu-rauto.

²³ Votomamo aonai Epeso ai veineveine kamuna ewalato, kwalana Velekou gena Raupara pakunai. ²⁴ Vonai siliva einagulu-agirawai talimana ta arana Demetrio, ia na palagu garena arana Diana gena rupu kamuna gitagitana gelegelenai rupu girigirira siliva na ekalarawai. Voanana gena inagulu talimara moni polura kamu iwavagi gerawalirato. ²⁵ Gaurai Demetrio na ira maparara, e ira geria inagulu vetaina talimara ekea-koukourato, evaikilarato, netiwato, “Marumaru, gomi ripami ita gera moni einaguluna evogomaina. ²⁶ Ewagumona gomi matotaumi na gogitaana e gokamonagiana, etalima Paulo na rakagau ekalaana. Ia ekilana, taunilimalima gimara na gekalarana palagura ati palagu, e ia na taunilimalima gutuma para aora eganirana,

evaipakarana, ati Epeso aimo, na Asia tanona maparanai maki. ²⁷ E ati ita gera inagulu namana aranamona evega-rakavaana, na palagu garena kamuna, Diana, gena rupe maki ati ganina pia vega-agoa, e Diana goloka-iwa ati mapia vevato-afia; pa, e palagu garena Asia talimara e tanopara maparana na gealiruputali-veniana.”

²⁸ Vokila gekamonagiato aonai, geparu-rakavarakavato, e gekogoto, gekilato, “Epeso palaguna Diana goloka-iwa!” ²⁹ Ne vogarulugarulu erageto gauna na vovanuga kamuna maparana aovoavo na erakalovaato. E Paulo ria gelakavowai Makedonia talimara ruala, Gaius e Aristakas, gegapirato, ne moalemoale kapunai gerolo-agorato. ³⁰ Paulo gena ririwa taunilimalima gutuma para wailarai pene laka-piati, na Iesu gekwalanaawai talimara ati geririwato, ne geruga-gavuato. ³¹ Asia velera reketa Paulo gatana. Ira na maki gena kila getuguto, genogiato, moale kapunai ragai pene matagai.

³² Votanukou aonai aovoavo ati keikeina ewalato, kwalana taunilimalima maparana gelailaito gekogoto e gekeakeato. Gelailaiwai e gekeawai aonai, reketa kila reketa gekilagirawai, mareketa kila polura reketa gekilagirawai, kwalana taunilimalima gutuma ati riparia rakagau ulanana gegalu-kavito. ³³ Iuda talimara na Alesanda vogutuma para aona na getugu-atiato, taunilimalima wailarai eve rugato, Iuda talimara atarai pene kila ulanana. Gaurai Alesanda gimana na taunilimalima elao-talirato ragai pia kilakila. ³⁴ Na gegitailiaato, ia Iuda talimana gaurai, maparara veganamo kila kwapunamo gekeagiwai-keagiwaiwai, negetiiwai, “Epeso palaguna, Diana, goloka-iwa!”

³⁵ Vanuga gena talotalo tauna pa klak votaunilimalima gutuma evegarawarato, ne netiwato, “Epeso talimami, taunilimalima maparara riparia, Epeso Diana palagu garena kamuna gena rupe gitatagona vanugana, e kupa na vatu veagana Diana gelegelenai gauna eketopiarigoto gitatagona vanugana maki. ³⁶ Talima taa na egaura ati pene kilagi-veavugara ripa. Gaura pakurai ragaina ioveineveine, ragaina iokala-kawakawa. ³⁷ Etalima na rupe gauna ta ati pege lemaa, e gera palagu garena genai maki kila rakavana ta ati pege kilagia, na gomi na enai pogo vogomai-agikawara. ³⁸ Pene Demetrio magena inagulu talimara ria mageria paru talima ta genai, ita magera kavana, gera Kota tomara vekalapaka. Vonai vou pia vega-roriorira. ³⁹ Pene goririwana gau ta mapio kilagia genai, rova na evega-taunataunaato tanukounai vou pia kilagia. ⁴⁰ Ewagumona rakagau pewala ganina pia renagira genai, ita pita kepi. Kwalana eveineveine kamuna pata kalaa ati ganina ta, gera galukavi kawa ganina ati pita kilagia ripa.” ⁴¹ Ekila-gatuto mulinai, gegalu-kavito talimara etugu-lovolovorato.

20

Paulo Makedonia e Grik ai eagoto

¹ Voavoavo aonai gekogowai, gelailaiwai, gauna enotuto mulinai, Paulo na Iesu gekwalanaawai talimara ekea-kourato; ne evegatiligarato mulinai, evega-nekarato. Ne ia elakato Makedoniai. ² Vokapu aora na elaka-vanagiwai aonai, kila vogo ekilagito, taunilimalima evegatiligarawai. Voanana eagoto pene ago, Grik ai ekwarato. ³ Vonai uve toitoi etaluto. Poti na Siria pene ago ulanana egapi-kaviwai aonai ekamonagito, Iuda talimara na ia pia vagia navugana getovowai.

Gaura pakurai Makedonia aonana pene waikule-wai netiwato. ⁴ Talima reketa na ia gekwaruato, talimara ea: Sopata Piro, Berea talimana; Aristakas e Sekundo, Tesalonika taura; Gaius, Derebe talimana; Tikikas e Trofimas, Asia taura; e Timoteo. Ira na gekwaruato, Asia ai geagoto. ⁵ Ira gelaka-kuneto, Troas ai vou ai geve alomaito. ⁶ Na ai Ati Egorona Paraoana Velekwana eaikito mulinai vou, Filipi garaokwaniato. Toma imaima geaikito vou, ira geriai Troas ai gakwarato, gaverawalito. Vonai toma taulato kwapuna gataluto.

Paulo gena lakalaka ikana Troas ai

⁷ Epetoma toma tovtovonai pa Sandei ai galaka-koukouto ganikou paia gania ulanana. Ne Paulo na volavilavi taunilimalima evopata-venirato, pene ago, pogi nugana, kwalana pene lagania ia pene laka gaurai. ⁸ Vonuma kukuna kovoganai gatanu-kouto, lamepa vogovagi geveagalarato. ⁹ Malaga valigu ta arana Eutiko pokeilu ai etanuto. Paulo gena kila emoga-agowai gaurai, Eutiko matana eputeputeto ne emaitu-verakwato. Ne vonuma kukuna ragea vega-toitoina na evegapi-rakato pene ago kwano ai. Geve gapi-itiato aonai ia kwaregana. ¹⁰ Na Paulo eraka-rigoto, Eutiko atanai epavukauto, evuato, netiwato, “Nugami ragai pia golugolu, ia magulina!” ¹¹ Voia mulinai numa kukunai maverageto, e paraoa epuki-kavalugaato, geganito. Ne gena kila maetilivuat, pene ago elaganiato, ne elakato. ¹² Tanukou talimara na vomalaga valigu gevaiato, ne mavererera gelakato.

Paulo Troas na eagoto pene ago Miletas

¹³ Ai poti na Aso ai garavu-kuneto, na Paulo vonai vou paia urakaua. Paulo na vovetaina evaikilamaito, kwalana ia gagenā na pene laka-vanagi netiwato. ¹⁴ Aso ai ema rawalimaito, ne gaura-kauato, Mitilene ai garavuto. ¹⁵ Voanana poti na garavuto pene ago elaganiato vou, Kioso tairagenai garai-talito. Votoma mulinai Samo ai gakwarato, toma ta eivanagito vou, Miletas ai gakwarato. ¹⁶ Paulo eririwato, Epeso pia ravu vanagia, Asia tanonai toma reketa nege vega-airikirana kalinana, kwalana ia evailavailawai. Gena ririwa pene marauparana genai Ierusalemā pia kwara voupe Pentekoste tomana pene kwara, voo Pasova toma gagala imaima (50) mulinai.

Paulo gena vevega-neka kilara Epeso ekalesiana kuneagina taura geriai

¹⁷ Paulo Miletas vanugana na Epeso ekalesia kuneagina talimara geria kila etuguato, evaikilarato, pia vogomai, ia ria piama verawali. ¹⁸ Ira gema kwarato aonai, evaikilarato, netiwato, “Gomi ripami au toma mapararai gomi ria tataluwai aonai, rakavetaina ataluto, toma tovtovona na Asia tanonai ama kwarato vegata. ¹⁹ Toma vogo Iuda talimara geririwawai au pia vega-waiku, kala rakavara vogo au geku ai gekalarawai. Na aoku maomana e matagiku na Velekou vetugunagina aago-veniawai. ²⁰ Gomi ripami, veakavagimi kilara maparara avega-ripamito, ta ati atao-togaato, gemi numai e gutuma wailarai avevega-ripawai aonai. ²¹ Iuda talimara e Grik talimara wailarai akilamatagaiwai, geria rakava geriana pia vetugamagiwai, Palagu genai pia waikule, e gera Velekou Iesu Keriso pia kamonagi-venia. ²² Au ewagumona Ierusalemā aagona, kwalana Veaga Palaguna na eveganagikuna gaurai, e ati ripaku vonai geku ai rakagau pene wala. ²³ Gau

kwapunamo au ripaku Veaga Palaguna na vanuga kamura mapararai evega-ripakuna, au wailaku ai tipura numana e vitivitina gevealotagokuna. ²⁴ Na au geku ai, au geku maguli ati atugamagi-kamuana, rakagau kalagina natina, geku ririwa kwapuna geku raka-vegalamo pana vega-gugulua, e voinagulu Velekou Iesu na evenikuto, pana kalaa netiwato inaguluna, pana vega-aikia. Voinagulu: Palagu gena vega-nama Valina Namana pana kilagi-matagaia.

²⁵ Au gomi maparami nuganugami ai alakavo-lakavoto, Palagu gena Basileia, (gena vegitatago tiavuna evega-rugaana ea), gemi avopatagiato. A ewagumona au ripaku, taa na ati mapono gita waiku. ²⁶ Gaura pakurai toma gomi wailami ai au akila-matagaina, pene gomi ta Palagu genana pene laka-lekwalekwa genai, vuavuana ati au geku ai. ²⁷ Kwalana Palagu gena ririwa maparana avega-ripamito, girina kiata vagi ati akilagi-taotogaato. ²⁸ Matotaumi rogomi pio vetole, e mamoe lavetana rogora pio tolera. Ne mamoe lavetana ne Veaga Palaguna na evenimito pio gita-tagora ulanana. Palagu gena ekalesia pio gita-tagoo e pio kune-agia. Ne ia Natuna ralana na evoiato. ²⁹ Au ripaku, au pana laka muliku ai uraura kwaevava rakavara gomi nuganugami ai pia lakatoga, ne mamoe lavetana pia vega-rakavaa. ³⁰ Gomi matotaumi aomi na maki talima reketa pia kuliiti, ne opakau kilara pia kilagira, Iesu gekwalanaana talimara ira na pia rolo-gerevagira ulanana. ³¹ Gaura pakurai rogomi pio vetole! Pio vetugamagi-tago, au na rigolo toitoi vegata matakua matagina na, gomi agavutina pogimiwai e agavutinaganimiwai.

³² Ewagumona Palagu gimanai e gena vega-nama kilana aonai etaomina, ia na pene vega-ruga-rorimi gelegele, e voimi pene venimi evega-veagarato talimara maparara ria. ³³ Au na ta gena siliva, pa kolo, pa rapuga ririwana ati akalaato. ³⁴ Gomi matotaumi ripami, au geku rapu e taukavaku geria rapu gaura maparara, egimaku ruala geria inagulu na arawalirawai. ³⁵ Gaura maparara aorai au na avega-gitamiwai, au voinagulu tiligatiligana aorana vou moiramaira talimara pita veakavara. Iesu Velekou gena kila pio tugamagi-tagoa, netiwato, 'Veveni vererena kamu, a tarawalina vererena kei.' "

³⁶ Paulo ekila-gatuto vou, ira ria getiu-talito, ne maparara gerapalito. ³⁷ Ira maparara getagi-rakavato, gevekapani-waloto, gevelavuato. ³⁸ Ira aora gevekwalavi-rakavato evetaina evaikilarato aonai, ekilato, ira na wailana ati mapia gita-waia. Ne poti ai geago-agiato.

21

Paulo Ierusalemiai eagoto

¹ Ira ria gavevega-nekato, ne galakato. Rawapara na garavuto, rorirori pene ago Koso ai gakwarato; elaganiato vou Rodes ai garavuto, voanana garavuto Patarai. ² Foenikiiai pene ago potina vonai garawaliato, garagekauto, ne garavuto. ³ Gapoe-agoto Saipras gagi-taato, ne waiatina (pa south) kavana na gavanagito, garavuto pene ago Siriaai gakwarato. Taia vuapona na vou garigoto, kwalana vopoti rinagana vonai pia tao-rigora gaurai. ⁴ Iesu gekwalanaawai talimara reketa vonai garawalirato, ira ria epetoma kwapuna gataluto. Veaga Palaguna tiavuna na ira na Paulo gevaikilaato, Ierusalemiai ragai pene

ago. ⁵ Na gema laka tomana egapiato, ne galakato. Ira maparara magarawaria e manatura ria na vanuga kamuna na geago-agimaito kone ai. Ne ai maparamai gavetiutiu-talito, garapalito. ⁶ Ira kwapurakwapura ria gavevega-nekato, ne ai poti kamunai garagekauto, na ira voanana gewaikuleto geria numai.

⁷ Taia na garavuto Tolemais. Gema rawapara lakalakana ikana voa. Vonai walakava reketa ria gaverawalito, e gavega-namarato, ira ria toma kwapuna gagapiato. ⁸ Elaganiato, ne gagemai na galakato, gaagoto, Kaisarea ai gakwarato. Vonai evanelia talimana arana Filipino gena numai gaagoto, ia ria gataluto. Ia Ierusalemi talima taulatoï kwapuna gevirigirato talimana ta. ⁹ Ia natuna vavineria vativati Palagu na peroveta warewarena evenirato.

¹⁰ Toma vogo vonai gataluto mulinai, peroveta talimana ta arana Akapas, Iudea na ema kwarato. ¹¹ Ia ai gemai evogomaito, Paulona peleta egapi-itiato, ne ia matotauna gagenā e gimana eligorato, ne ekilato, “Veaga Palaguna evetaina ekilana, ‘Epeleta gatana Iuda talimara na Ierusalemi evetaina pia ligoa, ne ati Iuda talimara gimarai pia tao-kaua.’”

¹² Ekila gakamonagiato aonai, ai e vonai talima reketa ria Paulo ganogiato, Ierusalemi ragai pene ago. ¹³ Na ia evega-geleto, netiwato, “Rakagau tagina gokalaana au aoku govega-moiraana? Au kala-maavu, ati tipo Ierusalemi pia ligoku, na Velekou Iesu arana pakunai pana kwarega maki.” ¹⁴ Ai ati gelegele ia paia gaoo gaurai, ia noginogina gavega-aikiato, ne gakilato, “Velekou gena ririwamo pene vekala.”

¹⁵ Toma reketa geaikito mulirai, gema rinaga gagapi-kavirato, ne Ierusalemi galakato. ¹⁶ Kaisarea ai getaluwai Iesu gekwalanaawai talimara reketa maki ai ria galakato. Ira na geago-agimaito, Nason, Saipras talimana, gena numai. Nason rauvagi-vegata Iesu ekwalanaawai talimana.

Paulo na Teimiti elaka-gitaato

¹⁷ Ierusalemi gakwarato aonai, walakava mavererera na gegapi-ragemaito. ¹⁸ Elaganiato, Paulo ai ria gaagoto Teimiti gitagitana; e rupu kuneagina talimara maparara vonai tanukou-tago. ¹⁹ Paulo na eveganamarato mulinai, ia gena inagulu aonana Palagu na ati Iuda talimara raka ekala-tiwarato valira maparara geria ekilagirato.

²⁰ Ira na gekamonagiato aonai, maparara na Palagu gevega-rageato. Ne ira na Paulo gevaikilaato, negetiwato, “Walakavamai, ogitaana Iuda talimara ragana vira warau Iesu gekamonagi-veniana, e rova maki gekwalana-namanamaana. ²¹ Goi valimu ira gevararato. Gevaikilarato, goi na irau tano ai getanuna Iuda talimara maparara ovevega-riparana, okilana, Mose gena rova pia raokwania, natura melora tauniparara kopira ragai pia voro-vagira, e Iuda tenera geria kala ragaina pia kwalanara. ²² Pe, ai ewagumona rakagau aia kala? Goi poma kwara valina pia kamonagia vegata. ²³ Gaura pakurai rakagau paia vaikilagimu kalana pono kalaa. Taura vativati (4) ea, ira kilagavu gaokana ta gekalaato Palagu genai. ²⁴ Ira ria pio ago, e goi maki ira ria pio vekala-aleva, e pia vua-agera gaura pono vega-voira, pe ira repara pia ralora. Evetaina pono kala vou, taunilimalima maparara pia ripa, goi atamu ai gekilagirawai kilara maparara ati taunatauna, a goi matotaumu maki Mose gena rova gelegelenai omagulina. ²⁵ Ati Iuda

talimara gekamonagina geria pepa warauna gatuguto, gavaikilarato, kaivakuku gevenirato ganiganira ragaina pia ganira, e rala e gaagorana gepora-materana ramaramara virigora ragai pia gani, e ragaina pia mata-poraga.”

²⁶ Ne Paulo na votalima vativati egapirato, elaganiato aonai maparara kala-aleva inaguluna geve kalaato. Voia mulinai Rupu Veaga aonai elaka-togato, e arigi toma kala-aleva pene aiki tomana, e arigi toma wareware gaura ira kwapurakwapura ararai pia tao ekilagi-matagaiato.

Iuda talimara na Paulo Rupu Veaga aonai gegapiato

²⁷ Geria vekala-aleva inaguluna toma taulatoi kwapuna; roli geaikito aonai, Iuda talimara reketa Asia tanona na gevogomaito, ira na Paulo Rupu Veaga aonai gegitaato. Ira na talima maparara aora gegani-rato, nea Paulo gegapiato, ²⁸ gekogoto, negetiwato, “Isaraela taumi, ai ioveakavamai! Etalima e kapu mapararai eagona, taunilimalima maparara evega-riparana; Isaraela talimara, e Mose gena rova, e eRupu Veaga ragaina pia kwalanaa netina. Ewagumona maki, ia na Grik talimara eRupu Veaga aonai pevaitogara, ekapu veagana pevegarakavaa.” ²⁹ Vovetaina gekilato, kwalana ira na Epeso talimana arana Trofimas, Paulo goti vovanuga kamunai gegitarato, e getugamagito, ia Paulo na Rupu Veaga aonai evaitogaato. ³⁰ Vanuga maparana aovoaovo na egapiato, e talima maparara vonai gema galukavito, ne Paulo gegapiato, Rupu Veagana gerolo-atiato. Ati lovana Rupu Veaga vanagira geve kana-gavuto.

³¹ Ira na Paulo ia vagi-matea negetiiwai aonai, talima ta eve raka-rageto, Roma vetali velena kamuna eve vaikilaato, Ierusalemama parapanai veineveine kamu vagi gekalaana. ³² Ia veganamo gena vetali gitatagona talimara e vetali talimara eago-agirato, ne geraka-rigoto vogutuma para geriai. Talima na vetali velena kamuna magena vetali taura gegitarato aonai, ira na Paulo kwarikwarina gevega-aikiato. ³³ Ne vetali velena kamuna Paulo genai eagoto, egapiato, gena melo evaikilarato, teini ruala na pia ligoa. Ne everenagito, netiwato, “Etalima e rai, e ia rakagau pekala?” ³⁴ Vogutuma para aonai taarana geparalawai; kila ta gekilagiawai, reketa na makila ta, gaurai vetali velena kamuna maki kila rorirorina ta ati egapiato. Gaura pakurai gena melo evaikilarato, Paulo vetali talimara geria kapu ai pia ago-agia. ³⁵ Ragerage ai gevaikwaraato aonai vetali talimara na, gevuarageato, kwalana votaunilimalima maparara aora geginigini-rakavato. ³⁶ Votaunilimalima maparara ira mulira na geraka-agoto, gelailaiwai, negetiiwai, “Iovagia!”

Paulo matotauna evelaugato

³⁷ Roli kiana vetali talimara geria numai gevaitogaato aonai, Paulo na vetali velena kamuna evaikilaato, netiwato, “Pana vaikilamu rorinai pa?” Ia na evega-geleato, netiwato, “Goi Grik geria karo ripamu? ³⁸ Pe goi ne ati voaikupito talimana, toma reketa warau pege vanagi, ia na kaomani vevagi-venina etinaato, e vagivagi talimara ragana vativati (4,000), mageria vevagi rinagara tanoleanai eago-agirato talimamu?” ³⁹ Paulo na evega-geleato, netiwato, “Au Iuda talimaku, awalato vanugana kamuna arana Taso, vanuga mavalina, Silisia tanonai.

Anogimuna, gemu kala, etaunilimalima ana vaikilara.” ⁴⁰ Vetali velenā kamuna na roriori eveniato, ne Paulo ragerage ai erugato, gimana na taunilimalima elao-talirato. Veineveine enotuto, ne Paulo na Heberu karonai evaikilarato.

22

¹ “Walakavaku e tamaku maparami, wailami ai ana vekilagi-piati, pe pio kamonagi.” ² Ira gekamonagito, ia na Heberu karonai evaikilarato aonai, gevaigarito, maparara gevaivakoloto pene ago ikanai; ne Paulo na netiwato:

³ “Au Iuda talimaku, Taso vanuganai Silisia tanona aonai awalato, na Ierusalemā vanuga kamunai akamuto. Gamaliel gena vevegaripa aonai ataluwai, ia na ita tenera geria rova veagara gaokara evega-ripakuwai, e Palagu gena inagulu akalawai makwalimuku na, ewagumona gomi na gokwalimu-agiana vetaina. ⁴ Au na eraupara gekwalanaawai talimara avega-vitivtirawai pene ago geve kwaregawai. Maru e gare agapirawai, tipura numarai alapu-togarawai. ⁵ Rupu Veaga velenā kamuna e kaonsela talimara maparara na maki pia vega-taunataunaku, au akila-taunataunana. Au maki ira na pepa givenikuto, walakava Iuda talimara Damaseko ai pana venira ulanana. Ne au voanana aagoto, e taunilimalima pana gapira, teini na pana ligora e Ierusalemāi pana ago-agira, geria rakava akwara pia gapira ulanana.”

Paulo gena vetugamagiwai ekilagiato

⁶ “Au raupara na roe waagowai, Damaseko akavinagiato, garogota-kilipaaluna, maeka kamuna ta kupa na emarigoto, atilovana ewaetalikuto. ⁷ Au kwano ai aketo-talito, e karo ta akamonagiato, au evaikilakuto, netiwato, ‘Saulo! Saulo! Rakagau gaurai au ovegarakavakuna?’ ⁸ Ne au averenagito, natiwato, ‘Velekou, goi ne rai?’ Ia evega-geleto, netiwato, ‘Au Iesu, Nasareta talimaku, goi na ovegarakavakuna.’ ⁹ Au taukavaku na maki maeka gegitaato, ne gekalito, na au evaikilakuto karonā ati gekamonagiato.

¹⁰ Ne averenagito, natiwato, ‘Velekou, au ewagumona rakagau ana kala?’ Velekou evega-geleto, netiwato, ‘Ono kuliiti, Damaseko ai onove laka-toga, vonai vou taa na pene vega-ripamu, goi rakagau pono kala.’ ¹¹ Vomaeka kamuna na matakū ekala-keleato, ne taukavaku na gimaku ai gegapito, Damaseko ai gevaigokuto.

¹² Vonai tau ta arana Anania, ia Palagu kalina na ekaliwai e rova ekwalanaawai talimana, e Iuda talimara maparara Damaseko ai getaluwai talimara na gekuparage-kamuawai. ¹³ Ia evogomaito lagaku ai ema ruga-talito, ne ekilato, ‘Saulo walakavaku, matamu ono alira.’ Atilovana matakū aalirato, ia agitaato. ¹⁴ Voia mulinai Anania na evaikilakuto, netiwato, ‘Ita tenera geria Palagu na warau pegapitimu, ia gena ririwa rakagau pono kalaa, pono ripaa. Ekala roriori talimana pono gitaa, e ia matotauna muruna na pene kila karonā pono kamonagia. ¹⁵ Kwālana goi ia povega-taunataunaa talimamu, rakagau pogitaa e pokamonagia gaura, talima maparara pono vega-ripara. ¹⁶ Rakagau oalo-tagoana? Ono kuliiti, bapatiso ono gapia. Ia arana ono vega-ragea, ne gemu rakava ene guligi-vagira.’ ”

Paulo gena keakea ati Iuda talimara pene vopata-venira ulanana

17 “Voanana Ierusalem mai awaikuleto, ne Rupu Veaga aonai arapaliwai aonai, amata-vanagito. 18 Vonai au na Velekou agitaato, au evaikilakuto, netiwato, ‘Ono kala, Ierusalem a ono raokwani vega-velekea, kwalana enai au valiku pono piaa, na etaunilimalima na ati pia vega-taunataunamu.’ 19 Au na avega-geleato, natiwato, ‘Velekou, ira ripara nama, au rupu mapararai aagowai, gevega-taunataunamuna talimara agapirawai, tipura numanai akanagavurawai e akwarirawai. 20 E goi evega-taunataunamuwai talimana Setepano ralana gevegarigoato tomanai au vonai, gevagi-kwaregaato avega-taunataunaato, e gevagiawai talimara geria rapuga agita-tagorato.’ 21 Na Velekou na evaikilakuto, netiwato, ‘Ono ago, kwalana au na pana tugumu, ati Iuda talimara kapu raurai getaluna talimara geriai.’”

22 Taunilimalima na Paulo gekamonagiwai, pene ago, ia vovetaina ekilato. Ne geparalato, negetiwato, “Iogapi-pakaa! Iovagi-kwaregaa! Ia ati gena nama ta etanoparai roe magulina.” 23 Gelailaiwai, geria rapuga gekwara-lagirawai, e kakavu gekwari-itirawai. 24 Roma geria vetali velena kamuna na gena melo evaikilarato, Paulo pia ago-agia, vetali talimara geria talu kapunai. E evaikilarato pia kwaria, e pia renagia rakagau galamanai ia vovetaina gelailai-veniana, pene varara. 25 Na geligoawai pia kwaria ulanana aonai Paulo na vetali gitatagona talimana evaikilaato, netiwato, “E taunatauna rova aonai ekilana, goi na Roma talimana pono kwari-kunea; a ia na rakagau pekala-lea gauna Kota na rogotina ere kilagia, genai?”

26 Vovetali gitatagona talimana na vokila ekamonaigiato, ne erakagoto vetali velena kamuna genai, evaikilaato, netiwato, “Goi na raka ono kala-tiwaa? Votalima voma Roma talimana!” 27 Gaura pakurai vetali velena kamuna eagoto Paulo genai, ne eve renagiato, netiwato, “Ono varaku, goi Roma talimamu pa?” Paulo na evega-geleato, netiwato, “Pa.” 28 Ne vetali velena kamuna ekilato, “Au Roma talimaku ai aagoto gauna moni kamunana kaomani genai avoiato.” Paulo evega-geleto, netiwato, “Na au Roma petera geriana awalato Roma talimaku.” 29 Ati lovana Paulo pia renagia talimara geruga-waito, e vetali velena kamuna maki ekalito, kwalana eripa-rorirorito, Paulo Roma talimana, ia na eligoato pia kwaria ulanana.

Paulo kaonsela wailanai

30 Elaganiato, vetali velena kamuna gena ririwa pene ripa-rorirori, rakagau pakunai Iuda talimara na Paulo gevega-veroliato. Gaura pakurai ia na Paulo geligoato walora elugarato, ne Rupu Veaga velera kamura e kaonsela maparana evaikilarato pia tanu-kou. Ne ia na Paulo evaiagoato, ira wailarai eve vega-rugaato.

23

Paulo Iuda geria kaonsela talimara wailarai

1 Paulo na kaonsela talimara egita-kalakalarato, ne evaikilarato, “Walakavaku maparami! Au aoku marorirori na Palagu wailanai ataluna, pene vogomai etoma.” 2 Paulo vovetaina ekilato aonai Rupu Veaga velena kamuna Anania na Paulo laganai geruga-tagowai taura evaikilarato, muruna pia vale-gavua. 3 Ne Paulo na evaikilaato, netiwato, “Goi Palagu na pene valemua, goi pilipili gevega-kulokuloato vetaina, rakava ragai pia gitaa ulanana opakau talimamu! Goi nenai

potanu rova gelegelenai au okota-venikuna, na goi matotaumu na rova poleaa, talima povaikilara, au ia valeku nopotiwa!”⁴ Paulo lagana taura na gevaikilaato, negetiwato, “Goi Palagu gena Rupu Veaga velena kamuna genai kila rakavara okilagina!”⁵ Paulo evega-geleto, netiwato, “Walakavaku, au ati paripa-roriori ia Rupu Veaga velena kamuna. Kwalana ripaku Puka Veaga aonai ekilana, ‘Gomi gemi vele ragai pio vaikila-rakavaa.’”

⁶ Paulo na ira reketa egitarato Sadukea talimara, e reketa Parisea talimara, ne kaonsela wailanai ekogoto, netiwato, “Walakavaku, Isaraela talimami, au Parisea talimaku, Parisea talimana natuna. Au veveakota kapunai ea, kwalana au geku vega-taunatauna, kwarega talimara kwarega na pia kuliiti-wai!”

⁷ Vovetaina ekilato, nea Parisea talimara e Sadukea talimara geveitoto, e geria tanukou maki gekala-kavalugaato.⁸ Kwalana Sadukea talimara gekilana, taunilimalima kwarega na ati mapia kuliiti-wai, e aneru e palagu ati getaluna; a Parisea talimara na voira maparara gevega-taunataunarana.⁹ Vovetainai gaurai lilai kuluna ekamuwai, aonai rova gevevega-ripagiawai Parisea talimara gerugaitito, matiligara gekilato, negetiwato, “Etalima genai rakava ta ati pata rawalia! Pene ia palagu na pa aneru taa na taunatauna pevaikilaa genai Palagu ragai ita vega-vevagia!”¹⁰ Veitu etiavu-galagalato aonai, vetali gitatagona talimana kamuna ekalito, Paulo irauna nege ralekinikiniana nea. Gaura pakurai gena vetali taura evaikilarato, piave raka-rigo, Paulo pia vaigerevagia Iuda talimara nunganugara na, ne vetali talimara geria numai pia ago-agia.

¹¹ Vopoginai, Velekou Paulo laganai eruga-talito, ne ekilato, “Goi na eJerusalem ai okilagi-matagaikuto gelegelena, Romai maki vovetaina ponove kilagi-matagaiku.”

Paulo vagivagina navugana getovoato

¹² Elaganiato amoamonai, Iuda talimara reketa getanu-kouto, ne navuga ta getovoato. Ira na kilagavu kilana gaokana gekilagiato, gau kwauta ati pia gania e ati pia niua, pene ago, Paulo pia vagia.¹³ Vonavuga getovo-koukouato talimara maparara gagala vativati (40) makavana.¹⁴ Nea geagoto Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera geriai, mageve kilato, negetiwato “Ai kilagavu kilana gaokana paga kilagia, ati paia ganigani, pene ago Paulo paia vagi-kwaregaa.¹⁵ Ewagumona goi e kaonsela ria noginogi kilana iotugu-agoa, Roma geria vetali velena kamuna genai, Paulo gomi gemi ai penema tugurigoa, pio opagia, nopotiwa, gomi na Paulo goririwaana, kwalana ia genana kila roriori pio gapia ulanana. Na ai paia vealo-tago, enai ia rogotina ere kwara, ai na paia vagi-kwaregaa.”

¹⁶ Na Paulo vogana koloana na vonavuga ekamonagi-veakauato, ne eagoto, vetali taura geria numai elaka-togato, Paulo evaraato.¹⁷ Ne Paulo na vetali kuneagina talimana ta ekeaato, ne evaikilaato, netiwato, “E koloa valiguna vetali velena kamuna genai ono ago-agia. Kwalana ia magena kila ta pevuamaia, pene vega-ripaa.”¹⁸ Evetali kuneagina talimana na eago-agiato vetali velena kamuna genai, evaikilaato, “Tipura numanai talimana, Paulo na pekeaku e penogiku, ekoloa goi gemu ai pana vogomai-agia, kwalana ia na gemu kila ta pevogomai-agia, pene vega-ripamu ulanana.”

19 Vetali veleno kamuna na gimanai egapito, erolo-gerevagiato vou, erenagiato, netiwato, “Rakagau oririwana geku ono kilagia?” 20 Ia ekilato, “Iuda talimara na kila ta pege vega-taunataunaa, pogipogi pia kala opakau, ne goi pia nogimu, pe Paulo ponove tugu-rigoa kaonsela wailanai. Geria opakau kilana goi pia vaikilamu gauna, ira geria ririwa Paulo valina taunatauna reketa mapia ripara. 21 Na ragai pono kamonagira, kwalana talima maparara gagala vativati (40) maiwana pia kumu, ia pia aloa. Ira kilagavu gaokana kilana gekilagiato, ati pia ganigani e gau ta ati pia niua, pene ago Paulo pia vagi-kwaregaa. Vokala pia kalaa gaurana, ira toma gekala-maavuna, goi gemu vega-gelemo gealo-tagoana.” 22 Vetali veleno kamuna na evaikilaato, netiwato, “Au povaraku kilana, talima ta ragaina mapono varaa.” Ne ia na vokoloa etuguato.

Paulo Kavana Feliki genai etugu-agoato

23 Ne vetali veleno kamuna na gena vetali kuneagina talimara ruala ekearato, evaikilarato, netiwato, “Vetali taura tinavu ruala (200), e osi ai rage talimara gagala taulatoī kwapuna (70), e kolova pia talimara tinavu ruala (200) pio gapi-maavura, epogi ora gauna 9 koloko Kaisareai pio ago gaurai. 24 Paulo pene rage osira reketa maki pio kala-maavura, pe Kavana Feliki genai magulina piove kwaragia.” 25 Ne vetali veleno kamuna na pepa ta evetaina etaloato:

26 “Au Klaudias Lisia na goi Feliki, kavana talimamu nama iwavagi, atalo-venimuna: Avega-namamuna! 27 Iuda talimara na etalima gegapiato, roli kiana gevagi-kwaregaato. Na au aripato, ia Roma talimana gaurai geku vetali taura ria gaagoto, gavega-maguliato. 28 Au aririwato pana ripa, rakagau gaurai geroliawai, gaura pakurai averigogiato, geria kaonsela wailanai. 29 Au na arawaliato ira geria rova galamanai geroliana, na ia pia vagi-kwaregaa pa tipura numanai pia taoa kwalana ta ati arawaliato. 30 Iuda taura na pia vagi-kwaregaa ulanana, navugana getovoato valina gema varakuto gaurai, atugamagito, goi gemu ai pana tugu-watia. Ia geroliana talimara maki evaikilarato, goi wailamu ai geria veroli kilara pia kilagira.”

31 Vetali taura na gevaikilarato kalana gekalaato. Vopogi, ira na Paulo gevaiagoato pene ago Antipatri. 32 Elaganiato vou, vetali taura gagera na gelakana taura geria talu kapunai gewaikuleto. Osi tauramo Paulo ria gelakato. 33 Kaisareai geve kwarato, ne pepa gegapiato, kavana geveniato, e Paulo maki geveni-vanagiato. 34 Kavana na pepa eagiato, ne Paulo erenagiato, ia arigi kapu talimana. Ia eripato Paulo Silisia talimana gaurai, 35 evaikilaato, “Gerolimuna talimara pia mai-kwara voupe rakagau okala-leaato gauna kilana au na pana kamonagia.” Ne kavana ekilato, Paulo pia ago-agia, Kota numanai piave gita-tagoa. VoKota numana Heroda magulinai ekalaato.

24

Iuda talimara na Paulo geroli-opakauato

1 Toma imaima geaikito mulinai, Rupu Veaga veleno kamuna, Anania, Kaisareai everigoto, Iuda velera reketa e rova ripana talimana ta arana Teretulo ria. Maparara geverigoto, Kavana Feliki wailanai vou Paulo geroliato kilana geve kilagiato. 2 Paulo ekea-togaato, ne Teretulo na Paulo geroliato kilana wailanai ekilagirato, netiwato, “Nama iwavagi

geku vele Feliki! Goi gemu veGITATAGO kapulenaI maino ai paga talu lovana rau, e gema pete pia nama pakurai, gau namara vogo povega-valigu-waira. ³ Kapu mapararai e toma mapararai ai na gagapi-rageana, gaura pakurai goi gavega-nama-kamuvagimuna. ⁴ Au ati aririwana, goi gemu taim pana vega-aiki-kawaa, na anogimuna, ono gita-vetugamai, ragaina pono paru, pe gema kila kupana ono kamonagia. ⁵ Ai na etalima garawaliato rakava vega-walana talimana, ia na kulu kamu evega-walarana, Iuda talimara kapu mapararai getaluna nunganugarai. Ia Nasareta goleana geria vekuneagi talimana ta. ⁶ Ia na Rupu Veaga maki ene vega-rakavaa netiwato, na ai na gagapiato, [gema rova gelegelenai paia veakotaa nagatiwato. ⁷ Na vetali vena kamuna, Lisia, ema lakatogato, maaoginiginina na Paulo ai gimamai na egapi-pakaato. ⁸ Gaurai Lisia gena kila gelegelenai, ia gavega-veroliana talimara goi wailamu ai pege vogomai.] Goi matotaumu na ia pono renagi-namanamaa voupe, ia garoliana gaura maparara matotauna na pene vega-ripamu.” ⁹ Iuda talimara maki ira ria gekauto, gekilato negau pekilagira gaura maparara taunatauna.

Paulo gena verugagavu kilana Feliki wailanai

¹⁰ Kavana na Paulo evarulagiato pene kila ulanana, Paulo ekilato, netiwato, “Au ripaku, rigolo vogo warauna pege vanagi, goi etaunilimalima geria Kota gitatagona inaguluna okalaana. Gaura pakurai au maverereku na geku verugagavu kilana goi wailamu ai akilagiana. ¹¹ Goi matotaumu na maki veganamo porawalia, toma gagalana ruala maki rogotina ere vanagia ea, au Ierusalemali aliruputali averageto. ¹² Au gema rolikuna talima na ta ria Rupu Veaga aonai gaveituwai aonai ati gerawalikuto, ati gerawalikuto e taunilimalima avega-tanukourato rupu aonai pa kapu taai vanuga kamuna aonai. ¹³ E gerolikuna gaura maki goi wailamu ai ati pia vega-taunataunara ripa.

¹⁴ Au akila-taunataunana, au na ai tenemai geria Palagu aaliruputaliveniana e voRaupara Valiguna akwalanaana, eraupara ira matotaura na opakau negetina. Mose gena rova e peroveta talimara na getalorato kilara maparara avega-taunataunarana. ¹⁵ Au geku veraramani Palagu genai e etalima geria veraramani pe kwapunamo, voia evetaina: Kala roriori talimara e kala rakava talimara maparara kwarega na mapia kuliiti-wai. ¹⁶ Gaura pakurai au vanagivanagi aoku pene roriori veraputina avaina Palagu wailanai e taunilimalima wailarai.

¹⁷ Rigolo kiata vogo warau geaikito, au na Ierusalemara araokwaniato. Voia mulinai au mapawaikule-wai vonai geku talima geriai, ati geria e garia talimara geria moni paagoagi e vega-nama gaura Palagu pana venia ularana. ¹⁸ Au rova na ekilagiana gelegelenai vevega-vealeva kalana avega-aikiato aonai, Asia tanona na gevogomaito Iuda talimara reketa na Rupu Veaga aonai gerawalikuto. Voia aonai au lagaku ai gutuma kamuna ta aikina, e ta ria maki ati gaveituwai. ¹⁹ VoIuda talimara Asia tanona na gevogomaito pegere vogomai, pe goi wailamu ai au pegerema roliku, pegere-vaikilamu, au arigi kepi akalaato. ²⁰ A etalima na ia kilagi-matagaia, au kaonsela wailanai arugato tomanai, au geku ai arigi kepi gerawaliato. ²¹ Na gau kwatunamo ira wailarai arugato, alaailaito, natiwato, ‘Kwarega talimara mapia kuliiti-wai natina genai, gomi na au toma ioveakotaku nogotina.’ ”

²² VoRaupara, (e Iesu Keriso kamonagi-venina rauparana), Feliki eripa-namanamaato. Ia na Kota etao-waiagoato, netiwato, “Vetali velenka kamuna, Lisia, pene kwara vou, au na gomi gemi kila pana kalalarorioria.” ²³ Gaurai ia na vetali gitatagona talimara evaikilaato, Paulo tipura numanai pia gita-tagoa, na gitatagona ragaina pia veagaoka. Gatana reketa na pia veakavaa nepiatiwa genai pia gapi-ragera.

Paulo Feliki e Drusila wailarai

²⁴ Toma reketa geaikito mulirai, Feliki magarawana Drusila goti gekwarato. Drusila Iuda vavinena. Feliki Paulo evetugu-agiato, gaurai Paulo evogomaito, Iesu Keriso kamonagi-venina kilara ekilagirato ekamonagiato. ²⁵ Na Paulo gena vegavutinai kala roriorori e vaigaoka e Palagu gena Kota kamuna pene vogomai kilara ekilagirato aonai, Feliki ekalito, gaurai ekilato, “Ewagumona ono laka vou, toma namana taai voupe mapana kea-waimu.” ²⁶ Feliki gena tugamagi ta maki, Paulo na moni kiata pene venia. Gaura pakurai maekea-waikule-waikulewai, ia goti pia kilakila ulanana.

²⁷ Rigolo ruala mulirai, Posias Festas na Feliki kapuna egapiato. Na Iuda talimara na pia ao-namaa ulanana, Paulo tipura numanai eraokwaniato.

25

Paulo Festas wailanai

¹ Festas pene vegita-tago kapunai ekwarato, toma toitoi geaikito mulinai, Kaisarea na Ierusalem mai everageto. ² Vonai Rupu Veaga velera kamura e Iuda gitatagona talimara na Paulo geroliato kilara geve kilagirato, e Festas genogiatto, ³ ira pene veakavara, pe Paulo Ierusalem mai pene tugu-agoa. Kwalana Paulo raupara kapanai pia kumu-venia pia vagi-kwaregaa navugana getovoawai. ⁴ A Festas evega-geleto, netiwato, “Paulo Kaisareai voa, tipura numanai gegita-tagoana, e au vonai roli maawai-agona. ⁵ Pe gemi vegitatago talimara nea genai au ria Kaisareai paia ago, pe vonai rakagau ekala-leaato gauna pia kilagia, pene ia na rakava ta ekalaato genai.”

⁶ Festas toma taula vativati pa gagalana ira ria vonai getaluto voupe, Kaisareai everigoto. Elaganiato Kota kapunai eagoto, ne, Paulo evetugu-agiato. ⁷ Paulo ekwarato aonai, Ierusalem na gevogomaito Iuda talimara na geruga-gegelagiatto, ne geroliato kilara gaokara vogo gekilagirato, na geria kila ati vega-taunataunara kapura. ⁸ Paulo evega-geleto, netiwato, “Iuda talimara geria rova, e Rupu Veaga, e Roma velenka vega-rakavana ularana, kala rakavana ta ati akalaato.”

⁹ Na Festas na Iuda talimara pene vega-vererera ularana Paulo erenagiatto, netiwato, “Goi oririwana Ierusalem mai pono verage, pe gerolimuna kilara vonai vou pana kamonagira pa?” ¹⁰ Paulo na evega-geleato, netiwato, “Au Kaisara, Roma geria vele, gena Kota kapuna wailanai arugana, pe enai Kota na vevega-roriorori kalana au geku ai pene kalaa. Au na Iuda talimara vega-rakavara kalana ta ati akalaato, goi matotaumu maki ripamu vealeva. ¹¹ Pene rova ati akwalanaato pa kwarega kalana rakavana ta akalaato, voina pana kwarega genai, au ati akaroveravena pana kwarega. Na pene eIuda talimara geria veroli kilara au ataku ai ati taunatauna genai, talima ta ati gena tiavu au pene veni-vanagiku ira geriai. Au aririwana Kaisara na pene kamonagiku!”

¹² Gaurana Festas magena kaonsela ria gekilakilato mulinai, Paulo evega-geleato, netiwato, “Gemu noginogi vetainai, Kaisara genai pono ago!”

Paulo Akaripa e Benis wailarai

¹³ Toma reketa gevanagito mulirai, vele Agripa e walawalana Benis, Festas lakagitana e pia vega-namaa ulanana, Kaisarea ai gekwarato. ¹⁴ Vonai toma kiata vogo getaluto mulinai, Festas na Paulo kilana vele gena ekilagi-namanamaato, netiwato, “Talima ta enai ea. Ia Feliki na tipura numanai eraokwaniato. ¹⁵ Au Ierusalemmai aagoto aonai, Iuda geria Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na Paulo geroliato kilara geku ai gevua-agorato, e au genogikuto, negetiwato, ia genai vevegarorirori kalana pana kalaa. ¹⁶ Na au na avega-gelerato, natiwato, ‘Ita Roma talimara gera maguli aonai gerolirana talimana ati pita vagi-kwarega-kunera vou. Ia geroliana taura ria pia laka-koukou, e geroliana talimara wailarai gevega-veroliana kilara pene vega-gelekunera vou.’ ¹⁷ Gaura pakurai ira e au enai gakwarato aonai, au ati avealoto. Na elaganiato Kota kapunai atanu-talito, ne Paulo avetuguagiato. ¹⁸ Veroli taura geruga-itito aonai, au matapolu atugamagito kala rakavara verolira pia kalara natiwato, na aikina. ¹⁹ Ira geria kila maparara matotauria geria aliruputali rauparara veitura reketa, e talima ta arana Iesu kilanamo. Iesu ekwaregato, na Paulo ekilana, ia magulina. ²⁰ Vogaura rauparara tavutavura au geku ai gegaokato. Gaura pakurai au na Paulo arenagiato, eririwana Ierusalemmai pene ago pa, vonai vou ia geroliana kilara pana vega-rorirorira. ²¹ Na Paulo enoginogito, tipura numanaimo pia gita-tagoa, pene ago Kaisara na vou pene kamonagia. Gaura pakurai avaikilarato, tipura numanai pia gita-tagoa, pene ago Kaisara genai pana tugua.”

²² Ne Agripa na Festas evaikilaato, netiwato, “Au aririwana etalima matotauku na pana kamonagia.” Festas evega-geleto, netiwato, “Pogipogi vou pono kamonagia.”

²³ Elaganiato, Agripa e Benis gevegapi-rageto, rapuga ralema iwavagira gekalarato, ne maralemaralemara Kota numanai gema laka-togato, vetali kuneagina talimara kamura e vanuga kamuna talimara kamura ria. Festas ekilato, ne Paulo gelakagi-togaato. ²⁴ Ne Festas ekilato, “King Agripa e ai ria pogoma matagai talimami maparami! Etalima gogitaana ea. Ia Iuda talimara Ierusalemmai e enai Kaisareai talimara na geroliato kilana au geku ai gevua-agoato. Ira geinalato, negetiwato, ia ragai pene maguli. ²⁵ Na ia genai kepi ta ati arawaliato ia pene kwarega. E ia matotauna, Kaisara aranai enoginogito. Gaura pakurai, ia Kaisara genai pana tugua natiwato. ²⁶ Na au ati aripa-taunataunana, ita gera vele kamuna gena pepai rakagau pana talo. Gaura pakurai gomi wailami ai pavogomai-agia, e iwavagina goi wailamu ai, King Agripa. Enai ita renagi-namanamaa, pe rakagau pita rawalia kilana Kaisara gena pana taloa. ²⁷ Kwalana au atugamagina ati rorirori, etipura talimana au na pana tugua, na geroliana kilana ganina taunataunana ati pana tugu-kaau.”

26

Paulo matotauna gena velauga kilara ekilagirato Agripa wailanai

¹ Agripa na Paulo evaikilaato, netiwato, “Rororori avenimuna, ono varavara.” Paulo gimana egapi-itiato, ne gena velauga kilara etinaato, netiwato: ² “King Agripa! Au avererena, kwalana Iuda talimara na gerolikuna gaura maparara toma goi wailamu ai avega-gelerana. ³ Kwalana Iuda tenera na vegata geria kala e veitu maparara goi ripamu vealeva. Gaura pakurai anogimuna, pono vaigaoka, pe geku kila pono kamomagira.

⁴ Au raka atalu-tiwato, keiku na vegata pene vogomai etoma, geku tanoparai e Ierusalem, Iuda talimara maparara ripara. ⁵ Au tovo-tovona na vegata geripakuto, ia kila matagai pene gerirwana genai. Geku maguli evetinato vegata au Parisea goleana talimaku. Aliruputali gekwalanaana gevega-tiligaana goleana. ⁶ Ewagumona au Kota kapunai pama ruga, kwalana au Palagu na ai tenemai ekila-gavurato kilana araramaniana gaurai. ⁷ Ai gema kwalu gagalana ruala na vokilagavu gevega-taunataunaana, e gealo-tagoana pene taunatauna gaurai, ira na Palagu gealiruputaliana pogi-lagani makwalimura na. Vele o, au voveraramani galamanai Iuda talimara na gerolikuna. ⁸ Rakagau gaurai gomi Iuda talimami reketa gokilana, Palagu na kwarega talimana ati gelegele mapene vega-kuliitia?

⁹ Au maki atugamagito, gau vogo vavagi pana kalara, Iesu Nasareta talimana arana pana vega-waia ulanana. ¹⁰ Ierusalem, au vovetaina akalawai. Rupu Veaga velera kamura na tiavu gevenikuto, gaurai Palagu gena taunilimalima veagara vogo tipura numanai ataorawai, e pia vagi-kwaregara negetiawai aonai, au maki pia kwarega kilara avega-taunataunarawai. ¹¹ Toma vogovagi Iuda talimara geria rupu kwapurakwapurai alaka-togawai, ne akwari-korukorurawai, e Iesu pia kilagi-rakavaa ulanana avega-ririwarawai. Au na aparuvenerakavarakavarawai, gaurai vanuga kamura polurai maki aagowai, pana vega-vitivitira e pana gui-lovolovora ulanana.”

Paulo evetugamagi-kuleto valina

¹² “Vokala ulanana Rupu Veaga velera kamura na rororori gevenikuto e getugukuto, Damaseko ai aagoto. ¹³ Gaurai, geku vele, au raupara na aagowai, aonai, garogota kilipaaluna ne garo maekana maki evanagiato maekana, kupa na emarigoto, agitaato, au ria gaagoto talimara e au ewae-talimaito. ¹⁴ Ai maparamai kwano ai gaketo-talito. Ne au na karo ta akamonagiato, Heberu karonai au evaikilakuto, netiwato, ‘Saulo, Saulo! Rakagau gaurai au ovega-rakavakuna. Goi nema gau korilova mata-gogela okwakuana, gaurai gemu ai gaoka e matotaumu ovevega-rakavana.’ ¹⁵ Ne au akilato, ‘Velekou, goi rai?’ Velekou evega-geleto, netiwato, ‘Au Iesu, goi na ovega-rakavakuna talimaku. ¹⁶ Ono kuliiti, e ono ruga-tali. Au goi gemu ai pamatagai kwalana ana vega-rugamu, pe au geku vetugunagi talimamu ai pono ago ulanana. Ewagumona rakagau pogitaa gaura e wailai rakagau pana vega-gitamu gaura maki talima reketa geria ponove kilagi-matagaira gaurana. ¹⁷ Au na Isaraela talimara e ati Iuda talimara geriana pana vega-magulimu. Goi au na atugumuna, ¹⁸ matara pono vega-alira, e mukuna na pono vaiwaikulera, pe maekai pia ruga, e Satani gena tiavu na pono gapi-vagira, pe Palagu kavanai pia ruga. Ne Palagu na geria rakava pene tugamagi-piatogara e Palagu na evirigirato e evega-veagarato talimara ria kapu pia vaia, kwalana au geku ai gekamonagina gaurai.’

Paulo na gena inagulu ekilagiana

¹⁹ Gaura pakurai, King Agripa, au vovegailia kupa na ematagaito gauna genai ati akaroveraveto. ²⁰ Kune Damaseko ai e Ierusalem mai avopatato, voia mulinai Iudea tanona maparanai e ati Iuda talimara nuganugarai maki. Au avopatawai aonai, avaikilarawai, geria rakava geriana pia vetugamagi-kule, Palagu genai pia ago. Ne geria vetugamagi-kule geria kala na pia vega-taunataunaa. ²¹ Voia galamanai Iuda talimara na Rupu Veaga aonai gegapikuto, ia vagi-kwaregaku netiwato. ²² Na votoma na pene vogomai ewagumona, au Palagu na eveakavakuna. Gaura pakurai pama ruga-tali, talima maparara keina pene ago kamuna wailarai ama kila-matagaina. Au na rakagau poluna ta ati akilagiana, na peroveta talimara na e Mose na rakagau gekilagirato pene wala gaunamo. ²³ Gauna ea, Keriso pene vitiviti, e talima tovotovona kwarega na pene kuliiti-wai, ne Palagu gena maeka valina Iuda talimara e ati Iuda talimara geriai pene vali-piagia.”

²⁴ Paulo vovetaina evetao-gavuto aonai Festas na einala-veniatio, netiwato, “Paulo, goi kawa! Gemu ripa kamuna na eveakawamuna.”

²⁵ Paulo evega-geleto, netiwato, “Geku vele Festas, au ati kawa. Au na rakagau akilagirana kilara taunatauna e matagai. ²⁶ King Agripa! Au makwalimuku e ati kaliku na goi pana vaikilamu, kwalana egaura maparara goi ripamu. Au ripaku, pakilagira gaura maparara goi gemu ai ta ati peveavuga, kwalana egaura veavugai ta ati ewalato. ²⁷ King Agripa, goi na eperoveta talimara geria kila ovega-taunataunarana pa? Au ripaku goi na ovega-taunataunarana.”

²⁸ Agripa na Paulo evaikilaato, netiwato, “E ora kianai, roli kiana vagi aoku povega-moiraa, ne roli kiana Keriso pavega-taunataunaa.”

²⁹ Paulo evega-geleto, netiwato, “Ora gauna kupanai pa moganai, na au na Palagu anogiana, goi e ewagumona au gekamonagikuna talimami maparami au vetaiku pogoro kala, na ege ligoligokuto vetainamo ragaina.”

³⁰ Paulo vovetaina ekila-gatuto, ne king, kavana, Benis, e ira ria getanuto talimara maparara gekuliitito. ³¹ Gelaka-piatito muli ai, ne gekilakilato aonai gekilato, “Etalima kala rakavana ta pakunai pere kwarega pa tipura numai pere talu kalana ta ati ekalaato.” ³² Na Agripa na Festas evaikilaato, netiwato, “Pere ati pere kila, Kaisara na gena kila peneve kamonagia ati neperetiwa genai, etalima patara tugu-lakaa.”

27

Paulo Romai eagoto

¹ Itali ai paia ago kilana etaunataunato aonai, Paulo e geligorato talimara reketa pe vetali kuneagina talimana arana Iulias gimanai getaorato. Ia Kaisara gena vetali goleana aonai. ² Ai Adramitio potina taai garagekauto ne garavuto. Vopoti Asia tanona konera na pene ago potina. Makedonia talimana ta arana Aristakas maki ai ria garageto. Ia Tesalonika na evogomaito.

³ Elaganiato vou Sidona ai gakwarato. Iulias na Paulo vetuganana ekalaato, gaurai rorirori eveniatio, taukavana geriai pene ago, pe gena ririwa gaura pia venia. ⁴ Vokapu garaokwaniatio aonai Saipras mouna rawarawa na kavana na garavuto, kwalana agi wailamai na evogomaiwai. ⁵ Silisia e Pamfilia atara na garavu-vanagito, gaagoto,

Mirai garaikauto. Mira Lisia tanonai. ⁶ Vonai vetali gitatagona talimana na Alesandria potina, Itali ai pene ago, erawaliato, ne vonai evega-ragevanagimaito.

⁷ Toma vogo kiarakiara garavuto pene ago Senidas laganai gakararato. Vonai agi na eraka-gavumaito gaurai, Krete mouna rawarawa na kavana na garavu-agoto. VoSalmone iruiruna kavata konena. ⁸ Veiriwamagi ai kone lagana na garavu-agoto pene ago kapu ta arana Raikau Kapura Namarai gakararato. Vokapu e Lasea vanugana vepakara ati rau.

⁹ Toma vogo vonai warau geaikito, e poti na voana ravu-ago gaoka e makalina, kwalana voka tomana maki warau eaikito. Gaura pakurai Paulo na egavu-tinarato, netiwato, ¹⁰ “Marumaru maparami, au aripana ita gera lakalaka pene rakava. Gera rinaga maparara pia lekwalekwa e poti maki pene rakava-vagi. Ati egauramo, na ita gera maguli maki pita piatogara.” ¹¹ Na vetali gitatagona talimana na poti etaliawai talimana kamuna e poti gatanana karora ekamonagirato, a Paulo gena kila ati egapi-rageato. ¹² Voraikau kapuna gaulago uverai ati nama. Gaura pakurai gutuma na geririwaato paia ravu-tovo, pe Foenikis ai vou gaulago uvera paia gapira. Foenikis Krete ai raikau kapuna ta. Kavata rigo avala ewailaana (pa south-west) na kavata walaka (pa north-west) ewailaana.

Galugalu ekwarato evega-rakavaato

¹³ Gavurigo egavu-mirulumiruluawai aonai, ira getugamagito geria toma namana pege rawalia. Gaurana ipou geroloato, ne Krete kone taitari namo garavu-agoto. ¹⁴ Atirau agi kamuna arana Ragepogi, mou atana na emarigoto. ¹⁵ Poti ai ema lavu-kauato, ne ai ati gema ravu rauparana. Ravu waila veririwamagina, ati gakalaato na agi vetainai garavu-raloto. ¹⁶ Mou keina arana Kauda waiatina kavanana garavutogato vou, rawarawana na garavu-agoto. Vonai voupe poti keina paia vega-magulia nagatiwato, vega-magulina ulanana gavekwalavirakavato. ¹⁷ Ira na poti keina gerolo-rageato poti atanai, ne poti ai gekora-kauato pene gapi-gaugaua ulanana. E gekalito, pe poti palaina maki gerolo-rigoato, tipo elavumaito. Ira geria kali ganina agi na irauna poti neelavu-agoana Sirtis ai Afrika kavanai rawapara aonai nuginugu taai neeve rina-rageana kalinana. ¹⁸ Vogalugaluna, poti roli kiana evega-magutuawai. Gaura pakurai elaganiato, poti ai geurarato rinagara maparara rawaparai gepia-rairato, poti pene malaga ulanana. ¹⁹ Toma vega-toitoinai poti rinagana magepia-rairato. ²⁰ Toma vogo warau geaikito, garo e mitiu ati gematagaito, e agi maki ekamu-vagito. Gaurai gema veraramani maparara geaikito, kwalana gatugamagito, ai ati gema maguli rauparana.

²¹ Toma vogo ati geganiganito mulinai, Paulo wailarai erugato, netiwato, “Marumaru, gomi au karoku pogoro kamonia, pe Krete na ragai patara ravu-ati; pe erinaga evetaina ati patara pia raira. ²² Na ewagumona au na avega-nagimina, pio kwalimu! Kwalana ta ati pono kwarega. Na taunatauna poti gavanamo pene rakava-vagi. ²³ Au Palagu gena talima ta e au ia vetugunagina aago-veniana. Walagani pogi, ia gena aneru ta lagaku ai pema ruga-tali, ²⁴ ne pekila, ‘Paulo, ragai pono kali. Goi Kaisara wailanai ponove ruga, e Palagu gena nama goi gemu ai gaunana, goi ria pogo vogomai talimara maparara maguli

pia rawalia.’ ²⁵ Gaura pakurai, gomi marumaru, au na avaikilamina, pio kwalimu. Kwalana au na Palagu avega-taunataunaana, aneru na rakagau pevaikilaku pekilagira gelegelenai pia wala. ²⁶ Na ita agi na mou taai peneve pia-kaura.”

²⁷ Pogi gagala na vativatinai (14) ai Adria Rawaparanai agi na ekwaravomaiwai. Pogi nugana poti ravuagina taura geripato, ai tanopara warau gakavinagiato. ²⁸ Gaura pakurai ropu tovoagina walona rikinai gau metauna ta gekwatu-kauato, ne rawaparai gepia-raiato. Vogauna geripato, rawapara ropuna 37 mita vetaina. Ati lovana magegitaato, 27 mitamo. ²⁹ Poti watu ai neeverara-kauana kalinana, poti mulina kavanai ipou vativati gepia-raiato. Ne gerapalito pene lagani-rakaraka ulanana. ³⁰ Poti ravuagina taura geria ririwa pia kali-lema. Vovetaina gaurana ira na poti keina nanu ai getao-raiato, gekala-opakauto poti wailanai ipou reketa, piave pia-rigora negetiwato. ³¹ Na Paulo na vetali gitatagona talimana e vetali taura evaikilarato, netiwato, “Pene poti ravuagina taura poti ai ati pia tanu-tago genai, gomi maki ati pio maguli.” ³² Gaura pakurai vetali taura na poti keina walora gevero-rukirato, nea gevega-guleato.

³³ Roli elaganiawai aonai, Paulo na ira maparara enogirato, ganigani kiatana pia gani. Ia ekilato, “Gomi toma gagalana vativati (14) pogo vealo-agia, gau kwauta rogoti goro gania. ³⁴ Gaura pakurai pio kwalimu e maguli vealoleanai anogimina, ganigani kiatana iogani. Kwalana gomi repami guira nivana ta ati pene lekwalekwa gaurai.” ³⁵ Vovetaina ekilato mulinai, ia na pereti ta egapiato, ne ira maparara wailarai Palagu evega-namaato, e ekala koruato, ne eganito. ³⁶ Ira maparara maki aora geveakwalimurato, gaurai geganiganito. ³⁷ Poti aonai ai maparamai tinavu ruala gagala taulatoi kwapuna taulatoitoi (276). ³⁸ Ira maparara gegani-mateto, gaurai poti pene malaga ulanana, vuiti rawaparai gepia-raiato.

Poti epereato

³⁹ Elaganiato poti ravuagina taura na tanopara kolemana ati gegitanamanamaato. Na galu kala tanopara na rawaparai egalu-atiana, e kone koulanamamo gegita-agoato. Gaurai getugamagito, pere marauparana, vonai poti pegere vega-toma-ragea negetiwato. ⁴⁰ Ne ipou walora gevero-rukirato, rawaparai geraokwanirato. Vooramo kianai pako walora maki etapurukirato. Ne waila na kavanai palai gekoreato, agi na waila konenai pene lavu-agera ulanana. ⁴¹ Na poti nugunugu ai etomarageto. Nea Poti etomarageto wailana evekwanu-gunugunuato, mulina kavana aku na epere-kinikiniato, e elogi-lovolovoato. ⁴² Vetali taura genavugato, tipura talimara pia vagi-kwaregara, kwalana irauna nege navu kalina, ne nege kalina gaurai. ⁴³ Na vetali gitatagona talimana gena ririwa Paulo pene vega-magulia, gaura pakurai ia na ekila-wairato, vokala ragaina pia kalagia. Gaurai navu riparia talimara evaikilarato, rawaparai pia pavurai, ne pia navu-kuneago kone ai. ⁴⁴ A talima maparara mara tipira pa poti marara korura pia gapira voupe, ira mulira na piave navu-rigo. Vorauparai maparara tanopara geve rawaliato, ta ati elekwalekwato.

28

Malta mounai

¹ Ta rawaparai kala ta ati ekalaato, maparamai namamo kone ai garage-vagito. Ne vonai vou garipato, vomou arana Malta. ² Vomou talimara na ai gemai kala nama iwavagina gekalaato. Kwalana vogura e nakula aonai gema kalova-para gekatiato ai pene tunu-tiavutiavumai ulanana. ³ Paulo eagoto lako rekota eve gapiato, kalovai ema tao-rageato. Warowaro ta volako rekonai kalova tiavuna na egapiato, ne ema nene-atito, ne Paulo gimanai ekolikauto. ⁴ Vomou taura na vovarowaro Paulo gimanai evepinukauto gegitaato, ne matotaura gevevaikila-garigarito, negetiwato, “Ati vegarevegare, etalima e vagi-vagi talimana. Kwalana rawapara na penavu-maguli, na kotio vavinena Dike ati vagi eririwana ia pene maguli.” ⁵ Na Paulo na vovarowaro kalovai ekwara-piakauato, na Paulo rakava ta ati erawaliato. ⁶ Talima getugamagito, Paulo tauniparana irauna nee olona, pa toma eketo-talina, ne ekwaregana. Gevealo-raurauto, na Paulo genai gau rakavana ta ati ewalato. Gaurai ira gevetugamagi-waito, ne gekilato, “Ia maki palagu ta!”

⁷ Vokapu e mou talimana kamuna arana Pablias. Ia gena kapu ati rau. Ia na egapi-ragemaito, e toma toitoi vegata ia gena wariwari talimamai ai evega-agomaito. ⁸ Pablias tamana viti e eguriwai, pe emaoko-tagowai. Paulo ia genai elaka-togato, e erapalito, e gimana ia atanai etao-kaurato, ne gena viti enamato. ⁹ Vokala ewalato, gaurai vomou ai viti talimara maparara Paulo genai geagoto, ne ia na geria viti evega-namarato. ¹⁰ Geria wareware gaura vogo geveniato. Gema ravu aonai paia ririwara gaura gevenimaito.

Romai gakwarato

¹¹ Uve toitoi mulinai Alesandria potina taai garageto. Vopoti ai palagu arana Dios natuna kapa melora ruala kolemara e pikitara getalorato. Vopoti maki gaulago uvera na vomou ai erawalirato. ¹² Garavuto pene ago Sirakuse ai gakwarato. Vonai toma toitoi gataluto. ¹³ Voanana gaveravu-gegelagito gaagoto pene ago Regium. Toma ta evanagiato mulinai, gavurigo erigoto, toma vega-rualanai vou Puteoli ai gakwarato. ¹⁴ Vonai walakava reketa garawalirato. Toma taulato i kwapuna ira na vonai gegapi-gaugaumaito. Voanana vou garavuto Romai gakwarato. ¹⁵ Vonai walakava reketa valimai gekamonagirato, ne ai gemai tipo gevogomaito vanuga keira araria Apias e Wariwari Numara Toitoi kapurai. Paulo na egitarato, gaurana Palagu eveganamaato, e tauniparana etiligato.

Roma aonai

¹⁶ Romai gakwarato aonai, Paulo rorirori geveniato, geregana pene talu. Na vetali tauna taa namo tipo pene gita-tagoo. ¹⁷ Toma toitoi gevanagito mulinai, Paulo na Iuda gekune-agiawai talimara ekeakoukourato. Gema laka-koukouto, ne ia na evaikilarato, netiwato, “Walakavaku, au na gera talima ta ati avega-rakavaato, e tenera geria kala maki ati avega-rakavarato. Na au Ierusalem ai gegapikuto tipura talimana ta vetaina, Roma geria kaomani gimarai getao-kaukuto. ¹⁸ Ira na gerenagikuto, e geku kila gekamonagiato aonai geripataunataunato, au ati geku kala rakava e pia vagi-kwaregaku ganina ta

maki ati gerawaliato. Gaura pakurai geririwato pia luga-vagiku. ¹⁹ Na Iuda talimara na voririwa ati gegapi-rageato. Gaura pakurai au ati geku raupara ta, gaurai anoginogito Kaisara na geku kila pene kamonia. Ati au geku taunilimalima ana agirorira ularana natiwato. Aikina. ²⁰ Gaura pakurai pakea-maimi, au ria ita mai-kilakila gaurana. Kwalana Isaraela gena veraramani pakunai au evetaina geligokuto.”

²¹ Ira na gevega-geleato, negetiwato, “Goi kilamu pepana ta Iudea na ati garawaliato. Walakavara voanana gevogomaito taura na maki valimu rakavana ta ati gekilagiato, pe ati gakamonagiato. ²² Na ai gaririwana goi gemu tugamagi kilana paia kamonia. Kwalana kapu mapararai taunilimalima na goi na e golea gerugaana.”

²³ Gaura pakurai ira na toma ta gevirigiato. Votomai talima gutuma para Paulo gena talu kapunai geagoto. Amoamo vegata pene ago lavilavi, Paulo na Palagu gena Basileia evopatagiato. E Mose gena rova na peroveta taura geria puka na Iesu valina ira geria ekilagi-vealevaato, Iesu pia vega-taunataunaa ulanana. ²⁴ Talima reketa na gena kila gegapi-rageato, a reketa na ati gevega-taunataunato. ²⁵ Ira aora ati kwapuna, gaura pakurai gelaka-lovolovoto. Na rogotina gere laka aonai, Paulo na kila ta ekilagiato, evetaina ekilagiato, “Veaga Palaguna peroveta talimana Isaia genana gomi tenemi kila-taunataunana evaikilarato. ²⁶ Kwalana evetaina ekilato, ‘Ono ago etalima geriai, ne pono kila:

Kamonagi pio kamoniagi, na ati pio ripa-rorirori.

Gita pio gita, na ati pio gitailia.

²⁷ Kwalana etalima aora mukuna, tegara gela, e matara maki kele.

Irau matara na nege vegetana

e tegara na nege kamoniagina

e nege tugamagi-iluna,

ne pia vetugamagi-kule

pana vega-namara kalirana.

(Palagu vovetaina ekilana).’

²⁸ Gaura pakurai au aririwana gomi pio ripa, Palagu gena vevega-maguli valina ati Iuda talimara geriai etugu-agoato, pe ira na pia kamonia!” [²⁹ Paulo vovetaina ekilato mulinai, Iuda talimara gelakato, e matotauria nuganugarai veitu kamuna ta gekalaato.]

³⁰ Rigolo ruala matotauna na evega-voiwai numanai etaluto. E ia genai gevogomaiwai talimara maparara egapi-ragerawai. ³¹ Palagu gena Basileia, (gena vegetatago tiavuna evega-rugaana ea), kilana evopato-venirawai, e Velekou Iesu Keriso valina evega-riparawai makwalimuna na. Talima taa na ati ekila-waiwai.

PAULO GENA TALOTALO ROMA EKALESIARA GERIA Roma vega-matagaina kilara

Paulo na epepa Roma ekalesiara geria rigolo 56 e 57 vekarawarai etaloato, e Korinto ekalesiara vega-toitoina ewariwarirato aonai etalo-venirato; Iesu ekwaregato mulinai etaloato.

Paulo gena ririwa kamuna Romai pene ago, na Ierusalem mai eagoto vou (Apostolo 19:21). Vonai Iuda talimara reketa na gegapiato, ia vagia negetiwato. Na Palagu na elaugaato, Romai pene ago rauparana ekala-pakaato. Gaura pakurai Paulo Romai eagoto rigolo 59 vetaira aonai.

Paulo Romai rogoti ere ago aonai, epepa etalo-venirato. Paulo gena ririwa kamuna, Palagu gena Vali Namana geria pene vega-matagai-namanamaa, e Roma ekalesiara pene veakwalimura ularana (Roma 1:1 e 11).

Roma pukana aonai golea kamura tenu 1:16-17.

Epepa aonai Paulo na Roma ekalesiara geria gau reketa ekilagi-namanamarato gaura ea:

- 1) Iuda talimara e ati Iuda talimara Keriso gena Vali Namana aonana roe nea vou Palagu wailanai kala rorirori talimara pia ruga-tali, e ati rova genana.
- 2) Tanopara talimara maparara, Iuda talimara e ati Iuda talimara, kala rakava aonai gemagulina. (*tenu 1-3*)
- 3) (*Tenu 3-8*) aonai vevega-rorirori valina e vevega-veega valina, e Palagu ralemana maekana kamuna pene matagai valina.
- 4) (*Tenu 9-11*) virigivirigi valina; Palagu na Iuda talimara ati pegapiragera, Keriso ati gekamonagiana gaurai; e Iuda talimara Palagu na mapene gapirage-waira, kwalana Keriso genai mapia kamonagi.
- 5) (*Tenu 12-16*) ekalesia goleana raka pia maguli-tiwa Palagu wailanai.

Paulo na apostolo inaguluna ekalaato, kwalana Palagu na ekeato gaurai

¹ Au Paulo, Keriso Iesu gena vetugunagi tauku; gekuna epepa ewatina. Au ekeakuto, gena apostolo talimaku ai aagoto, e evirigikuto, Palagu na Vali Namana pana varavaragia ulanana. ² EVali Namana kunenai Palagu na peroveta talimara murura na ekilagi-maavuato, ne Puka Veega aonai getaloato. ³ E Palagu Natuna, ita gera Velekou Iesu Keriso, valina. Ia tanoparai ewalato, e King Davida kalakalana. ⁴ Ia kwarega na ekuliiti-waito, voanana Veega Palaguna matiavuna na ita gerai evega-matagaiato ia Palagu talutalu Natuna. ⁵ Iesu genana e ia arana pakunai, ai vega-nama e apostolo rakina gagapiato, ati Iuda talimara paia tavura, Palagu pia vega-taunataunaa e pia kamonagi-venia. ⁶ Gomi maki, Roma aonai gomagulina talimami, ira ria Palagu na ekea-koumito, Iesu Keriso gena taunilimalimai pio ago ularana.

⁷ Gomi Roma aonai gomagulina talimami maparami, Palagu na eulamagimina e ekeamito, gena veega talimarai goagoto, gomi aveganamamina: Palagu ita Tamara e gera Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama iwavagina e maino gemi ai pene mia.

Paulo gena ririwa kamuna Romai pene wariwari

⁸ Geku kila tovtovona, au geku Palagu atanikiu-veniana Iesu Keriso arana gomi maparami atami ai, kwalana gemi kamona valira tanopara maparana aonai gekilagi-matagairana. ⁹ Natuna Valina Namana avopatagiana, maverereku na vetugunagina aago-venina Palagu na wailanai, gomi au geku rapali maparara aorai ati atugamagilekwalekwamina. ¹⁰ E maki geku rapali aorai anogi-pukana, natina, pene ewagumona Palagu eririwana genai, geku raupara ta pene kalroriroria, pe gemi ai pana wati. ¹¹ Kwalana au geku ririwa kamuna para gitami, pe Veaga Palaguna gena vega-nama reketa mapara venimi, pio kwalimu ularana. ¹² Voo gomi e au patara vevega-tiliga veveni gera kamona aonai.

¹³ Walakavaku maparami, pio ripa-rorirori, lagani vogo aririwato gomi gemi ai pana wati natiwato, na ati geku raupara pene vogomai etoma. Geku ririwa, ati Iuda talimara na geku inagulu aonana veveakava gerawaliato e Iesu Keriso gena golea talimarai geagoto vetaina, gomi maki nuganugami ai pana veveakava. ¹⁴ Palagu na inagulu evenikuto, Grik talimara e ati Grik talimara, aoneka talimara e kala kawakawa talimara pana veakavara ularana. ¹⁵ Gaura pakurai au geku ririwa kamuna, eVali Namana gomi Romai gotaluna talimami maparami gemi ai maki pana vopatagia.

Vali Namana magena tiavu

¹⁶ Palagu gena Vali Namana nugaragena na ati ekalakuna, kwalana eVali Namana aonai Palagu tiavuna einaguluna, ia gekamonagiana talimara vega-magulira ularana: Iuda talimara geriai kune, kapinai vou ati Iuda talimara. ¹⁷ Kwalana Vali Namana aonai Palagu na taunilimalima kala rorirori talimarai raka pene kilagi-tiwara ematagaina. Kala rorirori kamona aonai voo tovtovona na pene ago ikana, Puka Veaga aonai ekilana vetaina: “Palagu pene kamona-venia talimana Palagu na kala rorirori talimanai pene kilagia, ne pene maguli.”

Palagu gena paru taunilimalima geriai

¹⁸ Palagu gena paru kupana ematagaina, kwalana taunilimalima na Palagu ati gekwalanaana e kala rorirorira ati gekalarana. Geria kala rakavara na kila-taunataunana gekoukou-gavuana. ¹⁹ Palagu pia ripaa magulira maparara ira geriai matagai, Palagu matotauna na evega-matagai-gitakaurato. ²⁰ Palagu ati tagitaana, na kupa e tanopara ekalarato, voanana pene vogomai ewagumona, Palagu gitagitana kolemana veavugana tagita-gitakaurana. Ia taunatauna Palagu talutalu e gena mia-vanagivanagi tiavuna gimana kalakalara gaura na maki gevega-matagaiana, pe tariparana. Gaura pakurai taunilimalima ati gena vekougavu rauparana.

²¹ Pa, ira taunatauna ripara Palagu, pe pegere vega-ragea, na ati gevega-rageana e maki ati getanikiuana. A geria tugamagi kala kawakawana namo gevega-vonurana. Gaura pakurai geria tugamagi kawakawara na aora gevega-mukunarana. ²² Ira matotaura gekilana, ira maaonekara negetina, na ira vou kawa. ²³ Pe maguli vanagivanagi Palaguna pegere vega-ragea, na gima kalakalara gaura vega-gelegelena mapia kwarega talimara avuavura e manega paera, manu, e kwano ai gealana gaura avuavura gekamonagirana.

²⁴ Gaura pakurai Palagu na kala milora pia kalara ularana egita-guilagirato, pe pia mata-poraga aorai geverere-agirana gelegelenai, e matotaura nuganugarai vevega-nugarage kalara irauiraura na tauniparara pia vega-rakavara. ²⁵ Ira na Palagu gena kila taunataunara kapurai opakau kalara gekalarana, e Palagu na ekalarato gaura gealiruputali-venirana e vetugunagira geago-venirana, a vogaura ekalarato Palaguna aikina. Iamo geregana ita vevato-agia, ati ikana, vanagivanagi: Amen.

²⁶ Taunilimalima vovetaina gekalato gaurai, Palagu na egita-guilagirato, nugarage kalara pia ririwamagira ularana. Geria gare maki vegarawa magulira rorirorira geraokwanirana, mataukavara ria gekala-kawakawana. ²⁷ Marura maki ira vetaira, gare ria vegarawa magulira taunataunara geraokwanirana, mataukavara gevetugamagirakava-venina. Vomaru matotaura mataukavara ria gevegeno-agina. Ekala rakavara voira metaura ira matotaurana na gerawalirana.

²⁸ Atanai, ira ati geririwato, Palagu pia ripa-namanamaa e tugamagi-ilu ira nugara garakaurai pene mia, gaurai egita-guilagirato geria tugamagi kawakawara pakurai, pe ati pia kalarakalara pia kalara ularana. ²⁹ Ira rakava maparara na gevonu-poraketoto, kala rakavara, ririwamagi, tugamagi paruparu, vekuku, vagivagi, kogo, veveagarekone e taunilimalima vega-ketora kalara, veroli-opakau, ³⁰ vekwaimuli, Palagu aorakava-vagina, karoverave rakavarakava, kila-guilagi, e veagi; veveagoloka, rakava kala rauparara valigura gevega-walarana, tina e tama karora ati gekamonagirana; ³¹ ati getugamagi-iluna, ati raramanira talimara, ulamagi ati riparia talimara, venugagiviti ati riparia talimara. ³² Pa, ira ripara, Palagu gena vegavutina na netina, kala rakava talimara pia kwarega. Na ira na gekalarana, ati ira namo gekalaana, na taunilimalima reketana gekalarana maki geonamarana e gegapi-ragerana.

2

Palagu gena vevega-rorirori

¹ Goi talima reketa oagirorirana kepirai olakana talimamu, goi ati gemu veavuga rauparana. Goi na talima ta oagiroriana, gena kala rakavara okilagirana aonai, goi tipo matotaumumo ovevega-metauna e oveagirorina. Kwalana talima ta gena kala rakavara okilagirana kalara, goi matotaumu na maki okalarana. ² Ita ripara, Palagu na vokala rakavara gekalarana talimara pene agirorira, ne metau pene venira voo rorirori. ³ Raka gotugamagia-tiwana, gomi, tipo taunilimalimamo, na taunilimalima reketa goagirorirana, na aonai gomi matotaumi na maki vokala rakavara gokalarana. Gomi gotugamagina Palagu gena veagirori na pio kali-maguli? ⁴ Pa Palagu gena nama iwavagina, aona egapi-gaugauana, e vaigaoka atarai ati ganira nogotina? Pa ati goripana Palagu gena nama kamu iwavagina ganina, gomi pio vetugamagiwai e pio laka-waikule ulanana? ⁵ Na gomi aomi goveagaokarana, ati govetugamagi-waikulena. Evetaina gokalana matotaumi atami ai gemi metau ataiatai golapulapu-kaurana. Na Palagu gena Kota kamunai gena veagirori rorirorina pene kalaa votomai vou gena paru pene vega-matagaia, ne gemi kala metaura ganira pio gapira. ⁶ Palagu na “kwapurakwapura rakagaurakagau gokalato gegelegera i ganira pene

venimi.”⁷ Talima reketa rogora gevetolena kala namara gekalana, Palagu kolemana, e gapiragena, e ati pene aiki magulina getavuana. Palagu na ira maguli vanagivanagi pene venira.⁸ A talima reketa matotauro mo geria nama getavurana, kila e maguli taunataunana gerugarana, e rakava kalara gekwalanarana. Ira Palagu na pene aorakavara maparuna na.⁹ Pia kala rakava talimara maparara rakava metauna kamuna e vitiviti kamuna pia gapia. Iuda taunilimalimara geriai pene wala-kune, mulinai ati Iuda talimara geriai maki pia wala.¹⁰ Na kala namara pia kala talimara maparara geria, Palagu na maeka ralema iwavagina e venugagi-rage e maino pene venira: Iuda talimara geriai pene kune, ne mulinai ati Iuda talimara geriai maki.¹¹ Kwalana Palagu na taunilimalima maparara maguli kwapunaimo egapi-ragerana, geria kala vetairai voira evenirana.

Palagu na Iuda talimara e ati Iuda talimara pene agirorira

¹² Ati Iuda talimara Mose gena rova ati ripara, aonai gekalarakavana, voira maparara pia kwarega-lekwalekwa, (Palagu na pene agirorira), rova mulimulinai lewana ati ripara; e Iuda talimara rova ripara, na gekala-rakavana talimara maparara rova na pene agirorina.¹³ Kwalana rova tipo gekamonagiana talimara, Palagu wailanai ati kala rorirori talimara, na rova gekwalanaana talimara vou, Palagu na ekilagirana kala rorirori talimara.

¹⁴ Pa, ati Iuda talimara ati geria rova, na geria maguli aonai rova na ekilagirana kalara gekalarana. Voira maparara geria rovai geagona, na ira ati geria rova.¹⁵ Ira geria kala na evega-matagairana, Palagu gena rova na eririwarana kalara ira nugara garakaurai etaloato. Eia nugana piruluna na maki evega-taunataunarana, kwalana toma reketai geria tugamagi na evega-vekwakunagirana, na toma reketai galamara ekalarana.¹⁶ Au na Vali Namana avopatagiana, Palagu na taunilimalima gena kala e tugamagi veavugara Iesu Keriso genana pene agirorira tomanai vou pia matagai.

Iuda talimara e rova

¹⁷ Goi Iuda talimamu raka otugamagi-tiwana? Pa, goi ovekilagina Iuda talimamu. Goi rova genai ogegepekauna, e oveagina, okilana, goi Palagu gena pete talimamu.¹⁸ Okilana, Palagu ripamu e gena ririwa kala nama iwavagira e rakavara ogitailiarana, kwalana rova na evega-ripamuna gaurai.¹⁹ Goi okilana, taunatauna goi na mata-kele talimara pono vaira, e goi mukunai getaluna talimara geria kere maekana; ²⁰ e kala kawakawa talimara kila-nakagatura talimamu, e girigiri geria vevega-ripa talimamu, kwalana rova aonai aoneka e kila taunataunara gemiana gaura ripamu.²¹ Goi na taukavamu ovega-riparana, a goi matotaumu ati ovevega-ripana. Taunilimalima ovopata-venirana aonai okilana, “Ragai pono lema,” notina, na goi vou olemana.²² Taunilimalima ragai pia veopa-lemma notina, goi oveopa-lemma. Kaivakuku oarokava-vagirana, na geria rupu aora rinagara olemarana.²³ Rova ovega-rage-iwavagirana aonai, Palagu goi na ati okupa-rageana, gena rova okaroverave-venirana.²⁴ Puka Veaga evetaina ekilana, “Palagu arana ati Iuda talimara nunganugarai gekilagipiatogaana, kwalana gomi kila-tilivagi vetainai.”

²⁵ Melo tauniparara kopira lamavagi kalana maganina, pene rova pono kwalanaa genai. Na pene rova okilagi-piatogarana genai, gemu kopi lamavagi kalana ati ganinai pene ago, e goi kopina ati gelama-vagirato talimana vetaina. ²⁶ Ati Idua talimara kopira ati gelama-vagirato. Na pene rova magulira rorirorirai gekalana genai, Palagu wailanai ira kopira gelama-vagirato talimara vetaira? ²⁷ Pa, rova pukana gemu ai, e kopimu gelama-vagiato. Na pene goi na rova okilagi-piatogaana genai, rova ekwalanaana talimana, e ati Iuda talimana, veagirori tanukaunai pene tanu goi pene agirorimu. Pa, taunipara kavanai kopina ati gelama-vagiato. ²⁸ Pene talima ta aranamo kovagona Iuda talimana e kopi lamavagi maki mulimuli e taunipara kopina vegailianamo kovagona genai, ia ati Iuda talimana taunatauna. ²⁹ Aikina kinavagi. Iuda talimana pa Palagu gena pete talimana taunatauna rai nugana piruluna na e gena tugamagi na evega-matagaiana, ia Iuda talimana. E kopi lamavagi kalana maki taunilimalima nugana garakaunai pene matagai. Ia ati rova kilara getalorato gaura kwalanarai pene wala. Aikina. Ia Palagu Palaguna na taunilimalima nugana pirulunai pene kalaa gauna. Votalima voo ati taunilimalima na pia vega-ragea, na Palagu na pene vega-ragea.

3

¹ Iuda talimara na ati Iuda talimara gevanagirato? Melo tauniparara kopira gelama-vagirana genana rakagau namana gerawaliato? ² Pa, gau namara vogo gerawalirato! Tovotovonai Palagu muruna kilara taunatauna eveagaunarato.

³ Pene Iuda talimara reketa Palagu genana gelaka-gerevagito, ati geria kamonagi genai rakavetaina? Taunatauna, Iuda talimara reketa ati geria kamonagi; na ira ati geria kamonagi pakunai, Palagu gena kilagavu maki ati ganinai pene ago pa? ⁴ Aikina kinavagi! Palagu taunatauna vegata, gena kilagavu ati eketona, taunilimalima geopakauna. Puka Veaga ekilana vetaina, “Palagu, goi pono kila genai, pia vega-taunataunamu, e Kotai pia opa-venimu genai maki pono vega-ketora.”

⁵ Talima reketa na geria vevega-veitu kilara pia kilagira, nepiatiwa: Pene ita gera kala ati rorirori na Palagu gena kala rorirori etaomatagai-gitakauna genai, ita rakagau nepitatiwa? Pita kila, Palagu gena paru kalara ita atarai etaorana genai rorirori pa? ⁶ Aikina, Palagu magena rorirori. Pene Palagu ati rorirori genai, ia na tanopara maparana raka pene agirori-tiwa? ⁷ Talima ta pene vevega-veitu, pene kila, “Pene au geku opakauna Palagu gena kila taunataunara evega-matagai-gitakaurana e ia maekana ralemana iwavagina evegakamuana genai, rakagau gaurai au roe evega-vekwakunagikuna rakava talimaku netina?” ⁸ Voo kawakawa kilana, noowane ekila vetaina, “Rakava ita kala, pe nama pene matagai.” Talima reketa na ai gevegarakavamaina, geopagimaina, gekilana, ai evetaina gakilana negetina. Evetainai ai geopagimaina talimara Palagu na voira metaura pene venira ati vekwakunagina, kwalana geria opakau pakunai.

Talima ta ati rorirori

⁹ Ne rakagau moe nepitatiwa? Ita Iuda talimaramo nama, a ati Iuda talimara aikina? Aikina kinavagi! Warau pata kilagia, Iuda talimara e ati Iuda talimara nunganugarai ta ati gena rakava ragai nepitatiwa.

¹⁰ Puka Veaga aonai evetaina getaloato:

“Talima ta ati rorirori,
ta vagi maki aikina;

¹¹ talima ta ati etugamagi-rorirorina,
taa na maki Palagu ati etavuana.

¹² Maparara gelaka-muligito,
ira maparara kala rorirorina ati gekalaana,
maparara ati gekala-rorirorina,
ta kala nama ati ripana,
ta vagi maki aikina.

¹³ Ira gorolora kwarega legara kovogara vetaina;
maera na opakau kilaramo gekilagirana.

Geria kilakila na kwarega vevega-walarana,
noowane gelema kwalara ira pipigarai gemiana.

¹⁴ Murura kogo e kila rakavara na gevonu-porarageto.

¹⁵ Ira gevailavaila-rakavana galama e vagivagi kalarai;

¹⁶ geria lakalaka kapurai kala lovolovo e rakava geraokwanina.

¹⁷ Maino magulira ati riparia.

¹⁸ Ati geria venugagi-rage Palagu genai.”

¹⁹ Ita ripara, erova kilara na rakagau gekilagiana, raira rova kapulenai gemagulina talimara evaikilarana. Voia ganina, rova kapulenai gemagulina talimara e taunilimalima maparara maki mururana gau kwauta ati pia kilagia, e etanoparai taunilimalima maparara Palagu wailanai pia ruga-tali mageria kala rakava. ²⁰ Gaura pakurai rova kwalanagina magulinai talima ta aikina kinavagi Palagu wailanai Palagu na pene kilagi-matagaia, ia kala rorirori talimana. Aikina, rova genana ita na kala rakava taripaana.

Kala rorirori kamona na evogomaina

²¹ Na ewagumona arigi rauparai Palagu na taunilimalima ekilagirana kala rorirori talimara netina rauparana pema matagai-namanama. Voo ati rova kwalanagina magulinai. Aikina. Mose gena rova na e peroveta talimara geria kila-matagai ai gekilagiato rauparana na.

²² Ekala rorirori Palagu genana evogomaina e Iesu Keriso pia kamona-venia talimara maparara na pia gapia. Ta ati irau. ²³ Kwalana taunilimalima maparara rakava talimaramo, pe maparara Palagu maekana ralemana iwavagina genana tagerevagitito. ²⁴ Na Palagu gena vega-nama aonai ati gera rakava netina, kwalana Keriso Iesu genana gera rakava aora na evega-magulirato. ²⁵ Palagu na Iesu veaonama warewarena gaunai evega-agoato, kwalana taunilimalima ia aonana pene gapi-ragera ulanana. Voia magulina evetaina: Rai ia ralanai pene veraramani Palagu na gena rakava pene tugamagi-piatogara. Palagu na vokala ekalaato ganina, ia gena rorirori pene vega-matagaia ulanana. Kunenai rakava gekalaawai aonai, egita-guilagirawai, rakava ati evega-voirawai. ²⁶ Etoma Iesu veaonama warewarena gaunai evega-agoato kwalana gena kala rorirori pene vevega-gitagira ulanana, pe ia gena rorirori pene matagai, e ia na Iesu Keriso gekamonagi-veniana talimara rorirorira pene kilagira.

²⁷ Pe ita rakagau pita veagi-agia? Veveagoloka ati gena kapu ta. Rakagau gaurai? Rova takwalanaana gaurai? Aikina, maguli kamonagi magulinaimo pita rawalia. ²⁸ Kwalana pita ripa-rorirori, taunilimalima kamonagi vetainai Palagu na egapi-ragerana, na ati rova pita kwalanaa gaurai.

²⁹ Pe Palagu Iuda talimaramo geria? Ia ati, ati Iuda talimara maki geria Palagu? Pa, ia ati Iuda talimara maki geria Palagu, ³⁰ kwalana Palagu kwapunamo. Ia na tauniparara kopira gelama-vagirato talimara kamonagi ai rorirorira pene kilagi, e kopira ati gelama-vagirato talimara maki rorirorira pene kilagi vokamonagi kwapunaimo. ³¹ Voia aonai kamonagi na rova tiavuna tavagiana? Aikina kinavagi! Na rova tavega-ruga-kikitaliana.

4

Aperaamo gena kamonagi

¹ Ita rakagau mapita kilagia, tenera Aperaamo na emaguli ea erawaliato atanai? ² Pere taunatauna, Aperaamo gena inagulu e kala pakunai Palagu wailanai kala rorirori talimanai pere ago matotauna pere vekilagi, pere veagi. Na ia Palagu wailanai ati gena veagi kapuna ta. ³ Puka Veaga aonai rakagau netina? Puka Veaga aonai ekilana, “Aperaamo na Palagu gena kila evega-taunataunaato aonai, Palagu ekilato, ia kala rorirori talimana netiwato.” ⁴ Talima ta einaguluna, ne voina egapiana. Ia einaguluna gaurai, voina egapiana voo gewareware-veniana gauna ragai nepitatiwa. Aikina kinavagi. Voo ia gena inagulu voina vegata. ⁵ Na talima ta, ia inagulu pa kala ta ati ekalaana, na ia Palagu, rakava talimara kala rorirori talimarai evega-agorana Palaguna, gaurai ekamonagina. Etalima e gena kamonagi vetainai, Palagu na ekilagiana, ia kala rorirori talimana netina. ⁶ Davida na maki vokilamo kwapuna ekilagiato. Etalima evaikilarato, pia verere netiwato. Voo inagulu pa kala reketa ati gekalarana, na Palagu, rakava talimara ati geria kala rakava netina Palaguna, na ira evaikilarana, kala rorirori talimara netina. Davida ekilato,

⁷ “Geria karoverave etugamagi-piatogarana, e geria rakava egaivagirato talimara pia verere.

⁸ Velekou na gena rakava atanai ati mapene agi-kaua talimana pene verere.”

⁹ Vevega-nama e verere evetaira tauniparara kopira gelama-vagirato talimaramo geria, pa tauniparara kopira ati gelama-vagirato talimara maki geria? Warau pata kila, Aperaamo gena kamonagi vetainai, Palagu ekilato, ia kala rorirori talimana netiwato. ¹⁰ Arigi toma ia kala rorirori talimanai eagoto? Tauniparana kopina gelama-vagiato mulinai, pa tauniparana kopina rogoti gere lama-vagia aonai? Ia ati tauniparana kopina gelama-vagiato mulinai vou Palagu ekilato, ia kala rorirori talimana netiwato. Aikina. Ia tauniparana kopina rogoti gere lama-vagia aonai, kala rorirori talimanai eagoto. ¹¹ Ia tauniparana kopina kapinai vou gelama-vagiato. Votauniparana roe nea vou gelama-vagiato, ia tauniparana rogoti gere lama-vagia aonai. Kala rorirori talimanai eagoto, voia vegailiana voo evega-taunataunaato. Voanana Aperaamo, Palagu gevega-taunataunaana talimara tamariai eagoto, lewana tauniparara kopira ati gelama-vagirato. Kwalana

Palagu gevega-taunataunaana talimara Palagu na egapi-ragerana kala rorirori talimara. ¹² E ia maki tauniparara kopira gelamavagi-kawarato talimara tamara. Au na ati tauniparara kopira gelamavagi-kawarato talimara akilagirana. Aikina. Na tamara Aperaamo tauniparara kopina rogoti gere lama-vagia aonai, Palagu ekamonagi-veniato, ira na maki Palagu vovetaina gekamonagi-veniana talimara akilagirana.

Rova e kamonagi

¹³ Palagu na Aperaamo ekilagavu-veniato, netiwato, ia kalakalana na etanopara pia vaia. Ekilagavu kilana Palagu na ekilagiato, ati Aperaamo na rova ekwalanaato pakurai, na Palagu ekamonagi-veniato pakunai, ne kala rorirori talimanai eagoto. ¹⁴ Pere rova gekwalanaana talimara na tanopara pegere vaia genai, kamonagi ati gena nama ta, e kilagavu kilana maki kila kovagonamo. ¹⁵ Pa, rova na Palagu gena paru kamuna evega-walaana. Na pene rova aikina, talima taa na rova ta ati pene leaa.

¹⁶ Gaura pakurai, kilagavu kamonagi genana evogomaina, pe Palagu gena vega-nama aonai kilagavu ganira taunataunara Aperaamo makalalakalana geriai pia wala. A ati rova kapulenai gemagulina talimaramo geriai, na Aperaamo gena kamonagi aonai gemagulina talimara maki geria. Aperaamo ita maparara tamara. ¹⁷ Puka Veaga aonai etaloato vetaina: “Au na goi tanopara vogo tamariai avega-agomuto.” E Aperaamo na evega-taunataunaato Palaguna wailanai Aperaamo ita tamara. E Palagu na kwarega talimara evega-maguli-wairana e tanoparai ati gewalato gaura evega-walarana.

¹⁸ Aperaamo gena veraramani no ati vega-rugakauna gauna ta, na Palagu gena kilai everaramanito, evega-taunataunaato vetainai, tanopara vogo tamariai eagoto. Palagu na ekilagavu-veniato gelegelena: “Goi kalakalamu pia vogo-mituu vetaira.” ¹⁹ Aperaamo volagani-nai gena rigolo roli tinavu kwapuna (100), tauniparana maki emoirato, kwarega tauniparara gelegelerau warau eagoto, e Sara maki ati gelegele melo ta pene gapia. Ia na eira egitarato, na egaura na ia gena kamonagi ati vagi evega-moiraato. ²⁰ Voia aonai ia ati etugamagi-aovoavoto, ati etugamagitugamagito, maki ati ekalavo-kalavoto Palagu gena kilagavu atanai. A ia gena kamonagimo eveagaokaato, ne Palagumo evegarageato. ²¹ Kwalana ia maaona maparana eripato, Palagu matiavuna, rakagau ekilagi-gavuato gauna pene vega-walaa. ²² Vovetaina gaurai Palagu na evaikilaato, “Ia kala rorirori talimana,” netiwato.

²³ Ekila e, “Ia kala rorirori talimana,” ati Aperaamo gregena genamo ekilagiato, ²⁴ na ita gerai maki ekilagiato. Ita gera Velekou Iesu Keriso kwarega na evega-kuliiti-waiato Palaguna tavega-taunataunaana talimara maki pene vaikilara, kala rorirori talimara, nepenetiwa. ²⁵ Palagu na Iesu etuguato, tanoparai ekwaregato, ita gera rakava penema voi-vagira ulanana. Ita Palagu na kala rorirori talimarai pene kilagira ulanana gaurai kwarega na maevega-kuliiti-waiato.

5

Palagu na ita kala rorirori talimara netiwato

¹ Gaura pakurai ita gera kamonagi vetainai, Palagu ekilato, ita kala rorirori talimara netiwato, gera Velekou Iesu Keriso genana Palagu ria

maino tagapiato. ² Ita Iesu Keriso pakunai kamonagi aonana Palagu gena vega-nama aonai pata laka-toga, ne aonai taruga-tagona. E tavererena, kwalana taveraramanina, Palagu na vou ia maekana ralemana iwavagina pene venira. ³ Ati voiamo, na gera vitiviti ai maki pita verere, kwalana ripara, vitiviti na vaigaoka evega-walaana. ⁴ Vaigaoka na veveagarekone pita voua, veveagarekone pita voua Palagu maekana ralemana iwavagina pita raramani-kaua. ⁵ Everaramani na ati pene vega-tugamagitugamagira, kwalana Palagu na Veaga Palaguna evenirato, eia genana ita nugara garakaurai Palagu na gena ulamagi epoporigoato.

⁶ Iokamonagi, ita ati kwalimura roe voa aonai, Palagu na warau ekala-maavuato tomanai Keriso ekwaregato, ita, Palagu tatugamagi-piatogaana talimara, pene voi-waira ularana. ⁷ Talima namana pakunai ta pene kwarega pa? Gaoka! Na talima nama iwavagina pakunai peiramu ta pene vetugamagi-kwalimu, ne pene kwarega ripa. ⁸ Na ewagumona enai Palagu gena ulamagi ema vega-matagaiana: Ita rakava talimara roe voa aonai, Iesu warau ekwaregato ita pakurai.

⁹ Ripara, Iesu ralana na pema alevara, ne ati gera rakava nepetiwa. Gaurana ia pakunai, Palagu gena paru pene vega-matagaia tomanai pene vega-magulira. ¹⁰ Ita Palagu roe watavetali-veniawai aonai, Palagu Natuna gena kwarega na Palagu ria maevega-vegata-wairato. Ewagumona ita Palagu ria tavegata-waito, gaura pakurai Iesu emaguliwaito genana, vevega-maguli maki pita rawalia. ¹¹ Ati voiamo, na gera Velekou Iesu Keriso pakunai Palagu genai pita verere, kwalana Iesu Keriso genana ita Palagu ria pita maino e pita vegata.

Adamu kwarega evega-walaato, Keriso maguli evega-walaato

¹² Ita ripara, talima kwapuna ekala-rakavato, ne ia genana rakava tanoparai ema laka-togato. Rakava na kwarega evogomagiato. Vovetaina gaurai kwarega na taunilimalima maparara egapi-vanugavanugarato, kwalana taunilimalima maparara gekala-rakavato. ¹³ Voia ganina, kala rakava tanoparai ewala-kuneto, a Mose genana rova kapinai vou evogomaito. Na pere rova aikina genai, Palagu na kala rakava, pa ita kila rova gekaravaana rakavana, talima ta genai ati pere kilagia. ¹⁴ Na ripara, Adamu gena lagani ai pene vogomai Mose gena lagani ai, taunilimalima kwarega gena tiavu kapulenai gemaguliwai. Pa, Palagu gena vevega-nagi kilana ta ati gekaroveraveniato Adamu na ekalaato vetaina, na ira maparara maki kwarega gena tiavu kapulenai gemaguliwai.

Adamu na roe nea vou pene vogomai talimanamo ema vega-matagaiato. (Voo Keriso). ¹⁵ Na ewareware gauna ati voina e irau, ati Adamu gena kala rakava goti gelegele. Etalima kwapuna gena kala rakava pakunai, talima vogo gekwaregato. Na Palagu gena vega-nama e wareware gauna na kala rakava gena tiavu evanagiato: Palagu gena evega-nama e wareware gauna talima kwapuna, Iesu Keriso, genana evogomaito, taunilimalima vogo geriai epepopo-rigoto. ¹⁶ Palagu gena wareware gauna irau, ati votalima kwapuna, Adamu, gena kala rakava vetaina: Kala rakava kwapunamo ewalato genana, Palagu na taunilimalima e tanopara maparana eagiroriato, rakava voina metauna kamuna atarai etaoato. Na Palagu gena wareware gauna rakava vogo mulira na ema laka-piatito, voanana taunilimalima kala

rorirori talimarai evega-agorato. ¹⁷ Taunatauna, votalima kwapuna na kala rakava ekalaato, voanana tanopara maparana kwarega gena tiavu kapulenai emiana. Kwarega e kala rakava ekalaato talimana genana evogomaito tanoparai. Na talima kwapuna, Iesu Keriso, ia na ekalaato gaunana vokala rakava ekalaato talimana gena kala rakava tiavuna evanagiato. Taunilimalima maparara, Palagu gena vega-nama iwavagina e kala rorirori warewarena pia gapia talimara, Iesu Keriso genana maguli pia gapia, ne king vetaira pia vele.

¹⁸ Adamu gena kala rakava kwapuna pakunai, Palagu ekilato, taunilimalima maparara kala rakava talimara e rakava voina pia gapia netiwato. A Keriso gena kala rorirorina kwapuna genana, taunilimalima maparara kala rorirori talimarai pia ago e maguli pia vaia ripa. ¹⁹ Etalima kwapuna gena karoverave na taunilimalima vogo kala rakava talimarai geagoto. Voia gelegelena, talima kwapuna gena kamonagi na taunilimalima vogo rorirori talimarai pene vega-agera.

²⁰ Peiramu rova etao-kauato rakava pene kamu ularana. (Pa ita kila, rova genana taunilimalima geria rakava maparara pia matagai nanamana). Na kala rakava ekamuna kapunai, Palagu gena vega-nama maki ekamu-iwavagina. ²¹ Kunena taunilimalimara kala rakava gena vegetatago tiavuna kapulenai gemagulito, voanana kwarega ewalato. Voia vetaina, Palagu gena vega-nama kala rorirori evega-matagaiana, maguli vanagivanagi gera Velekou Iesu Keriso genana evogomai-agera ita gerai.

6

Rakava genai takwaregato, Keriso gena maguli aonai ita magulira

¹ Pe rakagau maita kilagia? Pa ita kila, rakava kalara ita kalawai-kalawaira, pe Palagu na gena vega-nama gerai pene vega-matagai kamu iwavagira? ² Aikina kinavagi! Ita kamonagi talimara warau takwaregato rakava genai, (e rakava magulina genana tagerevagito); arigi rauparai rakava magulina aonai roe wapita talu? ³ Ita bapatiso tagapiato ganina ea: Ita na vobapatiso tagapiato Keriso Iesu gena maguli aonai talaka-togato, vobapatiso tagapiato aonai, ita ia ria takwarega-kouto. Pa gomi eia ati ripami? ⁴ Bapatiso tagapiato ganina, ita maki Keriso ria takwarega-kouto, Palagu na Keriso ria etole-kourato. Ne Tamara maekana ralemana iwavagina e tiavuna iwavagina na Keriso kwarega na evega-kuliiti-waiato vetaina, ita maki maguli valigu karigulanai pita maguli.

⁵ Pene ita Keriso ria takwapunato, ne ia ekwaregato vetaina ita maki takwaregato genai, taunatauna, ia Palagu na kwarega na evega-maguli-waiato vetaina, ita maki vovetaina Palagu na pene vega-maguli-waira vegata. ⁶ Kwalana ita ripara, ita gera maguli kunena Keriso ria veganamo satauro ai gerageto. Vokala ewalato ganina, rakava ekalawai tauniparana magena ririwa rakavara ita gerana pene gaivagivagia, pe ita kala rakavara geria inagulu talimana ati voina talimana vetaina ragai mapita ago. ⁷ Kwalana kwarega talimana na kala rakavana ta ati mapene kalawai kapu vagia.

⁸ Pene ita Keriso ria takwarega-kouto genai, taunatauna vagi tari-pana, Keriso ria maki pita maguli-kou. ⁹ Kwalana ripara, Keriso kwarega na warau ekuliiti-waito, pe ati mapene kwarega-wai; kwarega

ati tiavuna ia genai. ¹⁰ Keriso ekwaregato aonai, rakava gena tiavu evega-aiki-vagiato. A ewagumona emaguli ia na emaguli-agiana e Palagumo gena emagulina. ¹¹ Voraupara kwapunai gomi maki matotaumi evetaina pio vekilagi: Gomi kala rakavara geriai warau gokwaregato, Keriso Iesu na maguli aonai gomi gomagulina Palagu gena.

¹² Gaura pakurai rakava na mapene rakava tauniparana nea gaunana gomi ragai vagi pene vaimi. Kwalana pene mapene rakava tauniparana nea rakavana na pene vaimi genai, gomi ia gena ririwa rakavara pio kwalanara. ¹³ Tauniparami kwauta rakava ragai pio venia, pe kala rakavara kalakalara rinaganai ragai pene vega-agoa. A gomi kwarega na maevega-maguli-waimito vetainai, tauniparami maparara Palagu pio venia. Tauniparami kava maparara maki Palagu pio venia, kala rorirorira pia kala ularana. ¹⁴ Pe rakava na gomi ragai mapene vaimi, kwalana gomi ati rova gena tiavu kapulenai gomagulina. Aikina. Gomi Palagu gena vega-nama aonai gomagulina.

Kala rorirori gena vetugunagi talimara

¹⁵ Ne rakagau? Kala rakavara roe wapita kala, kwalana ita ati rova kapulenai tamagulina, na Palagu gena vega-nama aonai tamagulina, gaurai pita kala rakava pa? Aikina kinavagi! ¹⁶ Gomi ati ripami, pene matotaumu talima ta gena inagulu talimana ati voina talimamu ai ovevega-agona, karonna pono kamongia notina genai, goi votalima gena inagulu talimana ati voina talimamu ai warau oagona. Vorakava gena vetugunagi talimamu ai pono ago, ne ikanai ponove kwarega. Pa Palagu gena kila pono kwalanaa, ne kala rorirori talimamu ai pono ago. ¹⁷ Palagu ita tanikiu-venia, kwalana gomi kunenai rakava gena inagulu talimana ati voina talimami, na ewagumona Palagu gena kila-taunataunana maaomi maparara na gokwalanaana, gevega-ripamiwai gelegelenai. ¹⁸ Ne Palagu na rakava genana eluga-vagimito, kala rorirori gena vetugunagi talimami ai goagoto.

¹⁹ Au na emaguli e inagulu talimara ati voira talimara geria maguli ai ama kilagirana pio ripara ularana, kwalana gomi taunipara kavanai ati tiligami roe nea. Gomi kunenai ne tauniparami kavatara ne kala milora e kala rakava kwaikwaira geria inagulu talimana ati voina gaurai govega-agorato. A ewagumona netauniparami kavatara ne kunenai rakava genai gokalarato gelegelenai, kala rorirori gena vetugunagi gaurai pio vega-agoa, pe pia veaga. ²⁰ Gomi rakava gena inagulu talimana ati voina talimami ai roe wagomaguliwai aonai, kala rorirori ati gena kapu ta gomi gemi maguli aonai. ²¹ Gomi vokala gokalarato geriana rakagau namana gorawaliato? Vokala ewagumona gotugamagi-waikulerana genai, evega-nugaragemina. Vokala ikanai kwarega pio waitagoa.

²² Na gomi ewagumona rakava aona na egapi-atimito, Palagu gena inagulu talimana ati voina talimami ai goagoto. Palagu gena inagulu talimana ati voina talimami ai pio ago, voanana nama pio rawalia gauna na veaga-iwavagi talimami ai pio ago. Ne voanana gomi maguli vanagivanagi pio vaia. ²³ Kwalana rakava voina kwarega, a Palagu gena wareware gera Velekou Keriso Iesu genana pita gapia gauna maguli vanagivanagi.

7

Ita ati rova gena tiavu kapulenai tamagulina

¹ Tarigavu, gomi taunatauna ati goripa-rorirorina? Gomi ne rova ripami talimami au na avaikilamina. Ripami, talima roe emagulina aonai, ia rova gena tiavu kapulenai emagulina, a ekwaregana aonai, rova ati gena tiavu ia genai. ² Vega-gelegelena, vegarawa garena, pene garawana roe emagulina aonai, ia vegarawa rovana kapulenai roe emagulina. A garawana pene kwarega mulinai, vegarawa rovana voa, tiavuna kapulenai ati mapene maguli, pene paka. ³ Pene ia garawana roe emagulina aonai, mapene vegarawa-gerevagi genai, ia veopa-lema garenai pita kilagia. Na pere garawana pere kwarega, ia vegarawa rovana tiavuna na pere veluga-vagi voo rorinai, ati pere veopa-lema. Pa, tau pakana ta pere garawaa maki, voati pere veopa-lema.

⁴ Walakavaku, gomi maki vovetaina, Keriso tauniparana ekwaregato, vonai gomi maki rova genai gokwaregato, (gomi e ati rova gena tiavu kapulenai gomagulina). Vokala ewalato ganina gomi Keriso gena taunilimalimai pio ago ulanana. Gomi Keriso gena taunilimalimai goagoto kwalana, ita maparara vuavuara namara pia wala Palagu genai ulanana. Keriso e Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato talimana.

⁵ Ita na tauniparara geria ririwa kalara roe watakwalanarawai aonai, rova na ririwa rakavara evega-wala-piatirawai. Voririwa rakavara ita taunipararai geinaguluwai pakurai, ita na kwarega pia vega-walara kalara takalarawai. ⁶ Na ita ewagumona rova genana eluga-vagirato, kwalana eligoligorawai gauna genana warau takwaregato. Pe ita ewagumona Veaga Palaguna gena raupara valigunai Palagu vetugunagina pita ago-veni, a ati Puka Veaga aonai getalorato rovora kwalana-kikitalira rauparanai.

Rova genana rakagau namana pita vaia?

⁷ E rakagau maita kilagia? Rova rakava gauna nepitatiwa pa? Aikina kinavagi! Taunatauna, au kala rakava ati para ripaa, na rova genana, gaurai aripaato. Gelegelena, au ati para ripa, talima reketa geria rinaga ririwamagira voo rakava kalana, pere rova evetaina ati pere kila, “Talima reketa geria rinaga ririwamagira ragai pono kala.” ⁸ Na kala rakava na Palagu gena rova kilana genai raupara ta egita-rawaliato, ne voraupara na einaguluto, ne au aoku ai talima reketa geria rinaga ririwamagira tugamagira e kalara irauiraura ema vega-wala-piatirato. Kwalana pene rova aikina genai, kala rakava voo kwarega au geku ai, pe ati gena tiavu ta, (kwalana gena tiavu aoku ai einaguluna voo ati ripaku gaurai). ⁹ Rova rogoti ara ripaa aonai, au amaguliwai. Na rova evogomaito aonai, kala rakava au geku ai epou-rageto, emiawai. ¹⁰ Ne au akwaregato, kwalana kala rakava geku ai emiawai gaurai. Voanana au ama ripato, maguli pere vega-walaa rovana na kwaregamo evega-walaato. ¹¹ Kwalana kala rakava na rova kilana genai raupara ta egita-rawaliato, ne voraupara na einaguluto, ne au eopa-verauleakuto. Gaurai kala rakava na au rova genana evagi-kwaregakuto. ¹² Gaura pakurai rova maveagana, rova kilara maki maveagana, rorirori e nama.

¹³ Gaurai, au vogau namana na ema vagi-kwaregakuto? Aikina! Au kala rakava na evagi-kwaregakuto. Vogau namana evogomaito ganina, kala rakava kolemana taunatauna enema vega-matagaia, pe pita ripa,

kala rakava voo rakava kwaikwai. Na kala rakava vogau namana aonana einaguluto, ne au eveakwaregakuto. Gaurai Palagu gena rova kilana evega-matagaiana, kala rakava gau rakava kwaikwaina.

Rakava na gera maguli ekune-agirana

¹⁴ Ita ripara, rova Palagu Palaguna na evogomaito gauna, a au taunilimamamo, tauniparai amagulina. Au kala rakava na evoikuto, ne gena inagulu talimana ati voina talimaku ai evega-agokuto. ¹⁵ Au na rakagau akalaana kiata vagi maki ati atugamagi-iluana. Kwalana vokala, aririwana pana kalara vegata natina kalara, ati akalarana, na ati aririwarana kalara akalarana. ¹⁶ Pene ati aririwarana kalara akalarana genai, rova ama kamonagiana, ia taunatauna nama. ¹⁷ Vokala aonai, voo ati au matotauku aoku maparanai vokala rakava akalaana. Aikina! Voo vokala rakava au geku ai emiana gaunana ekalaana. ¹⁸ Au ripaku, au geku ai etaunipara gena kala e ririwa rakavara aorai nama ta ati vagi emiana. Taunatauna, aririwa-kamuna nama kalara pana kalara natina, na inagulu-agira geku ai ati gelegele. ¹⁹ Geku ririwa kala namara pana kalara vegata natina, na ati atiligana, kala rakavamo akalarana. Taunatauna, ati vagi aririwana kala rakavara pana kalara, na roe akalarana. ²⁰ Gaura pakurai, pene au na rakagau akalaana ati vagi aririwana pana kalaa natina kalana akalaana genai, voo ati au matotauku aoku maparanai akalaana. Aikina! Voo kala rakava au aoku ai emiana, gauna na ekalaana.

²¹ Gaurai au geku maguli ai gau ta noowane vorova ta vetaina na ekune-agikuna, evetaina einaguluna ama rawaliana: Au nama kalara ana kala natina aonai, rakava voa au aoku ai einaguluna. ²² Au nugaku garakaunai Palagu gena rova averere-agiana. ²³ Na au na rova pa tiavu ta ea maagitaana au tauniparaku ragana reketa aorai geinaguluna, au geku tugamagi na ekamonagiana rovana gevetali-veniana. E rova ta kala rakava gena rova pa tiavu, ia au tauniparaku ragarai einaguluna, au egapikuna, ne kala rakava gena tipura talimanai evega-agokuna. ²⁴ Au taunatauna rakava kwaikwai talimaku! Rai na au pene vegamaguliku e kwarega tauniparana aonana? ²⁵ Palagu ita tanikiua, kwalana ita gera Velekou Iesu Keriso aonana evega-magulikuto.

Gaura pakurai au matotauku geku tugamagi na Palagu gena rova vetugunagina akalaana, na tauniparaku na kala rakava gena rova pa tiavu vetugunagina aago-veniana.

8

Palagu Palaguna aonai pita maguli

¹ Ganina voa, ewagumona Keriso Iesu gena maguli aonai gemagulina talimara Palagu na kala rakava talimarai ati pene kilagira e ati pene agirorira. ² Kwalana au Keriso Iesu gena maguli aonai maguli Palaguna gena rova tiavuna na kala rakava e kwarega geria rova tiavura na warau eluga-vagikuto. ³ Rova taunipara, magena ririwa rakavara tauniparana, na warau evega-moiraato, gaurai ati gena tiavu ai eagoto, ati gelegele pene veakavara. Gaura pakurai rova na ati gelegele pene kalaa inaguluna Palagu na ekalaato. Voo Palagu matotauna na Natuna taunatauna kala rakava talimara gelegelerai etugu-maiato, rakava penema vega-aikia ulanana. Ne Keriso genana Palagu na kala

rakava gena tiavu tauniparana genai ekilagi-piatogaato, rakava evagi-kwaregaato. ⁴ Palagu na vokala ekalaato ganina rova na kala rorirori kalana, eririwaana kalana, ita gerai pia matagai namanama ulanana. Kwalana ewagumona taunipara gena ririwai ati talakana, na Veaga Palaguna gena ririwai talakana.

⁵ Taunipara gena ririwa rorinai gemagulina talimara, taunipara na eririwarana gauramo getugamagi-tagorana; a Veaga Palaguna gena ririwa rorinai gemagulina talimara, Veaga Palaguna na eririwarana gauramo getugamagi-tagorana. ⁶ Talima ta taunipara gena ririwa na evaiana talimana gena tugamagi kwarega evega-walaana; a Veaga Palaguna gena ririwa na evaiana talimana genai maguli e maino gemiana. ⁷ Taunipara gaura etugamagirana talimana gena tugamagi na Palagu evetali-veniana. Kwalana ia gena tugamagi na Palagu gena rova ati ekwalanaana, e maki ati vagi pene kwalanaa ripa. ⁸ Vovetai gaurai taunipara gena ririwai gelakana talimara na, Palagu ati vagi pia vega-vererea.

⁹ Na gomi ati tauniparami geria ririwa na gevaimina talimami. Gomi Veaga Palaguna na gomi maguli evaiana, kwalana Palagu Palaguna gomi aomi ai etaluna. Pio ripa, rai genai Keriso Palaguna ati etaluna, ia ati Keriso gena talima. ¹⁰ Pene Keriso gomi kwapurakwapura aomi ai etaluna genai, lewana tauniparami pia kwarega kala rakava pakunai, na palagumi maguli getaluna, kwalana kala rorirori talimami ai warau goagoto gaurai. ¹¹ Iesu Palagu Palaguna na kwarega na evega-kuliiti-waiato. Pene Palagu Palaguna gomi aomi ai emagulina genai, Veaga Palaguna genana Palagu na pene rakava tauniparana, gomi gomi ai nea maki maguli pene venia.

¹² Gaura pakurai, tarigavu, ita gera inagulu ewagumona ati taunipara kavanai pita maguli, taunipara gena rakava kalara pita kalakala-agora. ¹³ Kwalana pene taunipara gena kala rakava magulina pio maguli genai, pio kwarega; na Veaga Palaguna gena ririwa rauparanai pio maguli genai, taunipara gena kala rakavara pio vagi-kwaregara, ne gomi pio maguli.

¹⁴ Palagu Palaguna na evairana talimara Palagu natuna. ¹⁵ Kwalana gomi na Veaga Palaguna govairageato, neiana gomi ati inagulu talimana ati voina talimami ai pene vega-agomi, pe pio kali. Aikina. Gomi Veaga Palaguna aona na Palagu na enatumito. Ita ia genai tatagi-lailaina, takilana, “Abba, Tamaku o,” natatina. ¹⁶ Veaga Palaguna matotauna ita palagura ria gekila-kouna, negetina, ita Palagu natuna. ¹⁷ Pene ita Palagu natuna genai, ita maki magavura, gaurai Palagu na ekilagi-gavurato gaura pita vaira. E Keriso na warau evairato gaura Keriso ria na pita vaikoura. Voraupara kwapunaimo: Keriso evitivito vetaina pita vitiviti genai, ia na maeka ralema iwavagina egapiato gauna, ita na maki pita gapia.

Palagu maekana ralemana iwavagina wailai pita gapia

¹⁸ Wailarai Palagu maekana ralemana iwavagina ita gerai pene matagai, voanana, au atugamagina, ewagumona tavitiviti-agirana gaura peneve vanagira. ¹⁹ Palagu gimana kalakalara gaura maparara gevealotagona maveraramanira na, Palagu na ia natuna pene vega-matagaira e gena maeka ralema iwavagina pene venira tomana gemaguli-vega-aloana. ²⁰ Kwalana Palagu gimana kalakalara gaura maparara ati

geria nama taai geagoto. E ati ira matotaura geririwato ati geria namai pia ago negetiwato gaurai. Aikina. E Palagu matotauna gena ririwai vovetaina ekalarato. Na wailai rakagau namana geriai pene vega-walaa, voia gealo-tagoana. ²¹ Kwalana Palagu na ekalarato gaura maparara kwarega e poraga kwanakira aorai roe gemiana. Na toma ta egaura maparara Palagu na kwarega e poraga kwanakira na pene veluga-vagira, ne Palagu natuna geria kapu pakanai, maeka ralema iwavagina kapunai, pene taora.

²² Ita ripara, Palagu gimana kalakalara gaura maparara gare ia gapi ulanana tinagera gevitina vetaina, ira viti gevuana. Maparara genukuna, gelailaina, pene vogomai ewagumona. ²³ Na e ati iramo genukuna, gelailaina. Aikina. Ita Veaga Palaguna vuavuana kunena tavaiato ea aorai maki tanukuna, talailaina, Palagu na pene natura tomana taalo-tagoana aonai. Voo ita tauniparara pene vega-magulira tomana taalo-tagoana. ²⁴ Ita e raramani pakunai Palagu na ita evega-magulirato. Na tararamaniana gauna tagita-rawaliana aonai, ragai pita raramania. Gaura pakurai rai na warau erawaliato gauna roe eraramaniana? ²⁵ A pene rogotina tara gapia gauna tararamaniana genai, mavaigaokara na pita alo-tagoa vegata.

²⁶ Voia aonai, Veaga Palaguna na maki ita gera moira kapurai eveakavarana. Ita ati ripara rakagau pita rapali-agira, na Veaga Palaguna matotauna ita atarai erapalina. Ia erapalina aonai, etagilailaina. Etagi-lailaina kilara taunilimalima na ati gelegele pia kilagira kilara. ²⁷ Palagu ripana rorirori ita nugara garakaurai rakagau gemiana, Veaga Palaguna gena tugamagi maki ia ripana. Kwalana Veaga Palaguna Palagu gena ririwa vetainai gena golea talimara veagara atarai erapalina.

²⁸ Ita ripara, raira Palagu geulamagi-veniana talimara geriai rakagau rakagau gawalana gaura maparara geriana nama pia rawalira. Kwalana votalima ia gena ririwa vetainai ekearato, maguli pia vaia ulanana. ²⁹ Palagu na rairairaira eripa-kunerato ia geulamagi-veniana talimara ia na evirigirato, ia Natuna gelegelenai pene vega-agera ularana. Kwalana vorauparai ia Natuna malita melonai pene ago walakava gutuma nuganugarai. ³⁰ Evirigirato talimara ia na ekearato talimara; e ekearato talimara ia na kala rorirori talimarai ekilagirato; e kala rorirori talimarai ekilagirato talimara, ia maekana ralemana iwavagina evenirato.

Palagu gena ulamagi kamu iwavagi

³¹ Gaurai Palagu na ekala ekalarato atarai ita rakagau pita kilagia? Pene Palagu ita ria, ita eveakavarana genai, rai na ita pene vogomai-venira? Ta aikina, kwalana ³² Natuna taunataunana maki kwavina ati egapiato, na ekilagi-guilagiato ita pita maguli ularana. Arigi rauparai Iesu Keriso ria gaura maparara ati pene warevenikoukoura? ³³ Gaurai, Palagu na evirigirato talimara rai na pene vega-vekwakunagira Palagu wailanai? Ta aikina, kwalana Palagu matotauna na ekilagi-rorirorirana! ³⁴ Rai na rakava voina metauna pene venira? Ta aikina, kwalana Keriso Iesu ekwaregato, ne Palagu na maevega-maguli-waiato. Ia ewagumona Palagu gimana aloripantai etanuna, ita atarai erapalina. ³⁵ Ita rai na Keriso gena ulamagi aona na pene gapi-gerevagira? Metau gerai gawalana gaurana pa? Maguli gaokara

gerai gewalana gaurana pa? Gevega-vitivtirana e gegui-lovolovorana gaurana pa? Vito e nanu vekala tarawalirana gaurana pa? Tauniparara ati rapugara tamagulina gaurana pa? Vevega-kali gaura tarawalirana gaurana pa? Vetali kativara na pia vagira gaurana? Aikina vegata!

³⁶ Puka Veega aonai ekilana vetaina,

“Ai goi pakumu ai vanagivanagi ia vagi-kwaregamai vegata negetina. Ai pia vagi-kwaregara vegata negetina maamoera vetaira gekalamaina.”

³⁷ Na eulamagi-kamu-iwavagirana Kerisona genana e metau maparara aorai takwalimuna vegata, pe tavega-aikirana. ³⁸ Kwalana au ama riparorirorina, ita gau kwautana ati gelegele vagi Palagu gena ulamagi aonana pene gapi-gerevagira: Kwarega pa maguli, aneru pa avuavu, ewagumona tagitarana gaura na pa wailarai vou pia vewala gaura na, pa tiavu reketa, ³⁹ kupa atagainai gauna ta pa tanopara kapulenai kwarega kapuna gauna ta, pa Palagu gimana kalakalara gauna ta aikina kinavagi Palagu gena ulamagi na pene gapi-gerevagira, voulamagi Palagu na ita evenirato, kwalana ita gera Velekou Keriso Iesu aonai tamagulina.

9

Isaraela, Palagu na evirigiato petena

¹ Au Keriso gena maguli aonai ataluna, gaurai ati aopana, akilarorirorina, Veega Palaguna na au aoku ai evega-matagai-gitakauana, au nugaku garakauna na evega-taunataunaana. ² Au aoku tagitagina kamu, geku ao vekwalavi Isaraela talimara atarai maki ati eaikina.

³ Geku ririwa kamuna eiamo: Pere nama, walakavaku e geku golea taunatauna maguli pia vaia pakunai Palagu na aumo ataku ai rakava metau iwavagina pere tao-kaua, e Keriso genana pere tao-gerevagiku, pe lekwalekwa talimaku ai para ago, a ira au kapuku ai maguli pegere vaia. ⁴ E Isaraela talimara akilagirana. Ira Palagu na enaturato e Palagu na maekana ralemana iwavagina evega-matagai-venirato; e gena kilagavu kilara kamura evenirato, rova maki evenirato; e Palagu pia aliruputali-venia magulira evararato, e kilagavu ira geriai ekalarato. ⁵ Aperaamo, Isaako, Iakobo ira tenera, e taunipara kavanai pita gitaa genai, Keriso ira geria pete talimana. Keriso Palagu, gaura maparara repara ia. Ia vanagivanagi pita vega-ragea. Amen.

⁶ Au ati akilana, Palagu gena kila (Isaraela talimara geriai) ati ganirai pia ago natina. Aikina. Au akilana (Palagu gena kila Isaraela petena maparana geriana) ati Isaraela petena maparana Isaraela talimara taunatauna. ⁷ E evetaina maki ati pana kila: Ira Aperaamo petena, pe ira maparara Aperaamo natuna napanatiwa. Aikina. Kwalana Palagu ekilato, “Goi petemu Isaako genanamo vou piave maguli.” ⁸ Voia ganina: Taunipara kavanai gemagulina talimara ati Palagu natuna. Aikina. Ira Palagu gena kilagavu magulira taunataunarai gemagulina talimaramo Aperaamo petena. ⁹ Kwalana Palagu gena kilagavu kilana evetaina ekilana, “Au na pana virigia tomanai mapana waikule-wai, ne Sara na natumi melona ta pene gapia.”

¹⁰ Ati voiamo, na pio gitaa, Rebeka natuna kapa ruala maki tamara kwapunamo, ita tamara Isaako. ¹¹⁻¹² Na kapa ruala rogoti gere wala e kala namana ta pa rakavana ta maki rogoti gere vekalaa

aonai, Palagu na Rebeka evaikilaato, netiwato, “Tau kunena na tau mulitaina gena vetugunagi pene ago-veni.” Tovotovona na vegata Palagu vovetaina ekilato, kwalana ia gena navuga gelegelenai evirigiato melona kapunai pene mia vegata. Talima Palagu na ati geria inagulu e kala namara pakurai ekearana, na Palagu matotauna gena ripaimo ekearana. ¹³ Puka Veaga aonai etaloato vetaina, ekilana, “Iakobo au na aulamagiana, na Esau alivuana.”

¹⁴ Rakagau ita kilagia? Ita kila, Palagu ati kala rorirori Palaguna niitatiwa? Aikina vagi vegata. ¹⁵ Kwalana Palagu na Mose evaikilato, netiwato, “Au na rai pana vetugaa talimana, ia pana nugagivitia, e au na pana nugagivitia talimana pana nakagatua.” ¹⁶ Gaura pakurai, gau kamu iwavagina ati taunilimalima geria ririwa pa vekwalavi, na Palagu gena venugagiviti. ¹⁷ Kwalana Puka Veaga aonai ekilana, Palagu na Parao, Aikupito geria vele, evetaina evaikilaato, netiwato, “Au na goi king ai ataomuto kwalana ea, goi gemu karoverave ai au geku tiavu pana vega-laka-piatia, pe au araku tanopara maparanai pia kilagi-matagaia.” ¹⁸ Vovetaina gaurai pene Palagu eririwana talima ta ene vetugaa netina genai, enugagivitia, e eririwana ta aona ene veagaoka-poroporoa netina genai, aona eveagaoka-poroporoana, ne Palagu ekaroverave-veniana.

¹⁹ Taa na au pono vaikilaku, noponotiwa, “Pa rakagau gaurai ita Palagu na roe evega-vekwakunagirana, netina, ita kala rakava talimara vegata netina, ei? Gaurai rai makwalimuna Palagu na ene kalaa vegata nepenetiwa kalana ia na pene kila-waia? ²⁰ Goi matotaumu ono vetugamagi, goi rai, gaurai Palagu karonā goi na oraveana? Gaurai, gimana na ekalaato gauna taa na ekalaato talimana pene vaikila, ‘Goi rakagau gaurai au evetaina okalakuto’ nepenetiwa pa?” ²¹ Ripara, gulo ekalana talimana magena rorirori vegata, maka arigia kamuna pene gapia, voanana gulo ruala pene kalara. Gulo ta nama iwavagi pene kalaa, voo velekwā kamuna ulanana, gulo ta tipo pene kala-kawaa, voo nanunānu ulanana. E gulo kala talimana taunatauna magena rorirori pa aikina vokala ekalaana genai?

²² Palagu maki taunatauna vovetaina ekalato. Ia eririwato, ia gena paru kamuna ene vega-matagaia, e gena tiavu ene vega-lakatia, pe taunilimalima na pia ripaa netiwato. Na eparu-veni-rakavarakavarato e pene vagi-gatu-vagira netiwato talimara geriai, aona egapi-gaugauato e evaigaokato. ²³ Palagu na vokala ekalaato kwalana ia eririwato, ia maekana ralemana iwavagina pia ripaa netiwato. Ita ia na enugagiviti-rato, e ita Palagu na tovotovona na vegata ekala-maavurato, ia maekana ralemana iwavagina pita gapia ulanana. ²⁴ Ita ia na ekearato talimara. Palagu na ati Iuda talimamaimo ekeamaito, aikina, ati Iuda talimami maki ekeamito. ²⁵ Hosea aonai ekilato vetaina, netiwato,

“Ira ati au geku taunilimalima,
na ‘au geku taunilimalimai’ pana kilagira,
e ati aulamagirana goleanai pana kilagira,
pana kila, ‘geku ulamagi goleana’ napanatiwa,

²⁶ e,

‘Gomi ati au geku taunilimalima’ natiwato kapunai,
vokapu kwapunai ira pana vaikilara,
‘Maguli Palaguna natuna goleara.’ ”

²⁷ Isaia na Isaraela talimara ekilagirana aonai ekilato, “Voo tau-natauna, Isaraela talimara vogo galagala vagi noowane kone kwanona gutuna vogora, na talima maine vagimo pia maguli. ²⁸ Kwalana Velekou na tanopara talimara geria rakava voira pene raka-veni-vagira, ati pene kwaipo.” ²⁹ E Isaia tovtovonai ekilato vetaina, “Pere tiavu rakava rakava Velekou na ita petera reketa ati pere raokwanira genai, ita Sodoma e Gomora vetaira patara kala.”

Isaraela talimara ati geria kamona

³⁰ Ita rakagau maita kilagia? Evetaina ita kila: Ati Iuda talimara kala rorirori talimarai pia ago vekwalavina ati gekalato (Isaraela talimara vetaira), na geria kamona Iesu Keriso genai getaoana gaunana, kala rorirori talimarai geagoto. ³¹ A Isaraela talimara na rova gekwalana-namanamaato Palagu na kala rorirori talimarai pene kilagira ularana, kala rorirori talimarai ati geagoto. ³² Rakagau gaurai? Kwalana ira ati kamona genana kala rorirori talimarai pia ago negetiwato. Aikina. Ira gekilato, geria inagulu e kala na vou kala rorirori talimarai pia ago negetiwato. Gaura pakurai Keriso ira geria vekwakunagi vatunai eagoto, ne geketoto. ³³ Puka Veaga aonai etaloato ekilana vetaina, “Iogitaa, au ne Sionai (Ierusalem) vatu ta ataoato, talima pene vega-vekwakunagira ularana, e vovatu kamuna ataoato, pene kala ketora ularana. Na ia pene kamona talimana, ati vagi pene nuga-rage.”

10

¹ Walakavaku maparami, au aoku gena ririwa kamuna taunatauna, e geku noginogi Palagu genai akalaana Isaraela talimara Palagu na pene vega-magulira. ² Kwalana au na maki ira akamonagirana, ira na Palagu gena ririwa kalara pia kwalana-gitakaura vegata, na gau kianamo, Palagu ulamagina magulina taunatauna na ira ati ripara. ³ Kwalana Palagu genana kala rorirori evogomaina, voia ira ati riparia, pe ira matotaura na geria kala rorirori kalara polura gevega-rugarana. Vovetaina gaurai Palagu na taunilimalima etao-rorirorirana rauparara taunataunara ira na ati gegapi-ragerana. ⁴ Rova evogomaito Keriso genai ema ikato. Ewagumona Keriso pia kamona talimara maparara kala rorirori talimarai pia ago.

⁵ Mose na rova kwalanara genana vou Palagu wailanai kala rorirori talimarai pia ago rauparara evaikilarato aonai, evetaina ekilato, “Erova ea pia kwalanara talimara erova genana maguli pia gapia.” ⁶ Na kamona genana kala rorirori tarawaliana kilana Puka Veaga aonai evetaina ekilana, “Aomu ai ragai pono kila, ‘Kupai rai pene verage?’” Pe Keriso kupa na penema vairigoa ularana. ⁷ “E maki ragai pono kila, ‘Rai tanopara kapulenai pene verigo?’” Pe Keriso kwarega na penema vairagea ularana. ⁸ A ekila kwalana taunatauna evetaina ekilana, “Kila goi lagalagamu ai nea; goi murumu ai e goi nugamu garakaunai emiana.” Ai na kamona kilana gomi gemi ai eia gakilagiana. ⁹ Voo pene murumu na pono kila-matagai, “Iesu Velekou,” noponotiwa, nugamu garakauna na pono vega-taunataunaa, ia Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato genai, Palagu na pene vega-magulimu. ¹⁰ Kwalana nugana garakauna na evega-taunataunaa talimana, Palagu wailanai kala rorirori talimanai eagona; e muruna

na ekilagi-matagaiana, maguli erawaliana. ¹¹ Kwalana Puka Veaga aonai evetaina ekilana, “Ia evega-taunataunaana talimana ati pene nuga-rage.” ¹² Ganina, Iuda talimara e ati Iuda talimara nunganugarai irau ta aikina, kwalana ita maparara gera Velekou kwapunamo, Palagu gereganamo, ia genai gekea-ragena taunilimalimara maparara gena vega-nama kamu iwavagina evenirana. ¹³ Kwalana, “Palagu arana pia vatoa talimara maparara Palagu na pene vega-magulira.”

¹⁴ E, arigi rauparai Palagu valina gekamonagiato talimara ia genai pia kea-rage? E arigi rauparai Palagu valina ati gekamonagiato talimara na ia pia kamonia? E arigi rauparai ia valina pia kamonia, pene taa na ati pene vopata-venira genai? ¹⁵ E rai na pene vopata-venira, pene Palagu na ta ati pene tugua genai? Puka Veaga aonai ekilana vetaina, “Vali Namana evuamaiana talimana gagenama iwavagi vegata, (kwalana nama iwavagina evega-matagaiana).”

¹⁶ Na ati taunilimalima maparara na Vali Namana gegapi-rageana, gaurai Isaia evetaina ekilana, “Velekou, rai na aina kila evega-taunataunaana?” ¹⁷ Ita ripara, kamonia Vali Namana gevopatagiana takamonagiana, voanana evogomana; e takamonagiana valina Keriso gena kila. ¹⁸ Na Isaraela talimara rakavetaina? Palagu gena kila taunatauna ira na ati gekamonagiato? Aikina, gekamonagiato. Kwalana Puka Veaga aonai ekilana,

“Talima reketa na tanopara maparanai gevevali-piaato, e geria kila maki tanopara ikana-ikana geverawaliato.”

¹⁹ Averenagina: Isaraela talimara na vokila ganina ati gerawaliato? Aikina, ira ripara. Kwalana Mose warau evetaina ekilato,

“Au na gomi ati arana petena ta geriana gomi pana vega-nugaragemi. E au na gomi ati getugamagi-iluna petena genana pana vega-parumi.”

²⁰ E Isaia maki ati ekila-guguvato, netiwato,

“Au ati getavukuto talimara na gerawalikuto, e ati geverenagi-vetavukuto talimara geriai avevega-matagaito.”

²¹ Na Isaraela talimara evaikilarato, netiwato,

“Amoamo pene ago eve laviana,

au gimaku kila ati kamonia

e karoverave talimara geriai atugu-atiana.”

11

Isaraela petena kapoina Palagu na enugagiviritato

¹ Gaura pakurai averenagina: Palagu na gena Isaraela talimara eruga-muligirato pa? Aikina kinavagi! Au maki Isaraela talimaku, Aperaamo petena, Peniamina gena kwalu tauku. ² Palagu na gena taunilimalima, tovotovona na vegata egapi-iritato talimara, raka pene ruga-muligi-tiwara? Gomi Puka Veaga aonai Elia valina getaloato taunatauna vagi ati ripami? Ia Isaraela talimara na pia vagi-kwaregaa negetiwato aonai, Palagu genai erapalito, evetaina ekilato: ³ Velekou, gemu peroveta talimara pege vagi-gatura, goi gevega-nama-venimuna gaura getao-kaurana e gekapurana pata veagara maki pege lovora. E aumo geregaku roe ea aonai, au maki ia vagi-kwaregaku negetina. ⁴ Ne Palagu na ia raka evega-gele-tiwaato? Palagu ekilato, “Au geku taunilimalima maparara ragana taulatoi kwapuna (7,000) atao-gerevagirato, magulira roe ea. Ira na opakau palaguna Bal ati gealiruputali-veniato.”

⁵ Ewagumona maki, Palagu gena vega-nama Isaraela talimara kapoina evirigirato. ⁶ Pene gena vega-namai evirigirato genai, ati rakagau kwauta gekalaato pakunai evirigirato. Kwalana pere geria inagulu ta pakunai Palagu na pere virigira genai, gena virigi kalana ati gena vega-nama pakunai, vega-nama maki ati ganina.

⁷ Pe rakagau maita kilagia? Isaraela talimara na pia gapia ularana getavuawai gauna ira na ati gegapiato, na Palagu na evirigirato talimara namo gegapiato. A maparara na Palagu gena keakea ati gekamonagi-veniato. ⁸ Puka Veaga aonai ekilana vetaina, “Palagu na ira aora e geria tugamagi ekala-vevilirato, pe tovtovona na vegata pene vogomai ewagumona ira ati gepoe-iluna, e kila maki ati gekamonagina.”

⁹ Davida maki evetaina ekilana, “Pere nama garia ganigani patana maki geria kwanaki e geria kiti ai pene ago, e geria vekwakunagi gaunai pene ago, e geria kala rakava voina gapigapina kapunai pene ago.

¹⁰ Pere nama matara pere vega-mukunara, pe ragai pia poepoe, ne rogera pia tete, pe pia laka-rupurupu-vanagivanagi.”

Palagu na uraura olivera ragara araga olivera ragarai ekapa-kaurato

¹¹ Averenagina, Isaraela talimara gevekwakunagito aonai, pia keto-veavea ularana pa? Aikina, ati vovetaina! Na geria karoverave pakurai, vevega-maguli ati Iuda talimara geriai ekwarato, kwalana Isaraela talimara pia vega-nagira, Palagu gena vevega-maguli pia tavua ularana. ¹² Ita tugamagia, Isaraela geria karoverave na vega-nama iwavagina tanoparai ema laka-togato, e palagura magulirai gerapu-agirana kapurai ati Iuda talimara geriai nama iwavagina ema matagaina, a Isaraela talimara maparara pia waikule-wai Palagu genai aonai, Palagu gena vega-nama iwavagina pene popo-rigoa.

¹³ E gomi ati Iuda petena talimami, avaikilamina, kwalana au gomi ati Iuda petena talimami gemi apostolo tauku. Au geku verere kamu einagulu akalaana aonai. ¹⁴ Kwalana au aririwana geku taunilimalima taunatauna pana vega-tugamagi-aovoaovora, pe reketa na maguli pia rawalira. ¹⁵ Kwalana Iuda talimara Palagu na erugarato gaurai, tanopara polura talimara egapi-kavirato, a Palagu na Isaraela talimara pene gapi-ragera raka piave mia-tiwa? Nama iwavagina pene wala! Voo kwarega na maguli-wai pene vega-walaa vetaina.

¹⁶ Pene pereti vevena kiata Palagu geveni-kuneana genai, vopereti maparana ia gena, e pene gautupu kamuna Palagu geveniana genai, ragana maki ia gena. ¹⁷ Isaraela noowane olive gautupuna namana ta. Palagu na olive ragana egaukorurato, gomi, uraura olivena ragara, egapimito, egaukorurato ragara kapurai ekapakapa-kaumito, ne ewagumona voolive namana lamuna na ganigani namara geveragena, gaura goganirana. ¹⁸ Gaura pakurai ragai pio veagi ira nunganagarai. Pene pio veagi genai, pio ripa: Ati gomi na gautupu lamuna gov-eakavaana, aikina, gautupu lamuna na gomi eveakavamina.

¹⁹ Peiramu nopiotiwa, “Olive ragara egaukorurato, au ira kapurai pene kapa-kauku ularana.” ²⁰ Pa, ne taunatauna. Na ira ati geria

kamonagi gaurai egaukorurato, gomi gemi kamonagi vetainai, ira kapurai gorugana. Vovetaina gaurai ragai pio veveagoloka, na tipo pio kali. ²¹ Kwalana pene Palagu na olive ragana taunataunara maki kwavira ati egapirato na egaukorurato genai, gomi maki kwavimi ati pene gapira.

²² Voira na Palagu gena veaonama kalana namana e gena veorakava kalana metauna pio gitaa. Palagu kamonaginai geketona talimara eao-rakavarana, geriai kala metauna ekalarana. Na gomi eao-namamina Palagu na roe wapene ao-namami pene ia gena veaonama aonaimo pio maguli ago genai. Aikina genai, gomi maki pene pati-vagimi. ²³ Iuda talimara maki, pene Palagu ati gevega-taunataunaana kalara pia raokwanira, Palagu pia vega-taunataunaa genai, Palagu na mapene kapakau-waira. Kwalana Palagu na pene kapakau-waimi ripa. ²⁴ Gomi uraura olivena gautupuna ragana, a ati varovaro olivena, na egapimito, araga olivena gautupunai ekapa-kaumito. Pene gomi uraura olivena ragara vovetaina ekalamito genai, araga olivena ragana egaukoruato, voia maki egaukoruato olivena gautupunai mapene kapa-kaua ripa.

Isaraela talimara maparara Palagu na pene vega-magulira

²⁵ Walakavaku maparami, au aririwana ekila-veavugana ea pio ripaa, kwalana matotaumi irau nogo veveagolokana kalinana: Isaraela talimara aora ati vovetainamo pia gaoka-poro-ago. Aikina. Ira nugara e geria tugamagi vovetaina pia maguli ago, pene ago, ati Iuda talimara maparara, (Palagu na evirigirato talimara), piama laka-toga Palagu na maguli aonai. ²⁶ Voia mulinai vou Isaraela petena maparara Palagu na pene vega-magulira. Puka Veaga aonai etaloato gelegelenai, netiwato, “Siona (pa Ierusalem) na vevega-maguli tauna pene vogomai, ia na Iakobo petena genana Palagu ati gealiruputaliana magulina pene tao-gerevagia.

²⁷ Ne au na ira geria rakava pana gapi-gerevagia aonai, au na ira geriai kilagavu gaokana pana kalaa.”

²⁸ Iuda talimara gutuma na Vali Namana gekilagi-piatogaana pakunai, Palagu vetali-venina talimarai geagoto. Na vovetaina gekalato pakunai, gemi maguli rauparana evekala-pakato. A ira Palagu na evirigirato petena vetainai, tenera (Aperaamo, Isaako, Iakobo) pakurai Palagu na eulamagirana. ²⁹ Kwalana Palagu gena vega-nama e gena keakea taunilimalima geriai pene mia-vanagivanagi, ati pia aiki gaura. ³⁰ Vega-gelegelena gomi tovtovonai Palagu gokaroverave-veniawai, na ewagumona Palagu gena venugagiviti pogo rawalia. Gomi Isaraela talimara geria karoverave pakunai, Palagu gena venugagiviti pogo vaia. ³¹ Isaraela maki ewagumona gekaroveravena, kwalana Palagu na gomi enugagivitimina gaurai, ira maki mapene nugagivitira ularana. ³² Kwalana Palagu na taunilimalima maparara karoverave magulinai etao-togarato, kwalana ia gena venugagiviti ira maparara na pia vaia.

Palagu pita vega-ragea

³³ Palagu gena aoneka e ripa kamu, kamu iwavagi vegata! Ia gena vevega-rorirori rauparana maki vetaukavana pene wala! Gena raupara maki rai na pene tugamagi-rawalia? ³⁴ Puka Veaga aonai ekilana vetaina, “Velekou gena tugamagi rai na pene ripaa?

Pa rai na ia pene gavu-tinaa?

³⁵ Rai na Palagu evega-rinagaato, pe Palagu na ia mapene vega-voia?"

³⁶ Kwalana gau maparara kwalara ia, e ia genana gewalato e gemata-gaito, e iamo gena. Iamo pita vega-ragea pene ago-vanagivanagi. Amen.

12

Tauniparamu Palagu gena

¹ Walakavaku maparami, Palagu gena venugagiviti kamu agitaana ita atarai. Gani na voa au na gomi avega-nagimina natina, tauniparami maparara vega-nama gaura magulira e veagarai pio vega-agera, e Palagu na pene verereagi kamura tauniparara Palagu pio veni-ragea, vekapawai vega-namara gaura vetaira. Vovetaina pio kala, Palagu pio aliruputali-veni-taunataunaa. ² Etanopara gena maguli e kala irauraura ragai pio gapi-ragera e ragai pio kalara. A gomi gemi tugamagi pio vega-valigura, pe gemi maguli pia veporogi. Voanana vou Palagu gena ririwa taunatauna pio ripa-gitakaua. Pio ripa maki, arigia nama iwavagi, Palagu na everere-agiana gauna.

³ Palagu na gena vega-nama vetainai ekeakuto, gena apostolo inaguluna evenikuto gaurai, au na gomi maparami avakilamina: Matotaumi ragai pio vetugamagi, gomi gemi ripa e kala verage vavagi. Aikina. Namana pio vetugamagi-gitagita, Palagu na kamonagi arigia kamuna evenimito, voia gelegelenaimo pio tugamagi e pio kila. ⁴ Vega-gelegelena ita tauniparara kwapunamo, a ragana vogo galagala vagi, etaunipara ragara geria inagulu iraurau. ⁵ Ita ekalesia maki vovetaina, ita vogo vavagi, na Keriso aonai ita taunipara kwapunai taagoto. Ne ita kwapurakwapura taukavara kwapurakwapura geria, (ati kwapurakwapura gera ririwai pita maguli).

⁶ Palagu gena vega-nama evenirato gelegelenai, vega-nama gaura iraurau gerai gemiana. Pene ta peroveta vega-namana pa tiavuna eveniato genai, pene peroveta gena kamonagi gelegelenai. ⁷ Pene ekalesia vetugunagi ago-venira eveniato genai, pene veakavara. Pene vevega-ripa vega-namana eveniato genai, pene vevega-ripa. ⁸ Pene reketa geria kamonagi vega-tiligana vega-namana eveniato genai, pene vevega-tiliga; pene rapu talimara veakavara vega-namana eveniato genai, pene veni-gitakaura; pene taunilimalima vaivaira vega-namana eveniato genai, maaona maparana na pene vevai; pene taunilimalima nugagivitira vega-namana eveniato genai, pene venugagiviti e pene veakavara mavererena.

Ulamagi

⁹ Aomi maparara e mataunataunami pio veulamagi. Rakava kalara ragai pio ririwamagira, a kala namara pio gapi-gaugaura. ¹⁰ Vewalakava ulamagina nakana pio gatua, taukavami kwapurakwapura ria pio venugagi-rage, a ati kwapurakwapura matotaumi arami pio vega-ragera. ¹¹ Pio inagulu tiliga tiliga, ragai pene lepetimi: Veaga Palaguna na aomi pene gapi-itira, Velekou vetugunagina pio ago-veni. ¹² Goraramaniana gauna pakunai pio verere; metau gorawalirana aorai pio vaigaoka; rapali ragai pio vega-moiraa. ¹³ Palagu gena taunilimalima geria rapu e vetavuvetavu kapurai pio veakavara. Tau polu gemi ai gewatina genai, pio gapi-ragera, e pio gitatago namanamara.

¹⁴ Gevega-rakavamina talimara pio vega-namara, atarai pio rapali, ragai pio vega-rakavara. ¹⁵ Gevererena talimara ria pio verere-kou, gevitivitina talimara ria maki pio vitiviti-kou. ¹⁶ Taukavami ria ao kwapunai pio maguli, ragai pio veveagoloka, maaomi maparara na kapulemi talimara ria pio kwapuna. Matotaumi ragai pio vevega-rage, ragai pio kila, gomi maaonekami.

¹⁷ Kala rakavara ekala-venimina talimana gena kala rakavara voina kala rakavara na ragai mapio vega-voia. Pio inagulu gitagita, pe taunilimalima maparara wailarai kala roriroriramo pio kalara. ¹⁸ Maino miamia gomi maparami gimami aimo nea, pere marauparana genai, taunilimalima maparara ria maino ai pio talu. ¹⁹ Gatau namami, gevega-rakavamina talimara geria kala rakavara voira ragai pio kala-venira, a Palagu paka pio venia, pe gena paru roe nea vou atarai pene vega-matagaia. Kwalana Puka Veaga aonai evetaina ekilana, “Velekou ekilana, ‘Au na roe nea vou pana vega-voira.’” ²⁰ Na, “Pene eparu-venimuna talimana evitoana genai, pono gupua; pene nanu na ekalaana genai, nanu pono venia pene niu. Evetaina pono kala genai, kalova memegari ia repanai pono lapu-kaura,” pene nuga ragea. ²¹ Rakava na goi ragai pene vega-ketomu, na goi na rakava, kala namara na pono vega-ketoa.

13

Rova taura karora pita kamonagira

¹ Taunilimalima maparara kaomani gena vevai rorirorina kapulenai pia maguli e pia kamonagi-venia. Kwalana kaomani poluna ta ati etaluna, na Palagu na evega-rugarato e rorirori iwavagina evenirato kaomaniramo getaluna. ² Vovetaina gaurai kaomani geria kila erugarana e ekilagi-piatogarana talimana na Palagu na evega-rugarana talimara erugarana e ekilagi-piatogarana. Vokala pene kalaa talimana matotaunamo kala rakava talimanai evevega-agona, e evevega-metauna.

³ Vegitatago pa kaomani talimara na kala rorirori talimara ati gevega-kalirana, na ira gekala-leana talimara gevega-kalirana. Pene gomi gorirwana, tipo pio talu-lekwalekwa, kaomani talimara kalira na ragai pio kali nogotina genai, kala rorirorimo pio kala. Vovetaina pio kala ia na pene vega-ragemi. ⁴ Kaomani talimara Palagu gena vetugunagi geago-venina, gomi nama pio rawali ulanana geinaguluna. Na pene gomi pio kala lea genai, pio kali kwalana ripami, kaomani gimantai veagirori kativana egapi-tagoana. Palagu na ati eveni-kawaato, na ia vetugunagina eago-venina, kepi talimara geria kala rakava voira pene venira ularana. ⁵ Gaura pakurai kaomani geria vegitatago kapulenai pita maguli e karora pita kamonagira. Ati kepi voira pia veniramo kalirana, na aorai maki taripana, kala namara pita kalara.

⁶ Gomi vovetainai gaurai gotakitina. Kaomani takiti goveniana, kwalana kaomani Palagu gena vetugunagi geago-venina talimara. Ira geria taim maparana vegitatago inaguluna gekalaana. ⁷ Magemi gapitore genai, pio vega-voira. Pene rogoti goro takiti genai, pio veni, moni reketa rogoti goro veni genai, pio veni; vekuparage genai, pio vekupa-rage: Venugagi-rage genai, pio venugagi-rage.

Pio veulamagi, kwalana toma pekwara

⁸ Taukavami ta genai gemi gapitore ragai pene mia, na gapitore kwapunamo pene mia ea: Taukavami pio ulamagi vanagivanagira. Kwalana taukavana eulamagi-veniana talimana na Palagu gena rova maparana ekwalanaana kalana ekalaana. ⁹ Erovara ea: Ragai pono veopa-lemā; ragai pono vagivagi; ragai pono lema; talima reketa geria rinaga ririwamagira ragai pono kala; rova reketa maki, voire maparara erova kwapuna na egapi-koukourana: “Lagamu talimana pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina.” ¹⁰ Ulamagi na lagana talimana ati evega-rakavaana. Gaura pakurai gau kamu iwavagina Palagu gena rova aonai ulamagi, kwalana taveulamagina pakunai, rova maparana takwalanaana.

¹¹ Ekala pio kalaa, kwalana elagani kolemana ripami. Lagani warau pekwarā, gaurai iokero maitu na. Kwalana ita vega-magulira tomana warau pekavinagi-vagi, ati vokunenai, Keriso tagapi-rageato tomana kapunai vetaina. ¹² Pogi roli eaikina, garo gena rage pakunai. Gaura pakurai mukuna kalara ita tao-talira, maeka rapugara ita ligo-kaura, vetali talimara na vetali rapugara geligo-kaurana vetaina. ¹³ Kala namaramo ita kala, lagani ai gelakana talimara vetaira. A ragai ita velekwa kawakawa e niuniumo ragai ita vega-tiligaa, ragai ita kala kawakawa e ragai ita mata poraga, ragai ita galamagalama e ragai ita vekilagi-ketoketo. ¹⁴ Na ita Velekou Iesu Kerisomo ita ligoa, rapuga taligo-kaurana gelegelenai. Taunipara gena ririwa kalara rakavara kalakalara tugamagira ragai ita gapi-ragera.

14

Moiramoira e tiliga

¹ Kamonagi ai emoirana talimana pio gapi-ragea, lewana gena tugamagi reketa gomi gemi tugamagi ria ati gelegele, na ragai pio vega-veitua e ragai pio agi-piatogaa. ² Talima ta gena kamonagi kwalimunai, egani-kawakawana, ta gena kamonagi moira vetainai, ganigani kovagora, ati ramaramaramo eganina. ³ Egani-kawakawana talimana na araga ganiganiramo eganina talimana ragai pene kilagi-piatogaa, e araga ganiganiramo eganina talimana na maki gau maparara egani-kawakawarana talimana ragai pene vega-rakavaa, kwalana ia Palagu na warau egapi-rageato. ⁴ Goi rai, pe talima ta gena vetugunagi talimana pono agiroria? Ia gena kamonagi ai eruga-kikitalina pa eketona voo gena kamuna na vou pene kilagia. Na ia pene ruga-kikitali, kwalana Velekou na tiliga pene venia gaurai.

⁵ Talima taa na toma reketa evega-veaga-kamurana, taa na toma maparara gelegelemo netina. Namana, ira kwapurakwapura aorai e geria tugamagi ai pia ripa geria tugamagi rorirori. ⁶ Talima taa na toma ta evirigiana, ne ekilana, e toma veagana netina genai, votalima na vokala Velekou genai ekalaana. Egani-kawakawana talimana maki Velekou etugamagianā vou eganiganina, kwalana ia na Palagu etanikiu-veniana. E ati eramaramana talimana maki Velekou etugamagianā vou eganiganina. Ia maki Palagu etanikiuana. ⁷ Kwalana ita tamagulina aonai ati matotaura gera magulimo, pita kwarega maki ati ita matotaura gegera geramo pita kwarega. Aikina kinavagi. ⁸ Magulira tataluna genai, Velekou gena tamagulina, e pita kwarega maki, Velekou genamo pita kwarega. Gaura pakurai, tamagulina pa

pita kwarega, ita Velekou gena vegata. ⁹ Keriso ekwaregato e emaguli-waito kwalana, kwarega talimara e gemagulina talimara geria Vele ai pene ago ulanana. ¹⁰ Gaura pakurai rakagau gaurai goi walakavamu oagiroriana? Rakagau gaurai walakavamu okilagi-piatogaana? Pono tugamagi, ita maparara Palagu gena veagirori tanukau na wailanai pita ruga-tali, veagirori pita gapia. ¹¹ Isaia na etaloato vetaina, netina,

“Velekou ekilana,

‘Taunatauna vagi, amagulina pakunai,

tiu maparaparara au wailaku ai pia tiutiu-tali,

mae maparara na Palagu pia kilagi-matagaia.’ ”

¹² Vovetaina gaurai ita maparara gera maguli Palagu wailanai pita varavaragira.

Walakavamu gena kamonagi ragai pono vega-rakavaa

¹³ Gaura pakurai taukavara ria matotaura ragai pita veagirori-veveni. A namana ita gera tugamagi ita vega-rorirorira, pe walakavara wailara ragai ita patapata gavura, geria kamonagina nege ketona nea. ¹⁴ Iesu Velekou aonai amagulina genai, maaoku maparana aripa-rorirorina, ganigani gauna kwauta ati gena rakava pa mamilona Palagu wailanai. Na pene talima taa na ganigani gauna kwauta etugamagi-rakavaana genai, voganigani gauna ia geregana genaimo taunatauna rakava pa mamilona. ¹⁵ Pene walakavamu ati evererena, goi na wailanai rakagau oganiana egitaana genai, pono ripa, voo ati ulamagi kalana goi na okalaana. Gemu ganigani na walakavamu gena maguli ragai pono vega-rakavaa. Keriso maki ia pakunai ekwaregato. ¹⁶ Gaura pakurai gemi kala rogora pio tolera, taunilimalima rorirori ragai pio venira, gemi kamonagi namara pa rakavara pia kilagira. ¹⁷ Kwalana gau iwavagina Palagu gena Basileia, a ati ganigani pa niuniu gaura, na kala rorirori, maino, e verere Veaga Palaguna gena maguli aonai. ¹⁸ Rai ekala aorai Keriso vetugunagina pene ago-veni talimana, Palagu na pene verere-agia, e taunilimalima na maki pia vega-taunataunaa.

¹⁹ Gaura pakurai maparara ita tiliga, maino vega-walana e gera kamonagi vega-tupuna inagulura ita kalara. ²⁰ Ganigani galamarai Palagu gena inagulu ragai pio vega-rakavaa. Taunatauna, ganigani maparara nama e vealeva Palagu wailanai, na pene goi na ganigani ta oganiana aonai, talima ta aona ovega-metauana, ne gena kamonagi na pene keto, voia ne ati nama. ²¹ Gaura pakurai namana, ragai pono ramarama, e vine nanuna ragai pono niu, e walakavamu vega-vekwakunagina kalana ta ragai pono kalaa. Kwalana walakavamu ta noovega-vekwakunagiana, nee kala rakavana nea.

²² Rakagau okamonagiana, ne goi e Palagu vekarawami aimo pene mia. (Na walakava reketa ragai pono ririwamagira, goi na rakagau okamonagiana gauna pia gapi-ragea,) kwalana aonai rakagau egapi-rageana gauna na aona ati evega-metau-waiana talimana pene verere. ²³ Pene talima ta voo rakagau egapi-rageana gauna maaovoaovona na pene gania genai, ia matotauna pene vevega-metau kwalana ia ati makamonagina na eganiana. E ati kamonagi genana gevogomaina gaura maparara kala rakava gaura.

15

Keriso pita kulua

¹ Ita kwalimu talimara na moira talimara geria keto ai pita veakavara, a ati matotauramo navugara pita vetovo. ² Ita kwapurakwapura taukavara navugara pita tovara, pe nama pia gapia, e geria kamonagi pita vega-tiligara. ³ Kwalana Keriso maki matotauna navugana ati etovoato, na Puka Veaga aonai etaloato gelegelenai, ekilana, “Vegolo kilara metaura goi, Palagu, atamu ai gekilagirato, au ataku ai pegema ketokau.” ⁴ Kunenai kila maparara Palagu gena Pukai getalorato, ita pia vega-ripa ulanana getalorato. Kwalana ita vogetalorato kilarana vaigaoka e vevega-tiliga pita gapia, ne wailai Palagu gena Basileia pita raramania. ⁵ Vaigaoka e vevega-tiliga Palagu na eveveni-agirana. Ia na gomi vekarawami ai ao kwapunai pene vega-walaa Keriso Iesu gokala-tovotovoana aonai. ⁶ Pe ao kwapunai e karo kwapunai gera Velekou Iesu Keriso Tamana Palagu pio vega-ragea.

⁷ Kwapurakwapura mataukavami ria pio veaonama e pio vegapi-rage, Keriso na eao-namamito e egapi-ragemito vetaina. Vovetaina pio kala, Palagu pio vega-rage-namanamaa. ⁸ Pio tugamagi: Keriso Iuda talimara geria vetugunagi taunai eagoto, Palagu gena veraramani vega-taunatauna na, e Palagu gena kilagavu kilara, tenera (Aperaamo, Isaako, e Iakobo) ekilagavu-venirato kilara vega-gugulura ulanana. ⁹ E ati Iuda talimara na maki Palagu pia vega-ragea gena venugagiviti pakunai. Puka Veaga etaloato gelegelenai, “Gaura pakurai ati Iuda talimara nuganugarai au na goi pana vega-ragemu; rapali marira pana mari, goi aramu pana vega-namaa.”

¹⁰ Maekilana,
“Ati Iuda talimami o,
ia gena pete talimara ria ioverere-kou.”

¹¹ Maekilana,
“Gomi ati Iuda talimami,
Velekou iovega-ragea,
e gomi taunilimalima mapararami,
mari ai ia iovega-ragea.”

¹² E Isaia maekilana,
“Iese natuna ta pene tupu,
gena pete talimana ta pene kuliiti,
tanopara maparana pene gita-tagoa;
ati Iuda talimara ia genai pia veraramani.”

¹³ Raramani Palagu genana evogomaina. Ia na verere e maino na pene vega-vonuvonu-ragemu genai gokamonagina aonai. Pe voanana Veaga Palaguna tiavuna na gemi veraramani pene vega-kamu iwavagia.

Paulo, ati Iuda taura geria venekagatu.

¹⁴ Walakavaku maparami, au pama ripa-rorirori, gomi ne nama na govonuvonu-rageo, goripa-namanamato, e mataukavami kwapurakwapura ria pio vevega-ripa veveni maki gelegele. ¹⁵ Na kila matara reketa gomi patalo-venimi genai, reketa pakilagi-metaura, voo gomi

noo pavara-waimi. Vovetaina akalana, kwalana Palagu gena vega-nama rauparanai einagulu evenikuto. ¹⁶ Ekeakuto, Keriso Iesu gena vetugunagi talimanai pana ago, ati Iuda talimara nuganugarai Rupu Veaga velera geria inagulu pana kalaa, Palagu gena Vali Namana pana vopatagia. Ne voanana ati Iuda talimara maki Palagu na pene gapi-ragera vega-nama gaurai pia ago. E Veaga Palaguna na pene vega-veagara.

¹⁷ Gaura pakurai Keriso Iesu gena maguli aonai aveagina, Palagu gena vetugunagi aago-veniana aonai. ¹⁸ Rakagau poluna ta kilana au na ati pana kalaa, na rakagau au na akilagiato e akalagiato gaurana, rakagau Keriso na au gekuna ekalaato, ne ati Iuda talimara na Palagu gema kamonagi-veniato, voiamo pana kilagia. ¹⁹ Geku vopata e inagulu Veaga Palaguna gena tiavu na vegailia kamura e kala irau vagira na evega-matagairawai. Vovetainai Ierusalem na agegelagito, aagoto pene ago Iirikam tanona, Keriso gena Vali Namana maparana akilagi-matagai-gitakauato. ²⁰ Au geku ririwa kamuna vanagivanagi, Keriso rogoti gere ripaa kapurana pana ago, Vali Namana pana vopatagia. Kwalana ati aririwato, talima taa na inagulu evega-rugaato kapunai mapana veinagulu. ²¹ Na geku ririwa Puka Veaga aonai etaloato vetaina pana kala, netina,

“Ia valina ati gevararato talimara na pia gitaa,
e valina ati gekamonagiato talimara na pia ripaa.”

²² Vovetainai toma vogo ana wati natina, na ama verauleana.

Paulo na Roma pene gitaa navugana etovoato.

²³ Na ewagumona enai au ati geku inagulu kapuna ta, e rigolo vogo warau pege vanagi aorai, au geku ririwa kamuna pana wati-laka-gitami, ²⁴ na atugamagina, Spein ai pana ago genai, pana wati-gitami vou. Neanana pana vanagi genai, atugamagina, pana wati-raka-gitami, gomi ria kiata pita talu-tago vou. Voia mulinai aririwana, gomi na pio veakavaku geku lakalaka pana ago-venia aonai. ²⁵ Ewagumona Ierusalem ai ana ago vou, Palagu gena taunilimalima veagara ana veakavara ulanana. ²⁶ Kwalana Makedonia e Akaia talimara aora mavererera na Ierusalem ai ati geria e ati garia talimara Palagu gena taunilimalima veagara nuganugarai getaluna geria moni getao-kouto. ²⁷ Ira mavererera na geria moni getao-kouto, voo Iuda talimara geria gapitore ira geriai gevega-voiana. Kwalana pene ati Iuda talimara Iuda talimara geria nama palagu kavanai gaura gerawalirana genai, ira tauniparara kavara rinagara maki Iuda talimara ria pia veware-veveni. Kwalana mageria gapitore Iuda talimara geriai pakunai. ²⁸ Pe einagulu pana vega-aikia, e pana ripa-rorirori emoni talimara taunataunara na pia rawalia mulinai vou, Spein ai pana ago, e gomi maki pana wati-laka-gitami geku lakalaka aonai. ²⁹ Au ripaku gomi gemi ai pana wati aonai, Keriso gena vevega-nama kamu iwavagina pana wati-agia gomi gemi.

³⁰ Tarigavu, gera Velekou Iesu Keriso aranai e Veaga Palaguna gena ulamagi, ita atarai etaoana ulamagina pakunai, au gomi aveganagimina: Au geku vekwalavi ai pio veakavaku, ataku ai pio rapali Palagu genai. ³¹ Pio rapali, pe Palagu na Iudea aonai Keriso ati gevega-taunataunaana talimara gimara na pene vega-maguliku, e vovawareware

gauna Ierusalem mai Palagu gena taunilimalima veagara na pia gapi-ragea mavererera na. ³² Pe Palagu gena ririwa gelegelenai gomi gemi ai maverereku pana wati, e maparara pita vevega-kwalimu. ³³ Maino Palaguna gomi maparami lagami ai pene talu. Amen.

16

Paulo gena vevega-nama kilara

¹ Avega-ripamina, ita walawalara Foipe pene wati. Ia ekalesia gena vetugunagi vavinena ta Kenkrea rupuna aonai. ² Anogimina, Velekou aranai pio gapi-ragea, ekalesia pa veaga talimara gogapiragerana rauparara taunataunarai. E magena ririwa gaura gomi gemi ai genai, pio venia. Kwalana ia gena veveakava maki kamu iwavagi taunilimalima vogo geriai. Au maki eveakava-kamu-iwavagikuto.

³ Prisila e Akwila au geku vega-nama pio venira. Ira tauria ruala au ria inagulu kwapunamo gakalaana Keriso Iesu gena inagulu aonai. ⁴ Ira tauria ruala au galamaku ai roli gevagi-kwaregarato. Au e tanopara iraurai au getaluna ekalesiara gema verere kamu iwavagi ira tauria ruala geriai. ⁵ Ira geria numai getanu-kouna ekalesiara maki pio vega-namara.

Au gatau namana Epenetas au geku vega-nama pio venia. Ia Keriso mulinai elaka-kuneto Asia tanoparana aonai.

⁶ Maria au geku vevega-nama pio venia. Ia gomi pakumi ai evekwalavi-rakavato.

⁷ Au gatau Andronikas e Tiunias au geku vega-nama pio venira. Ira au ria gatipura-kouto. Apostolo maparara nunganugarai ira tauria ruala gerevagi, e ira Keriso gena maguli aonai gelakatoga-kuneto, mulirai vou au ama laka-togato.

⁸ Ampliatas au geku vega-nama pio venia. Velekou gena maguli aonai ia au gatau taunatauna.

⁹ Urebanas au geku vega-nama pio venia. Ia ita ria tainagulu-kouna talimana Keriso gena maguli aonai. Au gatau namana Stakis au geku vega-nama pio venia.

¹⁰ Apeles au geku vega-nama pio venia. Ia taunatauna vagi Keriso gena maguli aonai eruga-gaugauna.

Aristobulas gena numa talimara maparara geku vega-nama pio venira.

¹¹ Au gatau Herodion geku vega-nama pio venia.

Narakisa gena numa talimara maparara Velekou gena golea talimara geku vega-nama pio venira.

¹² Trifina e Trifosa au geku vega-nama pio venira. Ne vavine Velekou gena geinagulu-vekwalavina.

Au walawalaku namana Peresi geku vega-nama pio venia. Ne vavine maki Velekou gena evekwalavina.

¹³ Rufas matinana goti au geku vega-nama pio venira. Rufas Velekou na evirigiato gena vetugunagi taunai pene ago, tinana au na atinaato.

¹⁴ Asinikritas, Flegon, Hemes, Patrobas, Hemas e walakava reketa ira ria getaluna nea geku vega-nama pio venira.

¹⁵ Filologas, Tiulia, Nereus mawalawalana, e Olimpasi, e Palagu gena talima veagara ira ria getaluna maparara geku vega-nama pio venira.

¹⁶ Mataukavami kwapurakwapura vewalakava vevelavuna na pio vega-namara

Keriso gena ekalesia maparara na gemi vega-nama pege tugua.

Vevega-nagi reketa

¹⁷ Walakavaku maparami, avega-nagimina, pio vegita-tago, veware-kavaluga kalara gekalarana talimara e gomi gemi kamonagi gepatapata-gavurana, ati gomi na gogapirato vevega-ripa na. Ne talima lagarai ragai vagi pio laka-kavi. ¹⁸ Kwalana netalima ne ati ita gera Velekou Keriso gena vetugunagi geago-veniana, a ira tauniparara geria ririwa kalara gekalarana. Ira geria kila merigamerigara na e geria kila vega-nama vega-nama na ati aonekara talimara geria tugamagi geopa-learana. ¹⁹ Taunilimalima vogo na gomi gemi vegapi-rage valina warau gekamonagiato. Gaura pakurai au geku verere iwavagi gomi gemi ai. Na au aririwana, kala namara pio ripa-namanamara, kala rakavara ragaina vagi pio kalara. ²⁰ Maino Palaguna na lagani kianamo roe nea Satani gomi gagemi kapulerai pene pana minaminaa.

Ita gera Velekou Iesu gena vega-nama gomi atami ai pene mia.

²¹ Timoteo, au goti gamaguli-kouna taukavaku inagulu ai, e au gataku Lusias, Tieisan e Sosipata na gemi vega-nama kilara pege tugura.

²² Au, Tetias, Paulo gena kila epepai pataloo tauku na maki Velekou aranai geku vega-nama atugu-watiana.

²³ Gaius na gemi vevega-nama kilara petugu. Au ia na egita-tagokuna gena numai, e ekalesia talimara maparara enai getanu-kouna.

Erastas, esiti gena moni egita-tagoana talimana, e ita walakavara Kwatas na gemi vega-nama pege tugua.

[²⁴ Ita gera Velekou Iesu gena nama e vetuga iwavagina gomi atami ai pene mia.]

Palagu vega-rageana kilara

²⁵ Palagu ita vega-namaa, kwalana ia na gomi gemi kamonagi pevega-tiligara au geku Vali Namana, Iesu Keriso avopatagiana valina, genana. Evali e rauvagi-vegata emia-veavugawai valina pema matagai.

²⁶ Ewagumona voira talu-vanagivanagi Palaguna gena kila gelegele-nai peroveta taura geria talotalo na gema vega-matagairana, tama riparana. Ekala ema walato ganina tanopara maparara na ia pia vega-taunataunaa e pia kamonagi-venia ulanana. ²⁷ Aoneka Palaguna geregana kwanilova ita vega-ragea Iesu Keriso pakunai. Ia maekana ralemana iwavagina pene mia-vanagivanagi. Amen.

PAULO GENA TALOTALO TOVOTOVONA KORINTO EKALESIARA GERIA 1 Korinto vega-matagaina kilara

Korinto aonai ekalesia goleana Paulo na evega-rugaato (Apostolo 18). Epepa tovotovona Paulo na etaloato, kwalana Korinto ekalesiara nuganugarai metau kiata ewalawai. Ne ira na Paulo getalo-veniato, gerenagiato, raka pia kala-tiwa negetiwato. Vovetainai Paulo na epepai geria verenagi evega-geleato (7:1; 8:1; 12:1; 16:1), e voo raira gekalarakavawai gaura evaikila-gaokarato e ekalesia magulina rorirorina rakavetaina evega-riparato.

Paulo na epepa Epeso vanugana na etalo-venirato, Epeso ekalesiara vega-toitoi ewariwarirato aonai. Epepa rigolo 53 e 55 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepai golea kamura tenu 1:30-31.

Gena vevega-ripa kilara kamura ekilagirato gaura ea:

- 1) Ekalesia goleana taunatauna kolemana pono gitaa, ira Iesu Keriso gena vele pa vegetatago kapulenai getaluna.
- 2) Palagu gena ekalesia goleana taunatauna ati talima pa tanopara gena aonekai ekalesia goleana pia vaia, na Palagu gena aonekai e tiavu ai.
- 3) Ekalesia goleana taunatauna Palagu na enavugaato rauparanaimo pia maguli.
- 4) Ekalesia goleana taunatauna Palagu gena kila pia kwalanaa, e Palagu gena ulamagi aimo pia maguli.

Paulo na epepa evetaina ewareato:

1. Ekalesia aonai veware ewalato (*tenu 1:1–4:21*)
2. Kala rakavara ekalesia aonai (*tenu 5:1–7:40*)
3. Kaivakuku gevenirana ramaramara (*tenu 8:1–10:33*)
4. Aliruputali rauparana (*tenu 11:1–34*)
5. Veaga Palaguna gena veveni (*tenu 12:1–14:40*)
6. Kuliitiwai (*tenu 15:1–58*)
7. Kila ikana (*tenu 16:1–24*)

¹ Au Paulo, Palagu gena ririwai ekeakuto, Keriso Iesu gena apostolo talimaku ai pana ago, e ita walakavara Sostene goti taumai ruala gemana epepa ewatina, ² Palagu gena ekalesia talimami Korinto aonai gotaluna gemi. Gomi Palagu gena taunilimalima, pe Keriso Iesu aonai warau evega-veagamito, gomi Palagu na ekeamito pio veaga ularana. Taunilimalima maparara kapu mapararai getaluna gera Velekou Iesu Keriso aranai gerapalina talimara maki, Palagu na gomi ekea-koumito, pio veaga ularana. Iesu Velekou ira e ita maparara gera Velekou.

³ Ita Tamara Palagu e Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama kamu e maino gemi ai pene mia.

Paulo na Palagu etanikiu-veniato

⁴ Au na vanagivanagi geku Palagu atanikiu-veniana gomi pakumi ai, kwalana ia gena vega-nama gomi Keriso Iesu aonai gotaluna talimami evenimito gaurai. ⁵ Iesu Keriso ria gokwapunana genai, Palagu na gomi gaura mapararai warau pevega-rinagami kilakila aonekara maparana e tugamagi-ilu maparana maki evenimito. ⁶ Keriso valina maki gomi

aomi ai warau etaunataunato e gemi kamonagi ai goruga-gaokana. ⁷ Vovetaina gaurai ita gera Velekou Iesu Keriso gena vogomai roe goalotagoana aonai, Veaga Palaguna gena wareware taai ati gorapuna. ⁸ E Palagu na gomi pene vega-ruga-gaugामी pene ago ikana. Pe gera Velekou Iesu Keriso gena veveakota tomanai gomi ati gemi kala rakava pene rawalimi. ⁹ Palagu magena veraramani. Ia na gomi ekeamito, ia Natuna Iesu Keriso ita gera Velekou ria pio kwapuna ulanana.

Ekalesia aonai veware ewalato

¹⁰ Walakavaku maparami, au na ita gera Velekou Iesu Keriso aranai anogimina, aririwana maparaparami gau kwapunamo pio kilagia, pe matotaumi nuganugami ai ragai pio veware-lovolovo. Gomi maparami gemi tugamagi e ririwa kwapunaimo pio talu. ¹¹ Kwalana walakavaku, gomi valimi Kloe gena numa talimara na gema varakuto, negetiwato, gomi matotaumi nuganugami ai goveituna. ¹² Au na akilagiana kapuna ea. Taa okilana, “Au Paulo mulinai alakana.” Taa okilana, “Au Apolos mulinai alakana.” Mataa maokilana, “Au Kefas, (voo Petero), mulinai alakana.” Mataa maki maokilana, “Au Keriso mulinai alakana.” ¹³ Keriso peveware-kinikini, pe golea vogovagi ai pe ago pa? Voo Paulo gomi ulami na gesatauroato pa? Pa Paulo aranai gomi gebapatisomito? ¹⁴ Au na Palagu atanikiu-veniana, kwalana au na gomi ta ati abapatisomito, a Krispo e Gaiusmo abapatisorato. ¹⁵ Ati nama gomi taa na notina, “Ai Paulo na ebapatisomaito gaurai gena melo ai gaagoto”. ¹⁶ Taunatauna, Setepanas magena numa talimara ria maki au na abapatisorato. Ati aripa, au na talima reketa maki abapatisorato pa aikina.

¹⁷ Au Keriso na etugukuto, ati pana vebapatiso ularana, na Vali Namana pana vopatagia ularana. Ati aoneka iwavagi talimara geria kila vetainai pana vopatagia, kwalana Keriso gena satauro ati tiavunai ne aagona kalinana.

Satauro Valina

¹⁸ Taunatauna, satauro valina kwarega rauparanai gelakana talimara na ati gevega-taunataunaana, kawakawa kilana negetina. Na maguli rauparanai talakana talimara gerai Palagu gena tiavu satauro valina aonai ematagaina. ¹⁹ Puka Veaga aonai Palagu evetaina ekilana, “Au na aoneka iwavagi talimara geria aoneka ati ganirai pana vega-agera, e geripa-vanagito talimara geria ripa iwavagira pana vega-rakavara.”

²⁰ Pe aoneka iwavagi talimara arigia? Vevega-ripa e talotalo talimara arigia? Ripa-vanagi talimara e gevevega-veituna taura arigia? Palagu na evega-matagaiato, etanopara gena aoneka kawa vagi vegata.

²¹ Taunatauna, Palagu gena aoneka matagai, kwalana Palagu na kupa e tanopara ekalarato maparara na gena aoneka gevega-matagaiana, na taunilimalima matotauria geria aoneka na Palagu ati geripaato. Vovetainai Palagu ekilato, namana, satauro valina, taunilimalima na gekilagi-rakavaana valina, gevega-taunataunaana talimara Palagu na pene vega-magulira. ²² Iuda talimara geria ririwa kamuna vegailia irau vagira pia gitara, a Grik talimara aoneka gegita-vetavuana. ²³ Na ai na Keriso, gesatauroato talimana, gavopatagiana, ia vevega-maguli tauna. Evali Iuda talimara geriai kila rakavana e Grik talimara

geriai kawakawa valina. ²⁴ Na Palagu na ekearato talimara, Iuda talimara e Grik talimara, ita maparara gerai Keriso Palagu gena tiavu e Palagu gena aoneka. ²⁵ Palagu gena kala taunilimalima na gekilagi-kawakawarana, geria kala na talima geria aoneka evanagirana. E Palagu gena kala taunilimalima na moiramoirai gekilagirana, vogaura na taunilimalima geria tiliga evanagirana.

²⁶ Walakavaku maparami, iovetugamagiwai, gomi raka talima ve-taimi Palagu na ekeamito. Gomi tanopara aonekana ria pita vega-vetovomi genai, gomi kapoinamo maaonekami, e kapoinamo gotiavuto, e kapoinamo gemi pete vele. ²⁷ Na Palagu na etanoparai kawa talimara evirigirato, ne ira geriana etanopara gena aoneka talimara eveganugaragerato. E Palagu na etanoparai moira talimara evirigirato, ne ira geriana tanoparai kwalimu talimara eveganugaragerato. ²⁸ E Palagu na etanoparai talima reketa, ati gevega-agirana, gegita-guilagirana e gekilana, nama ta ati pia vega-walaa negetina talimara, evirigirato, ne ira geriana tanoparai gevega-ragerana talimara ati ganirai evegagorato. ²⁹ Vokala ekalaato kwalana, talima ta ia wailanai ragai pene vevega-rage ulanana. ³⁰ Gomi gemi maguli Palagu na Keriso Iesu ria eveakwapunaato. Keriso Iesu Palagu na egapiato ita gera aonekai evega-agoato. Keriso genana ita Palagu gena kala rorirori talimara e Palagu gena veaga talimara, e Palagu na rakava aona na evoi-vagirato, rakava etoma ati tiavuna ita gerai. ³¹ Gaura pakurai Puka Veaganai ekilana gelegelenai pita maguli, netina, “Talima ta eririwana pene veagi, Velekou na kala ita atarai ekalagiatu veaginimo pene veagi-
agia.”

2

¹ Walakavaku maparami, au gomi gemi ai awatito, Palagu gena kila veavugana gemi avopatagiatu, ati kila gaokarai e geku aonekai gomi avaikilamito. ² Au gomi ria roe watataluwai aonai, au geku ririwa kamuna akalaato, gau ta ati pana kilagia, na Iesu Kerisomo, pa ita kila, Iesu Keriso, gesatauroato talimanamo pana vopatagia. ³ Au gomi ria tataluwai ati kwalimuku, makaliku ria e tauniparaku maki epilupiluwai. ⁴ E au geku kila e vopata maki ati taunilimalima geria aoneka kilara na, na au geku kila e vopata Veaga Palaguna tiavuna avega-matagaiawai. ⁵ Vovetainai gomi gemi kamonagi taunilimalima geria aonekai ragai pio vega-rugara, na Palagu gena tiavu ai pio vega-rugara.

Veaga Palaguna genana evogomaina aonekana

⁶ Taunatauna, Veaga Palaguna kavanai gekauna talimara aoneka kilara avenirana. A egeria kila aonekara ati etanopara gena aonekai pa etanopara gekune-agiana talimara geria aonekai; ira geria aoneka e geaikina. ⁷ Au na akilagiana aonekana Palagu gena aoneka veavugana. Taunilimalima geriana etao-veavugaato, na ia na etanopara rogoti ere kalaa aonai, egapi-maavuato, ita na ralema iwavagina pita vaia ularana. ⁸ Eaoneka veavugana tanopara gekune-agiana talimara taa na maki ati geripaato. Kwalana pegere ripaa genai, ralema iwavagina Velekouna ati pegere satauroa. ⁹ Na Puka Veaganai ekilagiana gelege-lena,
“Ta matana na ati egitaato,

ta tegana na ati ekamonagiato,
ta gena tugamagi ati etugamagi-iluato,
voo Palagu na ekala-maavuato,
ia pia ulamagia talimara geria.”

¹⁰ E veavuga gaura, na Palagu na ita gerai evega-matagairato ia Palaguna genana. Veaga Palaguna gau maparara eraka-lovarana Palagu genai gau ropu-vagira maki eraka-lovarana. ¹¹ Vega-gelegelena talima taa na matalima ta gena tugamagi ati eripaana. Aikina. Votalima matotauna palaguna na vou ia aonai tugamagi veavugara eriparana. Palagu maki vovetaina, talima taa na ia gena tugamagi ati eripaana, na Palagu Palaguna namo eripaana. ¹² Ita na ati etanopara palaguna tagapiato. Aikina. Ita Palagu na etuguato Veaga Palaguna tavaiato, Palagu na eveni-kawarato, gaura pita ripa-rorirorira ularana.

¹³ Egaura ati taunilimalima geria aonekai gevega-ripamaina kilara rorirai gakilagirana. Na e Veaga Palaguna na evega-ripamaina kilara gelegeleraai gakilana. Palagu kavanai gaura pa kilara Veaga Palaguna na evega-ripamaina gelegelenai gakilagirana. ¹⁴ Tanopara talimana na Palagu Palaguna genana gau ta ati pene rawalia, kwalana ia tanopara talimana genai vokawa gaura, e maki ati pene ripara, kwalana vogaura Veaga Palaguna aonai gemagulina talimara na vou pia ripara. ¹⁵ Veaga Palaguna ia aonai etaluna talimana na, gaura maparara pene gita-namanamara e pene tugamagi-ilura, na ia matotauna taa na ati pene gita-namanamaa e ati pene ripa-roriroria. ¹⁶ Kwalana Puka Veaga aonai evetaina ekilana,

“Rai na Velekou aona eripaana?

Rai na ia pene gavu-tinaa?

A Keriso gena tugamagi ita gerai emiana.”

3

Palagu gena vetugunagi talimara

¹ Walakavaku maparami, au na gomi avaikilamiwai ati Veaga Palaguna na ekune-agirana talimara vetaira. Na au na gomi tanopara magulinai getaluna talimara vetaira avaikilamiwai. Volaganinai gomi Keriso gena kala e maguli aonai ralarala roe voa. ² Vovetainai au na gomi lata kwararai agupumito, ati ganigani gaokarai. Kwalana volaganinai gomi palagu ganiganira, gaokara ganiganirai rogoti goro kamu. Pa, ewagumona maki gomi rogoti goro kamu-namanama, palagu kavanai ralarala roe nea; ³ kwalana gomi tauniparami geria ririwa rakavara na roe nege kune-agimina. Gomi nuganugami ai munemune e kogo roe nege miana, eiana evega-taunataunaana gomi etanopara talimara geria maguli ai roe nogo magulina. ⁴ Gomi etanopara magulinai roe nogo taluna, kwalana gomi ta okilana, “Au Paulo gena,” ta maokilana, “Au Apolos gena.”

⁵ Pe Apolos rai? E Paulo rai? Ira taura ruala vetugunagi talimaramo, ira geriana gomi Iesu govega-taunataunaato. Ai taumai ruala Velekou na inagulu kwapurakwapura evenimaito. ⁶ Au avaroto, Apolos nanu na etitilirato, na Palagu na evega-kalarato. ⁷ Vovetaina gaurai evaroto talimana e nanu na etitilirato talimana ruala ati arara, na Palagumo geregana, kwalana ia na egaura evega-kalarana. ⁸ Evarona talimana e nanu na etitilina talimana ira gelegelemo. Ira kwapurakwapura

geria inagulu gelegelerai Palagu na voira pene venira. ⁹ Ai Palagu ria gainagulu-koukouna talimamai, gomi Palagu gena araga; gomi maki Palagu gena numa.

Palagu gena inagulu numa kalakalana vetaina

¹⁰ Palagu na vega-nama evenikuto gelegelenai, au numa kala tali-maku namanai aagoto. Numa vega-rugaitina ruguna vatuna akalaato (pa rugura avega-ruga-gitakaurato), taa na atanai numa evega-rugaana. Na numa pia kalaa talimara kwapurakwapura pia vegita-tago, numa raka pia kala-tiwaa. ¹¹ Palagu na Iesu Keriso numa vega-rugaitina ruguna vatunai evega-agoato. Taa na numa vega-rugaitina ruguna poluna ta ati mapene kala-vagia. ¹² Talima taarana enuma vega-rugaitina ruguna vatuna (pa numa rugura) atanai kolo, siliva pa kalaati vatura pia inagulu-agira numa pia kala genai, talima taarana mara, legi pa pili pia inagulu-agira. ¹³ Ira kwapurakwapura geria inagulu kolemarai Velekou gena Kota kamuna tomanai vou pene vega-matagaira. Kwalana voinagulu kalova na pene vega-matagaia e kalova na talima kwapurakwapura geria inagulu pene kalatovora, geria inagulu nama pa rakava. ¹⁴ Pene talima taa na vonuma vega-rugaitina ruguna vatunai ekalaato numana kalova na ati pene galaa genai, ia voina namana pene vaia. ¹⁵ Pene gena numa kalova na pene galaa talimana gena inagulu maparara pia lekwalekwa, ia gereganamo pene maguli. Na ia noowane kalova na pene kali-maguli.

Gomi Palagu gena Rupu Veagana

¹⁶ Gomi ati ripami, gomi Palagu gena Rupu Veaga e Palagu Palaguna gomi aomi ai etaluna, ei? ¹⁷ Pene talima taa na Palagu gena Rupu Veagana pene vega-rakavaa genai, ia maki Palagu na pene vega-rakava-kwaikwaia, kwalana Palagu gena Rupu maveagana, e gomi ia gena Rupu Veagana.

Taunilimalima ragai pio agi-togara

¹⁸ Talima ta gena tugamagi na ragai pene opaa. Pene talima ta gomi nuganugami ai etugamagina, ia maaonekana etanoparai, ia kawakawa talimanai pene ago, pe pene aoneka. ¹⁹ Kwalana etanopara aonekana Palagu wailanai aoneka kawana. Puka Veaganai ekilana vetaina, netina, “Palagu na aoneka talimara matotauria geria aoneka rakavara aorai egapi-gaugaurana.” ²⁰ E Puka Veaganai maki maekilana, “Velekou ripana, aoneka talimara geria tugamagi ati ganira, kovagora.”

²¹ Gaura pakurai, talima taa na taunilimalima ragai pene agi-togara. Kwalana gau maparara gomi gemi. ²² Paulo, Apolos e Petero; etanopara maparana gomi gemi, maguli e kwarega, etoma gematagaina gaura e roe nea vou pia vogoami gaura; maparara gomi gemi. ²³ Gomi Keriso gena, e Keriso Palagu gena.

4

Velekou matotauna na gena vetugunagi talimara geria maguli etavugitagarana

¹ Vovetaina gaurai gomi na ai pio tugamagimai, ai Keriso gena vetugunagi-agovenina talimamai, e Palagu gena veavuga gaura gitatagora talimamai. ² Rinaga geveniana pene gita-tagora negetina

talimana gena talima kamuna gena ririwa kamuna, ia maveraramaninai rinaga pene gita-tagora. ³ Au rakagau nogotina? Au ati atugamagina, gomi na au pio tavu-inamainamaku pa taunilimalima geria Kota magulinai pia tavu-inamainamaku pa aikina. Au matotauku maki ati avevega-rorirorina. ⁴ Au matotauku avetugamagina, geku rakava ta ati atugamagi-rawaliana. Na ati akilana, au ati geku kala rakava. Velekou namo au egita-namanamakuna. ⁵ Vovetaina gaurai Velekou rogoti ere vogomai e gena veveakota tomana rogoti ere gapia aonai, etoma talima ta ragai pio agiroria. Velekou na mukuna kaikolo ai veavuga gaura maparara maekai pene tao-atira, e taunilimalima geria tugamagi nugara garakaurai gemia veavugana maki pene vegamatagaira. Votomai Palagu na kwapurakwapura pene vega-ragera geria kala rorirai.

⁶ Walakavaku maparami, ekila au matotauku e Apolos gemai pavegavetovora, kwalana gomi nama pio rawali ularana. Pe, ai gemana eia pio ripaa, “Puka Veaganai getaloato kilana ragai pio vanagia.” Voanana talima taa vagimo ragai pio agiroria e ta ragai pio kilagi-piatogaa. ⁷ A goi rai na talima kamunai etaomuto taunilimalima maparara nunganugarai? Goi gemu gaura maparara ati Palagu na evenimuto? Pene goi na Palagu genana orawaliato genai, rakagau gaurai ovekokolokuna, no ati Palagu genana orawaliato gauna okalaana?

⁸ Gomi goririwarana gaura na warau pogo vonuvonu-rage. Gomi warau pogo verinaga gatu. Ai gomi na pogo vanagimai, kwalana gomi warau pogo king, pe govegita-tagona. (Gomi no Keriso warau pevogomai vetaina gokalana). Au geku ririwa kamuna kwapuna, gomi taunatauna pogoro king, pe ai maki gomi ria patara king kookou. (Kwalana pio ripa, Keriso mapene waikule-wai genai, ai maki gomi ria pita king). ⁹ Na au atugamagina evetaina: Palagu na ai apostolo kapi talimamai etaomaito, etanoparai ragai pia gita-leamai e ragai pia vega-agimai kapunai etaomaito. Ai noo talima reketa, Kota na evegataunataunarana pia vagi-kwaregara netina, ne gegapirana, gutuma wailarai gevega-ruga-atirana, pia gitara vou pia vagira negetina vetaina. Ai maki Palagu na etanopara maparara aonai etaomaito, aneru e taunilimalima wailarai. ¹⁰ Keriso galamanai ai no kawa, a Keriso aonai gomi aoneka. Ai ati tiligamai, a gomi matiligami. Gomi gekupa-ragemina, a ai ati gekupa-ragemaina. ¹¹ Ai gamagulimaina pene vogomai etoma ai gavitona e nanu na ekalamaina; rapuga veralera na gaverapugana; gekwarimaina; e ati gema talu numara. ¹² Ai matotaumai gimamai na gainaguluna. Talima na gekilagi-piatogamaina aonai, ai na gavega-namarana; gevega-vitivitimaina e geguigui-atimaina, na garuga-kikitalina, voira ati gakalarana. ¹³ Ai aramai gevega-rakavarana, a ai na gavaikila-gitakaurana. Ai tanopara momonai gaagoto, e tanopara na erugamaina ati egapi-ragemaina pene vogomai etoma.

¹⁴ Au na egau maparara atalorana, ati gomi ana vega-nugaragemi ulanana, na gomi au natuku, aulamagimaina talimami, gaurana avaikila-vegatamina. ¹⁵ Pa, Keriso aonai gevega-ripamina e gegitagomina talimara peiramu ragana gagalana (10,000), na tama ati vogo gomi nunganugami ai, kwapunamo. Kwalana Vali Namana genana au gomi tamami ai aagoto Keriso Iesu aonai. ¹⁶ Vovetaina gaurai

au na gomi avega-nagimina, au pio kuluku. ¹⁷ Gaura pakurai au na Timoteo gomi gemi ai atugu-watiato. Ia Velekou aonai au natuku e aulamagi-rakavaana, e ia Velekou gena inagulu ekala-gitakauana maveraramaninai. Ia na au Keriso Iesu aonai raka amaguli-tiwana pene varami, kapu e rupu mapararai avevega-ripagirana gelegelerai.

¹⁸ Gomi taarana govekokolokuna, au gomi gemi ai no ati pana wati vetaira gokalana. Gomi kalimi na akalina nogotina. ¹⁹ Na pene Velekou gena ririwa genai, gemi ai pana wati-vega-veleke. Ne au pana wati vou, netalima geria vekokoloku kilara e geria tiavu panawati ripara. ²⁰ Kwalana Palagu ariginai gena Basileia pa vegetatago evega-rugaana, vonai ati kila kovagonamo ematagaina. Aikina. Palagu gena vegetatago matiavuna ria ematagaina. ²¹ Gomi na arigia goririwaana? Au gomi gemi ai mamaraku pana wati, pa ulamagi ai e manau ai, ei?

5

Kala rakavara Korinto ai

¹ Akamonagina, gekilana, gomi nuganugami ai mata-poraga magulina ewalana. E mata-poraga magulina gomi nuganugami ai ewalana e Palagu ati riparia petera nuganugarai maki ati ewalana kalana. Au gevarakuna, tau taa na tinana ragetagona egapiana, ne egarawaana, gemaitu-kouna. ² Aonai gomi govekokolokuna. Gomi aomi tagi na pegere vonu, pe vovetaina ekalana talimana gomi nuganugami na pogoro tugu-gerevagia. ³ Pa tauniparaku gomi vekarawami ai aikina, na palagu ai au gomi vekarawami ai nea. Pe ekala ekalaana talimana au na warau paagiroria, au tauniparai nenai nea vetaina para agiroria gelegelenai. ⁴ Gomi gera Velekou Iesu Keriso aranai golaka-koukouna, e au palaguku maki gomi vekarawami ai aonai, gera Velekou Iesu Keriso gena tiavu ai, ⁵ gomi na nevetaina ekalana talimana Satani pio venia, tauniparana pene vega-rakavaa ularana. Vovetaina pio kalaa, pe Iesu Velekou gena waikule-wai tomanai ia palaguna pene maguli.

⁶ Gomi govegina ne ati nama. Gomi ati ripami paraoa egoro-agiana mulamulana girina kiana na paraoa maparana egoro-agiana? ⁷ Vovetaina gaurai paraoa egoro-agiana mulamulana kunena maparana gemina pio tao-gerevagia, pe gomi pereti valiguna ati paraoa eveagoroana mulamulana peretina pio ago. Au ripaku, gomi taunatauna pereti valiguna, ati paraoa eveagoroana mulamulana ria gekala-koumito peretina. Kwalana Keriso taunatauna ita gera Pasova mamoea natuna vekapawai ulanana. Ia ita pakurai vekapawai ulanana gevagiato. ⁸ Voia pakunai Rupu Veaga velekwana pita gapi-gaugaua, na ati paraoa egoro-agiana mulamulana kunena ria. Ekala reketa gelegelena talima vega-rakavara tugamagira e kala rakavara paraoa eveagoroana mulamulana vetaina, pe eira maki pita tao-gerevagira Rupu Veaga velekwana tagapi-gaugauana aonai. Ita na Rupu Veaga velekwana pita gapi-gaugaua genai, ati paraoa eveagoroana mulamulana goti gekala-kourana peretina ria. Voia ganina, mataunataunara na e taunataunai pita gapia.

⁹ Pepa taai au na gomi atalo-venimito aonai avaikilamito, mata-poraga talimara ria ragai pio kala-kou. ¹⁰ Vovetaina atalo-venimito aonai, au na ati ekalesia mulimulinai getaluna talimara akilagirato, au evetaina ati akilato, gekala-kawakawana, pa geveririwamagina, pa

opakau kalarai geveverarina, pa kaivakuku gealiruputali-venirana talimara geriana pio laka-gerevagi, vegata. Kwalana pene etalima geriana iogerevagi vegata nopiotiwa genai, etanopara pio raokwania. ¹¹ Na ewagumona au na atalo-venimina, akilana, rai ekilana, ia vewalakava vekamonagina aonai, na ia ekala-kawakawana pa eveririwamagina, pa kaivakuku ealiruputali-venirana, pa taunilimalima geria maguli ekilagi-rakavarana, pa niuniu talimana, pa opakau kalara ekalarana talimana ria ragai pio laka-kou. Etalima vetaira ria maki ragai pio ganigani-kou.

¹²⁻¹³ Au ati geku kwauta ekalesia mulimulina getaluna talimara au na pana agirorira. Palagu na vou pene agirorira. Na gomi ne magemi rorirori ekalesia aonai gemagulina talimara pio agirorira. Puka Veaga ekilana gelegelenai, “Kala rakava talimana gomi aomina na pio tao-gerevagia!”

6

Vekotaveni gatami ekalesiara ria

¹ Pene gomi ta taukavamu ekalesiana ta goti goveituna genai, rakagau gaurai Palagu ati gekwalanaana Kota gekamonagina talimara geriai otamaniana, ia pia agiroria ulanana, na Palagu gena taunilimalima veagara geriaimo metau ati oago-agiana vega-rorirorina ulanana, ei?

² Gomi ati ripami, tanopara magulina gemagulina talimara Palagu gena taunilimalima na pia agirorira? Rakagau gaurai gomi na egau keikeira ati gelegele matotaumi na gemi tanukou ai pio vega-rorirorira?

³ Gomi ati ripami, ita aneru pita kota-venira? Pene vovetaina pita kala genai, au atugamagina, vanagivanagi tamaguli-agiana magulina gaura maki pita tavu-inamainamara ripa. ⁴ Gogitaana, pene vanagivanagi tamaguli-agiana magulina gaura ita na pita tavu-gitagitara, rakagau gaurai Palagu ati gekwalanaana Kota talimara geriai goagona, gemi pia veagirori nogotina. ⁵ Evetaina akilana voo gomi pio nuga-rage ulanana. Taunatauna, gomi aomi ai aoneka talimana ta maki aikina kinavagi pe ia na walakavana vekarawarai nemetau girina kiata ati pene vega-roriroria, ei? ⁶ Gomi gatami ekalesiana taa na gatana ta Kotai etaoana, ne tauria ruala geagona, Iesu ati gevega-taunataunaana talimara wailarai geve ruga-talina, pia kota ulanana.

⁷ Taunatauna, gomi matotaumimo vekarawami ai Kotai govetaona ganina taunatauna gomi gemi vega-taunatauna magulina na taunatauna pio keto-rorirori. Rakagau gaurai walakavami taarana na gevega-rakavamina aonai, ati vagi gogapi-ragerana? Rakagau gaurai opakau ai gemi rinaga ia verarimi negetina genai, ati vagi gogapi-ragerana, ei? ⁸ A gomi mawalakavami ria matotaumimo opakau ai goveverarina e govevega-rakavana.

⁹ Gomi ati ripami, kala rorirorira ati gekalarana talimara na Palagu gena Basileia ati pia vaia. Matotaumi aomi na ragai pia opami. Kwalana gekala-kawakawana talimara, kaivakuku gealiruputali-venirana talimara, veopa-lemma talimara, marumaru matotaura gekala-kawakawana, e gevigi-ragena matotauria taukavara ria nugarage kalara pia kalara negetina talimara, ¹⁰ gelemana talimara, geveririwamagina talimara, niuniu talimara, opakau kalarai geveverarina talimara, e taunilimalima geria maguli gekilagi-rakava-vagirana

talimara na Palagu gena Basileia ati pia vaia. ¹¹ Gomi reketa kunenai vovetaina gokalawai talimami. Na gomi ita gera Palagu Palaguna na Iesu Velekou aranai warau eguligimito, evega-veagamito, e ati gemi kala rakava netiwato.

Ita tauniparara Veaga Palaguna gena talu numana

¹² Ta pene kila, “Gau maparara au geku ai ati rovara,” nepenetiwa. Gororirorina, na ati vogau maparara geriana gomi nama pio rawalia. Gau maparara au geku ai ati rovara, na ati nama au gau kwauta na pene vaiku, ne gena inagulu talimana ati voina talimanei naave miana. ¹³ Mataa pene kila, “Ganigani tinage ai pene mia ularana e tinage ganigani gena.” E taunatauna! Na ganigani e tinage Palagu na kwatu ruala pene vega-rakavara. Ita tauniparara Palagu na ekalaato ati taunilimalima na pita kalagi-kawakawaa ulanana. Aikina. Palagu na taunipara Velekou gena ekalaato, e Velekou maki taunipara gena Vele. ¹⁴ Palagu na Velekou kwarega na evega-kuliiti-waiato, e ita maki kwarega na pene vega-kuliiti-waira, Palagu matotauna gena tiavu na.

¹⁵ Gomi ati ripami, gomi kwapurakwapura tauniparami Keriso tauniparana kiarakiara, ei? Keriso tauniparana kiarakiara gaura ana gapira, pe mata-poraga talimara taunipararai ana vega-agera? Aikina kinavagi! ¹⁶ Pa gomi ne ati ripami, mata-poraga garena goti gegenkouna talimana vomata-poraga garena goti gekwapunana? Kwalana Puka Veaga aonai Palagu ekilato, “Votalima ruala pia taunipara kwapuna.” ¹⁷ Na Velekou genai pene karakau talimana Velekou goti palagu kwapunai pia ago. ¹⁸ Mata-poraga magulina na pio laka-gerevagi. Kala rakava maparara taunilimalima na gekalarana voo taunipara mulinamo rakavana, na ekala-kawakawana talimana matotauna tauniparana aona ekala-rakavaana. ¹⁹ Pa gomi ati ripami, gomi tauniparami Veaga Palaguna gena Rupu Veaga, Veaga Palaguna gomi tauniparami aonai etaluna? Ne Veaga Palaguna ne Palagu na evenimito, voia pakunai gomi ati matotaumi gemi, na gomi Palagu gena. ²⁰ Gomi Palagu na voimi warauna ekalarato, evoi-waimito, pe tauniparami Palagu gena. Voia pakunai tauniparami na Palagu pio vega-ragea.

7

Vegarawa kilara

¹ Ewagumona e gemi pepai au gotalo-venikuto kilara maana vega-gelera. Maru ta ati evegarawana voo nama. ² Na kala kawakawa ewalana pakunai, namana maru kwapura gare kwapura pia garawa, e vavine kwapura maki maru kwapura pia garawa. ³ Maru tauniparana garawana gena, pe tauniparana garawana genai ragai pene vogaragia, a garawana gena ririwa pene kalara. Gare maki vovetaina, tauniparana garawana gena, pe tauniparana garawana genai ragai pene vogaragia, a garawana gena ririwa pene kalara. ⁴ Vegarawa garena ati gena rorirori ia matotauna tauniparana genai, na garawana marunamo magena rorirori ia tauniparana genai. Vegarawa maruna maki vovetaina, ia ati gena rorirori ia matotauna tauniparana genai, na garawana garenamo magena rorirori ia tauniparana genai. ⁵ Govegarawato talimami garawami geriai tauniparami ragai pio vogaragira. Na taumi ruala ao kwapunai pio kila, iorapali nopiotiwa, voia pakunai vou volagani kianai pio talu vepaka. Na voia pene aiki mulinai, mapio

maoko-kouwai. Vovetaina pio kala, pe Satani na ati govaigaokana kapunai ragai pene veagarekonemi. ⁶ Evetaina akilana, gomi ana veakavami ulananamo ati rova ataloana, akilana, pio kalaa vegata natina. ⁷ Kwalana au geku ririwa kamuna gomi maru maparami au vetaiku pogoro kala, ragai pogoro vegarawa. Na Palagu na maru kwapurakwapura ewareware-venirato, maru ta ewareware-veniato pene vegarawa, na maru ta ewareware-veniato ati pene vegarawa.

⁸ Au na ati garawara talimara e garawaria gekwaregato talimara avaikilarana: Ira koloa-tola e talu-vanagi, ragai pia vegarawa, pia talu au vetaiku. ⁹ Na pene ira ati gelegele pia vaigaoka genai, ne pia vegarawa. Kwalana pia vegarawa nama, ati nama kala kawakawa kalara ira aorai no kalova pene gala.

¹⁰ Vegarawa talimami erova avenimina. Na e ati au geku rova. Aikina. E Iesu Velekou gena rova gomi gemi: Vegarawa garena na garawana ragai vagi pene rigo-kwania. ¹¹ Na irau garawana nerigo-kwaniana genai, pene talu pokomo, a aikina genai garawana na mapene garawa-waia. E vegarawa maruna na maki garawana ragai pene rigo-kwania.

¹² Talima reketa geriai ana kila-e aumo geku kila ati Velekou gena kila-pene kamonagi aonai walakava ta garawana garena Iesu ati evega-taunataunaana vavinena, na gena ririwa garawana maruna goti pia maguli-kou genai, vomaru na garawana garena ragai pene rigo-kwania. ¹³ E pene gare ta garawana Iesu ati evega-taunataunaana, na eririwana garawana garena goti pia maguli-kou, vogarena garawana ragai pene rigo-kwania. ¹⁴ Kwalana Iesu ati evega-taunataunaana maruna ia garawana garena genanamo vealeva etaluna, e Iesu ati evega-taunataunaana garena garawana maruna genanamo vealeva etaluna. Pene aikina genai, ewagumona gomi natumi Palagu wailanai ati vealeva, na ira ewagumona maveagara. ¹⁵ Na pene Iesu ati evega-taunataunaana maruna pa garena garawana genana pene rigo genai, namana pene rigo, pene laka. Iesu evega-taunataunaana maruna pa garena erauparai pia vepaka, genai metau ta ati pia vuua. Palagu na gomi ekeamito maino aonai pio talu. ¹⁶ Goi kamonagi garemu rakagau goi oripana, goi na garawamu kala rakava aona na pono vega-magulia? Pa goi kamonagi marumu rakagau goi oripana, goi na garawamu kala rakava aona na pono vega-magulia?

Palagu na ekeamito gelegelenai pio maguli

¹⁷ Gomi kwapurakwapura Iesu Velekou na evenimito gelegelera i Palagu na kwapurakwapura ekeamito gelegeleraimo pio maguli. Au na erova girigiri ekalesia maparara avega-ripamina. ¹⁸ Pene maru ta tauniparana kopina gelama-vagiato mulinai vou, Palagu na ekeato genai, kopina ati mapene lupi-gavua, e gevoroato pauna pene veavuga. E pene maru tauniparana kopina rogoti gere voro-vagia aonai, Palagu na ekeana genai, kopina ragai pia lama-vagia. ¹⁹ Kwalana kopi lamavagi ati ganina, e kopi ati lama maki ati ganina. Gau kamu iwavagina Palagu gena rova kilara pio gapi-gaugaura.

²⁰ Taunilimalima maparara raka gemaguli-tiwawai getaluto aonai, Palagu na ekearato, vovetainamo pia maguli. ²¹ Goi Palagu na ekeamuto aonai, goi inagulu talimamu ati voimu otaluwai, ei? Ati gena rakava, namamo. Voia tugamagi vekwalavina ragai pono kala, na inagulu talimana ati voina magulinai pia gaivagimu genai, pono gapi-ragea.

²² Kwalana talima ta inagulu talimana ati voina talimana aonai roe voa, Palagu na ekeaato Velekou goti pia kwapuna, ia warau pakai etaluna, kwalana ia Velekou gena talima. Pa, tauniparai ia roe nea inagulu talimana ati voina talimana. Voia gelegelenai, ati inagulu talimana ati voina talimana pa pakai etaluna talimana Palagu na ekeaana Velekou gena inagulu talimana ati voina talimana. ²³ Gomi Palagu na warau voimi ekalaato, evoi-waimito. Pe taunilimalima geria inagulu talimana ati voina talimanai ragai pio ago.

²⁴ Walakavaku maparami, ita kwapurakwapura raka tamaguli-tiwawai aonai, Palagu na ekearato, pe vovetainamo Palagu ria pita maguli.

Vegavutina kilara koloa-tola, talu-vanagi e wapu geriai

²⁵ Rogoti gere vegarawa vavineri e koloara geria rova ta Velekou na au ati evenikuto. Na au geku tugamagi ai agitaana kilana ana kilagia, kwalana au Velekou gena venugagiviti aimo etaokuto, kila-taunataunamo pana kilagira ulanana. ²⁶ Elagani rakavara evetairai metau kamura gewalana pakurai, au atugamagina, marumaru ewagumona gomagulina vetainaimo pio talu-ago. ²⁷ Goi ovegarawato marumu garawamu rigo-kwanina tugamagina ragai pono kala. A ati garawamu melomu, vavine ragai pono tavu, ta ono garawaa ulanana. ²⁸ Na pene goi ponove vegarawa maki nama, goi kala rakava ta ragai pono kalaa. E vavine pene vegarawa maki nama, ia kala rakava ta ragai pene kalaa. Na pia vegarawa talimara geria maguli aorai metau vogo pia rawalira. E au na vometau geriana ana vega-magulimi natina.

²⁹ Walakavaku maparami, au na rakagau akilagiana ganina ea: Lagani pekupa-vagi. Pe, ewagumona pevetina pene ago, vegarawa taura no ati garawaria vetaira pia talu. ³⁰ E getagina talimara noowane ati getagina talimara vetaira pia talu, e gevererena talimara noowane ati gevererena talimara, e rinaga gevoina talimara rinaga ta ati gevaiana talimara vetaira, ³¹ etalima na etanopara gaura geinagulu-agirana aonai, vogaura ragai pia gapira gau kamura ira geria maguli aorai. Kwalana etanopara kolemana taunatauna warau eaiki-agona.

³² Au ati aririwana, etanopara gaura na gemi tugamagi pia vega-vonura. Ati evegarawato talimana Velekou gena gaura etugamagi-vogorana, Velekou aona raka pene vega-nama-tiwaa netina. ³³ Vegarawa maruna etanopara gaura etugamagi-vogorana, garawana aona raka pene vega-verere-tiwaa netina. ³⁴ Vovetainai ia egapiketoketona, kavata kavata na geroloana. Vegarawa garena e kiata maki ati etuga-tovoto vavinena mageria iraurau. Ati garawana vavinena Velekou gena gaura etugamagi-vogorana. Ia gena ririwa tauniparana e magulina palaguna pia veaga Velekou gena. Na vegarawa garena tanopara gaura etugamagi-vogorana, garawana aona raka pene vega-verere-tiwaa netina.

³⁵ E gomi pana veakavami ularana egaura akilagirana, ati gomi akilakila-waimina. Na e au geku ririwa gomi pio talu-namanamamo e gau kwauta na ragai pene kou-gavumi Velekou vetugunagina pio agovenia aonai.

³⁶ Pene maru ta etugamagina, komunana vavinena, kiata maki ati etuga-tovoto vavinena, genai gena kala ati rorirori, e gena ririwa

komuna na genai ekamu-vagina, e egitaana ati gelegele pene vaigaoka-venia genai, tauria ruala pia vegarawa gena ririwa rorinai. Voo ati pene kala rakava. ³⁷ Na pene talima ta aona eveagaokaana, ne gau kwauta na maki ati evega-vailavailaana, e matotauna tauniparana gena ririwa etugamagi-piatogaana, e matotauna aonai ekilato komunana, ati etugato vavinena, ragai pene garawaa, talimana maki nama. Ia na maki kala namana pene kalaa. ³⁸ Vovetainai talima taa na komunana, kiata maki ati etuga-tovoto vavinena, pene garawaa kala namana pene kalaa; na komunana ati pene garawaa talimana na, kala nama iwavagina pene kalaa.

³⁹ Vegarawa garena garawana roe emagulina aonai, ia vegarawa rovana na egapiana, pe garawana gotimo pia talu-vanagivanagi. Ia garawana pene kwarega, vonai vou ia pene paka. Pe ia pene ririwa, maru ta goti maia vegarawa nepenetiwa genai, pia vegarawa ati rovana. Na Velekou evega-taunataunaana marunamo pene garawaa. ⁴⁰ Na au geku tugamagi ai agitaana, ia vovetaina talu vanagimo pene talu, ati garawana genai pene verere iwavagi. E au aripiana, au na maki Palagu Palaguna agapiato.

8

Kaivakuku gewareware-venirana ganiganira pita ganira pa ragaina?

¹ E kaivakuku gewareware-venirana ganiganira kilara maakilagirana. Gomi reketa gokilana, “Ita maparara magera ripa.” Pa, e taunatauna. Na ita gera ripa na veveagoloka evega-walaana, a ulamagi na taunilimalima evega-tiligaana. ² Pene talima ta etugamagina, ia na gau kwauta eripaato, etalima na rakagau pere ripaa gauna taunataunana rogoti ere ripaa. ³ Na Palagu eulamagiana talimana, Palagu ripana ia.

⁴ Voia pakunai kaivakuku gewareware-venirana ganiganira geriai, au geku kila ea: Ita ripara, etanopara aonai kaivakuku ati gau kwauta e ati ganira. E Palagu geregana kwanilovamo, taa maaikina vagi. ⁵ Pa, gekilagi-palagurana gaura gemiana kupai pa etanoparai, kwalana ewagumona e palagu e vele galagala vagi, ⁶ na ita gerai Tamara Palagu geregana kwanilova, gau maparara ia na evega-walarato, e ita maki ia gena tamagulina. E Velekou Iesu Keriso maki geregana kwanilova, ia genana gau maparara gewalato, e ita maki ia na maguli evenirana vou, tamagulina.

⁷ Na taunilimalima maparara na eia ati geripaana. Kwalana talima reketa kaivakuku gemaranarato, pe ewagumona maki ganiganira geganirana aonai, ira roe ege tugamagina, voganigani kaivakuku geware-venirato ganiganira. Voia pakunai voganigani geganirana aonai, aora gevekwavavina, getugamagina, kala rakavana gekalaana.

⁸ Ita ati ganigani na Palagu laganai pene vaikavira. Pene ati pita gania genai, Palagu wailanai rakava kwaikwai talimara? Aikina! Pa pene pita gania genai, Palagu wailanai taunilimalima namara? Aikina! ⁹ Na pio gita-namanamaa, vokala gomi na maki pio kalaa ripa, neiana geria kamonagi moiramaira talimara pio vega-vekwakunagira ¹⁰ Kwalana pene ao-moira talimana na goi magemu ripa ekapu ai pene gitamu, kaivakuku rupunai oganiganina genai, ia no pono tugu-naginagia pe pene ago, kaivakuku gewareware-venirato ganiganira peneve ganira.

¹¹ Ne vokamonagi moiramoirira talimana, voma goi walakavamu kamonagi aonai, e Keriso maki ia pakunai ekwaregato, na goi gemu ripa pakunai votalima pene lekwalekwa. ¹² Vovetainai, emaguli ai walakavamu pono kala-rakava-venia, ne ia voo aomoira gaurai pono vega-rakavaa genai, goi Keriso ovega-rakavaana. ¹³ Voia pakunai, pene au na kaivakuku gewareware-venirana ganiganina kiata pana gania aonai, au walakavaku ta avega-vekwakunagianana, au ramarama ati mapana gani-wai. Vovetaina akalana ganina, walakavaku ta naavega-vekwakunagianana ne nekala-rakavana.

9

Apostolo talimara geria inagulu voina e geria rorirori

¹ Au pakai ataluna talimaku, gau kwauta na ati eligoligokuna. Au apostolo, e ita gera Velekou Iesu maki agitaato. Gomi au geku inagulu Velekou aonai vuavuara. ² Pene tau polu wailarai au ati apostolo talimaku, voia ati gau kwauta, kwalana gomi ripami, au apostolo. E gomi nenai ne vegailia ta, au geku apostolo inaguluna vega-taunatauna na, kwalana Velekou gogapi-rageato gaurai.

³ Au ia ripa taunataunaku negetina, gerenagikuna genai, au na evetaina avega-gelerana: ⁴ Pa ai apostolo ati gema rorirori, gama ganigani e niuniu gaura paia rawalira? ⁵ Pa ai apostolo ati gema rorirori, ekalesia vavineri paia garawara, ne paia vailouloura gama lakalakai, apostolo reketa, e Velekou tarina melora, e Kefas, (ePetero), gekalana vetaira? ⁶ Pa e au e Banabasmu taumai ruala matotaumai gema inagulu aonana gema e gama paia rawali? ⁷ Arigi vetali talimana matotauna gena kwalimu ai evegupuwai vetali inaguluna ekalaawai aonai? Rai na vine aragana tipo ekalaato, ne vine gevuato aonai, vuara ati eganirato? Rai mamoe lavetana tipo egita-tagorato, a ira geriana lata ati egapito, e ati eniuto?

⁸ Gomi gotugamagina, e tipo taunilimalimamo geria tugamagi kilara akilagirana, a Palagu gena rova evetaina ati ekilana nogotina? ⁹ Mose gena rova aonai evetaina ekilana, “Polomakau muruna gau kwauta na ragai pono kou-gavua, vuiti momora epana-talirana ene gaivagira netina aonai.” Gomi gotugamagina, Palagu na polomakau etugamagikamurana gaurai vovetaina ekilato? Aikina! ¹⁰ Palagu na e ita etugamagirato gaurai evetaina ekilato. Taunatauna, Palagu na ekila e ita pakurai ekilagiato. Kwalana Palagu eririwato, tano elugaana talimana e vuiti ganira ekwari-vagirana talimana, tauria ruala geinagulu-agiana gauna genana evogomaina ganiganina ira na maki pia gania. ¹¹ Gomi aomi ai palagu gaura namara gavaroto. Gomi gemina, ai tauniparamai veakavara ularana, rinaga ragai paia rawali vagi? ¹² Pene gomi na apostolo reketa goveakavarana taunipara veakavara rinagarai e monirai, au atugamagina, ai magema rorirori gomi gemi na rinaga e moni kamu galagala vagi pagara rawalira.

Na ai vororirori ati gainagulu-agiato. Ai tipo evito-kwaregamaito e nanu na ekala-kwaregamaito kwalana ati gaririwato, Keriso valina namana pene raka-lovolovo rauparana paia kou-gavua. ¹³ Gomi ati ripami, Rupu Veaga aonai veaga gaura geinagulu-agirana talimara Rupu Veaganai garia ganigani gegapirana? E pata veaganai geinaguluna talimara, pata veaganai geinagulu-agirana kovara garia gegapirana.

¹⁴ Voia gelegelenai, Velekou na rova etaloato, netiwato, raira Vali Namana pia vopatagia talimara, Vali Namana gevopatagiana voina pia gapia vegata.

¹⁵ Na au Velekou na eroriori evenikuto, eia ati ainagulu-agiana. E au na ekila atalo-venimina akilana, ekala au geku ai pio kalara natina? Aikina! Ewagumona au maki evetainamo pana talu pene ago pana kwarega nama iwavagi, geku inagulu voina gomi gemi ai ati vagi pana tavua. Evetaina amagulina avererena e aveveagolokana, e ati aririwana au geku veveagoloka kilakila kovagoramo irau negetina. ¹⁶ A Vali Namana pana vopatagia aonai, au ragai pana veveagoloka, kwalana Velekou ekilato, pana vopatagia vegata netiwato. Pene Vali Namana ati pana vopatagia genai, au vetugaku kekei, ati geku nama taa vagi. ¹⁷ Pene au aoku kiatamo pana ririwa, einagulu ana kalaa vegata napanatiwa genai, au mavoiku. Na pene ati au geku ririwai akalaana, voia ganina, Palagu na evenikuto inaguluna, gaurai ainagulu-agiana. ¹⁸ Pe, vovetaina genai, au voiku rakagau pana gapia? Eiamo: VoVali Namana avopatagiana gaurai, pana vopatagi-kawaa ati voina. Au mageku roriori gavuku pana rawalia, na geku roriori ati ainagulu-agiana.

Paulo taunilimalima maparara geria vetugunagi talimanai eagoto

¹⁹ Pa, au pakai amagulina talimaku, ati talima ta gena inagulu talimana ati voina, na au matotaukumo talima maparara geria vetugunagi talimaku ai avevega-agoto. Kwalana emaguli ai talima gutuma pana gapi-maira Keriso genai. ²⁰ Iuda talimara ria gataluna Iuda talimaku ai aagona, kwalana Iuda talimara pana gapi-agera Keriso genai ularana. Au geregaku ati Mose gena rova kapulenai amagulina, na rova kapulenai gemagulina talimara ria gamagulina au maki rova kapulenai amagulina, kwalana rova kapulenai gemagulina talimara pana vaiagora Keriso genai ularana. ²¹ A ati geria rova talimara ria gamagulina ira vetaira ati rova kapulenai amagulina. Voia ganina, au Palagu gena rova genana agerevagito? Aikina! Au vonai Keriso gena rova kapulenai amagulina. Vovetaina akalana kwalana, ati geria rova talimara Keriso genai pana vaiagora ulanana. ²² Kamonagi ai moiramoiria talimara ria gamagulina, ira vetaira amagulina. Kamonagi ai moiramoiria amagulina kwalana kamonagi ai moiramoiria talimara Keriso genai pana vaiagora ularana. Au taunilimalima maparara geria maguli irauiraura akala-tovotovorana, gaurai ira ria gamaguli-koukouna. Kwalana aririwana, raupara irauiraura maparara pana inagulu-agira, pe voanana talima reketa pana vega-magulira. ²³ Au evetaina akalana, Vali Namana pene raka-lovolovo ulanana. Kwalana aririwana, Vali Namana gena vevega-nama gomi riana pita vaikoukoua ulanana.

Raka vegalai pono kwalimu

²⁴ Gomi ati ripami, raka vegalai raka vegalai pia ruga talimara maparara veganamo pia raka, na talima kwapuna namo kwalimu voina pene gapia? Gomi maki vovetaina pio raka-tiliga, pe kwalimu voina pio gapia. ²⁵ Ula aonai gelaka-togana talimara maparara matotauria gekala-maavu-namanamana. Ira vovetaina gekalana, ati emia-vanagivanagina vele vegailiana repai koukoua gauna pia gapia

ularana. Na ita pene mia-vanagivanagi kraona pita gapia ularana taraka-vegalana. ²⁶ Vovetaina gaurai, au eraka-kawakawana talimana vetaina ati arakana. Na au voiku pana gapia ulanana araka-tiligana. E au galamai egalama-gitakauna talimana vetaina agalamana, geku galamai ati tanopakana avaleana. ²⁷ Aikina, au tauniparaku avaleana, au geku inagulu talimana ati voina gaunai avega-agoana, gena ririwa rakavara ati akalaana. Kwalana ati nama, talima reketa avopata-venirana, na au voiku wailai irau ati naave gapiana.

10

Isaraela geriai pita gita vanagi

¹ Walakavaku maparami, au aririwana, ita tupura geriai rakagau ewalato gaura ragai pio tugamagi-lekwalekwaa. Ita tupura, Palagu na iloa etuguato raupara pene vega-ripara ulanana, voia kapulenai gelakato, e ira Rawapara Kalovakalova aona na gelaka-vanagito. ² Ira maparara iloai e rawapara aonai Palagu na ebapatorato, e Mose gena taunilimalimai geagoto. ³ Ira maparara palagu ganiganina kwapuna geganiato. ⁴ E maparara palagu nanuna kwapuna geniuto. Kwalana ia palagu vatuna, ira mulira na elakato vatuna, genana nanu geniuto. Vovatu voo Keriso. ⁵ Na Palagu aona ati everereto gutuma geriai, vovetaina gaurai tanoleanai tauniparara gekwarega-piatogapiatogato.

⁶ Egaura gewalato, ita vega-gita-vanagira ularana. Pe ita na vogaura pita gitara, ne ita gau rakavara ragai pita ririwamagira, ira geveririwamagito vetaina. ⁷ E kaivakuku ragai pita aliruputali-venira, ira reketa gekalato vetaira. Puka Veaga aonai ekilagiana vetaina, “Taunilimalima getanu-talito, e gevelekwato, voia mulinai gekuliitito, geulato e gepalato, (mata poragai gelou-togato).” ⁸ E ita maki ragai pita kala kawakawa e mata-poraga kawakawa, kwalana ira reketa tanoleanai gekala-kawakawato e gemata-poragato aonai, taunilimalima maparara ragana gagala ruala toitoi (23,000) vegata gekwaregato. ⁹ Velekou ita na ati pita kalatovoa, kwalana ira reketa na gekalatovoato talimara, gelema na gekolirato, ne gekwaregato. ¹⁰ Ragai pita vekilagi-muliwai, kwalana ira reketa gevekilagi-muli-waito genai, kwarega aneruna na evagi-kwarega-kwaregarato.

¹¹ Ekala gewalato ganina, ita na pita gitara, ne pita ripa ularana, ita ewagumona tamagulina talimara gerai. Kwalana ewagumona etanopara ikana warau pekvara. ¹² Vovetaina gaurai, pene gomi gotugamagina, gemi kamonagi ai goruga-kikitalina nogotina genai, rogomi pio vetole, nogo ketona nea. ¹³ Ne veveagarekone gorawalirana, ati veveagarekone polura. Aikina. Ne talima kwapurakwapura geriai vanagivanagi ewalana gaura. Palagu raramani Palaguna, pe pene gitamu, ati pono vega-waia veveagarekonena gemu ai ati pene vega-matagaia. A goi veveagarekone pono raka rawalia aonai, Palagu na gemu kali-maguli rauparana ta maki pene vega-matagaia, kwalana voveveagarekone aonai pono ruga-gaugau ulanana.

Palagu e avuavu ragai pio kwalanaa-koukoura

¹⁴ Gaura pakurai, walakavaku, kaivakuku aliruputali-venira geriana pio gerevagi vegata. ¹⁵ Au na aoneka talimami avaikilamina, pe matotaumina au rakagau akilagirana gaura pio tugamagi-gitagitara.

¹⁶ Ganikou taganiana aonai, vevega-nama kaperina tagapiana, Palagu tavega-namaana, ne taniuana. Voo Keriso ralana maparara na taniu-koukouana, Keriso ralana na ia e ita takwapunana, ei? E pereti takala-koruana genai maki, maparara Keriso tauniparana tagani-koukouana, Keriso tauniparana na ia e ita takwapunana, ei? ¹⁷ Ita vogovagi, na maparara pereti kwapunai e taunipara kwapunai taagona. Ganina taunatauna, ita vopereti kwapunamo tagani-koukouana.

¹⁸ Isaraela talimara ita tugamagira. Vekapawai gaura pata veaganai gekwaturawai, kovara geganirawai vopata veagana ria gekwapunawai. ¹⁹ Au na ekila akilagirana ganira rakagau? Au akilana, kaivakuku gevega-namagirana gaura maganira natina pa? Pa kaivakuku ia taunatauna natina pa? ²⁰ Aikina. Au evetaina akilana: Palagu ati riparia petera vekapawai gaura gevenina avuavu gevega-namagirana, ati Palagu gevega-namagianana. Vovetainai au ati aririwana, gomi avuavu ria pio kwapuna. ²¹ Gomi Palagu gena kaperi e avuavu geria kaperi ragai vagi pio gapi-koura, ne Palagu gena kaperi ai pio niu e avuavu geria kaperi ai maki pio niu. Aikina. Gomi Palagu gena teipolo e avuavu geria teipolo ragai vagi pio ganiagi-koura. ²² Ita evetaina ita kala, pe Palagu ita veagarekonea natatina? Pe ita gera kwalimu Palagu gena kwalimu evanagiato pa?

Palagu pita vega-rage-vanagivanagia

²³ Gau maparara ati rovara, na ati gau maparara geriana nama pita rawali. Gau maparara ati rovara, na ati gau maparara geriana veveakava pita rawali. ²⁴ Talima ta matotauna geregana gena namamo ragai pene tavua, na talima reketa geria nama pia gapia pakunai pene inagulu e pene maguli.

²⁵ Ramarama gevoivoi-agirana kapunai ramarama getaorana, voira pio ganira, voo ati rovara. Ragai pio verenagi-rakavo, aomi nogo vega-metaurana nea. ²⁶ Kwalana, Puka Veaga aonai ekilana vetaina, “Tanopara Palagu gena, e tanopara aonai gemiana gaura maparara maki Palagu gena.”

²⁷ Pene Iesu ati evega-taunataunaana talimana taa na pene vaiagomu gena numai ganigani, nea goi oririwana pono ago notina genai, rakagau wailamu ai etao-talirana tipo pono ganira. Ragai pono verenagi, aomu noovega-metauana nea. ²⁸ Na pene talima taa na pene vaikilamu, nepenetiwa, “E kaivakuku gevega-namagiato ganiganina,” nepenetiwa, voia vou ragai pono gania. Kwalana pevaikila vega-ripamu talimana pakunai aona nee vekwalavina nea. ²⁹ Au na ao enai akilagirana, ati goi aomu akilagianana, na goi pevega-ripamu talimana aona akilagianana.

Peiramu ta ekilana: Rakagau gaurai au pakai, maguli namanai amagulina talimaku, talima taa na aonai au pene agiroriku. ³⁰ Pene au na Palagu atanikiu-veniana vou aganiganina, rakagau gaurai Palagu atanikiuana ganiganina aganiana aonai, kila rakavara geku ai ekilagina?

³¹ Vovetainai, goganiganina pa goniuniuna pa rakagau gokalaana aonai, gaura mapararai Palagu pio vega-ragea. ³² Talima ta ragai pio vega-vekwakunagia. Iuda talimana pa ati Iuda talimana pa Palagu gena ekalesia ragai pio vega-vekwakunagira, nege ketona nea.

³³ Au maki aveririwamagina, taunilimalima maparara aora ana vega-namara ularana. A ati au matotauku geku nama atavuana, na talima vovogo geria nama atavurana, Palagu na pene vega-magulira ulanana.

11

¹ Au pio kuluku, kwalana au Keriso akuluana gaurai.

Repa kumugavuna kalana

² Au na gomi avega-ragemina, kwalana gau mapararai au gotuga-magikuna, e vevega-ripa kilara agapirato, gemi avevega-ripagirato, voira gokwalanarana. ³ Na au aririwana ewagumona gomi pio ripa, marumaru maparara geria repa Keriso, e gare geria repa maru; e Keriso gena repa Palagu. ⁴ A maru maparara repara pia kumu-gavura vou, pia rapali pa pia peroveta genai, geria repa tauna talimana Keriso ati pia nugagi-ragea. ⁵ E gare maparara repara ati kumugavu pia rapali pa pia peroveta genai, geria repa, (voo ira garawaria), ati pia nugagiragera. Kwalana voia voo noo repara geralorana vetaina. ⁶ Pene gare ta repana ati ekumu-gavuana genai, repana guina pia pakoti-vagira, (mata-poraga garera vetaira). Na pene gare ta guina pakoti-vagina pa ralo-vagina pene nuga-rage genai, repana pene kumu-gavua.

⁷ A maru repana ragai pene kumu-gavua, kwalana ia Palagu gitagitana vetaina, e ia na Palagu kolemana kamuna evega-matagaiana. A gare voo maru kolemana. ⁸ Kwalana ati maru pa Adamu gare genana evogomaito, na gare pa Eva maru genana evogomaito. ⁹ E Palagu na maru ekalaato ati gare gena, na gare ia maru gena ekalaato. ¹⁰ Voia pakunai gare repara pia kumu-gavura, kwalana vovegailia na ia pene vega-matagaia, ira mageria rorirori Palagu gena inagulu pia kalaa, e aneru na pia gitailiara ulanana. ¹¹ Na Velekou gena maguli rauparanai maru ati geregariamo gemagulina, e gare maki ati geregariamo gemagulina. Aikina. Gare maru goti pia kwapuna, maru gare goti pia kwapuna. ¹² Kwalana gare maru genana evogomaito vetaina, maru maki gare geriana gewalana. Na gaura maparara Palagu genana gevogomaina.

¹³ Gomi matotaumi na iotugamagi-gitagitaa. Gare ta repana ati kumugavuna genai, Palagu genai pene rapali nama pa? ¹⁴ E tanopara maparana aonai maru e gare kolemara gitagitarana evega-matagaiana, maru ta guina pene vega-kalaa voo nugarage kalana pene kalaa matotauna genai. ¹⁵ Na pene gare guina pene vega-kala-mogaa genai, voia ralemana pene vega-kamua. Kwalana Palagu na gare guina eveniatio repana pene kou-gavua ulanana. ¹⁶ Pene talima ta eririwana, ekilakila ene vega-veitua nepenetiwa genai, au e ati geku kila ta. Na geku kila kwapuna ea: Ai gemai e Palagu gena ekalesia maparaparara aorai kala irauna ta e aikina.

Velekou na Ganikou

¹⁷ Ekala reketa gomi na pio kwalanara kalara ana vega-ripami. Na au na gomi ati avega-ragemina, gomi gemi tanukou aorai vevega-rakava kamu gokalaana, a nama ta ati govega-walaana. ¹⁸ Tovotovona eventaina ana vaikilami. Au akamonagina, gomi gemi ekalesia tanukoura aorai aomi ati kwapuna gogapiana, na gomi goveware-lovolovona, ne matotaumi goveituna. Au na ekila kiata avega-taunataunaana. ¹⁹ Pa,

gomi vekarawami ai veware-lovolovo pene wala vegata, pe Palagu na rairai evega-taunataunamito talimami pio matagai.

²⁰ Gomi gotanu-kouna aonai, ati Velekou gena lavi ganiganina ikana pa ganikou gogani-koukouana. Aikina. ²¹ Gomi goganiganina aonai, rai ene kune, rai ene kapi nogotina, govailavailana, a taukavami ati goalorana. Ta mavitona, ta eniu-kawakawana. ²² Gomi ati gemi numa, pe gemi numai ragai pio gani e ragai pio niu nogotina, ei? Na Palagu gena rupu gau girina kiana nogotina, gogita-guilagiana, e ati geria e ati garia talimara govega-nugaragerana, ei? Au gomi gemi ai rakagau ana kilagia, ana vega-ragemi pa? Aikina kinavagi, au na gomi ati pana vega-ragemi.

²³ Gomi avenimina kilana ea Velekou genai agapiato kilana: Iesu Velekou gelewaato poginai pereti egapi-itiato, ²⁴ ne Palagu evega-namaato mulinai, ekala kavalugaato, ne netiwato, “Iogapia, iogania, e au tauniparaku, gomi pakumi ai vekapawai gaunai eagoto. Ekala pio kala, au tugamagi tagoku ulanana.” ²⁵ Volavi ganiganina pa ganikou mulinai, Iesu na pereti ekalaato gelegelena kaperi maegapi-itiato, ne ekilato, “Ekaperi e Palagu gena Vekapawai Valiguna, au ralaku na evega-taunataunaana. Ekaperi pio niua aonai, au tugamagi tagoagiku ulanana pio niua.”

²⁶ Kwalana e pereti pio gania e ekaperi ai vine nanuna pio niua aonai, vanagivanagi Velekou gena kwarega pio varavaragia pene ago, ia mapene waikule. ²⁷ Vovetainai rai na Velekou ati enugagi-rageana vou, epereti pene gania e Velekou gena kaperi ai pene niu genai, votalima na Velekou tauniparana e Velekou ralana ekala-rakavarana. ²⁸ Talima ta ia aona pene tavu-kunea vou, vopereti pene gania, e vokaperi vinena nanuna pene niua. ²⁹ Kwalana rai na Velekou ati pene nugagi-ragea vou pene gani e pene niu genai, vopereti pene gania e vokaperi ai vine nanuna pene niua aonai, ia matotaunamo pene veagirori e rakava metauna genai pene tao-kaua. Kwalana ia na Iesu tauniparana ati etugamagi-rawaliana. ³⁰ Vovetainai gomi aomi ai gutuma tauniparami gemoirana e govitina, e reketa maki warau gekwaregato. ³¹ A pene ita matotaura aora pita tavu-kunera genai, Palagu na ita ati pene agirorira. ³² Na Velekou na ita gera kepi pene kilagira aonai, ia na pene vega-nunukara. Velekou ita vovetaina pene kalara talimara, tanopara magulinai gemagulina talimara ria ragai pene vega-rakavakoura ulanana.

³³ Vovetaina gaurai walakavaku, ganikou pakunai pio tanu-kou genai, ragai pio vailavaila, taukavami reketa maki pio alora. ³⁴ Pene ta pene vitoa genai, gena numai pene ganigani. Ati nama gemi tanukou-koukou na gomi agirorimi rauparana pene vega-walaa. Kilakila reketa roe nea pana wati vou, pana varami.

12

Veaga Palaguna gena wareware gaura

¹ Walakavaku maparami, ewagumona au aririwana, Veaga Palaguna gomi kwapurakwapura evenimina warewarera gaura ana vega-ripami. Kwalana au aririwana ewareware gaura gomi na pio ripara. ² Gomi ripami, Palagu rogoti goro ripaa aonai, gau reketa na ati gekilakilana kaivakuku geriai gevaiagomiwai e gevaikawakawa-rakavomiwai.

³ Vovetainai avega-ripamina, Palagu Palaguna na evaiana talimana ati pene kila, “Iesu atanai rakava kamu iwavagina pene mia.” E talima ta maki evetaina ati pene kila kawa, “Iesu ia Velekou,” na Veaga Palaguna na pene porogia talimanamo.

⁴ Veveni gaura irauirau, na Veaga Palaguna kwapunamo genana gevogomaina. ⁵ Vetugunagi-agoivenira rauparara maki irauirau, na Velekou kwapunamo genana gevogomaina. ⁶ Inagulu kalakalara tiavura maki irauirau, na Palagu kwapunamo gena taunilimalima maparara aorai evega-walarana. ⁷ Veaga Palaguna talima kwapurakwapura geriai ematagaina, kwalana ekalesia maparana veveakava pia rawali ularana. ⁸ Talima ta Veaga Palaguna na kilakila aoneka eveniana, talima ta voVeaga Palaguna kwapuna namo Palagu gena kilakila-taunataunana evega-ripaana. ⁹ VoVeaga Palaguna kwapuna na talima ta kamonagi eveniana, voVeaga Palaguna kwapuna na talima ta viti talimara vega-namara warewarena gauna pa tiavuna eveniana. ¹⁰ Talima ta kala irau vagira pene kalara warewarena gaura pa tiavuna eveniana, talima ta pene peroveta ulanana tiavu eveniana, talima ta Palagu Palaguna pa avuavu polura pene ripara warewarena gauna pa ripana eveniana, talima ta karo irauirauai pene kila warewarena gauna pa ripana eveniana, e talima ta karo irauirauai pia kila genai, kilara ganira pene vega-vanagira warewarena gauna pa ripana eveniana. ¹¹ Eira maparara Veaga Palaguna gregana kwanilovamo gena inagulu. E eVeaga Palaguna na gena ririwa gelegelenai wareware gaura talima kwapurakwapura evenirana.

Taunipara kwapuna, kava vogo vavagi

¹² Talima tauniparana kwapunamo, na kava vogo vavagi; votaunipara gena kava vogovagi, na ira maparara taunipara kwapunaimo geagoto. Keriso maki vovetaina. ¹³ Ita reketa Iuda talimara e reketa ati Iuda talimara, reketa inagulu talimara ati voirea talimara e reketa pakai tamagulina talimara, na ita maparara Veaga Palaguna kwapuna namo ebapatisorato, taunipara kwapunai taagoto. E Palagu na ita maparara Veaga Palaguna kwapunamo evenirato, ia na pene vega-vonura ulanana.

¹⁴ Taunipara maki ati kava kwapuna namo ekalaato, na kava vogo vavagina. ¹⁵ Pere gage pere kila, “Au ati gima, pe au ati taunipara kavana ta.” Aikina, ia roe voa taunipara kavana ta vegata. ¹⁶ Tega mapere kila, “Au ati mata, pe au ati taunipara kavana ta.” Aikina, ia taunipara kavana ta vegata. ¹⁷ Pere taunipara maparana pere matamo genai, raka pere kamonagi-tiwa. Pere taunipara maparana pere tegamo genai, pona raka pere enotiwa. ¹⁸ Na Palagu na kava kwapurakwapura tauniparai etaorato. Palagu na gena ririwa kapura kwapurakwapurai etaorato. ¹⁹ Pere kava kwapunamo tauniparai pere ago genai, taunipara maparana rakavetaina? ²⁰ Na taunipara vovetaina aikina. Taunipara kava vogo, na taunipara kwapunamo.

²¹ Vovetainai mata na gima evetaina ati pene vaikilaa, “Au na goi ati aririwamuna,” Pa repa na gage ati pene vaikilaa, “Au na goi ati aririwamuna.” ²² Na kavata kavatai pita gitaa votaunipara kavara reketa tagitarana ati tiligara natatina, na pere vokava aikina genai, taunipara ati pere inagulu-namanama. ²³ E taunipara kava taarana tatugamagi-keirana, takilana, vokava nugagi-ragenaa kei natatina, na

voira geriai ita gera venugagi-rage kamu tataoana. Taunipara kava reketa gitagitara ati ralemara, na voira ita na maaora maparara na tagitatago-gitakaurana. ²⁴ Taunipara kava reketa maralemara gaura ati tatugamagi-kamurana. Na Palagu na taunipara kava irauirau maparara etao-kwapunarato, ne ia na ati enugagi-ragerana kavara venugagi-rage kamu atarai etao-kauato. ²⁵ Palagu na vovetaina ekalaato kwalana taunipara kava reketamo ragai pita vega-namara ularana. Na taunipara kava maparara pita gitatago gegelegera ularana. ²⁶ Pene kava taa pene vitiviti genai, kava maparara ia ria pia vitiviti-kou. E kava taa pia nugagi-ragea genai, kava maparara vokava goti pia verere-kou.

²⁷ Gomi kwapurakwapura Keriso tauniparana kava kwapurakwapura ia tauniparana aonai. Gomi maparami Keriso tauniparana kwapunai goagoto. ²⁸ Ne ekalesia aonai Palagu na maparara geria inagulu kwapurakwapura evenirato. Etao-kunerato talimara apostolo talimara, ira mulirai vega-rualana peroveta talimara etaorato, ira mulirai vega-toitoina vevega-ripa talimara etaorato. Ne mulirai kala irau vagira pia kalara talimara, mulirai viti talimara pia vega-namara warewarena gauna pa tiavuna gegapiato talimara, e pia veveakava talimara, e inagulu reketa pia kune-agira talimara, e karo irauirau ai pia kila talimara. ²⁹ Taunilimalima maparara apostolo talimaramo pa? Taunilimalima maparara peroveta talimaramo pa? Taunilimalima maparara vevega-ripa talimaramo pa? Taunilimalima maparara kala irau vagira gekalarana talimaramo pa? ³⁰ Taunilimalima maparara viti talimara gevega-namarana warewarena gauna pa tiavuna gegapiato talimaramo pa? Taunilimalima maparara karo irauirau ai gekilakilanamo pa? Taunilimalima maparara karo irauirau ai gekilana kilara ganira gekilagi-matagairana talimaramo pa? ³¹ Wareware gauna kamuna taunataunana pio ririwa kamua.

Ulamagi

Ewagumona raupara nama iwavagina au na gomi gemi avega-matagaiana.

13

¹ Pere au taunilimalima geria karo irauiraurai para kila e aneru karorai maki para kila, na au ati geku ulamagi, au geku kila auri gekoeana pa tini kava ruala gevega-vetererana kulura geragena vetaina. ² Pere peroveta warewarena pa tiavuna geku ai pere mia, e ripa maparara e veavuga gaura maparara para ripara. E geku kamonagi kamu pere mia, pe golo kamura maki para lagu-ragera, kapu polurai pegereve ruga. Na au ati geku ulamagi pakunai, au ati geku nama ta. ³ E geku rinaga maparara ati geria e ati garia talimara para venira, e tauniparaku taunilimalima gimara para tao-kaua, ne pegere kapua, na au ati geku ulamagi pakunai, au na gau namana ta ati para rawalia.

⁴ Magena ulamagi talimana evaigaokana. Ulamagi venugagiviti e veveakava na evonuto. Ulamagi aonai munemune ati emiana. Ulamagi aonai veagi e veveagolaka ati gemiana. ⁵ Ulamagi na taunilimalima vega-rakavara kalara ati ekalarana, matotauna gena namamo ati etavuana, ati eparu-vailavailana, ta gena rakava ati etugamagitagorana. ⁶ Kala rakava ati everere-agirana, na Palagu gena kila e

maguli taunataunaramo everere-agirana. ⁷ Ulamagi mamanauna ria gau maparara aorai erugana, gau maparara aorai Palagu pene vega-taunataunaa, e gena veraramani maki Palagu genai roe wapene taoa, metau maparara aorai pene tiliga.

⁸ Ulamagi ati vagi pene aiki, pene mia-vanagivanagi. Peroveta kilara maparara piave aiki, karo iraurau maparara maki piave ika, ripa maparara piave aiki. ⁹ Kwalana ita gera ripa kiaramo e gera peroveta maki kiara kiaramo. ¹⁰ Na vogau nama iwavagina pene vogomai aonai, voia kianamo nama tariparato gaura pia lekwalekwa. ¹¹ Au girigiri roe voa aonai, girigiri geria kilai akilawai, girigiri geria tugamagi ai atugamagiwai, e girigiri tugamagirai amaguliwai. Na au ama tau-rogarogato aonai, girigiri geria tugamagi maparara araokwanirato. ¹² Ewagumona Palagu gena gaura noovegitai tagita-upauparana. Na Palagu wailana e ita wailara pita gita-kalakalara, vonai vou Palagu gena gaura pita gita-taunataunara e pita gita-kalakalara. Ewagumona au na kiaramo ariparana. Na votomai vou pana ripa-namanamara, au Palagu na eripa-namanamakuto vetaina. ¹³ Egau kwatu toitoi pia mia-vanagivanagi: Kamonagi, veraramani, e ulamagi. Na egau toitoi aorai ulamagi kamu iwavagi.

14

Veaga Palaguna gena wareware gaura reketa inagulu-agira

¹ Ulamagi magulina pio tavu-kunea! E Veaga Palaguna gena wareware gaura pio ulamagi-veni-kamura; a Veaga Palaguna gena peroveta warewarena gauna pa tiavuna pio ulamagi-kamu-iwavagia. ² Kwalana karo polurai ekilana talimana ati taunilimalima evaikilaana, na ia Palagumo evaikilaana. Taunatauna, taunilimalima na ia rakagau pene kilagia ati pia tugamagi-rawalia, kwalana ia Palagu Palaguna na veavuga gaura ekilagirana. ³ A eperovetana talimana ia taunilimalima evaikilarana. Ia gena peroveta kilara na taunilimalima eveakwalimurana, evega-nagirara, e taunilimalima aora eveagaokarana. ⁴ Karo polurai ekilana talimana matotauna gena kamonagimo evega-rugaana, a eperovetana talimana na ekalesia maparara geria kamonagi evega-tiligaana.

⁵ Au geku ririwa gomi maparami karo polurai pio kila. Na au geku ririwa kamuna gomi Palagu genana gevogomaina kilara pio perovetagira. Kwalana Palagu genana gevogomaina kilara eperovetagirana talimana na karo iraurai ekilana talimana evanagiana; na karo iraurai pene kila talimana pene kila kilara pia vega-vanagira e pia kilagi-matagaira voo rorinai. Kwalana pia vega-vanagira e pia kilagi-matagaira aonai, ekalesia geria kamonagi ai kwalimu pia vaia.

⁶ Walakavaku maparami, pene au pana wati gomi gemi ai tomanai, karo polurai pana wati-vaikilami, na kila ganira ati pana kilagi-matagaira; voanana au gekuna nama kwauta pio rawalia pa? Aikina! Taunatauna, Palagu na au evega-ripakuna kilara gomi gemi ai pana kilagi-matagaira pa pana vega-ripami, pa pana peroveta, pa Palagu gena kila gemi ai pana vevega-ripagia, vonai vou au gekuna nama pio rawali. ⁷ Miusiki geulagirana gaura pio tugamagira, gelegelena turai pa kita. Pene kulura ati pia rage-namanama genai, talima na arigi mari geulagiana raka pia kamonagi-ilia-tiwaa? Ira voo turai pa

kita kulura pia rage-gitakau vou pe, arigi mari geulagiana pita ripaa. ⁸ E pene vetali kipina ati pia vili-namanamaa genai, ta vetali ati pene kalamaavu-venia. ⁹ Gomi maki vovetaina, pene karo polurai pio kila genai, taunilimalima arigi rauparai gomi na rakagau gokilagiana gauna pia tugamagi-rawalia? Gomi gemi kila tanopakanaai pio kilagira noo agi govaikilaana. ¹⁰ E tanoparai karo irauirau e galagala vagi, ira maparara maganiramo. ¹¹ Na pene karo ta ganina ati ripaku, voia ganina, au ati vokaro iraunai ekilana talimana gena vanuga talimaku, e ia maki vovetaina, ia ati au geku vanuga talimana. ¹² Gomi gemi ai maki vovetaina. Gomi Veaga Palaguna gena wareware gaura goulamagi-kamu-iwavagirana; ewagumona ekalesia geria kamonagi vega-tiligana warewarena gauna gapigapina pakunai pio tiliga, pe vovawareware gaurai pio tupu.

¹³ Vovetaina gaurai, karo polurai ekilana talimana, rapali ai Palagu pene nogia, pe rakagau ekilagirana kilara ganira maki pene vega-vanagira e pene kilagi-matagaira. ¹⁴ Kwalana pene au karo polurai akilana au palagukumo erapalina, a au tugamagiku ai ati atugamagi-rawalirana au rakagau akilagirana. ¹⁵ Pe ewagumona rakagau ana kala? Au mapalaguku pana rapali, e pana tugamagi-ilu karonai maki pana rapali. Au mapalaguku pana mari, e pana tugamagi-ilu karonai maki pana mari. ¹⁶ Pene goi palagumu na Palagu mari ai ovega-rageana genai, arigi rauparai vokaro ati ripana talimana “Amen” nepenetiwa, goi Palagu ovega-namaana aonai? Ia “Amen” ati pene kilagia, kwalana ia ati pene ripa goi rakagau okilagiana. ¹⁷ Taunatauna, goi na Palagu otanikiu-gitakauana, na lagamu talimara geria kamonagi ai ati ovega-tiligarana. ¹⁸ Au na Palagu atanikiuana, kwalana au karo polurai maverereku akilana, gomi maparami avanagimina. ¹⁹ Na ekalesia rapali gelaka-koukouna aonai, namana ea pia tugamagi-ilua karonai kila imaimamo pana kilagira, taunilimalima reketa pana vega-ripara. Vovetaina voo nama, karo polurai kila ragana gagalana (10,000) pana kilagira ati gena nama ta.

²⁰ Walakavaku maparami, girigiri vetaira ragai pio tugamagi. A kala rakava geria kavai melo ralarala gelegelerai pio ago. Na tugamagi-iluai tau rogaroga vetaira pio kala. ²¹ Puka Veaga aonai evetaina etaloato, “Velekou ekilana, ‘Tau polu talimara karora na e kapu polu talimara murura na au na etalima pana vaikilara.

Na vovetaina maki ati vagi pia kamonagi-veniku.’ ”

²² Vovetaina gaurai karo polurai gekilana, Iesu ati gevega-taunataunaana talimaramo geria vegailia ta, a ati Iesu gevega-taunataunaana talimara geria vegailia. Na Palagu gena kila geperovetagirana, Iesu gevega-taunataunaana talimaramo geria, na ati Iesu ati gevega-taunataunaana talimara geria. (Eia e, karo polurai gekilana, Iesu ati gevega-taunataunaana talimara na veveakava ta ati pia rawalia. Na Palagu gena kila geperovetagirana, Iesu ati gevega-taunataunaana talimara na veveakava pia rawalia).

²³ Pene ekalesia maparami kapu kwapunaimo gotanu-kouna, ne maparaparami karo polura pio kilagira, aonai gomi aomi ai ati ripana

talimana ta pa Iesu ati evega-taunataunaana talimana ta penema laka-toga genai, pene kila, “Gomi repami pege vevili, pogo kawakawa!” ²⁴ Na pene maparami pio peroveta aonai, gomi aomi ai Keriso ati evega-taunataunaana talimana ta pa ati etugamagi-iluna talimana ta penema laka-toga genai, gomi maparami na Palagu gena kila goperovetagian kilara na etalima nugana garakauna pene kwanua, ne pene ripa, ia kala rakava talimana, e maparami na pio gitailiaa. ²⁵ Votalima gena tugamagi veavugara maparara pio kilagi-matagaira, ne pene tiu-tali, Palagu pene aliruputali-venia, nepenetiwa, “Taunatauna, Palagu gomi ria!”

Aliruputali kalara rorirorira

²⁶ Vovetaina gaurai, walakavaku, aliruputali ulanana pio laka-koukou genai, gomi maparami kwapurakwapura magemi inagulu. Reketa mari pia gapi, reketa pia vevega-ripa, reketa karo polurai pia kila, reketa Palagu gena kila pia vega-matagaira talimara, reketa karo polurai pia kila kilara ganira pia vega-vanagira e pia kilagi-matagaira. Gau maparara ekalesia geria kamonagi vega-tupuna ulananamo gaurai pio kalara. ²⁷ Pene talima ta karo polurai ekilana genai, talima ruala pa toitoi mapia kila. Namana talima toitoi na pia kila veakavaa, na tauria toitoi vega-naimo ragai pia kila. Ta pene kila-gatu mulinai vou ta mapene kila, voupe mataa. Ne karo polurai pia kila-gatu mulinai, ekalesia taa na vokila pene vega-vanagira, pene kilagi-matagaira. ²⁸ Na pene vega-vanagi talimana ta aikina genai, vokaro polu ai ekilana talimana rupu aonai ragai pene kila. Geregana matotauna vou pene vevaikila, e Palagu pene vaikilaa. ²⁹ Palagu gena kila geperovetagirana talimara ruala pa toitoi pia peroveta, reketa na vokila pia tavu-namanamara. ³⁰ Pene Palagu gena kila tanukou aonai etanuna talimana genai ematagaina, pene kilagi-matagaia ulanana, ekila kunena talimana gena kila pene vega-aikia. ³¹ Namana gomi kwapurakwapura pio peroveta, pe rakagau gokilagian gaura maparara pia ripa e maparara pia veak-walimura. ³² Palagu genana peroveta kilara ekamonagirana talimana, vokila gena ririwai roe nea vou pene kilagira. ³³ Palagu ati vevilivevili evega-walaana Palaguna, na ia maino evega-walaana Palaguna.

Ekalesia goleara maparara gekalana vetaina, ³⁴ gomi gemi garegare maki ekalesia tanukourai ragai pia kilakila, kwalana ira ati geria rorirori ira pia kilakila. Na ira Mose gena rova na ekilagian gelegelenai pia tanu maru kapulerai. ³⁵ Pene gau reketa ia ripara nepiatiwa genai, garawaria numai vou pia verenagira. Kwalana gare ekalesia tanukourai pia kilakila manuga ragena. ³⁶ Gomi na ekila ati gogapirageana? Palagu gena kila gomi gemina ewalato pa? Pa Palagu gena kila na gomi erawalimito, ei?

³⁷ Pene talima ta matotauna evetugamagina ia peroveta e ia Veaga Palaguna evonuvonu-rageto netina talimana, gomi atalo-venimina kilara pene gapi-ragera, nepenetiwa, e taunatauna Velekou gena rova kilara. ³⁸ Pene talima ta ekila eruga-vagirana, Palagu na ia maki pene rugaa.

³⁹ Voia pakunai, walakavaku, peroveta ririwa ragena pio kalaa, karo polurai kilagikilagirai ragai pio vekilawai. ⁴⁰ Na gau maparara pio inaguluagi-gitakaura, e raupara rorirorirai pio kalara.

15

Iesu gena kuliitiwai

¹ Walakavaku maparami, au aririwana, voVali Namana, gomi gemi avopatagiato voa, gemi tugamagi maana vega-valigu-waia. EVali Namana gomi na gogapi-rageato, e gomi eVali Namanai goruga-gaugauna. ² Pene au na avopata-venimito kilana roe nogo gapi-gaugauana genai, gomi voVali Namana genana Palagu na pene vega-magulimi. Na pene aikina genai, gomi na govega-taunatauna-kawaato.

³ Velekou genana au na rakagau arawaliato kilana, gomi maavega-ripamito. Vokila voo kila kunena e kila kamuna. Vokila Puka Veaga aonai getaloato kilana gelegelenai, netina: Keriso ita gera rakava pene gapi-vagira pakunai ekwaregato; ⁴ getoleato, toma vega-toitoinai kwarega na ekuliiti-waito, Puka Veaga aonai getaloato gelegelenai. ⁵ Ne Petero genai evevega-matagaiato, ne mulinai gena melo gagalana ruala geriai maki. ⁶ Voia mulinai kamonagi aonai walakava maparara tinavu imaima (500) getanu-kouto aonai geriai ematagaito; reketa warau gekwaregato, na gutuma roe ege magulina. ⁷ Mulinai Teimiti genai ematagaito, voia mulinai apostolo maparara geriai.

⁸ Ikana taunataunanai au, noo amaguli-rakavato talimaku, geku ai ema matagaito. ⁹ Kwalana au apostolo maparara geria ikana taunatauna talimaku, au ati geku nama ta vagi, taunilimalima na au apostolo talimaku ai pia kilagiku. Kwalana au na Palagu gena ekalesia avega-vitivitorawai, e agui-lovolovorawai. ¹⁰ Na Palagu gena vega-nama, au ea apostolo talimaku ai amamiato. Palagu gena vega-nama au geku ai ati etao-kawaato. Taunatauna, au na inagulu kamu galagala vagi akalaato, na apostolo reketa aikina. Na voo ati au matotauku geku kwalimu ai voinagulu akalarato. Aikina. VoPalagu gena vega-namai kwalimu evenikuto, ne voinagulu akalarato. ¹¹ Vovetaina gaurai au avopatato pa apostolo reketa gevopatato, ati gena irau ta, kwalana vovalimo kwapuna gavopatagiato, gomi na maki vovalimo kwapuna, voiamo govega-taunataunaato.

Ita gera kuliitiwai

¹² Na pene Keriso gavopatagiana aonai, gakilana, Keriso Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato nagatina, rakagau gaurai gomi aomi ai gomi reketa gokilana, kwarega talimara ati mapia kuliiti-wai? ¹³ Pene kwarega na kuliitiwai aikina, voia ganina, Keriso kwarega na ati ekuliiti-waito. ¹⁴ E pene Keriso kwarega na ati ekuliiti-waito, voia ganina, ai gema vopata ati ganira, e gomi gemi kamonagi maki ati ganira. ¹⁵ Vovetainai ai pegere ripamai, Palagu na ati ekalaato gauna ai na gakilagi-taunatauna-kawaana, gaopana. Kwalana ai na Palagu valina gakilagiana, nagatina, Palagu na Keriso kwarega na evega-kuliiti-waiato nagatina aonai, Palagu na Keriso kwarega na ati evega-kuliiti-waiato. Na kila taunatauna kwarega talimara kwarega na ati mapia kuliiti-wai. ¹⁶ Pa, pene kwarega talimara kwarega na ati magekuliiti-waina, voia ganina Palagu na Keriso kwarega na ati evega-kuliiti-waiato. ¹⁷ E pene Palagu na Keriso kwarega na ati evega-kuliiti-waiato, gomi gemi kamonagi ati ganira e gomi roe nea rakava aonai gomagulina. ¹⁸ E voo raira Keriso gevega-taunataunaato talimara gekwaregato, rakava voina pia gapia. ¹⁹ Na pene roea tamagulina

magulina gena namamo pakunai Keriso genai taveraramanina genai, taunilimalima maparaparara aorai ita kika vetugara kamu galagala vagi.

²⁰ Na Keriso taunatauna kwarega na ekuliiti-waito, e ia gekwaregato talimara maparara aorai ia ekuliitiwai-kuneto, gelegelena gautupu gevua-kunena vuara vetaina. ²¹ Kwarega talima kwapuna, Adamu, genana evetinato. Voia gelegelena kuliitiwai maki talima kwapuna, Keriso, genana evetinata. ²² Vega-gelegelena, taunilimalima maparaparara Adamu genana gevogomaina, voia pakunai pia kwarega vegata; na Iesu Keriso ria pia kwapuna aonai, Palagu na mapene vega-maguliwaira. ²³ Na ita kwapurakwapura gera toma taunataunarai pita kuliitiwai: Tovotovona Keriso, ia ekuliitiwai-kuneto. Ia mapene vogomai tomanai ia gena taunilimalima maparara mapia kuliiti-wai. ²⁴ Eia mulinai Keriso na Palagu gevetali-veniana avuavura geria vegetatago e rorirori e tiavu maparara ati geria inagulu ai pene vega-agera e pene vega-rakavara, ne Palagu gena Basileia pa vegetatago tiavuna Tamana Palagu gimanai pene tao-kaua. Ne tanopara ikana pene vogomai. ²⁵ Kwalana Keriso roe wapene vele, gena vegetatago roe wapene mia, pene ago, ia gevetali-veniana avuavuara e talima maparara ia gagenapanapana na kapulenai pene pana-talira. ²⁶ Keriso na evetali-veniana gauna ta, ikana taunataunai vou pene vega-keto-vagia, voo kwarega. ²⁷ Kwalana Puka Veaga aonai evetaina ekilana, “Palagu na gau maparara ia gagenapanulenai etaorato, e gena vegetatago kapulenai etaorato.” Na ekilato, “gau maparara ia gagenapanulenai etaorato,” netiwato gaurai, Palagu ati evega-agikauato, kwalana Palagu na gau maparara Keriso gagenapanulenai etaotogarato. ²⁸ Gau maparara Keriso gena vegetatago kapulenai Palagu na pene taora, voia mulinai Palagu Natuna matotauna ea Palagu gena vegetatago kapulenai pene vetao-toga. Voia ganina, Palagu na gau maparaparara pene repara.

²⁹ Pene kuliitiwai aikina, etalima reketa gekwarega-kuneto talimara pakurai bapatiso gegapiana gauna raka pia kala-tiwaa? Ira rakagau gaurai gekwarega-kuneto talimara pakurai bapatiso gegapiana? Peiramu ira na kuliitiwai gevega-taunataunaana gaurai, vokala gekalaana. ³⁰ E ai maki, rakagau gaurai ora mapararai roli gevagikwaregamaina na roe aga vigiragena, pene kuliitiwai aikina genai? ³¹ Walakavaku maparami, taunatauna, toma mapararai au geku kwarega gekilagiana. Na eia maki taunatauna, gomi na Iesu gogapirageato pakunai, gera Velekou Keriso Iesu wailanai au avereriwavagina. ³² Pere au vega-gelegelena etaunilimalima geria tugamagi kawakawara vetaira genai Epeso ai manega paera rakavara vetaira para vega-vevagira, au rakagau namana geku ai pere wala? Pere kuliitiwai aikina genai, au vovetaina ati para kala, aikina kinavagi. Pene Palagu na kwarega na ati mapere vega-kuliiti-waira genai, evetaina patara kila, “Ita gani e ita niu, kwalana pogipogi pita kwarega gaurai.”

³³ Talima taa na ragai pene opami: “Talima rakavara pita kalagikoura genai, ita gera maguli namara pia rakava-kwaikwai.” ³⁴ Iokero, kala rorirorira iokalara, kala rakava iovega-aikia. Kwalana gomi reketa Palagu ne rogoti goro ripaa. E gomi pia vega-nuga ragemi gaurai akilagiana.

Kuliitiwai tauniparana

³⁵ Na reketa pia verenagi, nepiatiwa, “Kwarega talimara raka pia kuliiti-waitiwa? Pene pia kuliiti-wai genai, tauniparara rakavetaira?”
³⁶ Kawa! Goi na rakagau kwano ai ovaroana, ati pene tupu pene ago ovaroana gauna pene kwarega vou. ³⁷ Vuiti pa gau ta ono varoa notina genai, ati ganina ogapiana, ne ovaroana. Aikina, goi na vovuiti pa rakagau ono varoa notina gauna gutuna ogapiana, ne ovaroana. ³⁸ Palagu matotauna gena ririwa gelegelenai vovuiti pa rakagau govaroana, gaura kwapurakwapura ganira taunatauna evenirana. ³⁹ Taunipara maparara virigora irauirau. Taunilimalima virigora irau, gagera vativati gemagulina gaura vega-gelegelena pae, polomakau, mamoe, e reketa virigora irau, magani virigora irau e manu maki virigora irau. ⁴⁰ Kupa gaura tauniparara ta, tanoparai gemagulina talimara e gaura maki irau. Kupa tauniparana ralemana ta irau e etanopara tauniparana ralemana maki ta. ⁴¹ Garo ralemana ta e uve maki ralemana ta, e mitiu ralemana maki irau. Mitiu kwapurakwapura maki ralemara irauirau.

⁴² Kwarega na kuliitiwai maki vovetaina. Pia tolea tauniparana pene poraga, a Palagu na mapene vega-kuliiti-waia tauniparana ati mapene poragawai. ⁴³ Pia tolea tauniparana gitagitana ati nama, e taunilimalima na gitagitana ati pia ririwa, Palagu na mapene vega-kuliiti-waia tauniparana maralemana. Pia tolea genai, moiravagi ati tiligana, a Palagu na votaunipara mapene vega-kuliiti-waia genai, matiavuna. ⁴⁴ Getoleana genai, tanopara tauniparana, na Palagu na evega-kuliiti-waiana genai, palagu tauniparana. Tanopara tauniparana ta emiana, gaura pakurai palagu tauniparana maki ta emiana. ⁴⁵ Puka Veaga aonai ekilana, “Talima kunena, Adamu, Palagu na ekalaato maguli talimanai evega-agoato.” Na Adamu ikana, Keriso, maguli pene veni Palagunai evega-agoato. ⁴⁶ Tanopara tauniparana ekuneto, a ati palagu tauniparana. Tanopara tauniparana mulina na voupe, palagu tauniparana evogomaito. ⁴⁷ Talima kunena, Adamu, tanoparana evogomaito, Palagu na kwano na ekalaato, talima vega-rialana Keriso, kupa na emarigoto talimana. ⁴⁸ Palagu na kwano na ekalarato talimara tauniparara Adamu tauniparana vetaina, voo kwano na ekalaato talimana tauniparana vetaina, e kupa tauniparana pia gapia talimara maki Keriso tauniparana vetaina, voo kupa na evogomaito talimana tauniparana vetaina. ⁴⁹ Ewagumona ita Palagu na vokwano na ekalaato talimana gitagitana vetaina. A roe nea vou kupa na evogomaito talimana gitagitana gelegelenai pitave mia.

⁵⁰ Walakavaku maparami, au na rakagau akilagiana ganina ea, taunilimalima, etanoparai gemagulina vetaina, matauniparara, mavirigora, e maralara, Palagu gena Basileia aonai ati pia laka-toga. E mapene poraga gauna maguli vanagivanagi Basileiana aonai ati pene mia ripa. ⁵¹ Iokamonagi, veavuga kilana ta avega-ripamina: Ita maparara ati pita kwarega, na ita maparaparara tauniparara Palagu na pene porogira. ⁵² Voo atilovana pene wala, noo mata aliputena, maitu vetaina, atilovana. Kipi ikana kuluna pene rage, gekwaregato talimara pia kuliiti-wai, ne tauniparara ati mapia rakava-wai. Ita rogoti tara kwarega talimara maki tauniparara maki pia veporogi, votaunipara valigura pita gapira. ⁵³ Kwalana pene poraga tauniparana pene veporogi, ne ati pene poraga tauniparana pene vetao-matagai,

e ekwaregana tauniparana pene veporogi ne ati pene kwarega tauniparana pene vetao-matagai. ⁵⁴ Pa, pene poraga tauniparana pene veporogi, e ati pene poraga tauniparana pene vetao-ati, e mapene kwarega tauniparana pene veporogi, e ati pene kwarega tauniparana mapene vetao-ati. Erauparai Puka Veaga aonai evetaloto kilana pene tauhatauna,

“Kwarega Palagu gena kwalimu na warau evega-aikiato.

⁵⁵ Kwarega o, goi gemu kwalimu arigia?

Kwarega o, goi na taunilimalima okwanurana kolovana arigia?”

⁵⁶ Kwarega na ekwanurana kolovana kala rakava e kala rakava gena tiavu rova genana evogomaina. ⁵⁷ Na Palagu tatanikiuana, kwalana ia na ita gera Velekou Iesu Keriso genana kwalimu evenirana.

⁵⁸ Gaura pakurai, walakavaku, au na aulamagimina talimami, gemi kamonagi ai pio ruga-kikitali, talima taa na pa gau kwauta na ragai pene kalavo-kalavomi, vanagivanagi Velekou gena inagulu pio kalaa makwalimumi na. Kwalana pio ripa, gomi gemi inagulu Velekou aonai ati gokala-kawaana, na mavoimi.

16

Ierusalemema ekalesiara veakavara ularana moni taokou

¹ Ewagumona Ierusalem mai ekalesia talimara veakavara ularana moni pio koko kilara akilagirana. Ekila Galatia ekalesiara maparara avaikilarato, pia kalaa natiwato kilana, gomi avega-ripamina. Au aririwana gomi maki einagulu pio kalaa. ² Epetoma tomana tovtovona pa Sandei mapararai gomi kwapurakwapura gemi rawali gelegelera moni keitana pio tao-gerevagia. Vomoni pio tao-koukoura, pe au pana wati tomanai, moni maparana kalamaavu, ragai mapita koko. ³ E au pana wati kwara aonai, gomi na pio vega-taunataunara talimara pana venira, ne Ierusalem mai pia ago-agira. Pia ago aonai, au na vevega-ripa pepana ta maki pana taloa, pe pia gapi-kaua. ⁴ Pene pana gitaa au matotauku pana ago nama genai, au ria paia ago.

Paulo gena ririwa Korinto ai pene ago

⁵ Au pana wati pana wati-gitami, Makedonia tanona aona na pana laka-vanagi, kwalana au Makedonia tanona aona na pana laka-vanagi gaurai. (Makedonia ekalesiara pana raka gitara, na vonai ati pana talu, tipo pana laka-vanagi). ⁶ Au pana wati aonai, atugamagina, gomi ria kiata noo pita talu-tago vou. Peiramu nakula e agi uvera maki nenai pita gapi-koukoura. Pere nama, geku lakalakai pana ririwara gaura gomi na pio veakavaku. ⁷ Au aririwana pana talu-raurau lagi gomi ria, ne mapana raokwanimi. Au aririwana, gomi ria pita talu-raurau, na voo pene Palagu na rorirori pene veniku genai. ⁸ Au Epeso ai pana talu pene ago Pentekoste tomana, ⁹ kwalana Palagu gena inagulu pana kalaa rauparana warau pekala-pakaa, pe ewagumona geku inagulu iwavagi. Na taunilimalima gutuma na maki gevega-waikuna, inagulu ragai pana kalaa negetina.

¹⁰ Pene Timoteo pene wati genai, pio gitatago-namanamaa, pe gomi ria pio talu genai, ragai pene talu-kalikali. Ia maki au vetaiku Velekou

gena inagulu ekalaana. ¹¹ Gaura pakurai talima taa na ragai pene gita-guilagia. Na pio veakavaa e maino ai pio tugua, au geku ai mapene waikule-wai. Kwalana au walawalaku reketa ria ia gaaloana.

¹² Walakava Apolos au na avega-nagiato, walakava reketa ria pe gomi gemi ai pene wati natiwato. Na ekilato, ewagumona ati gelegele pene wati, na toma namana taai vou pene wati.

Kila ikana

¹³ Matotaumi pio vegitatago-namanama, gemi kamonagi ai pio ruga-gaugau, aomi pia gaoka, pio kwalimu. ¹⁴ Gau maparara pio kalara genai, ulamagi aimo pio kalara.

¹⁵ Walakavaku maparami, gomi Setepanas gena numa talimara maparara ripami. Gomi ripami, ira na Iesu Keriso gegapi-rageato aonai, ta maki rogoti ere ekalesia Akaia aonai. Ira veagara pa ekalesia talimara geria inagulu ai gevekilagito, geveakavarato. Gaura pakurai anogimina, ¹⁶ gomi maki vovetaina talimara karora pio kamonagira, e ira ria geinaguluna e gevekwavina talimara maparara maki.

¹⁷ Avererena, kwalana Setepanas e Fotunatas e Akaikas au geku ai gevogomaito gaurai. Ati gelegele pana wati, gomi ria pita talu aonai, etalima toitoi na gomi kapumi gegapirato, vovetainai au aoku emiatalito. ¹⁸ E ira na au aoku gevega-verere-waiato, e gomi maki aomi gevega-verere-wairato. Vovetaina gaurai ira pio gapi-ragera.

¹⁹ Asia rupura na gomi gemi vevega-nama getuguna. Akwila e Prisila na e ekalesia ira geria numai getaluna maparara na maaora maparara na gevega-namamina Velekou aranai. ²⁰ Walakava maparara na gevega-namamina. Gomi maki taukavami kwapurakwapura walakava vevelavuna na pio vega-namara.

²¹ Au Paulo gimaku na evevega-nama kilara atalorana.

²² Pene talima taa na Velekou ati eulamagiana ia atanai rakava iwavagina pene mia-vanagivanagi. Gera Velekou o, ono vogomai.

²³ Gera Velekou Iesu Keriso gena vega-nama gomi gemi ai pene mia.

²⁴ Au geku ulamagi gomi gemi ai pene mia. Keriso Iesu aonai ita kwapuna.

PAULO GENA TALOTALO VEGA-RUALANA KORINTO EKALESIARA GERIA 2 Korinto vega-matagaina kilara

Epepa vega-rualana e vevega-tiliga pepana Paulo na etaloato. Paulo na epepa e Makedonia na Korinto ekalesiara etalo-venirato. Epepa rigolo 55 e 57 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa aonai golea kamura ea tenu 1:3-4 e 5:18.

Paulo na epepa etaloato kwalana reketa ea:

- 1) Opakau talimara na ia gena apostolo inaguluna iavega-rakavaa negetiiwai gaura kilara etalorato.
- 2) Ierusalemia Palagu gena talima veagara getaluna ira geria moni keitana pia tao-koura netiwato (9:1-5).
- 3) Gena pepa tovotovona aonai vokala rakava talimana pia gapi-ragea e pia ulamagia netiwato (2:5-11)

Paulo na epepa evetaina ewareato:

1. Koukouwai kilara (*tenu 1:1–7:16*)
2. Ierusalemia ekalesiara wareware-venira kilara (*tenu 8:1–9:15*)
3. Korinto aonai apostolo talimara opakaura na Paulo gena apostolo inaguluna gekilagi-rakavaato gaurai, Paulo matotauna evekilagi-matagaito kilara (*tenu 10:1–13:14*)

¹ Au Paulo, Palagu gena ririwa vetainai Keriso Iesu gena apostolo ai evega-agokuto, e ita walakavara kamonagi aonai Timoteo goti gemana epepa ewatina.

Gomi Palagu gena ekalesia Korinto aonai, e veaga talimami maparami, Akaia tanona maparana aonai gotaluna talimami, gemi ataloana.

² Palagu, ita Tamara e Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama iwavagina e maino gemi ai pene mia.

Paulo na Palagu etanikiuato

³ Palagu ita vega-namaa, ia ita gera Velekou Iesu Keriso Tamana. Ia venugagiviti Tamana e veveakava Palaguna taunatauna. ⁴ Palagu na ai gema vitiviti e veraulea aorai eveakavamaina. Vovetaina gaurai ai na maki talima reketa geria metau ai paia veakavara ripa, Palagu na ai eveakavamaina gelegelenai. ⁵ Taunatauna, Keriso na egapiato vitina ai gemai kamu iwavagi; e ai gema veveakava Keriso genana maki kamu iwavagi. ⁶ Ai paga vitiviti gomi veveakava e vevega-maguli pio vaia ulanana. Ai Palagu na eveakavamaina gomi veveakava pio vaia ulanana. E veveakava pio rawalia gauna na gomi aomi pene vega-tiligara, ne ai gavitivitina vetaina vitivitina pio rawalira genai, pio kwalimu. ⁷ Ai gema veraramani gomi gemi ai kamu gataoana, kwalana garipana, gomi ai ria tavitiviti-kouna, e veveakava maki ai ria tagapikouana.

⁸ Walakava maparami, ai Asia tanonai raka metau vetaina garawaliato gauna garirirwana paia vega-ripami. Ai Asiai metau kamu iwavagi garawaliato, gema tiliga e ripa maparara maki geaikito, pe gema tugamagi nea, ati paia maguli, na paia kwarega. ⁹ Taunatauna,

ai gema vemamilagi, ai pia vagi-kwaregamai rauparana warau gevega-taunataunato. Na aikina. Ai gemai vokala gewalato ganina, ai matotaumai gema tiligai ragai paia veraramani, na kwarega na maki evega-kuliiti-wairana Palaguna genaimo paia veraramani. ¹⁰ Ia na kwarega aora na evega-magulimaito, e roe wapene vega-magulimai. Ai gema veraramani Palagu genai gataoana, wailai maki ia na mapene vega-magulimai ulanana. ¹¹ Gomi na maki rapali ai roe wapio veakavamai gaurai. Ne Palagu na taunilimalima vogo gemi rapali pakurai, ai pene veakavamai. Voveveakava taunilimalima vogo na pia gitaa, ne ai na vonama garawaliana pakunai, maparara na Palagu pia tanikiua.

Paulo gena navuga evega-irauato

¹² Ai gema veveagoloka ganina ea: Ai aomai gamamilagirana ai gema maguli e kala etanoparai, pa ita kila, gema vetaukava gomi ria raupara veaganai e taunataunanai. Ekala veagara e taunataunara Palagu gena vega-nama aona na gevogomaina, na ati tanopara talimara geria aonekai gekalarawai. ¹³ Ai na gomi pepa gatalo-venimina e ati pepa gaokara gatalo-venimina. Aikina. Ai gema pepai rakagau gakilagirana kilara gomi na pio agira e pepa ganira maki pio tugamagi-rawalira peparamo. ¹⁴ Taunatauna, kiata warau gotugamagi-rawalimaito. E atugamagina, kapinai vou pio tugamagi-rawali-taunataunamai. Ne Iesu Velekou pene waikule tomanai, gomi na ai pio vega-ragemai, ai na gomi paia vega-ragemai vetaina.

¹⁵ Au aripa-rorirorito, ai pio ripa-namanamamai e gemai pio veraramani gaurai, au na navuga atovoato pana wati lakagita-kunemi, pe vega-rualana gomi pana veakavami. ¹⁶ Au geku navuga-kunena Makedoniai pana ago aonai, pana wati laka-gitami e Makedonia na pana waikule aonai maki, mapana wati laka-gitami natiwato. Neanana vou Iudeai pana ago gaurai, au geku lakalakai pene veakavaku rinagara reketa pio veniku vou pio tuguku. ¹⁷ Gomi gotugamagina, au ati aoku maparana na evetaina anavugato ei? Pa gomi gotugamagina, au etanopara magulinai roe gemagulina talimara geria kalai akalana, pe muruku na, “Pa, pa” natiwato, na aoku kapinanai “Aikina, ati pana ago,” natiwato. ¹⁸ Palagu kila-taunataunaimo emagulina vetaina, ai maki vovetaina; gomi gemi ai vali gavopatigiana aonai ati murumai “Pa” nagatina, na aomai “Aikina” nagatina. ¹⁹ Kwalana Palagu Natuna, Iesu Keriso, gomi nuganugami ai au, e Sila, e Timoteo, na gavopata-agiawai ati murumai namo gakilawai, “Iesu valina Pa, taunatauna,” na aomai kapinarana “Aikina, opakau,” nagatiiwai. Aikina. Ia gena maguli aonai “Pa, taunataunamo” emia-vanagivanagina. ²⁰ Palagu gena kilagavu maparara ekalarato “Pa taunataunamo”, Keriso gena maguli aonai getaunataunato. Vovetaina gaurai ai na Keriso aonana Palagu gavegarage-kamuana, nagatina, “Pa, voo taunatauna” nagatiana. ²¹ Gomi e ai Palagu matotauna na evega-tiligarana e evega-ruga-gaugaurana Keriso gena maguli aonai. Ia na egapirato, evega-veagarato, ²² e evega-taunataunarato, ita ia gena taunilimalima, gena vegailia maki ita gerai etaoato, e ita nugara garakaurai ia Palagu na etao-togaato, Palagu aona na ita evega-ripa-vealevarato, ia gena vega-nama maparana maki roe nea vou pita gapia vegata.

²³ Palagu ripana e rakagau akilagirana maparara taunatauna, e au aoku pa nugaku garakauna maki ia ripana; au Korinto ai ati awatito ganina taunatauna ea: Au ati aririrwato, gomi gemi kala rakava pana wati kilagi-matagaira, ne voanana gomi aomi pana vega-metaura. ²⁴ Au ati gomi gemi vele, pe gomi gemi nekamonagi aonai ai na rakagau paia kilagira gauramo pio kalara. Aikina. E gomi e ai tamagulikoukouna, gomi pio verere tugamaginati. Kwalana gomi ne matotaumi gomi kamonagi vetainai goruga-kikitalina.

2

¹ Vovetaina gaurai aoku avega-vetovoato natiwato, ragai pana wati laka-gitami, kwalana pana vaikila-gaokami, ne aomi irauna nege metauna kalinana. ² Kwalana pene au geku kila na gomi aomi pene vega-metaura genai, au rai na pene vega-verereku? Kwalana au pogoro vega-verereku talimami warau aomi pavega-metaura. ³ Voia pakunai au na vopepa gaokana atalo-venimito. Au ati aririwato, au pana wati, pio vega-verereku talimami na au pio vega-aovitivitiku, kwalana au ripaku au avererena kapunai gomi maki au ria, taverere-kouna. ⁴ Taunatauna, au aoku mametauna na e geku tugamagi maki ekamuvagito e atagito maki, vopepa gomi gemi ataloawai aonai. Vopepa gaokana atalo-venimito ati gomi aomi pana vega-metaura ulanana. Aikina. Au na vopepa vovetaina atalo-venimito ganina, au aririwato gomi pio ripa, au na gomi aulamagi-rakavamina.

Kala rakava talimana gena rakava pio tugamagi-piatogaa

⁵ Pene gomi taa na aovitiviti evega-walaana genai, au vokapu ai ati geku tugamagi metau. Pa, kapu reketa ati averere-agirato, na gomi maparami tugamagi metau kamu evenimito, pa ita kila, gomi vogona, kwalana au ati aririwana, gomi gemi ai vokala kilana pana kilagi-metau-iwavagia. ⁶ Gomi gutuma na netalima na vokala ekalaato voina metauna kamu vagi goveniato, voia genai gelegele pe nea, metau ragai mapio veni-iwavagia. ⁷ Ewagumona gena rakava pio tugamagi-piatogaa e rakavana kekei pio vega-tiligaa. Ati nama tugamagi vitivitina ne talima pene vega-ketoo gena kamonagi na. ⁸ Vovetaina gaurai, au na gomi anogimina, netalima pio vega-ripa-namanamaa, ia taunatauna goulamagiana. ⁹ Au na vopepa atalo-venimito kwalana aririwato, gomi pana ripa-namanamami, taunatauna au na avega-ripamito gaura maparara gokwalana taunataunarana pa? ¹⁰ Pene gomi na talima ta gena rakava gotugamagi-piatogaana, au na votalima gena kala rakava maki atugamagi-piatogaana. E pene rakava ta au na atugamagiato, voo rakava Keriso wailanai au na warau atugamagi-piatogaato gomi gemi nama pakunai. ¹¹ Vovetaina akalato ganina, Satani na ita pene opara, ne vometau keina irauna neevega-kamu iwavagiana kalinana. Kwalana Satani einaguluna rauparara ita ripara.

Paulo gena ririwa kamuna Tito pene rawalia

¹² Troas vanuganai aagoto, Keriso Valina Namana pana varavaragia ulanana. Au Troas vanuganai akwarato, ne aripa-rorirorito, Velekou na vovanugai Vali Namana pana varavaragia vanagina geku ekalapakaaato. ¹³ Na au aoku ati emainowai, aoku evekwalaviwai, kwalana

au tariku Tito Troas ai ati arawaliato. Gaura pakurai Troas talimara tipo avega-nekarato, ne Makedoniai aagoto.

Keriso ekwalimuto vetainai ita takwalimuna

¹⁴ Palagu atanikiu-veniana, kwalana vanagivanagi ia gena tiavu tiliganai Iesu Keriso gena maguli aonai ai evaimaina. Ne ai gemana Keriso valina noowane mulaga ponana namana na tanopara maparana evaiana, ne geripaana. ¹⁵ Taunatauna, Palagu wailanai ai Keriso valina ponana namana, Palagu na rakava aona na evega-magulirato talimara nunganugara na e kala rakava talimara kwarega rauparanai gelakana talimara nunganugarai. ¹⁶ Kwarega rauparanai gelakana talimara geriai, ai kwarega poragara ponara, kwarega pene vega-walaa gauna. A Palagu na evega-magulirato talimara geriai, ai maguli mulaga na ponana namana, maguli evega-walaana gauna. Na rai na einagulu kamuna pene kalaa? ¹⁷ Ai ati talima reketa vetaira, pe Palagu gena kila gavopatagiana moni paia rawali ulanana; a ai ati Palagu gena kila gavopatagiana moni na pia voimai ulanana. Aikina. Ai Palagu na etugumaito, einagulu paia kalaa netiwato. Ai Keriso ria gawkapunato, e Palagu wailanai ai aomai rorirori e taunatauna ai Palagu gena kila gakilagiana.

3

Rova e Veaga Palaguna

¹ Ai ekila gakilagirana, ai matotaumaimo gavevega-rage-waina, gakilana, “Ai taunatauna kala rorirori talimamai taunatauna,” nagatina pa? Pa talima reketa gekalana vetaina gaririwana taunilimalima na gema vevega-taunatauna pepana ta gomi gemi pia taloa, pia kila, “Ai talima namamai, pe pio gapi-ragemai.” Pa gomi na ai pio gapi-ragemai ularana gema vevega-taunatauna pepana ta pio taloa nagatina? ² Gomi ne ai gema talotalo, ai vega-taunataunamai talotalomi, ai nugamai ai Keriso na etalorato, taunilimalima maparara na geripamina e geagimina.

³ Gomi gemi magulina evega-matagai-gitakauana, gomi Keriso gena talotalo, ai gema inagulu genana etalomina, (taunilimalima na geagiana). Gomi Keriso gena talotalo, ati peni na etalomito talotalona, na maguli vanagivanagi Palaguna na etalomito talotalomi. Gomi Keriso na ati watu revarevara atarai etalo-kaumito, na gomi taunilimalima nugarai etalo-togaato. ⁴ Ai na ekila gakilagirana, kwalana ai Keriso genana gema veraramani Palagu genai. (Kwalana ia na eveakavamaina gena inagulu kalakalanai). ⁵ Pa, ai geregamaina einagulu ati gelegele paia kalara. Vovetaina gaurai ai na gau ta gavega-walaato ati nagatina. Aikina. Ai Palagu namo tiliga e ripa evenimaina gaurai einagulu gakalarana. ⁶ Palagu na tiliga e ripa evenimaina gaurai, ia gena kilagavu pa vekapawai valiguna valina gapiaana. Voo ati rova pukanai getalorato gaura valira gapiarana, aikina, ai Veaga Palaguna na taunilimalima geria maguli ai rakagau evenirana valira gapiarana. Kwalana rova pukanai etalorato vevega-nagira na talima gevagi-kwaregarana, pene ati gekwalanarana genai, na Palagu Palaguna na taunilimalima maguli evenirana.

Palagu gena vekapawai valiguna maekana ralemana iwavagina

⁷ Iokamonagi, Mose na Palagu gena rova Isaraela talimara evega-riparawai, gaura na kwarega maki gevega-walaawai. Vorova Palagu na vatu atanai etalorato, mamaeka ralema iwavagira. Vorova Palagu na vatu ai etalorato gaura Mose na egapi-mairawai aonai Mose wailana maki evewaewai pe Isaraela talimara Mose wailanai maki ati gepoekauraurawai, kwalana vomaeka ralema iwavagina waenana matara ekemelerawai gaurai. Na vorova maeka ralema iwavagina waena atilovana elekwalekwawai. ⁸ Pene rova maekana ralemana iwavagina vovetaina genai, Palagu Palaguna gena inagulu maekana ralemana iwavagina tiavuna kamu iwavagi. ⁹ Pene kwarega maki evega-walaana inaguluna maekana ralemana kamu, kala rorirori evega-walaana inaguluna maekana ralemana e tiavuna kamu iwavagi. ¹⁰ Ewagumona rova maekana ralemana kamuna voo ati ralemana, kwalana Palagu Palaguna maekana ralemana e tiavuna kamu iwavagi. ¹¹ Pene Mose na ati pene mia rau rovana evuamaiato, maekana ralemana kamu genai, pene mia-vanagivanagi rauparana maekana ralemana e tiavuna kamu iwavagi vegata.

¹² Ai eraupara valiguna pa vekapawai valiguna genai gaveraramanina, gaurai ati gakalina, matiligamaina gakilagiana. ¹³ Ai ati Mose vetaina, pe wailamai gakou-gavurana. Mose waila kougavu rapugana na wailana ekou-gavuatoto, kwalana Isaraela talimara na ia wailana na vomaeka ralemana elekwalekwawai gauna ragai pia gitaa ulanana. ¹⁴ Na Isaraela talimara aora e geria tugamagi Palagu na evega-mukunaratoto. Kwalana votoma na pene vogomai etoma, vokougavu rapugana ira aorai e geria tugamagi evega-mukunaratoto rapugana roe emiana, gaurai vekapawai kunena pukana geagiana aonai, ati getugamagi-rawaliana. Ira aora e geria tugamagi ekou-gavurana rapugana Keriso ria pia kwapuna voupe pene vekala-paka. ¹⁵ Lewana Mose gena rova kilara geagirana aonai, ira aora kougavu rapugana na ekou-gavuatoto. ¹⁶ Na talima ta pene vetugamagi-kule, ne Velekou genai mapene ago talimana genana vokougavu rapugana pene gaivagivagia. ¹⁷ E Velekou e Veaga Palaguna ekilagiana. Pe Velekou Palaguna ariginai einaguluna kapuna, gegapi-rageana talimara gau taa na ati eligoligorana. Aikina, ira pakai getaluna. ¹⁸ Ita wailara kougavu rapugana na ati kougavu, pe Velekou maekana ralemana iwavagina ita gerana vegita vetaina ematagaina, taunilimalima na gegitaana. Velekou ia Veaga Palaguna, ia genai vomaeka e ralema iwavagina evogomaina. Voanana evega-iraurana Velekou vetaina tamiana, e ia maekana e ralemana iwavagina ita maki eveni-vanagivanagirana.

4

Veaga Palaguna gena rinaga kwagutu aonai

¹ Palagu gena vetugaimo einagulu ai evenimaito. Gaura pakurai ai ati gatugamagi-moirana einagulu kalakalanai. ² Ai nugarage kalara veavugara, taunilimalima na ati gegitailiarana kalara, garaokwanirato. E ai ati gaopana e Palagu gena kila ganina maki ai na ati gavega-irauana. Aikina. Ai na Palagu gena vali rorirorina ganina taunataunamo gakilagi-matagai -nanaanamaana. Voanana taunilimalima pia ripa, ai mataunataunamai na Palagu gena inagulu gakalaana ia wailanai.

³ Na pene ai na eVali Namana gavaravaragi-veavugaana genai, evali ea kwarega poganai gelakana talimaramo geriai veavuga. ⁴ Etalima, Keriso ati gevega-taunataunaana talimara, e tanopara palaguna arana Satani na geria tugamagi ekala-mukunarat, gaurai eVali Namana maekana ewaena ati gegitaana. EVali Namana maekana ea Keriso maekana ralemana iwavagina ewaena. E Keriso ea Palagu gitagitana taunatauna. ⁵ Ai ati ai matotaumai valimai gapiaana. Aikina. Ai na Iesu Keriso gavopatagiana, gakilana, Keriso ia Velekou taunatauna. Ai gomi gemi vetugunagi talimamai ai gavevega-agona Iesu gakuparageana vetainai. ⁶ Kwalana Palagu tovotovonai ekilato, “Mukuna kaikolo aona na ene wae-lovolovo,” netiwato. VoPalagu kwapuna na ai aomai evega-maeka-lovolovorato kwalana, Palagu maekana kamuna Iesu Keriso wailanai ewaeto gauna pene vega-matagaia, ne paia ripaa e paia tugamagi-ilua ulanana.

⁷ Na erinaga nama iwavagina ai tauniparamai aonai ea, e tauniparamai noowane kwano na gekalarana kwagutura, pia aiki, voanana taunilimalima maparara na pia gitaa, e pia ripa maki, e tiavu kamu iwavagina ai gemai ea Palagu genana evogomaina, ati ai gemana. ⁸ Ai kavata-kavata na gegalu-gegelagimaina, gevegavitivitimaina e metau maki kamu gevenimaina, na gema tiliga ati eaikina. Toma reketarai gaovoaovona, ati ripamai rakagau paia kala, kwalana maguli gaoka-vagi, na gema veraramani Palagu genai ati vagi emoirana. ⁹ Taunilimalimana ati geririwamaina, gevega-vitiviti-kamumaina, na Palagu ai lagalagamai aimo etaluna, ati eraokwanimaina; marana gekwari-ketomaina, na ati gawkwaregana. ¹⁰ Iesu ekwaregato, vokawarega voo vanagivanagi ai tauniparamai ai gavualoulouana. Garipana, ai maki, Iesu gevagi-kwaregaato vetaina, pia vagi-kwaregamai. Vovetaina ewalana kwalana, Iesu gena maguli maki vanagivanagi ai tauniparamai na pene vega-matagaia, pe taunilimalima na pia gitaa. ¹¹ Ai roe aga magulina apostolomai, vanagivanagi pia vagi-kwaregamai negetina, Iesu valina gakilagiana galamanai. Ekala ewalana ganina taunatauna, Iesu gena maguli, (voo Iesu emaguli-waito gauna), tiavuna ai tauniparamai na pene matagai, pe taunilimalima na pia gitaa ulanana. ¹² Vovetaina gaurai kwarega gena inagulu ai (apostolo) gemai ekalaana, na maguli gomi aomi ai einaguluna.

¹³ Puka Veaga aonai ekilana, “Au na Palagu avega-taunataunaato, gaurai akilato.” Ai maki vokamonagi kwapunamo aonai gaurai gakilana, Palagu gavega-taunataunaana nagatina. ¹⁴ Kwalana ai ripamai, Iesu Velekou kwarega na evega-kuliiti-waiato Palaguna na ai maki mapene vega-kuliiti-waimai Iesu vetaina, ne ai e gomi, maparara pene gapi-maira ia wailanai peneve vega-ruga-talira. ¹⁵ Ai na vitiviti e metau gagapirana, gomi na namana pio rawalia ulanana, e voanana taunilimalima gutumagutuma na Palagu gena vega-nama pia rawalia. Ne Palagu gena vega-nama pakunai, taunilimalima gutuma na Palagu pia tanikiuveni-kamua e ia ralemana e maekana kamuna pia vega-reea.

Kamonagi aimo pita talu

¹⁶ Gaura pakurai ai kiata vagi maki ati gatugamagi-moirana. Pa, gatau kamuna, pe gamoira-agona, na palagumai toma rorirai evegaligurana. ¹⁷ E evitiviti e metau kiarakiara atilovana pia raka

aiki gaura voira pia matagai kamu iwavagi. Palagu na egau voira ralemana kamu iwavagi, pene mia-vanagivanagi gauna, pene venimai. ¹⁸ Vovetaina gaurai ai matamai na ati ewagumona gawalana matarana tagitarana gaura gagita-kalakalarana. Aikina. Ai matamaina, toma matarana ati tagitarana gaura, gagita-kalakalarana. Kwalana ewagumona matara na tagitarana gaura ati rau mapia aiki, na rakagau ewagumona ati tagitaana gauna pene mia-vanagivanagi, ati pene aiki gauna.

5

Kupa tauniparana e etanoparai tataluna tauniparana

¹ Ai ripamai, etanoparai gatalu-agiana amana pa tauniparana pene rakava kwaregai gaurai, kupai ati gima kalakalana numana ta Palagu genana paia gapia, mia-vanagivanagi numana. ² Etanopara taunipara numanai gataluna gatagina e gagalamitina, kwalana vitiviti e metau kamu garawalina gaurai. Na ai gema ririwa kamuna, Palagu na kupa na pene vogomai tauniparana na ene vega-rapugamai. ³ Kwalana kupa tauniparana na pene rapuga gavumai taunilimalima vetaina aonai, ai ati palagumo paia loulou ia wailanai kupai, na ai palagumai kougavu ewagumona vetaina. ⁴ Kwalana ai etanopara taunipara numanai roe aga taluna, gagalamitina e metau kamu gevenimaina. Eia ganina, ati gaririwana etanopara tauniparana aia gaivagia pa aia kwarega nagatina. Aikina. Ai gema ririwa Palagu na kupa tauniparana numana valiguna na pene vega-rapuga-gavumai, pe maguli tauniparana na pia kwarega tauniparamaimo kapuna pere porogia nagatina. ⁵ Palagu matotauna na ita emaguli valiguna ea pita gapia ulanana ekalamaavuato. Vovetaina gaurai ia na Veaga Palaguna eveni-kunerato. Palagu na eVeaga Palaguna eveni-kunerato ganina, ita pita ripa-gitakau, taunipara valiguna maki pene venira.

⁶ Vovetaina gaurai vanagivanagi ai aomai gaoka, ati gatugamagi-aovoaovona. E ai ripamai, etanopara tauniparana numanai roe aga taluna gaurai, ai Velekou ria vanuga taunatauna kupai ati gatalukoukouna. ⁷ Ai kamonagi aimo gamagulina, ati matamai na gagitarana gaurana gevaimaina. ⁸ Au voo pakila vetaina, ai ati gakalina, maveraramanimai gaririwana, e taunipara genana paia gerevagi, ne Velekou ria paia talu, Velekou etaluna vanuganai. ⁹ Vovetaina gaurai ai gema ririwa kamuna kwapunamo wailamai ai gataoana, ia aonamo paia vega-namaa. Votanopara tauniparana aonai paia talu, pa etanopara taunipara numana na paia laka-gerevagi, ne Velekou ria kupai paia talu, ai gema ririwa, ia aonamo paia vega-namaa. ¹⁰ Kwalana ita maparara Keriso gena Kota tanukauna wailanai pita ruga-piati vegata. Vonai ita maparara kwapurakwapura etanopara tauniparanai tataluna aonai, kala namara pa rakavara takalarana, gaura voira gelegelera pita gapira.

Keriso na Palagu gatanai evega-agorato

¹¹ Ai ripamai, Velekou makaliagina, kwalana wailanai pita ruga-tali. Vovetaina gaurai ai na taunilimalima gagavutinarana, pia tugamagi-waikule ulanana. Ai aomai e gema tugamagi rakagau Palagu ripana vealeva, e au atugamagina, gomi maki ai aomi ai goripamaina. ¹² Evetaina gakilana, ati ai matotaumai gomi wailamai ai gakilana,

ai taunatauna kala roriori talimamai taunatauna. Aikina. Ekilara gavega-ripamina ganina taunatauna, ai pio veagi-agimai, pe tanopara aonekara e ripara geveagi-agirana talimara pio vega-gelera ularana. Ne taunilimalima matara na gegitarana gaura geveveagolokagirana, a taunilimalima aorai gemiana gaura ati gegitarana. ¹³ Pene ai gakawaravakavana nogotina genai, Palagu gena inagulu gakalaana gaurai; pa pene gema tugamagi roriori genai, gomi nama pio rawalia ulanana.

¹⁴ Ai Keriso gena ulamagina etugunagi-nagimaina e ai taunatauna garipa-namanamana, Keriso taunilimalima maparara gera kala rakava pakunai ekwaregato. Gaura pakurai, taunilimalima maparara maki ia gena kwaregai takwarega-kouto. ¹⁵ Keriso ita taunilimalima maparara gera kala rakava pakurai ekwaregato gaurai, ita etoma roe ata magulina talimara maparara, ati ita kwapurakwapura matotaura gera ririwa vetairaimo pita talu. Aikina. Ita maparara Keriso aonaimo pita maguli, kwalana ia ita pakurai ekwaregato, Palagu na kwarega na maevega-kuliiti-waiato.

¹⁶ Vovetaina gaurai ai na etoma taunilimalima ati tauniparana kavanai gena maguli gagitaana. Pa, tovotevonai Keriso maki tauniparana kavanai gatugamagiawai, na ewagumona vovetaina ati gatugamagiana. ¹⁷ Vovetaina gaurai pene talima ta Keriso gena maguli aonai etaluna, votalima taunilimalima valigu katigulana. Vomaguli kunena etalu-agiawai gauna eaikito, ia maguli valigu katigulana egapiato, gaurai emaguli valigunai etaluna. ¹⁸ Egaura maparara Palagu na ita gera evenirana. Palagu tavetali-veniawai, na Keriso gena kwaregana ia na maegapi-rage-wairana. E ai maki Palagu na einagulu evenimaito, taunilimalima paia vega-ripara, Palagu na maino gapigapina rauparana warau ekalaato, pe ia e Palagu maino pia gapia ripa. ¹⁹ Ekila ganina: Palagu na Keriso tanoparai etugu-maiato, ne ema kwaregato. Keriso gena kwarega genana Palagu tanopara talimara maparara ria maino gegapiato: Taunilimalima geria rakava ati etugamagi-tagorana, na etugamagi-piatogarana. Palagu na einagulu ai evenimaito, maino kilana ea paia vopatagia.

²⁰ Vovetainai ai Keriso gakila-porogiana etanoparai. Keriso gena vali gapiaana aonai, noowane Palagu matotauna ai gemana taunilimalima eririwamagirana, ia ria maino pia gapia. Ai na Keriso aranai gomi ganogimina, “Palagu ria maino pio gapia.” ²¹ Kwalana Keriso lewana ati gena rakava, na ita gera kala rakava pakurai, Palagu na ia noowane kala rakava talimanai evega-agoato. Palagu na vokala ekalaato kwalana, Keriso ria pita kwapuna, ita maparaparara kala roriori talimarai pita ago ulanana Palagu wailanai.

6

¹ Ai Palagu ria gainagulu-kouna, vovetaina gaurai gavega-nagimina, Palagu gena vega-nama gogapi-rageato gauna pio gapi-kikitalia, ragai pio vega-rakavaa. ² Kwalana Palagu evetaina ekilana gena pukai, “Au na pana ao-namami pana gapi-ragemi tomana pene gapia genai, gemi noginogi pana gapi-ragera, e vevega-maguli tomanai, au na pana veakavami.”

Au na avaikilamina, tomana ea Palagu na taunilimalima pene aonamara e pene gapi-ragera. Etoma Palagu na taunilimalima pene vegamagulira tomana!

³ Ai ati gaririwana, talima taa na ai gema inagulu aonai kepi ta pene rawalia pia vega-vekwakunagimai, gaura pakurai ai na talima ta vega-vekwakunagina kalana ta ati gakalaana. ⁴ Vovetaina gaurai gema kala e kila mapararai gavevega-matagaina, ai taunatauna Palagu gena vetugunagi ago-venina talimamai. Metau aorai gavaigaokana, taunilimalima na gevega-vitivitimaina; gema inagulu aonai maguli gaokara garawalirana; taunilimalima na gevega-verauleamaina; ⁵ gekwarimaina, gevega-tipuramaina, gutuma na gegalu-gegelagimaina geparala-venimaina; inagulu ai gavekwalavi-rakavana, ati gamaituna, ati gaganiganina. ⁶ Gema maguli e kala taunilimalima e Palagu wailarai genama-iwavagina; Palagu gena maguli e gena vali garipaana; maguli metaura garawalirana, na gavaigaokana; gevega-rakavamaina talimara ati gaparu-venirana, na gaao-namarana; Veaga Palaguna na eveakavamaina raupara mapararai, maaomai maparara na taunilimalima gaulamagirana. ⁷ Palagu gena kila taunataunamo gavopatagiana Palagu gena tiavu ai; kala rorirori rinagara gimamai riparai e gimamai kaulirai gaurana gavetalina.

⁸ Ai gakila-gaokana, taunilimalima na gevega-ragemaina pa gevegarakavamaina aorai, valimai gevega-rakavarana pa gevega-namarana aorai, gegolomaina, ai na taunilimalima gaopavorana negetina, na ai kila taunataunaramo gakilagirana. ⁹ Gekilana, ati riparia ai negetina, na ai gegitailiamaina, ira riparia rorirori ai raira. Gevagamaina, pe gakwaregana, na roe aga magulina. Gekwarimaina, na ati gakwaregana. ¹⁰ Gevega-aovitivitimaina, na vanagivanagi gavererena. Ati gama e ati gema, na taunilimalima vogo gavega-rinagarana. Gau ta ati gavegamiaana, na Palagu na gena taunilimalima evenirato gaura maparara ai gema.

¹¹ Korinto talimami, ai gomi gemi ai tipomo gakila-watina, ati gakalina, e aomai maki gakala-pakarana, gaulamagimina gaurai. ¹² Ai na gomi gaulamagimina, na gomi na ne ai ati goulamagimaina. ¹³ Au na gomi natuku vetaira avaikilamina: Gomi aomi ragai pio kana-gavura, aomi pio kala-pakara, pe ai na gomi gaulamagimina vetaina, gomi na maki ai vovetaina pio ulamagimai.

Keriso ati gevega-taunataunaana talimara ria ragai pio kala-kou

¹⁴ Keriso ati gevega-taunataunaana talimara ria ragai vagi pio vegata e ragai pio kala-kou. Kwalaana arigi rauparai kala rorirori e kala rakava kalara pia vegata e pia kwapuna? Ati gelegele! E arigi rauparai maeka e mukuna kaikolo pia vegata e pia kwapuna, ei? Ati gelegele! ¹⁵ Keriso e Satani arigi rauparai aora pia kwapuna? E kamonagi talimana e ati kamonagi talimana arigi rauparai ira ruala geria tugamagi pia kwapuna? ¹⁶ Pa Palagu gena Rupu Veaga e megamega talimara geria rupu arigi rauparai Rupu Veaga kwapunaimo pia ago, e Palagu kwapunamo pia aliruputali-venia? Ita maparara Palagu gena Rupu Veaga. Palagu ekilato,
 “Au ira aorai pana talu,
 e ira nuganugarai pana lakavo-lakavo.
 Au ira geria Palagu ai pana ago,

e ira au geku talimai pia ago.”

¹⁷ Gaura pakurai Velekou maekilato,

“Kala rakava talimara
nuganugarana ioma laka-piati,
e ira lagarana iolaka-gerevagi.

Ati vealeva gaura ragai pio gapi-kaulagira,
vovetainai pana gapi-ragemi.”

¹⁸ Goloka iwa Velekouna evetaina ekilana,

“Au gomi Tamami ai pana ago,

e gomi au natuku melorai e vavinerai pana vega-agomi.”

7

¹ Gataku maparami, iokamonagi, Palagu na ekilagavu ea ita gera ekilagirato. Gaura pakurai tauniparara e palagura gevega-rakavarana gaura maparara ita gerana ita aleva-piatogara. Pe Palagu genai mavekuperagera ria tamagulina aonai, gera maguli nama e veaga taunatauna.

Paulo gena verere iwavagi, kwalana Korinto talimara gevetugamagi-waito

² Aomi ai ai gema paka kiata pio kalaa. Ai talima ta genai kala rakavana ta ati gakalaato. Ai na talima ta gena maguli ati gavega-rakavaato. Ai na talima ta opakau rauparanai gena gau kwauta ati gagapiato. ³ Au evetaina akilana, ati gomi gemi ai metau atao-kauana. Aikina. Au warau pakila-kune, gomi ai nugamai garakaurai gotaluna, gaulamagi-rakavamina. Pe gomi ria pita maguli pa pita kwarega, ai gema ulamagi gomi gemi ai ati pene aiki, roe wapene mia. ⁴ Au geku veraramani kamu iwavagi emiana gomi gemi ai, kwalana gemi kamonagi ai goruga-gaugauna. Vovetaina gaurai au na gomi aveagi-agimina taunilimalima wailarai, e au maki govega-tiliga-iwavagikuna. Metau kamura maparara garawalirana aorai maki, au geku verere roemiana, kiata ati eaikina pa ekeina.

⁵ Makedonia tanoparanai galaka-togato aonai, ai tauniparamai kiata maki ati geagalagito metau e vitiviti geriana. Kapu mapararai gaagowai, metau e vitiviti garawaliwai, taunilimalima na gevega-veitumaiwai e gevega-waimaiwai. E gakaliwai. ⁶ Na Palagu na metau e vitiviti aora na gevega-moirarana talimara eveakavarana. Ia na aomai eveagaokarato, Tito etugu-maiato aonai. ⁷ Ai ati ia evogomaito gauraimo, aomai eveagaokarato. Na gomi na raka goveakava-tiwaato gaura valira gema ema kilagirato, gaurana maki geveakwalimu-rakavamaito. Evega-ripakuto, gomi gemi ririwa kamuna au pio wati-gitaku. E gomi aovitiviti e au goririwakuna e goririwana au galamaku pio kalaa, e au geku kila gokwalanarana valira maparara ema kilagirato. Gaura pakurai au geku verere ekamu-iwavagito.

⁸ Ripaku, au na pepa atugu-watiato, voanana evega-aovitivitimito, na au ati aavoovoto. Pa, tovoovonai aavoovoto, kwalana ariparorirorito, au na pepa na aomi evega-metaurato, na gemi nuga metau ati emia-rauto. ⁹ Ewagumona au avererena, ati gomi aomi avega-metaurato gaurai, na gomi gemi aovitiviti genana govetugamagi-waito, ne Palagu genai gowaikuleto. Ai na gomi gemi ai rakava metauna ta ati gakalaato, na Palagu gena ririwa vegata gomi pio aovitiviti, kwalana gokala-leato gaurai. ¹⁰ Palagu genana evogomaina aovitivitina

ati tugamagi vevega-vuana. Kwalana voaovitiviti e vetugamagina vetugamagi-wai evega-walaana. E rauparai vetugamagiwai ewalana vou Palagu na taunilimalima evega-magulirana. A etanopara magulina genana evogomaina aovitiviti e tugamagina na kwarega evega-walaana. ¹¹ E Palagu genana evogomaina aovitiviti e tugamagina na rakagau gomi gemi ai pevega-walara iotugamagi-gitagitaa. Neia genana gomi toma gemi tugamagi pege rorirori, goririwa-rakavana kala namaramo nuganugami ai pio kalara. E gemi ririwa kamuna matotaumi pio vealeva-vagi metau reketa geriana. Vokepi ekalaato talimana genai ati goverereto, au kaliku na gokalito, gemi ririwa kamuna gemi ai mapana wati, gemi ririwa kamuna maki vokepi ekalaato talimana gena maguli pene rorirori vegata, e gemi ririwa ia gena kala rakavana voina metauna pene gapia vegata. Gomi na ekala maparara gokalarana geriana govevega-taunataunana, gomi vokala rakavana genana pio vegaivagi, ati gemi kepi.

¹² Au na gomi gemi vopepa ataloawai aonai, ati vokepi ekalaato talimana gena maguli toto-rorirorina tugamagina akalaawai, pa etalimana aora evega-metaurato talimara atugamagirawai. Aikina. Au na vopepa atalo-watiato ganina, Palagu wailanai gomi matotaumi pio ripa-rorirorira, gomi na ai taunatauna aomi maparara na ai gogapiragemaina e gokupa-ragemaina. ¹³ Ai gomi gemi kala pakilagira kalara na goveakwalimu-rakavamaito. Na gemi kala na govega-tiligamaito, e tiliga kamu gagapiawai, voia vererenai gaverere-rakavato, kwalana Tito ekilato, nenai gomi na ia gogapirage-gitakauato, e aona emiarokotalito.

¹⁴ Au na gomi ia wailanai aveagi-agimito, matotaumi gemi kala na govevega-matagaito wailanai, pe egitamito, vovetaina gaurai avererena, kwalana ati govega-nugaragekuto. E gemi kalana govevega-matagaito, ai na Tito wailanai gomi gaveagi-agimito kilara taunatauna vegata, ati opakau. ¹⁵ Tito na gomi gemi kila kamonagi etugamagirana, e gomi na ia makalimi na e manuga-pilupilumi na gogapirageato, gaura etugamagi-watirana genai, ia gena ulamagi gomi gemi ai ekamu-iwavagina. ¹⁶ Au avererena, kwalana taunatauna ama ripana ati aaovoaovona, gomi na kala namara e roriroriramo gokalarana gaurai.

8

Ekalesia na moni gekokorato Ierusalemaka ekalesiara geria

¹ Walakava maparami, ewagumona ai gema ririwa, Palagu gena vega-nama Makedoniai ekalesia goleara atarai etaoato pio ripaa. ² Ira geriai metau e vitiviti kamu ekwarato, na ira aora nama e verere na gevonuvonu-rageto. Ira taunatauna lealea, na ira geria wareware kamu vagi gekalaato. ³ Au na gomi gemi ai akilagi-matagai-taunataunaana, ira geria rawalirawali kei, a geria veni kamu vagi walakavara reketa veakavarai; ira geriai rawalirawalira maki gaoka, na rinagara e monira maki tipomo geveni-piatogarato. Vokala matotaura geria ririwaimo gekalaato. ⁴ Ira matotaura na geria e garia na ai genogi-namanamamaito, geririwato, ira maki ai pia ruga-veakavamai, pe einagulu enai talima veagara pia veakavara. ⁵ Ai gema tugamagi, ira geria wareware monina ati kamu kiana pia veni. Na ira geria veni gagitaato kamu iwavagi, ai na rakagau tovtovonai gatugamagiato, voia

maki evanagiato. Ira tovotovonai matotauria Velekou genai gevevenito vou, voia mulinai Palagu gena ririwa gekwalanaato, gaurai ai gemai maki matotaura gevevenito.

⁶ Vovetaina gaurai ai na Tito ganogiato, nagatiwato, gomi gemi ulamagi warewarena monira ekokorato kovara, gaura matotauna na pene koko-vagira. Kwalana tovotovonai nenai moni koko inaguluna ia na etinaato. ⁷ Gomi Korinto ekalesiana gau mapararai gomi taunatauna gelegele: Gemi kamonagi e gemi kilai, gemi ripa palagu magulinai, gemi ririwa kamu iwavagina Palagu gena inagulu aonai pio veveakava, e gemi ulamagi ai gemai kamu iwavagi. Ai gema veveakwalimu gomi gemi ai, eulamagi warewarera vevenira maki pio vega-kamua.

⁸ Eulamagi warewarera pio veni natina ea, ati akilana, pio kalaa vegata natina. Na evetaina avaikilamina ganina ea: Walakava reketa geago-vega-venina taukavara reketa veakavarai. Vovetaina gaurai au na gomi akalatovomina, gomi gemi ulamagi walakava reketa geriai rakavetaina ana ripaa natina. ⁹ Ita gera Velekou Iesu Keriso gena vega-nama gomi ripami. Ia rinaga velen, na gomi pakumi ai lealea talimanai ema vevega-agoto. Iesu ati gena rinagai ema miato ganina, gomi rinaga vogo talimami ai pio mia ulanana.

¹⁰ Gemi veni gavuna maki gomi na pio rawalia ulanana, au geku vevega-tiliga kilana ea: Walagani rigolonai gomi na ati moni tao-kounamo gotinaato, na gomi goririwato, ekala maki pio kalaa vegata. ¹¹ Vovetaina gaurai gotinaato inaguluna pio vega-gugulu-namanamaa. Vovetainai eia pio kalaa vegata nogotiwato inaguluna pio vega-gugulu-namanamaa, voanana pene vega-taunataunaa vegata. Pio veni genai, gemi ai nerakau nea gelegeleraimo pio veni. ¹² Pene aomi maparara na gemi ai rakagau gemiana nea gelegeleraio pio veni gaura, Palagu na pene verere-agira e pene gapi-ragera. A gemi ai ati gemiana gaura ragai pio veni, voire Palagu na ati pene tugamagi-metaura, e gomi maki ati pene paru-venimi. ¹³ Ai ati gaririwana, reketa ioveakavara pakurai, gomi matotaumi atami ai metau kamuna pio tao-kaua, pio vevega-lealea. Aikina. Ai gaririwana, gomi e goveakavarana talimara pio gelegele moni e rinaga kavanai nagatina. ¹⁴ Elaganina kianai gomi na ira geria ririwa gaura pio venira, kwalana gomi gemi e gami galagala vagi. Pe gomi na ira geria rapu ai govenirana vetaina, gomi gemi rapu ai maki mapia venimi. Vorauparai ta ati pene rapu. ¹⁵ Puka veega aonai ekilana vetaina,

“Vogo etao-kouto talimana gana ati vogo iwavagi,
ati vogo etao-kouto talimana gana ati maine vagi, na ganinai.”

Paulo na Tito Korinto ai etuguato

¹⁶ Au na Palagu atanikiu-veniana, kwalana au geku tugamagi vekwalavi gomi gemi ai emiana, etugamagi vekwalavi kwapunamo gauna ea Palagu na Tito aonai maki etaoato. ¹⁷ Kwalana ia ati ai na ganogiato pakurai ewati-laka-gitamina. Aikina. Ia matotauna maki aona maparaparana eririwa-rakavana vegata pene wati, gomi pene laka-gitami. ¹⁸ Ai walakavamai ta maki Tito goti gatugu-watiana. Ewalakava e ekalesia goleara maparara na gevega-rageana, kwalana ia na Vali Namana evopatagiana maaona maparana na. ¹⁹ E ewalakava e ekalesia goleara maparara na gevirigiato, ai pene kwarumai wareware monira paia wati-agira ularana negetiwato. Einagulu gakalaana kwalana,

taunilimalima maparara na Velekou pia vega-rage-kamua ulanana, e ai gaririwana taunilimalima paia veakavara nagatina magulina paia vega-matagaia ulanana. ²⁰ Ai ati gaririwana, talima na ai pia rolimai e pia vega-rakavamai. Vovetaina gaurai eulamagi ai gavenito monina ea raupara namanai gainagulu-agiana. ²¹ Kwalana ai gema ririwa kamuna, kala rorirorina paia kalaa, ati Palagu wailanaimo, na taunilimalima maki wailarai.

²² Ita walakavara ta maki ira ria gatugu-watiana, ira pene kwarura. E walakava ea, ai na gagitaana, ia taunatauna eririwa-kamuna, Palagu vetugunagina pene ago-veni netina. E ia taunatauna magena veraramani gomi gemi ai maki. ²³ Tito ne maki apostolo au vetaiku, ai taumai ruala gomi aomi ai gainagulu-koukouna. A ita walakavara ruala nea ekalesia goleara kwapurakwapura ararai pia wati, ira tauria ruala geria inagulu e kalai Keriso gevega-rage-kamuana. ²⁴ Vovetaina gaurai, gemi ulamagi vegailiana taunatauna na e ai na gomi gavega-ragemina ganina taunatauna, ira wailarai pio vega-matagai taunataunaa, pe ekalesia goleara maparara na pia gitaa e pia vega-taunataunaa.

9

¹ Au na agitaana, ati kwalana ta gomi na Palagu gena talima veagara moni gowareware-venirana kilara au na mapana kilagira. ² Kwalana gomi gemi ririwa pio veakavara vegata nogotiwato gauna ripaku, pe voia Makedonia talimara wailarai maki gomi aveagi-agimito. Au na ira avaikilarato, natiwato, gomi Akai ai gotaluna talimami, walagani rigolona na vegata pene vogomai etoma gokala-maavuto pio veni ulanana. Gomi na taunilimalima pio veakavara tugamagi vekwalavina gokalaana kilana gekamonagiato, ne Makedonia talimara reketa geririwa-rakavato, ira maki pia veveakava vegata negetiwato. ³ A au na ewalakavara atugu-watirana ganina taunatauna, pia ripa, ai na gaveagi-agimina kilara ati kilakila kovagoraimo. Gaurai au aririwana, gomi gemi wareware monira pio koko-maavura voupe pio vealo-tago, au na ira avaikila-vega-riparato gelegelenai. ⁴ Ati nama Makedonia talimara reketa au ria naga watina, ne gomi pia gitami, ati ai na gaveagi-agimina vetainai pia rawalimi, gomi gemi wareware monira ati koko-maavu. Gomi ati pana kilagimi, na ai paia nugarage-rakava, kwalana ai gomi gemi ai gavetugamagi-veraramani-kamuna gaurai. ⁵ Vovetaina gaurai au patugamagi, ewalakavara ea namana ana nogira, pe pia wati-kune; pe gomi gemi ulamagi warewarena monira, gokilagi-maavurato monira pia vaikilami, pio koko-maavura voupe, ai pio alo-tagomai. Ne ai paia kwara aonai, gomi ulamagi warewarena monira kala maavu. Voanana pene vega-matagaia gomi maulamagimi na ira govenirana, a ati aomi ati vererera na gowarewarena.

Pene varo vogo talimana

⁶ Ekila akilagiana kilana pio tugamagi-tagoo: Uve ati vogo pene varo talimana, kuakuai maki ganigani ati vogo pene kuara. A uve vogovagi pene varo talimana, kuakuai maki ganigani vogo galagala vagi pene kuara. ⁷ Talima ta aonai evega-taunataunaana gelegelenai pene veni. A ati maaovoavonai pene veni, pa ati taunilimalima gekilana pia tao vegata negetina gaurai pia veni. Kwalana aona ilu e mavererena evenina talimana Palagu na eulamagiana. ⁸ Palagu gena vega-nama

iwavagina gomi atami ai pene taoa. Ne voanana toma mapararai gemi ririwa gaura maparara pio rawalira, e ati goririwarana gauramo, na magau reketa maki. E voanana inagulu namara maki kamu iwa vavagi pio kalara. ⁹ Puka Veaga aonai ekilana vetaina,

“Palagu na gena wareware lelea talimara kamu galagala vagi evenirana,

gena kala rorirori pene mia-vanagivanagi.”

¹⁰ Palagu na ganigani uvera araga kala talimara evenirana pia varora ulanana, e taunilimalima ganigani evenirana pia ganira ulanana. E Palagu kwapuna genana gemi ganigani uvera govarorato gaura pene vega-vogo tenutenura, e gemi kala namara vuavuara pia vogo tenutenu. ¹¹ Raupara mapararai gomi pene vega-rinagami, voanana aomi kwapunai e maveulamagimi na wareware maparara pio veni. Ne ai gemana pio tugura warewarera taunilimalima na pia rawalira genai, maparara na Palagu pia tanikiu-venia. ¹² Kwalana einagulu gomi na gokalaana gauna, ati Palagu gena taunilimalima veagarana geririwara na gauramo govenirana, na gomi gemi wareware pakurai, taunilimalima vogona Palagu getanikiu-iwavagiana. ¹³ Kwalana etaunilimalima goveakavarana inagulura, eanana gomi gemi kala namara pia vega-matagai-namanamara. Taunilimalima pia ripa, gomi na Vali Namana ati murumi kovagoranamo gokilagiana, na gokwalanaana maki. E gomi gemi rinaga e moni maki maveulamagimi na ira e taunilimalima maparara ria goware-parapararana pia gitara. Ekala namara vetairai taunilimalima na Palagu pia veagi-agia. ¹⁴ Ne ira na gomi pia tugamagi-kamumi, atami ai pia rapali. Vovetaina pia kala ganina, Palagu gena vega-nama iwavagina gomi atami ai emiana pakunai. ¹⁵ Palagu ita tanikiu-venia, kwalana ia gena wareware kamu iwavagina ita evenirato gaurai.

10

Paulo na, gena inagulu ia vega-rakavaa negetiwato talimara kilara ekilagirato

¹ Ewagumona au Paulo matotauku na aoku mamanauna e mamarana na gomi anogimina. Eaomanau e marana Keriso genana gevogomaina gaura. Gomi aomi ai talima reketa na evetaina geopagikuna, gekilana, au gomi wailami ai manau e akalina, a gomi lagami na alakagerevagina, pakai ataluna, gomi kila gaoka-vagira e metaura atalovenimina, negetina. ² Au na gomi anogimina, neopakau kilara ragai pio gapi-ragera, pe gomi ragai pana vaikila-gaokami au pana wati aonai. Kwalana au pana wati aonai, au atugamagina, ai geopagimaina talimara pana wati vaikila-gaoka-vagira. Etalima na ai geopagimaina gekilana, ai tanopara magulinai roe aga magulina talimara geria kalai gakalana. ³ Pa, ai taunatauna tanoparai roe aga taluna, na ai ati etanopara talimara gevetalina vetaina gavetalina. ⁴ Ai gema vetali rinagara ati taunilimalima gimara na gekalarana gaura. Aikina. Ai gema vetali rinagara kwalimu e tiavu kamura, Palagu genana gevogomaina gaura. Egaura na gavetali-venirana tiavura e aonekara paia vega-rakavara ripa. ⁵ Evetali rinagara na Palagu e gena ripa gekoukou-gavurana kogora e kala opakaura maparara gavega-rakavarana. E taunilimalima geria tugamagi irauiraura maparara gakilagi-piatogarana.

Taunilimalima gavaikilarana, geria tugamagi Kerisomo pia kwalanaa. ⁶ Gomi maparami na Keriso pio kwalana-taunataunaa, voia mulinai voupe ai na gekaroveravena talimara geria rakava voira metaura paia venira ripa.

⁷ Gomi taunilimalima taunipara na kolemana gereganamo gogitaana. Pene talima ta matotauna evekilagina, ia taunatauna Keriso gena talima taunatauna genai, pene ripa, ai maki Keriso gena taunilimalima ia vetaina. ⁸ Au Velekou na rorirori e tiavu evenikuto, gomi gemi maguli e kamonagi vega-ruga-gaugaura ularana, na ati pana vega-rakavara ulanana. Au einagulu akalaana aonai, pana veveagoloka ati anuga-ragenaa. ⁹ Au ati aririwana gomi evetaina pio tugamagi, au na gomi vevega-kali peparamo atalo-venimina. ¹⁰ Au vovetaina akilana, kwalana talima reketa gekilana, “Paulo na pepa etalorana aonai, kila kamura e matiavura etalorana, na ia matotauna ema matagaina ita gerai, ia gitagitana ati kaliagina e gena kila maki ati gugulagira, e ati mamilagira maki.” ¹¹ Nevetaina gekilana talimara pia ripa-rorirori, ai irau kapuna pepa raka gatugu-wati-tiwarana kolemara e mamilagira rakavetaina, ai paia wati-matagai tauniparamai taunataunarai, gema kala pa inagulu tiavura e kilara maki vovetainamo gelegele, pepai gomamilagirana vetaina.

¹² Ai neira matotauriamo gevevega-ragenaa talimara ria ati paia vevega-gelegele, e ai gema inagulu maki ira na rakagau gekalaana inaguluna ria ati gelegele inagulu kwapunai paia kilagia. Aikina kinavagi. Netalima matotauriamo gevevega-gelegelena, taukavara reketa geria ripa e kala ria. E ira matotauriamo aonai ta ekuliitina, matotauna gena kala taukavana genai evega-gelegeleana. Ira nevetaina gekalana ganina taunatauna, ira taunatauna ati aonekara. ¹³ Na ai Palagu na evenimaito rorirorira e kapura vetogara, voira aoraimo paia veagi-agira. Gomi nenai gotaluna tanona maki Palagu na ai evenimaito tanona vetogana aonai. ¹⁴ Palagu na ai rorirori evenimaito, gomi na nenai gotalu-agianna tanona, Vali Namana paia varavaragia e paia vevega-ripagia. Vovetaina gaurai nenai gainaguluna vekokolokuna gakalaana garorirorina, kwalana ai gomi gemi ai gawati-kwarato. Gaura pakaurai gomi nenai gotaluna ne, ai gema inagulu tanona aonai, kwalana ai na Keriso gena Vali Namana nenai gawati-agiato. ¹⁵ Ai Palagu na evenimaito tanora e rorirorira ati gavanagirana. E ai ati talima polura na inagulu gekalaato vekokolokura gakalarana. Aikina. Gomi Keriso Valina Namana ai na gavega-ripamito. Ai gema tugamagi kamuna, gomi gemi kamonagi pene kamu ago, ne ai gema inagulu gomi nuganugami ai maki pene kamu iwavagi. ¹⁶ Voia mulinai nekapuna, tanopara reketai mapaia ago, vonai Vali Namana mapaia vopatagia. Kwalana ai ati gaririwana, talima reketa na warau geinagulu-agirato kapura, ai na paia veveagolokagira.

¹⁷ Puka Veega ekilana, “Pene talima ta eririwana pene vekokoloku genai, Velekoumo pene veagi-agi.” ¹⁸ Kwalana ati matotaura gevevega-ragenaa talimara Palagu na evega-taunataunarana. Aikina. Velekou na evega-rageana talimanamo, Palagu na evega-taunataunaana.

11

¹ Au geku ririwa kwapuna, au geku kila kawakawara reketa pogoro kamonagira vou e pogoro gapi-ragera. Gemi kala iogapi-rageku. ² Au geku ririwa kamu iwavagina gomi Keriso aonaimo pio talu, Palagu gena ririwa kamuna gomi gemi ai maki vovetaina. Au voia pakunai gomi anakatumina, Palagu na egapi-rageana nakagatuna. Au na gomi maru kwapunamo ai akilagimito, voo Keriso. Vovetaina gaurai au na gomi agitatago-namanamamina. Kwalana au geku ririwa, Keriso e ekalesia geria vegarawa tomanai, gomi noowane vavine ta koloa ta goti ati getuga-tovoto vavinena vetaina, nama iwavagi e ati rapurelena, garawara Keriso wailanai pana tugu-kavimi. ³ Na au akalina, kwalana gelema gena opakau aonekara na Eva eopaato, ne Palagu gena kila ati ekwalanaato vetaina, nogo kalana nea. Gomi maki opakau kilarana gemi tugamagi pene kala vevilira, ne Keriso gokwalana-taunataunaana magulina na pio laka-gerevagi. ⁴ Au na gomi akali-agimina ganina ea, pene talima ta ewatina, ne gomi gemi ai Keriso poluna ta evopatagiana, ati ai na gavopatagiato Kerisona; pa palagu poluna ta iogapia negetina genai, ati ai na gomi atami ai gimamai gatao-kaurato, ne gorawaliato Veaga Palaguna; pa Vali Namana poluna gemi gevopatagiana, ati ai gemana gokamonagiato e gogapi-rageato Valina Namana genai, gomi na votalima gokamonagirana, e geria kilai tipo gogapi-ragerana.

⁵ Na au atugamagina, neira gevekilagina apostolo iraura vegata kamu iwavavagi negetina talimara na, au ati gevanagikuto. ⁶ Pa, au kila gitagita rauparana ati aripaato, na ripa au geku ai emiana. Eia raupara maparara aorai gemi ai gavega-matagai-gitakaurato.

⁷ Gomi ripami, au na gomi gemi ai Palagu gena Vali Namana avopatagiato ati voina, pe voinagulu voina gomi na ati govenikuto. Vomaguli akalaato, au matotauku avetao-wairigoto, gomi pana tao-wairagemu ulanana. Gomi gotugamagina, vokala au na akalaato voo akalarakavato? ⁸ Gomi Vali Namana avega-ripamiwai inaguluna voina, ekalesia goleara reketa na evenikuwai, noowane alemarawai. ⁹ Au gomi ria tataluwai aonai, gau reketa aririwarawai aonai, au na gomi ati avega-tega-vitivitimiwai. Kwalana walakava reketa, Makedonia na gevogomaito talimara, ira na aririwarawai gaura gema venikuto. Au gomi vega-tega-vitivitimi magulina ta ati akalaato. Vovetainamo pana kala-ago, ati pana vega-tegami. ¹⁰ Keriso gena kila taunatauna na aripaato, aoku ai emiana. Vovetaina gaurai au pana veagi aonai, Akaia tanona aonai etaluna talima na taa na ati pene kila-waiku ripa. ¹¹ Au na ekala akalaana, gomi ati aulamagimina gaurai pa? Taunatauna, Palagu ripana au na gomi aulamagi-iwavagimina.

¹² Gomi na au moni e rinagana ragai pio veakavaku natina kalana, roe wapana kala-agoa. Ekala akalaana kwalana, nee apostolo opakaura nenai gaura pia matagai namanama ulanana. E no ira gagera na gepanaana kwanona kapulena ataviana, pia pana-ropaa, ne pia ketorigo, voanana gomi pio ripa-taunatauna, ira taunatauna ati ai ria inagulu kwapunamo gakalaana. Kwalana ira rakagau gekalaana gauna geveagi-agiana, geria ririwa gomi na pio vega-taunataunara, pio kila, ira taunatauna ai ria inagulu kwapunamo gakalaana nopiotiwa ulanana. ¹³ Ne talima nee apostolo opakaura, inagulu opakaura gekalarana. Ira ne matotauramo gevekilagina, Keriso gena apostolo

negetina, na nee geopakauna, ira ati Keriso gena apostolo taunataunara. ¹⁴ Ne kalana au ati evega-kalikuna, kwalana Satani matotauna maki kolemana evega-irauana, noowane Palagu na maeka aneruna vetaina ekalana, ne taunilimalima eoparana. ¹⁵ Vovetaina gaurai Satani vetugunagina geago-venina talimara maki matotauramo taunilimalima wailarai pia vekilagi, ira Palagu gena vetugunagi talimara. Ira Palagu na vou geria kala voira pene venira.

Paulo gena apostolo inaguluna galamanai vitiviti kamu evuaawai

¹⁶ Vokila maakilagi-waiana. Talima ta ragai pene kila au kawa. Na pene gomi na au pio kilagi-kawaku genai, kawa talimara gogapi-ragerana e gokamonagi-venirana vetaina, au maki pio gapi-rageku e pio kamonagi-veniku, pe au maki kiata pana vekokoloku. ¹⁷ Erakagau akilagiana, ati Velekou na roriori evenikuna gaurai, evetaina akilana. Aikina. E ana veagi ulanana, kawa talimara geria kalai akalana. ¹⁸ Kwalana talima gutuma tanopara magulina gemagulina talimara geria vekokoloku na geagona. Vovetaina gaurai au maki pana veagi. ¹⁹ Gomi na nekawa talimara geria vevega-ripa gogapi-ragerana e gokamonagirana, kwalana gomi matotaumimo govegita-talina, ne gokilana, “Gomi taunatauna maaonekami,” nogotina. ²⁰ Taunatauna, gomi talima ta gemi ai ewatina, ne gena inagulu talimana ati voina talimanai evega-agomina, pa gemi rinaga everariverari-vagimina, pa rakagau eririwarana gaura gemi ai tipo egapina, e matotaunamo evevegaragena, e wailami epere-kolurana, gena kala na e kila na, talima na gogapi-rageana e gokamonagiana maki. ²¹ Au ana kila-nugaku eragena, kwalana ai aomai ati gaoka, pe ekala gomi gemi ai ati gakalarawai.

Pene talima ta ia na ekalarato kalara eveagi-agirana genai, au maki au na akalarato kalara pana vekokoloku-agira. Au evetaina akilana, kawa geria kilai akilana. ²² Ira Heberu talimara negetina, ei? Au maki Heberu talimaku. Ira Isaraela petena negetina, ei? Au maki Isaraela petena. Ira Aperaamo tupuna e gatana negetina, ei? Au maki Aperaamo tupuna e gatana. ²³ Ira Keriso gena vetugunagi geago-venina talimara negetina, ei? Au na Keriso vetugunagina aoku e tauniparaku maparaparana na Keriso vetugunagina aago-veniana. Au ekawakuna, ekila vetaira akilagirana, na gomi na roe ogo launaginagikuna gaurai evetaina akilana. Au avekwalavi-rakava-vagito, a ira aikina; toma vogovagi gevega-tipurakuto, gekwari-rakavarakavakuto, e vega-vogovagi roli akwaregawai. ²⁴ Iuda talimara na vega-gagala vativati (40) gevekwari-agiana walona na tauniparaku ai veagagala toitoi e taula vati kwapuna (39) vegata gekwarikuto. ²⁵ Vega-toitoi toki na gekwarikuto, veganamo vatu na gevatukuto, vega-toitoi rawapara aonai au arageto potira epere-kinikiniroto, pe roli akwaregato, vegata rawaparai pogi maguguluna kwapuna e garogota maguguluna kwapuna arai-agirato, mara kianai agapi-gaugauto. ²⁶ Au kapu kwapunaimo ati ataluna, vanagivanagi kapu polurana alaka-vanagi lakanagina, Keriso Valina Namana avaravaragiana. Toma reketa wai ai roli avegugutuna, toma reketa karoverave talimara aorai alaka-togana, toma reketa geku tanopara talimara taunataunara na roli gevagikuna e gevega-rakavakuna ati Iuda talimara na roli gevagikuna; toma reketa vanuga kamurai metau kamura arawalirana, toma reketa tanolearai metau kamu arawalirana, toma reketa rawaparai roli akwaregana;

toma reketa gevevalakava-opakauna talimara na ia vega-rakavaku negetina. ²⁷ Inagulu metaura akalana e avekwalavi-rakavana, pogi vogo ati amaituna; evito-kwaregakuna, nanu na ekalakuna; toma vogo ganigani arugarana, kwalana avokana gaurai, toma reketa ati geku rapuga, tauniparaku kovagona, enakulakuna. ²⁸ Egaura vogo pana kilagira ripa; na eiamo ana kilagia: Toma mapararai rupu maparara kapu kwapura kwapurai gaura atugamagi-vekwalaviagi-kamurana. ²⁹ Ekalesia ta Palagu kavanai emoirana genai, au maki ia goti gamoirakouna. Ekalesia ta talima taa na evaileaana, ne rakava ekalaana genai, au aparurakavana.

³⁰ Pene au ati geku raupara ta, ana vekokoloku napanatiwa genai, au geku moira gevega-walaana kapura gauramo pana veagi-agira. ³¹ Ita gera Velekou Iesu Keriso Tamana Palagu ripana au ati aopana. Palagumo pita vega-rage-vanagivanagia. ³² Damaseko ai ataluwai aonai, King Aretas gena kavana na vetali talimara evaikilarato, vanuga kamuna kanana maparana pia gita-tagoa, au pia gapiku ulanana. ³³ Na au walakava reketa na potega kamuna aonai geura-rigokuto, ne vanuga kanana pokeiluna na kwanauna getugu-rigokuto, ne vokavana gimana aona na aravato.

12

Paulo gena mata-vanagi

¹ Vekokoloku ai rakagau namana ta ati pana rawalia, na roe pana veagi. Mata-vanagi ai Velekou na evega-matagairato gaura agitarato e akamonagirato kilara ana kilagira vou. ² Au talima ta Keriso aonai ripaku; ia Palagu na egapi-rageato kupa vega-toitoinai. Vokala ewalato laganina na vegata pene vogomai etoma rigolo maparara gagalana vativati (14). Votalima kupa vega-toitoinai ia palaguna taunipara na aonai roe voa, pa palaguna tauniparana na egerevagito, palaguna gegeranamo egapi-rageato, voia au ati ripaku, a Palagumo gegerana ripana. ³ Votalima au ripaku. Au votalima palaguna tauniparana aonai roe voa pa palaguna tauniparana na elaka-gerevagito vou vokala ewalato, voia au ati ripaku, na Palagumo gegerana ripana. ⁴ Etalima akilagianana e, paradaiso ai egapi-rageato. Ne vonai gau reketa ita na ati gelelele pita kilagi-matagai-namanamara, e gau kwauta ria maki ati pita vega-gelelelera gaura, Velekou na ekilagirato, ekamonagirato. Vogaura talima ta ati gelelele pene kilagi-matagaira gaura. ⁵ Au na vovetaina talimana gegerana pana veagi-agia. A au matotauku ati pana veveagoloka au geku moiramoiria kapura gaura pana veagi-agira, (kwalana voira pakurai talimana ati gevega-ragekuna). ⁶ Au ana vekokoloku napanatiwa maki, au ati kawa geria kalai para kala, kwalana au kila taunataunaramo para kilagira gaurai. Na au ati aririwa-vagina voira pana kilagi-atira, kwalana ati geku ririwa voira pakurai, au taunilimalima na pia vega-rageku. A au aririwana, rakagau akalaana gauna, taunilimalima na pia gitaa voupe pia ripa-roriori, au raka talima vetaiku.

⁷ Au Velekou na tiavu iwavagi gaura evega-matagairato, ne agitarato e akamonagirato, na voira pakurai au matotauku naavevega-ragenakalina na, Palagu na vitiviti ta au tauniparaku aonai etao-togaato. Voo noowane kini mata gogela ta vetaina au virigoku aonai emiana. Vokini

mata gogela voo palagu rakavana ta. Ia eSatani gena vetugunagi eago-venina palaguna, au pene vega-vitivitiku, pe au ragai pana vevegarage ulanana au geku ai emiana. ⁸ Velekou vega-toitoi vegata anogiato, e Satani gena vetugunagi eago-venina palaguna au geku na pene gaivagivagia ulanana. ⁹ Na Velekou na evetaina evaikilakuto, “Au geku vega-nama gereganamo gau kamu vagina goi na oririwaana, kwalana au geku tiavu moiramaira talimana genana voupe ematagai-taunataunana.” Vovetaina gaurai au na geku moiramaira kapura gauramo pana veagi-agira, Keriso gena tiavu au geku ai pene mia ulanana. ¹⁰ Vovetaina gaurai Keriso pakunai geku inagulu aonai amoiramoirana, pa talimana kila e kala rakavara geku ai gekalarana, pa avekwalavina aorai, pa gevega-vititikuna aorai, pa averauleana tomarai, au avererenamo, kwalana amoirana laganirai, kwalimu kamu iwavagi arawaliana.

Paulo gena ririwa kwapunamo Korinto ekalesiana goleana pene veakava

¹¹ Au matotauku kawakawai pavevega-ago, evetaina akilana, na e ati au matotauku aoku kwalimunai evetaina akalana, au gomi na gotugunaginagikuna gaurai, kawai avevega-agona. Au gomi na namaku pogoro kilagi, na gomi au gotao-veavugakuna. Pa, au taunatauna ati araku, na negemi “apostolo tiavu-kolora” na au ati pia vanagiku. ¹² Apostolo taunataunara kolemara vaigaokai, vegailia kamurai, nupalevagi kalara kamurai, e kala irau vagirai, vevega-kali kalarai gevega-matagairato gomi wailami ai, gogitarato gaura voa. ¹³ Gomi arigi kalai au na gomi ati araramani-kamumina, ekalesia goleara reketa araramani-kamurana vetaina, ei? Ati kala taai. Aikina. Au na gomi taunatauna, gomi ria tataluwai, vonaimo ati aririwawai, au pakuku ai pio vekwalavi. Ne voiamo. Pene ekala ea gomi na gogitaana ati nama genai, anogimina, geku ekala rakava pio tugamagi-piatogaa.

¹⁴ Au ewagumona pagapi-kavi, ana wati natina. Ana wati ganina e gomi laka-gitami avega-toitoiana ea. Pana wati nenai maki, ati pana vega-vekwalavimi, kwalana au ati gomi gemi rinaga e moni ulara na pana wati, aikina, au tipo gomi ulami na pana wati. Au na gomi evetaina akala-venimina ganina taunatauna ea, ati natuna tama e tina geria rinaga e moni etao-gerevagirana. Aikina. Tama e tina na naturia geria rinaga e moni getao-gerevagirana. ¹⁵ Vovetaina gaurai au pana wati aonai, maverereku ria, rakagau geku ai ea maparara gomi pana venimi, e au maki aoku maparana na gomi pana venimi, gomi pana veakavami ulanana. Pene au na gomi aulamagi-iwavagimina, rakagau gaurai gomi na au ati goulamagi-iwavagikuna?

¹⁶ Reketa na maki gevega-taunataunakuna, au gomi ati avega-vekwalavimiwai, na evetaina gekilagikuna. Au aoneka rakavarakava, gaurai au na gomi gemi ai moni opakau raupararai reketa na agapirawai negetina. ¹⁷ Votalima reketa gomi gemi ai atugu-watirato, ira avaikilarato, gomi gemi ai au geku moni maki pia koko natiwato pa? ¹⁸ Au na Tito anogiato, gomi pene wati laka-gitami natiwato aonai, ita walakavara ta maki atuguato, pe Tito ekwaruato, gewatito. Tito ewatito aonai, gomi gemi moni ewati-opagirato, ei? Tito e au palagu kwapunamo aonai gainaguluna, e raupara kwapunaimo galakana.

19 Pa gomi vanagivanagi gotugamagina, ai pakumai gapi-gavura kilara gomi gemi ai gakilagirana nogotina, ei? Taunatauna, ai Keriso aonai e ai rakagau gakilagirana Palagu wailanai gakilana. Au na aula-magimina talimami, iokamonagi, ai na erakagau gakalarana gaura maparara e gomi pio tiliga ulanana gakalarana. ²⁰ Au akalina, kwalana au pana wati-kwara aonai, gomi ati au na aririwarana kalara gokalarana pana wati-rawalimi, ne gomi na goririwarana kalana au geku ai ati nogo rawaliana kalinana. Au akalina, gomi roe nogo kogona, govelivuna, goveparu-veveni-rakavarakavana, goveririwamagina, taukavami kila ati namara govaikilagirana, goveroli-opakauna, goveveagolokana, aomi e gemi tugamagi ati kwapunamo, na irauirau. ²¹ Au akalina, au pana wati kwara aonai, au geku Palagu na au pene vega-nugarageku gomi wailami ai, ne mataku kwarara pia rigo, kwalana gekala-rakavato talimara ati gevetugamagi-kuleto kala rakavara geriana, tuga magulina e mata-poraga kalarana. Ekalara geriana ira gevemilo-rakavato.

13

Vegavutina kilara gaokara evevega-nama kilara ikara

¹ E vega-toitoina au gomi gemi ai awatina. Puka Veaga aonai ekilana vetaina, “Talima ruala pa toitoi na pia vega-taunataunara kilara voo taunatauna vegata.” ² Au vega-rualana gomi awatilakagitamito gaurai, gekala-rakavana talimara e talima reketa maki au na avaikila-gavutina gaokarato, au na rakagau pana kalaa pana wati aonai. Ewagumona au rauvagi ai roe ea aonai, avaikilamito vetaina maavaikila-gavutina gaokamina. Pene au mapana wati genai, rai rakava kalara roe ne kalana talimana, kwavina ati pana gapia, gena kala rakava voina metauna pana venia. ³ Kwalana gomi gemi ririwa pio vega-taunataunaa vegata, Keriso taunatauna au gekuna ekila-atina pa aikina. Iokamonagi, Keriso gomi gemi ai ati emoirana, aikina. Ia rakagau gomi aomi ai ene kalaa nepenetiwa tiavuna kamu iwavagi. ⁴ Pa, Keriso, tauniparana gena moiramoirira rorinai, satauro kukunai genaero-kauato, ne ekwaregato, na ia ewagumona Palagu gena tiavu ai roe emagulina. Iesu Keriso aonai ai maki tauniparai moiramoirira Iesu vetaina, na Palagu gena tiavu ai roe aga magulina Keriso ria. E gomi gemi ai ai na rakagau paia kalaa e Palagu gena tiavu ai.

⁵ Gomi matotaumi aomi e gemi maguli pio gita-kalakalara, gomi taunatauna magemi kamonagi pa aikina. Gomi matotaumi gemi maguli na e gemi kala na pio vevega-matagai taunatauna! Pa gomi matotaumi ati goripa-rorirorina, Keriso gomi aomi ai etaluna pa? Pene taunatauna matotaumi goveagirorina, ne goripana, Keriso ati gomi aomi ai, vonai voupe gomi taunatauna ati gokamonagi-taunataunana. ⁶ Au taunatauna aripana, gomi matotaumi na ai pio ripa-rorirorimai, ai taunatauna Keriso vetugunagina gaago-venina, a ati Palagu na ati evegataunataunamaito talimamai. ⁷ Ai gema rapali ai Palagu ganogiana, gakilana, gomi pene veakavami, pe kala rakavana ta ragai pio kalaa. Ai ati garapalina, gakilana, taunilimalima na ai veagirori ai gakwalimuto, voia pia gitaa nagatina. Aikina. Au geku ririwa gomi kala rorirori talimami ai pio ago. A taunilimalima pia kila, ai gaketoto nepiatiwa, voia ai na ati gatugamagianana. ⁸ Kwalana ai na kila taunatauna na vegawaina kalana ta ati gelegele paia kalaa, a ai na kila taunataunamo paia

vega-matagaia. ⁹ Ai gamoirana aonai, gomi gotiligana, ai gema verere ekamuna. E ai gema rapali kamuna gakalaana, gomi pio kwalimu taunatauna gemi kamonagi ai. ¹⁰ Vovetainai gaurai epepai ekila vetaira atalo-venimina, au enai roe ea aonai. Kwalana au ati aririwana, au pana wati-kwara aonai, gomi pana vaikila-gaokami. Kwalana Velekou na au erorirori kamuna evenikuto, gomi gemi kamonagi pana vega-tiligara, na ati pana vega-rakavara ulanana.

Vevega-neka ikana

¹¹ Walakavaku, geku kila ikana ea, pio maitu. Tugamagi kamuna wailami ai pio taoa, pio nama iwavagi, geku kila maparara pio kwananara. Pio vaigaoka, maparaparami tugamagi kwapunamo pio gapia, maino ai pio talu, e ulamagi e maino Palagu na gomi lagalagami ai pene talu.

¹² Taukavami kwapurakwapura vewalakava vevelavuna na pio vega-namara.

¹³ Veaga pa ekalesia talimara maparara na geria vevega-nama gemi ai getugu-watiana.

¹⁴ Velekou Iesu Keriso gena vega-nama e Palagu gena ulamagi e Veaga Palaguna gena vetaukava veveni namana, gomi maparaparami atami ai pene mia.

PAULO GENA TALOTALO GALATIA EKALESIARA GERIA Galatia vega-matagaina kilara

Paulo na epepa peiramu Antioka, Epeso pa Makedoniai etaluwai aonai etaloato. E rigolo 48 e 58 vekarawarai etaloato. Iesu maki ekwaregato mulinai. Ia gena kila kamura epepa aonai tenu 2:19-21; 3:2-3; 3:11; 5:1 ekilagirato.

Paulo na epepa etaloato kwalana Iuda taunilimalimara reketa geekalesiato gaurana Galatia ekalesiara vevega-ripa opakau geveni-rawai gaurai. Ira gekilawai, taunilimalima Mose gena rova kilara pia kwalanara vou vevega-maguli taunatauna pia rawalia. Vovetaina gaurai evaikila-gaokarato, netiwato, maguli e kala rorirori kamonagi geregana genaimo Palagu gena nama e wareware para aonai pita gapia, a ati gera inagulu e kala geriana. E evaikilarato, ita Keriso gena kwarega na rova gena tiavu na eluga-vagirato, e ita Veaga Palaguna warau tagapiato, pe Palagu na pene vaira.

Paulo gena pepa evetaina enavugaato:

1. Paulo matotauna na Vali Namana kilana ekilagiato (*tenu 1:1–2:21*)
2. Vevega-maguli rova genana pa Palagu gena nama e wareware kamu genana evogomai (*tenu 3:1–4:31*)
3. Kala rakava geriana pita laka-paka pa roe pita kalagira (*tenu 5:1–6:18*)

¹ Au Paulo, apostolo talimaku na epepa gomi Galatia aonai ekalesia goleana gemi atalo-venimina. Au ati taunilimalima geria ririwa e inagulu akalaana, e ati talima taa na etugukuto, eapostolo inaguluna pana kalaa netiwato. Aikina. Au Iesu Keriso e Tamara Palagu na etugukuto gaurai, eapostolo inaguluna akalaana. Iesu Keriso Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato. ² Geku vega-nama walakava maparara au ria enai gataluna ria, gomi Galatia aonai ekalesia goleana gemi gatugu-watiana.

³ Palagu ita Tamara e Velekou Iesu Keriso geriana nama e wareware kamu e maino gomi gemi ai pene mia. ⁴ Iesu Keriso na ita gera Palagu e Tamara gena ririwa ekwalanarato, ia matotauna gena maguli ita gera rakava pakurai etao-taliato. Vokala ekalaato ganina, ita toma etanoparai emiana rakavana genana pene vega-magulira ulanana.

⁵ Tamara Palagu arana pita vega-rage-vanagivanagia! Amen.

Vali Namana geregana kwanilovamo

⁶ Gomi na nemaguli pogo kalaa, au paaovoavo-rakava vagi. Kwalana gomi Keriso gena vega-nama rorinai, Palagu na ekeamito, gena taunilimalimai pio ago ulanana. Na aonai gomi atirau ia genana mapogo laka-gerevagi, ne vali poluna ta mapogo gapi-ragea. ⁷ Ewagumona vou pogo gapi-ragea gauna ne ati Vali Namana. Aikina kinavagi. Gomi ne taunatauna, taunilimalima reketa na geopamina. Ira geririwana Keriso Valina Namana pia kala vevilia vegata negetina. ⁸ Na ai na gomi Keriso Valina Namanamo gemi gavopatiato mavali poluna ta aikina. Pene ai pa kupa aneruna ta vali poluna ta gemi mapaia vopatiatia genai, rai vovetaina pene kala talimana, rakava kamu iwavagi genai pene

mia-vanagivanagi. ⁹ Ekila pata kilagia, na au na maakilagi-waiana. Pene talima taa na gemi ai “Vali Namana” ewati-vopatagiana, na ia na evopatagiana valina voo gogapi-rageato valina voia goti ati gelegele genai, votalima genai rakava metauna kamuna pene mia-vanagivanagi.

¹⁰ Au evetaina akilana, taunilimalima na pia gapi-rageku ulanana, pa Palagu na pene gapi-rageku? Pa taunilimalima aora pana vega-namara ularana akilagiana? Pere taunilimalima aora etoma maki roe ana vega-namara naparatiwa, au etoma Keriso gena vetugunagi ai ati para ago.

Paulo apostolo talimantai eagoto valina

¹¹ Walakavaku maparami, au na gomi avaikila-taunataunamina. VoVali Namana gomi ai avopatagiato, voia voo ati talima ta genana epou-rage-kawato valina. ¹² EVali Namana ea, au na ati talima ta genana agapiato, e ati talima taa na evega-ripakuto. Aikina kinavagi. EVali Namana ea Iesu Keriso matotauna na geku ai evega-matagaiato vou aripaato.

¹³ Au kunenai Iuda geria golea aonai ataluwai aonai, kala akalarawai valira gokamonagirato, pe gomi ripami. Palagu gena ekalesia goleara raka avega-vitiviti-tiwarawai e agui-lovolovorawai pana vega-rakavara vegata natiiwai valira ne ripami. ¹⁴ Au na Iuda tenera geria maguli maparara akwalana-gitakaurato. E au na emaguli akalawai aonai, Iuda talimara au na gulu taura maparara au na akune-agirawai.

¹⁵ Na au tinaku tinagena aonai roe voa, Palagu na evirigikuto, e gena vega-nama vetainai ekeakuto, ia gena inagulu pana kalara netiwato. Na Palagu na eririwaato tomanai, ¹⁶ Natuna au geku ai evega-matagaiato. Keriso au geku ai, Palagu na evega-matagaiato, ganina ia eririwato, au na Natuna Valina Namana ati Iuda talimara geriai pana vopatagia ulanana. Palagu na Natuna geku ai evega-matagaiato aonai, talima ta genai ati maaverenagito. ¹⁷ Ierusalemmai geapostolo-kuneto talimara geriai verenagi maki ati averageto. Na au ekala arawaliato mulinai rorirori Arabiai aagoto. Voanana maawaikuleto Damaseko ai. ¹⁸ Vonai, rigolo toitoi (3) gevanagito mulinai vou, Ierusalemmai averageto, Petero goti paia kilakila ulanana. Petero goti Ierusalemmai toma gagalana imaima (15) gatalu-agirato. ¹⁹ Au volagininai apostolo poluna ta ati agitaato. Au Velekou tarina Teimitimo agitaato. ²⁰ Palagu wailanai au na gomi e kila taunatauna atalo-venimina, ati aopana.

²¹ Ieruselema araokwaniato, Siria e Silisia tanorai aagoto. ²² Keriso gena taunilimalima, Iudea tanonai getaluna ekalesiara, au gitagitaku ira ati ripara. ²³ Na ira au valiku kovagonamo evetaina erakato gekamonagiawai, negetiiwai, “Ita kunenai evega-vitivitiirawai e egui-lovolovorawai talimana, etoma ene vega-rakavaa netiiwai kamonagi maevopatagiana.” ²⁴ Na Palagu na rakagau au geku ai ekalaato, gauna gekamonagiato, Palagu gevega-rageato.

2

Apostolo talimara na Paulo gena inagulu gevega-taunataunaato

¹ Rigolo gagalana vativati (14) geaikito mulinai vou, Banabas goti Ierusalemmai magawaikule-waito. Tito au na avaikauato, pe ia maki gaagoto. ² Palagu na geku ai evega-matagaiato, gaurai aagoto Ierusalemmai. Ne vonai Vali Namana, ati Iuda talimara geria avopatagiawai

valina, Ierusalemema ekalesiara geria akilagiato. Na voVali Namana vevai taura kamura geregara geria maki akilagiato, irana geku inagulu pia vega-taunataunaa ulanana; kwalana akalito natiwato, ati nama au geku inagulu kunena, e einagulu valiguna akalarana gaura ati ganirai nege agona nea. ³ Tito, ia Grik talimana, na au Ierusalem mai aonai, ia au goti, na ia taunipara na kopina pia voro-vagia vigiragena ati gekalaato. ⁴ Na ekalesia pa walakava opakaura taarana ai aomai ai gelakatoga-garito, geririwato, Tito tauniparana kopina pia voro-vagia vegata negetiwato. Ira ai aomai ai gema lakatoga-garito, kwalana geririwato ai Keriso Iesu ria gawapunato gaurai, ai gema maguli namana kolemana, pia gita garia ularana kwalana ira geria ririwa Iuda geria tene rovora na ai mapia ligoligomai ulanana. ⁵ Na voora kiana aonai ira ta karoni ati vagi gakanonagiato. Ai vovetaina gakanonagiato ganina taunatauna Vali Namana kilana taunataunana gomi gemi ai pene mia-vetilivu ulanana.

⁶ Vevai taura kamura maarara, pa ati arara au geku ai, ira gelegelemo. Palagu na taunilimalima ati tauniparana mulina gitagitanai eagi-riana. Nevevai talimara na kila ta auna Vali Namana atanai ati getao-kauato. ⁷ Na gegitakuto, Palagu na au inagulu evenikuto, melo tauniparara kopira ati gevorovagirato talimara geria, voo ati Iuda talimara geria, Vali Namana pana vopatagia netiwato, gelegelena Petero melo tauniparara kopira gevorovagirato talimara geriai, voo Iuda talimara geriai, Vali Namana pene vopatagia netiwato vetaina. ⁸ Kwalana Palagu Iuda talimara geria apostolo talimana Petero gena inagulu aonai einaguluwai vetaina, au ati Iuda talimara geria apostolo talimaku geku inagulu aonai maki einaguluna. ⁹ Teimiti, Petero e Ioane ira rupu ruguna talimara vonai. Ira na au geku ai Palagu gena vega-nama gegita-rawaliato, ne gimara riparana au e Banabas gegapikwarakwaramaito. Voia ganina, ira maaora maparara na negetiwato, Banabas e au ati Iuda talimara geriai, na ira Iuda talimara geriai pia ago. ¹⁰ Kila kwapunamo ai gevenimaito, negetiwato, ati geria e ati garia talimara paia tugamagira e paia veakavara. Na ekala au matotaukuna maki pana kalaa vegata natina kalana.

Paulo na Petero egaoto kwalana, kala opakaua ekalaato pakurai

¹¹ Petero Antioka na ekwarato aonai, au na matana ganima-leginai avaikila-matanaato, kwalana ia kala eleato pakurai. ¹² Tovotovonai Teimiti na etugurato talimara Petero genai rogotina gerekwara aonai, Petero ati Iuda talimara ria geganigani-koukouwai. Na Teimiti na etugurato Iuda talimara gekwarato aonai, ia ati Iuda talimara aora na elaka-gerevagito. Kwalana melo tauniparara kopira gevorovagira na kalana gekwalanarana talimara, Iuda talimara, kalira na ekalito gaurai. ¹³ Iuda talimara reketa maki Petero ria gekauto, pe Petero gena vokala opakaua kalana gekalaato. E Banabas maki ira ria eopakau inaguluna na, ia maki geopa-vanagiato. ¹⁴ Na au geku gitagitai ira Vali Namana inaguluna taunataunanai ati gelakawai gaurai ira maparara matara ganima-legirai au na Petero avaikila-matanaato, natiwato, “Goi Iuda talimamu, na Iuda talimara geria tene magulinai ati omagulina, na goi ati Iuda talimara geria inaguli ai omagulina. Na rakagau gaurai ati Iuda talimara oririwamagirana, Iuda talimara tenera geria rova rorinai pia magali notina, ei?”

Iesu pene vega-taunataunaa talimanamo, Palagu na kala rorirori talimanai pene kilagia

¹⁵ Pa, ita Iuda talimara Iuda vurovurora. Ita ati Iuda talimara geriana ati tawalato. Ati Iuda talimara, ira kala rakava talimara. ¹⁶ Na ita Iuda taunilimalimara ripara, Palagu na taunilimalima ati rova na ekilagirana kalara gekwalana-gitakaurana gaurai, evaikilarana, ati geria kala rakava netina. Aikina. Ira Keriso genai gevega-taunatauna na gaurai evaikilarana, ati geria kala rakava netina. Ita maki vovetaina. Keriso Iesu tavega-taunataunaato pakurai Palagu ekilato, ati gera rakava netiwato. Ati rovana ekilagirana kalara takwalana-gitakaurana pakurai. Aikina. Keriso genai tavega-taunataunato gaurai. Kwalana rova ekwalana-gitakaurana talimana ta Palagu na ati vagi pene gapi-ragea. Aikina kinavagi. ¹⁷ Pene ita Iuda talimara tavekwalavina, taririwana Keriso ria pita kwapuna, pe Palagu na pene gapi-ragera natatina genai, ita matotaura tavevega-matagaina, ita kala rakava talimara. Voia ganina, Keriso evogomaito kala rakava penema vega-kamua pa? Aikina kinavagi! ¹⁸ Pene au na vorova, ati ganirai avega-akorato gaura, maana vega-ruga-waira natina genai, au taunatauna kala rakava talimaku, rova ati akwalanaana. ¹⁹ Kwalana rova akwalanaawai magulinai au warau akwaregato, pe rova au na ati mapana kwalana-waia. Rova akwalanaawai magulinai au akwaregato ganina, Palagumo gena pana maguli ulanana. ²⁰ Au Keriso goti gesatauro-koumaito; gau kwatunamo au roe magulina e ati au matotauku geku maguli. Aikina. E Keriso au aoku ai emagulina. Au etaunipara aonai emaguli amaguli-agiana ea, Palagu Natuna genai avega-taunatauna na rorinai amagulina. E Palagu Natuna na au eulamagikuto, au maguli pana vaia ulanana, matotauna gena maguli eveveni-agiato. ²¹ Au na Palagu gena vega-nama ati atao-gerevagiana. Aikina kinavagi. Kwalana pene talima taa na rova pene kwalanaa aonai, kala rorirori talimanai pene ago genai, Keriso pere kwarega-kawa, ati gena nama ta.

3

Rova patara kwalanaa, pa kamonagi aimo pita talu

¹ Gomi Galatia talimami kawa! Iesu Keriso satauro ai genaerokauato valina au geku vopatai, pe matami ganima-legirai akilagi-matagai-gitakauato. Na gomi ne rai megamega talimana na gemi tugamagi pemega-vevilira nea, ei? ² Au aririwana egau kwatuna gomi na iovaraku: Gomi na Veaga Palaguna rova gokwalana-gitakauato aonai gogapiato, pa Keriso Valina Namana gokamonagiato, ne govega-taunataunato gaurai gogapiato? ³ Gomi kawa taunatauna! Gomi maguli valiguna rauparanai raka Veaga Palaguna gena tiavu ai gotinaato, ewagumona gomi goririwana, ikana matotaumi gemi tiligai pio rawalia nogotina? ⁴ Pe, gomi vometau e vitiviti gorawali-kawarato, ati geria nama ta? Na vometau e vitiviti, au ripaku, ati govua-kawarato. ⁵ Maana renagimi natina, Palagu na gomi Veaga Palaguna evenimina e nuganugami ai kala irau vagira ekalarana, kwalana gomi na rova gokwalana-gitakauana gaurai pa? Pa Keriso Valina Namana gokamonagiana, ne govega-taunataunaana pakurai?

⁶ Iotugamagi-waikule, Aperaamo iotugamagia: "Ia Palagu na ekilagigavuato kilana evega-taunataunaato gaurai, Palagu ekilato, ia kala

rorirori talimana, netiwato.” ⁷ Vovetaina gaurai pio ripa, Palagu gekanomagi-veniana talimara geregaramo Aperaamo natuna. ⁸ Puka Veaga aonai atalo-kuneato kilana na ekilagiana, netina, wailai Palagu na ati Iuda talimara geria kamonagi geriana vou pene kilagira, ati geria rakava nepenetiwa. Vovetaina gaurai, Aperaamo genai Vali Namana ekilagi-matagai-kuneato, netiwato, “Tanopara maparaparana gulura, goi gemuna vou vevega-nama pia rawalia.” ⁹ Aperaamo na Palagu ekamonagi-veniato, ne Palagu genana vevega-nama erawatiato. Voia gelegelenai Palagu genai gevega-taunataunana talimara maparara, Palagu gena vega-nama pia gapia.

¹⁰ Rova gekwalana-gitakauana vou, Palagu wailanai kala rorirori talimarai pia ago negetina talimara maparara atarai rakava metauna iwavagina emiana. Kwalana Puka Veaganai evetaina ekilana, “Rova pukanai getalorato kilara ati gekwalana-vanagivanagirana talimara atarai rakava metauna iwavagina pene mia.” ¹¹ Puka Veagana na pevega-matagai-gitakaua, rova pene kwalanara talimana Palagu wailanai ati kala rorirori talimana kwalana “Palagu pene kamonagi-venia talimana kala rorirori talimanai pene ago, pe pene maguli.” ¹² Rova irau vagi vegata, ia ati kamonagi genana evogomaina. Kwalana Puka Veaga ekilana, “Rova ekwalana-gitakauana talimana rova genanamo maguli pene vaia.”

¹³ Na ita rova gena rakava metauna iwavagina genana Keriso na warau evoi-vagirato. Ita ia matotauna na eruga-porogirato, ne vorakava metau iwavagina ia na egapiato. Kwalana Puka Veaganai etaloato, netina, “Gautupu ai gelavu-kaurana, gekwaregana talimara maparaparara atarai Palaguna rakava metau iwavagina etao-kauana.” ¹⁴ Keriso na ita rova gena rakava metau iwavagina genana evoi-vagirato, ganina taunatauna, Palagu na Aperaamo vevega-nama eveni-ato, vovevega-nama voa ati Iuda talimara na maki Iesu Keriso genana pia vaia ularana. Kwalana vorauparai, Palagu na ekilagi-gavuato Veaga Palaguna Iesu Keriso pia vega-taunataunaa talimara maparara na maki pia vaia.

Palagu gena rova na Palagu gena kilagavu kunena ati gelegele pene gaivagia

¹⁵ Walakavaku maparami, taunilimalima gera toma maparara magulinai kila vega-gelegele ta ana kilagia. Vega-gelegelena taunilimalima gera kilagavu kilana etaunatauna, na gaurai tavega-rugaana aonai, vokilagavu voa talima taa na ati mapene kilagi-piatogaa pa atanai kila poluna ta ati mapene tao-kaua. ¹⁶ Palagu na vokilagavu kilara Aperaamo e ia petenamo geriai ekilagirato. Puka Veaga aonai etaloato kilana ati evetaina ekilana, “Goi petemu gutumara geria.” Kwalana vovetaina pere kila taunilimalima gutuma pere kilagira; na ia ekilana, “Goi petemu kwapunamo genai.” E talima kwapuna gerega kwanilovana ekilagiana, voo Keriso greganamo ekilagiana. ¹⁷ Au na akilagiana gauna ea: Palagu gena kilagavu kilana Aperaamo eveni-kuneato; na rigolo tinavu vatovati gagala toitoi (430) evanagiato mulinai vou, Palagu na rova evega-rugaato. Ewagumona ema rugato rovana na Palagu gena kilagavu kunena ativagi pene gaivagia, ne Palagu gena kilagavu ati ganinai pene vega-agoa. Aikina kinavagi vegata. ¹⁸ Pene Palagu na evenirato gauna rova pita kwalana-gitakaua vou pita gapia genai, pita

rawalia gauna, ripara, ati ekilagi-gavuato mugulina pita rawalia. Na Palagu gena vega-nama ekilagi-gavuato, Aperaamo eveniato.

¹⁹ Pene vovetaina genai, rakagau gaurai rova evogomaito? Rova evogomaito ganina, taunilimalima na Palagu gekilagi-piatogawai magulina, vorova na pene vega-matagai-gitakaua. Na Palagu na erova ati pene mia-vanagivanagi netiwato. Aikina. Erova pene mia pene ago, Aperaamo natuna pene wala vou pene ika. Kwalana Palagu na vokilagavu ia genai ekalaato. Erova Palagu na aneru ta eveniato. Ne voaneru na Palagu e taunilimalima vekarawarai erugato talima na eveniato. Na vovekarawai erugato talimana na, ita gerai ekilagi-matagaiato, pita kwalanaa ulanana. ²⁰ Pene talima kwapunamo einaguluna genai, vekarawai erugana talimana ati gena inagulu. Palagu enai greganamo, e greganamo ekila-gavuto.

Rova ganina rakagau?

²¹ Pe, voia ganina, rova na Palagu gena kilagavu kilana ekilagi-piatogaana? Aikina kinavagi. Kwalana pere Palagu na taunilimalima rova ta pere venira, ne vorova genana talima maguli pegere rawalia genai, taunatauna, ita rova kwalana-gitakauna genana, kala rorirori talimarai patara ago. ²² Gaurai Puka Veaganai etaloato kilana na ekilagi-matagaiana, netina, “Etanopara maparaparana kala rakava gena tiavu kapulenai emiana.” Gaura pakurai rakagau Palaguna ekilagi-gavuato gauna, voIesu Keriso genai pita kamonagi vou pita rawalia. Voia ganina, Keriso pene vega-taunataunaa talimana Palagu na ekilagi-gavuato warewarena pene venia.

²³ Iesu genai kamonagi ea rogatina ere matagai aonai, tovtovonai ita rova tiavuna kapulenai tataluwai, rovana ekana-gavurato, Iesu genai kamonagi Palagu na ema vega-matagaiato. ²⁴ Pe, rova na ita ekunegirato, Keriso evogomaito, ne eaikito. Voia gania, ita Iesu genai pita kamonagi vou, Palagu pene kila, ita ati gera rakava nepenetiwa. ²⁵ Ewagumona kamonagi pekwarra, gaurai rova na ita ati mapene vaira.

Kamonagi ai Palagu Natunai pita ago

²⁶ Gomi maparaparami Palagu natuna, kwalana Keriso Iesu genai gokamonagina pakurai. ²⁷ Gomi bapatiso gogapiato talimami maparami, Keriso ria gokwapunato, pe Keriso aonai gotaluna. ²⁸ Gomi maparami vekarawami ai ta ati gemu irau ta. Goi Iuda talimamu pa ati Iuda talimamu, inagulu talimamu ati voina talimamu pa pakai otaluna talimamu, gare pa maru, na gomi maparami kwapunamo. Keriso Iesu ria gokwapunato gaurai, gomi maparami kwapunamo. ²⁹ Pene gomi Keriso gena taunilimalima genai, gomi Aperaamo petena, e Palagu na ekilagi-gavuato gauna maki pio gapia.

4

Vetugunagi talimana irau, natuna taunatauna irau

¹ Au evetaina akilana: Melo keina ta, pene ia roe voa melo keina aonai, tamana na eveniato gaura maparaparara ati pene gaunara vou. Pa, vogaura maparaparara ia gena rinaga, na ia melo keivagi, gaurai ia na ati pene gaunara vou. A ia inagulu talimana ati voina talimana vetaina roe wapene talu. ² Vomelo keina pene gita-tagoa talimana, e gena rinaga pene gita-tagora talimana geria vegitatago kapulenai roe

wapene talu pene ago, tamana na ekilagi-gavuato tomana pene kwara. ³ Ita maki novetaina, roe voa melo keira e vavine keira aorai, rova irairairau e tanopara palagura geria inagulu talimana ati voina melorai e vavinerai taagoto. ⁴ Na Palagu na evirigiato tomana ekwarato aonai, Palagu na Natuna etugu-maiato, gare ta genana ewalato. Palagu Natuna etugu-maiato ea, rova gena tiavu kapulenai emagulito. ⁵ Ia rova gena tiavu kapulenai emagulito kwalana, rova tiavuna kapulenai tataluna taunilimalimara pene voi-waira, pe Palagu natunai pifa ago ulanana.

⁶ Gomi taunatauna Palagu natuna. Voia pakunai Palagu na Natuna Palaguna ematugu-rigoato, ita kwapurakwapura nugara garakaurai elaka-togato, ne etaluna. VoVeaga Palaguna ita nugara garakaurana, ekeatina, “Abba, Tamaku o!” netina. ⁷ Vovetaina gaurai gomi etoma ati rova gena inagulu talimana ati voina talimami. Aikina. Gomi etoma Palagu Natuna. Gomi taunatauna Palagu natuna rorirori, Palagu na natuna pene venira gaura maparara gomi na maki pio gapira.

Paulo na Galatia talimara etugamagi-kamurato

⁸ Kunenai gomi na Palagu rogoti na goro ripaa aonai, gomi kaivakuku goaliruputali-venirawai (ira talima gimara kalakalara gaura), ira geria inagulu talimara ati voira talimarai goagoto. ⁹ Na ewagumona, Palagu pogoma ripaa, pa ana kila, Palagu na gomi pema ripami. Rakagau gaurai rova moiramoirara, ati ganira maiokwalanara nogotina? Gomi goririwana, rova na maia ligoligomi nogotina? ¹⁰ Gomi garo e uve, velekwa tomara e rigolo taarana gotugamagi-kamurana e gokwalana kamurana. ¹¹ Au gomi gemi kolema agitarana e, ama tugamagi-kalina. Akilana, au gomi gemi ai, peiramu avekwalavi-kawato pa natina.

¹² Walakavaku maparami, anogimina, au vetaiku pio kala, kwalana au maki rova araokwaniato pakurai, gomi vetaimi akalato. Gomi na au geku ai kala rakavana ta ati gokalaato. ¹³ Gomi maki ripami, tovtovonai gomi Vali Namana au na avopata-venimito, viti taa na egapikuto, nenai ataluwai aonai. ¹⁴ Pa, au geku ai voviti voa, gomi gemi ai vekalatovo kamuna ta, na ati gogita-guilagikuto, e au geraokwani-guilagikuto. A gomi na au Palagu gena aneru ta pogoro gapi-ragea gelegelenai gogapi-ragekuto. Na au noowane Keriso Iesu tauniparana taunatauna na vetaina gokalakuto. ¹⁵ Gomi gemi verere maki iwavagi. A etoma rakavetaina, voverere ariginai nea? E taunatauna akilana volaganinai, pere pogoro ririwa, matami iokipo-vagira, ne au ioveniku nopogorotiwa genai, pogoro kipo-vagira, ne pogoro veniku. ¹⁶ Ewagumona rakavetaina? Kila taunataunara avega-ripamina aonai, gemi vetali talimanai mapogo vega-agoku.

¹⁷ Neopakau talimara na gomi gemi ai ririwa kamu iwavagina getaoana, na ira geria tugamagi e ririwa ati rorirori. Ira geria ririwa kamuna gekalaana, gomi ai gemana pio laka-gerevagi, ne ira geriai pia gapi-vanagimi, pe ira pio ririwara negetina. ¹⁸ Vanagivanagi taunilimalima nama pia rawalia ulanana, pita ririwa-veni-kamura nama iwavagi. Na nama pene wala ulanana taunilimalima pono ririwa-kamura magulina, ati au wailaku aimo pio kalaa. Aikina. ¹⁹ Natuku, gomi au na atugamagi-tagomina. Au gomi pakumi ai, noowane gare matinagena etolena vitina vetaina, au viti avuana. E vitiviti pana vua-agoa pene ago, Keriso kolemana taunatauna na gomi aomi ai pene

mia. ²⁰ Ewagumona au geku ririwa kamuna, gomi lagami ai para wati-rugatali, pe karoku para vega-iraua, para veakava-gitakaumi. Kwalana au gomi gemi ai ama aovoavovona, ati aripana, raka para veakava-tiwami.

Haga e Sara

²¹ Gomi rova kapulenai talu ririwamagina gokalaana talimami na iovaraku. Gomi rova na rakagau ekilagiana kilana gokamonagi-kinikauana pa? ²² Veaga Pukana evetaina getaloato: Aperaamo natuna ruala, ta inagulu talimana ati voina garena genana ewalato, na ta vavine pakana na, ati inagulu talimana ati voina garena genana. ²³ Inagulu talimana ati voina garena genana ewalato melona, Aperaamo e Haga gegeno-kouto, voanana ewalato. Na vavine pakana genana ewalato melona, Palagu gena kilagavu pakunai ewalato. ²⁴ Ekolema e tipo kila vega-gelegelera. E kalaramo gare ruala e, Palagu gena kilagavu ruala gevega-matagairana. Haga Palagu gena kilagavu ta Sinai golona na evogomaito gaura ekilagiana, ia na eluga-vagirato talimara inagulu talimana ati voina talimara. ²⁵ Ekila “Haga” Arabia talimara na Sinai Golonai gekilagiana. E Haga maki ewagumona Ierusalem kolemana vetaina. Kwalana e Ierusalem sitina elerusalem talimara inagulu talimana ati voina talimara. ²⁶ Na kupai emiana Ierusalem paka. Ia ita tinara. ²⁷ Veaga Pukana evetaina ekilana,
 “Kapakoge garemū,
 melo ati ogapina garemū,
 e melo gapi vitina ati ripamu garemū,
 ono verere vonelagi!
 Kwalana garawana na eraokwaniato garena
 natuna vogo galagala vagi,
 garawana na ati eraokwaniato garena
 natuna ati vogo.”

²⁸ Walakavaku maparami, gomi Isaako vetaina. Palagu gena kilagavu rorinai, Palagu natunai goagoto. ²⁹ Volaganinai Aperaamo e Haga gegeno-kouto aonai, ewalato melona Veaga Palaguna gena tiavu ai ewalato melona evega-vitivitiato, vovetaina gelegelena ewagumona maki vokalamo kwapuna ewalana. ³⁰ Na Veaga Pukanai etaloato kilana rakagau netina? Ia ekilana, “Ne inagulu talimana ati voina garena manatuna goti gomi lagamina pio gui-gerevagira. Kwalana gare pakana natuna gena rinaga neinagulu talimana ati voina garena natuna goti ati vagi pia vaikoukoura.” ³¹ Na, walakavaku, ita ati inagulu talimana ati voina garena natuna. Aikina. Ita vavine pakana natuna.

5

Rova irauraura geria inagulu talimana ati voina talimarai ragai mapio ago

¹ Ita pita veluga ulanana, Keriso na rova keikeira geriana eluga-vagirato. Gaurai pio ruga-kikitali. E matotaumi Iuda talimara geria rova keikeira e velekwa irauraira geria inagulu talimana ati voina talimarai ragai mapio ago.

² Iokamonagi! Au Paulo na avaikilamina, pene gomi tauniparami kopira pege voro-vagira genai, Keriso na ita pene luga-vagira ulanana,

rakagau ekalaato, voia ati gena tiavu gomi gemi ai. ³ E rairai tauniparami kopira pege voro-vagira talimami ana vaikilami, iokamonagi. Gomi rova ganaganara maparara pio kwalana-gitakaura vegata. ⁴ Pene gomi gokilana, rova pio kwalana-gitakaua, pe Palagu wailanai kala rorirori talimami ai pio ago nogotina, matotaumimo Keriso genana govegapi-gerevagina. E gomi Palaguna vega-nama genana gogerevagina. ⁵ Veaga Palaguna gena tiavu ai Palagu genai takamonagina, e taveraramanina, Palagu na kala rorirori talimara nepenetiwa ulanana. ⁶ Keriso Iesu goti ekwapunato talimana tauniparana kopina gevorovagiato pa ati gevorovagiato voo ati geria irau ta; ekala ruala geriana nama ta ati pene wala. Gau kamu iwavagina kamonagi, vokamonagina ulamagi evega-matagaiana.

⁷ Gomi raka vegalai goraka-gitakauwai. Rai na wailami ewatikou-gavuato, ne etoma kila taunatauna ati magokwalanaana? ⁸ Neveririwamagi kalana nea ati gomi ekeamito Palagu na genana evogomaina. ⁹ Pio ripa, paraoa egoro-agiana mulamulana kianana paraoa eveagoroana. ¹⁰ Palagu genai geku tugamagi atao-gaokaana, kwalana ripaku, ia na pene veakavami, ne aoneka poluna ta ragai mapio gapi-ragea. Gomi evega-tugamagi-aovoaovomina talimana nea, gena kala voia na metauna pene rawalia vegata.

¹¹ Walakavaku maparami, pene auna melo tauniparara kopira vorovagira kalana etoma roe avopatagiana genai, au rakagau gaurai roe ege vega-vitivitikuna? Pere au na melo tauniparara kopira vorovagira kalana roe apara vopatagia genai, Keriso gesatauroato valina avopatagiana, e ia na taunilimalima aora ati pere vega-metaura. ¹² Gomi gemi tugamagi gekala-vevilivevilirana talimara nea, namana matotaurana ragira pia palara.

¹³ Taunatauna, walakavaku, gomi Palagu na ekeamito, rova irauirau kwalana geriana pio veluga-vagi ulanana. E gomi kwapurakwapura ati rova kapulenai gotaluna, na pakai gotaluna. Pakai gotaluna pakurai, taunipara gena ririwa rakavara pio kwalanara pa? Aikina kinavagi! Gomi maulamagimi na taukavami ria pio veveakava, e taukavami geria pio vegutunagi. ¹⁴ Rova maparaparara rova kilana kwapunaimo Palagu na evega-agoato, netiwato, “Lagamu talimana pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina.” ¹⁵ Pene gomi taukavami kwapurakwapura ria pio vegare-igaiga e pio kogo genai, pio vegitago, kwalana taukavami ria matotaumi pio vevega-rakava, kamonagi na nogo ketona nea.

Taunipara gena kala e veaga Palaguna gena kala

¹⁶ Au evetaina akilana: Veaga Palaguna na gemi maguli pene kune-agira, pe taunipara gena ririwa rakavara ragaina pio kwalanara. ¹⁷ Ita ripara, tauniparana eririwa-kamurana kalara, Veaga Palaguna na ati eririwarana, e Veaga Palaguna na eririwa-kamurana kalara, taunipara na ati eririwarana. Ira taura ruala gevevagina. Vovetainai, goi na kala namara pono kalara notina kalara ati okalarana. ¹⁸ Pene goi Veaga Palaguna na evaimuna genai, goi ati rova kapulenai omagulina.

¹⁹ Taunipara na eririwarana kalara ea; mata-poraga kalara, kala mamilora, veavuga kalara, ²⁰ kaivakuku aliruputali-venina, wara e megamega, kogo, vepiagikau, vevagi kalara, veitu, veagi, vevegoloka, vetaokavaluga, ²¹ rinaga ririwamagi pa mata korokoro,

niuniu e kala kawakawa, vogaragi, opatago, kolema irauirau evetaira gaura kunenai akilagi-gavumito vetaina, ewagumona maki akilagi-gavumina evetaina pia kala talimara Palagu na Basileia aonai ativagi pia laka-toga.

²² Na Veaga Palaguna vuavuana ea: Ulamagi, verere, maino, vaigaoka, kala nama, nuga nama, veraramani, ²³ kamumu pa manau, e nuga gaoka. Ekalara rova na ati ekourana, ati rovara. ²⁴ Keriso Iesu gena taunilimalima taunatauna kolemana evetaina: Ia tauniparana na egapirage-kamurana gaura e eulamagirana gaura maparaparara satauro kukunai genaero-kaurato Keriso ria.

²⁵ Pene ita Veaga Palaguna na gera maguli ekune-agirana genai, Veaga Palaguna gena rauparai pita laka. ²⁶ Ita matotaura ragai ita veveago-laka, e taukavara ragai ita kala parura, e taukavara kwapurakwapura geriai magau reketa voa ragai ita ririwamagira.

6

Ekalesia taukavami ria pio veveakava

¹ Walakavaku maparami, pene vekarawami ai talima taa na kala eleana gogitaana genai, Veaga Palaguna na gemu maguli ekune-agiana talimamu na ao mamanauna na pono veakavaa, gena maguli pono totororioria. Na goi matotaumi maki pono vegita-tago. Ati nama Satani na goi maki neopa-tovomuna ² Taukavami kwapurakwapura ria pio veveakava, gemi metau pio vua-paraparara, kwalana vovetaina pio kala, Keriso gena rova pio kwalana-gitakaua. ³ Pene talima ta matotauna pene vetugamagi, ia talima taunatauna nepenetiwa, aonai ia ati geveagiana talimana. Ia matotauna keikei eveopana. ⁴ Taunilimalima maparara kwapurakwapura geria kala e maguli pia tavu-gitakaura. Ne voia mulinai vou kwapurakwapura ia matotauna gena maguli nama na vererena pene kalaa. A ati ia gena maguli namana talima taa na gena maguli goti pene vega-vetovoa. ⁵ Kwalana talima kwapuna gregana na gena maruna metauna pene vua.

⁶ Talima ta rai ripana Palagu gena kilai talimana, ia genai rakagau gemiana gaura kiata gena vevega-ripa talimana pene wareware-venia.

⁷ Tugamagi rakavara na ragai pia gapimi. Palagu ati pio opaa. Taunilimalima rakagau uvena evaroana, ne voia vuavuana greganamo egapiana. ⁸ Taunipara gena ririwa rakavara ekwalanarana talimana, taunipara gena ririwa rakavara geriana maguli rakava kwaikwaina e kwarega pene rawalira. A Veaga Palaguna gena kala namara ekwalanarana talimana, Veaga Palaguna gena kala namara geriana maguli vanagivanagi pene vaia. ⁹ Vovetaina gaurai kala namara kalakalarai ragai pita raga. Kwalana kala namara kalakalara ragai pita vega-ketoe genai, kuakua tomana taunataunai ganigani pita kuaa. ¹⁰ Gaura pakurai ita gera elagani namanai taunilimalima maparara geriai kala namara pita kalara. A ekala namara Keriso genai gekamonagina petera maparara geriai pita kalara vegata.

Ati kopi vorovagi genana maguli pono rawalia

¹¹ Epepa au matotauku gimakuna pataloa gomi gemi. Gogitaana, ekila matara kamura atalorana epepai. ¹² Iokamonagi, gomi tauniparami kopira pia voro-vagira kilara gevega-kwalimurana talimara,

neira ne taunipara mulimulina gaura kovagora geve veagolokagirana talimara. Netaunilimalima ne Keriso gena satauro pakunai pia vegavitivitera kalira na nevetaina gekalana. ¹³ Taunipara kopira gevorovagirana talimara na rova ati gekwalanaana. A ira geria ririwa kamuna gomi tauniparami kopira pia voro-vagira negetina. Ira geririwaragena ganina taunatauna, gomi tauniparami kopira pia voro-vagira, pe ira pia veagi ulanana. ¹⁴ Au gau kwauta veveagolokana ativagi pana kalaa, a au ita gera Velekou Iesu Keriso gena satauromo pana vekokolokugia. Kwalana esatauro genana tanopara gaura au geku ai gekwaregato satauro kukunai, e au maki tanopara gaura geriai akwaregato satauro kukunai. ¹⁵ Melo tauniparara kopira gevorovagirana genai, nama taa ati pene wala, e melo tauniparara kopira ati pia voro-vagira genai, nama ta maki ati pene wala. Kwalana gau kamuna kwapunamo Palagu genai, Palagu na talima valigu karigularai evega-akorana. ¹⁶ Emaguli ea pia tugamagia e pia kwalanaa talimara Palagu gena taunilimalima pa Isaraela talimara taunatauna; ira atarai maino e venugagiviti pene mia.

¹⁷ E toma pene ago, talima taa na au metau ragai mapene veniku, kwalana Iesu geparu-veniana talimara na gekwarikuto, pe geku pau tauniparaku ai avua-loulourana, vogaura na gevega-matagaiana, au Iesu Velekou gena vetugunagi talimana taunataunana.

¹⁸ Walakavaku maparami, ita gera Velekou Iesu Keriso gena veganama gomi maparami Palagumi ria pene talu. Amen.

PAULO GENA TALOTALO EPESO EKALESIAARA GERIA Epeso vega-matagaina kilara

Paulo na epepa Romai tipura numana aonai etaloato (Apostolo 28). Epepa peiramu rigolo 60 pa 61 aonai etaloato, Iesu maki ekwaregato mulinai. Epepa ganina kamuna “Ekalesia goleana Keriso Tauniparana,” e epepa gevaiana goleara tenu vativati golea kwapuna pene ago vativati (4:1-4)

Paulo na epepa etaloato gena ririwa kamuna Epeso e Asia Keina (Asia Minor) maparana aonai maki Iesu Keriso gevega-taunataunaana talimara,

- 1) geria ulamagi e kamonagi Keriso genai pia tao-taunataunaana ularana;
- 2) pene launagira, talima kunena magena maguli rakavara na pia gaivagia, ne talima valigu karikarina pia tao-kaua;
- 3) pene vega-ripara, Keriso tauniparana aonai Iuda talimara e ati Iuda talimara ira kwapunamo, ati geria irau;
- 4) Keriso e ekalesia goleana aorai ira rakagau veavugara gemiana pene vega-matagaira ularana.

Paulo na epepa evetaina enavugaato:

1. Ita gera rinaga gena kamu Keriso gena maguli aonai (*tenu 1:1-3:21*)
2. Ita Keriso gena maguli aonai raka pita maguli-tiwa (*tenu 4:1-6:24*)

¹ Au Paulo, Palagu gena ririwa rorinai Keriso Iesu gena apostolo talimaku ai aagoto. Epepa Epeso ai Palagu gena vega talimami, Keriso Iesu genai magemi veraramani talimami, atalo-venimina. ² Palagu ita Tamara e Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama kamu e maino gemi ai pene mia.

Keriso gena maguli aonai Palagu na vevega-nama palagu kavanai evenirana gaura

³ Palagu, ita gera Velekou Iesu Keriso Tamana, ita vega-ragea, kwalana Keriso goti takwapunato magulina aonai, ia noo palagu kavanai kupai gemiana gaura namara maparara ita evenirato. ⁴ Tanopara rogoti ere kalaa tomana na vegata, Keriso na vevega-maguli inaguluna pene kalaa pakunai, Palagu na ita ia gena evirigirato. Ita evirigirato ia wailanai pita vega pe ati gera kala rakavarai pita talu ulanana Palagu gena ulamagi rorinai, ⁵ ia na emaguli enavuga-kuneato, ekilato, ita Keriso genana ia natunai pene kilagira. E ia matotauna gena nuga-namai gena ririwa kalana ekalaato. ⁶ Palagu gena vega-nama e maeka ralema iwavagina ita vega-ragea. Kwalana evega-nama e maeka ralema iwavagi ea Palagu na ita tipo eveni-kawarato, eulamagi-kamuana melona, Iesu Keriso, gena maguli aonai.

⁷ Ita Keriso ekwaregato pakunai, ralana na evoi-wairato, e gera rakava maki etugamagi-piatogarato. Eia e Palagu gena vega-nama e maeka ralema iwavagi kalana, ⁸ ita gerai kamu iwavagi evega-matagaiato, e aoneka e tugamagi-ilu evenirato. ⁹ Palagu gena ririwa

Keriso genana pene kalaa kalana veavuga, na matotauna gena nuga-namai ita evega-riparato. ¹⁰ Palagu gena ririwa pa navuga ea ekilagi-maavuato tomana pene gapia voupe pene vega-matagaia. Voo kupai gemiana gaura e tanoparai gemiana gaura maparara Keriso gagna kwalanai pene tao-koukoura. Ne Keriso na egaura maparara pene kune-agira.

¹¹ Ita Keriso pakunai Palagu gena evirigirato, matotauna na tovo-tonoi ekilagi-maavu-kunerato. Egaura maparara maki ia matotauna gena ririwa vetainai einagulu-agirana. ¹² Gaura pakurai Iuda talimamai, raira Keriso gevega-taunataunaato e gaveraramani-kuneto talimamai na genai Palagu ralemana iwavagina pita vega-ragea.

¹³ Gomi ati Iuda talimami na maki ekila taunataunara govega-taunataunarato, voo Palagu na gomi pene vega-magulimi Vali Namana kilana. Gomi ekila gokamonagiato aonai, govega-taunataunaato ne Keriso genai goveraramanito. Vovetaina gaurai Palagu na gomi maki ia gena taunilimalimai evega-agomito. Palagu na gomi egapi-ragemito vegailiana gemi ai ekalaato, Veaga Palaguna, ekilagi-gavuato Palaguna, evenimito. ¹⁴ Ita na Veaga Palaguna warauna tagapiato, vovetaina gaurai ripara, Palagu na gena talima geria ekilagi-gavuato gauna maki pita gapia. Etoma roe ata vealona, pene ago, Palaguna gena taunilimalima pene vaiagora ia laganai. Palagu ralemana iwavagina ita vega-ragea.

Palagu gena rapali

¹⁵ Gaura pakurai, au Iesu Velekou gokamonagi-veniana e Palagu gena taunilimalima veagara goulamagirana valina ama kamonagiato tomana na vegata, ¹⁶ Palagu tanikiu-venina gomi pakumi ai ati avega-aikiana, atami ai arapalina. ¹⁷ Akilana, gera Velekou Iesu Keriso gena Palagu na aoneka e vevega-matagai Veaga Palaguna pene venimi, pe Palagu pio ripa-namanamaa. Palagu ita Tamara, ia ralemana e maekana tiavu iwa. ¹⁸ Palagu anogiana, natina, gemi tugamagi maeka pene venimi, gena vevega-nama irau iwavagina, voina kamuna gauna pio gapia gaurai ekeamito, goraramaniana, voia pio ripa-namanamaa. Pe Palagu gena taunilimalima veagara na gau nama iwavagira pia gapira, voira pio ripara. ¹⁹ E Palagu tavega-taunataunaana talimara aorai Palagu gena tiavu goloka iwavagi einagulu ea maki pio ripaa. Palagu gena etiavu e gena inagulu kwalimuna kamu galagala vagi. ²⁰ Ia na etiavu kwalimuna Keriso genai evega-matagaiato gaurai, Keriso kwaregana evega-kuliiti-waiato, e kupai ia gimana ripana kavanai evega-tanuato. ²¹ Keriso vonai kukunai etaluna e evelena. Ia palagu rakavara maparara, gevegita-tagona palagura, e geria roriori kamu vagi palagura, e mageria tiavu palagura, e tiavu kamu anerura, arara gekilagirana arara maparara atarai e ararai evelena. Ati ewagumonamo aonai, aikina, wailarai roe gevogomaina tomarai maki pene vele vegata. ²² Palagu na gau maparara Keriso gagna pana kauna kapulenai etaorato, e Palagu ia ekealesia maparara pene kune-agira netiwato. ²³ Ekalesia Keriso tauniparana. Votaunipara Keriso matotauna gena magulina evega-vonu-rageato, e gaura maparara maki kapu mapararai ia na evega-vonurato.

2

Palagu na Keriso goti mapene vega-magulira

¹ Kunenai gomi palagumi kwaregara getaluwai, kwalana gemi karoverave e kala rakavara pakurai. ² Volaganinai gomi na etanopara gena kala rakavara gokalarawai, e palagu rakavara egita-tagorana geria palagu gokwalanaawai. Evegitatago palaguna gena basileia pa vegitatago tiavuna kamu iwavagi kupa e tanopara vekarawarai. Ia ewagumona Palagu ati gekamonagiana talimara aorai etaluna e einag-uluna. ³ Kunenai ita maparara maki ia vetaina takalawai, taunipara gena kala rakavara tavega-taunataunarawai. Tauniparara e aora geria ririwa e tugamagi rakavara takwalanarawai. Voia pakunai ita maki taunilimalima reketa vetaira Palagu gena paru kamuna ita atarai emiawai.

⁴⁻⁵ Taunatauna, ita palagura kwaregara, gera vekilagi-piatoga pakurai, na vegita-vetuga Palaguna gena ulamagi iwavagina pakunai, Keriso goti evega-maguli-waikourato. Pio ripa, ita Palagu gena vega-nama pakunai evega-magulirato. ⁶ Keriso Iesu gena maguli aonai, ita Palagu na Keriso goti kwaregana evega-maguli-waikourato, e Keriso goti gena vele tanukaunai evega-tanu-kourato kupa vanuganai. ⁷ Vovetaina ekalato kwalana, wailai ia gena veaonama vega-iliana, gena vega-nama kamu iwavagi ita gerai pene vega-matagaia ulanana. EPalagu gena veaonama vegailiana, gena vega-nama kamu iwavagi ematagaito ea, Keriso Iesu goti ta kwapunato aonai, ita gerai evega-matagaiato.

⁸ Gomi gemi kamonagi genana Palagu na gena vega-namai evega-magulimito. Gomi ati matotaumi gemi tiliga na govevega-magulito. Aikina, e Palagu gena vevega-nama ita evenirato. ⁹ E ati gomi gemi inagulu pakurai voimi gogapiato gauna, pe talima taa na ragai pene veagi-agia. ¹⁰ Ita Palagu gimana kalakalana talimara. Palagu na Keriso Iesu genana talima valigurai evega-agorato, inagulu e kala namara pita kalara ulanana. Einagulu e kala namara Palagu na warau ekala-maavurato, ita na pita kalara ulanana.

Keriso na pete ruala evega-kwapunarato

¹¹ Gomi pio tugamagi, kunenai gomi ati Iuda talimami, Iuda talimara na gekilagimiwai, “Kopimi ati vorovagi talimami.” Iuda talimara tauniparara kopira vorovagi. Ira na emelo tauniparara kopira vorovagira kalana matotaura gimara na gekalaana kalana. ¹² Pio tugamagi, gomi volaganinai Keriso ria mavepakami, e Isaraela petena aonai maki gomi vanuga polu talimami gaurai ati gegapi-ragemito, e Palagu na kilagavu ekalarato aonai, ekilagavuto gaura maki gomi na ati pio rawalira. E gomi etanopara aonai ati gemi Palagu e gau namana ta wailai ati goraramaniana. ¹³ Gomi kunenai rauvagi ai, na ewagumona Keriso Iesu goti gokwapunato gaurai, goma vekavito Palagu genai. Gomi Keriso ralana na ema gapi-kavinagimito.

¹⁴ Kwalana Keriso matotauna ita gera maino evega-walaana tali-mana. Ia na ita pete ruala pete kwapunaimo evega-agorato. Kwalana ai Iuda petena e gomi ati Iuda petena talimami vekarawarai ewarerana pilipilina Keriso tauniparana satauro ai ekwaregato gaunana elovoato, ne evega-aiki-vagiato. ¹⁵ Ia na Mose gena rova aonai veveakwalimu kilara gemiana gaura maparara maki elovorato. Keriso na vokala ekalaato ganina, ia gena ririwa ita pete ruala gerana ia matotauna

ria na pene veakwapunara, talima valiguna kwapunamo pene kalaa ulanana; e ita veakarawarai maki maino pene vega-walaa ulanana. ¹⁶ Ia satauro ai ekwaregato kwalana, epete ruala taunipara kwapunaimo pene veakwapunara, ne Palagu genai mapene vaiwaikulewaira ulanana. E ira veakarawarai geria veorakava vagi maki, satauro ai ekwaregato pakunai, evega-aikirato.

¹⁷ Keriso evogomaito, maino valina ema vopatagiato. Emaino valina gomi ati Iuda talimara, Palagu ria mavepakami talimami gemi, e Iuda talimara, Palagu ria ati vepakara talimara geria, ema varavaragiato. ¹⁸ Ita maparara, ati Iuda talimami e Iuda talimamai, Keriso genana Veaga Palaguna kwapunamo aonai Tamara genai pita ago.

¹⁹ Ganina voa, gomi ewagumona ati vega-talutoga e ati vanuga polu talimami. Aikina, ewagumona gomi Palagu gena talima ria vanuga kwapuna e Palagu gena numa talimami. ²⁰ Gomi numa, vatu atanai gevega-rugarana vetaina. Palagu na gomi apostolo talimara e peroveta talimara atarai evega-ruga-kaumito, a Keriso Iesu gomi gemi numa gamogala vatu kea kwalana kamuna. ²¹ Keriso gena maguli aonai numa rinagana maparana evega-rugakau-gitakauato, ekamuna Rupu Veaganai eagona Velekou gena maguli aonai. ²² Keriso goti gokwapunato gaurai, gomi maki Palagu na taunilimalima reketa ria egapi-koukoumina, Palagu gena talu numanai goagona Veaga Palaguna aonai.

3

Paulo gena ekalesia inaguluna ati Iuda talimara nuganugarai

¹ Ganina voa, au Paulo na Vali Namana gomi ati Iuda talimami gemi avopatagiana galamanai, tipura numanai ataluna ea. Au Keriso gena tipura talimanai aagoto, a gomi pakumi ai Palagu genai arapalina. ² Au atugamagina, gomi warauna gokamonagito, au Palagu gena vega-nama vetainai einagulu evenikuto, Vali Namana, vevega-nama valina, gomi ati Iuda talimami gemi pana vopatagia ulanana. ³ Evali veavugana, (e gomi ati Iuda talimami maki Palagu gena taunilimalimai goagoto valina), Palagu na au geku ai evega-matagaiato. Evali ea kiata warauna pataloa epepa aonai. ⁴ Epepa ea pio agia aonai, pio ripa-rorirori, Keriso valina veavugana ripaku. ⁵ Palagu na vali veavugana ea kunenai gemagulimawai talimara ati evega-riparato. Na ewagumona Palagu na Veaga Palaguna genana apostolo veagara e peroveta talimara veagara geriai evega-matagaiato.

⁶ Evali veavugana Palagu na ema vega-matagaiato valina ea: Ati Iuda talimara maki Vali Namana genana Iuda talimara ria pete kwapunai e taunipara kwapunaimo pia ago. Ne maparara na Palagu na e kilagi-gavuato gauna Keriso Iesu genai pia gapia. ⁷ Palagu gena vega-nama e wareware kamu vetainai, Vali Namana ea pana pia-lovolovoa netiwato. Palagu gena evega-nama warewarena ia gena tiavu einagulu-agiana aonana au evenikuto. ⁸ Pa, au Palagu gena talima maparara geria raligavu talimaku, na Palagu gena vega-nama vetainai einagulu evenikuto, ati Iuda talimara wailarai Vali Namana pana vopatagia netiwato. EVali Namana ea Keriso genai maguli e gau nama iwavagira taunilimalima matotaurana ati pita rawalira gaura ekilagirana. ⁹ E taunilimalima maparara geriai pana kilagi-matagai-gitakaua, Palagu

gena ririwa e navuga, ati Iuda talimara maki geria vevega-maguli talimanai pene ago. Enavuga pa tugamagi ea tanopara evetinato voanana vegata gaura maparara ekalarato Palaguna genai veavuga emiana. ¹⁰ Palagu gena tugamagi, ewagumona vou ekalesia genana ia gena aoneka e tugamagi irauiraura, gevegita-tagona palagura e geria rorirori kamu iwavagi palagura geriai pene vega-matagaira netiwato. E palagu ea kupa pakanai getaluna palagura. ¹¹ Palagu genai emia-vanagivanagina navugana. Palagu gena navuga ea ita gera Velekou Iesu Keriso genana vou ema vega-matagaiato. ¹² Ita Keriso gena maguli aonai tamagulina, e ia genai gera kamonagi vetainai, Palagu laganai ati kalira e aora makwalimura pita laka-kavi. ¹³ Gaura pakurai au geku ririwa kamuna ragaina pio tugamagi-moiramoiria, au avitivitina gaurai. Au vitiviti arawalina, gomi nama pio rawalia ulanana.

Paulo Epeso ekalesia geria erapalito

¹⁴ Au na voira maparara Tamara na ekalarato gaura atugamagirana aonai, wailanai avetiu-talina arapalina. ¹⁵ Ira pete kwapuna talimara kupai e tanoparai getaluna Tamara. Ia na epete kwapuna arana earaato. ¹⁶ Palagu maekana ralemana kamu galagala vagi gaurai, au na anogiana, natina: Ia gena maeka gitagitana ati keikeina na ia matotauna Palagu genana tiavu pene venimi, pe aomi e palagumi pene veakwalimura. ¹⁷ Kwalana vorauparai Keriso maki gemi kamonagi vetainai, gomi aomi ai pene talu. E Palagu anogiana, gomi maki gautupu lamuna kwano aonai everigona, ne elamu-talina aonai, gautupu kwano atanai eruga-gaugauna gelegelenai, gomi maki vovetaina aomi ulamagina pene vega-vonura, pe ulamagi ai pio ruga-gaugau. ¹⁸ Pe Palagu gena taunilimalima veagara maparara ria Keriso gena ulamagi kamu iwavagina, revana, mogana, e atana, e ropuna pio ripaa, ¹⁹ e pio ripa, Keriso gena ulamagi aoneka maparara maki evanagirana. Eulamagi pio ripaa, pe Palagu matotauna gena maguli maparana na gomi pene vega-vonuvonu-ragemi.

²⁰ Palagu gena tiavu ita gerai einaguluna, gau kamu iwavagira ekalarana; ita na ia tanogiana gaura e ita na tatugamagirana gaura maparara maki evanagirana. ²¹ Gaura pakurai ita ekalesia aonai talimara e Keriso Iesu gena maguli aonai taunilimalimara gulura maparara na Palagumo pita vega-rage-vanagivanagia. Ekila e taunatauna. Amen!

4

Ekalesia maparara Keriso aonai taunipara kwapuna

¹ Au Paulo tipura numanai ataluna, kwalana Velekou vetugunagina aago-veniana gaurai. Au na gomi evega-nagimina, Palagu na ekeamito magulinaimo pio maguli, pio maguli-namanama. ² Taukavami nuganugarai gomi pio vevega-rigo, manau ai pio talu, e pio vaigaoka. Taukavami taarana gekala-leana genai, ulamagi ai aomi pio veagaokara ira geriai, pe ira kwapurakwapura ria ragai pio veparu-veveni, a pio veao-namamo. ³ Ita Veaga Palaguna na egapi-koukourato, pe takwapunato, maino walona na ereko-kourato, pe maino ai tataluna. Gaura pakurai takwapunato e maino ai talaluna magulina ea pio kwalimu, pe pio gapi-gaugaua.

⁴ Ita maparara taunipara kwapunamo, e Veaga Palaguna maki kwapunamo gerai etaluna. Palagu na gomi maki ekeamito gau kwapunamo ulanana ekeamito, ita ewagumona gau kwapunamo tatugamagiana, (maguli vanagivanagi). ⁵ Velekou kwapuna, kamonagi kwapuna, e bapatiso kwapuna. ⁶ Palagu maki kwapunamo etaluna, e ia ita maparara Tamara; ia kamu taunilimalima maparara atarai etaluna, egita-tagorana, taunilimalima maparara nuganugarai einaguluna, taunilimalima maparara aorai etaluna.

⁷ Ita kwapurakwapura Keriso na ewareware-venirato, ia gena vega-nama gelegelenai pene venira netiwato. ⁸ Vovetaina gaurai Puka Veagana aonai Keriso valina evetaina ekilagiana,

“Ia kupai everageto aonai,
tipura talimara maligoligora ia na evaikaurato,
ne taunilimalima vega-nama gaura evenirato.”

⁹ Ekila, “Ia everageto,” ganina rakagau? Ekila, “Ia everageto,” na ita evega-riparana, Keriso ati everagetomo. Aikina. Ia tovoovonai tanopara kapulena everigoto vou. ¹⁰ Everigoto talimana voa, geregana kupa maparara evanagirato, ia atagaina raimoraimonai everageto. Ia vovetaina everageto ganina, kupa e tanopara maparana ia na matotauna Palaguna na pene vega-vonua ulanana. ¹¹ Ia matotauna na reketa apostolo inaguluna evenirato, (eekalesia vega-rugana inaguluna), reketa peroveta inaguluna evenirato, reketa evanelia inaguluna evenirato, reketa ekalesia gitatogona inaguluna e Palagu gena kila vevega-ripagina inaguluna evenirato. ¹² Voinagulu evenirato ganina taunataunana, Palagu gena taunilimalima veagara pene kala-maavura, gena inagula pia kalara, e Keriso tauniparana pia vega-ruga-gitakau, ¹³ pene ago, ita gera kamonagi e gera aoneka Palagu natuna genai piave kamu e pita kwapuna taunatauna, ne pita kamu-gitakau, e Keriso gena kala e maguli maparana maki ita na pita vaia.

¹⁴ Ne vorauparai ita ati melo ralarala vetaira, e vevega-ripa iraurirau na e taunilimalima geria aoneka opakaura na e tugamagi rakavara na ragaina pene opa-agera e ragaina pene opa-maira; noowane gati agina e akuna ekwarivoana vetaina. ¹⁵ Na ita ulamagi ai kila taunatauna pita kilagia, pe Keriso gena maguli aonai gaura mapararai pita kamu. Keriso ita ereparana. ¹⁶ Keriso taunipara repana, taunipara maparana ia gena tiavu ai ragana kwapurakwapura ia na etaorato kapurai geinaguluna. Ia gena tiavu ai tilivu evega-kalakau-gaokarana walowalora na tiliga tilivura evega-kalakaurana, e evega-kalakau-kikitalirana. Na voanana taunipara ragana iraurirau taunipara aonai kwapurakwapura geria inagulu gekalaana, ne taunipara ekamuna, e maveulamaginai matotauna ekamuna.

Palagu gena taunilimalima geria maguli rauparana

¹⁷ Ganina voa, au aririwana, ekila ana varami Velekou aranai. Au geku ririwa kamuna, gomi mukunai roe wagemagulina talimara geria maguli ai ragaina pio maguli. Kwalana ira geria tugamagi ati ganira gaura geriai getaorana. ¹⁸ Ira geria tugamagi mukuna kaikolo, pe ati geria tugamagi-ilu rauparara. Palagu gena maguli ai maki ira mulimuli ai getaluna, kwalana ira ati ripara aora vekanagavu gaurai. ¹⁹ Ira kala namara mamilagira e kala rakavara mamilagira maki ati gemamilagi-vagirana. Ira matotura geveveni-piatogato rakava

gena, kala kawakawa raupararai gemagulina e mata-poraga kalara geulamagi-kamuana.

²⁰ Na gomi na Keriso gena maguli ati vovetaina goripaato. ²¹ Gomi na ia valina gokamonagi-taunataunaato, e Iesu gena maguli aonai kila rorirori Iesu genai emiana gevega-ripamito. ²² Gevega-ripamito talimara gekilato: Gemi maguli kunera pio piatogara, rapuga kunera gopiatogarana vetaina. Voo talima kunena gekilagiato. Ia gau reketana geopaana, veririwamagi rakavarai erakava-kwaikwaina. E ia pio piatogaa. ²³ Pe gemi tugamagi maparana pene aleva-waia. ²⁴ E talima valiguna pio kopo-kaua, rapuga valiguna goligo-kauana vetaina. Etalima valiguna Palagu gegelegena rorirori e veaga ekalaato.

²⁵ Gaura pakurai gomi kwapurakwapura na kala opakaura gemi na pio tao-gerevagira, ne lagami talimara ria kila taunataunamo pio kilagi. Vovetaina pio kala, kwalana ita maparara taunipara kwapunamo ragana kwapura kwapura. ²⁶ Pio paru, na kala rakava ragai pio kala; gemi paru garona ragaina pene rigoa. ²⁷ Tiapolo paka ta ragaina pio venia. ²⁸ Elemata talimana ragaina pene lema, na pene inagulu. Ia matotauna gimana na inagulu namara pene kalara, pe pene rawalira gaura kiataru ati geria e ati garia talimara pene venira. ²⁹ Murumi na kila rakavara ragaina pia lakati. Na vevega-tiliga kilaramo pio kilagi, moira talimara veakavara ularana, pe pia kamonagi aonai, pia kwalimu. ³⁰ Palagu gena Veaga Palaguna aona ragaina pio vega-aovitivitia. Kwalana Veaga Palaguna Palagu gena vegailia gomi gemi ai etaluna. Voia ganina gomi ia gena. Nevegailia gomi gemi ai pene mia, pene ago, Palagu na gomi pene vega-maguli-taunataunami tomanai. ³¹ Ao ginigini, paru e veorakava vagi, vegolo e galama, e taunilimalima vega-rakavara tugamagira, e kila rakavara maparara gemina pio tao-gerevagira. ³² Taukavami ria pio venama veveni e pio veulamagi. Taukavami kwapurakwapura geriai kala rakavara gokalarana gaura pio tugamagi-piatogara, Keriso aonai Palagu na gemi rakava etugamagi-piatogarato vetaina.

5

Maekai pio talu

¹ Gomi Palagu natuna, eulamgi-kamumina, gaura pakurai ia pio kulua. ² Ulamagi ai pio maguli Keriso vetaina. Ita eulamagirato vetainai, matotauna tauniparana e gena maguli etao-rigoato ita ularana. Ia tauniparana vega-nama gauna ponana nama iwavagina gaunai evega-agoato, e Palagu gena vekapawai mamoenai evega-miaato.

³ Gomi Palagu gena talima veagami ai goagoto gaurai, koloa e vavine vegeno-agina e mata-poraga kilara, e kala mamilora kilara, e ririwamagi rakavara kilara gomi nuganugami ai ragaina pio kilagira. ⁴ Kila mamilora, kila kawakawa, e vegarevegare rakavara maki ragaina pio kilagira, kwalana egaura ati nanama, na gomi Palagumo pio vega-namaa. ⁵ Kwalana gau kwatunamo pio ripaa: Koloa e vavine vegeno-agina talimana, e kala mamilora ekalarana talimana, ririwamagi rakava talimana e Keriso e Palagu geria Basileiai ia ati voina e ati gena kapu. Ririwamagi rakava kalana noowane kaivakuku aliruputalivenina kalana vetaina.

⁶ Taunilimalima geria opakau kilarana ragaina pia opami, kwalana Palagu gena paru kamuna nekala galamarai gekaroveravena talimara atarai pene vega-matagaia. ⁷ Gaurai vovetaina gekalana talimara ria ragaina pio kako. ⁸ Gomi kunenai maki mukuna kaikolo talimara, na ewagumona gomi Velekou aonai maeka talimara. Gomi maeka natuna, pe maeka magulinai pio talu e pio laka. ⁹ Maeka vuavuana kala namara e tugamagi namara, kala rorirorira, e kila taunatauna e maguli rorirorira aorai gemiana. ¹⁰ Velekou na raka maguli e raka kala eririwa-kamurana pio tavura, e pio ripara. ¹¹ Mukuna kalara e inagulura vuavuara ati nanama gaurai, ragaina pio kalara e ragaina pio inagulu-agira. A gomi na vokala e inagulu pio vega-matagaia rakava kalara. ¹² Kwalana ekaroverave talimara na rakagau gekalaveavugarana, vogaura kilagikilagira manugaragera. ¹³ Na maeka na vogaura maparara evega-matagai-gitakaurana, gaurai kolemara taunataunara gematagaina, ¹⁴ kwalana maeka na vou vogaura kolemara taunataunara evega-matagairana. Vovetaina gaurai gera kila taa na netina, “Roe noomaituna talimamu ono kero! Kwarega na ono kuliiti-wai! Pe Keriso na pene waetalimi.”

¹⁵ Gaura pakurai, gemi kala rogora pio tolera, kawa talimara vetaira ragaina pio kala, na aoneka talimara pio kulura. ¹⁶ Gemi maguli maparana pio inaguluagi-gitakaura, kwauta vagi ragaina pio piatogakawaa, kwalana etomara e toma rakava kwaikwaira. ¹⁷ Ganina voo, ragai pio kala-kawakawa, na Velekou gena ririwa rakagau, voira pio tugamagi-ilura, pe pio ripara. ¹⁸ Wain ragaina pio niu-akauvanagi, neeveakawamuna nea. Vokalana gemi maguli pene vega-rakavaa. A gomi Veaga Palaguna na pene vega-vonuvonu-ragemi. ¹⁹ Taukavami Salamo ai e Palagu vega-ragena marirai e Veaga Palaguna na evenimina marirai pio vega-vegupura. Pio mari e aomi maparara maverererai Velekou pio vega-ragea. ²⁰ Vanagivanagi gera Velekou Iesu Keriso aranai Tamara Palagu pio vega-namaa gaura maparara pakurai.

²¹ Taukavami kapulerai pio maguli, vovetaina pio kala voo Keriso pio nugagi-ragea.

Garegare e marumaru

²² Garegare Velekou gena vegetatago kapulena gotaluna vetaina, garawami geria vegetatago kapulerai pio maguli. ²³ Kwalana maru garawana gena repa, Keriso ekalesia gena repa vetaina. Keriso ekalesia gena vevega-maguli. Ekalesia Keriso tauniparana. ²⁴ Vega-gelegelena ekalesia, Keriso gena vegetatago kapulena etaluna vetaina, gare maki garawaria geria vegetatago kapulerai pia talu gau mapararai.

²⁵ Maru, garawami pio ulamagira, Keriso na ekalesia eulamagiato gelegelena, ne ia pakunai Keriso matotauna gena maguli etao-rigoato. ²⁶ Keriso vovetaina ekalato, ekalesia pene vega-veagaa, gena taunilimalimai pia ago ulanana. Ia gena kilana e nanu na eguligiato, e evega-veagaato. ²⁷ Keriso matotauna wailana ekalesia ralemana kamuna na penema vega-ruga-talia ulanana. Ne ekalesia ia wailana pene ruga, genai milo kiata vagi maki aikina, kopi makuku makukuna vetaina maki aikina, rakava geria na kiata maki aikina kinavagi. Na ekalesia Keriso wailana veaga e vega-verauleana girina kiata vagi maki aikina

kinavagi pene ruga-tali. ²⁸ Eraupara kwapunai maru na garawaria pia ulamagira. Pia ulamagira matotaura tauniparara geulamagirana gelegelena. Garawana eulamagiana maruna ia matotauna maki eveulamagina. ²⁹ Kwalana maru ta matotauna tauniparana vega-rakavana ati eririwana, na egupuana e egitatago-gitakuana, Keriso na gena ekalesia ekalaana vetaina. ³⁰ Kwalana ita ia tauniparana ragana. ³¹ (Maru e gare taunipara kwapuna, Puka Veagana na ekilagiana, netina,) “Voia pakunai maru na tamana e tinana pene raokwanira, ne garawana genai pe taura ruala pia taunipara kwapuna.” ³² Ekila e maguli e veavuga, ganina kamu iwavagi. Au na Keriso e ekalesia geria vegarawa akilagiana. ³³ Na maana kila: Gomi kwapurakwapura maki garawami pio ulamagira, matotaumi tauniparami goulamagirana vetaina. Gare na maki garawami pio nugagi-ragera.

6

Natu e tama e tina

¹ Natu, tamami e tinami karora pio kamonagira Velekou aonai, kwalana voia voo rorirori. ² “Tamamu e tinamu pono nugagi-ragera,” kwalana eia e rova kunena makilagavuna: ³ “Pe gemu talu magulina pene nama e etanoparai gemu maguli pene rau.”

⁴ Tama e tina natumi ragaina pio vega-parura, na Velekou gena vevega-ripa kilara e vegavutina kilara pio venira. Pe vokila e vokala pia kwalanara geria maguli tomara mapararai.

Inagulu talimara ati voira talimara e geria kamura

⁵ Inagulu talimara ati voira talimami, mavenugagi-ragemi e makalimina tanoparai gegita-tagomina talimara karora pio kamonagira. Gomi gegita-tagomina talimara nea maaomi maparara na pio kamonagi-venira, Keriso aomi maparara na pogoro kamonagi-venia gelegelena pio kamonagi-venira. ⁶ Talima reketa gegita-tagorana talimara aora ia vega-namara ularana wailarai geinagulu-gitakuana, na gegita-tagorana talimara gelaka-muligina ira ati geinagulu-tiligana. Ira geria kalai ragaina pio kala. Gomi Keriso gena vetugunagi talimara pakurai, maaomi maparara na Palagu gena ririwa pio kalaa. ⁷ Aomi maparara manamara ria vetugunagi pio ago-veni, Velekou genai pogoro kalaa vetaina, na ati talima geriai. ⁸ Kwalana ripami, Velekou na gemi inagulu namara gokalarana voira kwapurakwapura pene venimi. Lewana gomi inagulu talimana ati voina talimami pa pakai e maguli namanai gotaluna talimami, na gomi kwapurakwapura voimi pene venimi vegata.

⁹ Gomi vegetatago talimami maki, gemi inagulu talimara ati voira talimara melora geriai kala namara pio kalara. Kala metaura e vegakalira kalara geriai ragaina pio kalara, kwalana gomi ripami, ia e gomi egita-tagomina Velena kamuna kupai etaluna. E maki ripami, ia na taunilimalima geria maguli ragearai ati etugamagirana, ia genai taunilimalima maparara gelegelema.

Vetali rapugara

¹⁰ Geku kila ikana ea: Pio tiliga Velekou aonai, e Velekou gena tiavu na pene vega-tiligami. ¹¹ Palagu gena vetali rapugara maparara pio rotagira, pe Tiapolo gena aoneka navugara opakaura ekalarana

aonai, pio tiliga, pe pio vega-waira. ¹² Kwalana ita ati taunilimalima tavetalirana. Aikina. Ita gevegita-tagona palagura kamura, e geria rorirori kamu palagura, e etanopara mukuna gegita-tagoana palagura, e palagu rakavara galagala vagi kupa kapulenai getaluna palagura tavetalirana. ¹³ Gaura pakurai Palagu gena vetali rapugara maparara na pio verapuga, pe toma rakava kwaikwaina pene vogomai, gomi pio ruga-gaugau vegata, e inagulu maparara pio kala-gatura mulinai, gomi roe wapio ruga-gaugau.

¹⁴ Pe, pio ruga-gaoka, evetaina pio verapuga: Kapami ai kila tau-natauna pio kapa-kaua, kapa gauna kapami ai gokapa-kauana vetaina. Kala rorirori kopa kougavuna ulanana, auri rapuga vetaina kopami ai pio rogagi-kaua. ¹⁵ E gagemi ai maino valina namana pio piaa kalana pio kalaa, tamaka gokalarana vetaina. ¹⁶ Voira mulirai kamonagi getina pio gapi-itia, voanana Tiapolo gena kala rakavara na pene tarakimi tarakira makalova kalovara pio kou-waira e pio gunura ripa. ¹⁷ E vevega-maguli pio gapia, repami palenai pio vega-agoa. E Palagu gena kila pio gapi-itia vetali kativana vetaina. Palagu gena kila Veaga Palaguna gena vetali kativana.

¹⁸ Veaga Palaguna gena tiavu aonai pio rapali-vanagivanagi. Gemi rapali ai rapali rauparara irauiraurai pio rapali e gemi ririwa gaura maparara pio nogira. Matotaumi maki rogomi pio vetole e rakava pio vega-waira, e Palagu gena taunilimalima veagara maparara atarai pio rapali-vanagivanagi. ¹⁹ Au maki ataku ai pio rapali. Pe ana kila ulanana, muruku pana gavalagia, Veaga Palaguna na kila pene veniku, pe eVali Namana veavugana ati kalikuna taunilimalima pana varara. ²⁰ Au na eVali Namana ea pana piaa talimaku. E au eVali Namana pakunai tipura numanai mateiniku ataluna. Pio rapali, pe Palaguna pana kilagia netina gelegelenai, ati kalikuna pana kilagi-matagaia.

Kila ikana

²¹ Taitikas ita walakavara namana ta ia magena veraramani Velekou aonai. Gaura mapararai, au rakavetaina ataluna e rakagau akalana valira maparara pio ripara ularana, pe Taitikas na vou pene wati-varami. ²² Au na ia vovetaina gaurai atugu-watiana. Pene wati, pe ai gema talu magulina enai rakavetaina pio wati-ripara, e pene wati-veakwalimumi.

²³ Maino walakava maparami gemi ai pene mia. Tamara Palagu e Velekou Iesu Keriso geriana evogomaina ulamagina e kamonagina maki walakava maparara gemi ai pene mia. ²⁴ Palagu gena vegana kamu, e gera Velekou Iesu Keriso ati eaikina ulamagina na geulamagiana talimara maparara atarai pene mia.

PAULO GENA TALOTALO FILIPI EKALESIARA GERIA Filipi vega-matagaina kilara

Ekalesia kwaluna Filipi ai Paulo e Sila geriana ewalato, Paulo gena evanelia wariwarina vega-rualana ekalaato laganinai (Apostolo 16).

Paulo na epepa Romai etipurato aonai etaloato. Epepa rigolo 60 pene ago 61 vepakarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epuka ganina kamuna ea “verere” e gena golea kamuna ea tenu 4:4. Epepa aonai “verere” vogo pono agi-rawalira: 1:4-6; 1:14-18; 1:25-26; 2:2; 2:14-16; 2:17-18; 2:25-29; 3:1-3; 4:4; 4:10-12; kamonagi, ulamagi, aokwapuna e aoma e manau pio gitaa verere na getupuragena.

Epepa etaloato:

- 1) ekalesia goleana pene tanikiura, gewareware-veniato rorinai, e pene vega-ripara pene wariwarira;
- 2) pene launagira, Keriso gena tugamagi pia vega-gelegelea, geria tugamagi kwapunamo pia taoa;
- 3) pene launagira, lagani namarai pa rakavarai pia vereremo e geria vewalakava Iesu Keriso ria pene mia ati pene makamaka.

Paulo na epepa evetaina ewareato:

1. Keriso ita gera maguli (*tenu 1:1-30*)
2. Keriso ita gera tugamagi ai pene talu (*tenu 2:1-30*)
3. Keriso genai matara pita kwanu-kaura (*tenu 3:1-21*)
4. Keriso ita gera tiliga kwalana (*tenu 4:1-24*)

¹ Au Paulo e Timoteo, Keriso Iesu gena vetugunagi taumai, na gomi Filipi ai Palagu gena taunilimalima veagara magemi ekalesia kuneagina talimara e veveakava talimara ria atalo-venimina. Gomi Keriso Iesu ria warau gokwapunato. ² Palagu ita tamara e gera Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama e maino gemi ai pene mia.

Paulo na Palagu evega-namaato

³ Gomi atugamagimina tomara mapararai, geku Palagu atanikiu-veniana. ⁴ Geku rapali ai vanagivanagi gomi maparami atami ai arapalina maverereku ria, ⁵ kwalana gemi veveakava raupara namara na goveakavakuto Vali Namana varavaraginai, Vali Namana gogapirageato tomana na vegata pene vogomai ewagumona. ⁶ Ripaku taunatauna, Palagu gena einagulu namana, aomi ai evega-matagaiato inaguluna, pene vetilivu, pene ago, Keriso Iesu gena waikule tomanai vou pene vega-aiki-gitakaua.

⁷ Gomi maparami geku vemamilagi na evega-taunataunaana, gomi au aoku ai roe ogo taluna. Pa, tipura numanai ataluna aonai, pa Kota gekamonagina talimara wailarai Vali Namana akilagi-matagaiana e galamana akalaana aonai maki, gomi au aoku ai vegata. Kwalana gomi maparami maki Palagu gena vega-nama evenimito, au evenikuto vetaina. ⁸ Palagu ripana iwavagi, au gomi avaikilamina, au geku ulamagi gomi maparami gemi ai kamu iwavagi, Keriso Iesu na eulamagi-iwavagimina vetaina.

⁹ Palagu anogiana, gemi ai ulamagi pene kala kamu iwavagi, ripa e aoneka pene venimi, pe Palagu gena ririwa pio ripa-gitakaua.

¹⁰ Voanana voupe pio ripa, gau namara arigia gelena na gemi talu pia vega-namara rakava maparara geriana, ne Iesu Keriso mapene waikule-wai tomanai, gomi ati vekwakunagimi e ati gemi kepi ta maki. ¹¹ E kala namara e rorirora maparara, Iesu Keriso genana gevogomaina gaura, gomi gemi ai pia mia, Palagu veagiagina e vega-ragena ulanana.

Paulo tipura numanai etaluna, na Vali Namana ekamuna

¹² Walakavaku, geku ririwa pio ripa, au pege vega-tipuraku pa rakagau pene wala geku ai gaurana Vali Namana gena tupu ati pege vega-rakavaa. Aikina. Voira na Vali Namana gena tupu pege vega-kamua. ¹³ Emaguli genana Kaisara, Roma geria vele, gena numa gegita-tagoana taura e taunilimalima maparara maki pege ripa, au Iesu Keriso gena vetugunagi aago-veniana galamanai, tipura numanai ataluna. ¹⁴ Geku talu tipura numanai genana maki au walakavaku vogovagi geria kamonagi Velekou genai pege gaoka gaurai, Palagu gena kila matiligara na gevopatagiana.

¹⁵ Taunatauna, talima reketa na geku inagulu nama gaurai, gemunemune-agikuna. Geria ririwa au ia vega-rakavaku negetina, gaurai Keriso gevopatagiana. Na reketa na voo ao vealevai gevopatagiana. ¹⁶ Eira e ulamagi ai gevopatana, kwalana ripara, au tipurai ataluna, Vali Namana galamana pana kalaa ulanana Kota taura wailarai. ¹⁷ A talima reketa na Keriso gevopatagiana ati ao vealevai, na matotaura arara pia vega-ragera ulanana. Geria tugamagi, au tipura numanai roe ataluna aonai, geku metau iavega-kamua negetina. ¹⁸ Lewana rakavetaina, au geku verere ekamuna. Kwalana ao vealevai Keriso gevopatagiana pa aikina, na gau kamuna Keriso valina pene pia-lovolovo raupara mapararai. Geku verere maki pene kamu-agomo. ¹⁹ Kwalana gemi rapali ai Palagu gonogiana Iesu Keriso Palaguna na eveakavakuna. Gaura pakurai au ripaku, au maguli pana rawalia. ²⁰ Geku ririwa kamuna e rauparaku maparana ria akilana, au ati vagi pana moira geku inagulu aonai. Vovetainai ewagumona tipura numanai vanagivanagi atiligana vetaina pana tiliga, pe au tauniparaku maparana na Iesu Keriso arana pana vega-ragea geku maguli na pa geku kwarega na.

²¹ Pe au geku ai maguli rakagau? Iesu Kerisomo! Gaura pakurai kwarega au geku ai gau namana. ²² Peiramu pene roe apana maguli-ago genai, ripaku Keriso gena inagulu roe wapana kalaa, na ati aripana, arigia para gapia, kwarega pa maguli? ²³ Au gau ruala aririwa-kamurana: Geku ririwa emaguli para raokwania, pe Kerisomo laganai para talu gau nama iwavagina; ²⁴ na namana gomi pana veakavami ulanana, etaunipara aonai pana talu vou. ²⁵ Au ripaku, au roe wapana maguli-ago. Gomi ria roe wapita talu, kwalana gemi kamonagi vega-kalara e gemi verere vega-kamura ularana. ²⁶ Au pana wati aonai, gomi pio verere au geku ai, e Keriso Iesu pio vega-ragea.

Gemi talu

²⁷ Gau kwapunamo Keriso gena Vali Namana na ekilagiana gelegenai pio talu. Pana wati-gitagitami pa rauvagi namo valimi pana kamonagia, pana ripa, gomi ao vealevai goruga-kikitalina e ao kwapunai Vali Namana govekamonagi-veveni-agiata matiligamina. ²⁸ Geparu-venimina talimara na ragai vagi pia vega-kalimi. Voanana geriai

vegailia pene kalaa, ira Palagu na pene vega-rakava-kwaikwaira, a gomi Palagu na pene vega-magulimi. ²⁹ Gomi ati Keriso gena vevega-nama kamuna e nama rorinai Keriso govega-taunataunaana talimami ai goagotomo, na gomi Keriso gena vitiviti ai maki pio viti ulanana ia arana. ³⁰ Gomi maki ewagumona au ria pita vetali-koukou. Evetali e vetali-kunena gogitaawai vetalina roe gokamonagiana vetalina roe avetali-agiana.

2

Keriso gena vevega-manau e goloka-iwavagi

¹ Gemi maguli Keriso aonai voanana evega-tiligamina pa? Gena ulamagina gemi tugamagi eveagaokarana pa? Gomi na Veaga Palaguna gatami ai govega-agoato gotalu-koukouna pa? Gemi venugagiviti e veveakava gatami kwapurakwapura geriai gokalarana pa? ² Gaura pakurai anogimina, pio vega-verere taunataunaku, gemi tugamagi koukou ai, ulamagi kwapunai e aomi e Palagumi maki kwapunai pio talu. ³ Gau ta ragai pio kalaa vevega-rage tugamagina magulinai e veagi magulirai, na gomi matotaumi pio vevega-rigo kwapurakwapura vekarawami ai, a taukavami pio tao-kunera. ⁴ Taukavami geria nama maki pio tavu, a ati gomi matotaumi geregami gemi namamo.

⁵ Gemi kalai Keriso Iesu vetaina pio kala, gena tugamagi pio gapia:

⁶ Ia gaura mapararai Palagu goti gelegele,

na ati etugamagito,

vomaguli pene gapi-gaugau.

⁷ Ia matotauna evekilagi-piatogato,

ne vetugunagi melona vetainai eagoto.

Ia maki taunilimalima vetaina ewalato,

ne ita nunganugarai ema taluto.

⁸ Ia evevega-rigoto

e Palagu ekamonagi-veniawai

pene ago gena kwarega,

pa, satauro ai ekwaregato noowane

kala rakava talimana ta vetaina.

⁹ Gaura pakurai Palagu na egapi-itiato kupa atagaina,

raimoraimonai ara nama iwavagina eveniato.

Voara ara maparara eiwarana.

¹⁰ Iesu arana pakunai kupa anerura,

e tanoparai getaluna talimara,

e tanopara kapulenai pa kwarega kapulenai getaluna talimara,

maparara pia tiu-tali ia wailanai.

¹¹ E mae maparara na Iesu Keriso pia kilagia

“Velekou” Palagu ita Tamara vevato-agina ulanana.

Pita wae-lovolovo tanopara gena maeka

¹² Au walakavaku maparami, vanagivanagi au gokamonagi-venikuwai gera inagulu koukou ai vetaina muliku ai maki pio kamoniagi-veniku vegata. Pio inagulu makalimi e mapilupilumi ria, maguli pio rawalia ulanana. ¹³ Kwalana Palagu gomi aomi ai einaguluna, gomi evega-nagimina e tiliga evenimina, gena ririwa pio kalara ularana.

¹⁴ Inagulu mapararai ragai pio munemune e ragai pio vevega-veitu. ¹⁵ Pe gomi Palagu natuna ati vetoukaumi e nama iwavagi ai pio ago, etanopara rakava kwaikwai e gekala-rakava-vagina talimara nuganugarai, pe pio wae-lovolovo, noowane mitiu pogi aina gewaena vetaina. ¹⁶ Voo pene maguli kilana pio kwalanaa e pio varavaragia genai. Voia pio kalaa genai, au mageku rorirori pana veagi gomi gemi ai Keriso pene waikule-wai tomanai. Kwalana votomai au pana ripa, au geku vekwalavi ai e inagulu ai ati avekwalavi-kawato.

¹⁷ Pere au para kwarega, ralaku pere vepopo-lovolovo, noowane gomi gemi kamonagi warewarena Palagu goveniana vetaina. Irau vovetaina gaurai, au avererena, e geku verere maki gomi ria takala-kouana. ¹⁸ E raupara kwapunai gomi maki pio verere, pe maparara pita verere-koukou.

Timoteo pana tugu-watia

¹⁹ Pene Iesu Velekou gena ririwa genai, atugamagina, Timoteo pana tugu-watia; pe gomi valimi panama kamonagia genai, au aoku penema keto-tali. ²⁰ Timoteo geregana namo au mamilagiku eripaana, e gomi nakagatumi tugamagina ekala-kamuana. ²¹ Taunilimalima maparara matotauria geria magulimo rogora getolerana, a Iesu Keriso gena inagulu ati getavuana. ²² Gomi ripami namanama, ia kolemana e gena veraramani, ia e au, noowane tama e natu geinagulu-kouna vetaina, Vali Namana gavopatagiana. ²³ Gaura pakurai pana tugu-wati vega-velekea, maguli enai raka pene mia-tiwa geku ai pana ripaa vou. ²⁴ Au geku veraramani Velekou genai ataoana, au maki roe nea pana wati gemi ai.

Epaproditas gena wati

²⁵ Au atugamagina namana ea walakavara Epaproditas pana tugu-waikule-waia. Ia maki au goti gainagulu-kouto e Keriso gena vetali ai gavetali-kouto talimana. Gomi maki vetugunagimi ekalato, au geku ai gotuguato aonai, gemi veveni gaura na pio veakavaku ulanana. ²⁶ Ia maki eririwa kamuna gomi pene gitami. E evekwalavina gomi gemi ai, kwalana gena viti valina gokamonagiato gaurai. ²⁷ Taunatauna vagi, ia eviti-rakavaato, roli ekwaregato, na Palagu gena venugagiviti ia atanai, e ati ia atanaimo, na au geku ai maki, kwalana geku aovitiviti neekamu vagina kalinana. ²⁸ Gaura pakurai geku ririwa kamuna pana rakatuguwatia gomi gemi ai, pe pio gitaa e pio verere, ne au geku aovitiviti pene malaga. ²⁹ Pio gapi-ragea mavereremi ria gera Velekou aranai, gemi venugagi-rage ralemana pene matagai talima evetaira geriai. ³⁰ Kwalana gena maguli galamana ati ekalaato, e roli ekwaregato, kwalana Keriso Valina namana galamanai. Vegailia evetaina geku ai veveakava gomi na pogoro veniku vetaina ia na au ema veakavakuto.

3

Keriso evega-taunataunaana talimana ia rorirori talimana

¹ Walakavaku maparaparami, geku kila ikana kavanai evetaina ana kila: Pio vevere, kwalana Velekou ria govekaro-kouna gaurai. Ati pana raga, kila kunera pana tuguwai-tuguwai, kwalana gomi nakagatumi ularana.

² Rogomi pio vetole ekalesia vega-rakavana talimara kalirana. Ira kwaeva rakavara vetaira, geria tugamagi ita maparara tauniparara kopira pita voro-vagira negetina, Israela talimara gekalana vetaina. ³ Na taunipara kopira vorovagi kalana taunatauna na ita na tagapiato, ati iranana: Ita Veaga Palaguna gena tiavu ai Palagu taaliruputali-veniana, e Keriso Iesu genai taveraramanina, e gera kamonagi ati tauniparai vegailia gekalarana gaurai tataorana.

⁴ Pere taunipara gena vegailia e gera kala gaura kamura genai, geku kamonagi taunipara gena vegailia gaurai e geku kala geriai para taora ripa. Pene ta gena kamonagi taunipara gena vegailia gaurai e gena kala geriai pene taora netina genai, au mageku rorirori vogaurai para kamonagi. ⁵ Awalato, toma vega-taula vativatinai (8) tauniparaku kopina gevorovagiato. Au Israela talimaku, Beniamina gena kwalu talimaku, Heberu ralara talimaku taunatauna. Iuda talimara geria rova akwalana-gitakaurawai, kwalana au Parisea talimaku. ⁶ Palagu gena rova pana kwalana-gitakaua galamanai, ekalesia goleana avega-vitiviritiro. E Iuda geria rova maparaparara akwalana-gitakau-gitakaurawai, ati geku kala rakava ta.

⁷ Vogaura maparara kunenai atugamagi-kamurawai; na ewagumona Keriso ama ripaato aonai, vogau kunera maparara agitarana ati geria nama ta maki. ⁸ Taunatauna vegata, gau maparara ati ganira, na gau kamuna kwapunamo Keriso Iesu, geku Velekou, pana ripa-gitakaua. Pa, gau maparara momo ai geagoto au geku ai, Kerisomo pana gapi-gaugaua ulanana. ⁹ Geku ririwa ia goti paia kwapuna-taunatauna, kwalana ripaku, rova ekwalana-gitakauana talimana Palagu wailanai ia ati kala rorirori talimana, na Keriso evega-taunataunaana talimanamo; kwalana Palagu na kala rorirori talimarai pene kilagira rauparana kwapunamo kamonagimo genana. ¹⁰ Geku ririwa kamuna Keriso pana ripa-gitakaua, e kwarega na evega-kuliiti-waiato tiavuna pana gapia; e evitivitito vitina maki pana mamitovoa, ia gena kwarega vetainai au maki pana kwarega. ¹¹ Eanana vou atugamagiana, au maki kwarega na pakuliiti-wai.

¹² Au ati akilana, voira maparara warau agapirato, pa warau anama-iwavagito, aikina. Na au avekwalavi-rakavana, akwana pana gapia ulanana, kwalana Keriso Iesu gena kwalimu ai au maki egapikuto ia gena. ¹³ Taunatauna, walakavaku, ati akilana warau akwalimuto natina, aikina. Gau kwapunamo, maguli kunera atugamagilekwalekwarato, wailaku ai gauna pana rawalia tiliganamo atavuana. ¹⁴ Ewagumona araka-rorirorina, iru kapuna aago-veniana, vokwalimu akwana pana gapia, gauna Palaguna maguli kupai. Kwalana Palagu na Keriso Iesu aonana ekeakuto, vomaguli pana vaia ulanana.

¹⁵ Ita gera kamonagi ai taruga-gaugauto talimara evetaina pita tugamagi-koukou. A gomi peiramu gau reketai gemi tugamagi irau gaurai, Palagu na vou tugamagi-ilu pene venimi. ¹⁶ Gau kwapuna, palagura magulira namara ita na warau tagapirato gaura pita gapi-gaugaura.

¹⁷ Walakavaku maparami, au pio kala-tovotovoku. Kala nama gekalana talimara pio gita-veakaura e pio kala-tovotovora, vevega-gitavanagi namara avega-gitamina vetaira. ¹⁸ Kwalana avaikilawai-vaikilawaimiwai, na e matakua matagina na maavaikilamina: Gutuma

gekilana, Keriso mulinai gelakana negetina, na geopaopakauna, Iesu Keriso gena satauro gevetali-veniana. ¹⁹ Ira warau rakava kapuna geago-veniana, kwalana geria palagu ira tauniparara na geverere-agirana gaura. Geria kala rakavara ulaula manugaragera kalara geveagi-agirana. E etanopara gaura warigi getugamagi-gitarana. ²⁰ A ita Kupa Basileia talimara. Gaura pakurai gera vevega-maguli tauna, gera Velekou Iesu Keriso mavererera na taaloana, kupa na pene vogomai. ²¹ Ia na ita etaunipara moiramoirara ea pene porogira, ne ia tauniparana nama iwavagina vetainai pia vemia. Kwalana ia tiavuna na gaura maparara ia gena vegetatago kapulenai pia mia.

4

Vegavutina kilara reketa

¹ Ganina voa, walakavaku, Velekou gena maguli aonai pio ruga gaoka. Au na aririwa-kamumina e mapana gitami vegata natina, kwalana gomi au geku verere kwalana e geku kwalimu vegailiana.

² Euodia e Sintike, anogimina, aomi pia kwapuna, kwalana gomi Velekou gena golea garemi. ³ Goi maki, Sisikos, au taukavaku namana, anogimuna, ne gare kika pono veakavara, ira maki au ria gainagulukoukouwai Vali Namana varagivaraginai, e Kelementi ita taukavara reketa maki. Ira arara Palagu gena maguli vanagivanagi pukanai warau etalorato.

⁴ Velekou gena maguli aonai toma mapararai pio verere. Maana kila: Pio Verere. ⁵ Gemi manau e marana pio vevega-gitagira gera taunilimalima geriai. Kwalana Velekou gena vogomai pekavinagi vagi. ⁶ Gau ta tugamagi-vekwalavina ragai pio kalaa, na vanagivanagi gemi rapu gaurai rapali ai Palagu pio nogia matanikiumina. ⁷ Ne Palagu na maino, ita maparara gera ripa e tugamagi-ilu evanagiato mainona, pene venimi, vomaino na gomi nugami garakaura e gemi tugamagi maparara pene gitatago-gitakaura, Keriso Iesu aonai gotaluna pakurai.

⁸ Walakavaku maparami, geku talotalo ikana kavanai ana kila, vanagivanagi kala evetaira pio tugamagira: Maguli taunataunara, gau ralemana irau vagi vegata, kala roiroiri, kala nama iwavagira, ulamagi kalara, e venugagi-rage magulira. Gau namara e taunilimalima na gevega-ragerana kalara maparara pio tugamagira. ⁹ Geku vopata na goriparato kilara e geku kalana gorawalirato kalara maparara gemi maguli ai pio inagulu-agira e pio kwalanara. Ne maino evenirana Palaguna gomi gemi ai pene talu.

Filipi talimara geria veveakava gauna

¹⁰ Geku verere iwavagi e Velekou avega-namaana maaoku maparana na, kwalana gemi veveakava pogo tugu-maia gaurai. Au ripaku, ati gotugamagi-lekwalekwakuna, gemi ririwa vanagivanagi pio veakavaku, na rauvagi ai ataluna gaurai, ati gemi raupara au pio veakavaku. ¹¹ Au ati gau kwautai akupana gaurai evetaina akilana. Aikina, Au geku e gaku vogo pa aikina, na pana vegita-tago gelegele. ¹² Au arapuna ripaku, e geku e gaku gevogona ripaku, pe arigi kapu taai emaguli pana raka-rawalira genai, raka pana vegita-tagotiwa ripaku. Eripa veavugana warau aripaato. Vovetaina gaurai au pia gupu-mateku pa pene vitoku, geku e gaku vogo pa akupana au geku ai gelegelemo.

¹³ Maguli rakavetaina geku ai ewalana, na ati geku aovoaovo, kwalana Keriso na tiavu evenikuna gaurai.

¹⁴ Na avererena, kwalana gemi veveakava kamu egeku metau aonai pama rawalia. ¹⁵ Gomi Filipi talimami ripami: Makedonia araokwanianto, tovtovonai Vali Namana avopatagiawai aonai, ekalesia goleana taa na ati eveakavakuwai geria moni e rinagana, gomimo gregami.

¹⁶ Gomi na veveakava gaura vogo gotugutugu-kaurawai au Tesalonika vanuganai ataluwai aonai. ¹⁷ Au ati atugamagina, au gomi gemi na veveakava gaura pana rawali, na geku ririwa kamuna, gomi gemi ai gemi veveni taokauna pene kamu au na pana gitaa.

¹⁸ Au geku ai gomi gemi veveni gaura gotugu-mairato gaura maparara ea, pe geku e gaku vogo gaurai gelegele. Ripaku, aririwarana gaura maparara ea Epaproditas na evuamairato geku ai. Gemi veveni gaura ponara nama iwavagi Palaguna egapi-ragerana vega-nama gaura maveagara, Palagu vega-vererena gaura. ¹⁹ Geku Palagu na gena rinaga namara vogo tenutenu Keriso Iesu genana pene wareveni-gitakaumi gemi rapu tomarai. ²⁰ Tamara Palagu pita vega-rage-vanagivanagia, Amen.

Vevega-nama kilara

²¹ Iesu Keriso gena taunilimalima maparara geria vevega-nama gekuna ewatina. Ita walakavara au ria gataluna gemi vevega-nama pege tugu. ²² Palagu gena veega talimara maparara na geria vevega-nama gemi pege tugu, e Kaisara, Roma geria vele, gena numa talimara na maki gemi vevega-nama kamuna pege tugu.

²³ Velekou Iesu Keriso gena vega-nama gomi kwapurakwapura atami ai pene mia.

PAULO GENA TALOTALO KOLOSE EKALESIARA GERIA Kolose vega-matagaina kilara

Paulo na epepa Romai etipurawai aonai etaloato. Epepa rigolo 60 pene ago 61 aonai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa aonai golea kamura tenu 2:9-10.

Paulo na epepa etaloato kwalana talima taarana Kolose ai ekalesia goleara geria kamonagi gekala-veviliawai gaurai. Vovetaina gaurai Paulo na epepa etaloato Kolose ekalesiara egavu-tinarato e egaura evega-riparaato:

- 1) taunilimalima geria aoneka e vevega-ripa opakaura rakavetaina e Keriso gena maguli taunatauna na rakavetaina;
- 2) Keriso taunatauna ekalesia repana vegata;
- 3) talima kunena gena maguli rakavara ria pia piatogaa, talima valiguna pia tao-kaua;
- 4) taunilimalima geria rova kalara e geria ririwa ragai pia gapi-ragera e ragai pia kwalanara.

Paulo na epepa evetaina enavugaato:

1. Repa, Keriso, gena ralema kamuna (*tenu 1:1–2:5*)
2. Taunipara, ekalesia goleana, raka pene maguli-tiwa e pene inagulu (*tenu 2:6–4:18*)

¹ Au Paulo, Palagu gena ririwa vetainai Keriso Iesu gena apostolo talimaku ai evega-agokuto, e ita walakavara kamonagi aonai Timoteo goti, gemana epepa ewatina, ² gomi walakavamai Kolose aonai gotaluna gemi. Keriso aonai ita mawalakavara. Gomi Palagu gena talima veagami e magemi veraramani maki. Ita Tamara Palagu gena vegana e maino gomi gemi ai pene mia.

Kolose talimara na Keriso gekamonagi-veni-taunataunaato

³ Ai vanagivanagi gomi atami ai garapalina aonai, gera Velekou Iesu Keriso Tamana, Palagu, gavega-namaana. ⁴⁻⁶ Kwalana, ai taumai ruala na gomi valimi evetaina gakamonagiato: Gomi na tovoovonai Vali Namana evogomaito kilana, kila taunatauna, gokamonagiato aonai, gau namana Palagu na kupai etao-komekomeana gemi, voia valina govega-taunatauna-vagiato. Gomi vovetaina gaurai Keriso Iesu gokamonagi-taunataunaana, e Palagu gena veaga pa ekalesia talimara maparara maki goulamagirana. EVali Namana gomi gemi ai ekwarato, ne tanopara maparanai gepia-lovolovoana, vuara namara maki gewalana, e taunilimalima gutuma na maki gegapi-rageana. EVali Namana vuavuana namana ekalana tanopara maparanai, gelegelena gomi na eVali Namana gokamonagiato e Palagu gena vega-nama taunataunana goripaato tomana na vegata gomi nuganugami ai evetinato, evogomaina, nevetaina emiana. ⁷ Gomi Epararas na eVali Namana ewati-vega-ripamito. Ia ai taukavamai namana, e ai ria Keriso gena vetugunagi gaago-venirana talimana ta. Epararas Keriso gena inagulu talimana namana, magena veraramani, gomi maki eveakavagitakaumina. ⁸ Gomi gemi ulamagi Veaga Palaguna na evenimina, neia maki Epararas na ema varamaito.

Paulo gena rapali Kolose ekalesia talimara atarai

⁹ Vovetaina gaurai gomi valimi gakamonagiato tomana na pene vogo-mai ewagumona, gomi atami ai gema rapali ati eikana. Vanagivanagi Palagu ganogiana, nagatina, ia gena ririwa maparana pene vega-ripa-gitakaumi, e Veaga Palaguna genana evogomaina aonekana e tugamagi-iluna maki maparana pio gapia. ¹⁰ Ai evetaina garapalina ganina, Velekou na eririwaana magulinai pio maguli ulanana, e gemi kala e maguli maparapararai maki ia pio vega-vererea ulanana. Pa, gemi kala namara maparara vuavuara pia matagai, e Palagu maki pio ripa-gitakaua. ¹¹ E gema rapali, Palagu gena tiavu iwavagina na tiavu pene venimi, pe pio kwalimu-koru. Kwalana votiliga na metau gorawalirana aorai pio ruga-gaugau e pio vaigaoka. E mavereremi ria ¹² Tamara Palagu pio vega-namaa. Kwalana gomi warauna egapi-ragemito, pe ia gena talima veagara na gena Basileia maekana kamuna rakagau pia vaira gaura gomi na maki pio vaira. ¹³ Ita maparara Palagu na mukuna gena tiavu kamuna aonana evega-magulirato, Natuna gena vegetatago tiavuna aonai etao-togarato. Natuna Palagu na eulamagi-iwaana. ¹⁴ Ita Palagu Natuna na evoi-wairato, Palagu na ia pakunai gera rakava etugamagi-piatogarato.

Keriso gena inagulu

¹⁵ Palagu ati tagitaana, na Palagu kolemana taunataunana Natuna genana ematagaito. E Palagu Natuna ea Palagu gimana kalakalara gaura maparara aorai ia kune, malita melona vetaina. ¹⁶ Kwalana Keriso genana Palagu na kupai gemiana gaura maparara e tanoparai gemiana gaura maparara ekalarato. Tagitarana gaura e ati tagitarana gaura ekalarato. Tiavu iwavagi palagura maparara, e tiavu iwavagi anerura, e vekuneagi palagura, e geria tiavu e rorirori iwavagi palagura ekalarato. Gaura maparaparara Palagu na Keriso genana ekalarato, e Keriso genamo ekalarato. ¹⁷ Keriso egaura maparara rogote gere wala aonai vegata emaguliwai. Gau maparara maki ia tiavuna na egapi-tagorana. ¹⁸ Ekalesia goleana repana Keriso, e ekalesia goleana ia tau-niparana. Ekalesia gena maguli taunataunana ia genana evogomaito, e ia malita melona, kwarega talimara maparara aora na Palagu na kwarega tiavuna na evega-maguliato. Kwalana gaura maparara ia gena vegetatago kapulenai pia mia ulanana. ¹⁹ Kwalana Palagu gena ririwa kamuna, Keriso genai ia gena maguli e kolema maparana pene mia. ²⁰ E Palagu gena ririwa gaura maparara Keriso genana ia genai pene gapi-waikulera netiwato, e tanoparai gemiana gaura maparara e kupai gemiana gaura maparara. Vovetaina gaurai Keriso ralana satauro ai erigoto, ne Palagu na maino ekalaato gaura maparara ria.

²¹ Gomi kunenai Palagu ria vepakami rauvagi, e gemi tugamagi ai maki Palagu govetali-veniawai, kwalana gomi kala rakavara gokalarawai. ²² Na ewagumona Keriso tauniparana taunatauna gevagikwaregaato, voanana gomi ia genai maegapiwai-kulemito. Palagu na Keriso gena kwarega na vou matotauna genai egapi-kavimito, kwalana eririwato, ia wailanai veaga talimara pene vega-ruga-talimi, e atirapurelemi, e talima taa na maki ati pene venigalamami. ²³ Na gomi gemi kamonagi ai pio tiliga e pio ruga-kikitali, eVali Namana gokamonagiaato aonai, gemi veraramani govega-rugaato, voanana taa na ati pene vaigerevagi. Gomi na eVali Namana ea gokamonagiaato.

Tanoparai getaluna taunilimalimara maparara geria maki eVali Namana ea gevararato. Au Paulo maki eVali Namana vetugunagina aagoveniana e avopatagiana.

Paulo gena inagulu ekalesia pakurai

²⁴ Ewagumona au avererena, kwalana au gomi pakumi ai avitivitito. Ekalesia Keriso tauniparana, Keriso etauniparana ea pakunai evitivitito. Na au ewagumona etauniparaku ai evitiviti avuaana, Keriso gena ekalesia ana veakavaa pakunai. Au tauniparaku ai vitiviti roe avuaana, kwalana Keriso gena ekalesia pakunai vovitiviti Keriso na evuaato voa rogoti ere aiki gaurai. ²⁵ Au Palagu na evega-rugakuto ekalesia vetugunagina pana kalaa netiwato. Palagu na einagulu evenikuto, gomi gemi ai Palagu gena kila maparana pana vega-matagai-taunataunaa ulanana. ²⁶ Kunena na vegata e gulu maparara geriana vegata emaguli veavugana ea veavuga, pene vogomai, Palagu gena taunilimalima veagara geriai vou pema vega-matagaia. ²⁷ Ati Iuda talimara nunganugarai, Palagu eririwato, gena taunilimalima veagara geriai emaguli veavugana ralemana kamu iwavagina pene vega-matagaia netiwato. Emaguli veavugana maeka ralema iwavagina pene vega-matagaia netiwato magulina ea: Keriso gomi aomi ai etaluna. Ita na ralema kamuna tatugamagi-vekwalaviana ralemana ea. ²⁸ Ai na e Keriso ea gavopatagiana. E aoneka irauiraura geriana taunilimalima maparaparara gavaikila-gavutinarana e gavega-riparana, kwalana gaririwana, taunilimalima maparara Keriso gena maguli aonai pia nama iwavagi voupe, Palagu genai paia vaiagora. ²⁹ Voia pakunai avekwalavirakavana. Keriso gena tiliga au aoku ai einaguluna tiavuna kamu iwavagi. Vovetaina gaurai au Keriso gena tiligai einagulu akalaana.

2

¹ Au aririwana, gomi pio ripa, au e avekwalavirakavana, gomi Kolose ekalesiami, e Laodisia ekalesiara, e ekalaesia vogo au wailaku rogoti gere gitaa, aririwana maparaparami ana veakavami. ² Au geku ririwa kamuna kwapunamo, ira aora pia tiliga, e maparara ulamagi aonai pia kwapuna. Kwalana vovetaina pia kala vou pia tugamagiilu-gitakau, ne Palagu genai emia-veavugana gauna pia ripaa, gauna Keriso. ³ Aoneka e ripa vonu-poraketona maparana Keriso genai gemia-veavugana. ⁴ Ekila avaramina kwalana, irauna talima taa na aogani kilara namara na neopa-vevilimina kalirana. ⁵ Taunatauna au tauniparaku gomi ria aikina. Na palagu kavanai au gomi lagami ai, pe inagulu gokalagitakaurana e Keriso genai gemi kamonagi roe neekamuna agitaana, gaura pakurai averere-rakavana.

Keriso goti pita kwapuna, pe maguli pita vaia

⁶ Keriso Iesu gomi na gogapi-rageato, ne gemi Velekou ai govega-agoato. Gaura pakurai gomi ia aonaimo pio talu e pio maguli. ⁷ Gomi gemi maguli gautupu lamuna kwano aonai everigo-taunataunana vetaina, Keriso genai pia verigo. E numa vatu atanai gevega-rugaana vetaina, Keriso atanai gemi maguli pio vega-ruga-kaura e pio kalara. E gevega-ripamito gelegelenai gemi kamonagi pia tiliga-taunatauna, e vanagivanagi Palagu pio vega-namaa.

⁸ Rogomi pio vetole, ati nama talima taa na taunilimalima geria aoneka opakaura kovagorana gomi aomi neeganirana, neerolovolovomina nea. E taunilimalima geria aoneka opakaura taunilimalima na gevega-rugarana magulira e kalara geriai; na votugamagi vevilira tanopara palagura geriana gevogomaina, ati Keriso genana gevogomaina. ⁹ Kwalana Palagu gena maguli e kala maparara Keriso tauniparanai gemiana. ¹⁰ Keriso aonai emaguli gomi na gogapiaato. Keriso ia vekuneagi palagura e anerura maparara e geria rorirori kamu iwavagi palagura maparara aorai geria Vele. ¹¹ Gomi Keriso ria gokwapunato gaurai, tauniparami kopira gevero-vagirato, na e ati taunilimalima gimara na gekalaana kalana akilagianana. Aikina. E Keriso gena kopi vorovagi kalana. Voia ganina, taunipara gena kala rakavara gomi gemina gegaivagirato. ¹² Kwalana bapatiso gogapiato aonai, gomi noo Keriso ria getole-koumito; e Palagu na Keriso ria evega-kuliiti-waimito, kwalana Palagu gena inagulu tiavuna govega-taunataunaato gaurai. Votiavu na Palagu na Keriso kwaregana evega-kuliiti-waiato. ¹³ Kunenai gomi palagumi kwaregara, kwalana gemi karoverave e kala rakava pakurai, e taunipara gena kala rakavara maki gomi tauniparami geriana rogoti gere voro-vagira. Na ewagumona gomi palagumi Keriso ria Palagu na evega-maguli-wairato. Ita gera rakava maparara Palagu na etugamagi-piatogarato. ¹⁴ Rova kilara e rova ati takwalanarato voira metaura ita atarai gemiana, voira maparara Palagu na ati ganirai evega-atorato pe egaivagivagiarato. Palagu na vorova geria tiavu egaivagiato, ne Keriso gena satauro ai enaero-kauato. ¹⁵ E Palagu na vekuneagi palagura rakavara e geria rorirori kamu iwavagi palagura, geria tiliga maparara ati ganirai evega-atorato e evega-rakavarato. Keriso gena satauro tiavuna na palagu rakavara Palagu na evega-ketorato, taunilimalima matara ganima-legirai evega-nugaragerato, mulirai evega-lakarato.

¹⁶ Vovetaina gaurai ganigani e niuniu gaura rovara irauirau galamarai talima taa na ragai pene vega-veitumi. E talima taa na Palagu tugamagi-agina velekwana, pa uve valiguna velekwana, pa Tapati tomana galamanai maki ragai pene vega-veitumi. ¹⁷ Egaura e roe nea vou piave wala gaura avuavuramo. A maguli taunataunana Keriso genai pita gapia. ¹⁸ Pene talima ta gogitaana, matotauna manau talimanai evevega-ago-opakauna e aneru ealirupulali-venirana, e nivi pa mata-vanagi ai ati egitarana gaura ekilagirana aonai, karona ragai pio kamonia. Ia gena netugamagi ne evevili-puripurito. Netau-nilimalimalima vetairana gomi pia opa-leami, ne voimi namana ati pio vaia. ¹⁹ Keriso repa; netalima ne repa genana gelaka-gerevagitato, pe repa genai ira ati gekara-kauna. E repa taunipara maparana egupuana, e taunipara aonai tiliga evega-kalakau-kikitalirana, e taunipara maparana evega-kala-koukouana, Palagu gena ririwa vetainai.

²⁰ Gomi Keriso ria gokwarega-kouto, pe gomi na rova irauirau e tanopara palagura ragai mapio kwalanara. Rakagau gaurai noowane tanopara magulinai gomagulina talimara vetaira rova magokwalanarana, ei? ²¹ Gokilana, "Ragai iogapi-kaulagia; ragai iomamitovoa; gimami na ragai iogapi-tovoa," nogotina. ²² Na egaura ne pio ganira e pio inagulu-agira ularana. A nerova e vevega-ripa taunilimalima gerianamo gevogomaina gaura. ²³ Taunatauna, nerova na ita gerai Palagu

aliruputali-venina tugamagina pene vega-walaa, e manau kalana gerai pene vega-walaa, taunipara vega-vitivitina pene vega-walaa. Vovetaina gaurai talima reketa getugamagina, erova e aoneka talimara geriana gevogomaina. Na ervana ita ati pene veakavara, taunipara gena ririwa rakavara ati pene vega-aikira.

3

Keriso ria takwapunana gaurai, maguli valiguna tavaiana

¹ Gomi ne Palagu na Keriso ria evega-maguli-waimito, gaurai kupai gemiana gaura pio tavu-kamura e aomi maki vonai pio taora. Keriso vonai Palagu ripana kavanai etanuna teronai. ² Vanagivanagi gemi tugamagi ai kupai gemiana gaura pio tugamagi-tagora, na tanopara gaura ragai pio tugamagira. ³ Kwalana gomi warauna gokwaregato tanopara magulina genai, gemi maguli taunatauna veavugai emiana Keriso ria, Palagu genai. ⁴ Keriso gomi gemi maguli taunataunana. Ia mapene matagai tomanai, gomi maki Keriso ria pio matagai-kou, e gena ralema mamaekana kamu pio rawalia.

⁵ Gaura pakurai taunipara gena kala e maguli rakavara gemi ai roe nege miana, neira maparara pio vagi-kwaregara. Taunipara gena kala e maguli rakavara ea: Mata-poraga kalara, kala mamilora, tuga veavuga kalara, kapakapagi e kala rakavara ririwamagi kamura magulira, e ririwamagi rakavara. Ririwamagi rakavara voo palagu rakavara aliruputali-venira kalana. Egaura maparara geriana pio lakagerevagi. ⁶ Kwalana ekalara galamarai Palagu gena paru pa Kota kamuna karoverave talimara geriai penema vega-matagaia. ⁷ Kunenai gomi maki tanopara gena kala e maguli rakavara aorai gomaguliwai aonai, vokala rakavara gomi na maki gokalarawai.

⁸ Na ewagumona ekalara gomi gemina pio tao-gerevagira: Tugamagi paru, aoginigini, talima vega-rakavara tugamagira e kalara, kila rakavara e mamilora kilagikilagira. ⁹ Matotaumi vekarawami ai kila pa kala opakaurai taa na ragai pene opami. Kwalana gomi na gemi maguli kunena gena kala rakavara ria rapuga rakavana gogaivagi-piatogaana vetaina gogaivagi-piatogarato, ¹⁰ talima valigu karikarina goligo-kauato, rapuga valigu karikarina goligo-kauana gelegelena. Ia e Palagu na vanagivanagi evega-valigu-waiana, ekalaato Palaguna kolemana taunatauna pene gapia e pene ripa-gitakaua ulanana. ¹¹ E maguli valiguna tagapiato enai talima ta ati irau. Pe evetaina ragai pita kila, ai Iuda talimamai, na ira ati Iuda talimara; ai melo tauniparara kopira gavoro-vagina goleana, a ira melo tauniparara kopira ati gevoro-vagina goleana; ragai pita kila maki, ira ati getikulito talimara e maguli maekana rogoti gere gitaa talimara; ai ati inagulu talimana ati voina talimamai, na ira inagulu talimana ati voina talimara. Aikina, evetaina ragai pita kila. Kwalana Keriso gereganamo kamu ita maparara aorai etaluna.

¹² Gomi Palagu na warauna evirigimito talimami, e gena veaga talimami, e Palagu na eulamagi-rakavamina talimami. Gaura pakurai venugagiviti, veonama, manau, marana e vaigaoka magulira na pio verapuga. ¹³ Metau pa maguli gaokara reketana gorawalirana taukavami reketa geriana genai, pio vaigaoka taukavami geriai. Pene talima taa gomi aomi ai taukavana taa na evega-veituana genai,

vorakava pene tugamagi-piatogaa, Keriso na gomi gemi kala rakava etugamagi-piatogarato vetaina. ¹⁴ Egaura maparara atarai ulamagina pio verapuga. Kwalana emaguli namara maparara ulamagina voupe ereko-gitakaurana, ne geinagulu-namanamana. ¹⁵ Keriso gena maino na aomi pene vaira. Kwalana Palagu na gomi ekea-koukoumito ganina, taunipara kwapunai pio ago, pe maino aimo pio talu. E Palagu pio vega-namaa. ¹⁶ Keriso gena kila ganira taunataunara e geria tiavu gomi aomi ai pia vonuvonu-rage. Voanana taukavami kwapurakwapura ria Keriso gena kila aoneka taunatauna na pio vevega-ripa e pio vegavutina. Aomi ai Palagu govega-namaana aonai, Salamo pio mari, e Palagu vegaragena marira pio mari, e Veega Palaguna na evenimina marira pio marira. ¹⁷ Raka inagulu pio kala genai, kilakila ai pio kalaa pa kalai pio kalaa, maparara Iesu Velekou aranaimo pio kalara. Ia genana Tamara Palagu pio tanikiu-venia.

Ekalesia numana magulina

¹⁸ Vegarawa garemi, gomi garawami geria vegetatago tiavuna kapulenai pio talu. Kwalana emaguli e Velekou wailanai maguli namana. ¹⁹ Vegarawa marumi, garawami pio ulamagi-taunataunara, e garawami geriai aomi ragai pia ginigini. ²⁰ Natu, gaura mapararai tamami e tinami karora pio kamonagi-venira. Kwalana ekala Velekou aona evega-verereana. ²¹ Tama, natumi ragai pio vega-parura, kwalana pia tugamagi-moira, ati nege tiligana nea.

²² Inagulu talimara ati voira talimami, etanoparai geria govetugunagina talimara karora pio kamonagira. Ira gaura mapararai karora pio kamonagira. Ati wailaraimo, talima aora pia vega-namara netetina ulanana gekala-opakauna talimara vetaira. Aikina. Gomi Velekou nugagi-ragena magulinai manuga golugolumi ria e maaomi maparara ria pio kamonagi-venira. ²³ Raka inagulu pio kala genai, pio kalaa maaomi maparara ria. Inagulu ati taunilimalima geria inagulu gokalaana vetaina pio kalaa. Aikina. Gomi Velekou gena inagulu gokalaana magulinai pio kalaa. ²⁴ Gomi ripami, Velekou na vou voimi pene venimi, kwalana gomi Keriso Velekou gena govetugunagina. ²⁵ A talima ta ekala-leana genai, vokala lea voina pene gapia vegata. Kwalana Velekou wailanai talima maparara gelegelemo, ati ta enugagirageana, na ta ati enugagirageana.

4

¹ Velemi, negemi inagulu talimara ati voira talimara nea ati geria e ati garia, geririwarana gelegelerai pio venira. Ira mageria rorirorirakagau gomi gemina pegere rawali gaura pio venira vegata, e kala namara e rorirorira geriai pio kalara. Kwalana gomi pio ripa, gomi egita-tagomina Veleka kupai etaluna.

Vevega-ripa kilara mareketa ea

² Rapali ragai pio vega-gevoa, vanagivanagi pio rapali. Gemi rapali ai pio vegita-tago maki, e Palagu pio tanikiu-venia. ³ Ai gema maki pio rapali, pe Vali Namana paia varavaragia, Palagu na vanagi kapu reketai pene kala-pakaa. Pe voanana paia ago, Keriso valina veavugana vonai paia varavaragia. Au Keriso valina veavugana galamanai teini na geligoligokuto. ⁴ Pio rapali, pe au na evali veavugana pana

kilagi-matagai-gitakaua, Palagu ekilato pana kilagi-matagai-gitakaua netiwato gelegelenai.

⁵ Keriso rogoti gere vega-taunataunaa, muli ai roe gemagulina talimara geriai, kala aonekara e namara pio kalara. E ira aorai pio lakatoga laganirai voira maparara ragai pio vega-rakavara, kwalana ira pio veakavara laganina kupavagi. ⁶ Vanagivanagi pio kilakila aonai, pio karo-nama. Gemi kilakila maki pio kilagi-maminamara e pio kilagitakaura, pe gemi kila talimana pia ririwara e pia kamonagiramo nepiatiwa. Vovetaina pio kala genai, talima kwapurakwapura raka pio vega-gele-tiwara rauparara pio ripara.

Vevega-neka kilara

⁷ Au valiku maparana walakavara namana, Taitikas, na vou pene wati-varami. Ia Keriso gena maguli aonai maveraramaninai eveveakavana, e ia au goti Velekou gena gavetugunagina. ⁸ Au na Taitikas gomi gemi ai atugu-watiana ganina taunatauna, ai enai rakavetaina gamagulina kolemana pene wati vega-ripami ulanana. Ia na ai gema talu magulina pene varami, pe gomi aomi pene vega-tiligara ulanana. ⁹ Ia Onesimo goti gewatina. Onesimo magena veraramani, e ia ai walakavamai namana ta. Ia maki gomi gemi talima ta. Ira taura ruala na enai rakagau gewalana gaura maparaparara pia wati vega-ripami.

¹⁰ Aristakas na gena vevega-nama gomi gemi etugu-watiana. Ia au goti gatipurato, pe tipura numanai gataluna ea. Banabas tarina Mareko na maki gemi vevega-nama petugu. Mareko e Banabas ira matarira, na ira tinara e tamara irau ati kwapuna. Mareko gomi gemi ai pene wati aonai, pio gapi-ragea ulanana kilara warauna awati-varamito. ¹¹ E Iesu, arana ta gekilagiana Iusto, na maki gemi vevega-nama petugu. Na Iuda talimara nunganugarai au ria Palagu gena Basileia inaguluna gakalaana talimara eiramo. Ira na au geveakava-gitakaukuna.

¹² Gomi taukavami ta, Keriso Iesu gena vetugunagi eago-veniana talimana, arana Epaparas, na maki gemi vevega-nama petugu. Ia e vanagivanagi gomi ulami na evekwalavina rapali ai. Ia gena noginogi kamuna Palagu genai ekalaana, Palagu na gomi ia gena ririwai pene vega-ruga-taunataunani. E Palagu gena ririwa gomi aomi maparara na pio vega-taunataunaa, e pio kwalana-gitakaua. ¹³ Au akila-matagai-rorirorina, taunatauna, Epaparas gomi gemi, e Laodisia talimara, e Hierapolis talimara maparami ulami na taunatauna evekwalavirakavato. ¹⁴ Ita gatara namana Luka, e Demas, taura ruala gemi vevega-nama pege tugu. Luka ia toketa talimana.

¹⁵ Au geku vevega-nama ita walakavara Laodisia ai getaluna talimara pio venira. E geku vevega-nama Nimpa pio venia, e Nimpa na numai ekalesia goleana getanu-kouna, nea maki pio venira. ¹⁶ Epepa pio agigatua mulinai, pio tugu-agoa, Laodisia ekalesiara geria mapia veagimatagaia. Na Laodisia atalo-venirato pepana maki gomi gemi ai pio agimatagaia. ¹⁷ Na Akipas evetaina pono vaikilaa, noponotiwa, “Velekou gena maguli aonai inagulu ogapiato nea pono inaguluagi-gitakaua.”

¹⁸ Evevega-nama kilara au Paulo matotauku gimaku na atalorana. Au pio tugamagiku, au tipurai mateiniku roea. Palagu gena vega-nama iwavagina gomi atami ai pene mia.

PAULO GENA TALOTALO TOVOTOVONA TESALONIKA EKALESIARA GERIA 1 Tesalonika vega-matagaina kilara

Epepa gena tugamagi kamuna, Iesu gena waikule-wai vega-rualana ekilagiana. Kwalana Iesu gena vogomai vega-rualana epepa aonai ekilagi-vogoato.

Paulo na epepa Korinto na etugu-agoato, gena evanelia lakalakana vega-rualana aonai (Apostolo 17:1-14). Epepa Paulo na roli rigolo 50 pa 51 aorai etaloato, Keriso ekwaregato mulinai.

Epepai golea kamura ea tenu 4:15-18.

Paulo na epepa tovotovona etaloato kwalana eririwato, Tesalonika ekalesiara:

- 1) pene vega-nagira, Palagu na geriai ekalarato kalara taunilimalima wailarai pia vega-matagaira;
- 2) pene vega-ripara, Iesu mapene vogomai;
- 3) pene vega-nagira, Palagu kwalanagina magulina taunataunanai pia maguli.

Paulo na epepa evetaina ewareato:

1. Ira rakavetaina vevega-maguli gerawaliato (*tenu 1:1-3:13*)
2. Ira vomaguli valiguna aonai raka pia maguli-tiwa (*tenu 4:1-5:28*)

¹ Ai taumai toitoi, Paulo, Sila, e Timoteo, na Tamara Palagu e Velekou Iesu Keriso gena ekalesia Tesalonika aonai gatalo-venimina.

Vega-nama e maino gemi ai pene mia.

Tesalonika talimara geria maguli

² Ai toma mapararai Palagu gavega-namaana gomi maparami pakumi ai, e gema rapali aorai gatugamagimina. ³ Kwalana Palagu, ita Tamara, wailanai gavetugamagi-tagona, gomi gemi kamonagi raka govega-vetovo-tiwarana, e gemi ulamagi ai raka goveulamagi-gunagave-tiwana, e gemi veraramani ita gera Velekou Iesu Keriso genai raka govega-tiliga-tiwarana. ⁴ Walakavamai maparami, ai ripamai gomi Palagu na eulamagimina e ia na evirigimito ia gena. ⁵ Kwalana Vali Namana ai na gavenimito ati kilakilaimo, na Veaga Palaguna matiavuna e mataunataunana na. Gomi maki ripami, gomi gemi nama ulanana ai raka gatalu-tiwato gomi aomi ai.

⁶ Ne gomi na maki ai gokala-tovotovomaito e Velekou gokala-tovotovoato lewana gevega-vitivitimito, na Palagu gena kila gogapirageato mavereremi na. Voverere Veaga Palaguna na evenimito.

⁷ Ganina voa gomi vevega-gita namanai gomiato kamonagi talimara maparara Makedonia e Akaia geria. ⁸ Kwalana gomi gemina Velekou gena kila elaka-piatito ati Makedonia e Akaia aoraimo, na gomi gemi kamonagi Palagu genai kapu maparanai pia ripaa. Gaura pakurai vonai ai na kila ta ati mapaia kilagia. ⁹ Ira matotaura maki gevekilagito ai na gawariwarimito aonai, gomi na ai raka gogapirage-tiwamaito, e kaivakuku raka goraokwani-tiwarato, maguli Palaguna e taunataunana vetugunagina pio kalaa ulanana, ¹⁰ e Natuna Iesu goalo-tagoana kupa na mapenema rigo. Ia Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato,

e gena paru pene vega-matagaia pa taunilimalima pene agirorira tomanai, Iesu na pene vega-magulira.

2

Paulo gena inagulu Tesalonikai

¹ Walakavamai maparami, gomi matotaumi ripami, gemi ai gawatito aonai, ati gainagulu-kawato. ² E maki ripami, ai Tesalonikai rogoti gara wati aonai, Filipi ai gevega-vitivitimaito e gekilagi-piatogamaito. Taunatauna, vega-vogo gevega-waimaiwai, na Palagu na evega-tiligamaito, gena Vali Namana paia vega-ripami ulanana. ³ Ai gema vevega-nagi gomi gemi ai ati kila kawakawai, ati tugamagi rakavai, e ati talima ta paia opa-leaa ulanana. ⁴ Na Palagu na evega-taunataunamaito Vali Namana paia piaa. Gaura pakurai gakilagiana, ati taunilimalima paia vega-vererera ularana, na Palagu paia vega-vererea ulanana. Ia na ai aomai eriparana. ⁵ Gomi ripami, e Palagu maki wailanai, ai gawatito aonai, ati gomi aomi paia ganira ulanana gavega-rage-opakaumiwai, e ati ririwa rakavarai gavaikilamiwai. ⁶ Ai ati gomi na pio vega-ragemai, pa talima reketa na pia vega-ragemai nagatiwato. ⁷ Ai Keriso gena apostolo talimamai, pe magema rorirori, gema e gama gomi gemi ai pagara kilagira. Na gomi ria tataluwai aonai, ai marana, tina taa na natuna egita-tagorana vetaina. ⁸ Gaulamagi-rakavamito gaurai gaririwato, ati Palagu gena Vali Namanamo gemi paia kilagia, na gema maguli maki gatao-rigorato, kwalana gema ulamagi gomi gemi ai kamu iwavagi.

⁹ Walakavamai maparami, ai raka gainagulu-tiwawai e gavekwalavitiwawai gomi na roe gotugamagi-tagorana, pa? Palagu gena Vali Namana gavopata-venimiwai aonai, pogi lagani gainaguluwai, gema e gama paia rawali ularana, gomi naga vega-vekwalavimina kalinana.

¹⁰ Gomi na gogitmaito e Palaguna maki egitamaito ai raka gavegatiwato, gakala-rorirorito e ati gema kepi ta gomi vega-taunatauna talimami wailami ai. ¹¹ Gomi ripami, ai na gomi kwapurakwapura gakalamiwai tama na natuna taunatauna na ekalaana gelegelena. ¹² Ai na gavega-tiligamiwai, gemi tugamagi gavega-kwalimurawai, e gavega-nagimiwai Palagu vega-vererena kalara pio kalara ularana. Ia na ekeamina, gena Basileia maralema iwavagina pene venimi ulanana. ¹³ Ai na Palagu gatanikiuana toma mapararai, kwalana ta, gena kila gawati-agiato aonai, gomi na gokamonagiato e gogapi-rageato ati taunilimalima geria kila, na kila rorirori taunataunana, Palagu gena kila. Vokila govega-taunataunaana talimami aomi ai einaguluna. ¹⁴ Walakavamai maparami, gomi Palagu gena ekalesia Keriso Iesu aonai Iudea talimara ria pogo gelegele, kwalana Iuda talimara na ira gevega-vitiviritato gelegelenai, gomi maki gemi talimana gevega-vitivitimina. ¹⁵ Iudea talimara na Iesu Velekou e peroveta talimara gevagirato, e ai maki geguimaito. Palagu ati gevega-verereana, e taunilimalima maparara gekaroverave-venirana. ¹⁶ Ai maki gekilawaimaina ati Iuda talimara geriai Vali Namana ragai paia kilagia, kwalana maguli vanagivanagi nege vaiana kalinana. Vovetaina geria rakava vanagivanagi gevega-kamurana. Na Palagu gena paru ira atarai maki warau pekwara.

Paulo gena ririwa kamuna Tesalonika talimara mapene gita-waira

¹⁷ Walakavamai maparami, lagani ati rau kiana, ai gomi lagami na galaka-gerevagito, ati tugamagi ai, na tauniparai, ati magagitamina. Gema ririwa kamuna wailami paia gitara. ¹⁸ Ai gaririwato mapaia wati gomi gemi ai. Taunatauna, au Paulo, vega-vira akilato, na Satani na gema raupara eruga-gavuato. ¹⁹ Paia waikule vegata, kwalana gomi ai gema raramani, gema verere e gema kwalimu voina gera Velekou Iesu wailanai, ia mapene waikule tomanai. ²⁰ Taunatauna, ai gema veagi e verere kwalana gomi.

3

Paulo na Timoteo etuguato Tesalonikai

¹ Ai gema vaigaoka geaikito, ne gakilato, namana aimo ruala Ate-nai paia talu, ² na ai walakavamai Timoteo paia tugua gomi gemi ai. Ia ai ria Palagu gena vetugunagi gakalaana, Keriso gena Vali Namana gavopatagiana. Ia na pene vega-tiligami e gemi tugamagi pene veakwalimura gemi kamonagi aonai. ³ Pe, gomi ta gena kamonagi ragai pene raokwania nevitiviti gorawalirana aonai. Gomi ripami, nevetaira ne pita rawalira vegata. ⁴ Ai gomi ria roe watataluwai aonai, gavaikilamiwai, ita pia vega-vitivitira, ne vogaura gematagaito, pe goriparato. ⁵ Gaura pakurai, geku vaigaoka eaikito, ne Timoteo atuguwatiato, ia genana panama ripa, gemi kamonagi raka gotao-tiwaana. Kwalana irauna raupara reketai vekalatovo tauna na neopa-leamina, ne ai gema vekwalavi ati ganinai neeagona kalinana.

Timoteo gena valipia

⁶ Ewagumona Timoteo gomi lagami na pewaikule, gomi gemi kamonagi e ulamagi valira namara pema kilagira. Pevaikilamai, gomi na ai roe gotugamagi-tagomaina, e goririwana pio gitamai, ai na gomi paia gitami nagatina vetaina. ⁷ Gaura pakurai, walakavamai, gema vitiviti e veraulea aorai gemi kamonagi na gevega-tiligamaito. ⁸ Kwalana gomi Velekou genai pio ruga-kikitali aonai, ai gema maguli ewagumona pia nama-taunatauna. ⁹ Palagu gomi pakumi ai raka paia tanikiu-tiwaana, kwalana ai gema verere ati keikeina gomi gemi ai Palagu wailanai. ¹⁰ Pogi lagani maaomai maparara garapalina, gomi wailami mapaia gitara e gemi kamonagi ai gorapuna gaurai paia veakavami ulanana.

¹¹ Pere nama ita Tamara Palagu matotauna na e Velekou Iesu na gema raupara pia kalaa, gomi gemi ai paia wati. ¹² Gera Velekou na maki gomi ulamagi na pene vega-vonuvonu-ragemi, mataukavami kwapurakwapura e taunilimalima maparara pio ulamagira ulanana, ai na gomi gaulamagimina vetaina. ¹³ Palagu na aomi pene veakwalimura, ne ati gemi kala rakava ta e maveagami Tamara Palagu wailanai pio ruga, gera Velekou Iesu mapene vogomaiwai magena veaga taunilimalimara maparara ria tomanai. Amen.

4

Palagu na eririwaana magulina

¹ Walakavamai maparami, geku kila ikana ea. Palagu vega-vererena ulanana raka pio maguli-tiwa gavega-ripamito. Taunatauna, gomi

vovetaina gomagulina. Iesu Velekou aranaí ganogimina e gaveganagimina, mapio kwalimu-agira ularana. ² Kwalana vevega-ripa kilara Iesu Velekou gena rorirorina gavenimito gomi ripami.

³ Palagu gena ririwa gomi pio veaga, mata-poraga e veopa-leva kalara geriana pio laka-gerevagi. ⁴ Gomi marumaru kwapurakwapura maki garawami ria pio maguli maveagami e mavekuparagemi. ⁵ Mata-poraga na ragai pene opa-vagimi noo Palagu ati riparia talimara vetaira. ⁶ E vokala kavanai talima taa na walakavana ragai pene opa-venia pe gena ririwa pene kalaa. Ai maaomai maparara na gavaikila-kunemito: Vovetaina ekalana talimana Velekou na gena kala rakava voina pene venia. ⁷ Kwalana Palagu na ekearato ati pita mata-poraga e pita veopa-leva, na pita veaga ularana. ⁸ Gaura pakurai, raira na vovevega-ripa kilana gekilagi-piatogaana, ira ati taunilimalima gekilagi-piatogarana, na Veaga Palaguna evenimina Palaguna ekilagi-piatogaana.

⁹ Au na walakava ulamagina kilara ati pana talo-venimi, kwalana Palagu na evega-ripamito, gomi kwapurakwapura pio veulamagi-veveni. ¹⁰ Taunatauna, gomi na walakava maparara Makedonia aonai goulamgirana. Na walakavamai, ai na magavega-nagimina, nekala pio veaga-kamua. ¹¹ Gau kamuna gomi raka pio maguli-tiwa kolemana evetaina: Ragai pio vevega-veitu. Matotaumi gemi inagulu pio kala, e gavami gimami na pio inagulu gemi e gami pio rawali ularana, ai na gavaikilamito gelegelenai. ¹² Voanana vou ati ekalesia talimara na pia kupa-ragemi, e ta genai ragai pio veraramani, kwalana gau kwautai ati rapu.

Iesu gena waikule-wai tomana

¹³ Walakavamai maparami, ai gaririwana pio ripa, gekwaregato talimara rakavetaina. Pe, ragai pio aovitiviti, ati geria veraramani talimara vetaira. ¹⁴ Ita na tavega-taunataunaana Iesu ekwaregato, mulinai maekuliiti-waito. Vovetainai tavega-taunataunaana raira Iesu gekamonagi-veniawai aonai gekwaregato talimara Palagu na mapene veaga-kuliiti-waira, Iesu ria pene gapi-koukoura.

¹⁵ Ai na rakagau gavega-ripamina gaura Velekou gena kila: Velekou pene waikule-wai tomanai, ita raira roe ata magulina talimara na gekwaregato talimara ati pita raokwanira, ati pita kune-vagi Velekou ria verawali ulanana. ¹⁶ Palagu pene kila matiavuna, aneru kamuna maki pene keakea, e Palagu gena kipi pene vilia tomanai, Velekou geregana kupana pene mairigo. Ne raira gekwaregato, Keriso gevega-taunataunawai aonai gekwaregato talimara, pia kuliiti-kune. ¹⁷ Voia mulinai ita roe tamagulina e roe tataluna talimara Palagu na ira geriai mapene veaga-laka-kaura iloa aorai Velekou ria pita verawali ulanana, kupa e tanopara vekarawarai. Ne Velekou ria pita talu-vanagivanagi. ¹⁸ Gaura pakurai ekilarana gomi kwapurakwapura pio veveakwalimu-veveni.

5

Pio kala-maavu Velekou mapene vogomai

¹ Walakavamai maparami, ai na gomi ati mapaia talo-venimi, arigi lagani votoma e ora pia matagai. ² Kwalana gomi ripami vealeva,

Velekou gena vogomai tomanai lema talimana, pogi aonai evogomaina vetaina, pene vogomai. ³ Taunilimalima pia kila, “Maino e gau maparara namamo.” Aonai atilovana rakava kamu iwavagina na pene waitagora, no gare matinagena etolena vitina vetaina. Talima ta ati pene kali-maguli kapuvagi. ⁴ Na walakavamai, gomi ati mukuna aonai gomagulina talimami, pe votomana ragai pene vega-polumi lema talimana vetaina. ⁵ Gomi maparami maeka e lagani talimami. Ita ati pogi e mukuna taunilimalimara. ⁶ Gaura pakurai ita ragai pita maitu, ragai pita talu-guilagi, reketa gekalana vetaira, na pita kero, pita poepoe, e gera tugamagi pia rorirori. ⁷ Gemaituna talimara pogi aina gemaituna, e geniuniuna talimara maki pogi aina genuiniuna. ⁸ Na ita garogota taunilimalimara gaurai, gera tugamagi pia rorirori. Ita kamonagi e ulamagi getira koparai pita taora, e maguli veraramanina repara palenai pita vega-agoa. ⁹ Kwalana Palagu na evirigirato ati ia gena paru vitina pita vuua ulanana, na vevega-maguli pita vaia gera Velekou Iesu Keriso genana. ¹⁰ Ia ita ularana ekwaregato ganina, ia goti pita talu-vanagivanagi, lewana ita magulira pa kwaregara ia mapene vogomai tomanai. ¹¹ Gaura pakurai gomi kwapurakwapura pio vevega-tiliga-veveni e pio veveakava-veveni, etoma gokalana vetaina.

Vevega-ripa kilara reketa

¹² Walakavamai maparami, ganogimina, gomi aomi ai geinagulutiligana, Velekou aranai gegita-tagomina e raupara rorirori ai gevegaripamina talimara pio nugagi-ragera. ¹³ Geria inagulu pakurai pio nugagi-rage-vegatara e pio ulamagira. Mamainomi pio talu.

¹⁴ Walakavamai maparami, gavega-nagimina, ati geinaguluna talimara pio gavutinara, gekalina talimara pio vega-tiligara. Moira talimara pio veakavara, taunilimalima maparara geriai pio vaigaoka.

¹⁵ Pio poepoe, talima taa na rakava na rakava voina ragai pene kalaa, na vanagivanagi gomi kwapurakwapura gemi ai e taunilimalima maparara geriai maki kala namaramo pio kalara.

¹⁶ Toma mapararai pio verere. ¹⁷ Lagani mapararai pio rapali. ¹⁸ Palagu pio tanikiua gau maparara geriai kwalana eia e Palagu gena ririwa gomi Keriso Iesu ria gomagulina aonai.

¹⁹ Veaga Palaguna kalovana ragai pio gunua. ²⁰ Peroveta kilara ragai pio kilagi-piatogara. ²¹ Gau maparara pio ripa-namanamara; namaramo pio gapi-ragera. ²² Rakava gaura maparara geriana pio lakagerevagi.

Vevega-nama kilara

²³ Maino Palaguna na pene vega-veaga-gugulumi. Palagumi, e gemi maguli, e tauniparami maparara ia na pene gita-tagora, kepi taa na maki ragai pene rawalimi, pene ago, gera Velekou Iesu Keriso gena waikule-wai tomanai. ²⁴ Gomi ekeamito Palaguna gena kila maparara taunatauna, ia na pene kalara.

²⁵ Walakavamai maparami, ai maki atamai ai pio rapali.

²⁶ Walakava maparara vewalakava vevelavuna na pio vega-namara.

²⁷ Avega-nagimina Velekou aranai etalotalo pio agi-matagaia walakava maparara wailarai.

²⁸ Gera Velekou Iesu Keriso gena vega-nama gomi gemi ai pene mia.

PAULO GENA TALOTALO VEGA-RUALANA TESALONIKA EKALESIARA GERIA 2 Tesalonika vega-matagaina kilara

Paulo na epepa vega-rualana vopepa kunena etalo-gatuato uve taula toitoi gevanagito mulinai etaloato. Ia Korinto ai roe waetaluwai aonai.

Epepa aonai golea kamuna tenu 2:3.

Paulo epepa vega-rualana etaloato Tesalonika ekalesiara:

- 1) gevega-vitivitirawai aonai eveakwalimurato;
- 2) Iesu gena waikule-wai vega-rualana kilara reketa maekaro-vararato;
- 3) evega-nagirato, geria kamonagi ai pia ruga-gaoka pene ago, Iesu Velekou pene waikule-wai, e elaunagirato maki, ragai pia lepeti.

Paulo na gena pepa vega-rualana evetaina ewareato:

1. Aora eveagaokarato, netiwato, Keriso mapene waikule-wai (*tenu 1:1-12*)
2. Rogora pia vetole kwalana Keriso opakauna pene vogomai-kune vou (*tenu 2:1-17*)
3. Ekalesia rakavetaina pene maguli (*tenu 3:1-18*)

¹ Ai taumai toitoi, Paulo, Sila e Timoteo na Tamara Palagu e Velekou Iesu Keriso gena ekalesia Tesalonika aonai gatalo-venimina.

² Palagu ita Tamara e Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama e maino gemi ai pene mia.

Keriso pene waikule-wai tomanai, Palagu na taunilimalima geria rakava voire pene venira

³ Walakavamai maparami, ai na Palagu paia tanikiu-venia toma mapararai gomi pakumi ai. Vovetaina paia kala voo rorirori, kwalana gomi gemi kamonagi ekamu-iwavagina, e gemi ulamagi taukavami geriai maki ekamuna. ⁴ Gaura pakurai gomi gavega-ragemina Palagu gena ekalesia nunganugarai. Gavega-ragemina kwalana gomi lewana geguimina e gevega-vitivitimina, na gemi kamonagi gogapi-rogorogoana.

⁵ Vokala maparara na Palagu gena vevega-rorirori vegailiana gevega-taunataunaana, voia ganina gomi gelegele ia gena Basileia pio vaia, kwalana Basileia pakunai govitivitina. ⁶ Palagu rorirori kalaramo pene kalara: Gomi raira na gevega-vitivitimina talimara ia na pene vega-vitivitira. ⁷ E gemi vitiviti aora na pene vega-agalagimi e ai maki. Vovetaina pene kalara Iesu Velekou gena aneru matiavu iwavagira ria kupana piama rigo tomanai. ⁸ Makalova molemolena pene vogomai; Palagu ati gekwalanaana talimara e gera Velekou Iesu gena Vali Namana ati gegapi-rageana talimara geria rakava voire penema venira. ⁹ Geria rakava voire ea: Ia Velekou genana e gena maeka tiavuna genana mavepakara pia talu, viti pia vua-vanagivanagi. ¹⁰ Voia pene wala Keriso pene waikule-wai tomanai, gena taunilimalima maparara na pia vega-ragea, e gevega-taunataunaana talimara na pia vega-namaa ulanana. Gomi maki ia ria kwalana gavopata-venimito, gogapi-rageato pakunai.

¹¹ Gaura pakurai vanagivanagi gomi atami ai garapalina. Gera Palagu ganogiana, gemi maguli pene vega-namara, kwalana ia na ekeamito pio maguli ulanana. Ia tiavuna na gemi ririwa namara mapararai pene veagavumi, e gemi kamonagi pakaunai gokalarana inagulura e kalara pene vega-gugulura. ¹² Voanana, Iesu Velekou arana pia vega-ragea gomi pakumi ai, e gomi pia vega-ragemi ia pakunai. Ita gera Palagu e Velekou Iesu Keriso na geria vega-nama aora na vogaura maparara pia vega-walara.

2

Rova ekilagi-piatogaana talimana

¹ Walakavamai maparami, ai na ganogimina, gera Velekou Iesu Keriso gena vogomai kavanai e gera verawali e laka-koukou ia ria: ² Ragai pio aovoavo, pa pia kila Velekou gena waikule-wai tomana pekvara nepiatiwa genai, nugami ragai pia golugolu. Vokila ragai pio vega-taunataunaa, e lewana pia kila, voo peroveta kilana, pa vopatai gekilagiato kilana, pa ai na pepa aonai gataloato kilana. ³ Talima taa na kala iraurai ragai pene opami. Kwalana Velekou gena toma ati pene kwara vou, pene ago, taunilimalima gutuma geria kamonagi pia raokwanira, e rova ekilagi-piatogaana talimana pene matagai. Ia Palagu na kalova kapunai peneve toa. ⁴ Taunilimalima gealiruputalivenirana e gekupa-ragerana gaura kalara maparara votalima na pene kilagi-piatogara, e ia matotauna pene vevega-rage. Ia pene ago Palagu gena Rupu Vega aonai pene tanu-tali, ne pene kila, “Au Palagu,” nepenetiwa.

⁵ Au gomi ria roe watataluwai aonai, vogaura maparara avega-ripamito. Gomi na ati gotugamagi-tagorana? ⁶ Rova ekilagi-piatogaana talimana ewagumona pere matagai, na gau kwatuna na evega-waiana, gomi ripami rakagau. Tomana taunataunanai vou vorova ekilagi-piatogaana talimana pene matagai. ⁷ Rova ekilagi-piatogaana talimana gena kala veavugara reketa ewagumona gematagaina, na rakagau pia wala gaura ati pia wala vou, pene ago, eruga-gavurana talimana na raupara pene kala-pakaa. ⁸ Voanana voupe rova ekilagi-piatogaana talimana pene matagai, na Iesu Velekou mapene vogomai tomanai, muruna tiavuna na pene vagia, e maeka mavewaevewaena ria pene vogomai, nea pene vega-rakavaa. ⁹ Rova ekilagi-piatogaana talimana Satani gena tiavu ai pene vogomai, opakau kalara irau vagira, vegailia kamura, e nugapalevagi kalara kamura maparara pene kalara. ¹⁰ E gena kala tetera na kwarega rauparanai gelakana talimara pene opara. Ira pia lekwalekwa, kwalana pia maguli ulanana kila taunataunana ati gegapi-rageato e ati geririwaato. ¹¹ Gaura pakurai Palagu na tugamagi vevilira ira aorai pene vega-laka-togara, opa kilara pia vega-taunataunara ularana. ¹² Voia ganina, raira na kila taunataunana ati gegapi-rageato, na rakava geverere-veniato talimara maparara, Palagu na geria rakava voira pene venira

Maguli pio vaia ulanana Palaguna evirigimito

¹³ Walakavamai maparami, ai na Palagu paia tanikiu-venia toma mapararai, vopaia kala-tiwa voo rorirori, kwalana ia na eulamagimina, e tovotovonai evirigimito pene vega-magulimi ulanana. Vomaguli pio

rawalia, kwalana Veaga Palaguna gena tiavu na evega-magulimina, Palagu gena talima veagami ai evega-agomina, e Velekou gena kila rorirorina govega-taunataunaana. ¹⁴ Palagu na Vali Namana gavopata-venimito genana ekeamito. Gomi ekeamito gera Velekou Iesu Keriso gena ralema iwavagina pio vaia ulanana. ¹⁵ Gaura pakurai, walakavamai, pio ruga-kikitali, gavopata-venimto e gatalo-venimito vevega-ripara kilara maparara pio kwalanara.

¹⁶ Gera Velekou Iesu Keriso matotauna e Palagu ita Tamara na geulamagirana. E gena vega-nama aonana ita kwapurakwapura aora evega-tiligarana e eveakavarana gera veraramani ia genai tataoana aonai, ewagumona pene ago-vanagivanagi. ¹⁷ Ia ganogiana, aomi pene vega-tiligara, e pene veakavami kilakila namara e kala namara pio maguli-agira ulanana.

3

Gema pio rapali

¹ Walakavamai maparami, gema kila ikanai, gema pio rapali, ne Velekou gena kila pene raka-lovolovo, e kapu mapararai taunilimalima na pia gapi-ragea mavega-namara na Palagu genai, gomi gemi ai ewalato vetaina. ² Palagu maki pio nogia, ia na rakava iwavagi talimara geriana pene vega-magulimai. Kwalana taunilimalima ati maparara na Velekou gena kila gevega-taunataunaana.

³ Na Velekou magena veraramani gomi gemi ai. Ia na pene vega-tiligami, e Satani genana pene vega-magulimi. ⁴ Ai gema kamonagi gomi gemi ai Palagu na evenimaito, e garipana, gavaikilamito kalara gokalarana e roe wapiio kala-vetilivura. ⁵ Velekou na gemi tugamagi e ririwa maparara pene kune-agira, pe Palagu gena ulamagi e Iesu Keriso na evenimina vaigaokana pio ripa-vealevara.

Inagulu gau kamuna

⁶ Walakavamai maparami, Velekou Iesu Keriso aranai gavaikilamina, ekalesia lepetira, gavega-riparato kilara ati gekwalanarana talimara, geriana pio laka-gerevagi. ⁷ Gomi ripami vealeva, gomi ai gakalato vetaina pio kala. Ai ati galepetito gomi ria tataluwai aonai. ⁸ Talima ta gena e gana ati gagapirage-kawarawai, na gavoirawai. Ai pogi e lagani gainaguluwai, gavekwalaviwai, kwalana gomi irauna naga veagapi-ketoketomina kalinana. ⁹ Ai magema rorirori, gomi gemi ai gema e gama paia kilagi. Na gema ririwa vevega-gita vanagi namanai paia ago, e ai pio kala-tovotvomai ularana воветайна gakalawai. ¹⁰ Ai gomi ria tataluwai aonai, vevega-ripa kilana ta gavenimito gauna evetaina: “Pene talima ta inagulu ati eririwana genai, ganigani kwauta vagi maki ragai pio veni-kapuvagia.”

¹¹ Vovetaina gakilana, kwalana gakamonagina talima taarana gomi aomi ai ne lepeti getaluna, inagulu ati gekalana, na taarana geria inagulu maavurai gemaavu-kauna. ¹² Velekou Iesu Keriso aranai gavaikila-gaokarana e gagavu-tinarana, pia talu-namanama, ragai pia raka-kawakawa, na matotaura pia inagulu, geria e garia pia rawali ularana.

¹³ Na gomi, walakavamai, avaikilamina, ragai pio raga, kala namara kalakalarai. ¹⁴ Pene talima taa na epepa gatugu-watirana kilara ati eririwana pene kamonagira genai, aomi aimo pene mia, ia ria ragai

pio laka-kou, pe pene nuga-rage. ¹⁵ Gami vekuku talimanai ragai pio kilagia, na walakavami gokalarana gelegelenai pio vega-ripaa.

Vevega-nama kilara

¹⁶ Velekou, ita gera maino kwalana, ia na toma mapararai gena maino pene venimi gemi maguli aorai. Velekou gomi maparami ria pio talu.

¹⁷ Evevega-nama kilana au, Paulo, gavakuna ataloana. Geku pepa ikarai vevega-nama kilara evetaira gimaku na atalorana. Voo au geku pepa vega-taunataunara vegailiana.

¹⁸ Gera Velekou Iesu Keriso gena vega-nama gomi maparami gemi ai pene mia.

PAULO GENA TALOTALO TOVOTOVONA TIMOTEO GENA

1 Timoteo vega-matagaina kilara

Paulo na epepa e ati ekalesia goleana ta gena etaloato, e talima kwapuna arana Timoteo gena etaloato. Timoteo peiramu Paulo gena evanelia inaguluna aonai evevega-vuato (Apostolo 14; 1Timoteo 1:2).

Paulo na epepa Timoteo gena rigolo 61 e 65 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa aonai golea kamura tenu 3:15; 4:12; 6:11-12.

Paulo na epepa etaloato:

- 1) Timoteo evaikila-gavutinaato, vevega-ripa talimara opakaurana nege opaana nea;
- 2) ekalesia goleana vaivaira talimara e diakono raka talima vetaira pene gapira;
- 3) vevega-ripa taunataunara pene vevega-ripagira;
- 4) Timoteo evega-nagiato, voVali Namana eripaato gauna rogonā pene tolea e pene vopatagia.

Gena talotalo evetaina enavugaato:

1. Vevega-ripa kilara taunataunara pene gapi-kikitalira (*tenu 1:1-20*)
2. Rapali e aliruputali kilara (*tenu 2:1-15*)
3. Vegitatago talimara kamura e diakono raka pia ruga-tiwa (*tenu 3:1-16*)
4. Vevega-ripa talimara opakaura (*tenu 4:1-16*)
5. Vetugunagi ago-venina talimana e ekalesia goleana raka pia maguli-tiwa (*tenu 5:1-6:21*)

¹ Au Paulo, Keriso Iesu gena apostolo talimaku, gekuna epepa ewatina. Eapostolo inaguluna akalaana e ita gera vevega-maguli Palaguna e Keriso Iesu geria kila rorinai. Ita Keriso Iesumo genai taveraramanina.

² Timoteo, goi atalo-venimuna, natuku taunatauna kamonagi aonai. Palagu ita Tamara e Keriso Iesu ita gera Velekou geriana vega-nama iwavagina, venugagiviti, e maino gemu ai pia mia.

Vevega-ripa opakaura talimara pono gita-kalakalara

³ Makedoniai ana ago natiwato aonai, goi avaikilamuto, natiwato, Epeso ai pono talu. Kwalana talima reketa vonai kila opakaura gevevega-ripagirana. Goi na votalima pono vaikilara, pia vega-aiki.

⁴ Pono vaikilara, vitona e tupura gatara arara ragai pia tavura, kwalana voirana veitumo pene vega-walara. E voirana maki ira geria kamonagi ati pene veakavara, e Palagu na ita gerai rakagau ene kalaa netina gauna ati pia ripaa. ⁵ Au na ekila ganina taunatauna geku ririwa ulamagi pene matagai. Voulamagi voo ao vealeva iwavagina, tugamagi rorirorina, e kamonagi taunatauna geriana evogomaina.

⁶ Talima reketa voanana gelaka-gerevagito, ne kila kawakawa, ati ganira kilara gekilagirana. ⁷ Ira geria ririwa Palagu gena rova vevega-ripagira talimarai pia ago, na ira matotaura geria kila ati getugamagi-ilurana, gekilagirana gaura ganira taunataunara maki veavuga vavagi, ati ripara.

⁸ Ita ripara, rova nama pene talimana geinaguluagi-gitakauana genai. ⁹ Eia maki ripara: Rova gekalarato ati kala rorirori talimara geria, na rova ati gekwalanarana talimara geria, e kila-tilivagi talimara geria, Palagu kalina na ati gekalina e kala rakava talimara geria, ati veaga talimara e Palagu ati gekupa-rageana talimara, tinara e tamara gevagirana e vagivagi talimara. ¹⁰ Mata-poraga e veopa-lemata talimara, maru pa gare mataukavara ria gekala-kawakawana talimara, taunilimalima gelemarana ne magevoi-agirana talimara, opakau talimara Kota aonai opakau kilara gekilagirana. E kala rakavara vogo gekalana vevegaripa kilara taunataunara ria ati gelegele. Rova votaunilimalima vetaira geria gekalarato. ¹¹ Vovevega-ripa kilara taunataunara Vali Namana aonai, Palagu na au evenikuto pana kilagi-matagaira ulanana. VoVali Namana maeka ralema iwavagina Palaguna gena nama e tiavu valina.

Paulo na Keriso etanikiu-veniato

¹² Gera Velekou Keriso Iesu na tiliga evenikuto, e etugamagikuto mageku veraramani gena vetugunagi pana ago-venia. Vovetaina gaurai etaokuto, gena vetugunagi pana ago-venia ulanana. Gaura pakurai atanikiu-veniana. ¹³ Taunatauna, kunenai au na Keriso avaikilarakava-veniawai, aguiawai e avega-rakavaawai. Na Palagu na eve-tugakuto, kwalana volaganinai rakagau akalaawai au ati ripaku, e Keriso ati avega-taunataunaawai. ¹⁴ Gera Velekou gena vega-nama kamu iwavagi au ataku ai epopo-kauato, kamonagi e ulamagi ria. Vokamonagi e ulamagi Keriso Iesu ria pita kwapuna vou pita vaira gaura.

¹⁵ Ekila taunatauna, e talima maparara na pia gapi-ragea e pia vega-taunataunaa nama: Keriso Iesu tanoparai evogomaito kala rakava talimara vega-magulira ularana. Kala rakava talimara maparara aorai rakava kwaikwai talimana au. ¹⁶ Na Palagu gena venugagiviti au, rakava kwaikwai talimaku, geku ai etaoato, kwalana Keriso Iesu gena vaigaoka pene vega-matagaia ulanana. Vevega-gita namanai pene vega-agoku, taunilimalima na pia vega-taunataunaa vou, ia genai pia kamonagi, maguli vanagivanagi pia vaia ulanana. ¹⁷ Palagu talu-vanagivanagi Velena, ia kwarega ati ripana, ati gitagitana, ia gerekana kwanilova Palagu. Iamo pita kupa-ragea, pita vega-ragea, ewagumona pene ago vanagivanagi. Amen.

Timoteo na vetali namana pene vetali-agia

¹⁸ Timoteo, natuku o, au na evega-nagi goi avenimuna, peroveta talimara na geperovetagimuto gelegelenai, voirea pono tugamagi-tagora. Voperoveta kilara pono kwalanara, pe Palagu gena vetali aonai vevagi namana pono kalaa. ¹⁹ Gemu kamonagi pono gapi-kikitalia, e aomu ai nama pene mia. Talima reketa na aora aonekara ati gekamonagi-venirato, ne geria kamonagi noowane poti vatu ai gevegevekuakauana, ne eperere-lovoloovoana vetaina. ²⁰ Wagekala-tiwato talimara ta Himenias e mataa Alesanda. Ira tauria ruala Satani gimana aonai ataorato. Kwalana ira pia ripa, pe Palagu ragai mapia vega-rakavaa ulanana.

2

Rupu aliruputali na rauparana taunatauna

¹ Au geku vegavutina kunena ea; Taunilimalima maparara pakaurai Palagu pio nogi-venia, pio rapali, taunilimalima maparara pakurai Palagu e talima vekarawarai pio ruga, Palagu pio nogia e pio tanikiu-venia. ² King e kaomani maparara geria maki pio rapali, pe pita talu namanama mamainora ria, e Palagu pita kwalanaa mataunataunara na. ³ Vovetaina voo nama, e Palagu gera vevega-maguli talimana pita vega-vererea. ⁴ Palagu eririwana taunilimalima maparara pia maguli e kila taunatauna pia ripaa. ⁵ Kwalana Palagu geregana kwanilova; e Palagu e taunilimalima vekarawarai erugana talimana maki kwapunamo, Keriso Iesu. ⁶ Ia matotauna gena maguli eveveni-agiato, taunilimalima maparara pene voi-waira ulanana. Palagu gena vevega-taunatauna na votoma evirigiato, vonai vou ematagaito. ⁷ Vovetaina gaurai au etaokuto, apostolo e vopata talimaku. E taunatauna, ati aopamina. Au etaokuto, ati Iuda talimara geriai kamonagi taunataunana pana vevega-ripagia.

⁸ Au aririwana kapu mapararai maru gimara veagara pia gapi-itira rapali aonai. Na rapali ai gimara veagara pia gapi-itira genai, aora ati parura e ati aovoavora.

⁹ Au aririwana gare maki pia verapuga-gitakau, mavekuperagerai rapuga pia ligo. Guira ragai pia vatu kaki irauiraura, e kolo pa gege maralemara irauiraurana ragai pia kwago, e rapuga voira kamura na ragai pia verapuga. ¹⁰ Na kala namara e rorirorira maparara noo kwagokwago gaura pia kalara. Kwalana Palagu gekupa-rageana garera geria kala taunatauna vovetaina. ¹¹ Gare na Palagu gena kila pia kamonagi-venira aora mamananura ria, ragai pia kogo. ¹² Au ati aririwana gare vevega-ripa inaguluna pia kalaa, e vevai magulinai irana maru ragai pia kune-agira, e ragai pia kilakila. ¹³ Kwalana Palagu na Adamu ekala-kuneato, mulinai vou Eva ekalaato. ¹⁴ E Satani na ati Adamu eopaato, na Eva eopaato, ne ekala-rakavato. ¹⁵ Na gare melo pia gapi. Kwalana voanana gare vevega-maguli pia vaia. Voo pene geria kamonagi e ulamagi pia gapi-gaugaura e pia veaga e pia maguli namanama.

3

Vevai talimara rupu aonai

¹ Ekila e taunatauna: pene talima ta eririwa-rakavana, ekalesia vaivaina rakina pene gapia netina, ia inagulu nama iwavagina eririwaana. ² Ekalesia vaivaina talimana evetaina pene maguli: Ia kala rorirori talimana, rakava ta genai ati pio gitaa. Ia garawana kwapunamo, vaigaoka talimana, gena tugamagi e kala maki rorirori rakagoto. Taunilimalima polura egapi-ragerana gena numai e vevega-ripa inagulura ripana talimana. ³ Ati niuniu rakavarakava talimana e ati inala kawakawa talimana, na manau e maino talimana; moni ati eririwamagiana talimana. ⁴ Gena numa talimara egitatagonamanamarana talimana e natuna keikeira na karona gekamonagi-veniana mavekuperagena talimana. ⁵ Kwalana pene talima taa na gena numa talimara taunataunara ati egitatago-namanamarana genai, arigi rauparai Palagu gena ekalesia goleana pene gita-tagoo? ⁶ Ekalesia valiguna na vevai rakina ragai pene gapia, kwalana neeveagina nea. Kwalana pene vevegoloka genai, Palagu na pene agiroria Tiapolo

ekalaato vetaina. ⁷ Ia ati ekalesia na maki gekupa-rageana talimana, reketa na kila rakavara ati pia kilagira genai, Tiapolo gena kwanaki ai maki ragai pene vekwanaki.

Diakono talimara

⁸ Diakono maki ovovetaina, taunilimalima na geria kala namara vetairai gekupa-ragerana talimara, e ati gau ta kilagikilaginai talima ta genai kila taa gevekilagiaana, ta genai kila poluna ta mageve kilagiana talimara. Wain ati geniu-kamuna, e moni e rinaga ati geririwamagirana, e kala opakaura na moni e rinaga ati gegapina talimara. ⁹ Ira na kila taunatauna veavugara Palagu na ita takamoningina tilimara gerai ema vega-matagairato, voirea gegapi-kikitalirana aora marorirorira na. ¹⁰ Ira pio kalatovo-kunera. Pene geriai vetoukau gauna ta ati pio rawalia genai, diakono rakina pia gapi. ¹¹ Garawara garera maki taunilimalima na gekupa-ragerana garera, ati geveroli-opakauna, vaigaoka ripara e mageria veraramani gaura maparara geriai. ¹² Diakono garawana kwapunamo, natuna e gena numa talimara gitatagora ripana. ¹³ Kwalana diakono inaguluna gekala-gitakauana talimara taunilimalima na gekupa-ragerana, e ira matotaura maki aora makwalimura na Keriso Iesu genai geria kamonagi pia vega-rugara.

Kila veavuga maparana

¹⁴ Pa, au geku tugamagi pana raka-wati, pe pana wati-gitamu, na ekila atalo-venimuna. ¹⁵ Pene pana kwaipo genai, ekilana pene vega-ripamu, taunilimalima Palagu gena pete aonai raka pia maguli-tiwa. Palagu gena pete talimara maguli Palagu na gena ekalesia, e ia kila taunatauna na ruguna kamuna e kwalana. ¹⁶ Taunatauna Palagu kwalanagina veavuga e ropu vagi, Palagu na evega-matagaiato ea:

Ia ematagaito talima tauniparanai,
Veaga Palaguna rorirorina ekilagiato,
aneru na gegitaato.

Tanopara maparara aorai gevopatagiana,
tanoparai taunilimalima na gevega-taunataunaana,
gena maeka ralemana iwavaginai Palagu na egapi-rageato.

4

Vevega-ripa opakau talimara

¹ Veaga Palaguna na ekilagi-matagaiana, talima reketa toma kapi-rai Keriso kamonagi-venina pia raokwania, ne opakau Palagura pia kamonagi-venira, e palagu rakavara geria vevaga-ripa pia gapi-ragera. ² Vovevega-ripa kila opakau talimara na pia kilagira. Ira geria tugamagi rorirori rauparana ekwaregato, noowane auri egoru tiavu kolona na gekapu-kwaregarato vetaina. ³ Votalima na taunilimalima gekilawairana ragai pia vegarawa, e ganigani reketa pia kilagira ragai pia gani. A voganigani Palagu na ekalarato gaura. Keriso gevega-taunataunaana e kila taunatauna geripaato talimara na pia ganira vega-nama rapalina mulinai. ⁴ Kwalana gaura maparara Palagu na ekalarato namamo. Ganigani ta ragai pita rugaa, pene Palagu tatanikiu-veniana vou tagapi-ragerana genai. ⁵ Kwalana voo Palagu gena kilana e rapalina gevega-veagarana Palagu wailanai.

Keriso gena vetugunagi talimana namana

⁶ Pene goi na vokila walakavara pono vega-ripa genai, goi Keriso Iesu gena vetugunagi talimamu namana ta. E Iesu kamonagi-venina kilara taunataunara e vevega-ripa kilara namara okwalarana, neira ne palagu ganiganira, goi gegupu-agimuna. ⁷ Vitona kawakawara geriana pono gerevagi e pono raokwanira. Palagu kwalanagina taunataunanai pono tiliga. ⁸ Taunipara vega-tiligana kalara geria nama kianamo, na Palagu kwalanagina gena nama kamu iwavagi raupara mapararai. Kwalana voanana nama pita rawalia emaguli aonai e wailara magulina. ⁹ Voo kila taunatauna, gaurai pita gapirage-namanamaa. ¹⁰ Voia pakunai tavekwalavina e tavitivitina, kwalana maguli Palaguna genai gera veraramani tatao-kauana. Ia taunilimalima maparara geria vevega-maguli Palaguna, e ia gevega-taunataunaana talimara geria vevega-maguli Palaguna taunatauna.

¹¹ Ekila ea pono vevega-nagi-agira e pono vevega-ripagira. ¹² Taa na goi ragai pene gita-guilagimu, kwalana goi malaga valigu, na vevega-gita vanagi talimamu namanai pono ago gemu kilai, kalai, ulamagi ai, kamonagi ai, e maguli nama iwavaginai. ¹³ Puka Veega pono agimatagaia taunilimalima geriai, pono vopatagia, pono vevega-ripagia, pene ago, au pana wati. ¹⁴ Palagu na evenimuto warewarena gauna inagulunai ragai pono moira. Vowareware pa tiavu peroveta kilara geriana ogapiato gauna, ekalesia vaivaina talimara gimara goi repamu ai getao-kaurato tomanai. ¹⁵ Vogaura pono inaguluagi-gitakaura. Einagulu pono tiligagia maaomu e matauniparamu maparana ria, pe gemu tiliga taunilimalima maparara na pia gitaa. ¹⁶ Gemu maguli navugana pono tovoa, gemu vevega-ripa kilara nakara pono gatura. Ekala ea pono kalagi-vanagivanagira. Kwalana pene vovetaina pono kala genai, matotaumu pono vevega-maguli e gekamonagimuna talimara maki pono vega-magulira.

5

Inagulu kamonagi talimara kavara

¹ Talima kamuna ta ragai pono vaikila-paku-koea; na pono karo-magelo-venia tamamu vetaina. Malaga valigu pono vaikilara walakavamu vetaira. ² Gare kamura tinamu vetaira pono kalara, e vavine valigu walawalamu vetaira pono kalara, maaomu nama iwavagina ria.

³ Wapu gerega vagira pono kupa-ragera. ⁴ Na wapu ta pene manatuna, pa matupuna genai, ia tovotevona Palagu kwalanagina kalana geria pete aonai pia ripaa vou pia vega-matagaia. Voo geria pete rogora pia tolera e veakavara. Vovetaina kalarai tamara e tinara e tupura veleparara e logeparara geria vekwalavi gevega-voi-wairana. Ekalara na Palagu gevega-verereana. ⁵ A wapu, gereganamo ati tau gitatagona, gena veraramani Palagumo genai pene taoa. Pogi e lagani pene rapali, Palagu pene nogia pene veakavaa ulanana. ⁶ Na tauniparana vegererenamo kalana ekalaana wapuna ia warau ekwaregato, lewana ia roe magulina. ⁷ Ekila wapu maparara pono venira, pe ta genai rakava ta ragai pia rawalia. ⁸ Na pene talima taa na kalakalana, pa ita kila gena numa talimara taunatauna, geria e garia ati evuatina ati egupurana genai, ia gena kamonagi Keriso genai etao-veavugaana. Ia gena rakava ati ekamonagina talimana gena rakava evanagiana.

⁹ Wapu ta arana ragai pono taloa vou, wapu maparara arara atalorana pukanai. Na pene ia gena maguli rigolona gagala taula toitoi (60) evanagiato, e maru kwapunamo egarawaato. ¹⁰ E gena kala nama vetainai taunilimalima na geripaana, e natuna rogora etolegitakaurana, wariwari talimara egapi-ragerana gena numai, veaga pa ekalesia talimara gagera eguligirana, (voia ganina matotauna evevegarigona), gevega-vitivitirana talimara eveakavarana, e kala namarai etiligana wapunamo arana pono taloa.

¹¹ Na wapu valigura arara ragai pono talora, kwalana geria tugamagi rakavara na nege vairana, ne Keriso genana nege gerevagina, ne nege vegarawana. ¹² Ne metauna matotauna na pia gapia, kwalana geria kilagavu kunena Keriso genai gepia-togaana vetainai. ¹³ Lepeti pia ripaa e numa gaura gaurai pia raka-louragelourage. Ati lepetimo, na pia munemune, laka-poeragepoerage e ati pegere kilagira gaura pia kilagira. ¹⁴ Gaura pakurai au aririwana wapu valigura pia vegarawa, pe natura pia vega-walara, e geria numa pia gita-tagora, ne evetali-venirana palaguna paka ta ragai pia venia ita pene opara ulanana. ¹⁵ Kwalana wapu reketa warau Iesu gena raupara na pege laka-gerevagi, ne Satani mulinai gelakana.

¹⁶ Na pene Iesu gevega-taunataunaana garena ta gena numai wapu reketa getaluna, vogarena vowapu pene gitatago-namanamara, pe ekalesia atanai metau ragai pia tao-kaua. Vovetainai vou ekalesia na geregara getaluna wapuramo pene gita-tagora.

¹⁷ Ekalesia gevaiana talimara, ekalesia inagulura gekala-gitakaurana talimara, pio kuparage-kamura, e voira atarai pio taokau. E Palagu gena kila gevopatagiana gevevega-ripagirana talimara akilagirana. ¹⁸ Kwalana puka veaga aonai evetaina ekilana, “Polomakau na vuiti epanapanagirana genai, muruna ragai pono kwatu-gavua.” Maekilana, “Inagulu talimana gena inagulu voina pene gapia, voia voo rorirori.”

¹⁹ Pene talima taa na ekalesia ekune-agiana talimana evaikilaana, ia ekepina genai, ragai pono kamonagira, pene ago, talima ruala pa toitoi na pia vega-taunataunaa vou. ²⁰ Gekala-rakavana talimara ekalesia wailarai pono golora, pe taunilimalima maki pia kali.

²¹ Palagu e Keriso Iesu e aneru veagara wailarai au na goi avaikilamuna, e evevega-nagi kilara pono kamonagira maaomu kwapuna. Talima kamura e gemu talimamo ragai pono gapi-ragera. ²² Gimamu talima ta repanai ragai pono taokau-vailavailaa, reketa geria kala rakavai ragai pono kala-rakava, matotaumu nakamu pono vegatu, pono nama-iwavagi.

²³ Nanu taunataunamo ragai pono niu, na wain kiatarana maki pono niu, kwalana aomu pene alevaa, warigi eviti-gitamuna gaurai.

²⁴ Talima reketa geria rakava matagai vavagi, vorakavana ira geraokwanirana, ne geago-kunena Palagu gena veagirori kapunai. Na reketa geria rakava veavuga, kapinai vou mulirana gelakanagi-lakanagina. ²⁵ Vovetainamo kala namara maki matagai-tagora. Na kala namara reketa ati gematagai-velekevelekena gaura veavugaimo ati pia mia, na piave matagai.

6

¹ Inagulu talimara ati voira talimara geria kamuna pia kupa-ragea e gena vevai kapulenai pia talu. Vovetaina pia kala genai, geria kamuna na Palagu arana e ita gera vevega-ripa atarai kila rakavara ati pia kilagira. ² Pene inagulu talimara ati voira talimara geria kamura Iesu gevega-taunataunaana talimara genai, evetaina ragai pia tugamagi, “E au walakavaku, pe karonā ragai pana kamonagia e ragai pana kupa-ragea.” Aikina! Ira evetaina ne pia kala, geria kamura geria vetugunagi girigirira maparara pia agoveni-gitakaura. Kwalana ira geria inagulu gena nama geria kamura, Iesu gevega-taunataunaana talimara, na pia gapia; voira voo ira gatara namara.

Vevega-ripa opakaura e rinaga taunataunara

Vogaura ira pono vega-ripara e pono vega-nagira. ³ Pene talima ta vevega-ripa opakaura pene vevega-ripagira, e gena vevega-ripa ita gera Velekou Iesu Keriso gena kila taunatauna na ria ati gekwapunana, Palagu gena maguli ati pene vega-ripara, ⁴ ia veagi talimana, e gau ta ati etugamagi-iluana. Ia verenagi irauraura pene kala, e Palagu gena kila pene vegolo-agira. Vogaura na, munemune, kogo, kila rakavara, taunilimalima geriai vevega-veraulea tugamagira rakavara pia vegawalara, ⁵ e vanagivanagi vevega-veitu maki ati geaikina. Vovetaina gekalana talimara geria tugamagi rakava kwaikwai, e kila taunatauna na gelaka-gerevagito; ira matapolu getugamagina, Palagu kwalanagina rinaga vovogo pono rawali rauparana.

⁶ Taunatauna, Palagu gekwalanaana, e rinaga vogora na ati geagona talimara rinaga vogo vavagira pia rawalira. ⁷ Kwalana gau ta tanoparai ati tavuamaiato, e gau ta maki tanoparara na ati pita vuagoa, aikina! ⁸ Gaura pakurai, pene ita magara ganigani e magera rapuga genai, pita kila, eira e gelegele. ⁹ Taunilimalima raira geririwana rinaga vogo vavagi pia rawali negetina talimara veopatovona egapirana, geria ririwa kawakawara e ririwa rakavara na evega-vekwakunagirana, voanana erolo-rigorana rakavai e kalova kapunai. ¹⁰ Kwalana moni ulamagi venina rakava maparara lamuna. Taunilimalima reketa moni geulamagi-kamuana Iesu kamonagi-venina na gelaka-gerevagito, e aovitiviti vogora na aora ekwanurana.

Paulo gena vevega-ripa kilara Timoteo genai

¹¹ Na goi, Palagu gena talima, vogaura maparara pono raokwanira! Ne kala rorirorira, Palagu kwalanagina, kamonagi, ulamagi, vaigaoka, aoma pono tavura makwalimumu ria. ¹² Kamonagi vetalinai pono tiliga. Maguli vanagivanagi pono gapi-gaugaua, kwalana emaguli pakunai Palagu na goi maki ekeamuto, taunilimalima gutuma wailarai gemu kamonagi okilagi-matagaiato tomanai.

¹³ Palagu na gau maparara maguli evenirana, e Keriso Iesu Pontio Pilato wailanai evevaravaragito kila namana ekilagiato. E Palagu e Keriso Iesu wailarai goi avega-nagimuna. ¹⁴ Erova kilara maparara pono kwalanara aomu ati vetoukauna e kepi ta gemu ai maki ragaina, atirapurelemu, pene ago, ita gera Velekou Iesu Keriso gena vogomai tomana. ¹⁵ Palagu matotauna gena toma taunataunana pene kwara vou, Iesu Keriso pene matagai. Palagu gereganamo Vele nama iwavagi, Vegitatago Talimana kwapuna kwanilova, king geria King e vele geria

Vele. ¹⁶ Iamo gregana etalu-vanagivanagina; ia maeka kamu iwavagina aonai etaluna, gaura pakurai taa na ati pene lakakavi-venia ripa; ia taa na ati egitaato e taa na ati pene gitaa ripa. Ia genai vekuparage e tiavu pene mia pene ago-vanagivanagi. Amen.

¹⁷ Rinaga vogo talimara etanoparai pono vaikilara, ragai pia veagi, tanopara rinagara geriai geria veraramani ragai pia taoa, kwalana vogaura maparara pia aiki, na Palagu genai pia veraramani; ia na gau namara vovogo evenirana gera verere ularana. ¹⁸ Pono vaikilara, kala namara pia kala, kala namara geria rinaga namarai pia vega-agera. Vegapi-rage talimarai pia ago e geria rinaga talima reketa maki kiata na pia venira mavererera ria. ¹⁹ Vorauparai ira geria rinaga namara pia tao-kou maavura wailara tomara ularana, e maguli taunatauna pia gapia.

²⁰ Timoteo, Palaguna evenimuto kilara pono gapi-gaugaura, kila rakavara e kila kawakawa e aoneka opakaura kogorai ragai pono lakatoga. Talima reketa na voaoneka gekilagirana, "Ripa." Voo geopakauna. ²¹ Taunilimalima reketana voo "Ripa" negetina voo gegapi-ragerato, ne geria kamonagi Iesu genai geraokwaniato.

Palagu gena vega-nama iwavagina gomi gemi ai pene mia.

PAULO GENA TALOTALO VEGA-RUALANA TIMOTEO GENA

2 Timoteo vega-matagaina kilara

Paulo na Timoteo gena epepa vega-rualana Paulo Romai etipurato aonai etaloato. Etaloato rigolona 66 e 67 aorai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa aonai golea kamura tenu 1:13-14; 2:15; 4:1-5.

Paulo na epepa vega-rualana etaloato, gena ririwa:

- 1) Timoteo maguli taunataunanaimo pene talu;
- 2) metau kamura pene rawalira aonai ragai pene moira, na vetugunagi inaguluna pene tiligagia.

Paulo na epepa evetaina enavugaato:

1. Keriso valina taunataunana Timoteo na pene gapi-gaugaua (*tenu 1:*)
2. Keriso gena vetugunagi inaguluna pene kwalanaa (*tenu 2:1-18*)
3. Keriso genana pia gerevagi talimara kilara ekilagito (*tenu 3:1-26*)
4. Kerisomo gena kila geregana pene vopatagia (*tenu 4:1-5*)
5. Paulo gena vevega-neka kilara etuguto (*tenu 4:6-22*)

¹ Au Paulo, Keriso Iesu gena apostolo talimaku, Palagu gena ririwa vetainai; gekuna epepa ewatina. Palagu na etugukuto, ekilagi-gavuato magulina Keriso Iesu genana pita rawalia magulina pana vopatagia ulanana.

² Timoteo, goi atalo-venimuna, natuku, aulamagimuna. Palagu ita Tamara e Keriso Iesu ita gera Velekou geriana vega-nama iwavagina, venugagiviti, e maino gemu ai pia mia.

Paulo gena vevega-nama e vevega-tiliga kilara

³ Pogi e lagani vanagivanagi geku rapali aorai goi atugamagimuna. Geku rapali aorai Palagu, maaoku namana na vetugunagina aagoveniana Palaguna, ataniku-veniana. Palagu e au tupuku e gataku na maki vetugunagina gekalaato. ⁴ Otagito atugamagiana, e geku ririwa kamuna goi mapana gitamu, geku verere pene kamu ulanana. ⁵ Goi gemu kamonagi taunataunana atugamagiwai-kuleana. Ne kamonagi nea tototovonai tupumu garena Lois e tinamu Iunis geriai maki emiawai. Au aripuna, vokamonagimo kwapuna goi gemu ai emiana. ⁶ Vovetaina gaurai avega-tugamagi-waimuna, Palagu na evenimuto warewarena, au gimaku atamu ai atao-kauato aonai, ogapiato gauna, pono inagulu-agia. ⁷ Kwalana Palagu na ita evenirato Veaga Palaguna na aora ati pene vega-kalira Veaga Palaguna, na kwalimu, ulamagi, e vaigaoka evenirana Veaga Palaguna.

⁸ Ita gera Velekou gena kilakilagi-matagairai ragai pono nuga-rage, e au Keriso galamanai tipura numanai ataluna gaurai maki, nugarageku na ragai pene kalamu. Na Palagu gena tiligai pono vaigaoka e au ria pita kwapuna, pe Vali Namana galamanai pita vitiviti. ⁹ Ia na evegamagulirato e gena keakea veagana na ekearato gena taunilimalimai pita ago ulanana. Vovetaina ekalato, ati ita gera kala e inagulu nama pakurai, na ia matotauna gena ririwa e gena vega-namamo. Vovegana voo tototovonai vegata, kupa e tanopara rogoti ere kalara aonai,

Palagu na Keriso Iesu genana evenirato. ¹⁰ Na ewagumona ita gerai Vevega-maguli Talimana Keriso Iesu evogomaito vetainai, evevegana iwavagina ita gerai ema matagaito. Keriso na kwarega gena tiavu evega-aikiato, e Vali Namana genana maguli e talu-vanagivanagi evega-matagairato. ¹¹ Palagu na au etaokuto eVali Namana pana vopatagia, pana lakagia, e pana vevega-ripagia ulanana.

¹² Voinagulu galamanai au evetaina avitivitina. Na au ati anugaragna, kwalana akamonagi-veniana talimana ripaku vealeva. E au maki ripaku vealeva, einagulu gimaku ai etao-kauato e pene gitatago namanamaku pene ago veagirori tomana kamuna pene kwara. ¹³ Kila-taunataunara au gekuna okamonagirato kilara pono gapi-kikitalira e pono kwalanara kamonagi e ulamagi ai. Vokamonagi e ulamagi Keriso Iesu genana gevogomaina. ¹⁴ Palagu na evenimuto gauna pono gita-tagoo. Ita aorai etaluna Veega Palaguna na vovawareware gauna gitatagonai pene veakavamu.

¹⁵ Goi ripamu Asia tanonai getaluna talimara maparara au gekuna gelaka-gerevagito Figelas e Hemogenes maki. ¹⁶ Onesiforas magena numa talimara ria Velekou gena venugagiviti atarai pene taoa, kwalana ia na lagani vogo au aoku eveagaokaawai. E au tipura numanai ataluwai nugaragna na ati ekalaawai. ¹⁷ Ia Romai ekwarato tomanai, au etavu-ririwa-ragekuto pene ago erawalikuto. ¹⁸ Velekou gena venugagiviti atanai pene taoa pene ago, veagirori tomana kamunai! E goi ripamu vealeva Epeso ai au vetugunagiku raka eago-veni-tiwaato.

2

Keriso Iesu gena vetali talimana taunatauna

¹ Gaura pakurai, natuku, goi Keriso Iesu gena vega-nama aonai pono kwalimu. ² Taunilimalima vogo wailarai au gekuna rakagau okamonagirato gaura veraramani talimara pono vega-ripara. Ne voirana maki talima reketa geria mapia vekilagira.

³ Keriso Iesu gena vetali talimana namanai pono ago, e vitiviti aonai pono vaigaoka au akalana vetaina. ⁴ Vetali talimana gena maguli ripamu. Evetalina aonai, inagulu reketa ati pene kalara ripa. Na ia gena ririwa egapi-rageato vetali velena vega-vererena kalanamo pene kalaa. ⁵ Raka vegala kamunai erakana talimana, ati pene tiliga ripa pa raka vegala akwana ati pene gapia ripa, pene raka vegala rovana ati pene kwalanaa genai. ⁶ Araga kala talimana pene inagulu tiliga matotauna roe nea vou voina pene gapi-kunea ginaroginaro tomanai. ⁷ Velekoua vou tugamagi-ilu pene venimu, ne vokila maparara pakilagira pono ripa-namanamara.

⁸ Eia pono tugamagi-tagoo. Iesu Keriso Davida tenena, kwaregana ekuliiti-waito. Au na evetaina akilagiana Vali Namana avopatagiana aonai. ⁹ Vovetaina gaurai gevega-vitivitikuna, tipura numanai maki teini na geligoligokuna noowane vagivagi pa lema talimaku. Na Palagu gena kila ati kwatu gaugau. ¹⁰ Gaura pakurai vitiviti mapararai avaigaokana Palagu na evirigirato talimara pakurai, pe ira maki Keriso Iesu genana evogomaina vevega-magulina, e emia-vanagivanagina maekana ralemana iwavagina pia vaia pakunai.

¹¹ E kila taunatauna:
“Pene ita Keriso ria takwaregato genai,

ita maki ia ria pita maguli.

¹² Pene tavaigaokana genai,
ia ria maki pita vevaikou.

Pene ia taopa-tagoana genai,
ia na maki ita pene opa-tagora.

¹³ Pene ita ati taveraramanina,
ia gena veraramani kapunai roe emiana;
Kwalana ia matotauna ati pene vekilagi-veavuga,
(e ia gena kilagavu kilara ia na ati
pene vega-irau kapuvagira).”

Inagulu talimana namana

¹⁴ Vokila mapono vega-ripa-waira, e Palagu wailanai pono vega-ripa-kunera, kila kovagora ragai pia veitu-agira. Kwalana voanana nama ta ati pene vega-walaa, na pia kamonagi talimaramo geria maguli pene vega-rakavara. ¹⁵ Pono inagulu gunagave, pe Palagu wailanai pono matagai genai, pene vega-taunataunamu, inagulu talimana ati enugaragena talimana vetaina. Kwalana ia na Palagu gena kila taunatauna na evevega-ripagi-gitakauana. ¹⁶ Gavutina rakavara e kawakawara ragai pono kilagi, e geriana pono gerevagi, kwalana vogavutina gekilagirana talimara Palagu genana pakara gerauvagina. ¹⁷ Kila vovetaina gekilagirana noowane komata geraragana vetaira. Himenias e Filetas vovetaina talimara. ¹⁸ Ira tauria ruala na kila taunatauna rauparana geraokwaniato. Gekilana kuliitiwai ewalato, pe eaikito. Vovetaina gekilana gaurai, talima reketa geria kamonagi gevega-rakavarana.

¹⁹ Na Palagu gena kila kwalana eruga-gaugauna no vatu kamuna vetaina, ati pene kalavo-kalavo. Atanai ekila etaloato, “Velekou ripana rai ia gena.” Maekilana, “Rai ekilana ia Velekou gena netina talimana kala rakava genana pene gerevagi.”

²⁰ Numa kamuna aonai mereki irauiraura voa, ati maparara kolo e siliva na gekalarato gauramo, na mara e maka na gekalarato gaura maki voa. Reketa toma kamurai vou pia inagulu-agira, reketa geinaguluagi-vanagivanagirana ganigani ai pa momo piatoga gaura. ²¹ Pene ekala rakavara geriana matotauna evealevana talimana, inagulu namara inagulu-agira talimanai Velekouna pene vega-agoa e pene vega-veagaa. Ia egita-tagoana talimana gena inagulu talimana alo ripanai pene ago inagulu namara maparara kalakalara ularana.

²² Gulu valigu geria ririwa rakavara maparara pono raokwanira, e eira pono kwalanara: Kala rorirori, kamonagi, ulamagi, e maino. Maaora nama iwavagira Velekou genogiana pene veakavara ulanana talimara ria pio kwapuna. ²³ Verenagi veveagarekone kawakawara geriana pono gerevagi, kwalana goi ripamu voirana kogo pia vega-walaa. ²⁴ Velekou gena vetugunagi talimana ragai pene kogo, na talima maparara pene ao-namara, pene vevega-ripa-gitakau, ragai pene paru. ²⁵ Gekilagi-piatogaana talimara pene kila gapigapira mamanauna na, peiramu Palagu na pene vega-vetugamagi-kulera, ne kila taunatauna na pia ripaa. ²⁶ Ne ira geria tugamagi pia raka-gotowai e Tiapolo gena rikiriki na pia kali-maguli, kwalana ia na roe gapi-gaugaurana gena ririwa pia kalara ulanana.

3

Toma ikarai

¹ E eia maki pono ripaa: Toma ikarai rakava vogo pia wala. ² Talima matotauramo pia veulamagi-veveni, moni pia ririwamagira, pia vevega-rage veveagoloka, pia veagi, geria kila pia rakava, tamara e tinara pia karoverave-venira, ati pia tanikiu, e ati pia veaga. ³ Ati pia veulamagi, talima geria rakava ati pia tugamagi-piatogara, pia veroli-opakau, ati pia vaigaoka, pia veinala-veveni, karo pia velekwa. ⁴ Ira pia velewa, geria tugamagi rakavara gelegelerai pia kala-kawakawa, aora veagi na pia vonu, tanopara vererera pia ulamagira, Palagu ati pia ulamagia. ⁵ Palagu kwalanagina ganina taunatauna avuavuna mulina kavanaimo getovotovoana, a ia gania taunatauna tiavuna gerugaana. Votaunilimalima geriana pono laka-gerevagi.

⁶ Vovetaina talimara taunilimalima geria numa aorai gelaka-togana, ne aomoirā garera geoparana. Voaomoirā garera geria kala rakavara metaura na gekou-gavurana, e geria ririwa rakavara na gevairana. ⁷ Vogaregare vanagivanagi ripa getavuana, na kila taunatauna ati gerawaliana. ⁸ Tianes e Tiambres, Aikupito geria wara talimara, na Mose gekou-gavuato vetaina, e vevega-ripa opakaura talimara na kila taunatauna gekou-gavuato. Ira geria tugamagi rakava kwaikwai, e ira geria kamonaḡi ati getiligato, geketoto. ⁹ Na ati pia raka-raurau, kwalana taunilimalima maparara na geria kawa pia gita-rawalira, Tianes e Tiambres geriai gawalato vetaina.

Vevega-nagi ikara

¹⁰ Na goi na au geku vevega-ripa kilara maparara okwalanarato, geku kala, geku ririwa ganira, geku kamonaḡi, geku vaigaoka, geku ulamagi, geku ruga-gaugau oriparato. ¹¹ Gegui-gerevagikuto, gevega-vitivitikuto, e vitiviti maparara au geku ai gawalato Antiokai, e Ikoniai, e Listerai. Gevega-vitivitikuto aonai avaigaokato. Velekouna vogaura maparara aora na evaimagulikuto. ¹² Taunatauna, Keriso Iesu aonai Palagu kwalanagina pia ririwaa talimara maparara vovetaina pia vega-vitivitira. ¹³ Kala rakava talimara e opakau talimara vovetainamo pia kala-ago, rakava genana rakava iwavaginai pia velakati, talima reketa pia opara, e ira maki Tiapolo na pene opara. ¹⁴ Na goi rakagau oripaato e ogapi-rageato neiāmo pono kwalanaa. Kwalana gevega-ripamuto talimara goi ne ripamu, ¹⁵ e keimu na pene vogomai ewagumona Puka Veaga kilara ripamu; e Puka Veaga kilarana aoneka pege venimu, ne Keriso Iesu genai pono kamonaḡi vevega-maguli vaivaina ulanana. ¹⁶ Puka Veaga kilara maparara Palagu aona na gelaka-piatito, ne taunilimalima aorai Veaga Palaguna na evega-laka-togarato. Ira geria nama kila taunataunara vevega-ripagira ulanana, rakava vega-matagaira, rakava vega-rorirorira ulanana, e raupara rorirorina vevega-ripagina ulanana. ¹⁷ Vokila geriana Palagu gena talima pia ripa-namanama, pe kala namara maparara pia kalara.

4

¹ Palagu e Keriso Iesu wailarai avaikila-gaokamuna. Iesu pene waikule tomanai, gena vegetatago kapulenai maguli talimara e kwarega talimara pene vevirigira. ² Palagu gena kila pono vopatagia, toma namarai e toma rakavarai. Taunilimalima geria kala rakavara pono

vega-rorirorira, pono paku-koera, pono vega-nagira, pono vega-ripara mavaigaokamu ria. ³ Kwalana toma ta evogomaina, vonai taunilimalima na vevega-ripa taunatauna ati pia kamonagi-venia, a geria ririwa rakavara rorirai vega-ripa talimara vovogo pia gapira, ira na geririwa-rakavara kilara pia kamonagira ularana. ⁴ Kila taunatauna kamonagina genana pia laka-gerevagi, na vitona kilara vou pia ririwakamura. ⁵ Na goi pono vegita-tago gaura maparara geriai, vitiviti aonai pono vaigaoka, Vali Namana vopatagina inaguluna pono kalaa, Palagu gena vetugunagi inaguluna maparana pono kala-namanamaa.

⁶ Kwalana au roli akwaregana, e au ralaku pene vepopo noowane vine nanuna Palagu gevega-namaana aonai gepopoana vetaina. Au geku laka-gerevagi tomana pekvara. ⁷ Vetali aonai avetali-gitakauto, au geku raka-vegala warau pavega-aikia, geku kamonagi roe agapi-gaugauana. ⁸ Ewagumona geku kala rorirori akwana ekala-maavuato, emiana pene ago veagirori kamuna tomana pene vekwara aonai, Velekou, Veagirori Talimana Rorirorina, na pene veniku. Ati aumo, na voraira ia pene matagai tomanai geulamagi-veniana talimara maki pene venira.

Vevega-neka kilara

⁹ Pono tiliga pe au geku ai pono vogomai vega-veleke. ¹⁰ Kwalana Demas na etanopara magulina eulamagi-kamuana, gaurai au eraokwanikuto, Tesalonikai eagoto. Kresens ia Galatai eagoto, e Tito Dalamatai. ¹¹ Luka gereganamo au ria. Mareko pono vaikaua, goi goti pio vogomai, kwalana ia tupunama e au geku inagulu aonai pene veakavaku ripa. ¹² Tikikas Epeso ai atuguato. ¹³ Goi pono vogomai aonai, auna kouti pono gapi-kaua, Troas vanuganai Kapas genai araokwaniato, e geku puka maki pono gapi-kaura, gau kamuna mamoe e nanikoti kopirana gekalarato talotalo ulanana gaura, ragai pono tugamagi-lekwalekwara.

¹⁴ Alesanda, auri einagulu-agirana talimana na, au evega-rakavavagikuto. Voo rakagau ekalaato Velekou na vou voina pene venia. ¹⁵ Ia genai matotaumu pono vegita-tago, kwalana ia gena vevega-ripa kilara ekilagi-piatoga-rakavarato.

¹⁶ Tovotovonai Veagirori talimara wailarai arugato aonai, ta lagaku ai ati eruga-tagoto, ati eveakavakuto, maparara na geraokwanikuto. Arapalina, Palagu na vokala rakava voira ragai pene venira. ¹⁷ Na Velekou au lagaku ai eruga-talito, ne kwalimu evenikuto. Vovetaina ekalakuto kwalana, Vali Namana au na pana kilagi-matagaia, ne ati Iuda talimara maparara na pia kamonagia ulanana. E au Palagu na liona pokana na evega-magulikuto. ¹⁸ Velekou na rakava maparara aora na pene vaimaguliku, e gena Kupa Basileiai pene vaitoga-namanamaku. Ia arana pita vega-ragea pene ago vanagivanagi, ati ikana. Amen.

Vevega-nama ikana

¹⁹ Au geku vevega-nama atuguana Prisila e Akwila geriai, e Onesiforas magena numa talimara geriai. ²⁰ Erastas Korinto ai petalu, e Trofimas Miletas ai paraokwania, kwalana evitiana gaurai. ²¹ Pono tiliga, pe pono vogomai vega-veleke, gaulago uvera rogoti gere kwara aorai.

Iubulas, Pudens, Linas, e Klaudia geria vega-nama getuguana, e ekalesia vewalakavana maparara na maki.

²² Velekou goi palagumu ria pene talu. Palagu gena nama iwavagina gemi ai pene mia.

PAULO GENA TALOTALO TITO GENA Tito vega-matagaina kilara

Epepa Paulo na Tito geregana gena etaloato. Epepa Paulo na Roma tipura numana na etaloato. Epepa etaloato rigolona 64 e 65 vekarawarai, Iesu ekwaregato mulinai. Epepai golea kamura tenu 2:11-14; 3:8.

Paulo na epepa etaloto kwalana gena ririwa:

- 1) Tito pene vaikilaa, ekalaesia goleana kuneagira talimara raka pene virigi-tiwara;
- 2) Tito pene vega-ripaa, Palagu gena nama e vetuga aonai Palagu kwalanagina magulina raka pene maguliagi-tiwa;
- 3) Tito pene vega-nagia, vevega-ripa kilara taunataunara pene vevega-ripagira.

Epepa Paulo na evetaina ewareato:

1. Palagu kwalanagina magulina ekalaesia goleana aonai (*tenu 1:1-16*)
2. Palagu kwalanagina magulina numa kwapurakwapurai (*tenu 2:1-15*)
3. Palagu kwalanagina magulina tanopara maparanai (*tenu 3:1-15*)

¹ Au Paulo, Palagu gena vetugunagi tauku e Iesu Keriso gena Apostolo, gekuna epepa ewatina. Au Palagu na etugukuto, Palagu na egapi-itirato talimara geria kamonagi ai pana veakavara, ekila e maguli taunatauna pana vega-ripa ulanana. E ekila e maguli taunatauna na pia ripa, Palagu pia kwalana-taunataunaa. ² Kwalana voanana vou maguli vanagivanagi pia tugamagi-kikitalia e pia vaia. E maguli vanagivanagi magulina ea tanopara rogoti ere vetina aonai vegata, Palagu na ekilagi-gavuato. Ia ati eopana Palaguna. ³ Na ewagumona voupe Palagu matotoauna na ekala-maavuato tomanai pema vega-matagaia. EVali Namana ea ita gera Vevega-maguli Palaguna gena kila rorinai au geku vopatai akilagi-matagaiana.

⁴ Tito, epepa goi atalo-venimuna. Goi au natuku taunatauna kamonagi kwapunamo aonai:

Tamara Palagu e Keriso Iesu ita gera Vevega-maguli Velena geriana vetuga e maino gemu ai pene mia.

Tito gena inagulu Krete mounai

⁵ Au na goi Krete ai araokwanimuto kwalana, nenai rakagau ati akalarato gaura pono kalara ularana. E vanuga kamura mapararai ekalesia kuneagira talimara reketa pono vega-rugara avaikilamuto vetaina. ⁶ Ekalesia kuneagina talimana kala namaramo ekalana, rakava ta genai ati pono rawalia talimana. Garawana kwapunamo; natuna na Iesu Keriso gevega-taunataunaana, ati gekogo-kawakawana, e ati gekaroveravena, e ati gekila-kawakawana melora. ⁷ Kwalana ekalesia ekune-agirana talimana Palagu gena inagulu egita-tagoana talimana. Vovetainai ia kala namaramo pene kala, rakava ta genai ati pene mia, ragai pene kila, ia talima kamuna, taunilimalima na ia geregana gena ririwamo pia kwalanara ragai nepenetiwa, aikina. Ragai pene paru vailavaila, ati niuniu rakavarakava talimana, ati aoginigini talimana,

ati opakau kalarai gena e gana erawalina talimana. ⁸ Ia vegapi-rage talimana, kala namara eulamagirana talimana, vevega-tiliga talimana, kala rorirori e veaga talimana, e vaigaoka talimana. ⁹ Kila taunataunana gevega-ripaato kilara pene gapi-gaugaura, pe ia na vovevega-ripa taunatauna na pene ago-agia, pe talima reketa mapene vevega-nagira, e vevega-ripa taunataunana gekilagi-piatogaana talimara maki pene vaikila-gaokara, pe geria kepi kapura pia gita-rawalira.

E Krete mounai vevega-ripa opakaura talimara vovogo voa

¹⁰ Kila taunatauna ati gekwalanarana, gekila-tilivagina talimara, e kila ati ganira gekilagirana talimara, e vevega-ripa kawara na taunilimalima geoparana talimara galagala vagi nea. Iuda talimara nunganugarai ekalesia aonai gelaka-togato talimara nevetaina gekalana. ¹¹ Netalima pio kila-waira. Kwalana ira na pete maparara geria kamonagi gevega-rakavarana. Ira ati pegere vevega-ripagira gaura gevevega-ripagirana. E ira moni e rinaga pia venira ularana gekala-opakauna. ¹² Ira aorai geria peroveta talimana ta evetaina ekilato, “Krete talimara vanagivanagi geopana, manega paera rakava kwaik-waira, lepeti e ganigani gaoka talimara.” ¹³ Ira ekilagirato kilana e taunatauna. Gaura pakurai pono vaikila-kolukolura, pe aora maparara ria e matauna taunarai pia kamonagi. ¹⁴ E Iuda tenera geria vitona ragai pia kamonagira, e Palagu gena kila taunatauna genana gelakagevagina talimara geria rova maki ragai pia kwalanara.

¹⁵ Ao vealeva talimara geriai gau maparara nama iwavagi e vealeva. Na ao ati vealeva e Keriso ati gevega-taunataunaana talimara geriai gau ta vealeva ati pene mia. Aikina kinavagi. Kwalana ira geria tugamagi e aora rakava kwaikwai gaurai. ¹⁶ Votalima gekilana, ira Palagu ripara negetina, na geria kalana evega-matagairana, ira Palagu ati ripa vagira. Ira e kala rakava e kila-tilivagi talimara, e kala namara kalakalara ira geriai gaoka vavagi.

2

Vevega-ripa taunatauna e rorirorina

¹ Goi na vevega-ripa taunatauna na pono vega-ripa. ² Velepara pono vaikilara, aora pia gapi-gaugaura, pia tugamagi-rorirori e pia vaigaoka. Maaora maparara e mataunataunara pia vekamonagi, e pia veulamagi, e pia ruga-gaugau. ³ Logeapara maki evevega-ripa kwapunamo pono venira. Pono vaikilara, ira geria maguli e kala pia veaga. Taunilimalima arara ragai pia vega-rakava-kawara, e ragai pia niu-kawakawa. A ira kala namaramo pia vevega-ripagira. ⁴ Ne ira geria vovevega-ripa na gare valigura na garawaria e naturia pia ulamagira. ⁵ E pia vaigaoka, Palagu wailanai pia nama-iwavagi, e geria numa pia nakagatura, e inagulura maki pia kala-gitakaura, pe gare namarai pia ago e garawaria pia kupa-ragera e pia kamonagi-venira. Evetaina kalara pia kalara, Palagu gena kila taunilimalimana ragai pia kilagi-piatogaa.

⁶ Malaga valigu maki evega-nagi kwapunamo pono venira. Pono vaikilara, pia vaigaoka. ⁷ Gau maparara kalakalarai goi matotaumu na vevega-gita vanagi kalara namara pono kalara, pe pia gitara. Pono vevega-ripa aonai maki vegarevegare ai ragai pono kila, na kila

taunataunara, kila rorirorira, ⁸ e kila rorirorira pono kilagira, pe talima taa na gemu kila ragai pene gaoa. Vovetaina pono kala, goi gekilagi-piatogamuna talimara pia nuga-rage, ne ita atarai kila rakavana ta ragai pia kilagia.

⁹ Inagulu talimara ati voira talimara pono vega-nagira, geria kamura karora pia kamonagira e pia vega-vererera geria vetugunagi maparara geago-venirana aorai. Ragai pia vekaro-wainagi noponotiwa. ¹⁰ E pono vaikilara, geria kamura geria rinaga ragai pia lemalema-vagira. Na geria kala namaramo pia vega-matagaira. Vokala namara na geria kamura pia vega-gitara, ira geriai ragai pia aovoaoovo, na pia veraramani. Evetaina pia kala, ita gera Vevega-maguli Palaguna gena vevega-ripa, taunilimalima na pia vega-ragea raupara maparara aorai.

¹¹ Kwalana Palagu gena vega-nama genana vevega-maguli evogomaito, vovevega-maguli talima maparara geriai ema matagaito. ¹² Palagu gena nama e vetuga na ita evega-riparana, Palagu ati takwalana-taunataunaana magulina pita piatogaa. A ita etanoparai tamagulina, vaigaoka magulinai pita maguli, kala rorirorira pita kalara e Palagu pita kwalana-taunataunaa, ¹³ toma kamuna e namana taalo-tagoana aonai. Ita ewagumona Iesu Keriso taalo-tagoana; ia ita gera Palagu kamuna e gera Vevega-maguli Tauna; gena vogomai maralema iwavagina taalo-tago-koukouana. ¹⁴ Iesu Keriso ita pakurai matotauna evevenito, ita kala rakava kwaikwaira aora na pene voi-vagira ularana. E ita ia geregana genamo pene vega-nama-iwavagira, ne pene taogerevagira, gena taunilimalima namarai pita ago, e inagulu namaramo kalakalara pita ririwamagira ularana.

¹⁵ Goi na emaguli e ekala pono vevega-ripagira. Gemu rorirori kamuna nea pono inagulu-agia, taunilimalima pono vega-nagira, e gekaroveravena talimara pono vaikila-gaokara. Talima taa na ragai pene karo-wainagimu.

3

Ekalesia raka pegere maguli-tiwa

¹ Gemu taunilimalima pono vaikilara, noponotiwa kaomani, king e geria vegita-tago kapulenai pia talu e pia kamonagi-venira. E vanagivanagi pia vealo-tago, kala namara pia kalara ularana. ² Talima ta genai kila rakavana ta ragai pia kilagia, ta goti ragai pia vevaikila pa kogo. A ira manau aimo pia talu e taunilimalima maparara kala namaramo pia kala-venira.

³ Kwalana ita maki kunenai kawakawa, Palagu ati ripara, Palagu takaroverave-veniawai, Satani na eoparawai, pe Palagu gena rauparai ati talakawai. Ita volaganinai kala rakavara irauirau ta ririwarawai, e taunipara kovagona vega-vererena kalara irauirau geria inagulu talimara ati voira talimarai tavevega-agoto. Talima vega-vitivitira e vega-vekwakunagira tugamagira takalarawai e talima taaorakava-venirawai, paru na tavonuvonu-ragewai e taukavara ria taveao-rakava-vagiwai.

⁴ Na ita gera Vevaga-maguli Palaguna gena veonama e gena ulamagi ita gerai ema matagaito aonai, ⁵ ita ema vega-magulirato. Ita ati gera kala rorirori pakurai ema vega-magulirato. Aikina. Ia matotauna gena vegita-vetugaimo evega-magulirato. Eguligi-valigurato

tawala-waito tomanai, e Veaga Palaguna na gera maguli evega-valigu-wairato. ⁶ E Veaga Palaguna Iesu Keriso ita gera Vevega-maguli Tauna genana Palagu na ita atarai epopo-kauato. ⁷ Keriso na emaguli ekalaato, kwalana ita ia gena vega-nama genana kala rorirori talimarai evega-agorato Palagu wailanai. E maguli vanagivanagi tatugamagi-veaoleagiana magulina maki Palagu na pene venira, ne pita vaia.

⁸ Evevega-nagi kilara e taunatauna vegata. Pe au aririwana, goi na ekala namara ea taunilimalima geriai pono kilagi-kamura, pe Palagu genai gekamonagina talimara nea geria maguli pia gita-tagora; e inagulu namara gekalarana nea roe wapia kala-agora. Kwalana nekala ne kala namara e neirana taunilimalima maparara maki pene veakavara. ⁹ A verenagi kawakawara e tupura gatara pa tene ravana na gevogomaito kilagi-inamainamara e veitura, e Mose gena rova kogora maparara geriana pono gerevagi. Kwalana neirana veveakava namana ta ati pono rawalia. Ne ati ganira gaura. ¹⁰ Ekalesia goleana aonai veware-lovolovo kalana ekalaana talimana pono kila-waia, pono vaikilaa, vokala ragai pene kalaa. Pene karoverave, ne vokala roe wapene kalaa genai, vega-rualana ma pono kila-waia. Voia mulinai roe waevigiragena genai pono gita-guilagia. ¹¹ Kwalana neveware-lovolovo kalara ekalarana talimana pono ripa, ia gena maguli rakava kwaikwai e kala rakava aonai emagulina. Ia matotauna gena kala rakava na evega-taunataunaana, ia taunatauna rakava talimana.

Vevega-ripa kilara ikara

¹² Au na Atemas pa Taitikas goi gemu ai pana tugu-watira genai, raupara ta pono tavua, ne au geku ai pono vogomai Nikopolis ai. Kwalana au akilato, nakula e agi uverai vonai pana gapia natiwato gaurai. ¹³ Rova talimana Senas e Apolos geria raupara pono raka-kalaa, pe pono rakatugu-maira. Pono tugu-maira aonai, geria ririwa gaura maparara maki pono veni-gatuvagira.

¹⁴ Ita gera taunilimalima maparara inagulu namara kalakalarai ragai pia raga rauparara pono vega-ripa, pe pia ripa. Kwalana voraupara pia ripa genai, toma mapararai geria e garia matotaura pia inagulu, ne pia rawali, e geria inagulu maki vuavua pia matagai.

¹⁵ Enai au taukavaku maparara na gemi vevega-nama pege tugua. Gema vevega-nama maki kamonagi aonai ai geulamagimaina talimara pono venira.

Palagu gena nama e vetuga gomi maparami gemi ai pene mia.

PAULO GENA TALOTALO FILEMONA GENA Filemona vega-matagaina kilara

Paulo na epepa Roma tipura numana na etaloato Filemona gena. Epepa rigolo 60 e 61 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa ganina kamuna “Vegapirage-wai”. Golea kamura epepa aonai golea 15 e 16.

Paulo na Filemona epepa etalo-veniatio kwalana gena ririwa:

- 1) Filemona pene vaikilaa, Onesima mapene gapi-ragea vewalakava magulinai;
- 2) Filemona pene vega-ripaa, ia tipura na roli elakatina, pene laka-piati tomanai ia Filemona pene laka-gita.

Paulo na epepa Filemona gena evetaina ewareato:

1. Paulo na Filemona evega-rageato (*tenu 1-7*)
2. Paulo na Onesima aranai Filemona enogiatu (*tenu 8-21*)
3. Vevega-neka kilara ekilagirato (*tenu 22-25*)

¹ Au Paulo, Iesu Keriso galamanai tipurai ataluna talimaku, e walakavara Timoteo, gemana ewatina.

Inagulu kwapuna gakalaana talimana e gatamai namana Filemona atalo-venimuna. ² Walawalara Afia, e gatara namana, Palagu gena vetali aonai Palagura kavara, Akipas, e goi na numai gotanu-kouna ekalesiara atalo-venirana.

³ Tamara Palagu e Velekou Iesu Keriso geriana maino e vetuga gemi ai pene mia.

Filemona gena ulamagi e kamonagi

⁴ Filemona, geku Palagu atanikiu-veniana e vanagivanagi geku rapali ai akilagimuna, ⁵ kwalana gemu kamonagi Velekou Iesu genai e gemu ulamagi Palagu gena veaga talimara maparara geriai akamonagimuna gaurai. ⁶ Gaura pakurai arapalina gemu kamonagi pono varavaragia talima reketa geriai, pe gau namara tagaunarana Keriso genai takamonagina vetainai, pono ripa-namanamara. ⁷ Taunatauna, walakavaku, gemu ulamagi na evega-verere-rakavakuto e evega-nagi-rakavakuto, kwalana goi na veaga talimara aora ovega-tiligarato.

Paulo gena noginogi

⁸ Au aoku makwalimuna Keriso aonai goi para vaikilamu rakagau poro kala, ⁹ na ulamagi aonaimo anogimuna gemu ulamagi pakunai. E au, Paulo, pavelepara e Keriso Iesu galamanai tipurai ea. ¹⁰ Onesimo, au natuku, pakunai anogimuna. Ia Keriso aonai au natuku ai eagoto, kwalana au roe ea tipura numana aonai, palagura kavara ia tamanai aagoto. ¹¹ Kunenai ia ati nama goi gemu ai, na ewagumona vetugunagi ago-venirai ia gelegele, goi na oririwaana e au na maki aririwaana.

¹² Ia au nugaku garakaunai, atugu-waikuleana, pe pono gapi-ragea. ¹³ Au geku ririwa ia enai pana gapi-gaugaua au lagaku ai, pe goi kapumu pene gapia au pere veakavaku, au Vali Namana galamanai tipurai roe ea aonai. ¹⁴ Na geku ririwa goi na roriori poro veniku vou para gapi-gaugaua, vovetaina gaurai ati agapi-gaugauato. Au maki ati aririwana goi pana vaikilamu rakagau pono kala. Au geku tugamagi, pene kala

namara reketa au veakavaku ulanana pono ririwa kalakalara genai, maaomu maparana na, pono kalara.

¹⁵ Peiramu goi gemuna Onesimo egerevagito toma reketa ganina, mapono gapi-waikulea genai, goi goti pio talu-vanagivanagi ulanana.

¹⁶ Ati gemu inagula talimana ati voina talimanamo. Aikina. Tau-natauna, ia gemu inagulu talimana ati voina talimana, na ia ewagumona goi walakavamu taunataunanai pene ago, gaurai pono ulamagia. Au na ia agitatago-gitakauana maaoku maparana na, e goi na maki pono ulamagi iwavagia maaomu maparana na. Ia pono ulamagia e pono gapi-ragea talima ta e Velekou aonai walakava ta.

¹⁷ Pene au ogapi-ragekuna goi gatamu, Onesimo maki pono gapi-ragea au pono gapi-rageku vetaina. ¹⁸ Pene kepi ta ekalaato goi gemu ai pa magena gapitore goi gemu ai genai, au araku ai pono talora. ¹⁹ Au Paulo gimaku na epepa ataloana. Vogapitore voira maparara pana veni-waikulemu. Goi maki magemu gapitore au geku ai. Goi maguli au gekuna orawaliato, na neira ati pita kilagira. ²⁰ Pe, walakavaku Velekou aonai, gemu kala geku noginogi pono gapi-ragea. Ita taura ruala Keriso aonai tamagulina, pe pono vega-verereku.

²¹ Gemu maguli galewanai averaramanina gaurai patalo-venimu. Au ripaku, ati anogimuna kalaramo pono kalara, na kala namara polura maki pono kalara. ²² Makwauta ea, geku maitu kovogana ta pono kala-maavua, kwalana atugamagina, Palagu na gemi rapali pene gapi-ragea, pe pene vaiwatiku gemi ai.

Vevega-nama kilara

²³ Epaparas, Keriso Iesu galamanai au ria tipura numanai gataluna, ia na evega-namamuna. ²⁴ E Mareko, Aristakas, Demas e Luka au ria gainagulu-kouna talimara, ira na maki geria vevega-nama gevenimuna.

²⁵ Velekou Iesu Keriso gena vega-nama maparami gemi ai pene mia.

HEBERU

Heberu vega-matagaina kilara

Epepa rai na etaloato talima ta ati ripana. Reketa gekilana Luka na etaloato, reketa gekilana Apolos, pa Banabas, pa Prisila, pa Akwila, pa Paulo na etaloato negetina. Gutuma gekilana Paulo negetina kwalana pepa Paulo gena pepa talo kolemanai getaloato. Epepa rigolo 60 e 70 vekarawarai getaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepai golea kamura tenu 1:3; 4:14-16.

Epepa etaloato talimana gena ririwa kamuna:

- 1) Heberu ekalesiara pene vaikilara, ekalesia magulina taunataunanai pia maguli, a Iuda geria tene rovora e magulira geriana pia laka-gerevagi geriai ragai mapia waikule-wai, maguli vanagivanagi ati nege rawaliana kalinana (2:1; 6:4-6; 10:26);
- 2) Iesu Keriso pene vega-matagaia, ia Palagu kolemana taunatauna na ematagaito tanoparai;
- 3) Palagu gena Vekapawai Valiguna Iesu genai etaunataunato gauna pene vega-matagai -namanamaa netiwato.

Epepa evetaina enavugaato:

1. Vevega-ripa kilara (*tenu 1:1–10:18*)

2. Ekalesia talutaluna magulira (*tenu 10:19–13:25*)

Palagu gena kila Natuna genana

¹ Kunenai, toma vogo e raupara gutumai Palagu na peroveta talimara geriana tenera evaikilarato. ² Na etoma ikarai, Natuna genana ema vaikilarato. Palagu na gaura maparara Natuna eveniato pene gaunara. E ia genana maki Palagu na kupa e tanopara ekalarato. ³ Ia Palagu kolemana e maekana iwavagina evega-matagairana, e ia Palagu gelegele vagina. Ia gena kila tiavuna na gau maparara egapi-tagorana. Ia matotauna na gera rakava guligi-vagira rauparana ekala-gitakauato mulinai, Palagu goloka iwavagi aloripanai evetanu-talito kupai.

Palagu Natuna kamu iwavagi, aneru maki evanagirato

⁴ Palagu na Natuna evetao-rageato, aneru evanagirato. Kwalana arana eveniato maki verage iwavagi, aneru arara evanagirato.

⁵ Kwalana Palagu na aneru ta ati evaikilaato, netiwato,

“Goi au Natuku,

toma au goi Tamamu ai paago.”

Pa evetaina maki ati evaikilaato, netiwato,

“Au ia Tamanai pana ago,

e ia maki au Natuku ai pene ago.”

⁶ E Palagu na Natuna kunena tanoparai mapene vaimaia aonai pene kila,

“Palagu gena aneru maparami na pio aliruputali-venia.”

⁷ Aneru evaikilarato aonai ekilato,

“Palagu na gena aneru ekalarato agi vetaina,

gena vetugunagi talimara kalova emolena vetaina.”

⁸ Na Natuna ekilagiana netina,

“Palagu o,

goi gemu vele rakina pene mia-vanagivanagi,

gemu Basileia marorirorimuna na ovaiana.

⁹ Kala roriori oririwarana,
na kala rakavara ati oririwarana.
Gaura pakurai, Palagu o,
gemu Palagu na maki taukavamu vekarawarai goi evirigimuto,
repamu ai riga epopoato, verere na evega-vonumuto.”

¹⁰ E maevaikilaato, netiwato,
“Vele o, tovoovonai goi na tanopara okalaato,
e kupa maki goi gimamu kalakalana.

¹¹ Ira pia aiki, na goi pono talu;
maparara rapuga vetaira pia rakava.

¹² Goi na kouti vetaira pono ikura,
rapuga vetaira kolemara pia irau,
na goi kolelamu ati pene irau,
e goi gemu maguli rigolora maki ati pia ika.”

¹³ Palagu na aneru ta maki ati evaikilaato,
“Aloripaku ai onoma tanu, pene ago,
goi gevetali-venimuna talimara goi gagemu
panakaura gaunai pana tao-talira.”

¹⁴ Aneru maparara vetugunagi palaguramo, Palagu na etugurato
raira vevega-maguli pia gapia talimara veakavara ularana.

2

Vevega-maguli kamuna

¹ Gaura pakurai rakagau takamonagirato kilara pita gapi-kikitalira,
ati nama gerana pia lekwalekwa, ne taago-veniana kapuna pita leaa.

² Kwalana aneru na ita tenera geria gevaravarato kilara taunatauna
vegata, e vokila gekaroverave-venirato e ati gekwalanarato talimara
geria kala rakava gelegelerai metauna gegapiato, ³ a ita raka pita kali-
maguli-tiwa, pene evevega-maguli kamuna pita gita-guilagia genai?
Evevega-maguli tovoovonai Velekou matotauna na evaravaragiato.
Voia mulinai gekamonagiato talimara na ai gema varamaito voo tau-
natauna. ⁴ Palagu na maki evega-taunataunaato vegaailia kamurai,
e nugapalevagi kalara kamura, e kala irau vagira raupara irauirau
ai, e Veaga Palaguna gena wareware gaurana. VoVeaga Palaguna
gena wareware gaura Palagu gena ririwa rorinai kamonagi talimara
evenirato.

Iesu na vevega-maguli kapunai evaiagorana

⁵ Votanopara pene vogomai ai na gakilagiana Palagu na ati aneru
geria vegitatago kapulenai etaoato. ⁶ Na Puka Veaga aonai kapu taai
talima ta evaravarato, netiwato,

“Palagu o, taunilimalima rai, pe goi na otugamagi-gaokaana?
Pa Taunilimalima Natuna rai, pe goi na olaka-gitaana?”

⁷ Goi na kiata otao-wairigoato aneru kapulerai;
mulinai maeka ralema iwavagina e venugagi-rage
kraonna genai otao-kauato,

⁸ e gaura maparara ia gagenā kapulenai otaorato.”

Kwalana Palaguna gaura maparara ia gena vegitatago kapulenai etao-
rato. Taunatauna, Palagu na gau kwauta ati etaoraka-kwaniato, ia
gena vegitatago kapuna mulinai. Na etoma gaura maparara ati ia

gena vegetatago kapulenai tagitarana. ⁹ Na Iesu tagitaana, ia Palagu na vopaka kianai etao-wairigoato aneru kapulerai, kwalana Palagu gena vega-nama genana taunilimalima maparara ulara na pene kwarega. Toma Iesu tagitaana, atanai Palagu na ralema e venugagi-rage kamuna etao-kauato, kwalana vitiviti ai ekwaregato.

¹⁰ Gau maparara ekalarato e egaunarato Palaguna, gena ririwa Iesu roe nea vitiviti genana ati vetoukaunai pene ago-kune. Voia mulinai voupe natuna gutuma pene vaimaira, ne ia ralemana e maekana kamuna pia vaia. Palagu genai raupara rorirorina kwapuna voiamo. Kwalana Iesu Palagu natuna geria vevega-maguli talimana kamuna. ¹¹ Taunilimalima evega-veagarana tauna, Iesu, e Iesu na evega-veagarato talimara Tamara pe kwapuna. Voia pakunai Iesu ati enuga-ragenā, evega-veagarato talimara ekilagirana ia walakavana. ¹² Ia na Palagu ekilagiana, netina,

“Goi aramu au walakavaku geriai pana kilagi-matagaia; ekalesia aonai goi mari ai pana vega-ragemu.”

¹³ Maekilato,

“Palagu genai pana veraramani.”

E maekilato,

“Au e Palagu na evenikuto goleana natuna ria.”

¹⁴ Kwalana Palagu natuna maparara mavirigora e maralara gaurai, ia matotauna maki ira gelegelerai eagoto. Vovetaina ekalato kwalana gena kwarega genana kwarega tiavuna egapi-tagoana talimana, Tiapolo, pene vega-aiki-vagia ulanana. ¹⁵ E taunilimalima raira geria maguli aorai kwarega kalina na eligoligoro pene vega-magulira ulanana. ¹⁶ Taunatauna, Iesu na ati aneru eveakavarato, na Aperaamo kalakalana. ¹⁷ Gaura pakaurai Palagu na Iesu raupara mapararai tarina maparara gelegelerai ekalarato. Kwalana vorauparai vou venugagiviti e veraramani Rupu Veaga velenā kamunai pene ago. E Palagu vetugunagina pene ago-veni, taunilimalima geria rakavana pene voi-vagira ulanana. ¹⁸ Kwalana Iesu matotauna na vekalatovo vitivitina mamina egapiato, ewagumona rai vekalatovo pene rawalia genai pene veakavaa ripa.

3

Iesu gena tiavuna Mose gena tiavu evanagiato

¹ Gaura pakurai, walakavaku veagami, gomi Palagu na ekeamito kupa na. Gemi tugamagi pio tao-gaokaa Iesu genai. Ia Palagu na etuguato Rupu Veaga velenā kamuna. Ita na ia takilagi-matagaiana.

² Iesu Palagu na evega-rugaato Rupu Veaga velenā. E ia magena veraramani Palagu genai, gelegelena Mose magena veraramani Palagu gena numai vetaina. ³ Numa evega-rugaana talimana genugagi-rage-kamuana, na ekalaana numana genugagi-rage-keiana. Vovetainamo

Palagu na Iesu maeka ralema iwavagina eveniato, Mose na egapiato gauna evanagiato. ⁴ Numa maparara mainagulu-agira talimara, na gau maparara Palagu geregana na ekalarato. ⁵ Mose vetuganagi ago-venina talimana, ia magena veraramani Palagu gena numai. E gena inagulu wailai Palagu na rakagau pene kilagira kilara ekilagi-matagairawai.

⁶ Na Keriso, Palagu Natuna, Palagu gena numa egita-tagoana. Ita ia gena

numa, pene matiligara e mavererera i taveagi-agiana raramanina i pita gapi-gaugau pene ago ikana.

Palagu gena taunilimalima geria pikapika

⁷ Gaura pakurai Veaga Palaguna ekilana vetaina i pita kala, evetaina ekilana,

“Toma pene Palagu karonā pio kamonia genai,

⁸ aomi ragai pio veagaoka-poroporora,

tenemi tanoleanai vekalatovo tomanai gekamonagi-tegagelato vetaina.

⁹ Pa, tamami na rigolo gagala vativati (40)

tanoleanai geku inagulu gegitaato,

na geveagare-konekuto e gekalatovokuto.

¹⁰ Gaura pakurai vopete aparū-venirato,

ne akilato, ‘Ira aora vanagivanagi au gekuna gegerevagina,

e au geku kala maki ati geriparana.’

¹¹ Gaura pakurai maparuku akila-matagaito,

‘Ira au geku tegaole kapunai ati pia laka-toga.’ ”

¹² Walakavaku maparami, pio vegita-tago. Ati nama walakava ta

gomi aomi ai nugana garakaunai kala rakava pene mia, e Palagu

gena kila ati pene vega-taunataunaa, ne maguli Palaguna genana pene

laka-gerevagi. ¹³ Ewagumona Palagu ekilana, “Etoma” netina pakurai,

mataukavami kwapurakwapura ria pio veakwalimu, pe kala rakava

gena opakau na ta aomu ragai pene veagaokaa. ¹⁴ Ita Keriso ria

takwapunato, pene tovtovonai tagapi-rageato veraramanina i pita gapi-

gaugau pene ago ikanai. ¹⁵ Puka Veaga ekilana vetaina,

“Etoma pene karonā pio kamonia aonai,

aomi ragai pio veagaokara,

kunenai gomi tenemi

gekaroveravewai vetaina.”

¹⁶ Raira na Palagu karonā gekamonagiato, na gena kila gekilagi-

piatogaato, ne gevega-paruato? Voo Mose na Aikupito na evaipiatirato

talimara maparara, ei? ¹⁷ E raira Palagu na vorigolo gagala vativati

(40) aorai eparū-venirato? Talimara voa, rakava gekalaato, tanoleanai

geketoto, ne gekwaregato, ei? ¹⁸ E Palaguna raira evaikilarato, netiwato,

“Au geku agalagi kapunai ati pia laka-toga.” Gekaroveraveto talimara

evaikilarato, ei? ¹⁹ Gaura pakurai ita taripana, ira ati gelaka-togato,

kwalana Palagu ati gevega-taunataunawai gaurai.

4

¹ Palagu na pikapikai i pita laka-toga kilagavu na roe miana. Gaura

pakurai i pita vegita-tago, ita aorai ta vopikapikai ati neelaka-togana

kalinana. ² Kwalana voVali Namana ita gera gevopatagiato Isaraela

talimara geria maki gevopatagiato. Na vokila gekamonagirato geriana

nama ta ati gerawaliato, kwalana tipo gekamonagirato, na ati gevega-

taunataunarato.

³ Na ita Palagu tavega-taunataunana talimara, voagalagi ai i pita laka-

toga gena kila gelegelenai, ekilato,

“Au parū ai kilagavu kilana gaokana akilagi-matagaiato, natiwato,

‘Au geku pikapikai ati pia laka-toga.’ ”

Taunatauna, Palagu vovetaina ekilato, na ia na tanopara ekalaato aonai, gena inagulu maparara warau evega-aikirato. ⁴ Kapu taai Puka Veaga aonai toma vega-taulatoī kwapuna (7) ekilagiato aonai, evetaina ekilana, “Toma vega-taulatoī kwapunai Palagu gena inagulu maparara geriana eagalagito.” ⁵ E roe nea vou pita kilagia kapunai maki ekilato, “Ira au geku agalagi ai ati pia laka-toga.”

⁶ Na reketa voagalagi ai pia laka-toga kilagavuna roe emiana kapunai. Na Isaraela talimara, Vali Namana gekamonagi-kuneato talimara, voagalagi ai ati gelaka-togato, kwalana gekaroveraveto gaurai. ⁷ Gaura pakurai Palagu na toma ta maevirigiato, “Etoma” ekilagiato. Rigolo vogo geaikito mulirai, Palagu, Davida genana evetaina ekilato, netiwato, “Toma, pene Palagu karona pio kamoniaina genai, aomi ragai pio veagaokara.”

⁸ Pere Iosua na agalagi pere venira, Palagu na voia mulinai agalagi tomana ta ati mapere kilagia. ⁹ Gaura pakurai Palagu gena taunilimalima geria agalagi wailai roe emiana. ¹⁰ Kwalana Palagu gena agalagi ai elaka-togana talimana gena inaguluna eagalagina, gelegelena Palagu gena inaguluna eagalagito vetaina. ¹¹ Gaura pakurai ita tiliga, Palagu gena agalagi ai pita laka-toga ulanana. E ita aorai ta ragai pene keto, kunenai gekaroveraveto talimara vetaira.

¹² Palagu gena kila maguli e mativuna. Maki mata gogela, vetali kativana matana kava ruala maki evanagiato, evepati-togana maguli e palagu vekarawarana, e tiliga kalimukalimura ruala gevetilivuto vekarawarana. Talima nugana garakauna ririwana e tugamagina maki eripa-katei-rageana. ¹³ Palagu na ekalarato gaura maparara ta ati veavuga ia matanai. E ia wailanai ita maparara gera maguli pita varavaragira.

Iesu Rupu Veaga velenā kamu iwavagina

¹⁴ Palagu Natuna Iesu ita gera Rupu Veaga velenā kamu iwavagina; ia kupa elaka-vanagirato. Gaura pakurai gera kamoniaina ai ita gapi-gaugau. Voo ita na takilagi-matagaiana kamoniaina. ¹⁵ Ita gera Rupu Veaga velenā kamuna ita gera moiramoiira ia na maki emamilagirana. Kwalana ia genai maki vekalatovo irauirau maparara gematagaito ita gerai vetaina. Na ia ati ekala-rakavato. ¹⁶ Gaura pakurai matiligara na Palagu gena vega-nama teronanai ita laka-kavi. Vonai Palagu gena venugagiviti pita gapia, e gena vega-nama pita rawalia, pe pita ulamagia genai, pene veakavara.

5

¹ Rupu Veaga velera kamuna maparara taunilimalima aora na Palagu na evirigirato, ne evega-rugarato, taunilimalima ararai Palagu gena inagulu pia kalaa ulanana. Ira geria inagulu taunilimalima geria rakava voi-vagira ulanana vega-nama gaura Palagu pia venia e polomakau, mamoe, e manu pia vagira, ne pia kapura, Palagu na ponara pene enora ulanana. ² Rupu Veaga velenā kamuna matotauna maki magena moira kapura, gaurai ia na ati ripara talimara e Palagu gena raupara na gelaka-gerevagina talimara pene gita-vetugara ripa. ³ Ia matotauna maki magena moira pakunai, ia na rakava voi-vagira vega-namara ia gena evenina, e taunilimalima geria maki evenina.

⁴ Rupu Veaga velenā kamuna rakina egapiana talimana arana kamu. Talima taa na eveaonama inaguluna matotauna na ati pene gapi-kawaa, na ia Palagu na pene keaa vou, vega-gelegelena Aarona ekeato vetaina.

⁵ Keriso maki vovetaina, ati matotauna evetao-rageto Rupu Veaga velenā kamunai evemiato, na Palagu na evega-rugaato, evaikilaato, netiwato,

“Goi au Natuku,

etoma au goi Tamamu ai paago.”

⁶ Kapu taai maki ekilana,

“Goi Rupu Veaga velenai pono talu-vanagivanagi

Melkisedek vetaina.”

⁷ Iesu tanoparai etaluwai tomarai erapali-lailaiwai e matana mananura Palagu genai enogi-ragewai, matagi kogokogona. Kwalana Palagu geregana namo kwaregana pene vega-magulia. Palagu na ekamona-giati, kwalana mavenugagi-ragena na Palagu kalina na ekaliwai gaurai.

⁸ Ia Palagu Natuna, na gena vitivitina vou kila kamonagi rauparana eripaato.

⁹ Enama-iwavagito mulinai vou, ia pia kamonagi-venia talimara maparara geria maguli vanagivanagi vega-walana talimanai eagoto.

¹⁰ E Palagu na evega-rugaato Rupu Veaga velenā kamuna

Melkisedek vetaina.

Ragai pio kivani ralarala

¹¹ Ia valina vovogo pita kilagira, na voira kilagi-inamainamara gaaoka, kwalana gomi ati gotugamagi-ilu-velekena.

¹² Ewagumona gomi e vevega-ripa talimami ai pogoro ago, pe pogoro vevega-ripa. Na gomi roe ogo ririwana taa na Palagu gena kila taunataunara kwalanara mapene vega-ripami nogotina. Gomi lata roe ogo ririwana, gomi ganigani gaokara aikina.

¹³ Rai lata roe eruruna ia kivani roe ea. Ia kala rorirori e ati kala rorirori geria irau rogotina ere ripara.

¹⁴ Na ganigani gaokara talima kamura garia. Ira na geinaguluagi-vanagivanagirana. Geinagulu-agirana tomarai matotaura maki gevevega-ripana nama e rakava geria irau pia gitailiara.

6

¹ Gaura pakurai namana Keriso gena vevega-ripa kilara tovoovonai ripa-kunera gewalana gaura ita raokwanira. Ne ia gena vevega-ripa kamura geriai ita ago. Tovotovonai ripa-kunera gewalana gaura ragai pita vevega-ripagiwai-ripagiwaira. Voo kala rakava geriana tugamagi waikule e laka waikule e Palagu genai kamonagi.

² Bapatiso vevega-ripa e gima talima atarai taokau, kwarega na kulitiwai e vevega-rorirori vanagivanagi.

³ Voia pita kalaa pene Palagu na pene vega-taunataunaa genai.

⁴ Pene talima taa gena kamonagi pene raokwania, arigi rauparai mapene vetugamagi-kule? Ia aona evega-maekaato, e kupa na emarigoto vega-nama emamitovoato, e Veaga Palaguna maki erawaliato.

⁵ E Palagu gena kila namana erawaliato e roe nea pene vogomai tanopara na tiavura maki emamilagirato.

⁶ Pene ia kamonagina mapene keto gerevagi, ia Palagu Natuna maesatauro-waiana, e gutuma kamunai maetao-atiana e evega-nugaragea na. Ia maono vega-vetugamagi-waikulea ulanana na ati rauparana.

⁷ Toma vogo gura eketona, ne kwano na vonanu eroma-rigoana. Ne pene vokwano ai gevarovarona talimara garia ganigani namara pia vega-walara genai, Palagu na vokwano nama pene venia. ⁸ Na gau vekalavekala e gawa maginiginira evega-kalarana kwanona ati gena nama ta; Palagu na vokwano pene kilagia kwano rakavana, e ikanai pene kapua.

⁹ Gataku maparami, taunatauna, evetaina gavaikila-gaokamina, na gatugamagi-gaokana, gomi nama kamuna e vevega-maguli piove rawalia. ¹⁰ Palagu gena kala ati tevele. Palagu na gemi inagulu e ia arana goulamagiana aonai, gena taunilimalima goveakavarato e ewagumona roe ogo veakavarana ati pene tugamagi-lekwalekwara. ¹¹ Ai gema ririwa kamuna gomi kwapurakwapura nevetainamo pio inagulu-tiligatiliga, gemi veraramani piave taunatauna pene ago ikanai. ¹² Pe ragaina pene lepetimi, na votaunilimalima geria kamonagi e geria vaigaoka na vokilagavu gegapiana, pio kulura.

Palagu gena kilagavu

¹³ Palagu gena kilagavu kilana Aperaamo genai ekalaato matotauna aranai ekila-gavuto, kwalana talima ta ia atanai aikina, aranai pene kila-gavu rorinai. ¹⁴ Ekilato, “Taunatauna, goi pana vega-namamu e petemu gutuma pana venimu.” ¹⁵ Ne Aperaamo evaigaokato, ati emoirato pene ago Palagu na ekilagi-gavurato gaura genai gematagaito.

¹⁶ Taunilimalima kilagavu gaokara maparara gekalana genai, talima kamuna ta ira atarai aranai gekila-gavuna. Voanana vokilagavu kilana gaokana evega-taunataunaana, ne vevega-veitu kilara maparara ekou-gavurana. ¹⁷ Kunenai Palagu gena kilagavu vokilagavu kilana gaokanai ekalaato. Kwalana ia gena ririwa ia na kilagavu pia gaunaa talimara pia ripa-gitakau, ia gena kilagavu ati pene irau. ¹⁸ Vokilagavu ruala pia mia, ati pia irau. E vogau ruala geriana ita taripana, Palagu ati pene opa ripa. Pe ita raira rakava genana ta laka-gerevagito, ne Palagu genai tavogomaito talimara patara tiliga taunatauna, pe voveraramani wailarai emiana gauna patara gapia. ¹⁹ Voveraramani tagapiato ita gera maguli egapi-gaugauana gauna. Everaramani taunatauna e ati eirauna. Ia vegoligavu rapugana mulinana elaka-togana, pene ago, veaga iwavagi kovogana aonai. ²⁰ Voanana Iesu eago-kuneto ita pene vega-magulira ularana. Ia Melkisedek gena rauparai Rupu Veaga veleno kamunai pene talu-vanagivanagi.

7

Melkisedek Rupu Veaga veleno kamuna

¹ EMelkisedek Salema vanuga kamuna veleno, e ia Goloka Iwakerere ravuravu Palagu na gena Rupu Veaga veleno. Ia na Aperaamo erawaliato, vanuga kamura geria vele kamura pa king taarana vetali ai evagirato, ne ewaikule-wai aonai, Aperaamo evega-namaato. ² E Aperaamo na vetali ai egapirato rinagara, tolega gagalana (10) ekalarato, ne tolega ta Melkisedek eveniato. Melkisedek arana ganina kunena “Kala Rorirori Veleno,” arana ta “Salema Veleno,” voia ganina “Maino Veleno”. ³ Ia ati tamana, ati tinana, ati petena ta, e gena maguli evetinato tomana, e gena maguli eikato tomana maki aikina. Ia Palagu Natuna vetaina etaluna, Rupu Veaga veleno vanagivanagi.

⁴ Melkisedek iogitaa, ia talima arana kamu iwavagina, kwalana Aperaamo ita tenera kamuna na maki vetali ai egapirato rinagara tolega gagalana (10) aora na ta ia eveniato. ⁵ Rova ekilana, Levi petena Rupu Veaga veleni rakina pia gapia talimara tolega gagalana aora na ta Isaraela talimara geriana pia kokoa, vowlakava geriana. Taunatauna, walakavara maki Aperaamo gena pete talimara, na ira geriai maki pia koko. ⁶ Melkisedek tenena ati Levi genana evogomaito, na Aperaamo genana tolega ta egapiato. Ia na Palagu gena kilagavu egapiato talimana evega-namaato. ⁷ Ragai pita aovoaovo-agia, talima kamuna na talima keina vega-nama eveniana. ⁸ Levi tenena, tolega gagalana geriana ta gegapiato kwaluna, gekwaregawai. Na Melkisedek maki tolega ta egapiato, na ia Puka Veagana ekilagiana ati ekwaregato. ⁹ Ne evetaina maana kila, Levi maki tolega gagalana aonana egapiwai talimana. Ia na Aperaamo genana Melkisedek tolega ta maeveni-waiato.

¹⁰ Kwalana Melkisedek na Aperaamo erawaliato tomanai, Levi rogoti ere wala, roe voa Aperaamo tauniparanai.

Iesu Melkisedek vetaina

¹¹ Kunenai Palagu na Isaraela talimara rova evenirato. Vorova ekilana, Levi petena na vekapawai veagana inaguluna pia kalaa. Na pene Levi petena geria Rupu Veaga veleni genana e geria inagulu tiavuna na nama iwavagi pegere gapia genai, rakagau gaurai Palagu maekilato, Rupu Veaga veleni ta mapene tugua Melkisedek gelegelena, na ati Aarona vetaina? ¹² Kwalana pene vekapawai inaguluna gekalaana talimara geria kwalu gepororogirato genai, rova maki pene veporogi. ¹³ Kwalana Iesu takilagiana talimana kwalu polu. Ia gena kwalu talimana ta pata veagana atanai vekapawai inaguluna ati ekalaato. ¹⁴ Kwalana ripara, ita gera Velekou Iudea petena na ewalato. Na Mose na Rupu Veaga velera ekilagirawai aonai, Iudea kwaluna ati ekilagiato.

¹⁵ E rakagau pita kilagia ewagumona pita gitailu-gitakaua, kwalana Rupu Veaga veleni ta mapematagai Melkisedek vetaina. ¹⁶ Ia ati tenena vetaira, rova tiavunai Rupu Veaga veleni eagoto, na maguli vanagivanagi genana evogomaina tiavuna na Rupu Veaga veleni eagoto. ¹⁷ Kwalana Palagu na evetaina evaikilaato, netiwato, “Goi Rupu Veaga veleni pono talu-vanagivanagi Melkisedek vetaina.”

¹⁸ Vorova kunena etao-gerevagiato, kwalana ia ati tiavuna e ati pene vevega-maguli ripa. ¹⁹ Kwalana Mose gena rova na gau taa ati evega-nama-iwavagiato. Vovetaina gaurai Palagu na veraramani ikavagina ta maetao-atiato, voia genana ita Palagu laganai pita laka-kavi.

²⁰ Palagu na Iesu kilagavu kilana gaokana ekilagiato vou, Rupu Veaga veleni etaoato! Na Rupu Veaga velera maparara geriai kilagavu ta ati ekalaato. ²¹ Na Iesu Veaga veleni eagoto Palagu na kilagavu gaokana ekalaato vou. Palagu na evetaina evaikilaato, “Velekou ekila-matagaito

e gena tugamagi ati mapene vega-iraua:
‘Goi Rupu Veaga veleni pono talu-vanagivanagi.’ ”

²² Ekilagavu kila gaokana gaurai, Iesu vekapawai valiguna e namana taunatauna na vega-taunataunai eagoto.

²³ Kunenai Rupu Veaga velera vovogo, kwalana gekwaregawai, ta Rupu Veaga veleni ati etalutalu-agoto. ²⁴ Iesu etalu-vanagivanagina

gaurai, ia Rupu Veaga velenai pene taluago-taluago. ²⁵ Gaura pakurai raira ia genana Palagu genai pia ago pene vega-magulira ripa. Kwalana Iesu ira ularana Palagu genai pene rapali ulanana etaluvanagivanagina.

²⁶ Evetaina Rupu Veaga velenai kamuna na ita gera ririwa gaura evenirana. Ia maveagana, ati gena kala rakava, vekwakunagi ia genai aikina, nama iwavagi; ia kala rakava talimara vetaira aikina. Palagu na kupa atagaina raimoraimonai evetaoato. ²⁷ Ia ati kunenai Rupu Veaga velera kamura vetaira, toma rorirori ai vega-nama gaura pene veni. Kune ia gena kala rakava Palagu na pene tugamagi-piatogara ularana evenito, voia mulinai taunilimalima geria rakava Palagu na pene tugamagi-piatogara ulanana. Ia veganamo taunilimalima geria kala rakava ularana vekapawai gaunai evevenito. Voia ia matotauna vekapawai gaunai eagoto, ne Palagu genai eveveni-rageto. ²⁸ Mose gena rovaimo geria moira talimara Rupu Veaga velera kamurai etaorawai. Na Palagu gena kilagavu kilana gaokana, Mose gena rova mulinai ema matagaito gauna, na Palagu Natuna evega-rugaato. Ia Palagu na eveganama-iwavagiato, ne nama iwavagi pene talu-vanagivanagi.

8

Iesu ita gera Rupu Veaga velenai kamuna

¹ Ai na rakagau gakilagiana gauna ea. Ita magera Rupu Veaga velenai kamuna. Ia kupai Goloka Iwa-kekere ravuravu Palaguna gena terona aloripanai etanu-talito. ² Palagu gena vega kapunai einaguluna. Vopalai rupuna taunatauna Velekoua evega-rugaato, ati taunilimalima na gevega-ruagaato.

³ Rupu Veaga velera kamura maparara gevega-rugarato, vega-nama gaura e polomakau, mamoe, manu pia veni ularana. Gaura pakurai eRupu Veaga velenai kamuna, Keriso, maki magena gau reketa, pene veni ulanana. ⁴ Pere ia tanoparai pere talu, Rupu Veaga velenai ati pere ago, kwalana ea, Rupu Veaga velera warau getaorato ea, vega-nama gaura gevenina, Iuda geria rova ekilato gelegelenai. ⁵ Ira vega-nama gaura enai vega iwavagi kovoganai gevenina, kupai voveaga iwavagi kovogana vetaina e kolemanamo. Vovetainai Palagu na Mose aliruputali ulanana palai rupu pene kalaa ulanana, gaura ekilagavu-veniati, netiwato, “Pono gitaa, gaura maparara gokalarana aonai, golo ai avega-gitamuto gelegelenaimo pono kalara.” ⁶ Na ewagumona Iesu na vekapawai vega-namana kalana kunenai Rupu Veaga velera geria inagulu evanagiato. Kwalana Palagu gena kilagavu valigunai Iesu Palagu e taunilimalima vekarawarai erugana, vekapawai valiguna pene vega-tiavua ulanana, evekapawai na vovekapawai kunena tiavuna evanagiana. E Palagu gena kilagavu valiguna na vovekapawai kunena ekilagi-gavuana maki evanagiato. ⁷ Pere vovekapawai kunena ati gena rakava, Palaguna vekapawai valiguna ta ati mapere kilagia. ⁸ Na Palagu na taunilimalima geria rakava erawaliato gaurai ekilato, “Velekou ekila-matagaina, ‘Pio kamonagi, toma ta roe evogomai, au na vekapawai valiguna ta mapana kalaa, Israaela petena e Iuda petena geria. ⁹ Evekapawai ati kunenai

ira tenera geria akalaato vetaina.

Ati votoma gimarai agapito,
ne Aikupito na avaiatirato
vekapawai na vetaina.

Kwalana ira au geku vekapawai
genai ati geveraramanina gaurai,
au na araokwanirato,
Velekou vovetaina ekilana.

¹⁰ Velekou maekilana,

‘Wailara tomarai au na evekapawai
Isaraela petena geria mapana kalaa:
Au geku rova ira reparai pana tao-togara
e ira aorai pana talora.

Au ira geria Palagu ai pana ago e ira maki
au geku taunilimalimai pia ago.

¹¹ Talima taa na laganai etaluna
talimana ati mapene vega-ripii,
e talima taa walakava na ati pene vaikilaa,
“Velekou ono ripai!”

Kwalana maparara na pia ripaku,
girigirina na pene ago kamuna.

¹² Geria karoverave pana tugamagi-piatogara,
e geria rakava maparara ati mapana tugamagira.’ ”

¹³ Palagu na evekapawai ea ekilagiana, “Vekapawai valiguna” netina
aonai, ia na vovekapawai tovotovonai gauna kunena ekilagiana. Raka-
gau kanina e rakavana atilovana pene lekwalekwa.

9

¹ Vekapawai kunena magena rova keikeira aliruputali ulanana, e
mageni veaga kapuna maki. Vokapu veagana tanoparai emiana gauna.

² Palagu aliruputali-venina ulanana palai rupuna ta gevega-rugaato.
Vopalai rupuna aonai kovoga tovotovona Veaga Kapuna negetiwato.
Ia aonai lamepa taokauna gauna, teipolo e Palagu geveniatio peretira.

³ Vega-gelogavu rapugana vega-rualana mulinai makovoga ta ea. Voo
Veaga Iwavagi Kapuna negetiwato. ⁴ Ia aonai kolo patana, kovu mapo-
nana atanai pia kalaa ulanana, e Kilagavu Kouna; ia mulina maparana
kolona gekalaato. E kou aonai kolo gulona ta, aona maganiganina
(mana) e Aarona gena toki, ekalakauto gauna, e vatu ruala Palagu
na atarai rova etalorato vatura. ⁵ Vokou atanai kerupi ruala gevega-
ruga-vewailarato. Vokerupi mara kalakalara, gitagitara aneru vetaira.
Ta kavata kwalunai gevega-rugaato, e ta maki kavata kwalunai, e
vanera getugu-gagavarato, ne rakava voivagira kapuna gekou-taliatio.
Vokerupi ruala na Palagu gena ralema kamuna gekilagiana. Na egaura
girikotevera maparara toma ati paia kilagira.

⁶ Gau maparara vovetaina gekalarato mulinai, Rupu Veaga Velera
toma mapararai kovoga tovotovona aonai gelaka-togawai, ne geria
inagulu gekalarawai. ⁷ Na rupu velena kamuna gereganamo rigolo
kwapuna aonai veganamo kovoga vega-rualana aonai elaka-togawai.
Gena laka-toga tomara mapararai rala maki egapikauwai. Voralai ia na
rakava tugamagi-piatogana ulanana vekapawai gaunai vega-agoawai.
Tovotovona ia gena rakava ulanana eveniwai e mulinai taunilimalima

geria rakava ularana. Vorakava voo ati ripara aonai gaura gekalarawai rakavara. ⁸ Veaga Palaguna ekala maparara geriana ita evetaina evaikilarana: Pene Palagu aliruputali-venina ulanana palai rupuna tovotovona eroe eruga-tagona genai, Veaga Iwavagi Kapuna lakatogana rauparana roe nea vou pene vekala-paka. ⁹ Vopalai rupuna elaganinai rakagau pia wala gaura evega-matagairana. Epalai rupuna aonai veganama gaura e vekapawai gaura vega-gelegele, polomakau, mamoe, manu Palagu geveniawai gaura maparara gealiruputaliwai talimara aora ati gelegele pene alevara. ¹⁰ Kwalana Palagu goveniawai gaura maparara voganigani e niuniu gaura, e talima pia vealeva ulanana veguligi magulira irauirau. E maparara taunipara rovaramo. Palagu na taunilimalima evenirato pia kwalanara pene ago, toma ta, raupara valiguna pene vega-rugaa.

Iesu ralana

¹¹ Na Keriso gau namara gema matagaito geria Rupu Veaga velena kamuna. Ia palai rupuna kamuna e nama iwavagina aonana elaka-togato. Ati taunilimalima na gevega-rugaato palai rupuna, kwalana vopalai rupuna ati etanopara gauna. ¹² Keriso ati nanikoti pa polomakau natura ralara tiavurai rupu ai elaka-togato. Na ia voia ralana tiavunai Veaga Iwavagi Kapuna aonai veganamo elaka-togato. Ne ita egaivagirato rakava gena tiavuna. ¹³ Nanikoti e polomakau ralara e polomakau natuna valiguna gekapuato kovuna, Rupu Veaga velera na kala rakavai gemilowai talimara atarai girira kiara kiara gepiakaurawai. Vovetaina gekalarawai taunilimalima tauniparara gevega-veagarawai Palagu wailanai. ¹⁴ Na Keriso ralana na voira evanagirato. Kwalana ita aora, kwarega gevega-walaana kalara geriana, ealevarato, maguli Palaguna gena vetugunagi pita ago-veni ulanana. Keriso ati vetoukauna ta, matotauna talu vanagivanagi Veaga Palaguna genana evenenito Palagu genai.

¹⁵ Vekapawai valiguna aonai Keriso Palagu e taunilimalima vepakarai erugana. Kwalana Palagu na ekearato talimara maparara na ekilagi-gavuato maguli vanagivanagina pia vaia. Vovetainai Keriso ekwaregato, tovotovona vekapawai na aonai taunilimalima gekalarakavato geria rakavana pene luga-vagira ulanana.

¹⁶ Talima ta rogoti ere kwarega aonai, eririwana pene kila-matagai, pene kwarega aonai, natuna na gena rinaga pene vaira. Voririwa pa kila matagai pepai pene taloa ia gena kilagavu kilana. Natuna na vorinaga ati pene vaira pene ago, tamana gena kwarega taunilimalima wailarai pene vega-taunataunaa vou. ¹⁷ Kwalana voririwa getaloana pepana ekila-matagaina talimana pene kwarega vou magena tiavu, pene ia roe waemagulina, voririwa getaloana pepana ati tiavuna. ¹⁸ Vovetaina gaurai vekapawai kunena maki ralana vou evega-tiavuawai. ¹⁹ Kwalana Mose na rova kilara maparara taunilimalima geria evalipiagi-gatuawai mulinai, polomakau natura valigura e nanikoti ralara egapirawai, ne nanu goti ekaoveviliawai. Voia mulinai gautupu melomelo (isopo) ragana vulu kalovakalovana na gekapaawai gauna vorala mananunai gepia-raiawai. Ne Mose na voraga mavulunai rala rova pukana e taunilimalima atarai ekwaralovolovoawai. ²⁰ Mose ekilato, "Erala e vekapawai vega-taunataunana gaunana Palagu na evaikilamito pio kwalanaa." ²¹ Palai Rupuna e

vorupu aonai aliruputali ai geinagulu-agirawai rinagara maparara atarai kala kwapuna ekalaawai. Atarai rala ekwara-lovolovorawai. ²² Taunatauna, rova ekilana gelegelenai, roli gau maparara ralana pia alevara. Kwalana rala ati pene rigo genai, kala rakava tugamagi-piatogara maki aikina.

²³ Na egaura e kupa gaura avuavuramo evetaina gealevarana. A kupai taunataunara gemiana gaura aleva-alevara ularana vekapawai warewarena nama iwavagi. Evekawai warewarera evanagirana. ²⁴ Kwalana Keriso ati taunilimalima na gekalaato veaga iwavagi kovogana aonai elaka-togato. Iesu kupa taunataunanai elaka-togato. Ewagumona ita ularana Palagu wailanai ematagaina. Votalima na gekalaato voo kupai veaga iwavagi kovoganamo gevega-gelegeleato. ²⁵ Rupu Veaga velenā kamuna rigolo kwapurakwapura aorai Veaga Iwavagi Kapunai rala evua-togawai. Keriso vovetaina ati ekalana. Ia ati kupai elaka-togato mulinai vou vanagivanagi matotauna vekapawai warewarenai eagona, ne Palagu genai evevenina. ²⁶ Vovetaina voo tanopara evetinato vegata pene vitiviti. Na etanopara ikana eagoveniana, enai vou veganamo ema matagaito. Vovekapawai warewarenai evevega-agoto rakava pene gapi-gerevagira ularana. ²⁷ Evetaloto, taunilimalima maparara veganamo vagi pia kwarega, mulinai Palagu na pene agirorira. ²⁸ Keriso vetaina veganamo vagi vekapawai gaunai eagoto, taunilimalima maparara geria rakava pene gapi-gerevagira ularana. Na ia penema matagaiwai. Voo ati rakava pene gapi-gerevagira ulanana, na raira ia gealo-tagoana talimara vega-magulira ularana.

10

Vekapawai kunena na rakava ati pene gapi-gerevagira

¹ Mose gena rova gau namara roe nea pia wala avuavuramo, ati gaura ganira taunataunara. Ira na vovekapawai gaura-rigolorigolo geveni-wai, na vovekapawai gaura na aliruputali ai geagowai talimara ati evega-nama-iwavagirato. ² Pere vovekapawai gaura na gealiruputali-wai talimara pegere vega-nama iwavagira genai, ati mapegere vekapawaiwai. Kwalana ira pegere vealeva vagi, e geria kala rakava kunera mamilagira ati mapegere gapi-waira. ³ Na vovekapawai kalara rigolo kwapurakwapurai gekalarawai kalara na vorigolo kwapurakwapura aorai gekala-rakavawai gaura gevaikila-vegariparawai. ⁴ Kwalana polomakau e nanikoti ralara na rakava ati gelegele pene gapi-gerevagira. ⁵ Gaura pakurai Keriso tanoparai evogomaito ne ekilato, “Goi vekapawai gaura vega-gelegelena polomakau, mamoe, nanikoti e vega-nama gaura ati oririwarana, na taunipara ta okala-maavuato au geku. ⁶ Kalovana polomakau, mamoe, nanikoti egalarana, e kala rakava pono gapi-vagira ulanana vekapawai vega-namara gekalana geriai maki ati overerena. ⁷ Vovetaina gaurai au akilato, ‘Palagu o, au tauku ea, Puka Veaga aonai au gekilagikuto, au pavogomai gemu ririwa pana kalaa ulanana.’ ”

⁸ Keriso gena kila tovotovona ea, “Goi vekapawai gaura e vega-nama gaura ati oririwana. Kalovai gekapurana vega-namara e kala rakava pono gapi-vagira ularana vekapawai vega-namara gekalana maki ati oririwa-venirana, e geriai ati overerena.” Ekalara rova na ekilagirana gelegelenai, na goina ati overere-agirara. ⁹ Vovetaina gaurai maekilato, “Palagu o, au ea, au pavogomai goi gemu ririwa kalana pana kalaa ulanana.” Gaurai vekapawai kalana tovotovona etao-gerevagiato, ne voia kapunai ta maevega-rugaato. ¹⁰ Ne Palagu gena ririwa vetainai, Iesu Keriso tauniparana vekapawai gaunai evega-agoato veganamo. Gaurai voanana ita evega-veagarato.

¹¹ Rupu veaga velera maparara toma mapararai kwapurakwapura geruga-taliwai, ne vovekapawai inagulura gekalarawai. Na geria vekapawai gaura gau kwatunamo geveniwei vanagivanagi. E vovekapawai gaura na rakava ati gegapi-gerevagirawai. ¹² Na Keriso na rakava gapivagira ularana vekapawai kwapunamo ekalaato toma maparara ularana. Ne voia mulinai Palagu aloripana evetanu-talito. ¹³ Volaganina pene vogomai etoma evealona, pene ago, ia gevetaliveniana talimara maparara Palagu na ia gageni panakauna gaunai pene tao-talira. ¹⁴ Kwalana vekapawai gauna kwapuna namo evega-veagarato talimara evega-nama-iwavagirato. Pe ira nama iwavagi pia talu, vanagivanagi.

¹⁵ Veaga Palaguna na maki evega-riparana. Tovotovona ekilato,

¹⁶ “Velekou ekilana,

‘Votoma mulirai,

au ira geria evekapawai pana kalaa.

Au geku rova ira nugarai pana tao-togara,

e ira reparai pana gatura.’”

¹⁷ E maekilato,

“Ira geria kala rakava e kala teveletevelera

ati mapana tugamagi-waira.”

¹⁸ Eira etugamagi-piatogarato gaurai, rakava gapi-gerevagira ularana vega-nama gauna ta aikina ea.

Palagu laganai ita laka-kavi matugamagi-tiligara ria

¹⁹ Voia pakunai, walakavaku, ita aora gaoka-poro Iesu ralana genana Veaga Iwavagi Kapunai pita laka-toga. ²⁰ Vovegoli-gavu rapugana pa ketin na everale-kinikinito, voanana Keriso na ita gera maguli rauparana valiguna ekala-pakaato. Vovegoli-gavu rapugana Keriso tauniparana. ²¹ Ita magera Rupu Veaga vena kamuna, Palagu gena numa egita-tagoana. ²² Ita aora ealevarato rakava mamilagira geriana, e taunipara maki nanu nama iwavagina na eguligirato. Vovetaina gaurai Palagu genai ita laka-kavinagi aora mataunataunara ria e magera kamomagi taunataunara ria. ²³ Gera veraramani tavega-taunataunana gauna genai ita vegapi-kikitali, ragaina pita kalavo-kalavo. Kwalana Palagu na rakagau ekilagi-gavuato pene kalaa. ²⁴ E taukavara pita tugamagira rakavetaina kwapurakwapura pita veakavara, ne pia veulamagi-veveni, e inagulu namara pia kala. ²⁵ Ita gera laka-koukou ai pita matagai vegata, ragaina pita tanu, reketa gekalana vetaina. Na mataukavara ria vevega-nagi pita vega-kamua. Kwalana matotaumina warau gogitaana, Keriso gena vogomai tomua ekavinagi vagina.

²⁶ Pene kila taunatauna taripaana mulinai, matavigi-ragena, ne takala rakavana gaurai, pita ripa, rakava gapi-gerevagira ularana, vekapawai gauna ta aikina ea. ²⁷ Na makalira ria rakagau wailai gerai pene wala, voiamo pita alo-tagoo. Voo Palagu gena Kota Kamuna, e Palagu gevetali-veniana talimara e palagura pene galara kalovana. ²⁸ Talima ta Mose gena rova ati ekwalanaawai, ne gegita-veakauawai talimara ruala pa toitoi na gekilagi-matagaiawai. Votalima gevagi-kwaregaawai, ati gegita-vetugaawai. ²⁹ Gomi gotugamagina, Palagu Natuna rai na gagenā panakauna gaunai evega-agoana talimana vorakavetaina? Etalima rakava voina kamuna pene gapia. Ia na vovekapawai ralana, ia evega-veagaato gauna, ati veaga ralanai evega-agoana. E vega-nama iwavagina Palagu na genai maki kala rakava kwaikwaina ekalaana. ³⁰ Kwalana ita ripara Palagu ekilato, “Rakava au na pana vega-voia, au na pana veni-waia.” E maekilato, “Velekou na gena taunilimalima pene gita virigira.” ³¹ Maguli Palaguna gimanai pono ketokau kalina kamu iwavagi.

³² Toma kunera iotugamagiwai kulera. Palagu gena maeka gogapiato mulinai, vitiviti kamu gorawalirato, na goruga-gaugauto. ³³ Lagani reketai gutuma para wailarai gevega-nugaragemiwai, e gevega-vitivitiwai. E lagani reketai gomi vetaimi gevega-vitivirawai talimara lagarai goruga-tagowai, goruga-rukurukurawai. ³⁴ Getipurarato talimara ria govitivua-kouwai, e gemi rinaga geverarimiwai maki tipo goverere-agirawai. Kwalana ripami, gomi magemi rinaga namara, pia mia-vanagivanagi gaura.

³⁵ Voia pakunai gemi tugamagi tiligara nea ragaina pio piatogara. Kwalana neia voina kamu iwavagi pio vegapia. ³⁶ Pio vaigaoka, kwalana Palagu gena ririwa kalana pio vega-aikia mulinai, rakagau ekilagi-maavuato maparana pio gapia. ³⁷ Kwalana Puka Veaga ekilana, “Lagani girina kianamo, pene vogomai netina talimana pene vogomai, ati pene kwaipo.

³⁸ Au geku kala rorirori talimana gena kamonagi rorinai pene maguli. Na mulina na mapene waikule genai, au ati pana verere ia genai.”

³⁹ Na mulirana ati mapita laka-waikule, ne pita lekwalekwa. Aikina, ita magera kamonagi, pe maguli pita vaia.

11

Kamonagi talimara

¹ Kamonagi ganina evetaina. Tatugamagi-raramanirana gaura tavega-taunatauna-rorirorirana. Matarai rogotina tara gitara, na tavega-taunatauna-rorirorirana, vogaura taunatauna pita gapira. ² Kunera talimara geria kamonagi rorinai, Palagu na egapi-ragerato.

³ Kamonagi pakunai taripana, Palagu ekilato, ne kupa e tanopara gevetaoto. Voia pakunai tagitarana gaura Palagu na ati tagitarana gaura geriana ekalarato.

⁴ Abela magena kamonagi Palagu genai rorinai, Palagu eveniato veganamana gauna na Kaino gena vega-nama gauna evanagiato. E gena

kamonagi pakunai, Palagu na gena vega-nama gauna ekilagiato vega-nama gauna namana e Palagu na evega-taunataunaato ia kala rorirori talimana. Abela warau ekwaregato, na gena kamonagi pakunai roe ekilakilana.

Abela, Enoka, Noa

⁵ Enoka gena kamonagi vetainai, Palagu na tipo egapi-rageato, ati ekwaregato. Taunilimalima na maki ati gerawaliato, kwalana Palagu na egapi-vagiato. Rogotina ere gapi-gerevagia aonai, Palagu gena pukai ekilana, Enoka na Palagu aona evega-verereato. ⁶ Ati gena kamonagi talimana na Palagu ati pene vega-verere-vagia. Kwalana rai na Palagu genai evogomaina talima na pene vega-taunatauna Palagu maguli etaluna. E Palagu getavuana talimara maparara voirea namara Palagu na pene venira.

⁷ Noa magena kamonagi pakunai, Palagu na wailai pia wala gaura ekilagavu-veniato. Voo Noa na rogotina ere gitara gaura. Noa na Palagu evega-taunataunaato, ne makalina ria na pouti ta ekalaato, garawana e natuna pene vega-magulira ularana. Ia gena kamonagi na tanopara talimara ekilagi-matagairana rakava talimara. E ia gena kamonagi vetainai Palagu na evaikilaato kala rorirori talimana. Ekala rorirori kamonagi genana evogomaina gauna.

Aperaamo

⁸ Aperaamo magena kamonagi pakunai, Palagu na ekeato aonai ekamonagito. Palagu na ekeato gena vanuga pene raokwania, Palagu na matanopara ta mapene venia, vonai pene ago. Ne Aperaamo tipo elaka-piatito, ati ripana ravanai eagona na tipo eagoto. ⁹ Magena kamonagi pakunai, Palagu na ekilagi-gavuato tanoparanai evevanugato. Vonai noowane vega-talutoga talimana ta tanopara polunai etaluna vetaina. Isaako e Iakobo vetaira palai numarai getaluwai. Etalima toitoi Palagu gena kilagavu gegapiato. ¹⁰ Kwalana Aperaamo vanuga kamuna ealoawai. Vovanuga vatu kamuna atanai pene rugakau. Vovanuga Palagu matotauna na enavugaana e pene kalaa.

¹¹ Kamonagi pakunai Sara na tiliga erawaliato pene gapi ulanana, e elogeapara-rakavato, na kivani evega-walaato. Ia ripana, Palagu na rakagau ekilagi-gavuato gauna pene wala. ¹² Ne etalima kwapuna elogeapara-rakavato, na ia genana kalakalana gemagulito kupa mitiura vetaira vogo galagala vagi, e kone kwanona vetaina ati vega-agina.

¹³ E taunilimalima maparara kamonagi ai getaluwai aonai gekwaregato. Palagu na ekilagi-gavuarato gaura ira na ati gegapirato, na rauvagi ai gegita-kunerato, ne gegapi-ragerato. E gekila-matagaito ira tanopara poluna talimara. Ira etanoparai vega-talutoga talimaramo. ¹⁴ Vovetaina gekilana talimara geria kila na evega-matagairana, ira geria tanopara taunatauna na getavuana. ¹⁵ Pere geraokwaniato tanoparana pegere tugamagi-waikulea genai, maraupara na pegere waikule. ¹⁶ Na ira tanopara nama iwavagina geririwa-rakavaawai. Voo kupai emiana gauna. Voia pakunai Palagu ati enuga-rageno, ira geria Palagu negetina aonai, kwalana Palagu na geria vanuga kamuna ta ekala-maavuato.

¹⁷ Aperaamo magena kamonagi. Vovetaina gaurai, Palagu na ekalato-voato aonai, natuna Isaako vekapawai gaunai evega-agoato, ne Palagu maevega-namawaikule-veniato. Aperaamo ripana, Palagu na

kilagavu ia eveniato, na ia natuna kwapuna kwanilova vekapawai gauna ulanana pene vagia netiwato. ¹⁸ Palagu na Aperaamo maki evetaina evaikilaato, netiwato, “Isaako genana vou goi kalakalamu pia maguli.” ¹⁹ Aperaamo etugamagito Palagu na Isaako mapene vega-maguli-waia ripa. Vovetaina gaurai evetaina maita kilagia: Aperaamo na Isaako kwaregana egapi-waikuleato.

Isaako, Iakobo, Iosepa

²⁰ Isaako magena kamonagi pakunai, Iakobo e Esau evega-namarato, e geriai roe nea pia wala gaura ekilagirato.

²¹ Iakobo magena kamonagi pakunai, roli ekwaregawai aonai Iosepa natuna ruala evega-namarato, e gena toki genai egapi-gaugauato, ne Palagu ealiruputali-veniato.

²² Iosepa magena kamonagi pakunai, evelepara-vealavealato, roli ekwaregawai aonai, Isaraela talimara Aikupito na pia laka-vagi ekilagiato, e tiligana rakavetaina pia kalaa kilana evaikila-venirato.

Mose

²³ Mose tamana e tinana Palagu genai mageria kamonagi. Voia pakunai Mose ewalato tomanai gegitaato kivani namana taunatauna, ne king gena kila kalina na ati gekalito. Na tamana e tinana na gegapiato, ne numa aonai uve toitoi etalu-agirato.

²⁴ Mose magena kamonagi pakunai, ekamuto aonai ati eririwato pia kilagia, ia Parao natuna vavinena natuna melona. ²⁵ Ia matotauna eririwato, Palagu gena taunilimalima ria pia vega-vitiviti-koura. E ati eririwato, kala rakava aonai ati pia talu-rau verererai pene talu-nama. ²⁶ Ia na etugamagiato, Keriso pakunai pia vega-nugaragea voina kamu iwavagi, Aikupito ai rinaga voira pene vanagira. Kwalana ia epoe-kunegoto, wailai voina egita-agoato.

²⁷ Mose magena kamonagi pakunai, Aikupito na elaka-gerevagito, Aikupito veleno pene paru kalina na ati ekalito. Ia ekwalimuto, kwalana ati tagitaana Palaguna ia na matanana noowane egitaato.

²⁸ Magena kamonagi pakunai, Pasova velekwana ekwalanaato e Isaraela talimara evaikilarato, rala geria vanagi vuatara mulirai pia irukau. Ne kwarega aneruna na natura, gewala-kuneto melora, ati pene vagira.

Isaraela talimara na Palagu gekamonagi-veniato

²⁹ Isaraela talimara na Palagu gekamonagi-veniato pakunai, Rawa-para Kalovakalova aona na noowane tano lakilakina na gelakavanagito. E Aikupito talimara maki ia vanagi negetiwato aonai, rawaparana ekou-gavurato.

³⁰ Isaraela talimara mageria kamonagi pakunai, Ieriko vanuga kanana toma vega-taulatoi kwapuna gelaka-makeato mulinai evuakapuato.

³¹ Tauniparana evoi-agiawai vavinena Rahaba Palagu genai magena kamonagi pakunai, Isaraela geria vegita-veakau talimara egapiragerato, ne Palagu gekaroverave-veniato talimara ria ati gevagirato.

³² E rakagau mapita kilagia? Ati geku taim Gideona, Baraka, Samson, Iepeta, Davida, Samuela e peroveta talimara valira pana kilagira. ³³ Ira mageria kamonagi pakunai, tanopara basileiara gevetali-venirawai aonai, gekwalimuwai. Kala rorirorira gekalarawai, e kilagavu gaura

gegapirato liona pokara gekou-gavurato. ³⁴ Kalova tiavu-kolo emolena gekala-puterato, e vetali kativara matara na gekali-magulito. Geria moiramoira aorai getiligato; vetali ai kilara maki tiavu kolo, e gevetalivenirawai kwalura talimara gevega-ketorawai. ³⁵ Gekwaregawai talimara magevega-maguli-wairawai, ne tinara na magegapi-wairawai. Reketa tipura numai taunipara gekwari-rakava-kwaikwairawai e roli gekwaregawai, na ati geririwawai Palagu pia kilagi-veavugaa, ne tipura numana na pia luga-vagira. Kwalana geria ririwa vega-kuliitiwai namana pia gapia.

³⁶ Reketa gavegarevegare-agirawai, gekwarirawai, reketa teini na geligoligorawai, ne tipura numanai getaorawai. ³⁷ Vatu na gevalerawai; reketa gevoro-rukirawai; mareketa vetali kativara na gevagirawai. Mamoe kopira e nanikoti kopira gerogagi-vorawai, ati geria e ati garia, gevega-vitivitirawai, e taunilimalima na kala ati namara geriai gekalavenirawai. ³⁸ Tanopara ira geriai ati nama vagi. Tanopakara e golo kukura na, golo kovogara na, e legai getaluvowai.

³⁹ E taunilimalima maparara geria kamonagi pakurai, Palagu na evega-magulirato. Na taa na Palagu na ekilagi-gavuato gauna ta ati egapiato. ⁴⁰ Kwalana Palagu na raupara namana ta ita gera enavugaato. Ia gena ririwa ira maki ita ria veganamo pene vega-nama iwavagira.

12

¹ Vokamonagi talimara, ita gegita-tagorana talimara, gutuma iwavagi, noowane iloa na pia gegelagira. Voia pakunai ita gekoukou-gavurana gaura, e kala rakava ita geligoligorana gaura maparara ita piatogara. Ne matiligara ria wailarai Palagu na etaoato raka-vegalanai ita raka. ² Matara Iesu genai ita tao-kaura. Kwalana Iesu na ita gera kamonagi etinaato, e pene vega-gugulua. Ia na wailanai vereremo etugamagiato gaurai, satauro nuga ragenai ati etugamagiato. Ne Palagu gena terona aloripanai etanu-talito.

³ Iesu ita tugamagia. Ia kala rakava talimara na ati gegapi-rageato, gekaroverave-veniato, na ekwalimuto. Gaura pakurai ragaina pio tugamagi-moira, e ragaina pio ruga-guilagi. ⁴ Gomi rakava ria govevagina. Na gomi nevevagi aonai, ta ralamu rogoti na ere rigo. ⁵ E gomi Palagu na ekeamito ia natuna, na evega-nagi kilana gotugamagilekwalekwaato, netiwato,

“Natuku, Velekou na vevega-ripa kalara gaokara evenimuna aonai, ragaina pono gapi-malagara, e pene vaikila inalumu genai, aomu ragaina pono vega-moira.

⁶ Kwalana Velekou na eulamagirana talimara vevega-ripa gaokara evenirana, e ia natunai evega-agorana talimara maparara ekwarirana.”

⁷ Gaura pakurai vevega-nunuka kalara gemi ai pia wala aorai pio tiliga. Kwalana gomi Palagu natuna gaurai vovetaina ekalamina. Maita gitaa, arigi melo keina tamana na ati evega-nunukaana? ⁸ Tama maparara na naturia gevega-nunukarana. E pene gomi Palagu na ati evega-nunukamina, voia ganina gomi ati Palagu natuna taunatauna, gomi gamaka melomi. ⁹ Vega-gelegele taunipara kavanai ita tamara

taunatauna na gevega-nunukarana, voirea pakurai tamara takupa-ragerana. Vovetainai namana ita kwapurakwapura palagura Tamara Palagu maki patara kupa-ragea, ne pita maguli. ¹⁰ Ita tamara na toma kwapuramo gevega-nunukarana. Voo ira matotaura na getugamagiranana nama negetiana tomaraimo. Na Palagu na evega-nunukarana ita gera nama ulanana, e ia ria pita veaga-koukou ulanana. ¹¹ Etoma nunuka kalara gevogomaina mavitivitira, ati vererera. Na mulinai vou vonunuka kalara geriana pene ripa talimana kala rorirori e maino talimanai pene ago.

Aora pita vega-tiligara e pita ruga-kikitali

¹² Gaura pakurai gimami pege matemate, iogapi-itira, e tiumi gepilupiluna, iovega-tiligara. ¹³ Ne gagemi na golakagirana panara iovega-rorirorira, pe gage rakava talimana gagenana pene rakava vagi, na pene nama.

¹⁴ Pio tiliga taunatauna, taunilimalima maparara ria maino ai pio talu ulanana. Pe gemi maguli pia veaga e ati vetoukaumi pia ago. Kwalana mavetoukauna e ati veagana talimana na Velekou ati pene gitaa. ¹⁵ Pio vegita-tago, pe talima ta Palagu gena vega-nama genana ragai pene laka-gerevagi, vemamaki lamuna ia aonana ragai pene tupurage. Kwalana vemamaki lamuna pene tupu, lamu mamakina na gomi aomi ai rakava pene vega-walaa, ne taunilimalima vogo pene veगरakavara Palagu wailanai. ¹⁶ Pio gitaa, ta gomi aomi ai mata-poraga kalara ragai pene kalara, e Esau na Palagu ati ekwalanaato vetaina ragai pene kala. Esau na gena malita tiavuna ganigani rivu kwapuna vagi ulanana aware-piatogaato. ¹⁷ Voia mulinai gomi ripami, vomalita vevega-namana tamana genai ene gapia netiwato tamana na ati egapirageato. Taunatauna, tamana matagina na enogiato, na tamana ati maetugamagi-waito

¹⁸ Gomi ati gimami na pio napakaunagia golonai pogo vogomai, Isaraela talimara vetaira. Ira Sinai Golona lagana taunataunanai gerugato, ne kalova emoleto gegitaato, e mukuna kaikolo e agi kamu iwavagina; ¹⁹ e kipi kuluna kamu iwavagi erageto e karo kamuna ekilakilato gekamonagirato. Isaraela talimara na vokaro gekamonagiato aonai, Mose genogiato vokaro na ragai mapene vaikilara. ²⁰ Kwalana Palagu na rova kilara evenirato aonai, gekali-rakavato, Palagu ekilato, “Pene talima taa na pa polomakau ta pa nanikoti taa na vogolo peneveve kala-kaunagia genai, vatu na pio vale matea.” ²¹ Vokolema gematagaito kalira kamu iwavavagi, ne Mose ekilato, “Au evega-pilupilukuna, akalirakavana.”

²² Na gomi Siona Golonai pogo vogomai e kupa Ierusalemama maguli Palaguna gena vanuga kamuna genai, e aneru gutumagutuma ati vega-agira geriai pogo vogomai. ²³ Gomi tanukou kamuna gena e Palagu natuna gewala-kuneto ekalesiara geriai pogo vogomai. Ira arara Palagu na kupai etalorato. E gomi taunilimalima maparara Kotai pene gita virigira Palaguna genai e kala rorirori talimara palagura, Palagu na evega-nama iwavagirato palagura, geriai pogo vogomai. ²⁴ E Iesu genai pogo vogomai. Iesu vekapawai valigunai Palagu e taunilimalima vekarawarai erugana. E ia ralana genai pogo vogomai. Iesu ralana gemi ai eketokauto. Iesu ralana na ekilagiana kilana tiavu na Abela ralana gena kila tiavuna evanagiana.

²⁵ Pio vegita-tago, Palagu na evaikilamina aonai, karo na ragai pio karoverave-venia. Kwalana tanoparai Palagu na ekilagi-gavurato talimara gekaroveraveto aonai, ati gekali-magulito. Geria karoverave voina gegapiato. Ita raka pita kali-maguli-tiwa? Palagu toma kupai etaluna, ne voanana ita ekilagavu-venirana. Pene ia genana pita lakagerevagi genai, raka pita kali-maguli-tiwa? ²⁶ Votomai Palagu karonana na tanopara etano-kepoato. Na toma Palagu ekila-gavuto, netina, “Au na tanopara veganamo vagi pana nukea. Ati tanopara greganamo pana nukea, na kupa maki pana nukea.” ²⁷ Ekila “veganamo vagi,” ganina kunenai Palagu na ekalarato gaura pia veakaveaka genai pene gaivagivagira. Kwalana ati pia veakaveaka gauramo pia mia-tago ulanana.

²⁸ Ita na tagapiana basileiana ati pene kalavo-kalavo. Voia pakunai Palagu ita tanikiu-venia, e Palagu na eririwaana magulinai ita aliruputali-venia mavekuparagera e makalira ria. ²⁹ Kwalana ita gera Palagu kalova galagala.

13

Palagu vega-vererena kalara

¹ Gomi nuganugami ai walakava veulamagina pene mia-vanagivanagi. ² Tau polu gapiragera ragai pio tugamagi-lekwalekwaa, kwalana talima reketa nevetaina gekalawai aonai, aneru gegapiragerato. Na ira ati geripa-rorirorito voo aneru gegapi-ragerato.

³ Tipura numanai getaluna talimara pio tugamagira. Pio tugamagi, gomi maki ira ria tipura numanai pogoro talu-koukou. E gevegavitivirana talimara pio tugamagira. Pio tugamagi gomi maki pegere vega-vitivitimi.

⁴ Taunilimalima maparara na vegarawa pia kupa-ragea, e vegarawa talimara geria maokomaoko kapuna pene nama iwavagi. Kwalana magarawana, na etuga-rakavona, pa maevegarawa-tilivagina talimana, e mata-poraga kalara gekalana talimara maparara Palagu na geria rakava voira pene venira.

⁵ Moni ragaina pio ulamagi iwavagira. Rakagau gemi ai nea gaura pio gapi-ragera maveremi ria. Pio kila, egaura ea gemai ai gelegele. Kwalana Palagu ekilato,

“Au na ati vagi pana raka-kwanimi,
e gregami ati vagi pana raokwanimi.”

⁶ Gaura pakurai aora matiligara ria pita kila,

“Velekou na au pene veakavaku,
gaurai au ragai pana kali.

Taunilimalima rakagau pia kalaa au geku ai?”

⁷ Iotugamagi-waikule, gekune-agimiwai talimara iotugamagira. Ira na Palagu gena kila gemi gekilagito. Ira geria maguli ai rakagau gematagaito pene ago geve kwaregato pio tugamagira, e ira geria kamonagi pio kulura.

⁸ Iesu Keriso walagani, toma, e vanagivanagi ati pene irau. ⁹ Vevegaripa irairaurauna raupara taunataunana na ragaina pia vaigerevagimi. Namana Palagu gena vega-nama na ita palagura pene vega-tiligara. Ganigani rovora irairaurana ita palagura ragai pene vega-tiligara. Vorova gekwalanarawai talimara nama ta ati gerawaliato.

¹⁰ Ita magera pata veagana. Na Palagu aliruputali-venina ulanana palai rupuna aonai vekapawai inagulura gekalarawai talimara epatai ati pia ganigani. ¹¹ Rupu Veaga veleni kamuna na polomakau, nanikoti, mamoe evagirawai aonai, tauniparara egapi-atirawai Isaraela talimara geria talu kapuna na, ne muli ai vou evekapurawai. Ralaramo Veaga Iwavagi Kapunai evevua-togarawai, rakava gapi-gerevagira vega-namana pene kalagira ulanana ¹² Vovetaina gaurai Iesu maki ralana na taunilimalima pene vega-veagara ulanana, Ierusalem vanuga kamuna kanana mulinai evitivitito. ¹³ Gaura pakurai ita maki Iesu genai gera talu kapurana ita laka-piati. Pe, ia na egapiato nugaragena ita na maki pita gapia. ¹⁴ Kwalana enai ita ati gera talu-vanagivanagi vanugana. A ita vanuga roe nea pene vogomai gauna tatavuana. ¹⁵ Voia pakunai vanagivanagi Palagu vonevone-agina vega-namara Iesu genana pita veni-ragea Palagu genai. Palagu arana vonevone-agina ita murura vuavuara. ¹⁶ Kala namara kalakalara ragaina pio tugamagilekwalekwara, e gemi ai kila taunatauna gaura nea taukavami geria maki pio kilagira. Kwalana nevetaina kalara vekapawai gaura namara Palagu na everere-agirana.

¹⁷ Gekune-agimina talimara karora pio kamonagira, e geria vevai rorirorina kapulenai pio talu. Kwalana ira na gomi gemi maguli gegita-tagorana, e gomi gemi maguli rakavetaina Palagu genai piave kilagimi. Karora pio kamonagira, pe mavererera ria geria inagulu pia kalaa, na ati maaora metaura ria. Kwalana pene aora mametaura ria gomi pia gita-tagomi genai, gomi nama ta ati pio rawalia.

¹⁸ Gema pio rapali. Ai ripamai ai aomai kala-aleva Palagu wailanai, e gema ririwa kamuna vekuparage aimo paia talu. ¹⁹ Geku noginogi kamu iwavagina gomi gemi ai pio rapali, pe gemi ai mapana waikule vega-veleke.

²⁰ Maino Palaguna na gera Velekou Iesu pene talu-vanagivanagi vekapawai ralana na maevega-maguli-waiato. Iesu mamoe gitatagora talimana kamuna. ²¹ E maino Palaguna na gau namara maparara pene venimi, gena ririwa pio kalaa ulanana. E rakagau ia na everere-agirana gaura Iesu Keriso genana ita aorai pene inagulu-agira. Ralema kamuna ia gena pene ago-vanagivanagi. Amen.

²² Walakavaku maparami, anogimina, geku vevega-nagi kilara ea pio gapi-ragera maaomi namara ria; kwalana pepa kupa vagi pataloo. ²³ Au aririwana ana vega-ripami, ita walakavara Timoteo tipura numana na pege tugu-atia. Pene ia penema kwara vega-veleke, taumai ruala paia wati-gitagitami.

²⁴ Gema vevega-nama gemi vekuneagi talimara e Palagu gena taunilimalima veagara maparara pio venira. Itali talimara na maki gemi vevega-nama pege tugu.

²⁵ Palagu gena nama e vetuga kamu iwavagina maparami gemi ai pene mia.

TEIMITI GENA TALOTALO **Teimiti vega-matagaina kilara**

Epepa e Teimiti, Iesu tarina, na etaloato. Ia Ierusalemaka ekalesia kuneagina talimana ta. Epepa etaloato rigolona 45 e 49 aorai Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa etaloato ganina:

- 1) Heberu ekalesiara vekalatovo e metau kamura gerawalirawai gaurai, aora pene vega-tiligara netiwato;
- 2) Heberu ekalesiara nunganugarai kala e maguli ati roriorira reketa gewalawai, gaurai vogaura pene vega-roriorira gaura pakurai;
- 3) Heberu ekalesiara pene vaikilara, kamonagi taunatauna kala namara na pene vega-matagaira.

Teimiti na epepa evetaina ewareato:

1. Kamonagi veripagani na pene kalatovoa e pene vega-matagaia (*tenu 1:1-18*)
2. Kamonagi gera inaguli e kala na pene vega-matagaia (*tenu 1:19-2:26*)
3. Kamonagi gera kila na pene vega-matagaia (*tenu 3:1-18*)
4. Kamonagi Palagu kwalanagina magulina taunatauna na pene vega-matagaia (*tenu 4:1-5:20*)

¹ Au Teimiti, Palagu e Velekou Iesu Keriso geria vetugunagi talimaku, gekuna epepa ewatina, gomi Isaraela goleana gagalana ruala (12) tanopara polurai gotalu-lovolovona gemi ai. Avega-namamina.

Veripagani genana kamonagi pene tiliga

² Walakavaku maparami, veripagani irauirau pio rawalira genai, tipo pio verere-agiramo. ³ Kwalana gomi ripami, veripagani na gemi kamonagi ekalatovoana genai, kwalimu e vevega-tiliga evega-walaana. ⁴ Gaurai kwalimu e vevega-tiliga gemi ai pene kamu taunatauna, pe gemi ai maki kepi ta ragaina pene mia e vekwakunagi ta maki ragaina, e gau kwautai ragaina pio rapu.

⁵ Na pene gomi nunganugami ai ta ati aonekana genai, Palagu pene nogia, ia na pene venia, kwalana Palagu aona maparana mavererena na ia genogiana talimara maparara evenirana. ⁶ Na enogina genai kamonagi aimo pene nogi, ati aovoaovona. Kwalana eaovoaovona talimana rawapara akuna agina elavuvoana vetaina. ⁷ Votalima vetaina pene ripa, ia Velekou genana gau kwauta ati pene rawalia. ⁸ Etugamagitugamagina talimana gena inagulu mapararai ati eruga-gaugauna.

Lealea talimana e rinaga talimana

⁹ Walakava ta ati gena e ati gana ia pene verere, kwalana Palagu genai ia kamu. ¹⁰ E magena e magana talimana maki pene verere, Palagu na pene vetao-rigoa laganinai. Kwalana pene lekwalekwa uraura tiarera vetaira. ¹¹ Garo emaragena aonai, tiavuna kukulana na gawa eralamalaiana, ne tiare na eketo-vagina, gitagitana ralemana eaikina. Gena e gana vogovagi talimana maki vovetaina pene lekwalekwa gena rinaga inagulura kalakalarai.

Vekalatovo e veripagani ravana evogomaina

¹² Veripagani aonai evevega-tiligana talimana pene verere, kwalana vovekalatovo pene aiki aonai, roe wapene ruga-gaugau maguli akwana pene gapia. Vomaguli Palagu na ekilagi-maavuato ia geulamagiana talimara geria. ¹³ Pene talima ta vekalatovo erawaliana aonai, ragai pene kila, “Evekalatovo Palagu genana evogomaina.” Kwalana Palagu kala rakavara na ati pene vekalatovo ripa, e ia na talima ta maki ati ekalatovoana. ¹⁴ Na talima ta veripagani erawaliana pene ia evaigerevagiana, ne tugamagi-rakavara na aona geganiana, geopaana. ¹⁵ Gena ririwa rakavara na aona gevega-vonuana, ne rakava gevega-walaana. E rakava ekamuna kwarega evega-walaana.

¹⁶ Walakava namami, taa na ragai pene opami. ¹⁷ Veveni gaura namara maparara e wareware rorirori gaura maparara kupa na gemarigona, Maeka Tamana, kupa maekana ekalaato Palaguna, genana emarigona. Kupa maekana eirauna, na ia ati eirauna pa mukuna na maki ati egapiana. ¹⁸ Ia matotauna gena ririwaimo gena kila taunatauna genana evega-magulirato, kwalana taunilimalima e gemagulina gaura reketa gimana na ekalarato gaura maparara nuganugarai pita kune gaurai.

Kamonagi e kala

¹⁹ Walakava namami, eia pio ripaa: Gomi kwapurakwapura kila kamonagirai pio veleke, na kilai pio kwaipo, e ragai pio paruvailavaila. ²⁰ Kwalana taunilimalima geria paru geriana Palagu gena kala rorirorira ati pia matagai. ²¹ Gaura pakurai maguli-rakavara e kala milora maparara pio piatogara. Palagu na aomi ai evaroato kilana pio gapi-ragea mamanaumi na. Kwalana nekilana pene vega-magulimi ripa.

²² Gena kila ragai tipo pio kamonagira, na gokamonagirana kilara gemi kalai pio vega-matagaia, matotaumi irauna nogo veopana kalinana. ²³ Rai Palagu gena kila tipo ekamonagiana, na kalana ati ekalaana vegitai matotauna wailana egitaana vetaina. ²⁴ Matotauna vegitai evegitana, ne elaka-pakana aonai evetugamagi-lekwalekwana ia kolemana rakavetaina. ²⁵ Na rai rova nama iwavagina, taunilimalima geria rakava eluga-vagirana rovana, egita-kalakalaana, ekamonagivanagivanagiana e ati ekamonagi-tegagelana, na gena kalai evega-matagaiana, ia Palagu na gena inagulu maparara aorai pene vega-namaa.

²⁶ Pene talima matotauna evekilagina Palagu ekwalanaana netina, na maena ati egita-tagoana, votalima matotaunamo veopana e Palagu kwalanana kalana maki ati ganina. ²⁷ Ita Tamara Palagu na ekalesia talimana nama iwavagina e taunataunana vovetaina etugamagiana: Gamaka e wapu geria tagitagi ai egita-tagorana e matotauna evegitatagona tanopara milona na irauna nee vemilona.

2

Ekalesia maparara gelegelemo

¹ Walakavaku maparami, gera Velekou Iesu Keriso maekana e tiavuna kamu, ia govega-taunataunaana talimami, taunilimalima maparara pio gapi-rage gegelegera, ati ira geria kolema pio gapi-ragera. ² Pene talima ta, gimana makolo poevana e gena rapuga maki irau vagi,

pere laka-toga gemi tanukou aonai, e ati gena e gana talimana ta gena rapuga kani kitakita pere laka-toga. ³ Ne gomi na rapuga maralemana ekalaana talimana pio nugagi-rage-kamua, ne pio vega-vegupua, pio vaikilaa, “Etanutanu namanai ono mai-tanu,” a ati gena e ati gena talimana pio vaikilaa, “Vonai onove ruga,” pa, “Evuatai ono mai-tanu au gageku kwalanai.” ⁴ Voia genana gomi matotaumimo govevega-irauna e veagirori maki gokalaana gemi tugamagi geriana.

⁵ Iokamonagi, walakavaku namami, Palagu na etanoparai ati geria e ati garia talimara evirigirato, kamonagi na pia vonuvonu-rage, e gena Basileia pia gapia ulanana. VoBasileia Palagu na ekilagi-maavuato, ia geulamagiana talimaramo pia laka-toga. ⁶ Na gomi na lealea talimara gogita-guilagirana. Rai na gomi evega-rakavamina, erolo-agomina Kota kapunai? Rinaga talimara nevetaina gekalana, ei? ⁷ Ira na neara namana, gomi na govega-taunataunaana talimana arana Keriso, gekilagi-rakavaana.

⁸ Gau namana ea: Palagu gena Basileia rovana pio kwalanaa, Puka Vega aonai getaloato evetaina ekilana, “Lagamu talimana pono ulamagia matotaumu oveulamagina vetaina.” Neia gokwalana taunataunaana genai rorirori gokalaana. ⁹ Na pere gomi na taunilimalima geria verapuga pa raki gelegeleraimo gogapi-ragerana genai, gomi rakava gokalaana, e rova na maki evaikilamina, gomi rova gokilagi-piatogaana talimami. ¹⁰ Kwalana voo rai na rova maparana ekwalanaana, na kwapunamo ekala-ketoana, ia na rova maparana ekilagi-piatogaana. ¹¹ Kwalana voPalagumo kwapuna ekilato, “Ragai pono mata-poraga,” maekilato, “Ragai pono vevagi.” Voia pakunai pene goi ati pono mata-poraga, na pono vevagi genai, goi rova okilagi-piatogaana talimamu. ¹² Gokilana ekala gokalagirana genai, Palagu gena rova pio tugamagia, kwalana voo matiavuna taunilimalima geria rakava geriana pene luga-vagira. Voia maki pene veagirori-venimi. ¹³ Rai taunilimalima ati enugagivirana, Palagu na maki ia ati pene nugagivitia gena Kota kamuna tomanai. Na rai taa na taunilimalima enugagivirana, Kota kalina na ragai pene kali, kwalana venugagiviti na veagirori eiwaana.

Kamonagi makalana

¹⁴ Walakavaku maparami, talima ta pene kila, ia magena kamonagi, na pene gena kala na ati evega-taunataunaana genai, rakagau namana pene vega-walaa. Vokamonagi na pene vega-magulia ripa pa? ¹⁵ Vega-gelegelena, pere walakava ta pa walawala ta ati gena rapuga e ati gana ganigani. ¹⁶ Ne gomi taa na pono vaikilaa, noponotiwa, “Maaomu namamu ono ago. Pono vekou-tali, pe ragai pene nakulamu e pono gani-mate!” Na taunipara na eririwaana gaura ati oveniana, gena nama rakagau? ¹⁷ Kamonagi maki vovetaina, pene kamonagi gegeranamo e kalana ati evega-matagaina genai kwaregana, ati ganina.

¹⁸ Na talima ta pene kila, “Goi magemu kamonagi, na kala au geku ai.” Na au geku vega-gele evetaina, “Gemu kamonagi ana gitaa. Raka rauparai pono vega-gitaku pene kala ati evega-matagaiana genai? Na au geku kamonagi matagai, geku kala na evega-gitamuna.” ¹⁹ Goi na ovega-taunataunaana, Palagu kwapunamo. Nama! Na palagu rakavara na maki gevega-taunataunaana, ne gepilupiluna kwalana makalira. ²⁰ Goi kawakawa! Goi oririwana ganina taunatauna ono gitaa kamonagi kala na ati evega-matagaiana ia ati ganina. ²¹ Ita

tenera Aperaamo rakagu gaurai Palagu na evega-taunataunaato ia kala rorirori talimana? Ia gena kala na natuna Isaako pata veaga atanai Palagu ewareware-veniato. ²² Pe gogitaana, ia gena kamonagi e gena kala geinagulu-koukouto; gena kamonagi gena kala na evega-taunataunaato. ²³ Na Puka Veaga aonai gekilagiato kilana etaunataunato, evetaina ekilana, “Aperaamo na Palagu evega-taunataunaato, gaurai Palagu na egapi-rageato ia kala rorirori talimana.” E Palagu na maki evaikilaato, netiwato, “Au gataku.” ²⁴ Gogitaana, taunilimalima gena kala na Palagu na egapi-rageana, ati gena kamonagi genanamo.

²⁵ Rahaba tauniparana evoi-agiawai vavinena maki vovetaina. Ia gena kala aonana Palagu na egapi-rageato. Isaraela vegita-veakau talimara gena numai egapi-ragerato e raupara irauna na maetugu-atirato. ²⁶ Vega-gelegelena taunipara ati palaguna ia kwaregana, kamonagi maki vovetaina, pene ati kalana ia kwaregana.

3

Murumi pio gita-tagora

¹ Walakavaku maparami, gomi vogo vevega-ripa talimami ai ragaina pio ago. Kwalana ripami, Palagu gena Kota tomanai ia na ai, vevega-ripa talimamai, gema kala pene tavu-inamainamara, ati ekalesia talimara reketa vetaira. ² Ita maparara toma vogo kepi takalana. Na pene talima ta kepi ta ati ekalaana gena kilai genai, ia ati vetoukauna e tauniparana maparana pene gita-tagoa ripa. ³ Osi murunai eguana aurina tatao-togaana, kwalana taririwana pene kamonagira; vovetainai tauniparana maparana pita talia ripa. ⁴ Poti iotugamagia: Kamu vagi, agi kamuna na vou ekwarivoana, na talina girigiri kekei. Votali keina kekeina na etaliana talimana gena ririwa kapura mapararai etaligoana. ⁵ Voia gelegelenai mae makina: Kei galagala vagi, na gau kamura eveagi-agirana.

Ura maki arigia kamuna, na kalova kiana na pene gala-gatua. ⁶ Mae maki kalova vetaina. Taunipara maparana aonai ia rakava kapuna taunipara maparana evega-miloana. Taunipara e palagura evega-rakavarana. Gera maguli rauparara maparara mae na pene vega-kepira ripa, kwalana ia kalova vetaina ita egalarana. Vokalova egala-vanagivanagina kapuna na evogomaina. ⁷ Taunilimalima vegamaranana ripana, e gemagulina gaura irauirau maki maparara evegamaranarana e evega-maranarawai gelegele manu, warowaro, rawapara gaura, e manega paera maki. ⁸ Na talima taa na mae rogotina ere vega-maranaa. Ia rakava e ati vega-marana venina, vevega-kwaregana nanuna rakavana na evonuvonu-rageato. ⁹ Ita maera na gera Velekou e Tamara tavega-namaana, e maera na maki Palagu na ia kolemana vetaina ekalarato taunilimalimara tavega-rakavarana. ¹⁰ Vomuru kwapuna na vevega-nama kilara e vevega-rakava kilara gelakatina. Walakavaku maparami, nekala ragai pia wala. ¹¹ Puluka kwapuna na nanu mamamina e nanu mamamakina ati pia lakati, ei? ¹² Walakavaku, figi gautupunai olive vuana ati pene tugura e olive gautupunai maki figi vuara ati pene tugu. Voia gelegelenai rama nanuna na nanumami ati pene galu-atia ripa.

Palagu genana evogomaina aonekana

¹³ Rai gomi aomi ai maaonekana e etugamagi-iluna? Gena maguli namara na pene vega-taunataunaa, e gena kala namara pene kalara maaonekana e mamanauna na. ¹⁴ Na pene gomi aomi ai velivu, paru, e veagi gemiana genai, ragai pio kila, “Ai maaonekamai!” Voiana gomi na kila taunatauna gotao-togaana. ¹⁵ Ne aoneka ati kupa na pa Palagu genana gemarigona, na ia tanopara gena, taunilimalima aora na gemaragena e palagu rakavara geriana gevogomaina. ¹⁶ Kwalana munemune e veagi gemiana kapura aovoaovo emiana, e kala rakavara maparara maki gemiana. ¹⁷ Na kupana evogomaina aonekana ati milona e ati vekwakunagina ta. Pene gapi-ragea talimana gena kala voa: Maino, karo nama, vegata. Ia magena venugagiviti e vuavuana maki namara. Kila opakau e kala opakau ati ripana. ¹⁸ Maino ai gemagulina talimara noowane varovaro uvera gevarorana vetaina. Maino na kala namara vogo evega-walarana. Vokala namara taunilimalima geria maguli ai gematagaina noowane ginaroginaro (kuakua) tomanai gau namara gerawalirana vetaina.

4

Tanopara Vegatana

¹ Vevagi e kogo gomi nuganugami ai rakagauna gevega-walarana? Ne gemi ririwa rakavara aomi ai matotauria kwapurakwapura gevegagina geriana gevogomaina. ² Gau reketa goririwana, na ati gogapirana, ne govagivagina. Gau reketa goririwa-rakavarana, na ati gorawalirana, ne gokogona e govegagina. Goririwarana gaura ati gorawalirana, kwalana Palagu ati gonogiana gaurai. ³ E gonoginogina maki ati gorawalina, kwalana gemi tugamagi rakava; goririwana rakagau gonogirana gaura geregami na pio gaunara.

⁴ Gomi mata-poraga talimami, (Palagu genana gogerevagito talimami)! Gomi ati ripami tanopara ria pogo vegata Palagu ati pogo ririwaa? Rai eririwana tanopara goti pia vegata netina talimana na Palagu evetali-veniana. ⁵ Puka Veaga aonai kila ta evetaina ekilana, “Palagu na ita aorai etaoato Veaga Palaguna eririwa-rakavana, ia na pene kune-agira.” Gomi gotugamagina vokila getalo-kawaato?

⁶ Na Palagu gena vega-nama kamu ita gerai. Voia pakunai gena Puka Veaga aonai evetaina ekilana, “Evegagina talimana Palagu na etaogerevagiana, e manau talimana gena vega-nama eveniana.”

⁷ Gaura pakurai pio vevega-manau, Palagu kapulenai pio maguli. Satani pio vega-waia, ne gemi na pene laka-vagi. ⁸ Palagu genai pio laka-kavi, ne ia maki gomi gemi ai pene laka-kavi. Gimami pio gulgigira, gomi rakava talimami! Aomi pio alevara gomi tugamagi-opakau talimami! ⁹ Pio aovitiviti, pio tagi e pio wanono. Gemi mamai aovitiviti ai pene ago, e gemi verere aometau ai pene ago! ¹⁰ Velekou wailanai pio tiutali, ne ia na pene gapi-itimi.

Ragai pio vekilagi-rakava

¹¹ Walakavaku maparami, gomi kwapurakwapura ragai pio vekilagi-rakava. Rai na walakava ta ekilagi-rakavaana pa eagiroriana ia Palagu gena rova ekilagi-rakavaana e veagirori ekalaana. Pene goi na rova oagiroriana genai, goi na ati okwalanaana, na veagirori talimani oagona. ¹² Palagu greganamo rova etugu-rigona e veagirori talimani.

Ia gereganamo matiavuna pene vevega-maguli e pene vevega-rakava. Goi rai, gaurai lagamu talimana oagiroriana?

Ragai pono veagi pa veveagoloka

¹³ Iokamonagi, nee raira nevetaina gokilana, “Toma pa pogipogi ita pita ago etaoni pa votaoni ai. Vonai rigolo kwapuna pita talu, pitineti pita kala, moni galagala-vagi pita rawalira.” ¹⁴ Gomi ati ripami gemi maguli pogipogi raka peneve mia-tiwa. Gomi gemi maguli rakagau? Gomi kovu vetaina, elakati-vegalapoluna veganamo, ne maelekwalekwana. ¹⁵ Gomi evetaina pogoro kila, “Pene Velekou pene ririwa genai pita maguli e evetaina pa vovetaina pita kala.” ¹⁶ Na gomi govevegaragena e goveagina; vovetaira vevega-ragera rakava, ati nama.

¹⁷ Gaura pakurai, rai talima ripana, ia na kala namana pere kalaa gauna, na ati ekalaana genai, ia kala rakava talimana.

5

Rinaga talimami rogomi pio vetole

¹ Magemi rinaga vogo talimami, iokamonagi! Pio tagi, pio tagi kogokogo, kwalana viti ati keikeina gemi ai evogomaina. ² Gemi rinaga maparara pege poraga, e gemi rapuga palo na pege ganira. ³ Gemi kolo e gemi siliva pege kalokalo. Vokalokalona gomi pene kilagi-atimi, e virigomi pene ganira kalova vetaina. Etoma ikara ularana gemi rinaga gotenurato. ⁴ Iokamonagi, gemi aragai geinaguluto talimara gomi na voira ati govenirato. Geria aovitiviti iokamonagia! Gemi ganigani getenu-kourato talimara geria tagi warauna Goloka-iwa Velekou na peve kamonagia. ⁵ Gomi gemi maguli etanoparai rinaga e verere aorai, e gogoregala-rakavana. Pio gani-mate e pio kopa-gulu, vagivagimi tomana warau pekvara. ⁶ Gomi na ati geria rakava talimara goagirori kawarato e govagi-kawaregarato, ira na ati gekala-wainagimito.

Vaigaoka e rapali

⁷ Walakavaku maparami, pio vaigoaka pene ago neamo, Velekou pene vogomai. Araga talimana iogitaa, evealona, gena aragai varovaro gaura ganira namara ealorana, evaigaokana pene ago, gaulago e gaukala gurana pene keto-kaua. ⁸ Gomi maki pio vaigaoka. Aomi pia tiliga, kwalana Velekou gena vogomai maki warau pekavinagi.

⁹ Walakavaku maparami, matotaumi nuganugami ai ragai pio veagirori, Palagu na irauna ne agirorimina nea. Iokamonagi, Kota ekamonagina talimana warau vanagi ai eruga-tagona. ¹⁰ Walakavaku maparami, Velekou aranai gekilawai peroveta talimara iotugamagira. Geria vitiviti aorai gevaigaokawai. Gomi maki vovetaina pio vaigaoka. ¹¹ Gogitaana, ita na tavega-ragerana, kwalana gevaigaokato gaurai. Iobu gena vaigaoka valina gokamonagiato, gomi ripami, Velekou na ikanai raka evega-nama-tiwaato, kwalana Velekou gena ulamagi e gena venugagiviti kamu iwavagi.

¹² Walakavaku maparami, gau kamu iwavagina ea: Kila gaokarana ragai pono kila-gavu gemi kila vega-taunataunara ulanana. Kupa pa tanopara pa gau poluna ta aranai ragai pono kila-gavu. Pene “Pa” nogotina genai, paamo nopiotiwa, a “Aikina” nogotina genai maki, aikinamo nopiotiwa. Vovetainai Palagu na ragai pene vaikilami gomi kepi.

Kila matiavuna

¹³ Gomi nuganugami ai ta evitivitina pa? Pene rapali. Ta evererena pa? Palagu vega-ragena marira pene gapi. ¹⁴ Ta evitiana pa? Ia ekalesia gekune-agiana talimara pene vetugu-agira, pia mai-rapali ia atanai e rigana pia mai-rigaa Velekou aranai. ¹⁵ Rapali makamonagira ria genai, viti talimana pene nama. Palagu na gena viti pene vega-namaa, e rakava ekalato genai, gena rakava pene tugamagi-piatogara. ¹⁶ Voia pakunai, gemi rakava taukavami kwapurakwapura geriai pio kilagi-matagaira, e kwapurakwapura geria pio rapali, pe gemi viti na pio nama. Palagu gena ririwa ekalarana talimana gena rapali tiavu vagi. ¹⁷ Elia taunilimalima ita vetaira. Ia erapali-tiligatiligato gura ragai pene keto ulanana, ne tanoparai gura rigolo toitoi e uve taula toitoi ati eketoto. ¹⁸ Maerapali-waito, ne kupa evekala-pakato, gura maeketoto; ne kwanona ganigani maevega-walaato.

¹⁹ Walakavaku maparami, pene gomi ta Palagu gena kila taunatauna aonana pene laka-gerevagi, nee taa na mapene vevaiwaikulea genai, kala namana ekalaana. ²⁰ Pio ripa, rai na kala rakava talimana gena raupara leana evaiwaikuleana genai, ia na voo kala rakava talimana palaguna kwarega aona na evega-maguliana, e rakava vogo maki Palagu na etugamagi-piatogarana.

PETERO GENA TALOTALO TOVOTOVONA

1 Petero vega-matagaina kilara

Petero vetavu talimana, ia Iesu gena melo gagalana e ruala (12) ta. Epepa Petero na peiramu Romai etaloato rigolo 62 e 64 vekarawarai. Iesu ekwaregato mulinai.

Golea kamura epepa aonai tenu 1:7; 4:12-13.

Epepa etaloato aonai ia gena ririwa Iuda ekalesiara e ati Iuda ekalesiara:

- 1) pene vega-tiligara, pe taunilimalimana e gevega-vitivirawai aonai pia ruga-gaugau;
- 2) wailai vekalatovo kamura pia rawalira gaura pakurai egavutinarato;
- 3) wailai Palagu gena ralema kamuna gewailaana gaura geriai evega-matagairana;
- 4) pene vega-nagira, pe ekalesia inagulura taunataunara pia inagulu-agira.

Petero gena pepa evetaina ewareato:

1. Palagu gena vevega-maguli maekilagi-valigu-waiato (*tenu 1:1-2:10*)
2. Viti aonai raka pia maguli-tiwa (*tenu 2:11-4:11*)
3. Viti aonai geria kala navugara pia tovara (*tenu 4:12-5:11*)

¹ Au Petero, Iesu Keriso gena apostolo talimaku na epepa atalovenimina. Gomi, Palagu gena virigivirigi talimami, gemi kapu taunataunara goraokwanirato, ewagumona gomi Pontas, Galatia, Kapadokia, Asia, e Bitinia tanopara polurai gotalu-lovolovona talimami gemi ai. ² Gomi Palagu ita Tamara na eripa-kunemito, e evirigimito gena taunilimalimai pio ago. E ia Palaguna na evega-veagamito kwalana, Iesu Keriso pio kamonagi-venia e ia ralana na pene guligimi ulanana, pe kala-aleva pio talu Palagu wailanai.

Palagu gena vega-nama iwavagina e gena maino na pene vega-vonuvonu-ragemi.

Maguli vanagivanagi

³ Palagu, ita gera Velekou Iesu Keriso Tamana, ita vega-namaa! Kwalana gena venugagiviti kamu iwavagina vetainai, maguli valiguna ita evenirato, Iesu Keriso kwarega na evega-kuliiti-waiato genana. Ekala genana ita aora na maguli vanagivanagi tararamaniana gauna na evega-vonurana. ⁴ E Palagu na gena taunilimalima geria etao-komekomeana vevega-nama iwavagina, pita gapi-gauna, tagita-kunegoana. Palagu na kupai etao-komekomerana gomi gemi, kwalana vonai ati pia poraga, ati pia rakava, e ati pia velimu. ⁵ Gomi gemi kamonagi pakurai Palagu tiavuna na egita-tagomina, pene ago o, ia na warau ekala-maavuato vevega-magulina lagani namanai pene vega-matagaia, matami na pio gitaa e pio vaia.

⁶ Gomi ewagumona kiana vitiviti kamu gomami-lagiana, kwalana vekalatovo irairaura gorawalina gaurai. Na gemi verere pene kamu-iwavagi, kwalana Palagu gena vevega-maguli pio vaia gaurai. ⁷ Evekalatovo irairaura gevogomina, Palagu na gomi gemi kamonagi etoto-rorirorirana, kwalana Iesu Keriso pene matagai tomanai, Palagu

genana vevega-rage e ralema iwavagina e vekuparage pio vaia. Kolo kalova na evega-nama-iwavagiana voina everage-iwavagina, na gomi gemi kamonagi voina verage iwavagi. ⁸ Gomi na maki rogoti goro gitaa, na goulamagiana. Ewagumona maki ati gogitaana, na gokamonagi-veniana e verere na govonuvonu-ragenaa. Gemi verere maki ati tau kilagi-vega-namana ta. ⁹ Kwalana Keriso genai gemi kamonagi voina, vevega-maguli govaiana.

¹⁰ E vevega-maguli e peroveta talimara na getavu-inamainamaato, e ira na geperovetagi-kuneato, e vega-nama gauna Palagu na gomi pene venimi, (Keriso pene vogomai tomanai). ¹¹ Pene vogomai tomana e raka pene vogomai-tiwa pia ripaa ulanana, getugamagi-vekwalaviawai. Volaganinai Keriso Palaguna ira aorai einaguluwai e evega-riparawai, Keriso na vitiviti pene vaigaokagia, voia mulinai vou ia ralemana iwavagina pene vaia. ¹² Palagu na peroveta talimara evega-riparato, ira na vovali gevopatagiawai ati ira matotaura geria nama ulanana, na gomi gemi. Kwalana ira na vogau, gekilagirato gaura, ewagumona gena vetugunagi talimara na Vali Namana gevaravaragiana kupuna ema tugu-rigoato Veaga Palaguna tiavunai, gaurai iokamonagia. Egaura e aneru maki geria ririwa kamuna pia ripara.

Pio veaga

¹³ Gaura pakurai aomi pia vealeva, pio vaigaoka. Iesu Keriso pene matagai tomanai Palagu na pene venimi vega-namana genai, aomi maparana ria pio taoa. ¹⁴ Palagu natunai goagoto gaurai, ia pio kamonagi-venia. Palagu ati ripami aorai taunipara gena ririwa rakavara na gevaileamiwai kalara ragaina mapio kala-waira. ¹⁵ Na ekeamito Palagu na veaga, gelele na gomi maki pio veaga gemi kala maparara aorai. ¹⁶ Kwalana Puka Veaga aonai etaloato, Palagu ekilato, “Pio veaga, kwalana au veaga.”

¹⁷ Gorapalina aorai, Palagu Tamami ai gokilagiana, ia na taunilimalima maparara raupara kwapunaimo eagirorirana, kwapurakwapura geria kala gelegelera; gaura pakurai etanoparai roe ogo magulina aonai, Palagu pio nugagi-ragea e pio kamonagi-venia. ¹⁸ Kwalana gomi ripami, tenemi geria maguli rakavara gomaguli-agirawai aorana Palagu na evega-magulimito vekapawai gauna ati pene rakava gauna. Ati siliva pa kolo vetaira. ¹⁹ Na evega-magulimito vekapawai na gauna Keriso ralana, rala nama iwavagina, Palagu gena mamoe natuna ralana ati milona e ati rapurelana. ²⁰ Ia Palagu na tanopara rogotina ere kalaa aonai, evirigiato. Na ita vega-magulira ulanana elagani ikarai vou ema vega-matagaiato. ²¹ Ia pakunai Palagu gokamonagi-veniana. Palagu na ia kwarega na evega-kuliiti-waiato, maekana iwavagina eveniato. Gaura pakurai gomi na Palagu gokamonagi-veniana, e gemi veraramani ia genai gotoaana.

²² Ewagumona, gomi na kila taunatauna gokamonagi-veniato pakurai, matotaumi govekala-alevato, e taukavami kamonagi taura ria taunataunai goveulamagina. Gaura pakurai pio veulamagi maaomi maparara ria. ²³ Kwalana gomi gomaguli-waito, talima valigu karikarimi ai goagoto, ati tama e tina geriana, ira gekwaregana, na Palagu na maguli kilana, emia-vanagivanagina kilana, genana evega-maguli-waimito. ²⁴ Puka Veagana na ekilagiana vetaina, “Taunilimalima maparara legi vetaina,

ia ralemana legi rakaena vetaina.

Legi gemalaina, e rakaera maki geketona,

²⁵ na Velekou gena kila pene mia-vanagivanagi.”

Ekila e Valina Namana gomi gemi ai gevaravaragiato.

2

Velekou maguli vatuna, vatu nama iwavagina

¹ Gaura pakurai, tugamagi rakavara maparara, e opakau maparara, e vekwaimuli maparara, e vekilagi-ketoketo, e kila rakavara maparara pio piatoga-vagira. ² Ewagumona gewalana kivanira vetaira pio kala, vanagivanagi palagura garia lata nanu vekalana na pene kalami, pe voia niuniunai pio kamu e vevega-maguli pio vaia. ³ Kwalana gomi matotaumina gorawaliato, Velekou gena nama rakavetaina.

⁴ Velekou genai iovogomai, ia maguli vatuna, taunilimalima na gepia-togaato, kwalana ati gena nama negetiwato. Na Palagu na evirigiato, kwalana vatu nama iwavagina ia wailanai. ⁵ Maguli vatura vetaira iovogomai, pe gomi maki Palagu Palaguna na Rupu Veaga na pene vega-rugami. Vonai Rupu Veaga velera veagarai pia kilagimi, e Palagu na Iesu Keriso pakunai egapi-ragerana palagura vega-namara, gemi maguli, pio venia.

⁶ Kwalana Puka Veagana netina,
 “Au na vatu nama iwavagina ta avirigiato,
 Sionai (Jerusalemi) kea kwala vatunai ataoato.
 Rai na ia pene vega-tauna taunaa talimana
 ati pene nuga-rage.”

⁷ Govega-taunataunaa na talimami gemi ai evatu nama iwavagi, na ati gevega-tauna taunaana talimara geriai,

“Numa kalakalana talimara na
 ati geririwaato gaurai gepia-togaato,
 gekilato vatu rakavana,
 gauna vatu maparara aorai vatu nama iwavagina,
 kea kwala vatunai eagoto.”

⁸ Matalotalo taai ekilana,
 “Evatu na taunilimalima pene vega-vekwakunagira,
 e pene vega-ketora vatuna.”

Palagu gena kila ati gekamonagiato gaurai, gevekwakunagito, voo Palagu na ekilagi-kuneato, vovetaina pia kalaa.

⁹ Na gomi virigivirigi petena, King gena Rupu Veagana veleemi, pete veagana, Palagu gena taunilimalima. Evirigimito, mukuna aona na ekea-piatimito, gaurai gena maeka nama iwavaginai etaomito, kwalana gena kala namara pio varavaragira ulanana. ¹⁰ Kunenai gomi ati Palagu gena taunilimalima, na ewagumona gomi ia gena taunilimalima. Kunenai Palagu gena venugagiviti ati ripami, na ewagumona ia gena venugagiviti gorawaliato.

Palagu gena vetugunagi talimara

¹¹ Gataku maparami, anogi-raramanimina, gomi tau polu e vega-talutoga talimami etanoparai. Taunipara gena ririwa rakavara ragai pio kalara, neira na vanagivanagi gomi palagumi gevetali-venirana. ¹² Na Palagu ati ripara talimara wailarai gemi kala pia nanama. Nege roli-opakaumina, kala rakava talimami ai nege kilagimina, na gemi

kala namara pia gitara genai, ira na Palagu pia vega-ragea, ia na taunilimalima pene agirorira tomanai.

¹³ Velekou govega-taunataunaana genai, kaomani geria rova maparara pio kwalanara. King pio kamonagi-venia, kwalana ia rage vagi. ¹⁴ E kavana pio kamonagi-venira. Ira na kala rakava talimara pia vega-rakavara, e kala nama talimara pia vega-namara ulanana ekala-maavurato. ¹⁵ Kwalana Palagu gena ririwa, gomi gemi kala namarana ati ripara talimara geria kila kawakawara pio kou-gavura. ¹⁶ Pio kwalimu, pe gau kwauta na ragai pene ligoligomi, Keriso na eluga-vagirato talimara vetaira. Na ragai pio kila, “Ai maguli namana e vealevanai gamagulina, pe kala rakavara paia kalara voati gau kwauta.” Aikina. Palagu gena vetugunagi talimami ai pio maguli. ¹⁷ Talima maparara pio kupa-ragera. Taukavami kamonagi talimara pio ulamagira. Palagu pio vega-ragea, e king pio nugagi-ragea.

Keriso gagenā kapunai pio laka

¹⁸ Inagulu talimami ati voimi, gegita-tagomina talimara pio kamonagi-venira, taunataunai pio nugagi-ragera, ati kala nama e karo nama talimaramo, na inala talimara maki. ¹⁹ Kwalana Palagu na eulamagiana kalana ea: Palagu gena ririwa gokwalanarana gaurai, lewana ati gemi rakavai gevega-vitivitimi, na pio vaigaoka. ²⁰ Gemi rakava pakurai pia kwarimi, pio vaigaoka, voia gena nama gomi gemi ai rakagau? Na pene kala namara gokalana aonai pia vega-vitivitimi, pio vaigaoka, Palagu wailanai nama egapi-rageana. ²¹ Gomi vovetaina pio kala ulanana, Palagu na ekeamito. Kwalana gomi pakumi ai Keriso matotauna evitivito, e ia na evevega-gita vanagi gomi gemi ai eraokwaniato. Gaura pakurai gomi ia gagenā kapunai pio laka. ²² Ia rakava ta ati ekalaato, e ia muruna na opakau kilana kwauta, taa na ati ekamonagiato. ²³ Gevaikila-rakavaato, na kila rakavara na ati evega-voirato; gevega-vitivitiato aonai, vega-voi kilara ati ekilagito. Ia ripana, Palagu vevega-rorirori talimana taunataunana, gaurai ia gimanai etaoato. ²⁴ Keriso matotauna tauniparanai ita gera rakava evua-ragerato satauro kukunai. Vovetaina ekalato, kala rakavai pita kwarega, ragai mapita kala-waia, e kala rorirori ai pita maguli, Palagu gena ririwa pita kwalanara. Pio tugamagi: Ia makona pakunai, goi onamato. ²⁵ Gomi mamoe gelekwalekwato vetaira, golaka-kawakawawai. Na ewagumona gomi palagumi nakagatura e gita-tagora talima na Keriso na mapegapi-waikulemi.

3

Vegarawa garemi e marumi

¹ Gomi vegarawa garemi maki vovetaina, garawami kapulerao pio maguli. Vovetaina pio kala genai, reketa garawami Palagu na kila ati gevega-taunataunaana talimara, na tipo gemi kala namara na aora pene gapira, ne pia vetugamagiwai; a Palagu na kila ta geriai ragai pio kilagia. ² Kwalana gemi kala rorirori e vekuparage ira geriai pia gitara voo nama. ³ Gita gitami ia nama iwavagi ularana tauniparami ragai pio veakwagora. Gelegelena, guimi gokala-irauraurana, kolo gorogagina e rapuga nama iwavagira goligorana. ⁴ Aikina, gomi nugami garakaura ne pio veakwagora, ati pia rakava kwagokwagora na, manau

e ao vealeva. Voira Palagu wailanai gau kamura. ⁵ Kunenai, ita tupura e gataru geria lagani ai gare maki maveagara, Palagu genai geveraramaniwai garera, vovetaina gevevega-ralemai, e garawaria kapulerai emaguliwai. ⁶ Sara vetaina, garawana ekamonagi-veniawai; garawana ekilagiwai, “Geku velekou” netiiwai. Gomi ewagumona ia natuna, pene gomi kala nanama e gau kwauta kalina na ati gokalina.

⁷ Gomi maru maki garawami ria gomaguli-kouna aonai, pio ripa namanamara. Pio ripa, ira moira vavagi. Garawami pio kupa-ragera, kwalana Palagu na maguli vanagivanagi ira e gomi pene wareware-venimi. Vovetaina pio kala, pe gau kwauta na gomi rapali-koukou ragai pene vega-rakavaa.

Kala namarai pita vua

⁸ Kila ikana ea: Maparami aomi pio veakwapunara, pio veveakava-veveni, e pio veulamagi-veveni walakava vetaira. Pio vegita-vetuga e pio marana. ⁹ Kala rakavara e karo rakavara na ragai pio vevega-voi, na gevega-rakavamina talimara pio vega-namara. Kwalana Palagu na ekeamito vovetaina pio kala, ne gomi na maki gena vevega-nama pio vaia. ¹⁰ Kwalana Puka Veaga ekilana,

“Rai maguli eririwana e toma
namara pene gitara netina
talimana maena pene gita-tagoo,
kila-rakavara ragai pene kilagi,
e muruna na opakau kilara
ragai pene kilagi.

¹¹ Rakava pene raokwania,
kala namara pene kala.
Maino pene tavua maaona maparana na.

¹² Kwalana Velekou na kala rorirorira
talimara egita-tagorana,
e geria rapali ekamonagirana.
Na kala rakava talimara Velekou na
ati eririwarana.”

¹³ Kala namara pono ririwa kamura genai, rai na goi pene vega-rakavamu? ¹⁴ Na irau nege vega-vititamina gomi kala rorirori pakurai genai pio verere. Talima ta kalina na ragai pio kali, e ragai pio aovoaovo. ¹⁵ Na aomi ai Keriso pio kwalanaa, e pio vega-ragea, kwalana ia gomi gomi Velekou. E vanagivanagi pio kala-maavu, irauna taa na erenagimuna, “Rakagau gaurai Keriso goraramani-veniana” nepenetiwa genai, gena pio kilagi-vega-venia. ¹⁶ Na manau ai e vekuparage ai gena pio kilagi-vealevaa. Gemi kala rogora pio tolera, ati nama kapinai vou pio ripa gomi ati rorirori. Keriso mulinai golakana maveagami gaurai, gemunemune-agimina e gekilagi-rakavamina talimara matotauria roe nea pia nuga-rage. ¹⁷ Palagu gena ririwai kala namara gokalarana pakurai govitivitina genai, nama. A ati nama gomi kala rakavara pakurai pio vitiviti.

¹⁸ Keriso ekwaregato, gera rakava pene voi-vagira ulanana. Ia veganamo ekwaregato, ati mapene kwarega. Ia kala rorirori talimana, ita rakava talimara pene kuleatira, pe Palagu genai pene vaiagora ulanana. Taunipara magulinai gevagi-kwaregaato, na palagu magulinai ia ekuliiti-waito. ¹⁹ E palagu ai ia eagoto kwarega kapuna pa

tipura kapunai, vonai getaluna talimara palagura geria eve vopatato. ²⁰ Ira kunenai gekaroveraveto talimara, Noa na gati kamu iwavagina ekalaato aonai, ne Palagu na ealorato mavaigaokana ria, (geria rakava aora na pia vetugamagiwai ularana). Na gati kamu iwavagina aonai gelaka-togato talimara ati vogo kika. Talimara maparara taula vatitimo (8) nanu na gemagulito. ²¹ Vonanu voo bapatiso vegailiana vetaina, kwalana bapatiso na ewagumona gomi evega-magulimina, ati taunipara milona guligi-vagina, na Palagu gonogiana aonai pene alevara ulanana Palagu wailanai. Iesu Keriso kwarega na evega-kuliiti-waiato pakurai evega-magulirana. ²² Ia kupai elaka-togato, Palagu gimana ripana kavanai etanuna. Aneru, e mageria rorirori kamu iwavagi talimara maparara, ia kapulena getaluna.

4

Ekalesia magulina

¹ Keriso tauniparanai evitivitito pakurai, gomi maki gemi tuga-magi pio vega-tiligara, ia gena tugamagi ria pia gelegele; kwalana tauniparanai evitivitina talimana na kala rakava eraokwanirana. ² Ganina voa, gomi etanoparai roe ogo taluna aonai, tauniparami geria ririwa rakavara ragai pio kwalanara, a Palagu gena ririwa ne pio kwalanara. ³ Gomi erapa Palagu ati ripara talimara gelegelera gomaguliwai, mata-poraga e veopa-lema kalara gokalarawai, goni-uniuwai, gokala-kawakawawai, goniuniu-kouwai, palagu opakaura goaliruputali-venirawai. ⁴ Ewagumona, ira gevevega-kalina, kwalana ira ria ati gokala-kouna, e ati gokala-kawakawana. Gaura pakurai gegolomina. ⁵ Na ira maguli talimara e kwarega talimara agirora Palagu na wailanai pia ruga, vogeria kala pia varavaragira. ⁶ Gaura pakurai Iesu na Vali Namana gekwaregato talimara palagura geria maki evar-avaragiato. Vovetaina ekalato kwalana, lewana Palagu na tauniparai eagirorirato taunilimalimara maparara vetaira, (e gekwaregato), na palagura roe wapia maguli, Palagu emagulina vetaina.

Palagu gena veniveni gaura gita-tagora talimara namara

⁷ Gau maparara ikara pege kavinagi. Pio vealo-tago e pio vaigaoka, pe gemi rapali ragai pio vega-ikaa. ⁸ Kamu iwavagina, kwapurakwapura pio veulamagi-veveni maaomi maparara ria, kwalana ulamagi na rakava vogo ekou-gavurana. ⁹ Mataukavami ria kala-namarai pio vekala-veveni, pio vegapirage-veveni, ragai pio munemune e ragai pio vekilagi-ketoketo. ¹⁰ Gomi kwapurakwapura, Palagu na evegaunamito vevenira gaura irauirau gita-tagora talimami namami, gaura pakurai taukavami pakurai pio inagulu-agira, arigi veveni gauna Palagu genana gorawaliato gelegelenai. ¹¹ Rai evopatana aonai, ia Palagu gena kila pene varavaragia. Rai eveveakavana aonai, ia Palagu gena tiliga na pene veveakava. Vorauparai gau maparara aorai Palagu pita vegaragea, Iesu Keriso pakunai. Ralema iwavagina e tiavu ia gena, pene ago vanagivanagi. Amen.

Ekalesia viti-vuana

¹² Gatau maparami, vitiviti kalova mamina vetaina gogapiana genai, nugami ragai pia palevagi, ragai pio kila, gau poluna kwauta gemi ai ewalana. (Aikina, ne tipo gomi kalatovomi gauna). ¹³ Na Keriso

eviti-vuato vetaina goviti-vuana pakurai, pio verere, roe nea vou ia maekana ralemana iwavagina pene vega-matagaia laganinai vou mapio verere-iwavagi. ¹⁴ Keriso mulinai golakana aonai, pia kilagirakavami laganinai, pio verere, kwalana voanana pio ripa, Palagu Palaguna, ralema nama Veaga Palaguna, gomi atami ai etaluna. ¹⁵ Pene gomi ta ovitivitina genai, ne vitiviti ne ati ovagivagina, pa olemana, pa karoverave kalana rakavana ta okalaana, pa talima ta gena inagulu metauna okalaana pakunai ovitivitina. ¹⁶ Na pene goi Keriso mulinai olakana pakunai ovitivitina genai, ragai pono nuga-rage, na Palagu pono vega-ragea, Keriso arana orugagiana gaurai.

¹⁷ Palagu gena veagirori warau pekwara, e veagirori Palagu gena taunilimalima geriai pene vetina. Pene ita gerai pene vetina laganinai, Palagu gena Vali Namana ati gevega-taunataunaana talimara geriai raka pene vewala-tiwa? ¹⁸ Kwalana Puka Veaga ekilana, “Maguli vaivaina Palagu gekamonagi-veniana talimara geriai gaoka-vagi.

Pa Palagu ati gevega-taunataunaana e kala rakava talimara rauparara raka pene vemia-tiwa? (Ira geriai metau iwavagi!).”

¹⁹ Ganina voa, Palagu gena ririwa vetainai viti gevuana talimara kala namaramo pia kala, e geria maguli ekalarato Palagu na gimana aonai pia taora, kwalana ia na etugamagi-tagorana.

5

Ekalesia kuneagina talimana

¹ Au na gomi aomi ai ekalesia kuneagina talimami avaikilamina. Au maki ekalesia kuneagina tauku. Keriso evitivitiwai au na matakua na agitaato, e ia maekana ralemana iwavagina pene vega-matagaia laganinai, au magavuku. Gaura pakurai au na gomi anogi-raramanimina: ² Palagu gena mamoe lavetana pio gitatago vega-venia. Ia na gomi evenimito, aomi na eulamagiana vetainai pio gita-tagoo, ia gena ririwa gelegelenai. Ati munemune ai, na aomi na eulamagiana vetainai. Ati moni pa rinaga pio rawali ulanana, na maaomi ririwarana. ³ Palagu na gomi gemi vegita-tago kapulenai etaoato mamoe lavetana (pa ekalesia goleana) ragai pio tugu-naginagia noowane vele iwavagira gekalana vetaina. Na gomi kolemani pio vega-gitara, pe pia kulumu. ⁴ Vovetaina pio kala genai, mamoe Gitatagora Talimana Kamuna, Keriso, pene matagai tomanai, kraon nama iwavagina, ati pene rakava gauna, pio rawalia, voo maguli-vanagivanagi.

⁵ Voia gelegelenai, gomi gulu-valigu maki vegitatago talimara pio kamonagi-venira, gomi maparami na manau rapugana na pio verapuga, pio veveakava veveni, kwalana Puka Veaga ekilana, “Veagi talimara Palagu na eao-rakavarana, na manau talimara gena vega-nama evenirana.” ⁶ Gaura pakurai, matotaumi pio vevega-aoma, Palagu gimana tiavuna kapulenai, ne tomana pene kwara laganinai, ia na pene gapi-itimi. ⁷ Gemi tugamagitugamagi gaura maparara ia gimanai pio tao-kaura, kwalana ia na egita-tagomina. ⁸ Pio tugamagi-rorirori, pio vegita-tago! Kwalana vega-rakavami talimana, Tiapolo, eloulouna, noowane liona egilina, e emalana, ta ene gania eririwana. ⁹ Gemi kamonagi ai pio ruga-gaugau, ne Tiapolo pio kora-waia. Kwalana pio

tugamagi, gomami-lagira na viti-vuara gelegelera gomi taukavamina tanopara maparanai maki gemamilagirana.

¹⁰ Na Palagu, vega-nama maparara na evonuto Palaguna, na Keriso pakunai ekeamito, lagani kianamo aonai pio vitiviti mulinai, gena mia-vanagivanagi maekana ralema iwavagina pio vaia ulanana. Ia na vou pene vega-nama vega-venimi, pene vega-ruga-kikitalimi, e pene vega-tiligami. ¹¹ Tiavu ia gena, pene ago-vanagivanagi! Amen.

Vega-nama ikana

¹² Siluano na peveakavaku, epepa kupana paga taloa gomi gemi. Ia au na agitaana, ita walakavara magena veraramani ekalesia aonai. Epepa pataloo kwalana geku ririwa pana vega-tiligami e pana vega-ripami, Palagu gena vega-nama taunataunana ea. Pe enama iwavagina aonai pio ruga-gaugau.

¹³ Gomi taukavami ekalesia talimara Babuloniai ea, (e ekalesia talimara Romai ekilagirana), ira maki Palagu na evirigirato talimara, na gemi vega-nama pege tugu, natuku Mareko na maki gemi vega-nama petugu. ¹⁴ Ulamagi vevelavuna na pio vevega-nama veveni.

Keriso aonai gotaluna talimami maparami maino gemi ai pene mia.

PETERO GENA TALOTALO VEGA-RUALANA

2 Petero vega-matagaina kilara

Petero na epepa vega-rualana maki peiramu Roma na etaloato. Etaloato rigolona 65 e 67 vekarawarai, Iesu ekwaregato mulinai. Petero epepa etaloato mulinai vou geligo-kwanutupuato, ne gevagiato.

Epepa aonai golea kamura tenu 3:17-18.

Petero na epepa etaloato ganina taunatauna:

- 1) Palagu gena talima veagara pene vega-nagira, pe Palagu kwalanagina kalara taunataunara pia kalara ulanana;
- 2) vevega-ripa talimara opakaura na nege opa-veraulearana kalinana evaikila-gavutinarato;
- 3) ripa-rorirorira na Palagu genana evogomaina rakavetaina e Satani na ripa opakauna evega-laka-piatiana ripana rakavetaina, gaura ekilagi-matagairato;
- 4) Velekou gena tomai Kota kamuna pene vegapi-gauna ekilagi-matagai-gitakauato.

Petero na epepa evetaina ewareato:

1. Palagu genana evogomaina ripana rakavetaina (*tenu 1:1-21*)
2. Ripa rorirorina na pono laka-gerevagi rakava rakavetaina pene wala (*tenu 2:1-22*)
3. Palagu gena kilagavu taunataunara (*tenu 3:1-18*)

¹ Au, Simona Petero, Iesu Keriso gena vetugunagi e gena apostolo tauku; gekuna epepa ewatina.

Gomi ai ria gera kamonagi kwapuna tagapiato talimami atalovenimina. Gera Palagu, gera Vevega-maguli Talimana Iesu Keriso, gena kala-rorirori e raramani vetainai, gomi maki vokamonagi nama iwavagina kwapuna gogapiato ai apostolo vetaimai. ² Gemi ripa e tugamagi-ilu Palagu genai e gera Velekou Iesu Keriso genai pia kamu. Voanana vou vega-nama iwavagina e maino gemi ai pene kamu.

Palagu na ekeamito ia gena

³ Gena tiavu na Iesu Keriso na gera maguli vega-tiligara gaura maparara warau evenirato, Palagu gena ririwa pita kwalana taunataunara ulanana. Kwalana Keriso gena Palagu tama ripaato, maekana ralemana iwavagina e nama geriana ekearato talimana. ⁴ Gena maeka ralemana iwavagina e nama geriana gena kilagavu kamura e nama iwavagi warau evenirato vega-gelegelena: Etanopara gena ririwa rakavara e kwarega gevega-walaana kalara geriana pene vega-magulira, Palagu magulina taunataunana pita gapia.

⁵ Gaura pakurai pio tiliga, gemi kamonagi genai kala nama pio tao-kaua; kala nama genai tugamagi aoneka pio tao-kaua; ⁶ tugamagi aoneka genai vaigaoka pio tao-kaua; vaigaoka genai Palagu kwalanagina pio tao-kaua. ⁷ Palagu kwalanagina genai walakava ulamagina pio tao-kaua; walakava ulamagina genai taunilimalima maparara ulamagira pio tao-kaua.

⁸ Egaura gomi gemi ai pia mia, e pia kamu, kwalana egaurana gomi pia launagimi e pia vega-tiligami, ne gemi ripa Iesu Velekou genai ati pia mia kawa, na vuavuara namara vovogo pia wala. ⁹ A

pene egaura maguli-agirai erapuna talimana, ia mata-kele talimana vetaina, kwalana Palagu na gena kala-rakavara-kunera warau eguligipiatogaro gaura etugamagi-lekwalekwarana.

¹⁰ Gaura pakurai, walakavaku, pio tiliga, Palagu na ekeamito e evirigimito gauna pio vega-taunataunaa. Vovetaina pio kala genai, ati pio keto. ¹¹ Vovetaina pio kala genai, Palagu na pene gapiragegitakaumi, ne gera Velekou e Vevega-maguli Talimana Iesu Keriso gena talu-vanagivanagi Basileiana aonai pio laka-toga.

¹² Vomaguli namana gomi wailami ai ealomina, gaura pakurai au na gomi vanagivanagi pana gavutinawai-gavutinawaimi. Taunatauna, egaura maparara warau goriparato, e Palagu gena kila taunatauna na gogapiato e gogapi-gaugauana maki. ¹³ Na au atugamagina, eraupara namara gomi gemi vetugamagi-tago ai pana vega-matagaira, au roe amagulina aonai. ¹⁴ Kwalana au ripaku, au tauniparaku kovagona roli atao-taliana, ita gera Velekou Iesu Keriso na evaikilakuto gelegelenai. ¹⁵ Vovetaina gaurai geku ririwa egaura maparara pana vega-ripagitakaumi. Ne geku kwarega mulinai, gomi na pio tugamagi-tago vanagivanagira ulanana.

Iesu maekana ralemana iwavagina matamai na gagitaato

¹⁶ Ai ati tinatina opakaura na ita gera Velekou Iesu Keriso gena tiavu e gena waikule-wai gomi gavega-ripamito. Aikina! Ai matotaumai matamai na ia maekana ralemana iwavagina gagitaato. ¹⁷ Ai matamai ganima-legirai Palagu ita Tamara na ia ara iwavagina e maeka matiavuna eveniato. Vomaeka iwavagina aonai etaluna Palagu na kupa na ekea-rigoto Iesu genai, ekilato, “E au Natuku, aulamagi-veniana; e ia genai averere-rakavana maki.” ¹⁸ Ai matotaumai na gakamonagiato, ekaro kupa na emarigoto, ia goti golo veaganai gatanu-tagowai aonai.

¹⁹ Gaura pakurai ai peroveta talimara na geperovetagirato kilara gagapi-gaugaura na. Gomi maki vokila pio kwalanara nama, kwalana peroveta talimara geria kila lamepa vetaina, mukuna kapurai ewaena, pene ago toma pene kwara, Keriso, mitiulagani, gomi aomi ai pene wae-lovolovo. ²⁰ Voira maparara atarai ekila ragai pio tugamagilekwalekwarana: Talima ta ia matotauna gena ripai peroveta kilara ganira ati pene kilagira. ²¹ Kwalana peroveta kilara ati taunilimalima geria ririwai gevogomaito, na Veega Palaguna na taunilimalima eveganagirato vetainai, ekila evenirato gelegelenai, Palagu gena kila geperovetagirawai.

2

Vevega-ripa talimara opakaura

¹ Kunenai peroveta talimara opakaura Isaraela talimara nunganugarai geoparawai. Voraupara kwapunai vevega-ripa talimara opakaura maki gomi nunganugami ai pia matagai. Ira na veavugai vevega-ripa opakaura pia vega-ripami, gemi kamonagi vega-rakavara ulanana. E geria Velekou, evoirato talimana, maki ira na pia rugaa; vovetaina pia kala, ira matotaura na geria kwarega pia vega-pourage-vegalapolua. ² Gutuma na maki ira geria kala rakavara e mata-poraga kalara pia kalatovotovora, voirea pakurai reketara na raupara taunatauna na raupara rakavanai pia kilagia. ³ Geria ririwamagi rakavara na e kila opakaura

aomi pia ganira, pene ago pia vegapimi. Na ira erapa veagirori talimana na ealo-tagorana, e ira pene veakalovora talimana evemala-tagona.

⁴ Palagu na gekala-rakavato anerura maki ati evega-magulirato, na rakava kapunai epia-rigorato. Vonai teini na geligoligorato mukuna kaikolo aonai, veagirori tomana gealoana. ⁵ E Palagu na tanopara kunena maki ati evega-maguliato, na gutugutu evega-matagaiato Palagu ati gekwalanaawai talimara geriai; a Noa, kala rorirori evopatagiawai talimana, e talima taulatoi kwapunamo ia ria evega-magulirato. ⁶ Palagu na Sodoma e Gomora maki eagirorirato, kalovana egalagaturato, gekavuto. Vokalana Palagu ati gekwalanaana talimara matara pia alira ulanana. ⁷ A Lotamo evega-maguliato, ia kala rorirori talimana, ia maki taunilimalima geria kala rakavara e poragara tugamagirai eragato. ⁸ Voo talima rorirorina rakava talimara aorai etaluwai, toma mapararai eao-vitivitiwai, kwalana ia na Palagu gena rova kilagipiatogara kalara egitarawai e ekamonagirawai gaurai.

⁹ Pio tugamagi, Velekou na ia gekwalanaana talimara vekalatovo e vekwakunagi aora na pene vega-magulira ripa, a kala rakava talimara pene pili-gavura, pene ago, Palagu na pene agirorira tomanai. ¹⁰ Talima reketa na rakava voina kamu iwavagina pia rawalia, e taunipara gena ririwa poragara geago-venirana talimara e Palagu gena kila gekilagipiatogaana talimara.

E vevega-ripa talimara opakaura veagi e vekilagi-rakavarakava talimara, kupa palagura ati gekupa-ragerana e gemamai-agirana. ¹¹ Aneru kwalimu e tiavu iwavagi, e opakau talimara geria tiavu gevanagirato, na aneru na palagu kamura ati gevega-vekwakunagirana e ati geveagare-konerana Velekou wailanai. ¹² A etaunilimalima ati getugamagina, geria mamilaginamo gevairana, noowane manega paera vetaira, gemagulina pia vagiramo ulanana vetaira. Ati geriparana gaura gemamai-agirana. Gaura pakurai ira vomanega paera vetaira pia vega-rakavara e pia lekwalekwa. ¹³ Geria kala rakavara voira pia gapira. Taunipara vega-vererera kalara toma mapararai gekalarana, ati genuga-ragena. Votalima gomi gemi gani-koukou gokalarana aonai, ira no mamilora gomi aomi ai; kwalana geria vevega-ripa opakaura gemi gani-koukou ai maki gekilagirana. ¹⁴ Gare ta gegitaana genai, mata-poraga tugamagiramo gekalana; rakava-kalalarai ati geragana. Kamonagi ai rogati gere tola talimara gevega-veraulearana. Ira aora ririwamagi-rakavarana gevega-maranarato. Palagu na geria rakava voira pene venira vegata. ¹⁵ Ira na raupara rorirori na pege raokwana, geraka-kawakawana, Balaama, Beoro natuna, ekalato vetaina. Ia moni veaolerai kala rakavara ekalarawai. ¹⁶ Na gena kala rakavara pakurai, toniki na evaikilaato. Toniki ati kilakila ripana, na taunilimalima karorai evaikilaato, gaurai votalima gena kala-kawakawa kalara evega-aikirato.

¹⁷ Votalima puluka rorora vetaira; e iloa agina elavuvorana vetaina. Palagu na mukuna kaikolo kapuna geria ekala-maavuato. ¹⁸ Gekilakawana e geveagi-kawana, talima reketa ewagumona raupara rorirorinai ati gelakana talimara aora na gelaka-gerevagina, na ia na taunipara na gena ririwa rakava e mata-poraga kalara na gema koukou-gavurana. ¹⁹ Talima geoparana, gekilana, maguli namana e raka-gotona pia rawalia negetina, na ira matotaura geria ririwa rakavara vetugunagira

geago-venina. Kwalana taunilimalima kala rakavana taa na eporogiana genai, ia vokala rakavana gena inagulu talimana ati voina talimana. ²⁰ Taunatauna, ira na ita gera Velekou e Vevega-maguli Talimana Iesu Keriso gema ripaato pakunai, tanopara gena milo e kala rakava genana gelaka-gerevagito; na voia mulinai pene rakavana aonai magelakato-gana, ne gena tiavu kapulenai, gemagulina aonai, ira geria maguli pia rakava-kwaikwai ikanai, ati tovtovonai vetaina. ²¹ Ira raupara raka-gotona ragai pegere ripa-kunea nama, a ati nama, geripaato mulinai, rova veagana, gegapiato gauna, mageruga-muligiana. ²² Vovetaina gekalana gaurai, ira na evegavutina ruala gevega-taunataunarana, negetina, “Kwaeva na evuaga-piatiana gauna maegani-waimana,” e, “Evetaporana paena maewaikule-waina, maevetapora-waina.”

3

Iesu Keriso gena waikule-wai

¹ Gataku maparami, ewagumona pepa vega-rualana maatalo-venimina. Epepa ruala geriana, au na gomi aomi ai tugamagi raka-gotora pana vega-valigu-waira natina. ² Au aririwana peroveta veagara na gekilagirato kilara kunera rigolora rau vavagi pio tugamagi-tagora, e apostolo talimara na gera Velekou e Vevega-maguli Talimana gena vevega-nagi gevaramito kilara maki.

³ Kune, gomi pio ripa-rorirori: Toma ikarai veveagarekone talimara pia matagai, geria ririwa rakavara na pia kune-agira. Ira na pia mamai-agimi, ⁴ nepiatiwa, “Keriso ekilato, mapene waikule-wai netiwato? Talimana ariginai nea? Ita tamara gevealo-kavato, erapa gekwaregato, na gau maparara tanopara evetinato vegata kapurai roe ege mia-tagona!”

⁵⁻⁶ Etalima ati geririwana ekila pia kamonia: Palagu na tanopara kunena gutugutu na evega-rakavaato. A kupa e tanopara tovtovona na vegata gena kila na ekalarato, tanopara nanu aona na emarageto e nanu na emia-gegeliato. ⁷ Ewagumona kupa e tanopara roe ege miana, Palagu gena kila kwapuna na egapi-tagorana, kalovana roe nea vou pene vega-rakavaa tugamaginati. Palagu ati gekwalanaana talimara agirorira e poromoura tomanai vou veganamo pene vega-rakavaa.

⁸ Gataku maparami, egau kwatuna ragai pio tugamagi-lekwalekwa: Velekou genai taim irau, ita gerai irau, kwalana ia genai toma kwapuna rigolo ragana na (1,000) vetaina, e rigolo ragana na (1,000) toma kwapuna vetaina. ⁹ Velekou na ekilagi-gavurato gaura kalakalarai ati ekwaipona, talima reketa getugamagina vetaina. Aikina, ia gomi gemi ai evaigaokana, kwalana ia ati eririwana talima ta pene lekwalekwa, na eririwana maparara gera rakava geriana pita vetugamagiwai e pita laka-waikule.

Kupa e tanopara pia lekwalekwa

¹⁰ Na Velekou gena toma pene kwara lema talimana ta ekwarana vetaina. Votomai kupai gemiana gaura pia lekwalekwa makulura ria. Kupai gemiana gaura maparara kalova na pene gala-gatura, e tanoparai gemiana gaura maparara pia lekwalekwa. ¹¹ Pio tugamagi, egaura maparara erauparai pia rakava, aonai gomi raka pio maguli-tiwa? Gomi gemi maguli pia veaga e Palagu gena ririwa pio kwalanara. ¹² Palagu gena toma pio aloa, e gena kwara pio vailavailagia. Votomai kupai

gemiana gaura pene galara pia rakava, e kupai gemiana gaura tiavuna na pene vega-moirara pia galu. ¹³ Na ita Palagu na ekilagi-gavuato gauna taaloana, kupa e tanopara valigura, vonai kala rorirora pia mia kapuna

Vevega-nagi e vevega-nama kilara

¹⁴ Gaura pakurai, gatau maparami, avega-nagimina, votoma goaloana aonai, ati milomi e ati gemi kepi pio talu Palagu wailanai, e ia ria maino aonai pio talu. ¹⁵ Gera Velekou gena vaigaoka pio tugamagia, ia gomi ealomina pene vega-magulimi ulanana. Palagu na ita walakavara namana Paulo tugamagi-ilu eveniato, ne ia na voia gelegelenai etalo-venimito. ¹⁶ Ia gena pepa mapararai maki neia ekilagiana. Gau reketa gena pepa aorai gaoka-vavagi, ati ripara talimara e geria kamona ati ropu talimara na gevevega-ripagi-learana. Puka Veaga aonai maki talotalo maparara vovetaina geopagirana. Vovetaina gekalana gaurai, matotaura geria maguli gevega-rakavarana.

¹⁷ Na gomi, au gatau namami, warau ripami, egaurai rogomi pio vetole, pe rova ati gekwalanarana talimara na ragai pia opa-leami, gemi kamona namara na nogo keto pia rigona nea. ¹⁸ A ita gera Velekou e Vevega-maguli Talimana Iesu Keriso gena vega-nama e ulamagi gerai etaoana gauna pio vega-tupua, e ia pio ripa-namanamaa. Ia maekana ralemana iwavagina pita vega-ragea ewagumona pene agovanagivanagi! Amen.

IOANE GENA TALOTALO TOVOTOVONA

1 Ioane vega-matagaina kilara

Ioane na epepa tovotovona ea ati ekalesia ta gena pa ekalesia goleana ta gena etaloato. Aikina. E taupolu ekalesia goleara reketa, e Keriso gevega-taunataunawai kapu mapararai getaluna talimara geria. Ioane gena Vali Namana, e Ioane gena pepa toitoi, e Vevaga-matagai ia na etalorato. Ioane na e talotalo e rigolo 85 pene ago 100 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Etalotalo aonai golea kamura tenu 4:16; 5:13.

Ioane epepa etaloato kwalana eririwato:

- 1) ekalesia pene vega-ripara, Palagu genana evogomaina ripana tau-nataunana egapiana talimana ia Palagu lagalaganai vanagivanagi etaluna;
- 2) walakava pene vega-nagira, ira kwapurakwapura geria vegata Palagu goti, e walakava reketa ria, e tanopara talimara e gaura ria, e kala rakava talimara ria pia gita-namanamara. Ragai pia vegata mata-kele;
- 3) Keriso gevetai-veniana talimara geria opa kalara pene kilagi-matagaina.

Ioane etalotalo evetaina enavugaato:

1. Palagu ia lamepa maekana vetaina ewaena (*tenu 1:1–2:29*)
2. Palagu ia ulamagi (*tenu 3:1–4:21*)
3. Palagu ia maguli (*tenu 5:1-21*)

Maguli kilana

¹ Tovotovona na vegata emiawai gauna, gakamonagiato, matamai na gagitaato, genai gapoekauto, e gimamai na gagapi-kaulagiato: E Maguli Kilana gavaravaragiana. ² Vomaguli ematagaito, ne ai na gagitaato. Gaura pakurai gemi gavaravaragiana e maguli vanagivanagi gavegaripamina. Vomaguli Tamara genai emiawai e ai gemai ematagaito. ³ Ai na gagitaato e gakamonagiato magulina gomi gemi gakilagi-matagaina, pe gomi maki ai ria pita kwapuna ulanana, kwalana ai maki Tamara e ia Natuna Iesu Keriso ria golea kwapuna. ⁴ Ekila gatalo-venimina, kwalana ita aora verere na pia vonuvonu-rage ulanana.

Palagu ia maeka

⁵ Iesu genana gakamonagiato valina gemi gavali-piaana ea: Palagu ia maeka, mukuna kiata vagi ia genai ati emiana. ⁶ Pene ita mukuna magulinai roe atalakana aonai natatina, ita maki Palagu ria kwapuna, ita taopakauna e kila taunataunana ati takwalanaana. ⁷ Na pene maeka aonai pita laka Palagu vetaina, ita maparara golea kwapuna talimara, e ia Natuna Iesu ralana na ita gera rakava maparara pene guligi-vagira.

⁸ Pene ita pita kila, ita ati gera kala rakava, ita matotaura taveopana, e ita gerai kila taunatauna aikina. ⁹ A pene ita gera kala rakava pita kilagi-matagaina genai, ia maveraramanina, gera kala rakava maparara pene guligi-vagira, e gera kepi maparara pene tugamagi-piatogara. ¹⁰ Pene ita pita kila, vegata vagi ati takala-rakavato, Palagu opakau palagunai takilagiana, e ia gena kila ita aorai ati emiaana.

2

Keriso ita gera veveakava tauna

¹ Natuku, ekila atalo-venimina gomi rakava ragai pio kala ulanana. Na pene talima ta pene kala rakava genai, ita magera veveakava talimana Tamara goti getaluna, Iesu Keriso, kala rorirori talimana. ² Keriso na ita gera rakava voi-vagira inaguluna ekalaato, ati ita gera rakavamo, na taunilimalima maparara geria rakava.

³ Pene ita Palagu gena rova kilara pita kwalanara genai, voanana ita pita ripa, ita taunatauna Palagu taripaato. ⁴ Pene ta pene kila, “Au Palagu ripaku,” na gena rova kilara ati pene kwalanara, votalima opakau talimana, kila taunatauna ia aonai ati emiaana. ⁵ Na rai na Palagu gena kila ekwalanaana, ia Palagu taunatauna eulamagiana maaona maparana ria. Voanana vou taripana, ita taunatauna ia ria kwapuna. ⁶ Rai ekilana, ia Palagu goti golea kwapunamo netina talimana, Iesu Keriso emaguliwai vetaina pene maguli.

Rova valiguna

⁷ Gataku maparami, erova atalo-venimina ati valiguna, na rova kunena, tovtovona na vegata gogapiato gauna. Erova kunena e gokamonagi-kuneato rovana. ⁸ Na erova atalo-venimina maki valiguna; vorova gena taunatauna Keriso genai e gomi gemi ai maki ematagaina, kwalana mukuna eaikina ea e maeka taunatauna warau ewaena.

⁹ Talima ta ekilana, ia maeka aonai etaluna, na walakavana eparu-veniana, ia mukuna aonai roe etaluna. ¹⁰ Walakavana eulamagiana talimana maeka aonai etaluna. Ia pene vega-vekwakunagia gauna ta ia genai ati miaana. ¹¹ Na walakavana eparu-veniana talimana mukuna aonai etaluna, e elakana. Ia ati ripana ia ravanana eagona, kwalana mukuna na matana ekala-keleana.

¹² Natuku, au na atalo-venimina kwalana, gomi gemi rakava Palagu na ekila-wairato Keriso aranai.

¹³ Tamaku, atalo-venimuna kwalana, tovtovona na vegata etaluwai talimana goripaato.

Malaga valigu, atalo-venimina kwalana, Satani govega-ketoato.

¹⁴ Natuku, atalo-venimina kwalana, Tamara goripaato.

Tamaku, atalo-venimina kwalana, tovtovona na vegata etaluwai talimana goripaato.

Malaga valigu, atalo-venimina, kwalana gomi matiligami; Palagu gena kila gomi aomi ai emiana, e gomi na Satani govega-ketoato.

¹⁵ Tanopara ragai pio ulamagia, e tanopara gaura maki ragai pio ulamagira. Pene talima ta tanopara eulamagiana genai, Palagu gena ulamagi ia aonai ati emiana. ¹⁶ Kwalana tanopara kalara maparara, taunipara gena ririwa rakavara, ririwamagi e veagi, ati Tamara Palagu genana gevogomaina, na tanopara genana gevogomaina. ¹⁷ Etanaopara e taunilimalima na geririwamagi-rakavarana gaura maparara pia aiki, na Palagu gena ririwa ekalaana talimana pene talu-vanagivanagi.

Keriso evetali-veniana talimana

¹⁸ Natuku, toma ikana ea. Gokamonagiato gelegelenai Keriso evetali-veniana talimana pene vogomai, etoma maki Keriso gevetali-veniana talimara vovogo pia vogomai. Vovetainai taripana, e ora ikana.

¹⁹ Votaunilimalima ita ria tatalu-kouwai, na ira ati ita gera golea taunatauna. Gaura pakurai ita geraka-kwanirato. Pere ira taunatauna ita gera golea genai, ita ira ria roe patara talu. Na ita gerana gegerevagitō. Voanana evega-matagaiana, ira maparara ati ita gera golea.

²⁰ A gomi Veaga Palaguna gogapiato, Keriso na eporogimito, gaura pakurai gomi maparami kila taunatauna ripami. ²¹ Au na atalovenimina ati kila taunatauna gomi ati ripami gaurai, na kila taunatauna ripami gaurai, e maki ripami, opakau kila taunatauna genana ati evogomaina.

²² Opakau talimana rai? Iesu ati Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna), netina talimana. Votalima Keriso evetaliveniana. Ia Tamara e Natuna ekilagi-piatogarana talimana. ²³ Natuna ekilagi-piatogaana talimana Tamana ia genai maki aikina. A rai na Natuna egapi-rageana talimana, Tamana maki egapi-rageana, e Tamana maki ia genai etaluna.

²⁴ Tovotovona na vegata gokamonagiato kilana aomi ai pene mia. Pene aomi ai pene mia, gomi maki Natuna e Tamana aorai pio talu. ²⁵ E maguli vanagivanagi maki Iesu matotauna na ita gera ekilagi-gavuato gauna.

²⁶ Ekila gomi atalo-venimina, gomi ia opa gerevagimi negetina talimara akilagi-matagairana. ²⁷ Na gomi na Veaga Palaguna gogapiato Keriso genana aomi ai etaluna. Gaura pakurai ewagumona vevegaripa talimana ta gomi pene vega-ripami ulanana ragai pio ririwaa. Kwalana Veaga Palaguna na gau maparara evega-ripamina, e gena kila taunatauna, ati opakau. Gaura pakurai evega-ripamito gelegelenai, Keriso aonai pio maguli.

²⁸ Natuku, Keriso aonai pio maguli, pe ia pene matagai tomanai aora matiligara e ati nugaragera ia wailanai gena waikule-wai ai. ²⁹ Pene gomi ripami Keriso gena kala rorirori genai, pio ripa, gekala-rorirorina talimara maparara Palagu genana gemagulito.

3

Palagu Natuna

¹ Iogitaa, Tamara gena ulamagi ati keikeina ita atarai etaoato. Vove-taina gaurai ita ekilagirana Palagu natuna. Taunatauna, ita ia natuna. Gaura pakurai tanopara taura na ati geriparana, kwalana Palagu maki ati geripaato. ² Gataku maparami, ewagumona ita Palagu natuna. Ita raka pitave mia-tiwa rogoti ere matagai. Na ita ripara, Keriso pene matagai tomanai, ita ia gelegelenai pitave mia, kwalana ia kolemana taunataunanai pita gitaa. ³ Taunilimalima maparara everaramani gegapiana, matotaura gevealevana, kwalana Keriso ati milona e ati vekwakunagina ta.

⁴ Rakava gekalana talimara maparara Palagu gena rova gekilagi-piatogaana, kwalana kala rakava rova gekilagi-piatogaana gauna. ⁵ Na gomi ripami, Keriso ematagaito kwalana, ita gera rakava pene gapi-gerevagira ulanana. Ia genai rakava ta aikina. ⁶ Keriso aonai emagulina talimana ati ekalarakava-agorakava-agona. Rakava ekalaana talimana na Keriso ati egitaato e ati eripaato maki.

⁷ Natuku, taa na ragai pene opami. Kala rorirorira ekalarana talimana ia kala rorirori talimana, vega-gelegelena Keriso vetaina kala

rorirori talimana. ⁸ A kala rakava ekalana talimana ia Tiapolo gena talima, kwalana Tiapolo tovotovona na vegata roe ekala-rakavana. Palagu Natuna ematagaito kwalana, Tiapolo gena kala pene vegarakavaa ulanana.

⁹ Palagu genana emagulito talimana ragai pene kala rakava-ago rakava-ago, kwalana Palagu gena maguli ia genai emiana. Ia kala rakava ati mapene kala-waia, kwalana Palagu ia Tamana. ¹⁰ Palagu natuna e Tiapolo natuna kolemara geria irau evetaina pia matagai: Kala rorirorira ati ekalana talimana e walakavana ati eulamagiana talimana ati Palagu natuna.

Pio veulamagi-veveni

¹¹ Kunena na vegata gokamonagiato kilana evetaina: Ita kwapurakwapura pita veulamagi-veveni. ¹² Ita Kaino ekalato vetaina ragai pita kala. Ia Satani gena talima. Tarina taunatauna Abela evagi-kwaregaato. Rakagau gaurai Kaino na evagiato? Kwalana ia gena kala rakava, a tarina gena kala rorirori.

¹³ Walakavaku maparami, pene tanopara magulinai gemagulina talimara na pia aorakava-vagimi, ragai pio vevega-kali. ¹⁴ Ita ripara, ita kwaregana maguli genai tavanagito. Vegailiana walakavara taulamagirana. Walakavana ati eulamagiana talimana kwarega aonai roe etaluna. ¹⁵ Rai walakavana eorakava-vagiana talimana ia vevagi repa talimana. Gomi ripami, vevagi repa talimana aonai maguli vanagivanagi ati emiana. ¹⁶ Keriso gena maguli etao-rigoato, ita pita maguli ulanana. Vonai ulamagi ganina pita ripaa. Gaura pakurai ita maki walakavara pakurai gera maguli pita tao-rigora nama. ¹⁷ Pene talima ta magena rinaga vovogo, ne walakavana ta pene gitaa gena rapu ai, na ati pene nugagivitia e ati pene veakavaa, arigi rauparai Palagu gena ulamagi ia aonai emiaana? ¹⁸ Natuku, gera ulamagi ati kila kovagoraimo pita kilagira, na kalai e tauna taunai pita vega-matagaira.

¹⁹ Voanana vou pita ripa, ita Palagu gena kila taunatauna na pene vaira, e Palagu wailanai aora pia kwalimu. ²⁰ Pene ita aora na pene agirorira, ita lea, pita ripa, Palagu iwavagi, a ita aora kei, e Palagu gau maparara ripana. ²¹ Gatau maparami, pene ita aora na ati pene agirorira genai, ita aora matiligara Palagu wailanai pita ruga-tali. ²² E pita nogia gaura maparara Palagu na pene venira, kwalana gena rova kilara takwalarana e Palagu vega-vererena kalara takalarana gaurai. ²³ Ia gena rova kilana ea: Ia Natuna Iesu Keriso arana pita vega-taunataunaa, e ita kwapurakwapura pita veulamagi-veveni, Keriso na rova kilana evenirato gelegelenai. ²⁴ Palagu gena rova kilara ekwalarana talimana Palagu aonai etaluna, e Palagu maki ia aonai etaluna. Palagu na Veaga Palaguna evenirato, voanana ita taripana, ia ita aorai etaluna.

4

Palagu Palaguna e palagu rakavana

¹ Gatau maparami, palagu maparara ragai pio vega-tauna taunara, na palagu pio ripara ulanana pio gita-kalakala vou. Ira Palagu genana gevogomaito pa? Kwalana peroveta talimara opakaura gutuma tanoparai gelouna. ² Palagu Palaguna ekolemai pio ripaa: Palagu maparara pia kila, “Iesu Keriso taunilimalimai eagoto,” ia taunatauna

Palagu genana. ³ E palagu maparara ati nepiatiwa, Iesu Keriso taunilimalimai eagoto, ati Palagu genana. Ia Iesu evetali-veniana palaguna. Gokomonagito, ia pene vogomai, ia warauna tanoparai ea.

⁴ Natuku, gomi Palagu genana, e gomi na peroveta talimara opakaura govega-ketorato, kwalana gomi aomi ai etaluna Palaguna tiavuna na tanopara palagura geria tiavu evanagirana. ⁵ Voperoveta talimara opakaura tanopara gena, vovetainai geria kila tanopara gena rauparai gekilana, e tanopara na maki ira ekamonagi-venirana. ⁶ Na ita Palagu gena. Pe Palagu gena taunilimalima na pia kamonagi-venira, a Palagu ati gekwalanaana talimara na ati pia kamonagi-venira. Palagu Palaguna e opakau palaguna vokolemai pita gitailiara.

Palagu ia ulamagi

⁷ Gatau maparami, ita kwapurakwapura pita veulamagi-veveni, kwalana ulamagi Palagu genana evogomaina. Eveulamagina talimana Palagu genana emagulito, e ia ripana Palagu. ⁸ Ati gena ulamagi talimana Palagu ati ripana, kwalana Palagu ia ulamagi. ⁹ Palagu gena ulamagi ita gerai evetaina evega-matagaiato: Palagu na natuna wala geregana tanoparai etuguato, ia pakunai ita pita maguli ulanana. ¹⁰ Ulamagi ganina ea: Ati ita na Palagu taulamagiato, na ia na ita eulamagirato, ne Natuna etuguato, gena kwarega na ita gera rakava penema voi-vagira ulanana.

¹¹ Gatau maparami, Palagu na ita waeulamagi-tiwarato gaurai, ita kwapurakwapura maki pita veulamagi-veveni. ¹² Talima taa na Palagu ati egitaato. Na pene ita kwapurakwapura taveulamagi-vevenina genai, Palagu ita aorai etaluna e gena ulamagi ekamuna ita aorai.

¹³ Ita ripara ita Palagu aonai tataluna, e Palagu maki ita aorai etaluna, kwalana ia Palaguna ita evenirato, ¹⁴ Ai na gagitaato, e reketa maki gavararato, Tamara na Natuna etuguato tanopara gena vevega-maguli talimanai pene ago ulanana. ¹⁵ Pene talima ta pene kila, “Iesu Palagu Natuna,” ia aonai Palagu e ia maki Palagu aonai etaluna. ¹⁶ Ita maki ripara e tavega-taunataunaana, Palagu na ita eulamagirana.

Palagu ia ulamagi, e ulamagi ai etaluna talimana Palagu ia aonai etaluna, e Palagu maki ia aonai etaluna. ¹⁷ Vovetaina pita talu vou, Palagu gena ulamagi pene kamu ita gerai, ne veagirori kamuna tomanai ita matiligara pita matagai. Kwalana ita gera maguli etanoparai Keriso gena maguli goti gelegele. ¹⁸ Ulamagi aonai kali ati emiaana. Ulamagi taunatauna na kali eguiana. Kali ai etaluna talimana kala rakava voina kalina na ekalina. Pene talima ta ekalina, ia ulamagi taunataunanai rogoti ere kamu.

¹⁹ Ita taveulamagina, kwalana Palagu na ita eulamagi-kunerato. ²⁰ Pene talima ta ekilana, “Au na Palagu aulamagiana,” na walakavana eparu-veniana, ia opakau talimana. Kwalana pene ia walakavana egitaana, na ati eulamagiana, arigi rauparai ati egitaana Palaguna pene ulamagi-venia. ²¹ Keriso na erova kilana evenirato: Palagu eulamagiana talimana walakavana maki pene ulamagia.

5

Gera kwalimu tanopara atanai

¹ Rai na evega-taunataunaana Iesu taunatauna Keriso, (Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna), ia Palagu genana ewalato. E Tamana eulamagiana talimana na natuna maki eulamagiana. ² Palagu taulamagiana e gena rova kilara takwalanarana genai, voirana ita pita ripa, Palagu natuna taulamagiana. ³ Palagu taulamagiana gau-rai rova kilara takwalanarana. Ia gena rova kilara kwalanara ati gaoka. ⁴ Kwalana Palagu natuna maparara na etanopara gevega-ketoana. Ita gera kamonagi na tanopara tavotuana. ⁵ Rai na tanopara evega-ketoana? Iesu evega-taunataunaana ia Palagu Natuna netina talimanamo.

Palagu na ia natuna Iesu Keriso ekilagi-matagaiana

⁶ Iesu Keriso evogomaito nanu na ebapatisoato, e ralana erigoto satauro ai. Ia ati nanu namo evogomaito, na nanu e rala na. Veega Palaguna na evega-matagaiana eia e taunatauna, kwalana Veega Palaguna taunatauna. ⁷ Gau kwatu toitoi na gevega-matagaiana: ⁸ Veega Palaguna, nanu, e rala. Ira toitoi geria kila matagai kwapuna.

⁹ Taunilimalima geria vevega-taunatauna kilara tagapi-ragerana, na Palagu gena varavara kilana kamu iwavagi, kwalana voia Palagu gena vevega-taunatauna, Natuna evega-taunataunaana kilana. ¹⁰ Vovevega-taunatauna kilana Palagu Natuna gevega-taunataunaana talimara aorai gemiana. Palagu ati gevega-taunataunaana talimara na Palagu opakau palagunai gevega-agoana, kwalana Palagu na Natuna evaravaragiato kilana ati gevega-taunataunaana. ¹¹ Kila taunatauna ea: Palagu na maguli vanagivanagi warau evenirato, e vomaguli vanagivanagi ia Natuna aonai. ¹² Palagu Natuna egapi-rageato talimana na maguli evaiato. A Palagu ati egapi-rageato talimana na maguli ati evaiato

Maguli vanagivanagi

¹³ Ekilara gomi, Palagu Natuna arana govega-taunataunaana talimami, atalo-venimina, kwalana pio ripa, gomi warau maguli vanagivanagi govaiato. ¹⁴ Ita aora evetaina vou makwalimura ria Palagu wailanai pita ruga, pene gau taa ia gena ririwa gelegelenai pita nogia genai pene kamonagira. ¹⁵ Ita ripara, ia na gera noginogi maparara ekamonagirana. E ita maki ripara, pita nogi gaura pita gapira ia genana.

¹⁶ Pene talima ta walakavana egitaana ekala-rakavana, na vorakava na ati pene veakwaregaa, pene noginogi ia gena, pe Palagu na maguli pene venia. Voo ekala-rakavana, na vokala rakavana ati pene veakwarega talimana akilagiana. Kala rakavana ta kwarega evega-walaana. Voo ragai pene rapali-agia natina. ¹⁷ Kala tevelera maparara kala rakava, na kala rakava reketa kwarega ati gevega-walaana.

¹⁸ Ita ripara, Palagu genana gema magulito talimara ati gekalarakavaago-rakavaagona, kwalana Palagu Natuna na egitatagogitakaurana, e Tiapolo na ati enapa-kaunagirana. ¹⁹ Ita ripara, ita Palagu natuna, e tanopara maparana Tiapolo na ekune-agiana.

²⁰ Ita maki ripara, Palagu Natuna evogomaito, ia na tugamagi-ilu evenirato, Palagu taunatauna pita ripaa ulanana. Ita Palagu taunatauna na aonai tataluna, kwalana ia Natuna Iesu Keriso aonai tataluna. Iesu Keriso Palagu taunatauna e ia maguli vanagivanagi.

²¹ Natuku, palagu opakaura geriana pio gerevagi.

IOANE GENA TALOTALO VEGA-RUALANA

2 Ioane vega-matagaina kilara

Ioane na epepa e Palagu na evirigiato ekalesia garena manatuna geria etaloato, peiramu voia voo rupu ta maekalesiana ekilagirana.

Epepa rigolo 85 pene ago 100 vekarawarai Ioane na etaloato, voo maki Iesu ekwaregato mulinai vou.

Epepa aonai golea kamura golea 9 pene ago 11.

Ioane epepa etaloato gena ririwa:

- 1) ekalesia Keriso gena vevega-ripai pia ruga-gaugau e vanagivanagi vovevega-ripa kilara rorirai pia laka;
- 2) opakau talimara, ati Keriso Palaguna na evaimairana talimara, pia gitara, nege opa-velou-ragerana kalinana;
- 3) opakau talimara gevogomaina aonai, ragaina vagi pia gapi-ragera netiwato.

Ioane na epepa evetaina enavugaato:

1. Vevega-ripa taunatauna rorinaimo e ulamagi ai pia laka (*golea 1-6*)
2. Kala rakavara ragai pia kalara (*golea 7-13*)

¹ Au, ekalesia vaivaina tauku, na epepa Palagu na evirigimuto garemu manatumu goti atalo-venimina. Gomi maaoku maparana na aulam-agimina, ati au namo aulamagimina, na kila taunatauna geripaato talimara maparara na maki geulamagimina. ² Kwalana kila taunatauna ita aorai emiana e ita gerai pene mia-vanagivanagi.

³ Tamara Palagu e Iesu Keriso, Tamara Natuna, geriana vega-nama iwavagina, venugagiviti, e maino gemi ai pene mia, taunataunai e ulamagi ai.

Kila taunataunana e ulamagi

⁴ Au averere-kamu-iwavagina, kwalana goi natumu reketa arawalirato kila taunataunai gemagulina gaurai, ita Tamara na evaikilarato gelegelenai. ⁵ Gare, etoma goi anogimuna, ita kwapurakwapura pita veulamagi-veveni. Ati rova valiguna atalo-venimuna, na voo kunena na vegata tagapiato gauna. ⁶ Ulamagi evetaina: Palagu gena rova kilara gelegelerai ita pita laka. Kunena na vegata gokamonagiato vetaina, ia gena rova kilana ulamagi ai pio laka.

⁷ Opakau talimara gutuma tanoparai geloulouna. Iesu Keriso tau-nilimalimai eagoto ati gevega-taunataunaa na e ati gekilagiana. Vove-taina talimara opakau talimara, e Keriso gevetali-veniana talimara. ⁸ Vovetaina gaurai, rogomi pio vetole, gemi vekwalavi ai raka gorawali-tiwarato gaura gomi gemi na nege gerevagina kalinana. Namana gomi akwami maparana pio gapi-gatua. ⁹ Rai na Keriso gena vevega-ripa kilara pene raokwanira mavevega-ripa reketa pene gapi-ragera talimana ia genai Palagu ati etaluna. A rai Keriso gena vevega-ripa kilara pene kwalanara talimana, Tamana e Natuna tauria ruala egapirato. ¹⁰ Pene talima ta pene wati, vevega-ripa kilara iraura pene kilagira, ragai pono gapi-ragea gemu numai, e maki ragai pono vega-namaa. ¹¹ Kwalana pene vega-namaa talimana votalima na neekawariana, pe ia maki kala rakava talimanai pene ago.

Kila ikana

¹² Au aririwana kila vogo para talo-venimi, na ati aririwana pepai pana talora. Geku ririwa pana wati gomi ria pita kilakila, pe gera verere pene kamu iwavagi.

¹³ Goi vavine kavamu, Palagu na evirigi-maavuato vavinena, ia natuna na geria vevega-nama getuguaana goi gemu.

IOANE GENA TALOTALO VEGA-TOITAINA 3 Ioane vega-matagaina kilara

Ioane na epepa vega-toitoina ekalesia matiligana ta arana Gaius gena etaloato.

Epepa rigolo 85 e 100 veکارawarai Ioane na etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Golea kamuna golea 5.

Ioane na epepa etaloato gena ririwa:

1) Gaius pene vega-nagia, vowlakava reketa egapi-ragerato pakurai;

2) Gaius pene vega-riپaa, vokaroverave talimana arana Dioterefe

Ioane matotauna pene ago pene vepaku-koekoea netiwato;

3) Demetrio gena kala namara pene gitara netiwato.

Ioane na epepa eveitaina enavugaato:

1. Gaius evega-nagiato (*golea 1-8*)

2. Dioterefe ekilagi-rakavaato (*golea 9-11*)

3. Demetrio evega-rageato (*golea 12-14*)

¹ Au, ekalesia kuneagina tauku, na gatau namana Gaius atalovenimuna. Goi aulamagimuna maaoku maparana na.

² Gatau namamu, Palagu anogiana gau maparara okalarana nama pia vega-walara ulanana, e goi maki ragai vagi pene kalanakulanakulamumu, kwalana au ripaku goi palagumu nama, pe nama e verere aimo pono talu. ³ Walakava reketa gevogomaito, ne goi kila taunatauna raka okwalana-tiwaato e gemu veraramani gema varakuto. Voira akamonagirato aonai, au averere-rakavato. ⁴ Akamonagina, au natuku kila taunatauna gekwalanarana gaura, geku veagi e verere gekamu-rakavana. Gau reketa vererera okalana maki evangirana.

Gaius gena inagulu gevega-rageato

⁵ Gatau namamu, goi magemu veraramani einagulu okalaana aonai, kwalana walakava reketa geria lakalakai ogapi-ragerana, lewana ati ripamu talimara. ⁶ Ira na ekalesia wailarai goi gemu ulamagi gema kilagimatagairato. Gemu kala mapono veakavara, pe geria lakalaka pia agovenia Palagu gena ririwa rauparana gelegelenai. ⁷ Kwalana Keriso arana pakunai gelaka-piatito, e geria lakalakai ati ekalesia talimara geriana gau kwauta ati gegapi-rageato. ⁸ Ita na vovetaina talimara pita veakavara, kwalana vovetaina voo kila taunatauna valipiana pakunai pita inagulu-koukou.

Dioterefe gena kala rakava

⁹ Pepa kupana ta ekalesia goleana atalo-veniato, na Dioterefe pene vekuneagi netiwato talimana au rakagau akilagirana ati egapi-rageana.

¹⁰ Gaura pakurai au pana wati, ia na rakagau ekalarana kalara maparara pana wati kilagi-matagaira, kila rakavara ai gemai ekilagirana kilara e opakau kilara! Ati vokalamo, na walakava reketa gema wariwarina maki ati eririwana pene gapi-ragera. Vowariwari pene gapi-ragera netina ekalesiara maki evega-wairana e ekalesia na etaopiatirana.

Demetrio gena kala nama

¹¹ Gataku namamu, rakava gekalana talimara ragai pono kala-tovotovora, na kala namaramo. Kala namara ekalana talimana Palagu gena talima, a kala rakavara ekalana talimana Palagu ati egitaato.

¹² Taunilimalima maparara gekilana, Demetrio talima namana negetina; Palagu gena kila taunatauna na maki evega-matagaiana talima namana. Ai na maki ia vovetaina gakilagiana, e goi ripamu, ai gema kila taunatauna.

Kila ikara

¹³ Au aririwana kila vogo para talo-venimi, na ati aririwana pepai pana talora. ¹⁴ Au geku tugamagi pana wati, pe taura ruala patara talu-vewaila vou patara kilakila.

¹⁵ Maino gemu ai pene mia. Gatara eirana gevega-namamuna. Gatara kwapurakwapura nenai geku vevega-nama pono venira.

TIUDI GENA TALOTALO

Tiudi vega-matagaina kilara

Epepa Tiudi, Iesu tarina, na etaloato. Epepa ekalesia maparara geria. Tiudi na epepa rigolo 65 e 70 vekarawarai etaloato, Iesu ekwareato mulinai.

Golea kamuna golea 3.

Tiudi na epepai ekalesia maparara evaikilarato:

- 1) Geria kamonagi ai pia ruga-gaugau;
- 2) Pia vegita-tago, apostolo opakaura na nege opa-learnana;
- 3) Palagu gena vevega-ripa kilara pia kwalanara.

Tiudi na epepa evetaina ewareato:

1. Kamonagi na gegerevagina talimara geria kala (*golea 1-16*)
2. Kamonagi pia gapi-gaugau (*golea 17-23*)

¹ Au Tiudi Iesu Velekou gena vetugunagi talimaku, e Teimiti tarina, gekuna epepa ewatina. Gomi Palagu na ekeamito talimami, Tamara Palagu na eulamagimina e Iesu Keriso na egita-tagomina talimami, atalo-venimina.

² Vetuga, maino, e ulamagi na pio vonuvonu-rage.

Vevega-ripa talimara opakaura

³ Gataku maparami, geku ririwa kamuna gera vevega-maguli rauparana kilana pana talo-venimini natiwato, na au na agitaato, namana geku pepai pana vega-nagimi, Palagu gena veaga talimara evenirato kamonagina pio gapi-kikitalia. ⁴ Kwalana talima reketa, Palagu ati gekwalanaana talimara, veavugai gomi aomi ai gelakatoga-garito. Netalimana ita gera Palagu gena vega-nama gegapiana, ira geria kala rakavara pia kalara ularana rauparanai gevega-agoana, e Iesu Keriso gera Velekou e Vele Iwavagina geregana kwanilovamo gekilagi-piatogaana. Palagu na rauvagi-vegata gena pukai etalo-rigoato, geria rakava voira pia rawalira.

⁵ Gomi Puka Veaga valira maparara goripa-kunerato, na aririwana maana vega-ripa-waimi, Velekou na Isaraela talimara rakavetaina evega-magulirato Aikupito tanona na, na mulinai ati gevega-taunataunaato talimara maevagi-kwaregarato. ⁶ Aneru reketa maki iotugamagira, geria raki taunatauna ati gegapi-gaugaurato, e geria talu kapuna geraokwaniato. Gaura pakurai Palagu na mukuna kapunai etaorato, talu-vanagivanagi teinirana eligo-talirato, gena Kota kamuna tomana ulanana. ⁷ Sodoma e Gomora, e lagara taonira ragai pio tugamagi-lekwalekwara. Votalima geria kala maki aneru gekalato kalara vetaira gekalarato, gemata-poragato e kala poraga vagira gekalato, ne egala-vanagivanagina kalovana na egalarato, voo ita vega-ripa ulanana.

⁸ Vokala gelegelenai, vonivi talimara na maki matotaura tauniparara vovetaina gevega-rakavarana; Palagu gena rorirori gekilagi-piatogaana, e palagu kamura gevega-veiturana. ⁹ A Maikolo, aneru maparara geria vele ta, Tiapolo goti gekogoto, Mose tauniparana rai na pene gapia galamanai, Maikolo na Tiapolo kila rakavara na ati egoloato, na ekilato, “Velekou na pene paku-koekoemu!” netiwato. ¹⁰ Na

votalima ati getugamagi-matagairana gaura gevevega-veitu-agirana; e geria vemamilagi ai geriparana gaura pae vetaira, vogauna ira gevega-rakavarana. ¹¹ Vetugaria kika! Ira Kaino gena kala pege gapia. Balaama eleato vetaina rinaga polura rakara pege vai. Kora ekaroveraveto e matotauna evevega-rakavato vetaina ira maki pege karoverave e matotaura pege vevega-rakava.

¹² Votalima gomi gemi rupu velekwara gokalarana aonai, ira no milo gomi aomi ai. Ira matotauriamo gevetugamagina. Ira iloa ati gurara, agi na tipo elavuvorana vetaira. E gautupu malaina launa meramerara ati vuana vetaina, malamura gelagu-ragerana, ne gekwarega-vega-rualana. ¹³ Ira noowane rawapara akura gererena, geria nugarage kalara gematagaina. Ira geria raupara geraokwanirato mitiura vetaira, Palagu na mukuna kaikolo kapuna geria ekalaato emia-vanagivanagina.

¹⁴ Adamu petena vega-taulatoi kwapuna (7) Enoka, ia na votalima eperovetagirato, netiwato, “Iopoe-ago, Velekou evogomaina ea magena aneru veagara galagala vagi ria, ¹⁵ taunilimalima maparara pene agirorira ularana. Palagu ati gekwalanaana talimara geria rakava aonai Palagu ati gekwalaana kalara gekalarana, e kala rakava talimara, Palagu ati gekwalanaana talimara, na Palagu kila rakavara geveniatio, maparara geria kala rakava voina pene kilagira ulanana.” ¹⁶ Votalima munemune e vevenigalamamo ripara. Ira geria ririwa rakavara geagovenirana, matotaura gevevega-ragenana e talima reketa gevega-nama-opakaurana ira matotaura nama pia rawalia ulanana.

Vevega-nagi kilara

¹⁷ Na gomi, gatau maparami, gera Velekou Iesu Keriso gena apostolo na gevaikilamito kilara pio tugamagi-tagora. ¹⁸ Gevaikilamito, negetiwato, “Toma ikarai vevega-veitu talimara pia matagai, Palagu mulirai pia taoa, ne geria ririwa rakavara pia ago-venira.” ¹⁹ Votaunilimalima na gomi aomi ai veware-lovolovo gevega-walaana. Ira geria ririwa rakavara na gekune-agirana. Veaga Palaguna ira geriai maki aikina.

²⁰ Na gomi, gatau maparami, gemi kamonagi veagana pio gapi-gaugaua, atana gemi maguli pio vega-rugakaua. Veaga Palaguna tiavunai pio rapali. ²¹ Palagu gena ulamagi aonai pio maguli e gera Velekou Iesu Keriso gena vetuga pio aloa, kwalana gena venugagiviti na maguli vanagivanagi pene venimi. ²² Getugamagi-aovoaovona talimara pio gita-vetugara. ²³ Talima reketa kalova aona na pio vaiatira, pio vega-magulira. Reketa pio vetugara, na makalimi ria, milorana nege kawarimina.

Palagu vega-ragenana rapalina

²⁴ Palagu na pene gita-tagomi ripa, ne ragai pio keto, e ia gena ralema iwavaginai pene vetaomi ati kepimi e mavereremi. ²⁵ Ita gera Palagu kwapuna, gera Velekou Iesu Keriso pakunai evega-magulirana Palaguna, pita vega-ragea. Ia goloka iwavagi e ralema iwavagi, tiliga e tiavu maparana ia gena, ewagumona pene ago vanagivanagi! Amen.

VEVEGA-MATAGAI

Vevega-matagai vega-matagaina kilara

Apokalipsis (vevega-matagai) Grik karonai ganina ta “vevega-matagai”. Epuka Ioane na etaloato ekalesia goleara taulatoi kwapuna (7) e Iesu gevega-taunataunaana talimara tanopara maparanai getaluna talimara geria.

Ioane na evevega-matagai pukana mou ta arana Patmos ai gevega-tipuraato aonai etaloato. Epuka rigolo 90 pa 96 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Golea kamura eVevega-matagai pukana aonai tenu 1:19; 21:5.

Iesu na Ioane evaikilaato, epuka etaloato kwalana, Iesu gena ririwa rakagau wailai roli gewalana gaura taunilimalima na pia ripara.

Epuka Ioane na etaloato kwalana reketa:

- 1) Keriso Iesu Velekou gena inagulu irauiraura kwapurakwapura pene vega-matagaira ulanana gaurai;
- 2) Asia Keinai (Asia Minor) ekalesia goleara taulatoi kwapuna pene vaikilara, e pene launagira, e gekala-rakavawai gaura pene gavutina ulanana;
- 3) Genese ai vevega-maguli navugana Palagu na ekilagiato gauna ikana pene taunatauna e pene vetao-rorirori pene vega-matagai namanamaa ulanana.

Ioane na eVevega-matagai pukana evetaina ewareato:

1. Keriso Palagu na ralema iwavagina eveniato valina (*tenu 1:1-20*)
2. Keriso vetugunagi inagulura ewagumona ekalarana (*tenu 2:1-3:22*)
3. Keriso gena kwalimu valina (*tenu 4:1-22:21*)

Ioane gena mata-vanagi kilara

¹ Etalotalo ea Iesu Keriso genai Palagu na rakagau evega-matagaiato kilana. Palagu na eveniato, kwalana eririwato, Iesu na vetugunagi talimara roli kianamo gewalana gaura pene vega-ripara ularana. Keriso na aneru etuguato, gena vetugunagi talimana Ioane evega-ripaato.

² Ioane na Palagu gena kila e Iesu Keriso gena varavara egitarato gaura maparara evaravaragirato. ³ Eperoveta kilara pene agira talimana pene verere, e eperoveta kilara, Ioane na etalorato, pia kamongira e pia kwalanara talimara maki pia verere. Kwalana egaura maparara pia wala laganina warauna pevekavi-vagi.

Ioane gena vevega-nama kilana ekalesia goleara taulatoi kwapuna geria

⁴ Au Ioane, Asia tanoparanai ekalesia golemi taulatoi kwapuna atalo-venimina: Vega-nama iwavagina e maino gomi gemi ai pene mia. Vovega-nama iwavagina e maino emiana, emiato, e pene vogomai Palagu genana evogomaina, e palagu taulatoi kwapuna Palagu gena terona wailanai gerugana geriana evogomaina, ⁵ e Iesu Keriso genana evogomaina. Ia Palagu gena kila evega-taunataunaana e evega-matagaiata maveraramanina. Ia malita melona kwaregana ekulitiwaito, e ia tanopara velera maparara geria Vele.

Ia na eulmagirana e gera rakava ralana na eguligi-piatogarato, ⁶ ne Palagu gena Basileia goleana talimarai evega-agorato, e Rupu

Veaga velerai evega-akorato, ia Tamana e gena Palagu vetugunagina pita kalaa ulanana. Ia genai ralema iwavagina e tiavu pene mia-vanagivanagi! Amen.

⁷ Iogitaa, ia iloa aonana evogomaina, mata maparara na pia gitaa, gekwanuato talimara na maki. E tanopara talimara maparara ia pakunai pia tagi-rakava. Voo taunatauna. Amen.

⁸ Velekou Palagu ekilana, “Au Alefa e Omega, (tovotovona e ikana), amagulina, amagulito, e mapana vogomai, Tiavu Goloka Iwa Palaguna.”

Keriso Ioane genai evevega-matagaito

⁹ Au Ioane, gomi walakavami e Velekou gena inagulu takala-koukouana talimaku. Au gomi ria Iesu aonai tavitiviti-koukouana, e Palagu gena Basileia aonai tatalu-koukouana, e metau aorai tavaigaokana e taruga-gaugauna. Au Palagu gena kila avopatagiana e Iesu valina kilara avega-taunataunarana e akilagi-matagairana galamanai, Patmos mounai geve tao-rakakwanikuto. ¹⁰ Velekou gena tomai Palagu Palaguna na eporogikuto, aonai muliku ai karo kamuna ta novilivili kuluna vetaina akamonagiato. ¹¹ Vokaro evetaina ekilato: “Rakagau pono gitara gaura pukai pono talo-vanagira, nee ekalesia goleara taulatoi kwapuna geriai pono tugu-agera: Epeso, Smena, Pegamo, Taiatira, Sadis, Filadelfia, e Laodisia geria.”

¹² Aruga-kuleto, rai na au evaikilakuto ana gitaa ulanana, ne au na kolo na lamepa taokaura gekalarato gaura taulatoi kwapuna agitarato. ¹³ Volamepa taokaura gaura vekarawarai talima ta no Taunilimalima Natuna vetaina, gena rapuga moga lokiloki kevena everigoto neamo gagen ganapanai, e kopana kolo peletana na epinu-gegelagiato. ¹⁴ Ia repa e guina kulokulo vulu vetaina, noowane tinoo kulo garogaro, e matana noowane kalova molena egala-pitipitiawai vetaina. ¹⁵ Ia gagen ganapana auri polapolara kalovana gekapurana, ne gekalagitavenirana gevekemelena vetaina. E karona rawapara egalugaluna aonai akura gevuapouna kulura vetaira. ¹⁶ Ia gimana alo ripanai mitiu taulatoi kwapuna egapirato, e pokana na vetali kativana matana kava ruala mata gogela evegato-atito. Ia wailana gitagitana garogota kilipaaluna, garo eralana maekana vetaina.

¹⁷ Au na agitato aonai, gagen kwalanai aketo-talito noowane kwarega talimana ta. Ne ia gimana aloripana au ataku ai etao-kauato, ne ekilato, “Ragai ono kali! Au tovotovona e ikana. ¹⁸ Au amagulina. A kwaregato, na ewagumona au pana maguli vanagivanagi. E Kwarega e kwarega talimara avuavura rakavara getaluna Kapuna (pa Hades) tavorina au geku ai. ¹⁹ Vovetaina gaurai ogitarana gaura maparara pono talo-vanagira, ewagumona gemagulina gaura e wailai pia wala gaura. ²⁰ E mitiu taulatoi kwapuna au gimaku aloripana pigitara e lamepa taokaura gaura kolo na gekalarato taulatoi kwapuna ganina veavugana ea: Mitiu taulatoi kwapuna e ekalesia goleara taulatoi kwapuna geria aneru. Kolo na lamepa taokaura gekalarato gaura e ekalesia goleara taulatoi kwapuna.”

2

Vevega-ripa kilana Epeso ai ekalesia goleana gena

¹ “Epeso ai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:

Gimana alo ripanai mitiu taulatoi kwapuna egapi-tagorana e kolo na lamepa taokaura gekalarato gaura taulatoi kwapuna vekarawarai elakavona talimana gena kila gaura ea. ² Goi gemu kala namara, gemu inagulu aorai gemu vekwalavi e gemu vaigaoka au ripaku. E au ripaku, talima rakavara goina ati pono gapi-ragera, e ati apostolo talimara, na matotaura apostolo talimarai gevevega-agona talimara, maki goi na okalatovorato, ne oriparato ira opakau talimara. ³ Au araku galamanai metau orawalito, na ovaigaokato e okwalimuto, kiatavagi ati omoirato.

⁴ Na egau kwatunamo gemu ai ati aririwaana: Tovotovonai gemu ulamagi iwavagina au geku ai otaoawai, gauna oraokwaniato. ⁵ Pono tugamagi-waikule, goi na raka ogapirage-tiwakuto, na poketo aonai ariginai pove kwara nea! Gemu rakava aonana pono vetugamagi-waikule, pe tovotovonai okalarawai kalaramo pono kalara. Pene ati pono vetugamagi-waikule ati pono laka-waikule genai, au pana wati, gemu lamepa vega-rugakauna gauna kapunana pana gapi-vagia. ⁶ Na goi gemu nama Nikolaita talimara geria kala rakavara ati oririwarana. Vokalara au na maki ati aririwarana.

⁷ Mategana talimana na Veaga Palaguna na ekalesia goleana rakagau evaikila-venirana kilara pene kamongira. Pene kwalimu talimana au na rorirori pana venia, ia maguli gautupuna, Palagu gena paradaiso ai etupuna gauna, vuana pene gania.”

Vevega-ripa kilana Smenai Ekalesia goleana gena

⁸ Smenai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:

“Tovotovona e ikana, e ekwaregato ne maemaguli-waito talimana gena kila ea: ⁹ Goi metau e vitiviti orawalina au ripaku, e ati gemu e ati gamu maki au ripaku. Na taunatauna vagi goi rinaga vovogo talimamu. Neira matotaura gevekilagina Iuda talimara negetina talimara goi atamu ai kila rakavara gekilagirana kilara au ripaku. Ira ati Iuda talimara taunatauna, a ira Satani gena golea talimara. ¹⁰ Wailai vitiviti reketa roli orawalirana, na vovitiviti kalira na ragai pono kali. Pono gitaa, gomi reketa Tiapolo na pene kalatovomi, pe tipurai pene taomi, ne vonai toma gagalana (10) viti pio vua. Vonai maki lewana pono kwarega, na gemu veraramani au geku ai pene mia. Vovetaina pono kala genai, maguli kraonna pana venimu.

¹¹ Mategana talimana na Veaga Palaguna na ekalesia goleara rakagau evaikila-venirana kilara pene kamongira. Pene kwalimu talimana kwarega vega-rualana na ati pene vega-rakavaa.”

Vevega-ripa kilana Pegamo ai ekalesia goleana gena

¹² “Pegamo ai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:

Gena vetali kativana matana kavaruala mamatara talimana gena kila ea: ¹³ Au ripaku goi ariginai otaluna. Goi Satani gena vele tanukauna evega-ruga-taliato vanuganai otaluna. Na goi na au araku mataunataunamu na okwalanaana, gemu kamongai au geku ai maki ati vagi oraka-kwaniato. Antipas gomi gemi vanuga kamuna aonai gevagi-kwaregaato tomanai maki, goi gemu kamongai ati oraokwaniato. Antipas maveraramanina na au valiku evega-taunataunaawai e evaravariawai. Satani ne gomi gemi vanuga kamuna aonai etaluna. ¹⁴ Na gau reketa goi gemu ai nea au na ati aririwarana. Talima reketa goi lagamu ai nea Balaama gena vevega-ripa kalara

roe nege kwalanarana. Balaama na vevega-ripa rakavara Balaka eveniato gaurai, Isaraela talimara evailearato, gaurai rakava gekalaato, kaivakuku gevenirato ramaramara geganirato e mata-poraga kalara gekalarawai. ¹⁵ Voia vetaina goi lagamu ai talima reketa nea maki Nikolaita goleana talimara geria vevega-ripa opakaura kalara gekwalanarana. ¹⁶ Iovetugamagiwai! Pene aikina genai, au goi gemu ai veleke-vagi pana wati, ne vetali kativana au muruku ai gaunana pana wati vevagi-venira.

¹⁷ Mategana talima na Veaga Palaguna na ekalesia goleana rakagau evaikila-venirana kilara pene kamonagira. Pene kwalimu talimana, au na mana pana venia. Emana ewagumona e veavuga. E ia au na vatu kulukulona ta pana venia. Vovatu kulukulona atanai ara valiguna ta etaloato, voo taa ati pene ripa, pene gapia talimana namo pene ripaa.”

Vevega-ripa kilana Taiatirai ekalesia goleana gena

¹⁸ “Taiatirai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:

Palagu Natuna, matana noo kalova molemolera egala-pitipitirana, gagen ganapara auri polapolara kalovana gekapurana, ne gekalagitakaurana aonai gevekemelena vetaina, gena kila ea. ¹⁹ Gemu inagulu, gemu ulamagi e kamonagi, gemu vetugunagi ago-venina e vaigaoka, e ewagumona gemu inagulu okalaana kamu vagi, tovo-tovonai okalarawai gaura ovanagirana. Voira maparara agita-mairana, pe ripaku.

²⁰ Na gau kwapuna goi gemu ai nea ativagi aririwaana. Goi Iesebel, matotauna evekilagina peroveta garena netina nea, goi na ogapirageana. Negare gena vevega-ripa na au geku vetugunagi talimara gemata-poragana e kaivakuku gevenirana ramaramara geganirana. ²¹ Au na ia gena taim aveniato, vomata-poraga kalarana pene vetugamagiwai ulanana. Na ativagi eririwana pene vetugamagiwai. ²² Gaura pakurai ia genogeno kapunai pana pia kaua, vonai viti pene vevua. Ia goti veopa-lemma kalara gekalana talimara maki ia ria vitiviti kamuna pia mamilagi-koua. Pene ira Iesebel gena veopa-lemma kalarana ati pia vetugamagiwai genai, vovitiviti pia vuaa. ²³ Ia natuna maki au na pana vagi-kwaregara. Ne voanana ekalesia goleara maparara pia ripa, au taunilimalima nugara garakaura e geria tugamagi ariparana talimaku. E gomi kwapurakwapura maki gemi kala gegelegelai voimi pana venimi.

²⁴ Gomi Taiatirai ekalesia reketa Iesebel gena vevega-ripa rakavara ati gokwalanarana e Satani gena aoneka veavugara, ropura gekilagirana, ati goriparana. Gomi ne avaikila-taunataunamina, gemi ai metau ta vagi ati pana tao-kaua. ²⁵ Gau kamuna, gemi ai nee rakagau nea pio gapi-gaugaura pene agoa, au pana vogomai.

²⁶ Pene kwalimu e au geku ririwa pene kwalanaa pene ago ikana pene verawalia talimana, au na rorirori pana venia tanopara petera pene kune-agira. ²⁷ Ia na tanopara petera auri tokina na pene vaira matiavu kamuna ria, noo gulo vetaira pene kwari kolukolura. Au na ia tiavu pana venia, Tamaku genana tiavu agapiato gegelegena. ²⁸ E ia au na mitiu lagani pana venia, (votiavu vegailiana). ²⁹ Mategana talima na Veaga Palaguna na ekalesia goleara rakagau evaikila-venirana kilara pene kamonagira.”

3

Vevega-ripa kilana Sadis ai ekalesia goleana gena

¹ “Sadis ai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:

Palagu Palaguna taulatoi kwapuna ia genai getaluna e mitiu taulatoi kwapuna (7) egapi-tagorana talimana gena kila ea: Goi na inagulu okalarana au ripaku. Taunilimalima na goi gekilagimuna, gekilana, ‘Nee ekalesia magulina’ negetina, na taunatauna na goi kwaregamu. ² Ono kero, gemu ai kamonagi magulina kianamo gauna roli ekwaregavagina gauna nea ono vega-tiligaa. Kwalana au na goi gemu inagulu arawaliato ati rorirori au geku Palagu wailanai. ³ Vovetaina gaurai Vali Namana gokamonagiato e gogapi-ragerato gauna pio tugamagia e pio kwalanaa, pe gemi rakava geriana iovetugamagiwai. Pene ati pono kero genai, au goi gemu ai noowane lema talimana ta vetaina pana wati. Pe arigi taim ai pana wati-kwara, voia kiata vagi ati pono ripaa.

⁴ Na goi gemu talima reketa Sadis ai nea, geria rapuga kiatavagi maki ati gevega-milorato. Ira ne au ria paia loulou rapuga kulokulora paia ligo kwalana ira geria kala rorirori gaurana. ⁵ Pene kwalimu talimana ira vetaira rapuga kulokulorana pana vega-rapugaa. Au na ia arana maguli pukana na ati pana limu-vagia, a au Tamaku magena aneru ria wailarai ia arana pana kilagi-matagaia.

⁶ Mategana talima na Veaga Palaguna na ekalesia goleara rakagau evaikila-venirana kilara pene kamonagira.”

Vevega-ripa kilana Filadelfiai ekalesia goleana gena

⁷ “Filadelfiai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:

Davidana gena taviri, (vevega-maguli tavirina), egapi-tagoana talimana, talima veagana e taunatauna vagi. Ia na rakagau pene kala-pakaa, talima taana ati mapene kana-gavua ripa, e pene kana-gavua gauna taa na ati gelegele mapene kala-pakaa ripa. Etalima gena kila evetaina: ⁸ Goi gemu inagulu okalarana au ripaku. Ono poe-ago, wailamu ono gitaa, goi wailamu ai vanagi pakala-pakaa, talima taa ati gena tiavu mapene kana-gavua. Au ripaku goi gemu kwalimu ati kamu kiana, na au geku kila ogapi-gauguato, e au araku maki ati okilagi-veavugaato. ⁹ Pono gitaa, nee Satani gena rupu talimara matotaura gevekilagina Iuda talimara negetina, na ira ati Iuda talimara. Ira ne au na pana wati-agira, goi gagemu kwalanai pia wati-tiutali. Pe pia ripa rorirori, au na goi aulamagimuna. ¹⁰ Goi au geku vevega-nagi kilara okwalanarato e ovaigaokato gaurai tanoparai vekalatovo laganina pene kwara genai, goi pana gitatago-namanamamu. Vovekalatovona etanopara atanai getaluna talimara maparara pana kalatovora. ¹¹ Au roli awatina. Rakagau ogapiato gauna nea pono gapi-gaugua, pe talima taa na gemu kraon gemu kwalimu gavuna, ragai pene vaia. ¹² Pene kwalimu talimana au Tamaku gena Rupu Veagana ruguna talimanai pana vega-agoa. Vokapu ativagi mapene raokwania. Au na ia genai au geku Palagu arana e au geku Palagu gena vanuga kamuna pa siti arana pana taloa. Ieruselema valiguna au geku Palagu gena siti, esiti e kupa na au Tamaku genana pene mairigo. Au araku valiguna maki ia genai pana taloa.

¹³ Mategana talimana Veaga Palaguna na ekalesia goleara rakagau evaikila-venirana kilara pene kamonagira.”

Vevega-ripa kilana Laodisia ekalesia goleana gena

14 “Laodisiai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:

Kila taunatauna vagina ekilagiana talimana arana Amen genana ewatina. Ia magena veraramani e Palagu gena kila evega-taunatauna vagiana e ekilagi-matagaiana talimana, e Palagu na ekalarato gaura maparara genana gevogomaito talimana gena kila ea: ¹⁵ Goi gemu inagulu okalarana au ripaku. Au ripaku, goi ati palapala e ati tiavu. Au geku ririwa kwapunamo goi poro palapalamo pa poro tiavumo! ¹⁶ Na goi tiavutiavu, ati tiavumo pa ati palapalamo. Vovetaina gaurai goi au pokaku na pana kainiu-piatogamu. ¹⁷ Goi okilana, ‘Au geku rinaga vogo iwavagi, geku e gaku vogo galagala vagi patao-koura, pe au gelegele, gau ta ati atugamagiana.’ Na goi ati oripa-rorirorina goi rakavamu keikei mavetugamu, gamaka-koko e, mata-kele ati rapugamu, kovagomu. ¹⁸ Au na goi agavutinamuna, avaikilamuna, au geku ai kolo pono voi. Kwalana au na kolo kalovana erereato, pe momora maparara gevealevato. Pe au geku ai ekolo pono voia genai, pono verinaga. E rapuga kulokulo maki pono voi, pe pono verapuga, tauniparamu kovagona nugaragena pono kou-gavua. E mata mulamulana maki pono voia, pe matamu pono mulamulara, pe pono poepoe. ¹⁹ Au na aulamagirana talimara avaikila-gaokarana e atoto-rorirorirana. Vovetaina gaurai gemu maguli e kala pono tugamagi-namanamara, pe pono vetugamagiwai e pono laka-waikule.

²⁰ Ono kamonagi! Au vanagi ai arugana akoekoena. Pene talima taa na au karoku pene kamonagia, ne vanagi pene kala-pakaa genai, au pana laka-toga, ia goti paia ganigani e ia maki au goti paia ganigani. ²¹ Pene kwalimu talimana au na rorirori pana venia, au goti geku teronai paia tanu. Au vetaiku, au akwalimuto gaurai Tamaku gena teronai Tamaku goti gatanuna.

²² Mategana talima na Veaga Palaguna na ekalesia goleara rakagau evaikila-venirana kilara pene kamonagira.”

4

Palagu gena terona kupai

¹ Eia mulinai au apoe-agoto, vanagi vekala-paka kupa vanuganai agitaato. Ne karo ta noowane kipi kuluna, tovotovonai akamonagiato karona voa ekilato, “Eanana ono mairage, pe eia mulinai rakagau roli gewalana gaura anama vega-gitamu.” ² Ati lovana Veaga Palaguna na eporogikuto, ne wailaku ai talima ta kupa teronanai etanu-tagowai agitaato. ³ Voteronai etanu-tagowai talimana gitagitana no vatu arana iaspa evekemelena ralemana vetaina, e vatu kalovakalovana arana kanelia ralemana vetaina, ralemana irau vagi. Voterona kevau na egegelagiato. Vokevau gitagitana noowane emeral vatuna. ⁴ Voterona voo terona gagala ruala vativati (24) na getao-gegelagiato. Voterona gagala ruala vativati ai vegitatago talimara kamura kwapurakwapura getanuto. Ira maparara rapuga kulokuloramo geligoto, e ira kwapurakwapura reparai kraon, kolona gekalarato, gaura gekalarato. ⁵ Voterona na rama ekeuleawai, karo kamura e gaita erakawai. Voterona wailanai lamepa taulatoi kwapuna gegalawai. Volamepa gegalawai gaura voo Palagu palaguna taulatoi kwapuna. ⁶ E voterona wailanai maki rawapara ekawalagiana, neka wainawaina vetaina.

Maguli gaura vativati (4) nugana tumakenai, voterona geruga-gegelagiato. Ira wailara e mulira matara vogovagi. ⁷ Vomaguli gauna kunena noowane liona, vega-rualana gauna noowane polomakau maruna, vega-toitoi na wailana taunilimalima vetaina, e vegavativatina noowane gamoga vetaina. ⁸ Emaguli gaura e kwapurakwapura vanera taula toitoira e evanera e maparara matanamo gevonuto vanera aora kavara gaura maki matamo. Ira vanagivanagi pogi e lagani ati geagalagina, ekila e ati gevega-ikaana, gekilana:

“Veaga, veaga, veaga,
Velekou, Palagu talutalu, ia veaga,
kunenai etaluwai,
ewagomona maki etaluna,
e mapene vogomai!”

⁹ E teronai etanu-tagowai talimana maguli etalu-vanagivanagina. E maguli gaura na voteronai etanu-tagowai talimana gevega-rageawai, e mavenugagi-ragerana gealiruputali-veniawai, e getanikiu-veniawai gaurai, ¹⁰ vovegitatago talimara kamura gagala ruala e vativati (24) voteronai etanuna talimana wailanai gevetiu-taliwai. Ne emaguli vanagivanagina talimana gealiruputali-veniawai. Geria kraon maki ia wailanai getao-talirawai, nee gekilawai,

¹¹ “Ai gema Velekou e ai gema Palagu,
goi goloka iwa kekere ravuravu,
gaurai taunilimalima e maguli gaura
maparara na goi pia vega-ragemu,
pia nugagi-ragemu
e tiavu maki maparana goi gemu,
Kwalana gau maparara goi na okalarato,
e goi gemu ririwaimo okalarato
e ewagumona gemiana.”

5

Mamoe Natuna e talotalo pepana mogana

¹ Ne apoeto, voteronai etanu-tagowai talimana gimana ripanai talotalo pepana mogana ta agitaato. Vopepa kava ruala matalotalona, gepinuato, e vega-taulatoi kwapuna gekara-gavuato. Gekara-gavurato kapura maparara rova vegailiana getaoato. ² Tiliga rakavarakava aneru na ta agitaato, karona ati keikeina kamu iwavagi evopatato, ekilato, “Rai gelegele ekumukumu rovana pene gaivagia ripa, e epepa mogana matalotalona pene kala-pakaa?” ³ Na talima ta kupai pa tanoparai pa tanopara kapulenai ati gelegele vagi vopepa pene kala-pakaa e aonai pene poe-rigo. ⁴ Ne atagi-rakavarakavato, kwalana talima taa vagi maki ati gerawaliato, vopepa mogana matalotalona pene kala-pakaa e aonai pene poe-rigo. ⁵ Ne vovegitatago talimara kamura taa na evaikilakuto, netiwato, “Ragai ono tagi! Ono poe-ago! Iuda kwaluna geria liona, Davida Natuna ono gitaa, ia ekwalimuto. Ia na nepepa mogana matalotalona pene kala-pakaa, e gekumuato kumukumura rovata taulatoi kwapuna maki pene gaivagira.”

⁶ Ne apoe-agoto, Mamoe Natuna agitaato. Ia terona nugana tumakenai eruga-tagowai, vomaguli gaura vativati (4) e vovegitatago talimara kamurana geruga-gegelagiato. Mamoe Natuna gitagitana noo reketana

gevagi-kwaregaato. Ia varuna taulatoi kwapuna e matana maki taulatoi kwapuna. Voo Palagu palaguna taulatoi kwapuna ekilagirana. Ira Palagu na tanopara maparanai etugu-agorato. ⁷ Mamoe Natuna eagoto, ne teronai etanu-tagowai talimana gimana ripanai vopepa mogana matalotalona gauna egapiato! ⁸ Pepa mogana matalotalona egapiato aonai, maguli gaura vativati e vegita-tago talimara kamura gagala ruala vativati (24) Mamoe Natuna wailanai gevetiu-talito. Ira kwapurakwapura mageria hap (kita vetaina) e kolo gulora aorai mulamula kovuna maponara. Vokovu maponara voo Palagu gena talima veagara geria rapali kilara. ⁹ Ne ira na mari valiguna ta evetaina gemariato, “Goi na pepa mogana matalotalona pono gapia gelegele, e ia kumukumu na rovara maki pono kala-pakara gelegele, kwalana goi gevagi-kwaregamuto, e goi ralamu na maru e gare Palagu gena ovoi-vagirato kwalu maparara geriana, e karo maparara geriana, e pete maparara e tanopara maparara na. ¹⁰ Goi na ira Palagu gena Basileia kwaluna talimarai ovega-agorato, e Palagu vetugunagina pia ago-veni ulanana Rupu Veaga velerai ovega-agorato.

Ira tanopara maparana atanai pia vekuneagi.”

¹¹ Apoe-agoto, aneru karora galagala-vagi akamonagirato. Voaneru gutuma galagala-vagi ati vega-agi-venira. Ira na terona e maguli gaura vativati e vegitatago talimara kamura geruga-gegelagirato. ¹² Emari gemari-rakukuato, “Mamoe Natuna, gevagi-kwaregaato gauna, magena rorirori, tiavu pene gapia, e rinaga vogo, e aoneka, e kwalimu pene vaia! E ia magena rorirori taunilimalima maparara na pia kupa-ragea, e pia vega-ragea e pia vone-lagi-agia!”

¹³ Ne Palagu na ekalarato gaura maparara kupa aonai, tanopara atanai, tanopara kapulenai, e rawapara aonai gaura maparara na emari gegapi-itiato akomonagiato, “Teronai etanu-tagona Palagu na e Mamoe Natuna, tauria ruala na vega-rage, vekuparage, ralema iwavagina, e tiavu pia gapira, pene ago vanagivanagi ati ikana!”

¹⁴ Ne maguli gaura vativati na gevega-taunataunaato, gekilato, “Amen!” E vegitatago talimara kamura gagala ruala evativati (24) gevetiu-talito, Palagu gealiruputali-veniato.

6

Pepa mogana matalotalona gekumuato veakarara Mamoe Natuna na ekala-pakarato

¹ Ne au na Mamoe Natuna agitaato, pepa mogana matalotalona vega-taulatoi kwapuna geveakara-taliato gauna veakarana tovoovona ekala-pakaato. Voia ekala-pakaawai aonai, maguli gaura vativati nunganugarai ta ekilato, karonu no kupa ekuluato, netiwato, “Ono vogomai!” ² Apoe-agoto aonai, osi kulokulona ta agitaato, erageto talimana gimana ripa, e ia kraon ta maki eveniato. Ia elaka-piatito, vetali ai ekwalimuwai e eagoto mapene tiliga ulanana.

³ Ne Mamoe Natuna na kumukumu vega-rualana veakarana ekala-pakaato aonai, maguli gauna vega-rualana akamonagiato, netiwato, “Ono vogomai!” ⁴ Ne osi ta maeraka-atito. Voo osi kalovakalovana. Erageto talimana tiavu eveniato, tanopara na maino pene gapi-vagia, pe taunilimalima matotaura pia vevagi-kwaregalkwarega ulanana. Votalima vetali-kativana ati keikeina ta eveniato.

⁵ Kumukumu vega-toitoina veakara na ekala-pakaato aonai, maguli gauna vega-toitoina akamonagiato, netiwato, “Ono vogomai!” Au apoe-agoto aonai, osi ruparupana agitaato, erageto talimana gimanai metau vega-matagaina pa tikele gauna ta egapiato. ⁶ Ne au na karo ta maguli gaura vativati (4) aora na evogomaito akamonagiato, netiwato, “(Perogera pe), vuiti kilo kwapuna voina toma kwapuna inaguluna voina, e bali (vuiti vetaina) kilo toitoi voina toma kwapuna inaguluna voina. Na olive rigana e vine nanuna ragaina pio vega-rakavara.”

⁷ Mamoe Natuna na kumukumu vega-vativatina veakarana ekala-pakaato aonai, maguli gauna vega-vativatina akamonagiato, ekilato, “Ono vogomai!” ⁸ Apoe-agoto aonai, osi ta agitaato, tauniparana gitagitana noowane kulokulo. Eragekauto talimana arana Kwarega, e kwarega talimara avuavura getaluna Kapuna (pa Hades) ia mulinai ekwapekwapeawai. Tauria ruala tiavu evenirato, tanopara rikikavativati aorai kava kwapurakwapura pia gita-tagoa, pe vetali ai, roge ai, viti rakavara na, e uraurai veganivegani gaura getaluna gaurana taunilimalima pia vagi-kwaregara.

⁹ Kumukumu vega-imaimana veakarana ekala-pakaato aonai, Palagu gena kila galamanai, e vokila gevega-taunataunaato e gevaravaragiato galamanai gevagi-kwaregarato talimara palagura maguli pata veagana kapulenai agitarato. ¹⁰ Ira maparara gekea-lailaito, gekilato, “Vele taputapu, goi veaga e tanunatauna vagi, arigi toma vou goi na tanoparai getaluna talimara pono agirorira, pe ai ralamai gevega-rigorato pono vega-voira?” ¹¹ Ne ira maparara kwapurakwapura rapuga kulokulora evenirato, evaikilarato, kiatamo mapia vealolagi vou netiwato. Pia vealo pene ago, ira taukavaria ewagumona vetugunagi geagovenina talimara e walakavaria reketa, ira gevagirato vetaina, pia vagi-kwaregara pene ago, geria nuumera taunatauna pene gapia.

¹² Au na Mamoe Natuna agitaato, kumukumu vega-taula toitoina ekala-pakaato aonai, tanokepo ati keikeina ekwarato, e garo eruparupato, noowane rapuga ruparupara vetaira, e uve ekalova-kalovato, rala vetaina. ¹³ E kupana mitiu geketo-rigoto tanoparai, noowane figi vuana magitana agi na figi gautupuna na eluki-ketoketorana vetaina. ¹⁴ Kupa maki elekwalekwato, noo pepa mogana, getalotalo-agiana gauna, gepinuana vetaina. Golo e mou maparara kapura egaivagirato. ¹⁵ Ne tanopara kingra, e velera, e vetali gita-tagora talimara kamura, e rinaga iwavagi talimara, e tiliga iwavagi talimara, e inagulu talimana ati voina talimana e maguli namana e pakai getaluna talimara, ira maparara kovoga aorai, e golo ai vatu kamura veakarawarai gevekumuto. ¹⁶ Ne golo e vatu kamura genogirato, gekilato, “Ai atamai ai ioma ketokau, iokou-talimai, pe teronai etanuna Palagu na wailana na e Mamoe Natuna gena paru kamu iwavagina genana iomai-taotogamai! ¹⁷ Kwalana ira geria paru tomana kamuna warau pekwara, rai pene ruga-tago ripa?”

7

Palagu gena vetugunagi talimara ragana tinavuna gagala vativati e vativati (144,000)

¹ Voia mulinai aneru vativati (4) agitarato, tanopara rikikava-vativati ai gerugato. Voaneru na tanopara agira vativati gekou-gavurato, tanoparai e rawaparai ati pia kulu, e gautupu maki ragai pia kwari-veakaveakara ulanana. ² Mulinai aneru ta maagitaato, garo eragena kavanana emarageto. Voaneru na maguli Palagu na gena vevega-taunatauna vegailiana egapi-tagoawai. Ia na voaneru vativati, Palagu na tiavu evenirato tanopara e rawapara pia vega-rakavara anerura, eparala-venirato, ekilato, ³ “Tanopara, rawapara, e gautupu ragai pio vega-rakavara vou, pene ago, Palagu gena vetugunagi talimara pakurai ia gena vegailia paia talora mulinai vou.” ⁴ Voia mulinai Palagu gena vegailia pakurai getalorato talimara maparara (144,000) akamonagiato. Ira Isaraela kwalura gagalana ruala (12) maparara geriana, kwalura ea:

⁵ Iuda gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

Reubena gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

Gad gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

⁶ Asere gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

Naptali gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

Manase gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

⁷ Simeona gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

Levi gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

Isakara gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

⁸ Sebulona gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

Iosepa gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000),

Peniamina gena kwalu talimara ragana gagalana ruala (12,000).

Talima gutuma galagala vagi rapuga kulokulora gerogagito

⁹ Voia mulinai apoe-agoto, talima gutuma galagala vagi, ati tau vega-agi-gatura, agitarato. Voo tanopara irauirau maparara talimara, e kwalu irauirau maparara talimara, e pete irauirau maparara talimara, e karo irauirau maparara talimara. Ira maparaparara terona e Mamoe Natuna wailarai gerugato. Ira maparara rapuga mogara kulokulora gerogagito, e gimarai kalamo laura vetaira gegapito. (Voo ira geria kwalimu vegailiara). ¹⁰ Ira gekogo-lailaito, gekilato “Vevega-maguli ita gera Palagu, teronai etanukauna Palagu na, e Mamoe Natuna geriana evogomaina.” ¹¹ Aneru maparara na terona e vegita-tago

talimara kamura e maguli gaura vativati (4) geruga-gegelagirato. Ne Palagu gena terona kwalanai gevetiu-talito, wailara kwano ai, Palagu gealiruputali-veniato, ¹² gekilato, “Taunatauna vegata! Vevega-rage, e ralema iwavagina, e aoneka, e vevega-nama, e vekuparage, e tiavu, e kwalimu ita gera Palagu gena ewagumona pene ago vanagivanagi, Amen!”

¹³ Ne vegita-tago talimana kamuna taa na erenagikuto, netiwato, “Rapuga kulokulorana pege verapuga talimara e raira, e ira ravana na pege vogomai?” ¹⁴ Ne avega-geleato, natiwato, “Geku Vele, au ati ripaku. A goi ripamu.” Aonai ia na evaikilakuto, netiwato, “Etalima e vitiviti kamura aora na gevogomaito. Geria rapuga Mamoe Natuna, vekapawai mamoe na, ralana na gekala-kulokulorato. ¹⁵ Vovetaina gaurai, ira Palagu gena terona wailanai gerugana, e gena Rupu Veaga aonai pogilagani ia vetugunagina geago-venina. E teronai etanuna Palaguna na egita-tagorana. ¹⁶ Ira ati mapene vito-waira, e nanuna ati mapene kala-waira. Garo atarai ati mapene rala e garo tiavuna na ati mapene kulara. ¹⁷ Kwalana terona aonai etanuna Mamoe Natuna na pene gita-tagora. Ia na pene vaiagora maguli nanuna egaluana kapunai. E Palagu na matara nanura maparara pene iruvagira.”

8

Kumukumu vega-taulatoi kwapuna veakarana

¹ Mamoe Natuna na kumukumu vega-taulatoi kwapuna veakarana ekala-pakaato aonai, kupa vanuganai ora kavana vetaina kulu ta maki ati erageto. ² Ne Palagu wailanai gerugato anerura taulatoi kwapuna agitarato, kipi taulatoi kwapuna evenirato.

³ Ne aneru ta maevogomaito, pata veagana laganai erugato, gimanai kolo gulona ta. Ia mulamula ponana kamu iwavagi eveniato, Palagu gena talima veagara geria rapali ria terona wailanai kolo patana veaganai Palagu pene wareware-venia ulanana. ⁴ Vomulamula maponana kovuna e Palagu gena talima veagara geria rapali, voaneru gimana na geverageto Palagu wailanai. ⁵ Voia mulinai aneru na kolo gulona egapiato, pata veagana kalovana na evega-vonuato, ne tanopara atanai epia-rigoato. Voanana gaita kuluna erageto, karo kulura reketa gerageto, e eramaato, e etanokepoato.

Aneru geria kipi gevilirato

⁶ Aonai aneru taulatoi kwapuna geria kipi gegapi-maavurato, pia vilira ulanana. ⁷ Aneru tovtovona na gena kipi eviliato, ne aisi vatura girigirira e kalova rala ria gevetao-kouto. Ne vogau maparara tanoparai epopo-rigorato. Tanopara kava toitoi aorai kavata egalagatuato, gautupu toitoi aorai kwapura egala-gaturato, e gawa e legi maparara egala-gaturato.

⁸ Aneru vega-rualana na gena kipi eviliato aonai, gau ta, noowane golo tinatinana ta makalovana, rawaparai evepia-raito. Ne rawapara kava toitoi aonai kavata eralato. ⁹ E rawaparai maguli gaura toitoira aorai kwapura gekwaregato, e poti toitoira aorai kwapura gepuluto.

¹⁰ Aneru vega-toitoi na gena kipi eviliato aonai, mitiu tinawaeapuna ta kere molena vetaina kupa na eketo-rigoto, ne galu toitoira aorai kwapurai, e egalugalurana nanurai eketo-raito. ¹¹ Vomitiu arana “Mamaki”

Nanu kapura toitoira aorai kwapura gevemamakito. Ne taunilimalima vogo na vonanu mamakira geniurato aonai gekwaregato.

¹² Aneru vega-vativatina gena kipi eviliato aonai, garo e uve e mitiu kava toitoira aorai kavatana gekwarirato, e vokava toitoira aorai kava taarana gemukunato. Gaura pakurai garo maekana kava toitoi aorai kavata ati ewaeto, e pogi kava toitoi aorai kavata uve e mitiu ati gewaeto.

¹³ Ne apoeto, gamoga ta kupa atagaina raimoraimonai elovowai agitaato, evetaina eparalato, netiwato, “Tanoparai gomagulina talimami, vetugami kika! Vetugami kika! Vetugami kika! Kwalana aneru toitoi, geria kipi rogoti gere vilira anerura, geria kipi pia vilira kulurai, metau e vitiviti kamu galagala vagi pene wala.”

9

Kipi vega-imaimana

¹ Aneru vega-imaimana gena kipi eviliato, ne mitiu ta agitaato, kupa na eketo-rigoto tanoparai. Vomitiu lega ropukelau, (avuavu rakavara geria tipura kapuna), tavrira eveniatio. ² Volega ekala-pakaato aonai, kovu egavu-atito noowane kula kovuna vetaina. Ne volega kovuna na garo maekana e kupa pakana emukuna-gavurato.

³ Kovu aonana koi gelaka-piatito tanoparai, e tiavu evenirato, tiavu na rogaroga tiavura vetaira. ⁴ Ira evaikilarato, tanoparai gawa ta, e tanoparai gekalana gauna ta, e gautupu ta ragai pia vega-rakavaa, na rairai pakurai Palagu gena vegailia aikina talimaramo pia vega-rakavara netiwato. ⁵ Evaikilarato maki, votalima ragai pia vagi-kwaregara, na uve imaima aorai pia vega-vitivitira. Vovitiviti gemamiliati voo rogaroga na talima e kolirana vitina vetaina. ⁶ Vouve imaima aorai taunilimalima ia kwarega ulanana kwarega pia tavua, na ati pia kwarega. Geria ririwa kamuna pia kwarega nepiatiwa, na kwarega geriana pene gerevagi.

⁷ Vokoi gitagitara noowane osi vetaira, ia vetali ulanana gerugamaavuto. Ira reparai noowane kraon kolona gekalaato gauna ta, e wailara gitagitara talima wailara vetaira. ⁸ Guira noowane gare guira, rogara liona rogara vetaira. ⁹ Kopara kougavu-agina rapugana auri rapuga vetaina. Vanera kulura osi galagala vagi gagera kulura vetaira e kariota galagala vagi vetali aorai geraka-togana kulura vetaira. ¹⁰ Ira magivura, e givura kwalara rogaroga evekolina vetaina. Givura aorai taunilimalima uve imaima pia vega-vitivitira tiavuna emiana. ¹¹ Ira mageria vele kamuna pa king. Ia na egita-tagorana. Ia volega ropukelau na aneruna. Voaneru arana Heberu karorai Abadon, na Grik karorai Apolion, (ganina vega-rakava-kwaikwai talimana).

¹² Rakava kamura tovtovona peaiki voa, ruala roe nea vou pia vogomai.

Aneru vega-taula toitoina na kipi eviliato

¹³ Aneru vega-taula toitoina gena kipi eviliato, ne pata veagana riki kava vativati ai varu vativati aora na karo ta evogomaito akamangiato. Vopata kolo na gekalaato, Palagu gena terona wailana emiana.

¹⁴ Vokarona aneru vega-taulatoina magena kipi gauna evaikilaato, netiwato, “Aneru vativati, wai kamuna arana Eufreiti ai geligoligoro,

gaura ono veluga-vagira.”¹⁵ Voaneru vativati eluga-vagirato, e ora, e toma e uve e rigolo aorai ira Palagu na ekala-maavurato, tanoparai taunilimalima toitoira aorai kwapuna pia vagia.¹⁶ Osi ai gerageto talimara vogo galagala vagi ati vega-agi-gatu venina (200,000,000). Enuumera akamonagiato.¹⁷ Voosi e atarai gerageto talimara au geku mata-vanagi ai kolemara evetaina agitarato: Ira kopara kougavu-agina auri rapugana noowane kalova gegalana kalova kalovara vetaira, e puluu, e kalova molera pa salfa polapolara vetaina. Osi repara liona repara vetaira, e pokarana kalova e kovu e kalova maera gelakapiatito.¹⁸ Votaunilimalima vega-vitivitira gaura toitoi voa, kalova, kovu, e kalova maera, osi pokarana gelakapiatito gaura, na taunilimalima toitoira aorai kwapurakwapura gevagi-kwaregarato.¹⁹ Voosi geria tiavu pokarai e givurai maki. Kwalana givura gelema vetaina, marepara. Vogivura repara na taunilimalima gevega-vitivirawai.

²⁰ Taunilimalima kovara, vovevega-vitiviti gaura toitoina ati gevagi-kwaregarato talimara, rogoti gere vetugamagiwai gimara kalakalara gaurana. Palagu rakavara aliruputali-venirai e ati gepoepoena e ati gekamonagina e ati gelakana kaivakukura, kolo, siliva, e auri polapolara, e vatu e mara na gekalarato gaura aliruputali-venira ati gevega-aikiato.²¹ E geria vagivagi, geria megamega, geria mata-poroga kalara, e geria lema aora na maki ati gevetugamagi-waito e ati gerugakuleto.

10

Aneru e talotalo pepana mogana keina

¹ Ne Aneru ta, tiliga iwavagi aneruna, kupa na emarigowai agitaato. Ia iloa na gerapuga-mogamogaato, repaana atanai kevau ta. Ia wailana noowane garo maekana, e gageno kalova gemolena vetaina.² Ia gimana talotalo pepana mogana keina ta vekalapaka egapitagoawai. Ia gageno ripana rawaparai epanaato, gageno kaulina tanoparai epanaato.³ Ia elailaito, liona egilina aonai ekogona vetaina. Ia elailaito mulinai, gaita taulatoi kwapuna karora kulura gekilato, (ia gevega-geleato).⁴ Vogaita taulatoi kwapuna gekilato gaura roli-atalo vanagirato, na kupana karo ta ema rigoto, netiwato, “Ne gaita taulatoi kwapuna rakagau pege kilagira gaura ono tao-togara, ragai pono talo-vanagira.”

⁵ Ne voaneru, rawaparai e tanoparai gageno epanarato aneruna, agitaato, gimana ripana egapi-itiato, kupa vanugana eruiato,⁶ ne talu-vanagivanagi Palaguna aranai kila matagai gaokana ekilagiato. Kupa, e aonai gemiana gaura maparara, e tanopara e aonai gemiana gaura maparara, e rawapara e aonai gemiana gaura maparara ia na ekalarato. Ia aranai kila matagai gaokana ekilato, netiwato, “Taim warau peaki, Palagu ati pene vealo.⁷ Na aneru vega-aulatoi kwapuna na gena kipi eviliana aonai, Palagu gena kila veavugara kalara e navugara pia wala, gena peroveta talimara geriai ekilagi-matagairato gelegelera.”

⁸ Ne kupana akamonagiato karonna na evaikilakuto, netiwato, “Ono ago, voaneru rawaparai e tanoparai erugana aneruna, gimana talotalo pepa na mogana vekalapaka-tago, ono vegapia.”⁹ Ne aagoto, voaneru avaikilaato, votalotalo pepana mogana keina ene veniku netiwato. Ne ia na evaikilakuto, netiwato, “Ono gapia, pe ono gani-gatua! Pokamu

ai mamina kwarere mamina maki pene vanagia, na aomu ai pene vevokai.”¹⁰ Ne talotalo pepana mogana keina voaneru gimana na agapiato, ne aganiato. Aganiato mamina muruku ai kwarere mamina maki evanagiato, na agani-gatuato aonai, aoku evevokaito.

¹¹ Ne evaikilakuto, netiwato, “Tanopara petera gutuma, karo irairairau talimara e geria vele kamura pa king geriai rakagaurakagau pia wala gaura pono perovetagira.”

11

Vevega-taunatauna talimara ruala

¹ Ne lovalova gauna ta, gitagitana noo toki vetaina, evenikuto, ne evaikilakuto, netiwato. “Ono ago, Palagu gena Rupu Veaga e pata veagana ono velovaa, e vonai aliruputali talimara vira pono vega-agira. ² Na ne Rupu Veaga aonai Iuda talimara geria aliruputali kapuna kanana mulina, voia pono raokwania, ragaina pono lovaa, kwalana neia ne ati Iuda talimara geria (rapali kapuna) evenirato, ia na evanuga kamuna veagana uve gagala vativati ruala (42) aorai pia panapanatalia. ³ Au vega-taunataunaku talimara ruala tiavu pavenira, ne toma maparara raganana tinavu ruala gagala taula toitoi (1,260) Palagu na pene venira kilara pia kilagi-matagaira. Ira pute rapugara na pia verapuga.”

⁴ Evega-taunatauna talimara ruala olive gautupura ruala e volamepa taokaura gaura ruala, tanopara Velenā wailanai gerugana voa. ⁵ Pene talima taa na ene vega-rakavara nepenetiwa genai, pokarana kalova pia lakati, ne gekukurana talimara pia poro-moura. Ira ia vega-rakavara nepenetiwa talimana vovetaina pene kwarega. ⁶ Etalima ruala matiavura kupa pia kou-gavua, ne ira peroveta kilara pia kilagira tomarai, gura ati pene keto. E matiavura maki, nanu pia porogia, ralai pene ago, e pia ririwa tomarai taunilimalima vega-vitivitira gaura irairairau tanoparai pia vega-walara.

⁷ Geria varavara pia vega-aikia tomanai, vevega-rakava gauna lega ropu kelau, (palagu rakavara geria tipura), aonana pene laka-piati, ne ira pene vega-vevagira. Ira geria tiavu pene vanagira, ne pene vagi-kwaregara. ⁸ Ne ira tauniparara vanuga kamuna rauparana nunganuganai pia pia-talira pia mia-tago. Kila vega-gelegele ai vovanuga kamuna arana gekilagiana Sodoma e Aikupito. Ira taura ruala geria Velekou vovanugai gesatauroato. ⁹ Toma toitoi e kavana aorai pete irairairau, e kwalu irairairau, karo irairairau, e tanopara irairairau talimara ira tauniparara pia gitara, na tolegavura ati pia ririwa. ¹⁰ Ira geria kwarega pakurai tanoparai getaluna talimara pia verere, pia gani-koukou, e taukavara kwapurakwapura geria veveni gaura pia tugu; kwalana eperoveta talimara ruala na tanoparai getaluna talimara geriai vitiviti kamuna gevega-walaato.

¹¹ Na votoma toitoi e kavana geaikito mulinai, maguli agilana Palagu genana ira taura ruala aorai elaka-togato, ne geruga-itito. Ira ruala gegitarato talimara maparara gekali-rakavato. ¹² Ne vevega-taunatauna taura ruala na karo kamuna ta gekamonagiato, kupana emarigoto, ira evaikilarato, netiwato, “Eanana ioma rage!” Ne taura ruala iloa ta aonana kupai geverageto, gekukurawai talimara wailarai. ¹³ Vooramo aonai tanokepo kamuna ekwarato, ne vanuga kamuna kava

gagalana (10) aonai kavata eporo-mouato, talimara maparara ragana taulatoi kwapuna (7,000) gekwaregato. Na taunilimalima kovara gekali-rakavato, ne Kupa Palagu na gevega-rageato.

¹⁴ Rakava vega-rualana pe aiki voa, na vega-toitoina warauna roli evogomaina.

Vilivili vega-taulatoi kwapuna

¹⁵ Aneru vega-taulatoi kwapuna na gena vilivili eviliato, ne karo kamura kupai gekilato, negetiwato, “Tanopara basileiana pa vegita-tago tiavuna ita gera Velekou e gena Keriso geria basileiai pe ago. Pe ia pene vele vanagivanagi!” ¹⁶ Ne vegita-tago taura gagala ruala e vativati (24), Palagu wailanai geria teronai getanuna talimara, getiu-talito, wailara kwano ai, Palagu gealiruputali-veniato, ¹⁷ gekilato,

“Velekou o, Goloka Iwavagi Palagumu, omagulina, e omaguliwai, ai na goi gatanikiu-venimuna, kwalana goi gemu tiavu kamuna ogapiato, e gemu Basileia pa vegetatago warau otinaato.

¹⁸ Ati Iuda talimara geparuto, na goi gemu paru pekwara. Kwarega talimara agirorira laganina, e voperoveta taura, goi gemu vetugunagi talimara, e gemu talima maveagara, e goi aramu genugagi-rageana talimara keira kamura voira venivenira tomana, e tanopara gevega-rakavaato talimara vega-rakavara tomana pekwara.”

¹⁹ Ne Palagu gena Rupu Veaga kupa aonai evekala-pakato, ne gena Kilagavu Kouna Rupu Veaga aonai ematagaito agitaato. Ne rama gaita, e karo kulura reketa, e kupa ekuluato kuluna kamuna, e tanokepo, e aisi vatura ati keikeira geketo-rigoto.

12

Gare e vugae vetaina gauna para ati keikeina

¹ Aonai nuga-ketovagi vegailiana kamuna ta kupai ematagaito: Gare ta, garona everapugato, na uve gagna kapulerai, e mitiu gagalana ruala kraon vetaina, ia repanai gevetao-gegelagito. ² Ia matinagena, e roli egapiwai, vovetaina gaurai melo gapi vitinana egapiato, elailaiwai.

³ Ne nuga-ketovagi vegailiana ta kupai ematagaito: Vugae vetaina gauna para, kalovakalova, repana maparara taulatoi kwapuna, varuna maparara gagalana (10), e kraon taulatoi kwapuna repa kwapurak-wapura atarai kwapurakwapura taokau. ⁴ Ia givunana kupa mitiura toitoira geriana kwapurakwarpura tanoparai eralo-piarigorato. Ia vogare, roli egapiwai, wailanai erugato, pene gapi, atilovana kivani pene gapia, pene gania gaurai. ⁵ Gare egapito aonai, melo evega-walaato. Vomelo na tanopara irauirau petera maparara auri tokina na roe nea pene vaira matiavuna kamuna ria. Ne melo emagulito na geraka-gapi-kwaravagiato, Palagu e gena terona wailanai gevua-agoato. ⁶ Vogare Palagu na gena ekala-maavuato kapuna tanoleanai ekali-agoto. Vonai pia gita-tagoa e pia gupua toma maparara raganana tinavu rualaagalataula toitoi (1,260).

⁷ Ne kupai vetali ta ewalato: Maikolo magena aneru ria vugae vetaina gauna para gevetali-veniato, ne vugae magena aneru na maki ira magevetali-venirato. ⁸ Na vugae vetaina gauna ati ekwalimuto, gaurai kupai ati geria kapuai gevega-agorato. ⁹ Vovugae vetaina gauna para ati keikeina, kunena na vegata warowarona, arana “Tiapolo” pa “Satani,” tanopara maparana eopaato gauna, geroli-atiato, e tanoparai gepia-rigoato. Gena aneru maparara maki ia ria gepia-rigorato.

¹⁰ Ne kupai karo kamuna ta eveguputo akamonagiato, netiwato, “Ewagumona ita gera Palagu gena vevega-maguli, e gena tiavu, e gena vegita-tago kamuna, e gena Keriso gena rorirori kamuna warau pekwaru. Kwalana Palagu wailanai ita walakavara pogi e lagani evega-vekwakunagirawai gauna warau pege pia-rigoa. ¹¹ Ia ita walakavara na Mamoe Natuna, (vekapawai mamoenā), ralana e ia gena kila taunataunara gevaravaragirawai, gaurana gekwalimuto, pe gevega-ketoato. Geria maguli ati getugamagirato, pene ago, geve kwaregato. ¹² Kupa o, e kupai gotaluna talimami o, pio verere! Na tanopara e rawapara gomi vetugami kika! Kwalana Satani gomi gemi ai warau pewati-rigo, aona paru na pevonuvonu-rage, kwalana ripana, ia gena lagani warau pekupa-vagi.”

¹³ Vovugae vetaina gauna eripato, ia tanoparai gepia-rigoato lananinai, melo evega-walaato garena mulinana eagoto. ¹⁴ Na vogare gamoga ati keikeina vanena ruala Palagu na eveniato, tanoleanai, ekala-maavuato kapunai, pene lovo-ago ulanana. Ia vonai rigolo toitoi makavana pia gita-tagoa e pia gupua ulanana. Kwalana vonai vugae, e vowarowaro vetaina, ati gelegele pene gapi-kaulagia. ¹⁵ Ne vugae, warowaro rakavana, pokana na nanu egalu-atito noo gapata vetaina. Ia eririwato vogare vogapata na pene gugutua netiwato. ¹⁶ Na tano na vogare eveakavaato, kwalana tano evekala-pakato, ne vugae pokana na elakatito nanuna maparana enonoato. ¹⁷ Ne vugae vetaina gauna na vogare eparu-veni-rakavaato, ne eagoto, vogare petena, Palagu gena rova kilara gekwalanarawai e Iesu gena varavara kilara gevega-taunataunarawai talimara maparara evetali-venirato. ¹⁸ Ne vugae kone ai everugato.

13

Rawapara na vevega-rakava gauna elaka-piatito, voo Keriso opakauna

¹ Ne au na vevega-rakava gauna ta agitaato, rawaparana elaka-rageto. Ia varuna maparara gagalana (10), e repaana maparara taulato kwapuna. Kraon maparara gagalana (10). Vokraon ia varuna kwapurakwapura geriai, na repaana kwapurakwapura geriai Palagu vega-rakavana arana. ² Vovevega-rakava gauna agitaato, gitagitana leopati vetaina, (leopati noowane taika), gagenā bea gagera vetaira, e pokana liona pokana vetaina. Ne vugae vetaina gauna para ati keikeina matotauna gena tiavu, gena terona, e gena rorirori egapirato, vovevega-rakava gauna eveniato. ³ Vevega-rakava gauna repaana taai pau kamuna ta, gevagi-kwaregaato pauna, na vokomata kamuna enamato. Tanopara talimara maparara vovevega-rakava gauna genai nugara geparato, ne ia mulinai gelakato. ⁴ Taunilimalima maparara na vugae gealiruputali-veniato, kwalana ia gena tiavu vovevega-rakava

gauna eveniato. E vevega-rakava gauna maki gealiruputali-veniato, geverenagito, gekilato, “Rai evevega-rakava gauna vetaina? Rai na ia pene vetali-venia?”

⁵ Vovevega-rakava gauna rorirori eveniato, veveagoloka kilara e Palagu vega-rakavana kilara pene kilagira ulanana, e uve gagala vativatai e ruala (42) aorai gena rorirori pene inagulu-agira. ⁶ Ne muruna ekala-pakaato, Palagu vega-rakavana kilara ekilagi-tinarato; Palagu arana e gena talu kapuna ekilagi-rakavarato, e kupai getaluna talimara maparara evega-rakavarato. ⁷ Rorirori eveniato, Palagu gena veega talimara pene vetali-venira aonai pene tiliga, pe ira pene gapi-vanugavanugara. E tiavu eveniato, kwalu maparara, pete maparara, e karo maparara, e tanopara maparara pene vele-agira ulanana. ⁸ Tanoparai getaluna talimara maparara na ia pia aliruputali-venia. Etalima, Palagu na tanopara rogoti ere kalaa aonai vegata, araria Mamoe Natuna, gevagiato gauna, gena maguli pukanai araria ati etalorato talimara.

⁹ Mategana talimana pene kamonagi. ¹⁰ Palagu pene ririwa tipura numanai pia ligoligoa nepenetiwa talimana, tipura numanai pia ligoa vegata. Palagu pene ririwa vetali kativana na pia vagi-kwaregaa nepenetiwa talimana, vetali kativana na pia vagi-kwaregaa. Ekilana Palagu gena talima veagara evaikilarana, pia vaigaoka, e mararamanira pia talu.

Vevega-rakava gauna vega-rualana, voo peroveta talimana opakauna

¹¹ Voia mulinai au na vevega-rakava gauna ta maagitaato, tanona erageto. Ia varuna ruala, Mamoe Natuna varuna vetaina, e ia vugae vetaina ekila kilawai. ¹² Ia na vevega-rakava gauna tovtotovo na voa aranai gena rorirori e tiavu maparara einagulu-agirato. Ia na tanopara taluagina talimara maparara elaunagirato, vovevega-rakava gauna tovtotovona, repanai pau kamuna, gevagi-kwaregaato pauna, komatana enamato gauna, pia aliruputali-venia netiwato. ¹³ Evevega-rakava gauna vega-rualana eanana kala kamura e vegailia irau vagira reketa ekalarawai. Ta, ia na taunilimalima maparara matara taitairai kalova kupana ema vega-rigoato. ¹⁴ Ia vegailia kamura reketa eveniato, vovevega-rakava gauna tovtotovona wailanai ekalarato, tanoparai getaluna talimara eopa-learato. Maevaikilarato, vovetali kativana na gevega-makoato, ewagumona roe magulina vevega-rakava gauna, nugagi-ragena ulanana vegailiana gauna pa avuavuna ta pia kalaa, ne pene vega-rugaitia netiwato. ¹⁵ Vovevega-rakava gauna vega-rualana tiavu eveniato, vevega-rakava gauna avuavuna tovtotovona voa agila pene venia, pe pene kilakila, e vovevega-rakava gauna avuavuna ati geririwana aliruputali-venina talimara maparara pene vagi-kwaregara ulanana.

¹⁶ Ne taunilimalima maparara, girigiri e kamura, mageria rinaga vogo talimara e ati geria rinaga talimara, inagulu talimara ati voira talimara e pakai getaluna pa ati inagulu talimara ati voira talimara, etugunaginagirato vegailia pa maka ta gimara riparai pa pakurai pia kalakaua netiwato. ¹⁷ Vovetaina pia kala, pe talima ta gau kwauta ati pene voi-kawaa, pa ati pene voivoiagi-kawaa, na vovevega-rakava gauna tovtotovona gena vegailia, eia e ia arana pa arana eruga-porogiatu

nuumerana, genai talimana gereganamo gau pene voi e pene lakagi-voivoi. ¹⁸ Aoneka ea: Aonama pa tugamagi-ilu talimana na vovevegarakava gauna nuumerana pene vega-penoa, kwalana vonuumerava voo talima ta nuumerana. Nuumerana ea: 666.

14

Vekapawai mamoe na evoi-vagirato talimara geria mari

¹ Ne apoeto, Mamoe Natuna wailaku ai agitaato, Siona Golonai erugatagowai, e ia laganai taunilimalima ragana tinavuna gagala vativati e vativati (144,000) geruga-tagowai. Pakurai ia arana e Tamana arana gevetaloto. ² Ne kupana karo ta wai vogo galura gerakana kuluna e kupa ekuluana kuluna voa akamonagirato. Vokulu noowane hap gelavuna talimara na geria hap gelavurawai kulura vetaira. ³ Ira voterona e maguli gaura vativati (4) e vegita-tago talimara kamura wailarai mari valiguna ta gemariato. Talima taa na vomari voa mari-marina ati pene rawalia ripa, na etanopara na vekapawai mamoe na evoi-vagirato talimara ragana tinavuna gagala vativati e vativati (144,000) gegeraria namo. ⁴ Etalima e gare ria ati getugato pa ati gevekalakauto, pe ati gemiloto, ira matotaura gevelaugato, pe ira nama iwavagi. Ira Mamoe Natuna ravairavai eagona aonai, mulinai gelakana. Taunilimalima vekarawarai ira Palagu na evoirato, ne Palagu e Mamoe Natuna geria taunilimalima tovtovorai geagoto. ⁵ Murura na opa kilana ta ati gekilagiato, ira geriai rakava girina kiata maki aikina kinavagi.

Aneru toitoi

⁶ Ne au na aneru ta ea kupa pakanai elovowai agitaato. Ia genai Vali Namana, pene mia-vanagivanagi valina. Ia na eVali Namana tanopara maparara, e kwalu maparara, e karo maparara, e gulu maparara tanoparai getaluna geria pene varavaragia ulanana. ⁷ Ekila paralato, netiwato, “Palagu kalina na pio kali e Palagu pio vega-ragea! Kwalana ia gena veagirori orana warau pekwara. Kupa, tanopara, rawapara, e nanu egaluana kapura ekalarato Palagu na pio aliruputali-venia.”

⁸ Aneru vega-rualana mulinana evogomaito, ne netiwato, “Peketo, Babulonia kamuna warauna peketo. Ia na tanopara iraurau gulura maparara ia gena vekalakau-wainina gaokana evega-niurato.”

⁹ Aneru vega-toitoina ia mulinana evogomaito, ne ekila-paralato, netiwato, “Pene talima taa na vovevegarakava gauna e avuavuna gauna pene aliruputali-venia, e gena vegailia pakunai pa gimanai pene gapi-ragea, ¹⁰ ia maki Palagu gena paru kamuna wainna pene niua. Voparu kamuna wainna gaokana maparana Palagu gena paru kaperina aonai epopo-rigoato. Ia aneru veagara e Mamoe Natuna wailarai kalova molena e salfa aonai pia vitiviti. ¹¹ Ira vokalova molera aorai pia vitiviti kovuna pene rage vanagivanagi ati ikana. Vevegarakava gauna e ia gitagitana pa avuavuna gauna pia aliruputali-venia talimara pa ia arana makana pia gapia talimara, pogi lagani ati pia agalagi.”

¹² Eanana Palagu gena taunilimalima veagara, Palagu gena rova gekwalanaana e Iesu genai geveraramanina talimara, evaikilarana, pia vaigaoka e pia tiliga.

¹³ Ne kupa na karo ta maakamonagiato, netiwato, “Ekila ono talora: Ewagumona pene ago, Velekou gena maguli aonai getaluna talimara

pia kwarega genai pia verere.” Veaga Palaguna evega-geleto, “Pa, ira geria inagulu e vekwalavina pia agalagi, kwalana geria kala namara ira ria pia ago-koukou.” (Voia ganina, geria vekwalavi voina namana pia rawalia vegata).

Tanoparai kuakua laganina

¹⁴ Ne apoe-agoto, iloa kulukulona ta agitaato, voiloa kulukulona atanai Taunilimalima Natuna vetaina talimana etanuto. Ia repanai kolo kraonna ta, gimanai kativa vegegena mata-gogelana ta. ¹⁵ Ne aneru ta ea Rupu Veaga aonana emalakatito, ne iloa kulukulo atanai etaluto talimana ekea-parala-veniato, netiwato, “Gemu kativa vegegena ono gapi-itia, neganigani gaura ono pati-vagira! Kwalana kuakua pa patipati laganina warau pekwaru, tanoparai gauganigani pege tolagatu.” ¹⁶ Ne voiloa atanai etanuto talimana gena kativa vegegena tanopara atana na eavu-vanagiato, ne tanopara ganiganina epati-vagiato, egapiato.

¹⁷ Aneru ta ea kupa na Rupu Veaga aonana ema laka-piatito. Ia maki gimanai kativa vegegena mata-gogelana ta. ¹⁸ Aneru ta epata veagana na evogomaito. Ia kalova egita-tagoawai aneruna. Ia evogomaito, ne kativa vegegena mata-gogelana egapiato aneruna ekea-parala-veniato, netiwato, “Gemu kativa vegegena mata-gogelana ono gapia, ne tanopara vinena vuara marorogura ono pati-taokoura, kwalana vine vuara (grapes) warau pege mera.” ¹⁹ Ne voaneruna gena kativa vegegena voa veganamo eavuato, ne tanopara atanai vine vuara maparara epati-taokourato. Ne voira maparaparara egapirato, vine gepanarana kapunai epopo-kaurato. Vovine vuara gepana-talirana kapuna, voo Palagu gena paru ekilagiana kapuna. ²⁰ Vovine vuara maparara vanuga kamuna mulinai vine vuara gepanarana kapunai gepana-talirawai kwarara pia rigo ulanana. Ne vine vuara gepanarana kapuna na rala egalu-atito. Rala egalu-atito gena ropu kwano peneve rage, osi muruna ikana, na vepakana rauna mita tinavu toitoi (300).

15

Aneru taulatoi kwapuna geriai vevega-vitiviti gaura rakavara taulatoi kwapuna

¹ Ne kupai vegailia kamuna ta, nuga-ketovagi gauna agitaato: Aneru taulatoi kwapuna agitarato, geriai gau rakava kwaikwaira taulatoi kwapuna, taunilimalima vega-vitivitira gaura. Voo gau rakavara ikana. Kwalana vogaurana Palagu gena paru pene vega-aiki vagia.

² Rawapara ta vegita vetaina makalovana agitaato. Vorawapara laganai votaunilimalima, vevega-rakava gauna e ia avuavuna gauna e ia arana ekilagiana nuumerana gevega-ketorato talimara, gerugatagowai agitarato. Ira gimara Palagu na evenirato hapra gegapitagorawai, ³ e Palagu gena vetugunagi talimana, Mose, gena mari e Mamoe Natuna gena mari gemariawai,

“Velekou o,

goi Goloka Iwavagi Palaguna,

gemu inagulu kamu,

ati tau vega-gelegelena e nama iwavagi.

Gulu maparara geria Vele o,

goi gemu raupara rorirorira e taunatauna vegata.

⁴ Velekou o, rai goi kalimuna ati pene kali

e goi aramu ati pene vega-ragea?

Kwalana goimo gregamu veaga.

Tanopara maparara talimara pia vogomai,

ne goi pia mai-aliruputali-venimu.

Kwalana gemu kala roriorira warau pegema matagai.”

⁵ Eia mulinai au apoe-agoto, ne kupai Rupu Veaga, voo Palagu gena kila taunataunara evega-matagairana palai numana veagana, evekalapakato agitaato. ⁶ Voaneru taulatoi kwapuna, geriai taunilimalima vega-vitivitira gaura rakavara; palai numana veagana na gelakatito, rapuga gaokara namara gevekemelena rapugara na geverapugato, koparai kolo peletara gepinu-gegelagirato. ⁷ Ne vomaguli gaura vativati vekarawarai taa na voaneru taulatoi kwapuna kolo rivura ira vetairai evenirato. Vokolo rivura voo talu-vanagivanagi Palaguna gena paru na evega-vonu-poraketorato. ⁸ Ne voRupu Veaga Palagu maekana ralem-ana iwavagina kovuna e tiavuna kovuna na evega-vonuato. Talima ta Rupu Veaga aonai ati pene laka-toga vou, pene ago, taunilimalima vega-vitivitira gaura rakavara taulatoi kwapuna pia aiki vou.

16

Palagu gena paru rivu taulatoi kwapuna aorai

¹ Ne karo kamuna ta Rupu Veaga aona na evogomaito akamonagiato. Vokarona aneru taulatoi kwapuna evaikilarato, netiwato, “Ioago, Palagu gena paruna evega-vonurato rivura taulatoi kwapuna voa tanopara atanai iove popo-rigora.”

² Aneru tovofovona eagoto, gena rivu tanopara atanai eve popokauato. Ne komata gitagitara rakava kwaikwaira mavitivitira maki ati keikeira vevega-rakava gauna gena vegailia pa maka gegapiato e ia avuavuna gauna gealiruputali-veniato talimara na gerawalirato.

³ Aneru vega-rualana gena rivu rawaparai epopo-rigoato. Ne vorawapara kwarega talimana ralana vetaina emiato, e aonai maguli gaura maparara gekwaregato.

⁴ Aneru vega-toitoina gena rivu wai ai e nanu egalwana kapurai epopoato, ne ralai geagoto. ⁵ Ne nanu egita-tagoana aneruna karona akamonagiato, ekilato,

“Veaga Palagumu,

goi tovovonai otaluwai, e ewagumona maki otaluna.

Goi gemu veagirori inaguluna tanopara talimara geriai

evetaina okalaana roriorori e taunatauna vagi.

⁶ Kwalana ira na goi gemu taunilimalima veagara

e peroveta talimara ralara gevega-rigorato.

Vovetainai geria kala rorinai, pe rala povenira pege niu.”

⁷ Ne Palagu gena pata veagana na karo ta evogomaito akamonagiato, netiwato,

“Velekou o, goi taunatauna vegata

Goloka Iwavagi Palaguna,

gemu veagirori inaguluna raupara

taunataunai e roriorinai okalaana.”

⁸ Aneru vega-vativatina gena rivu garo atanai epopo-kauato. Ne garo tiavu eveniato, taunilimalima kalovana pene galara ulanana.

⁹ Ne vogaro kukulana tiavuna na taunilimalima egalarato. Voanana

taunilimalima ati getugamagi-waito, ne Palagu ati gevega-rageato, na ira na Palagu arana gevega-rakavaato. Palagu magena rorirori kamuna evitiviti gaura rakavara pene vega-walara e ati pene vega-walara.

¹⁰ Aneru vega-imaimana gena rivu vevega-rakava gauna gena terona atana epopo-kauato, ne gena vevitatago kapuna emukuna-gavuato. Ne taunilimalima vitiviti iwavagina na egapirato, ne maera gepati-kavirato. ¹¹ Vovitiviti e komata pakurai, ira na kupai etaluna Palagu na gevega-rakavaato. A ira ati geririwato geria kala rakava aora na pia vetugamagiwai.

¹² Aneru vega-aula toitoina gena rivu Eufreiti waina kamunai epoporaia. Ne vowai kamuna eroroato, garo eragena kavana na king (mageria vetali goleara ria) pia vogomai, talimara geria raupara ekalapakaa. ¹³ Voia mulina palagu rakavara toitoi noowane kolokolo agitarato. Taa vugae vetaina (e Satani) pokana na ema lakatito, ta vevega-rakava gauna, (e Keriso opakauna), pokana na ema lakatito, na ta peroveta opakau talimana pokana na ema lakatito. ¹⁴ Vopalagu voo temoni palagura, ira na vegailia irau vagira gekalarawai, e geagoto tanopara maparara kingra geriai, pia vaikoukoura, pe Goloka Iwavagi Palagu na gena toma kamunai Palagu pia vetali-venia ulanana.

¹⁵ “Ono kamonagi! Au lema talimara vetaira pana vogomai! Pene vealo-tagō e gena rapuga tauniparanai, pene rogagi-tagora talimana pene verere. Kwalana ia tauniparana kovogona ragai pene ago, pe gutuma wailarai ragai pene nuga-rage.”

¹⁶ Ne temoni palagura toitoi na king maparara gevaikoukourato kapu taai, Heberu karorai vokapu arana Amagedon.

¹⁷ Aneru vega-taulato kwapuna gena rivu kupa pakanai epopoato, ne Rupu Veaga aona na karo kamuna ta terona na evogomaito, netiwato, “Warau peaiki!” ¹⁸ Ne eramaato, e karo kulura reketa gerageto, eku-luato, e tanokepo kamuna ekwarato. Taunilimalima tanoparai getalukuneto, voanana vegata pene vogomai ewagumona vovetaina tanokepo na ta ati ewalato. Voia tanokepo kamu iwavagina vegata. ¹⁹ Ne vanuga kamuna ekavalugato, kava toitoi gemiato, e tanopara maparara vanugara maki geketo-lovolovoto. Palagu na vanuga kamuna Babulonia maetugamagi-waito, ne Palagu gena paru e aoginigini wainna na evegavonu-poraketoato kaputi na eveniato, pene niua ulanana. ²⁰ Ne mou maparara gelekwalekwato e golo maki gelekwalekwato, taa vagi aikina. ²¹ Kupa na aisi, noowane vatu ati keikeira, geria metau pauni tinavuna (100) vetaina, kwapurakwapura taunilimalima atarai geketokauto. Ne votaunilimalima na Palagu gevaikila-rakavaawai, kwalana voaisi, noowane vatu atikeikeira, atarai geketokauwai pakurai. Kwalana vovevega-vitiviti gauna rakava kwaikwai.

17

Babulonia mata-poraga garena kamuna

¹ Ne vorivu taulato kwapuna gegapi-tagorawai anerura aorai ta evogomaito au geku ai, au ema vaikilakuto, netiwato, “Ono vogomai, pe mata-poraga garena kamuna gena mata-poraga voina metauna pene gapia gauna ana vega-gitamu. Ia nanu vogo atarai etaluna. ² Tanoparai getaluna velera kamura pa king maparara ia ria gevekalakauto. E

tanoparai getaluna talimara maki ia gena mata-poraga wainna na geni-kawakawato.”

³ Ne Veaga Palaguna na eporogikuto, aneru taa na egapi-itikuto, tanoleani eago-agikuto. Vonai gare ta agitaato, vevega-rakava gauna kalovakalovana ta atanai etanu-tagowai. Vovevega-rakava gauna tauniparana Palagu vega-rakavana ararana gevega-vonuato. Ia repana maparara taulatoi kwapuna, e varuna gagalana (10). ⁴ Vogare rapuga kalovakalovana e kiatana kalovakalova pa pepolora nama iwavagira eligoto, e kolo e vatu veroverora e kurukuru maralemara na ekwagoto. Gimantai kolo kaputina ta egapiato. Vokolo kaputina kala rakava kwaikwaira e gena mata-poraga milora na evonu-poraketoto. ⁵ Ia pakunai ara ta getaloato, ganina maki veavuga, evetaina getaloato, “Babulonia kamuna, mata-poraga tinara e tanoparai kala rakava kwaikwaira maparara tinara.” ⁶ Ne au na vogare agitaato, Palagu gena taunilimalima veagara, gevagi-kwaregarato talimara, ralara eniurato, ne eniu-kawakawato. Voo Iesu gevega-taunataunaawai gaurai, gevagi-kwaregarato talimara ralara. Au na ia agitaato aonai, avevega-kali-rakavato.

⁷ Ne voaneru na evaikilakuto, netiwato, “Goi rakagau gaurai ovevega-kalina? Negare ne valina veavuga e nevevega-rakava gauna atanai perage nea, ia repana taulatoi kwapuna e varuna gagalana (10), valina veavugara ana vega-ripamu. ⁸ Vovevega-rakava gauna pogitaa, kunenai etaluwai, na ia ewagumona aikina. Ia kwano kapulena lega ropukelau na pema lakati, pe pene ago kapuna rakava kwaikwai, vitiviti kamuna pene rawalia. Tanoparai getaluna talimara, Palagu na tanopara ekalaato voanana vegata arara maguli pukanai ati etalorato talimara, na vovevega-rakava gauna gegitaato aonai, nugara geketovagito. Kwalana ia tovotovonai etaluwai, na ewagumona aikina, na ia mapene vogomai.

⁹ Aoneka talimana na eia pene tugamagi-pakaa. Vorepa taulatoi kwapuna vogare etanukauna golora taulatoi kwapuna. ¹⁰ Na ira ganira ta maki vele kamura pa king taulatoi kwapuna. Vele kamura imaima geketoto, kwapuna roe eruga-tagona, na ta rogoti ere vogomai. A ia pene vogomai, etanoparai ati pene talu-rau. ¹¹ Vovevega-rakava gauna kunenai etaluwai, na ewagumona ia aikina, voo king vega-taula vativatina (8). Ia ne vele kamura pa king taulatoi kwapuna taukavara ta, ia pene ago kapu rakava kwaikwaina vitiviti kamu pene mamiligia.

¹² Vovaru gagalana (10) ogitarato, ira voo king gagalana (10). Ira tauria gagalana (10) king rakira e pia gita-tagora tanoparara rogotina gere gapira. Na ira ora kwapunamo vevega-rakava gauna ria king vetaina vegita-tago rorirorina kamuna pia gapia. ¹³ Ira geria tugamagi kwapunamo, e geria tiavu e rorirori kamuna evevega-rakava gauna pia venia. ¹⁴ Ira na Mamoe Natuna pia vetali-venia, na Mamoe Natuna na pene vega-ketora, kwalana ia vele maparara geria Vele, e king maparara geria King. E ekearato e evirigirato e maveraramanira ria ia mulinai gelakana talimara maki ia ria pia kwalimu.”

¹⁵ Ne voaneru na evaikilakuto, netiwato, “Vomata-poraga garena etanu-tagona nanura pogitara, voo tanopara petera, talima gutuma galagala vagi, tanopara irauirau talimara, e karo irauirau talimara pogitara. ¹⁶ Vovevega-rakava gauna e vovaru gagalana (10) pogitara gaura,

ne mata-poraga garena pia aorakava-vagia. Ira na ati gena rinagai pia vega-miaa, e rapugana pia rale vagira, tauniparana kovagona pia vega-lakaa; virigona pia gania e kalovai pia kapu-ragea. ¹⁷ Kwalana Palagu na ne king aora evega-ririwarato, ia gena ririwa pia kalaa netiwato. Gaura pakurai ira maki geririwato gaurai, geria tiavu vovevega-rakava gauna pia venia, pe pene vevai, pene ago, Palagu gena kila maparara pia gugulu. ¹⁸ E pogitaa garena ia vanuga kamuna. Ia na tanopara velera pa kingra maparara evairana.”

18

Babulonia pene keto

¹ Eia mulinai aneru ta magena tiavu kamu kupana emarigoto agitaato. Ia ralemana maekana na tanopara ewae-gavuato. ² Ne maki ati ekogo-gagavuto, netiwato,

“Peketo! Vanuga kamuna Babulonia peketo!

Ia temoni geria talu kapunai peago,

e palagu rakavara e palagu mamilora,

e manu rakava kwaikwaira geria talutago kapunai peago.

³ Kwalana pete maparara na gena wain geniuato aonai gekalakawakawato;

vowain ia gena mata-poraga inagulura.

Tanoparai getaluna kingra maparara ia ria gemata-poragato,

e tanoparai gau gevoivoi-agina talimara maki

ia gena rinaga namara na geverinagato.”

⁴ Voia mulinai kupa na karo ta evogomaito maakamonagiato, netiwato,

“Geku talima maparami,

evanuga kamuna aonana iomai-lakati.

Pe ia gena kala rakava kalara ragai pio kalara,

ia na vitiviti gaura rakavara pene gapira gaura

gomi na ragai pio gapira.

⁵ Kwalana ia gena kala rakava ataiatai pepe tenutenukau, pepe rage neamo, kupa vanugana maki pepe rawalia.

Na Palagu na gena kala, ati rorirori gaura,

etugamagi-tagorana, ati etugamagi-lekwalekwarana.

⁶ Ia na gomi evenimito gelegelena mapio veni vega-voia.

Gena kala voina gelegelena pio vega-rualaa, ne pio venia.

Niuniu wainna kaputi kwapuna gomi evenimito genai,

ia gena kaputi taunataunai niuniu wainna gauna aonai

kwauta mapio wagi-rigoa, pio vega-rualaa, ne voina pio venia.

⁷ Matotauna evevega-rageto e egani-namawai

e etalu-namawai gelegelenai,

vitiviti pio venia e pio kala-tagitagia.

Ia aonai eveagina, ekilana,

‘Au logea vetaina amagulina.

Au ati wapu e ati vagi pana tagi-wanonowanono.’

⁸ Vovetaina gaurai ia toma kwapunamo aonai vitiviti irairau na pene vega-ketoa,

voo kwarega, tagi-wanonowanono, e roge ia genai pene kwara.

E ia kalovana pene galaa.

Kwalana ira geria rakava voina pene venia Palaguna ia Palagu Velekou, ia matiavuna.”

⁹ Tanopara kingra, ia ria gemata-poragato e ia ria gegani-namawai e getalu-namanamawai kingra, na ia pene galaa kovuna pia gitaa aonai, galamanai pia tagi, e pia tagi-wanonowanono. ¹⁰ Ia gena vitiviti pia gitaa, voia kalina na pakai pia ruga, ne pia tagi-kilakila, nepiatiwa, “Vetugamu! Siti kamuna vetugamu kekei!

Babulonia o, tiavu rakava sitina!

Goi ora kwapunamo aonai gemu rakava voina metauna pogapia!”

¹¹ Tanoparai gau gevoi-agirana talimara pia tagi e pia tagi-wanonowanono, kwalana geria voivoi rinagara ati tau voira talimana ta. ¹² Vogeria kolo, e siliva, e vatu nama iwavagira voi kamu vatura, e kurukuru ralemara iwavagi gaura; rapuga gaokara namara, e rapuga kiatana kalovakalova pa pepolora, e rapuga tilikara, e rapuga kalovakalovara; maponara gaura, e elephantia rogara na gekalarana gaura irauraura, e gau voira kamu mararana gekalarato, e auri polapolara e auri namara e maapolona gekalarato gaura; ¹³ ganigani mamira veganamara mulamulana arana sinamon, e maponara mulamulana, e kovu maponana ekalana mulamulana, e ponana namana mulamulana arana muro, e tauniparai geiruana mulamulana arana frenkinsens, vine nanuna, olive rigana, paraoa e vuiti, polomakau e mamoe, osi e kariota, e taunilimalima maki. ¹⁴ Pia kila, “Gautupu vuana pono gapia notiiwai ririwaragena okalaawai gauna gemuna pegerevagi. Gemu rinaga vogo e gemu ralema maparara pege lekwalekwa, ati pono rawali-waira!”

¹⁵ Gau gevoivoi-agina talimara na egau gevoi-agirato e ia genana rinaga vogo gerawalito, gaura rauvagi ai pia veruga, vovitiviti irana nege rawaliana kalinana. Ira pia tagi-rakavarakava e pia tagi-wanono, ¹⁶ e pia tagi-kilakila, nepiatiwa,

“Vetugamu! Vanuga kamuna, vetugamu kekei!

Rapuga gaokara namara, e rapuga kiatana kalovakalova pa pepolora, e kalovakalovara na overapugato;

kolo vekemelerana, e vatu nama iwavagira, e kurukuru ralemara galagala vagi okalawai.

¹⁷ Ora kwapunamo aonai gemu rinaga vogo galagala vagi maparara pege maiiiki-verovero-vagi!”

Poti kamura geravu-agirana talimara maparara, e poti ai rawaparana geagona talimara maparara, e poti ai geinaguluna talimara, e rawapara maganira e magau reketa geriana geve rinagana talimara maparara rauvagi ai geverugato. ¹⁸ Ne egalaato kovuna gegitaato aonai, evetaina gekilato, ‘Evanuga kamuna irau vagi vegata, siti ta evetaina ati emiawai.’ ¹⁹ Ne kwano kavura reparai gelakukauto, getagito e getagi-wanonowanonoto, gekilato,

“Vetugamu kekei! Vanuga kamuna, vetugamu kekei!

Geria poti rawaparai talimara ia na rinagana geverinaga-vogovagito talimara, arigia?

Ora kwapuna aonai ia verovero vagi ai pemia.

²⁰ Kupa vanugana o, ia gena keto vererena iokalaa.

Palagu gena talima veagami,

e apostolo talimami e peroveta talimami ioverere;

kwalana gomi kala rakavara ekala-venimito pakunai,
Palagu na gena rakava voina pevenia.”

²¹ Ne aneru tiliga iwana taa na vatu ta vuiti gekao-agiana rivuna kamuna ta vetaina egapiato. Vovatu rivuna gauna egapi-itiato, ne rawaparai epia-raiato, ne ekilato,

“Vanuga kamuna Babulonia evetaina maligoligona pia pia-talia, ne pene lekwalekwa-vagi, ati gitagitanai pene ago.

²² Hap gelavuana e mari gegapina kulura, e turai gevilina e kipi gevilina kulura goi gemu nenai ati mapia kamonagi-waira. Inagulu namara ripara talimara goi aomu ai ati mapia taluwai.

Vuiti gekao-agirana vatura kulura maki nenai ati mapia kamonagi-waira.

²³ Nenai lamepa maekara ati mapia waewai.

Vegarawa valigu maruna e garena karora ta maki nenai ati mapia kamonagi-waira.

Goi na gau gevoi-agirana talimara e tanopara aonai ira talima kamura. Goi gemu megamega kalarana tanopara irauirau maparara ovailearato.

²⁴ Peroveta talimara e Palagu gena taunilimalima veagara gevagirato ralara,

e tanopara atanai gevagirato taunilimalimara ralara maparara maki Babulonia vanuga kamuna aonai geve rawalirato.”

19

Kwalimu marina kupai

¹ Voia mulinai noowane taunilimalima galagala vagi karora kulura kupai gekogowai akamonagirato, gekilato,

“Haleluia!

Vevega-maguli, e maeka ralema iwavagina, e tiavu ita gera Palagu gena.

² Kwalana ia raupara rorirorinai eveagirorina e rakava voina evenina.

Ia na mata-poraga garena kamuna kala rakava voina metau iwavagi na pevenia.

E mata-poraga garena na e tanopara maparana gena mata-poraga kalana na pevega-rakava-kwaikwaia.

Palagu na gena vetugunagi talimara ralara evega-rigorato galamanai, rakava voina metau iwavagina pevenia.”

³ Magekogo-waito, negetiwato,

“Haleluia!

Vanuga kamuna na eragena kovuna ati pene aiki, vokovu pene rage vanagivanagi.”

⁴ Ne vovegitatago talimara gagala ruala vativati (24) e vomaguli gaura vativati gevetiu-talito, ne Palagu gena teronai tanutago gealiruputaliveniawai, evetaina gekilato, “Amen, Haleluia!”

Mamoe Natuna gena vegarawa velekwana

⁵ Ne voterona na karo ta evogomaito, netiwato,

“Palagu gena vetugunagi talimami maparami, e Palagu kalinana gokalina talimami,

girigirina pene ago kamuna, gera Palagu iovega-ragea!”

⁶ Ne au na kulu ta noowane gutuma para kulura vetaina akamonagiato, noo wai vogo galura gerakana kulura vetaina, e noo kupa ekuluana kuluna kamuna vetaina, gekogowai, negetiiwai,

“Haleluia!

Ita gera Goloka Iwavagi Palaguna

Vele kamuna roe etaluna.

⁷ Maparara ita verere, ita vonelagi,

e ita vega-ragea,

kwalana Mamoe Natuna gena vegarawa

tomana warau pekwara,

e garawana maki pege kala-maavua.

⁸ Rapuga kulokulora gaokara namara, ati rapurelera,

milo girina kiata maki aikina kinavagina gevega-rapugaato.”

Vorapuga kulokulora gaokara namara voo Palagu gena veaga talimara geria kala-rorirori ekilagirana.

⁹ Ne voaneru na au evaikilakuto, netiwato, “Evetaina ono taloa: ‘Mamoe Natuna gena vegarawa ganikouna pakunai gekearato talimara pia verere!’” Maevaikilakuto, netiwato, “E Palagu gena kila taunataunara!”

¹⁰ Ne au voaneru gagen kwalanai avetiu-talito, ana aliruputalivenia ulanana. Na ia na ekila-waikuto, netiwato, “Nevetaina ragaina ono kala! Au maki vetugunagi talimaku goi vetaimu, e goi walakavamu Iesu valina kilara gevega-taunataunarana talimara vetaira. Palagumo ono aliruputalivenia! Kwalana Iesu gena varavara kilarana taunilimalima elaunagirana peroveta kilara pia kilagi-matagaira.”

Osi kulokulonai erageto talimana

¹¹ Au apoeto, kupa evekala-pakato, ne wailaku ai osi kulokulona ta agitaato. Voosi atanai erageto talimana arana “Raramani” e “Taubatauna” negetiwato. Ia kala rorirorina eveagirorina e evetalina. ¹² Ia matana kalova molera vetaina, e repanai kraon galagala vagi. Ia genai ara ta evetaloto, voara talima ta ati ripana, ia gereganamo ripana.

¹³ Ia ralana evonuto rapugana na everapugato, e arana “Palagu gena Kila.”

¹⁴ Kupa vanugana gena vetali goleana ia mulinai gelakanagilakanagiwai. Ira maparara rapuga gaokara namara, kulokulora e ralavu-ketorana gevegapugato, osi kulokulorai gerageto. ¹⁵ Ia pokana na vetali kativana mata-gogelagogela ema vegoto-atito. Tanopara iraurau petera evetali-kativana mata-gogela gaunana pene patira. Ia na auri tokina na pene vaira matiavu kamuna ria. Vine vuara gepanatalirana vetaina pene vepana-talira. Voia voo Goloka Iwavagi Palagu na gena paru kamuna pene vevega-lakatia kapuna. ¹⁶ Rapuga mogana eligoato gaunai e kekevenai eara etaloato, “King maparara geria King e vele maparara geria Vele.”

¹⁷ Ne au na aneru ta garo aonai eruga-tagowai agitaato. Voaneru na kupa pakanai gelovona manura ekea-inala-venirato, ekilato, “Iovogomai, Palagu gena ganikou kamunai ioma rau-koukou. ¹⁸ Pe tanopara velera kamura virigora, e vetali goleara geria vevai taura kamura virigora, e tiliga iwavagi talimara virigora, e osi virigora e osi ai gergena talimara virigora, e taunilimalima maparara, maguli talimara ati voira talimara, e pakai getaluna talimara, girigiri e kamura, maparara virigora pioma ganira!”

¹⁹ Ne au na vevega-rakava gauna e tanopara velera kamura mageria vetali goleara ria tanukou-tagō agitarato. Ira osi kulokulonai erageto talimana magena vetali goleara pia vetali-venira ulanana getanu-kouto. ²⁰ Na vovevega-rakava gauna gegapi-gaugauato, e opakau perovetana maki, ia vegailia irau vagira vevega-rakava gauna aranai ekalarawai talimana. E vegailia kamura geriana vevega-rakava gauna gena maka gegapiato talimara e ia vegailiana pa avuavuna gauna gealiruputaliana talimara eopa-learnana. Ira taura ruala kovu kalovana molena ati keikeina e salfa aonai gepia-rigorato. ²¹ Na reketa osi ai erageto talimana pokana na vetali kativana evegato-atito, gauna na evagikwarega-kwaregarato, manu maparara geagoto, ira virigora gegani-veroverorato.

20

Rigolo raganana (1,000) aonai rakagau pene wala

¹ Ne au na aneru ta kupa na emarigoto agitaato. Gimana legā ropu kelau, (avuavu rakavara geria tipura), tavorina, e gimana kavatai teini ati keikeina ta. ² Ia na vovugae vetaina gauna kamuna egapi-gaugauato, votene warowarona, arana Tiapolo pa Satani. Voaneru na teinina eligoligoato, ne ia rigolo raganana (1,000) vovetaina maligoligona pene talu. ³ Aneru na egapiato, legā ropu kelau aonai epia-rigoato, ne legā eloka-gavuato, e eveakara-gavuato. Aneru na Satani vovetaina ekalaato ganina, tanopara irauirau petera ragai pene opara, pene ago, rigolo, raganana (1,000) pene veaiki. Voia mulinai pene kala-pakaa, ne muli ai toma ati vogomo mapene talu.

⁴ Ne terona reketa agitarato. Voterona atarai Palagu na Kota pia kamonagi rorirorina evenirato talimara getanuto. Maapoeto, Iesu valina kilara gevega-taunataunarato e gekilagi-matagairato e Palagu gena kila galamanai reparia gelama-vagirato talimara palagura magulira agitarato. Ira vovevega-rakava gauna e ia vegailiana pa avuavuna gekalaato gauna ati gealiruputali-veniato, gena maka pakurai pa gimarai ati gekala-kaurato. Ira gemaguli-waito, ne Keriso ria rigolo raganana (1,000) geveleto. ⁵ Kwarega na kuliitiwai tovotovona voa. Kwarega talimara reketa ati gemaguli-waito pene ago, rigolo raganana (1,000) eveaikito. ⁶ Ekwarega na kuliitiwai tovotovona pia kuliiti-wai talimara pia vonelagi e vevega-nama kamu pia rawalia. Ira kwarega vega-rualana tiavuna na ati pene gapira. Ira Palagu e Keriso geria Rupu Vega velerai pia ago, e Keriso ria vorigolo raganana (1,000) aonai pia vele.

Satani gena keto

⁷ Vorigolo raganana (1,000) pia aiki mulinai, Satani gena tipura kapuna na pia vega-lakatia, ⁸ ne pene ago, tanopara irauirau petera tanopara riki kava vativati aorai getaluna, e Gog e Magog, peneve opa-vevilivevilira. Ira maparara pene vaikoukoura, vetali pia kalaa ulanana. Ira maparaparara pia laka-koukou, noowane kone kwanona gutuna vetaina galagala vagi. ⁹ Tanopara na pia ago, ne Palagu gena taunilimalima gekampato kapuna pia veruga-gegelagia. Vokampa kapuna voo Palagu na eulamagiana sitina. Na kupana kalova emarigoto, ne Satani gena vetali goleara ema galarato. ¹⁰ Ne Tiapolo, eoparato

talimana, kalova molera e salfa kovuna aonai pia pia-rigoa. Vevega-rakava gauna e peroveta opakau talimana vonai warauna gepia-rigorato. Taura toitoi vonai kalova molena vanagivanagi ati ikana na pene gala-vanagivanagira.

Kota kamuna

¹¹ Voia mulinai au na terona kulokulona kamuna e terona atanai etanuto talimana agitaato. Tanopara e kupa ia wailana na gegerevagito, ne ati magegita-wairato. ¹² Ne kwarega talimara kamura e keira agitarato voterona kulokulona kamuna wailanai. Ne puka reketa ekala-pakarato. Vopuka ekala-pakarato mulinai, puka ta maekala-pakaato, voia voo maguli pukana. Ne kwarega talimara vopuka reketa aorai geria kala etalo-vanagirato gelegelera Palagu na eagirorirato. ¹³ Rawaparai gekwaregato talimara rawaparana gekuliitito, e Kwarega e kwarega talimara avuavura getaluna Kapuna (pa Hades) na gekuliitito. Ne maparaparara kwapurakwapura rakagau rakagau gekalarato gelegelera eagirorirato. ¹⁴ Ne Kwarega e kwarega talimara avuavura getaluna Kapuna (pa Hades) na gekuliitito talimara, kalova kovuna aonai gepia-piarigorato. Vokalova kovuna voo, kwarega vega-rualana. ¹⁵ Pene talima ta arana maguli pukanai ati gerawaliato talimana, vokalova kovunai gepia-rigoato.

21

Kupa e tanopara valigura

¹ Ne kupa valiguna e tanopara valiguna agitarato, kwalana kupa kunena e tanopara kunena gelekwalekwato. Rawapara maki aikina. ² Vanuga veagana kamuna agitaato, voo Ierusalem valiguna kupa vanugana na Palagu genana emarigowai. Ia vegarawa valigu garena garawana gena vevega-rapugaana e geveakwago-vega-veniana vetaina. ³ Ne karo kamuna ta akamonagiato terona na evogomaito, evetaina ekilato, “Ewagumona Palagu gena talukapuna taunilimalima ria, ia ewagumona taunilimalima aorai pene talu. Ira Palagu gena taunilimalimai pia ago, e Palagu matotauna ira lagarai pene talu, [e ira geria Palagu ai pene ago]. ⁴ Ia na matara nanura maparara pene iruvagira. Kwarega e tagi-wanonowanono, e tagitagi kuluna ta e vitiviti pia aikivagi, kwalana gau kunera maparara geaikito.”

⁵ Voteronai etanu-tagowai Talimana evetaina ekilato, “Iogitaa, au gau maparara avega-valigu-wairana.” Maekilato, “Ekila ono talo-vanagira, kwalana e kila taunataunara e geriai pio veraramani maki.” ⁶ Maevaikilakuto, netiwato, “Maparara pege aiki. Au Alefa e Omega, (kunena e kapina), tovtovona e ikana. Nanu na ekalaana talimana au na maguli nanuna, egalugaluana nanuna, ati voina, pana venia pene niua. ⁷ Rakava e metau pene vega-aikira talimana, gena kwalimu voina egaura maparara pene gaunara, e au ia gena Palagu ai pana ago, e ia maki au natuku ai pene ago. ⁸ Na kali ai ati geruga-gaugauna e ati gekamonagina talimara, kala rakavana gevevega-miloto talimara, vagivagi talimara, gemegamegana e kaivakuku gealiruputali-venina talimara, e opakau talimara, maparaparara geria kapu kalova molera e salfa gegalana kovuna. Eia e kwarega vega-rualana.”

Ierusalem valiguna

⁹ Aneru ta au geku ai evogomaito. Ia voaneru taulatoi kwapuna kunenai gimarai rivu taulatoi kwapuna, vorivu aorai taunilimalima vega-vitivitira gaura kovarana gevonoto anerura ta. Ia evogomaito, ne au ema vaikalakuto, netiwato, “Ono vogomai, pe vegarawa valigu garena anama vega-gitamu, ia Mamoe Natuna garawana!” ¹⁰ Ne Palagu Palaguna na eporogikuto, aneru na golo kamuna e mogaloki ai evua-agokuto. Ne voanana vou siti veagana, Ierusalem, Palagu genana kupa vanugana na emarigowai evega-gitakuto. ¹¹ Ia genai Palagu maekana ralemana iwavagina ewaewai, e siti ralemana gitagitana vatu nama iwavagira voire ati keikeira vetaira, e iaspa vatuna, vatu vekemelena vetaira ewaewai. ¹² Ia kanana ati keikeina e moga vagi, vanagina gagalana ruala. Vovanagi gagalana ruala aneru kwapura kwapurana gegita-togorawai. Vovanagi kwapurakwapura atarai Isaraela kwalura kwapurakwapura arara getalorato, voo Isaraela kwalura gagalana ruala gaura. ¹³ Vanagi toitoi garo eragena kavanai (east), e toitoi garo everigona kavanai (west), e waitogana kavanai (north) toitoi, e waiatina kavanai (south) toitoi gekalarato. ¹⁴ Vanuga kamuna kanana kwalana pa vatu rugu maparara gagalana ruala atarai gevega-ruga-kauato. Vovatu atarai Mamoe Natuna gena apostolo gagalana ruala arara kwapurakwapura getalorato, vatu ta ara ta, vatu ta ara ta.

¹⁵ Au goti gakilakilawai aneruna voa gimanai loalova rulana pa vega-vetovo gauna, kolo na gekalaato gauna. Vorulana vanuga kamuna e vanagi na e kana na pene lovara. ¹⁶ Siti gevega-rugaato rikina vativati (4), e gena reva e moga na pe gelegele. Voaneru na siti loalova gauna na elovaato, erawaliato gauna ea raganana ruala tinavu vativati (2,400) kilomita. Ia gena moga e reva e atana pe gelegelemo. ¹⁷ Kanana gena kamu maki elovaato, loalovana gauna kiubit tinavuna gagala vativati (144), (e mita gagala taulatoi kwapuna (70). Taunilimalima geria loalova gauna voaneru na vovetaina einagulu-agiato.

¹⁸ Vanuga kamuna kanana iaspa, vatu ralemara galagala vagi, na gekalaato, e siti gavana kolo nama iwavagira, mata ekemelerana kalaati maki gevanagirato kolora na gekalaato. ¹⁹ Vanuga kamuna kanana gevega-rugaato kwalana pa vatu rugura vatu verovero irauiraura na geveakwagoato: Vatu rugu tovotovona iaspa vatuna, vega-rualana safaia, vega-toitona ageiti, vega-vativatina emeral, ²⁰ vega-imaimana sadoniks, vega-taula toitoi na kanelian, vega-taulatoi kwapuna na krisolait, vega-taula vativati (8) na beril, vega-taula vati kwapuna (9) na topas, veagagala (10) na krisopres, veagalalana kwapuna (11) haiasin, vega-gagalana ruala ametia. ²¹ Vovanagi gagalana ruala voo kwapurakwapura kalaati vatura pa pel voire kamu iwavagira e ralemara irau vagi na gekalarato. Vanagi kwapuna pel kwapuna, vanagi kwapuna pel kwapuna. Siti raupara na kamuna kolo nama iwavagina na, no kalaati vetaina na gekalaato.

²² Vanuga kamuna aonai Rupu Veaga ta ati agitaato, kwalana Velekou, Goloka Iwavagi Palagu na, e Mamoe Natuna, ira vovanuga kamuna gena Rupu Veaga. ²³ Vovanuga kamunai garo maekana e uve maekana ati pia wae, kwalana Palagu maekana ralemana vonai ewaena, e Mamoe Natuna siti gena lamepa. ²⁴ Tanopara maparana pete na ia maekanai pia laka, e tanopara velera pa kingra maparara na rinaga ralema iwavagira vonai pia velakagi-togara. ²⁵ Toma ta maki

vanuga kamuna vanagina ati pia kanara, kwalana vositi ati pene pogia. ²⁶ Tanopara irauirau maparara geria rinaga ralemara e geria verinaga gaura maparara ia gena pia vevua-togara. ²⁷ Gau mamilona ta ati pene laka-toga, e nugarage e opakau kalara pene kalara talimana ta maki ativagi pene laka-toga. Raira Mamoe Natuna gena maguli pukanai araria etalo-vanagirato talimara gregariumo pia laka-toga.

22

Maguli nanuna waina

¹ Voia mulinai aneru na maguli nanuna waina evega-gitakuto. Vonanu nekawaina waina kalaati vetaina. Vonanu Palagu e Mamoe Natuna geria terona na egalu-atito. ² Siti rauparana kamuna aonana egalu-agoawai. Vowai pipina kavarualai maguli gautupura getuputo. Vogautupu uve kwapurakwapura aorai gevuawai, rigolo kwapuna aonai vega-gagalana ruala gevuawai; e gautupu laurana tanopara maparara petera evega-namarawai e evega-magulirawai. ³ Voanana pene vetina pene ago, talima ta atanai pa tanopara atanai Palagu gena paru ta ati pene wala. Palagu e Mamoe Natuna geria terona vanuga kamuna aonai, gena vetugunagi talimara na vetugunagina pia ago-veni. ⁴ Ia wailana pia gitaa, e ia arana maki ira pakurai pene mia. ⁵ Vonai pogi aikina. Lamepa e garo maekara ta ati pia gitaa, e ati pia ririwaa, kwalana Palagu, Velekou na maeka pene venira. E ira vele pia talu-vanagivanagi.

Iesu Velekou mapene waikule-wai

⁶ Ne voaneru na au evaikilakuto, netiwato, “Ekila e taunatauna e geriai maki pono veraramani. Velekou, ia Palaguna peroveta talimara mururana ekilana Palaguna, gena aneru etuguato, ia gena vetugunagi talimara rakagau roli gewalana gaura pene vega-gitara ulanana. ⁷ Iokamonagi, au roli awatina. Epuka aonai peroveta kilara pene kwalanara talimana pene verere.”

⁸ Egaura akamonagirato e agitarato talimana au, Ioane. Egaura akamonagirato e agitarato aonai, evega-ripakuto e evega-gitakuto aneruna gagen kwalanai avetiu-talito, ana aliruputali-venia natiwato. ⁹ Na ia na evaikilakuto, netiwato, “Nevetaina ragai ono kala. Au goi, e walakavamu peroveta talimara, e epuka kilana gekwalanaana talimara ria gelegele, Palagu vetugunagina aago-veniana. Palagu ono aliruputali-venia!” ¹⁰ Voia mulinai evaikilakuto, netiwato, “Epukai peroveta kilara ragai pono veakara-gavura, ragaina pono tao-veavugara, kwalana lagani warau pekavinagi. ¹¹ Kala rakava talimana roe wapene kala-rakava-ago, e kala mamilora ekalana talimana kala mamilora roe wapene kala-ago, kala rorirorira ekalana talimana kala rorirorira roe wapene kala-ago, e maveagana etaluna talimana maveagana pene talu-ago.”

¹² Iesu evetaina ekilato, “Iokamonagi! Au roli awatina! Taunilimalima geria inagulu voira au geku ai, pe awati-agirana. Taunilimalima maparara geria kala e inagulu gelegelera voira pana venira. ¹³ Au Alefa e Omega, (kunena e kapina), au tovotovona vegata e ikana.”

¹⁴ Geria rapuga geguligirana talimara pia verere. Ira Palagu na rorirori evenirana, maguli gautupuna vuana pia gania, a vanuga

kamuna kanana vanagina na pia laka-toga. ¹⁵ A kwaeva (pa kala rakava talimara), gemegamegana talimara, vekalakau e mata-poraga talimara, e vagivagi talimara, kaivakuku gealiruputali-venirana talimara, e opakau geririwa-rakavaana talimara, maparaparara siti mulinai pia talu. ¹⁶ “Au, Iesu, na geku aneru patugu-watia, ekalesia goleara geriai evali taunataunana gomi ene wati vega-ripami ulanana. Au Davida kalakalana e ia genana avogomaito Talimaku. Au mitiu lagani, maekaku kamu.”

¹⁷ Veaga Palaguna e vegarawa valigu garena gekilana, “Ono vogomai!” E pene kamonagi talimana maki pene kila, “Ono vogomai!” Nanuna pekala talimana pene vogomai; e pene ririwa talimana, emaguli nanuna, ati voina, pene niua.

Kila ikana

¹⁸ Epukai peroveta kilara pia kamonagira talimara maparara akilakarigavurana: Pene rai na ekila atarai kila reketa pene tao-kaura talimana, epukai talima vega-vitivitira gaura, ekilagirana gaura, Palagu na ia atanai pene tao-kaura. ¹⁹ Pene talima taa na eperoveta pukana na kila reketa pene gaivagira genai, ia Palagu na voina maguli gautupuna genai e siti veagana aonai vonai talu-vanagivanagi, e pukai ekilagirana gaura, ia genai pene gapi-vagira.

²⁰ Egaura pene kilagi-matagaira talimana ekilana, “Pa, au roli awatina!”

Amen. Iesu Velekou o, ono vogomai!

²¹ Iesu Velekou gena vega-nama gomi maparami atami ai pene mia. Amen.